

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 1 Février 1946 Ուրբաթ 1 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4524-Նոր շրջան թիւ 253 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՐԻԶԸ ԱՌԱՆՑ ԼՐԱԳՐԻ

Ոչ մէկ լրագիր շաբաթ օրէն ի վեր։ Գործադուլ տպարաններու։

Եւ լրագրավաճառները, որ անճրկիլ չեն գիտեր, մէջտեղ փռած են գոյնզգոյն շաբաթաթերթեր, պարբերականներ եւ գիրքեր, որոնք մասամբ կը ծախուին եւ չեն սպառիր։

Նոյնիսկ արտասահմանի թերթերը չեն հասնիր, բաց ի հայերէններէն, ինչպէս Փարիզի մէջ։ Լոնտոնի վերջին թղթաբերը դեռ առջի օր յանձնեց... ութրաթ օրուան թերթերը։

Երբեմն այս կամ այն օրաթերթը թռուցիկներ մէջտեղ կը հանէ, մեքենագիր կամ տպագիր։ Եթէ բախտ ունիս, կրնաս հատ մը ձեռք անցընել փողոցի մը անկիւնը կամ թատրոնի մը դրան առջեւ։ Մնացեալ տեղեկութիւնները անթելն է որ կը ճարէ, ընդհանրապէս տեղական։

«Ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ»։ Կը ջանանք օրը օրին տալ, ինչ որ կարելի է ճարել։

Այսպէս, ընթերցողները գիտեն թէ նոր կառավարութիւն մը կազմուած է, տաղնապալի շրջանի մը մէջ, թէ անոր առաջին գործը պիտի ըլլայ ապահովել պարենաւորումը եւ հաւասարակշռել ելեւմուտքը, որուն բացը հասած է աննախընթաց գումարի մը,— աւելի քան 300 միլիառ ֆր.։

Նոր վարչապետը, Պ. Ֆէլիքս Կուէն, արիաբար ասպարէզ նետուած, կը ճգնի ելք մը գտնել, աջակցութեամբ երեք մեծ հոսանքներու,— ընկերվարական, համայնավար եւ ժողովրդական-հանրապետական (կաթոլիկ), որոնք դէչ-աղէկ համաձայնած են ընդհանուր ծրագրի մը վրայ։

... Փարիզը առանց լրագրի,— կը նշանակէ երախայ մը առանց մայրական կաթի։

Արդարեւ, մարդիկ այնպիսի վիճակի մը մատնուած են որ կարծես պիտի լան, եթէ քանի մը օր ալ տեւէ գործադուլը։

Այսպիսի տագնապ մըն ալ տեսանք 1940 Յունիս 10—13ին, երբ Գերմանները Փարիզ մտած էին եւ բոլոր թերթերը դադրեցան։ Քանի մը թերթեր լոյս տեսան պատահաբար, ինչպէս աքսորաչնչակ Կիւսթավ Էովէի La Victoire-ը, մինչեւ որ հրապարակ ելաւ գերմանաշունչ «Մաթէն»ը եւ ուրիշներ, յաջորդաբար։

Պէտք է Փարիզ ապրած ըլլալ, տեսնելու համար թէ մարդիկ ինչպէս թերթ կը գնեն ու կը կարդան առտու - իրիկուն։ Օրուան բոլոր ժամերուն։ Իրենց խանութին, սրճարանին, հանրակառքին մէջ։ Քալած կամ ստորերկրեայ երկաթուղին նստած ատեն։ Կառախումբին սպասած կամ ճամբորդած ատեն։ Առանց սեռի, տարիքի կամ դասակարգի խտրութեան։ Իւրաքանչիւրը համաձայն իր ճաշակին եւ նախասիրութեան։

Եթէ կ՚ուզես ճանչնալ այս կամ այն քաղաքացին, իր ընկերային դիրքով եւ համոզումներով, ուշադրութիւն ըրէ իր կարդացած թերթին։

Ցաճախ մարդուն դիմագիծն անգամ կը յայտնէ թէ ո՛ր դասակարգին կը պատկանի եւ ի՛նչ տեսակ թերթ կրնայ կարդալ։

Այսպէս, դժուար չէ զանազանել «շնորհքով մարդիկը»։ Քաղքենին (պուրժուա) եւ կոճկուած ազնուականը, որոնք իրենց յատուկ թերթերն ունին, զանազան գունաւորումներով։

Աշխատաւոր բազմութիւնը բնականաբար կը նախընտրէ ձախակողմեան թերթերը, որոնք նոյնպէս բաժնուած են աւելի կամ պակաս գունաւոր հոսանքներու։

Մէկ խօսքով, որքան թերթ, նոյնքան «ընթերցող հասարակութիւն»։ Փոխադարձաբար։

Թերեւս ոչ մէկ ատեն Փարիզը այսքան բազմաթիւ եւ բազմաթեւ թերթեր ունեցած էր, որքան ազատագրութենէն ի վեր։

Թուղթի տագնապը կը շարունակուի։ Եւ սակայն միշտ նոր թերթեր կը բուսնին,— բոլորն ալ պահանջ մը գոհացնելու յաւակնութեամբ։

Եւ, գիշերը ուշ ատեն, դէզերով աւելցած թերթերու կը հանդիպիս փողոցներուն անկիւնը, «մեթրօ»ին մէջ կամ սրճարանէ սրճարան։

Այս կացութեան մէջ, կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ տառապանք է որ կ՚անցընէ Փարիզի ժողովուրդը, առանց օրաթերթի մնալով, օրերէ ի վեր։ «Ռատիօ»ն կ՚ըսէ եւ կ՚անցնի։ Մարդ իր ձեռքով պիտի շօշափէ թերթը, լուրը, որպէսզի գոհանայ։ Օրուան հացի լուրն անգամ թերթէն պիտի առնէ։

Շ.

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՓԵՆԻՍԻԼԻՆ

Ֆլէմինկ անգլիացի գիտնականը, որ վերջերս Պրիւսէլ եկած էր, բանախօսութիւն մը ըրաւ նոր գիւտի մը մասին, որուն հեղինակը ինքն է, եւ որ մեծ յեղաշրջում առաջ պիտի բերէ բժշկական աշխարհին մէջ։

Հռչակաւոր գիտունը արդէն 1928ին նշմարած էր որ մանրէներու մշակում մը պատահաբար սունկէ մը վարակուած ըլլալով, իր զարգացման մէջ կանգ կ՚առնէր մանրէներուն եւ այդ մակաբոյծ բոյսին շփման սահմաններու մէջ։

1940ին Ֆլէմինկ քիմիագէտներու գործակցութեամբ յաջողեցաւ զտոցով մը կղզիացնել այդ սունկը եւ ապացուցանել անոր ազդեցութիւնը ախտաժէտ մանրէներուն վրայ։ Այդ զտոցը, որուն զտումն ու համախմբումը խիստ փափուկ պատրաստութեան մը կը կարօտի, ուրիշ բան չէ, բայց եթէ ինքնին փէնիսիլինը։ Այս վերջինը բաւական դիւրաբեկ նիւթ մըն է, անկայուն թթու մը, սակայն առաւելապէս տոկուն, լուծական աղի ձեւի տակ։ Կը փճանայ թթուներու, ալքալիներու եւ ջերմութեան ազդեցութեան տակ, ինչ որ ներկայիս իր գործածութիւնը դարմանումներու մէջ մասնաւոր նախազգուշութիւն կը պահանջէ։

Փէնիսիլինը հականեխական նիւթ մը չէ, եւ ոչ ալ մանրէասպան յատկութիւն ունի, այլ բժշկական բառով՝ Bactériostatique է, այսինքն՝ մանրէները կայուն վիճակի մը մէջ պահելու կը ծառայէ, արգիլելով կարգ մը գործարանաւոր նախատիպ էակներու սերմերուն զարգացումն ու սերումը, միեւնոյն ատեն տալով գործարաններուն բնական պաշտպանութեան համար պէտք է եղած ժամանակը, փճացնելու այդ անդամալուծուած մանրէները։

Փէնիսիլինը համայնաբոյժ դեղ մը չէ, այլ իր ազդեցութիւնը կը սահմանափակուի, կասեցնելով կարգ մը մանրէներու աճումը։ Միւս կողմէ՝ ան օժտուած է բուժական արագ ու արտակարգ կարողութեամբ մը, ընդդէմ բազմատեսակ մանրէներու, ինչպէս կեղծմաշկի, պրկախտի, մկնատի (չիպան), համաճարակ մզնատապի (méningite épidémique), ջերմամիզութեան, ֆրանկախտի, եւն.։

Փէնիսիլինի ուրիշ մէկ առաւելութիւնն ալ իր բացարձակ անվնաս յատկութիւնն է թունաւորման տեսակէտով, մեր մարմնին հիւսուածներուն եւ գործարանային յօրինուածութեանց վրայ։

Ախտաբուժութեան մէջ կիրարկուած ուրիշ նիւթերուն հետ բաղդատելով, իր գործածութեան քանակը խիստ աննշան է։ Անգամ մը որ փէնիսիլինը մտած է գործարաններուն մէջ, խիստ արագութեամբ կ՚արտաթորուի երիկամունքներուն միջոցաւ։ Այս արագ արտահանումը կը թոյլատրէ երեք կամ չորս անգամ կրկնել միեւնոյն դեղը, կամ կաթիլ կաթիլ տեւական կերպով զայն ներարկել, այնպէս որ կարելի ըլլայ մարմնին մէջ ստանալ փէնիսիլինի բաւականաչափ համախմբում մը, մանրէներու փճացումին համար պէտք եղած ժամանակի տեւողութեամբ։

Փէնիսիլինը կը ներարկուի մորթին կամ երակին մէջ։ Կրնայ գործածուիլ նաեւ լուծոյթի, փոշիի, իւղի կամ բերնին մէջ լուծելի դնդիկներու ձեւի տակ։

Վերջին պատերազմին ատեն, փէնիսիլինը խիստ փրկարար դեր մը կատարեց, իրական մահէ ազատելով բազմաթիւ վիրաւոր զինուորներ, բուժելով անոնց ժանտահոտ վէրքերը, կտրած թեւերու կամ ոտքերու անխնամ մնացած թարախոտ վէրքերը, եւն.։

Ընկերային տեսակէտով ալ փէնիսիլինը կոչուած է մեծ ծառայութիւն մատուցանելու մարդկութեան, ազատելով վեներական ախտէ վարակուածները, այդ աղտոտ հիւանդութեան պատճառած ահռելի հետեւանքներէն։

Քիմիագէտները վերջերս «Stertomycine» անունով նոր դեղ մը եւս գտած են, հանելով ուրիշ սունկէ մը, որ կը կարծուի թէ պիտի յաջողի գործօն դեր մը կատարել հիւծախտի դարմանումին մէջ։

Պատերազմի միջոցին, փէնիսիլինը շատ սուղ եւ հազուագիւտ դեղ մըն էր, սակայն բարեբախտաբար այսօր աւելի ընդհանրացած է եւ դիւրամատչելի ամէն քսակի, շնորհիւ Ամերիկայի մեծաքանակ արտադրութեան։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Հեռագիր Երեւանէն, ներգաղթի մասին

Խ. Հայաստանի ժողովրդական գործավարներու խորհուրդին ներգաղթի յանձնախումբին նախագահը, Պ. Բագրէն Աստուածատուրեան հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Ֆր. Ազգ. Միութեան.— «Կը փափաքիմ տեղեկանալ այն աշխատանքներու մասին որոնք տարուած են Ֆրանսայի մէջ ներգաղթի համար»։

Ազգ. Միութիւնը հաղորդելով կատարուած աշխատանքները, հրահանգներ պիտի խնդրէ։

Կառավարութեան ծրագիրը

Երէկ ամփոփեր էինք նոր կառավարութեան ծրագրին հիմնական մասերը։ Քանի մը հատուածներ եւս.—

Պ. Ֆէլիքս Կուէն պարզելով ելմտական կացութեան ծանրութիւնը, շեշտեց թէ կառավարութիւնը հարկադրուած է առնական միջոցներ ձեռք առնել, խուսափելու համար նոր թղթադրամներու շրջաբերութենէն, որ թշուառութեան պիտի մատնէր բանուոր դասակարգը, պետական պաշտօնեաները, միջին եւ փոքր ճարտարարուեստը։

— «Օրավարձերու եւ թոշակներու անփոփոխ պահպանումը (պլօքաժ) պէտք է մաս կազմէ ընդհանուր քաղաքականութեան մը, միեւնոյն ատեն կասեցնելով հողագործական արտադրութեանց եւ ամէն տեսակ պիտոյքներու գիներուն բարձրացումը։ Կառավարութիւնը այսօրուընէ սկսեալ ճշդած է այն ճակատները որոնց մէջ կ՚ուզէ գործադրել իր ծրագիր, եւ անոնք որ ազատ պիտի մնան։ Հանրային ճակատին վրայ, առաւելագոյն արագութեամբ յառաջ պիտի տարուին ելեկտրականութեան եւ կազի, կարգ մը առեւտրական դրամատուններու, կարգ մը ապահովագրական ընկերութեանց եւ հանքային ընկերութեանց ազգայնացումը, առեւտրական տորմիղին, գետային նաւարկութեան եւն. ազգայնացումը, վերջ տալու համար այն անստուգութեանց որ կը խափանեն գործերու վերսկսումը։ Անհատական ճակատին վրայ, տարբերութիւն մը պիտի դրուի այն արտադրութեանց միջեւ ուր գործերու վերսկսումը բաւական է թեթեւցնելու համար հսկողութիւնը, աստիճանաբար դէպի ազատութիւն առաջնորդելով զանոնք, եւ այն արտադրութեանց միջեւ որ որոշ նուազում մը կը պահանջէ պահել գիներու հսկողութիւնը։ Այս ճակատին պիտի խստանայ հսկողութիւնը եւ օրինակելի պատիժներ պիտի անօրինուին սեւ շուկային դէմ։ Ընդհանուր առումով, երկիրը պիտի առաջնորդուի շինելու անհրաժեշտ առարկաներ չափաւոր արժեգինով։ Մեր պերճանքի (լիւքս) ճարտարարուեստը պիտի քաջալերուի, բայց տարամերժօրէն արտածումի համար, որպէսզի կարենանք օտար դրամ ճարել։ Վերջապէս միջոցներ ձեռք պիտի առնենք, իւրաքանչիւր շարքի արտադրութեանց մէջ կրճատելու համար միջնորդներու թիւը»։

ԿԵԴՐՈՆԱՑԵԱԼ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՄԸ ՋԵՆ ՈՒԶԵՐ

Վարչապետը յետոյ պարզեց այն հանրապետական եղբայրակցութեան ոգին որ պիտի տիրապետէ կառավարութեան գաղթային քաղաքականութեան մէջ։ Դառնալով արտաքին քաղաքականութեան, շեշտեց թէ Ֆրանսան փարած կը մնայ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան եւ Միացեալ Նահանգներուն։ Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ, կառավարութիւնը պիտի վարէ աչալուրջ քաղաքականութիւն մը անոր հանդէպ։ «Կեդրոնացեալ Գերմանիայի մը կազմութիւնը արգիլել՝ չի նշանակեր անհետացնել զայն»։

Վարչապետը մաղթեց որ Սպանիան վերագտնէ «ժողովրդապետութեան ճամբան»։ Մինչ այդ, Ֆրանսա պիտի չզլանայ իր աջակցութիւնը սպանիացի փախստականներուն։

Պ. Ֆէլիքս Կուէն կառավարական յայտարարութեան ընթերցումը վերջացուց սրտայոյզ կոչ մը ուղղելով բոլորին.

— «Երեք մեծ կուսակցութիւններ հրապարակային համաձայնութիւններ կնքեցին, միացան ոչ թէ բերնով, այլ իրենց սրտին խորէն։ Անոնք միասին երդում ըրին իրենց միաբանութեամբ փրկել Ֆրանսայի ապագան եւ հանրապետութեան յոյսերը։ Ուրեմն մեր պահանջած վստահութեան քուէն պիտի ըլլայ հաւատքի արտայայտութիւն մը հայրենիքի ճակատագրին վրայ։ Ամէն բան կորսուած կը թուէր, եթէ մենք վհատէինք։ Ուրեմն ցոյց տանք ժողովուրդին որ՝ է բխած ենք թէ ժողովրդապետութիւնը կ՚ուզէ ապրիլ, հետեւաբար Ֆրանսան պիտի փրկուի»։

× L'Aurore թռուցիկով մը կը մեղադրէ վարչապետը թէ իր դահլիճին մէջ առած է 10 — 12 հին նախարարներ որոնք «ապահովաբար պատասխանատու են մեր տառապանքներուն եւ դժբախտութեանց»։

ՍՓԻՒՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է ԱՐԱՄԱՆԻ (Գ. գիրք) ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հաշուական սխալի մը հետեւանքով, Փետր. 10էն սկսեալ պիտի ծախուի 100 ֆրանքի (փոխանակ 75ի)։

Հ. Մ. Ը. Մ. քառամեակը Հալէպի մէջ

ՀԱԼԷՊ (յապաղած).— Դեկտեմբեր 23ին, Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը տօնեց իր քառամեակը, փառաշուք հանդիսութեամբ: Կը հովանաւորէր Առաջնորդ Զարեհ Ծ. Վրդ., կը նախագահէր Տօքթ. Ա. Գապաքեան: Համակիրներու խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր Սինէ Օրիանթալի ընդարձակ սրահը, որ համազգային տօնակատարութեան մը վիճակը կը պարզէր: Հանդէսին իր մասնակցութիւնը բերած էր քաղաքիս լաւագոյն նուագախումբը՝ Պ. Պօրիգէնքօյի ղեկավարութեամբ: Սուրիական եւ հայկ. քայլերգներէն վերջ, Տօքթ. Գապաքեան կատարեց հանդէսին բացումը, պարզելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ազգային դիմագծութիւնը եւ ձգտումները: Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներէն եղբ. Լ. Մասմանաճեան պատմականը ըրաւ Հալէպի մասնաճիւղին, եւ շեշտեց այն յարաճուն վերելքը, զոր այս կազմակերպութիւնը ունեցաւ բովանդակ Սուրիոյ մէջ, ներքին կազմակերպութեան եւ գործունէութեան տեսակէտով, իբրեւ ախոյեան՝ արաբ եւ օտար բոլոր խումբերու միջեւ: Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, այսօր առաջին գծին վրայ կուգայ Մերձ. Արեւելքի հայ եւ օտար բոլոր մարզական կազմակերպութիւններուն մէջ, եւ կը կազմէ փառքը մեր գաղութին, առարկայ համազգային գուրգուրանքի: Դարձեալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին անդամներէն Տօքթ. Ց. Գասապեան, անդամ Գաւառ. Ժողովի, համառօտակի պարզեց նպատակները Հ. Մ. Ը. Մ.ի, մատնանշելով մասնաւորաբար ցեղային մեր դիմագծութիւնը անաղարտ պահելու մայրձգտումը: Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Պ. Մինաս Թէօլէօլեան, որ մանրամասնօրէն բացատրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս խորհուրդները,— Հայութիւն, Մարմնակրթանք, Ընդհանրականութիւն եւ Միութիւն, ներկաներու լարուած ուշադրութեան եւ խանդավառութեան մէջ:

Հանդէսին մաս կը կազմէին նաեւ ազգ. եւ օտար երգեր, արտասանութիւն եւ մեներգ:

Տօնակատարութիւնը եղաւ ոչ միայն ազգ. հանդէս մը, այլեւ երաժշտական վայելք մը:

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Անցած ուրբաթ գիշեր Իսի լէ Մուլինոյի Խրիմեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի սարքած դասախօսութիւնը: Հակառակ սաստիկ ցուրտին, ներկայ էին բաւական թիւով ընկերներ եւ համակիրներ:

Ընկեր Հ. Հանտալեանի բացման խօսքէն ետք, օրուան դասախօս ընկեր Հրանտ Սամուէլ մէկուկէս ժամ խօսեցաւ Հայկական Դատի մասին: Պերլինի վեհաժողովէն մինչեւ 1914ի պատերազմը կատարուած աշխատանքներուն վրայ համառօտ ակնարկ մը նետելէ վերջ, ընկեր դասախօսը ծանրացաւ մասնաւորապէս վերջին շրջանին վրայ. յիշեց բազմաթիւ փաստաթուղթեր, վերլուծեց մեր անյաջողութեան պատճառները, բացատրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը եւ Հայաստանի Հանրապետութեան փաստը: Շեշտեց թէ քառորդ դարէ ի վեր Հ. Յ. Դ.ն է որ շարունակ արծարծեց Հայկական Դատը, մէջտեղ դրաւ միշտ Հայաստանի ներքին եւ արտաքին սահմաններու ընդլայնման պահանջները, այսօր դարձեալ կը մնայ նոյն տեսակէտին վրայ, որուն յարած են այժմ բարեբախտաբար հայութեան բոլոր հոսանքները, աշխարհի ամէն կողմը: Տեղեկութիւններ տուաւ Թրքահայ Դատի Յանձնախումբին կատարած դիմումներուն մասին:

Դասախօսութենէն վերջ, ներկաները հարցումներ ուղղեցին, որոնց պատասխանեց ընկեր դասախօսը, գոհացնելով ունկնդիրներու հետաքրքրութիւնը:— Թղթակից

ՊԻՎԷՐԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պիվէր մէկուկէս ժամ հեռու գիւղ մըն է, բազմամարդ եղած է շնորհիւ ածխահանքի մը:

Հազիւ վեց տարեկան կայի երբ այդ գիւղը հաստատուեցանք: Այն ատեն կը հաշուէին մօտ 500 ընտանիքներ որոնց կէսէն աւելի Հայեր էին:

Այդ հանքը թէեւ բազմաթիւ անձերու ապրուստը կը հոգար, միւս կողմէ մահ կը սպառնար, պարբերաբար: Շատեր մեռան, քանի մը որբեր ձգելով:

Շատ չանցած գաղութը դպրոց մըն ալ չինեց: Անդրանիկ երկսեռ աշակերտներուն թիւը կը հասնէր մօտ 100ի: Առաջին աշակերտներէն էի նաեւ ես: Ուսուցիչն էր Պ. Արգարը որ զոհ գնաց հանքի պայթումին: Այդ արկածէն վերջ հեռացանք գիւղէն, ինչպէս ուրիշ ընտանիքներ:

Տասնեակ տարիներէ վերջ երբ կ'այցելեմ գիւղը, բոլորովին փոխուած կը գտնեմ: Բոլոր հայ ընտանիքները բարեկեցիկ: Շատեր են անոնք որ առեւտուրով եւ անձնական գործերով կը զբաղին: Բայց ինչ որ զիս ամէնէն շատ կը հետաքրքրէ, դպրոցն է:

Բարեբախտութիւն կ'ունենամ ներկայ ըլլալու դասի մը: Ի՜նչ ուրախութիւն երբ կը տեսնեմ 60ի չափ փոքրեր, առաջնորդութեամբ Օր. Ունանեան Բերուզի: Տղաքը ուշադրութեամբ կը հետեւին իրենց դասերուն: Երեւակայութիւնս կը սաւառնի դէպի մանկութեանս օրերը, երբ այդ միեւնոյն դրասեղաններուն առջեւ նստած կը լսէի հանգուցեալ ուսուցիչիս ձայնը որ կ'ըսէր.— «Տղաք, հայերէնը լաւ սորվեցէք որպէսզի մնաք միշտ Հայ»:

Եւ այսօր այդ դպրոցը տեսակ մը օրօրան դարձած, կը շարունակէ պատրաստել մանուկը իբրեւ մաքուր Հայ, պայքարել այլասերման դէմ:

Կեցցէ՛ Պիվէրի հայ գաղութը որ ձեռք ձեռքի տուած առանց դաւանանքի խտրութեան կը կրթէ հայ պատանիները յանձնելու համար օր մը հոն, ուր մեր պապերը ժառանգ թողած են,— ափ մը հող:— Ա. Ս.

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ՇԱԼՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Աննա Շալճեանի մահով կ'անհետանայ գիտակից հայ կին մը, հանրային կին գործիչ մը: Վանէն մինչեւ Մարսիլիա ծանօթ էր իր գործունէութեամբ: Նախ ուսուցչուհի՝ հասցնելով հայանուէր Հայուհիներու սերունդ մը, որու անձնուէր յիշատակը կը թրթռայ տակաւին աստանդական աշակերտուհիներու հոգիին մէջ:

1907ին Վանի մէջ կազմուած Կարմիր Խաչուհիներու Միութեան մէջ, Օր. Զարուհի Շալճեանի հետ, ունեցած է բեղուն գործունէութիւն մը, «Զեփիւռ» խումբի երիտասարդուհիները ղեկավարելով: Այն սերունդը որ Սարգիսի, Վռամեանի, Արամի, Իշխանի եւ ուրիշ յեղափոխականներու շունչովը թրծուած, նուիրուեցաւ իրերօգնութեան, հայրենասիրութեան նուիրական գործին:

Տիկին Աննա շարունակեց իր անձնուէր գործունէութիւնը արտասահմանի մէջ ալ, իբրեւ անդամ Աղքատախնամի եւ իբրեւ Մարսիլիոյ Սէն Ժեռոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին նախագահուհի, բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ, եւ խանդակաթ մօր մը նուիրումով:

Իր մահուան առթիւ Մարսիլիոյ Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները,— Տիկին Իսկուհի Հիւսեան 500 Ֆր., Մարսիլիոյ Կապոյտ Խաչէն, Արմենակ Շահպազլեան յանձնած է 200 Ֆր. Կապոյտ Խաչի միջոցաւ յանձնելու յունահայ կարօտեալներու: Շալճեան ընտանիքը 2000 ֆրանք նուիրած է Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան եւ 2000 Ֆր. Պօմոնի մասնաճիւղին: Վալանթին Շահպազլեան

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ.— Հայ Գրողներու Ընկերութեան գրական ասուլիսներու առաջինը տեղի կ'ունենայ այս շաբաթ, 2 փետրուար, կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը, 12 rue Cadet: Նիւթ՝ Հայերէն հին եւ նոր ուղղագրութիւնը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 3ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, Սալօն Սէն Ժանի մէջ, Rue St. Jean: Մասնակցութեամբ Վիէնի Հ. Կապոյտ Խաչի սանուհիներու եւ կարող ուժերու: Պիտի ներկայացուի Հ. Տէրմոյեանի «Ծ Ա Ղ Ի Կ Ը» (3 պատկեր): Հայկական եւ չինական պարեր, խմբերգներ (քառաձայն): 40 հոգի բեմի վրայ: Կը բանախօսէ՝ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ: Պիտի ներկայացուի նաեւ «ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ»: Ամբողջ հասոյթը պիտի յատկացուի Յունաստանի հայ կարօտեալներուն: Տոմսերու գինները՝ 30, 50 եւ 100 Ֆրանք:

ՊՐԻՒՔՍԷԼԷՆ Հ. Աւետիսեան կը փնտռէ մօրեղբայրը՝ Շահէն Յակոբեան եւ հօրեղբօրորդին՝ Լեւոն Մարտիրոսեան (Վանեցի, Քողանի գիւղէն), որոնցմէ բաժնուած է 1917ին, Ամերիկա St. Louis: Տեղեկացնել խմբագրութեանս: Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ՊՈՒԷԹՐ - ԺԱՆԹԻՅԻ դպրոցի կրթական յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, դպրոցի սրահին մէջ, շրջանի հայ հասարակութիւնը:

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԷՆ Այրի Տիկին Նեկտար Սինապեան կը փնտռէ իր երկու մօրեղբօրորդիները Կարապետ եւ Գաբրիէլ Հազարապետեանները, որոնք Նիւ - Եորք կը բնակէին: Կը խնդրուի ամերիկեան թերթերէն արտատպել: Իմացնել Prélature des Arménens, 57 rue Tapis Vert, Marseille:

ՌՈՄԱՆ.— Ֆր. Կ. ԽԱՉԻ մասնաճիւղին հանդէսը՝ այս շաբաթ օր, իրիկուան ժամը 8ին, Սալ տ'էտէնի սրահին մէջ, Place de la Mairie: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 26 Յունուար.— Հայ Կապոյտ Խաչի թէյասեղան-խնջոյքը տեղի ունեցաւ Յունուար 19ին, ընդարձակ սրահի մը մէջ: Հակառակ օդին անյարմարութեան, խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր:

Օրուան նախագահ՝ Տիկին Լ. Քիրէճեանի աւուր պատշաճի խօսքերէն վերջ, չորս ջութակներու ընկերակցութեամբ հանդէսը բացուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով: Յաջող արտասանութիւններ ըրին փոքրիկներ Ժ. Սահակեան, Ա. Գալուստեան, Յ. Կօշկակարեան, Մ. Պօյաճեան, Լ. Զատիկեան եւ Գասեան եղբայրներ: Մեներգեցին Մ. Խաչերեան, Մ. Սարգիսեան, Ե. Եղիկեան, Զ. եւ Վ. Գասեաններ:

Վարչութեան կողմէ զեկոյց մը տուաւ Յ. Կօշկակարեան: Ներկայ էր նաեւ Տիկին Odette Միքայէլեան, մեր յարգելի բարեկամուհին որ Ֆրանսերէն գեղեցիկ ուղերձով մը յաջողութիւն մաղթելով խաչուհիներուն, գոհունակութեամբ գնահատեց կատարուած աշխատանքները: Միեւնոյն ատեն պատրաստակամութիւն յայտնեց օժանդակելու: Հաճելի անակնկալ մըն էր Տիկին Կօշկակարեանի կողմէ պատրաստուած խնձորախաղը, որ իր կարգին հասոյթ մը ապահովեց: Յետոյ Պ. Գ. Քիրէճեան գովեց խաչուհիներու եռանդուն գործունէութիւնը, որ տարիներէ ի վեր զգալի եղած է գաղութին մէջ, շեշտեց թէ՝ վերջին տարիներու ընթացքին, ինչպէս ուրիշ կազմակերպութիւններ, նոյնպէս այս բարեպատակ հաստատութիւնը ստիպուած էր դանդաղեցնել իր աշխատանքները: Այս առթիւ ձեռնարկեց հանգանակութեան մը, որմէ գոյացաւ 16.000 ֆրանք: Հանդէսին յայտագիրը լրացած ըլլալով, խնջոյքը սկսաւ սեղանապետութեամբ Պ. Ա. Տէր Սարգիսեանի: Մթնոլորտէն խանդավառ, ներկաները հաճոյքով ընդ առաջ կ'երթային սեղանապետին հրաւէրին իրենց երգերով ու պարերով: Խնջոյքին փայլ տուին փարիզաբնակ ջութակահար Պ. Աղասի, ինչպէս նաեւ Տիկին Մ. Լուսինեան իր մեներգով:

Հանդէսը տեւեց մինչեւ առտուան ժամը չորս: Ժողովուրդը սրահէն բաժնուեցաւ խիստ գոհ տպաւորութեան տակ, փափաք յայտնելով յաճախ ունենալ նման հաւաքոյթներ: Հասոյթը, մօտաւորապէս 35.000 ֆրանք, զուտ 26.300: Ութ նոր անդամուհիներ աւելցան:— Զգօն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ընկերվարականներու սրահին մէջ, 15 Place Marceau:

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Ա. Ը. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, դպրոցին սրահը: Օրակարգ՝ ընթացիկ խնդիրներ եւ ներգաղթի արձանագրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Յովհաննէս Տէրտէրեանի, իր տիկնոջ մահուան առթիւ եւ 500 ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի, փոխան ծաղկեպսակի:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Ա. Ը. Միութեան «Մասիս» թատերախումբը կը ներկայացնէ «Նա չի լինի սա լինի» օփէրէթը, այս կիրակի ժամը 2.30ին, Քրուա Ռուժ, Սալ տը Սթատի մէջ:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Մխիթարեան վանքէն Մկրտիչ Ալեքսանեան կը փնտռէ հօրաքրոջ տղան Գէորգ Պօղոյեան 47—48 տարեկան (Ախալցխացի), մօր անունը Եղիսաբէթ, քրոջը՝ Սոֆիա: 27—28 տարիէ ի վեր Փարիզ կը բնակի: Տեղեկացնել Meguirditch Alexanianի, Couvent Arménien St. Lazare Venezia, (Italie):

ՇԱՎԻԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Մ. Սարգիսեան 200 ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց ազգականին Պ. ՀԱՃԻ ՃԱՆԻԿ ՄԱՆԻՍԵԱՆի (Իսի) մահուան առթիւ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Samedi 2 Février 1946 Շաբաթ 2 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4525-Նոր շրջանի թիւ 254 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՈՒԶԵՆ, ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ

« Սովետական Հայաստան»ի աշխատակիցը շատ մը «նոր» բառերու փոխառութեանց առթիւ, կը յիշէ հետեւեալները.— պարէտ, ի փառս, ի բաբօրութիւն, յանուն (գրաբարէն) . դախուկ, չմուշկ (ժողովրդական) : Նաեւ զօրասիւն, ծայրատում, գոյավիճակ, փորձարկել եւն.:

Երեւի նոր իմացեր են որ այսպիսի բառեր կան հայերէնի մէջ: Եւ դեռ հարիւրաւորներ, որ կը գործածուին տարիներէ ի վեր, Պոլսէն մինչեւ Արտասահման:

Ուրեմն, եթէ բարեհաճին փնտռել եւ սորվիլ, դեռ ի՜նչ գոհարներ պիտի գտնեն, գրական կամ ժողովրդական :

Ինչպէս որ պրպտելով մէջտեղ հաներ են հետեւեալ յաջող բառերը, զինարուեստի մէջ գործածուելու համար,— ականանետ, ականաձիգ, ականորս, մարտակարգ, առաջակալ, բնագիծ եւն.: (Վերջին երկու բառերուն իմաստը կը բացատրենք, երբ հանդիպինք անոնց գործածութեան) :

Երբ այս գնահատելի գիւտերը կ'արձանագրենք, մի զարմանաք որ այնքան վրդովումով կը դատապարտենք անճոռնի կապկութիւնները,— էվակուացնել, մոբիլիզացնել, կոմբինացնել, օկուպացնել. (բարեհաճեցէք չինել այս բայերուն հրամայականը...) :

Տարօրինակ չէ՞. «Սով. Հայաստան»ի աշխատակիցը, Գուրգէն Սեւակ, բաղդատաբար մաքուր հայերէն մը կը գործածէ, իւրացնելով «մտաւորականութիւն»ը, «մշակոյթ»ը, «լաւատեսութիւն»ը եւ ուրիշ սովորական բառեր: Բայց թերթին յաջորդ էջերուն մէջ, Ա. Իսահակեանի նուիրուած գրական ուսումնասիրութեան մը մէջ, «բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու» Ռ. Վարդզարեանը վերէն վար կը շարէ ««օպտիմիզմ»ը, «օպտիմիստական»ը, «պօէզիա»ն, «էրուդիցիա »ն (հմտութիւն), «լոգիկա»ն (տրամաբանութիւն), «կուլտուրա»ն եւն.:

Պ. Սեւակ ի զուր կ'ապաւինի ակադեմական Հրաչեայ Աճառեանի մէկ վկայութեան,— գրաբարի 10722 արմատ բառերէն 4016ը փոխ առնուած են, (1405ը պարսկերէնէ, 209ը ասորերէնէ, 775ը յունարէնէ, 800ը արաբերէնէ եւն.) :

Երեւանի համալսարանին Հայոց լեզուի ամբիոնի վարիչը անշուշտ գիտէ որ այդ բառերը փոխառնուած, հայացուած եւ մարսուած են այն ատեն երբ նոր կը կազմուէր լեզուն:

Դարեր անցեր են այդ օրերէն ի վեր: Լեզուն կազմուեր, հարստացեր, դարձեր է ինքնավար եւ ճկուն: Միշտ ընդունակ բարեփոխման եւ յարաճուն զարգացման:

Շատ քիչ բառեր կան որ չեն թարգմանուիր կամ անհրաժեշտ չէ որ թարգմանուին: Մենք երբեք համաձայն չենք եղած քարացած հայկաբանութեան, ոչ ալ վարակուած «հայաշունչ» մարմաջով: Կարելի է «ասֆալտ»ը ասֆալտ կոչել եւ «բոլշեւիկ»ը բոլշեւիկ: Բայց, ինչո՞ւ պիտի չգործածենք ինչ որ ունինք, ինչ որ կրնանք թարգմանել կամ յարմարցնել համաձայն լեզուի օրէնքին: Առանց բանի ճիգեր փորձելու, ինչպէս ըրած են Վենետիկի Մխիթարեանները, հանքաբանութեան եւն. դասագիրքերու մէջ:

Երեւանի բռնած ուղին թերեւս կը նպաստէ լեզուն «մասսայականացնելու», ինչպէս կ'ըսեն: Բայց երբեք՝ անոր հարազատ, պայծառ դիմագիծը պահելու, անոր անկախութիւնը, ճոխացումը եւ արդիացումը ապահովելու :

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն շատ առաջ, արդէն ստեղծուած էր լաբիւրինթոս մը, ուր կը փայլէին Բաշխի Իշխանեանները եւ հայկական դպրոցը կէս ձգած համալսարանականներ: Այն ատենէն որ, մարդիկ ստիպուեցան բառարան մը շինել (Ա. Շիրակունի): Անշուշտ ամբանէ առաջ իրենք իրենց համար :

Մենք բոլորովին տարբեր բան կը սպասէինք Երեւանի պետական համալսարանէն եւ Ակադեմիայէն: Մանաւանդ հիմա որ ժողովուրդին երկու հատուածները իրար պիտի խառնուին, մշակոյթի կապերով եւ ներգաղթով :

Հայրենիքին մէջ հաստատուած ըլլալը իրաւունք չի տար լեզուն վեր ի վայր շրջելու, տարրական գիտելիքներ անտեսելու եւ մանաւանդ արհամարհելու տարագիր հայութեան կամքը: Ար վաստակն ու գանձը:

Այս խառնածին լեզո՞ւն է որ պիտի պարտադրեն, եթէ հարիւր դրօշ - բոցներ Երեւան հասնին Արտասահմանէն :

Խորհրդածութիւններ ներկայացման մը առթիւ

Որքան ալ հին ըլլան Շիրվանզադէի խաղերը, ոչ միայն իրենց «հայկական» բնոյթով եւ ընտանեկան բարքերով մօտ են մեր սրտին, այլեւ իրենց թատերական արուեստով, իր ստեղծած տիպարներով իսկապէս թատերական գրականութեան մը վայել արժէքներ են: «Նամուս»ը ծանօթ է բոլորին: Իբրեւ ամբողջութիւն շատ լաւ էր Ազգ. Թատերախումբին ներկայացուցած «Նամուս»ը, խնամուած, զուսպ եւ հաճելի բեմադրութեամբ:

Սրահը ամէն անգամէ աւելի ներկայանալի: Պակասը մեր երիտասարդութիւնն է որ չի հասկնար եւ ոչ մէկ ճիգ ալ կ'ուզէ ընել հասկնալու համար: Այս ներկայացումին մեր երկրէն եկող սերունդն իսկ երբ խնդաց համբոյրի մը համար ստեղծուած այս տեսարանին առջեւ, հապա ինչ պիտի ըսէր մեր 18ամեայ պատանին որ ականատես, մասնակից եւ գնահատողն է փողոց իջած «ազատ» համբոյրներուն:

Ժիրոտուի, Էլուարի, Քօքթօյի, Արակոնի արուեստով ոգեւոր մեր ժողքի տղաքն ալ չեն կրնար «բարքերու» այս գրականութիւնը գնահատել: Անոնք բացառիկ զգայնութիւններ եւ փիլիսոփայական խոր վերլուծումներ կը փնտռեն, «նորութիւն» նիւթի, նորութիւն ձեւի, նորութիւն բեմադրութեան: Ամէն բանի մէջ նորը, քիչ մըն ալ սնոպ անշուշտ, ու շատ մըն ալ անդիտակից մեր արժէքներուն:

Միայն Փարիզի մէջ թերեւս հազարի կը հասնի մեր Երիտասարդական Միութեանց անդամներու թիւը, բայց, գոնէ 10 առ հարիւրը տեսնելու բախտը չենք ունենար թատերասրահի մը մէջ: Մեր հրաշալի լեզուն միայն բեմէն լսելու համար չէ՞ր արժեր հայկական թատրոն երթալ, հոն հրամցուած կարկանդակին հետ քիչ մը աղի - լեղի ալ կլլել յանձն առնելով:

Պզտիկ գնդասեղ մըն ալ հասարակութեան : Ի՞նչպէս կարելի է դերասանին պոռալ, «հայերէ՛ն, հայերէն»,անոր արտասանած քանի մը օտար բառերուն համար: Ան պարտաւոր է հետեւիլ բնագրին: Շիրվանզադէ դիտմամբ այդ քանի մը կոտրտուկ ռուսերէնը եւ ֆրանսերէն silence!ը դրած է թամատայի բերանը, ցոյց տալու համար մեր հին աւանդական ընտանեկան բարքերով տոգորուած Հայուն քով ռուսական պետական պաշտօնեայ դարձած, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն կոտրտող տիպարին ծիծաղելի գոյութիւնը:

Խ. Հայաստանի մշակոյթին նուիրուած երեկոյթին Պ. Հրաչ Սարգիսեան տասնեակներով թուեց նոր թատերախաղերու անուններ: Ի՞նչպէս կարելի չըլլար գոնէ 4—5 հատ մը բերել տալ եւ ներկայացնել Ֆրանսահայ գաղութին: «Մարգպետունի»ն պատմական թատերախաղ մըն է եւ չի կրնար լիակատար գաղափար մը տալ Հայաստանի թատերական գրականութեան մասին: Եթէ նոյնիսկ տեղական պայմաններու ներշնչումով գըրուած ըլլան անոնք, դարձեալ կ'արժէր տեսնել զանոնք հոս, հայկական բեմին վրայ:

Անվերջ կրկնել մեր Հայրենիքին մշակութային վերելքը ամէն մարզի մէջ, թատերական-գրական, երաժշտական եւայլն, որքան ալ ոգեւորիչ ըլլայ մեզի համար, բաւական չէ տպաւորութիւն ձգելու, արտասահմանի մշակութային կեանքին մէջ, եթէ չկարդանք այդ գիրքերը, չտեսնենք այդ թատերգութիւնները, չլսենք այդ երաժշտութիւնը եւ երգերը: Տարրական պահանջ է գաղութները փոխադրել եւ տարածել Հայաստանի գիրքերը, թատերգութիւնները եւ նուագը: Ո՜չ իսկ կըրցանք տեսնել «Ալմաստ»ը, լսել «Եօթը Արմաւենիները» կամ Արամ Խաչատրեանի «Սէնֆոնի»ները զոր ազատօրէն կը վայելեն օտարները եւ որոնց այնքան կարօտը ունինք: Այս պիտի ըլլար լաւագոյն քարոզութիւնը մեր Հայրենիքին համար, եթէ կը կարծուի թէ տակաւին պէտք ունինք բանաւոր եւ գրաւոր քարոզութեան, մեր երկիրը սիրցնելու համար իր զաւակներուն:

Տ. ՍԵԴԱ

ՏՊԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ առթիւ, Նախարարական խորհուրդը որոշեց անփոփոխ պահել իր դիրքը (մերժել պահանջուած յաւելումը) : Այն օրավարձերը որ աւելցած էին, սկզբնական սակին պիտի վերածուին: Աշխատանքի Նախարարը, Պ. Քրուազա (Համայնավար) ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, խստօրէն մեղադրեց տպարանի աշխատաւորները, դիտել տալով թէ մետաղագործական եւն. բանուորներ շատ աւելի պակաս կը ստանան:

Պոլսոյ Հայերը պիտի տարագրուի՞ն

Պոլսոյ «Մարմարա» թերթին խմբագիրը, Պ. Սուրէն Շամլեան, որ Անգարա գացած էր Յունուար 7ին, մասնակցելու համար մամուլի համագումարին, տեսակցելով վարչապետ Սարաճօղլուի հետ, կը գրէ իր թերթին մէջ.— «Օրերէ ի վեր հոգեկան տագնապի մէջ էր հայ համայնքը եւ ահա երկրին ամէնէն հեղինակաւոր պատասխանատու դէմքը, նոյն ինքն վարչապետն է որ կուգայ հրապարակ եւ պատմութեան առջեւ ըսելու թէ աւելի քան երբեք վստահ են հայ ժողովուրդին հայրենասիրական զգացումներուն վրայ եւ գիտեն թէ ան կապուած է երկրին եւ պետութեան անկասկածելի կապերով: վարչապետը կտրուկ եւ հանդիսաւոր ձայնով մը յայտարարեց, 200 լրագրողներու առջեւ.

— «Թրքահայ մեր հայրենակիցներուն զգացումներէն հիւլէի չափ կասկած իսկ չունինք: Ոչ մէկ շուք մեր եւ անոնց յարաբերութեանց միջեւ, եւ անվարան կրնանք ըսել թէ անոնք փարած են երկրին օրէնքներուն եւ հայրենակցական սերտ կապերով եւ նոյն այդ օրէնքներուն պաշտպանութիւնը կը վայելեն»:

« Ժամանակ »ի խմբագիրը, Մարտիրոս Գօչ վարչապետին մօտենալով բաներ մը փսփսաց: Սարաճօղլու յօնքերը պռստեց եւ բարձրաձայն պատասխանեց.

— «Այս բարեկամը կ'ըսէ թէ Իսթամպուլի մէջ զրոյց ելեր է թէ Հայերը պիտի տարագրուին: Բացարձակապէս անհիմն է այդ լուրը: Մարդ յիմար պէտք է ըլլայ նման զրոյցի մը հաւատալու համար: Վճռապէս կը հերքեմ այդ լուրերը եւ հայ հայրենակիցներուն կը յանձնարարեմ իրենց գործերով միայն զբաղիլ»:

╳ «Թանին»ի խմբագիրը, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն խօսելով Հայերու արձանագրութեանց մասին (Հայաստան երթալու համար), կը շողմէ.

— Սովիէթները տարօրինակ առաջարկ մը ըրին վերջերս, հիւպատոսարան հրաւիրելով Հայերը, իբրեւ թէ ներգաղթի համար: Իրենց նպատակն էր Թուրքիոյ մէջ միտք պղտորել. Թուրք հայրենակիցներու միջեւ անհանդիստ մթնոլորտ մը ստեղծել: Առաջին օրերուն, քիչ մը բազմութիւն հաւաքուեցաւ Խ. հիւպատոսարանին առջեւ, հայ հայրենակիցներու միջեւ շատ բնականօրէն եռեւեփում մը սկսաւ, զանազան հայ թերթեր բողոքեցին եւ հասկցանք թէ մեր հայ եղբայրները քիչ մը յուզումի եւ ջղայնութեան մատնուեր են: Եւ սակայն ատեն մը վերջ խաղը երեւան ելաւ: Ո՞ւր էր, շոգենաւեր պիտի գային եւ հայ կարաւանները Խ. Հայաստան պիտի տանէին: Ալ ոչ ոք դիմեց հիւպատոսարան, այդ խօսքն ալ ծթուեցաւ եւ Սովիէթներուն ձեռքը մնաց բութ, կոտրած զէնք մը միայն:

Մեր հայ հայրենակիցները իրենց իսկ կամքով տուին արժանի պատասխանը օտար դրդիչներուն, մենք գիտէինք որ այս գործը այսպէս պիտի վերջանար, եւ լաւ եղաւ որ նոյնինքն Հայերը տուին արժանի պատասխանը անոնց որ կ'ուզէին թուրքեւհայ պառակտում մը ստեղծել: Եւ հիմա Թուրքերն ու Հայերը փոխանակ պառակտելու աւելի լաւ մօտեցած, միացած են իրարու եւ աւելի լաւ կը հաւատան այս անհրաժեշտութեան: Բոլոր Թուրք հայրենակիցներուն ի հաշիւ, շատ լաւ փորձ մը եղաւ ասիկա: Հիմա Սովիէթներուն կը մնայ այս փճացած զէնքը իրենց դէմ գործածել»:

Իրանի խնդիրը կը քննուի

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը որոշեց Դշ. օրուան յետաձգել իրանեան հարցին քննութիւնը: Այս որոշումը տրուեցաւ Պ. Վիշինսկիի հետեւեալ յայտարարութենէն վերջը. — 1. Անարժէք է Իրանի գանգատը որ ներկայացուեցաւ հրաժարեալ կառավարութեան մը կողմէ.— 2. Այս գանգատը չի կրնար ընդունուիլ Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ, քանի որ խորհրդային-իրանեան վէճ մը չկայ եւ խորհրդային կառավարութիւնը միշտ պատրաստ է բանակցելու Իրանի կառավարութեան հետ:

Թէեւ Պ. Վիշինսկի պնդեց որ Ապահովութեան Խորհուրդը վճիռ արձակէ այս տեսակէտին արդարութեան վրայ. բայց որոշուեցաւ վիճաբանութիւնը յետաձգել:

Պարենաւորման տագնապը

Վարչապետ Պ. Ֆէլիքս Կուէն հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց Սահմանադիր Ժողովին մէջ, պարենաւորման տագնապի մասին. —

Հաց.— Ցորենի սպառումն է 3.715.000 կենդինար 1946 փետրուար 1էն սկսեալ, այսինքն մինչեւ նոր հունձքը, եօթն ամսուան միջոցին պէտք ունինք 26 միլիոն կենդինարի, ապահովելու համար իւրաքանչիւր Ֆրանսացիի օրուան հացը: Ի՞նչ ունինք այս պահանջին դիմաց: Յունուար 1ին ունէինք 4 միլիոն կենդինարի պաշար մը: Յունուար 1էն մինչեւ յուլիս 31 կը յուսանք հաւաքել 7 միլիոն կենդինար: Նախատեսուած ներածումները կը հասնին մօտ 13 միլիոնի, համագումար 24 մի-

Հ. Ց. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Կիրակի օր Իսի լէ Մուլինոյի «Ազատ» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին բացման հանդէսը, խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Ժամանակէն առաջ բոլոր սեղանները գրաւուած էին:

Հանդէսին նախագահը, ընկեր Հրանտ Սամուէլ ողջունելով նորակազմ խումբը՝ բացատրեց թէ ի՛նչ պարտականութիւններ կը ծանրանան այս օտար երկինքին տակ ծնած եւ օտար միջավայրի ու դպրոցի մէջ մեծցած երկսեռ երիտասարդներուն վրայ: Անոնք պէտք է սորվին իրենց մայրենի լեզուն, պատմութիւնը, գրականութիւնը, հպարտանան իրենց ազգութեամբ, գիտնան որ մենք մշակոյթ ունէինք դարեր առաջ՝ երբ այսօրուան քաղաքակիրթ ազգերէն շատեր մութի մէջ կը թաթթափէին: Կոչ ըրաւ ծնողներուն ուշադրութիւն դարձնել իրենց զաւակներու հայեցի դաստիարակութեան վրայ եւ քաջալերել անոնց մուտքը «Նոր Սերունդ»ի շարքերուն մէջ, որպէս զի անոնք զերծ մնան այլասերման վտանգէն եւ հայրենասէր լաւ Հայեր դառնան:

Յետոյ խօսք տուաւ ընկեր Ստեփան Միսաքեանի, որ պարզեց «Նոր Սերունդ»ի ծրագիրը, բացատրեց անոր նպատակը, ամէն բանէ առաջ Հայը Հայ պահել: Ցոյց տուաւ այդ նպատակին հասնելու միջոցները եւ հրաւիրեց երկսեռ երիտասարդութիւնը համախմբուիլ այս երիտասարդ ու հայրենասէր կազմակերպութեան շուրջ, ուր պիտի գտնեն հայկական ջերմ մթնոլորտ եւ ընկերական սիրալիր վերաբերում:

Ճառերէն վերջ բացուեցաւ խնջոյքի մասը: Ծափերու մէջ սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Հ. Սամուէլ, որ մինչեւ գիշերուան ժամը 11ը տեւական ոգեւորութեան մէջ պահեց հանդիսականները: Բաժակներ առաջարկեց Հ. Ց. Դ.եան, Նոր Սերունդի եւ ընկեր Ահարոնեանի կենաց — որուն 80ամեակն է եւ որուն հայրենաշունչ քերթուածներէն արտասանութիւններ ըրին ընկերներ: Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Թառխատ Աբգար եւ Վրացի Կինտօ Ասաթիանին՝ նուագով ու պարերով: Իսկ ներկաները իրարու հետ մրցումի ելած էին՝ երգելու, արտասանելու եւ պարելու համար: Ցիշենք դերասան Պ. Բարսեղ Հայլէչեանը, որ գեղեցիկ խօսքերով բաժակ առաջարկեց երիտասարդութեան կենաց ու արտասանութիւն մը ըրաւ: Տիկիններ, օրիորդներ ու պարոններ իրենց յուզիչ մասնակցութիւնը բերին ընկերական ու ընտանեկան այս գեղեցիկ խընջոյքին, որ հետզհետէ տաքցաւ եւ ուրմէ անմասն չմնացին նաեւ փոքրիկներ՝ իրենց պարերով ու երգերով:

Բաժակաճառեր արտասանեցին նաեւ ընկեր Ցովիկ Եղիազարեան՝ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան եւ ընկեր Հրաչ Հանտալեան՝ Զաւարեան կոմիտէի կողմէ:

Խորոված հաւ մը աճուրդի դրուելով՝ բարձրացաւ 20.050 ֆրանքի: Աճուրդը շահեցաւ ընկեր Ալեքսան Փանոսեան, որ ամէնէն մեծ զոհողութիւնը ըրաւ: Նոյնպէս կարեւոր գումարներով մասնակցեցան ընկեր Անդրանիկ Ուզունեան եւ ընկեր Մ. Թահմազեան, որ աճուրդը կը վարէր յանուն Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան: Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ խօսեցաւ Պ. Փիլեան:

Ժամանակը յառաջացած էր եւ ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն: Նախագահը շնորհակալութեան խօսքերով փակեց հանդէսը եւ ներկաները մեկնեցան խանդավառ տրամադրութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

լիոն կենդինար: Հետեւաբար բաց ունինք երկու միլիոն կենդինար, գալիք եօթը ամիսներու ընթացքին: Բայց ամէնը այս չէ: Այն չորս միլիոն կենդինարի պաշարը զոր կը հաշուենք, չի կրնար գործածուիլ 50 առ հարիւրէն աւելի, այլապէս ծանրօրէն պիտի խանգարուի ալիւրի բաշխումը երկրին մէջ: Հետեւաբար բացը երկու միլիոն չէ, այլ չորս միլիոն: Ուրեմն անհրաժեշտ է իբր 4ուկէս միլիոն աւելցնել մեր ներածումները, որով եօթը ամսուան համար մեր ներածումները պիտի բարձրանան 17ուկէս միլիոնի: Սահմանադիր ժողովը պէտք է գիտնայ թէ նախատեսուած ներածումները կը հասնին ամսական 1ուկէս միլիոն կենդինարի, թէ մինչեւ հիմա երբեք լրացած չէ այս թիւը: Եթէ կ'ուզենք բացը գոցել մինչեւ նոր հունձքը, պէտք է ամսական ոչ թէ 1ուկէս, այլ 2ուկէս միլիոն կենդինար ներածենք: Ըսել կ'ուզեմ թէ կառավարութիւնը չի կրնար պարկեշտօրէն խոստանալ հացի բաժնի բարուոքումը, եթէ հաճելի անակնկալ մը չպատահի:

Գինի.— Արտադրիչներու ընտանեկան գործածութեան համար պէտք է 7.800.000 միլիոն հէքթոլիտր, բաժնեչափի համար՝ 22 միլիոն, ճարտարագործութեան համար՝ 2,750,000, արտածման համար՝ 850 հազար, մայր երկրի զօրքին համար՝ մէկ միլիոն, համագումար մօտ 34 միլիոն հէքթոլիտր: Ի՞նչ ունինք այս պահանջին դիմաց,— 24.403.000 հէքթոլիտր, ուրեմն կը պակսի 10 միլիոն: 1945 Սեպտեմբերէն սկսելով, 12 ամսուան պահանջը գոհացնելու համար ունինք միայն 12,600,000 հէքթոլիտր, իբրեւ բաժնեչափ: Պարզ հաշիւ մը կը ցուցնէ թէ եղած պաշարը պիտի սպառի եօթը ամիսէն, այսինքն Սեպտեմբերէն Մարտ: Հետեւաբար, եթէ մեծաքանակ ներածումներ չկատարուին, այլեւս գինի պիտի չունենանք Մարտի վերջը, ժողովուրդին բաժնելու համար: (Վարչապետը այստեղ բացատրեց թէ 12,500,000 հէքթոլիտր գինի կայ Ալժերիոյ մէջ, բայց փոխադրութիւնը չափազանց դժուար է):

Միս.— Ցունուար 31ին ունէինք 40.000 թոն սառած եւ պահածոյ միս, որուն շնորհիւ պիտի կրնանք 21 միլիոն քաղաքացիներու բաժնել 100—150 կրամ, մինչեւ Մարտի վերջը: Միեւնոյն ատեն կը սպասենք ապսպրանքներու: Կը յուսանք այլեւ մէկին բացը գոցել թարմ միսով:

Գետնախնձոր.— Պէտք ունինք տարեկան 12 միլիոն թոնի: Հունձքը շատ դէշ էր, հազիւ 5,550-000 թոն: Հաւաքումն ալ աննշան եղաւ: Կառավարութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ դարման մը գտնելու համար:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թերթերու հրատարակութիւնը վերսկսաւ երէկ, ուրբաթ.— Սահմանադիր ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Վէնսան Օրիօլ, ընկերվարական:— Պաշտօնապէս կը հերքուին այն զրոյցները թէ թղթադրամները պիտի կնքուին եւ կամ արգելքի տակ պիտի առնուին դրամատուններու մէջ եղած հաշիւները:— 1943ի զօրադասին արձակումը սկսաւ երէկ եւ պիտի վերջանայ Փետրուար 26ին:— Խորհրդային իշխանութիւնը Իրանի երկաթուղիներու ընկերութեան վերադարձուց հիւս. Իրանի (Ատրպատական եւն.) երկաթուղիներուն հսկողութիւնը:

ԹԱՏՐՈՆԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի Մանուկ Աբեղեանի անուան գրականութեան կաճառի ընդլայնուած նիստին մէջ, Գ. Գոյեան ուսումնասիրութիւն մը կարդաց «Հայաստանի հնագոյն թատրոնի երկու հազարամեակը» նիւթին շուրջ:

Դասախօսը՝ հիմնուելով Հայաստանի հնագոյն թատրոնի մասին հին պատմագիրներու տըւած սակաւաթիւ լուրջ տեղեկութեանց վրայ, տուաւ հայկական առաջին հնագոյն ներկայացման ընդարձակ նկարագիրը, միաժամանակ ընդգծելով այս հարցին առթիւ լոյս տեսած աշխատութեանց թերութիւնները:

Յոյն պատմաբան Պլուտարքոսի ձգած յիշատակութեան համաձայն, 69 թուին (Ն. Ք. Ք.) հռոմէական զօրավար Լուկուլլոսը կը գրաւէ Հայաստանի մայրաքաղաք Տիգրանակերտը եւ այնտեղի նորակառոյց թատրոնին մէջ կը տօնէ իր յաղթանակը: Պլուտարքոս ուրիշ տեղ մը կը գրէ թէ 53 թուին (Ն. Ք. Ք.) մայրաքաղաք Արտաշատի մէջ բեմադրուած է Եւրիպիդէսի «Բագոսուհիներ» թատերախաղը: Երբ, յոյն դերասան Եասոն հերոսուհի Ագաւայի դերը կը խաղար, Պինթէոսի գլուխը (դիմակը) ձեռքը բռնած, սուրհանդակը ներս կը մտնէ եւ թագաւորին կը մատուցանէ հռոմայեցի զօրավար Կրասոսի գլուխը: Դերասան Եասոնը իսկոյն իր ձեռքի կեղծ գլուխը կը փոխարինէ Կրասոսի իրական գլխով ու կը շարունակէ իր մենախօսութիւնը: Ներկաները հրճուանքով կ'ընդունին ատիկա: Հանդիսականներուն եւ յոյն դերասանին համար, երբեմնի հզօր ու իրենց թշնամի Հռոմի պարտութեան լուրը չէր կրնար փափաքելի չըլլալ:

Դասախօսը ցոյց տուաւ, որ երկու հազար տարի առաջ հելլէնական մշակոյթը տարածող Մեծն Տիգրանի եւ Արտաւազդի օրերուն՝ Հայաստանի թատրոնը բարձր աստիճանի վրայ դրուած էր: Ինքը Արտաւազդը ողբերգութիւններ գրած է:

Հին հայկական թատրոնը, իր սեփական շէնքը եւ դերասաններն է ունեցած: Պետութիւնը թատրոնը կը նկատէր իր քաղաքական գաղափարաբանութեան տարածման միջոցներէն մին:

Ֆ. Ա. Ը. Միութեան Պէլվիլի մասնաճիւղը, իր շրջանի հայ հասարակութիւնը հրապարակային ժողովի կը հրաւիրէ այս կիրակի ժամը առաւօտեան 9ին, 221 rue de Bellevilleի ծանօթ ժողովասրահին մէջ: Օրակարգ.— 1. Ներգաղթի առթիւ բացատրութիւններ եւ արձանագրութիւններ:— 2. Քատիի մասին զեկուցում:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ընդհ. Արտելի անդամական ժողովը այսօր շաբաթ, 2 փետրուար կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Café Charreton, 221 rue de Bellevilleի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին կօշիկի մէջ աշխատող բոլոր մեր հայրենակիցները:

ԿՐԸՆՈՊԼԸԻ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ցարդ անփոփոխ մնացած ըլլալով, անհրաժեշտ կը գտնէ նոր ընտրութիւն կատարել: Ուստի կը հրաւիրէ իր նախկին բոլոր անդամները եւ եկեղեցասէրները արձանագրուիլ մինչեւ փետրուար 7, Պ. Երուանդ Տէր Կոմսեանի բնակարանը, 17 rue St. Martin d'Hérés:

---

30 տարի վերջն ալ

«Թասվիր»ի թղթակիցը կը գրէ Վանէն.— Վանայ լճին ամէնէն երկայն մասը 125 քլմ. է: Ծովային վարչութիւնը կը բանեցնէ «Պիթլիս» եւ «Վան» անուն երկու շոգենաւեր, որոնք կը հանդիպին Վան, Դատուան, Արճէշ, Ախլաթ, Գաւաշ, եւ Րէշատիէ գիւղախումբերը: Հարաւային լճափին հետեւող շոգենաւը ամբան երկայն օրերուն առտուընէ մինչեւ իրիկուն կը շարունակէ իր գնացքը, իսկ հիւսիսային լճափէն յառաջացողը երկու օրէն կը լրացնէ իր գնացքը, մէկ գիշեր կը մնայ Արճէշի մէջ: Ճամբորդները շատ դէշ կացութեան մատնուած են: Նախապէս երեք շոգենաւեր էին: «Ծումհուրիէթ»ը անզգուշութեան կամ արկածի հետեւանքով այրած կամ ընկղմած է, մէջը գտնուող քարիւղը եւ պէնզինը բռնկելէ յետոյ: Միւս երկու շոգենաւերը Նոյ Նահապետին նաւուն շատ կը նմանին: Այդ շոգենաւերը ողեցոյցէ եւ լոյսէ զուրկ են:

Արճէշ գիւղախումբը նաւամատոյցէն 5 քլմ. հեռու է, ու փոխադրական միջոց չըլլալուն, ճամբորդները կը ստիպուին անլոյս նաւուն մէջ մնալ գիշերը: Երկու նաւերուն առաւելագոյն արագութիւնը 5 մղոն է: Հարաւակողմը գտնուող Գաւաշի եւ Կարճկանի բարձրաբերձ լեռներէն ուժգնօրէն փչող քամին փոթորիկ կը հանէ ու տակնուվրայ կ'ընէ լիճը: Այդպիսի օդերուն շոգենաւերը չեն կրնար շարունակել իրենց ճամբան ու խորշ մը կ'ապաստանին: Շոգենաւերուն մէջ ոչ միայն ուտելիք, խահուէ ու թէյ գոյութիւն չունին, այլեւ ջուր չկայ: Զորս հատ «քամարա»ներ կը գտնուին:

Բացի փոքր մասէ մը, Վանի նահանգին ներքին հաղորդակցութիւնը անփոփոխ մնացած է ու ցամաքային ճամբաներ շինուած չեն: Հին եւ փոքր երկու շոգենաւերու միջոցաւ կը կատարուի Պիթլիսի եւ Վանի միջեւ հաղորդակցութիւնը: Ստիպողական գործ ունեցող ճամբորդը յառաջիկայ չարթուան հանդիպելիք շոգենաւին կը սպասէ, մէկ օրուան գործը կատարելու համար: Նաւային երթեւեկները, ցանցառ ու անբաւարար ըլլալուն, ապրանքներու գիները բարձրացման ու տնտեսական տագնապին պատճառ կ'ըլլան: Վանայ ամբողջ վառելանիւթը կը հայթայթուի Պիթլիսէն: Այժմէն վառելանիւթի նեղութիւն կը տիրէ: Վանի եւ շրջակայքի արտադրած մսացու անասունները եւ իւղը դժուարաւ ձեռք կը բերուին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի ՇԱՆԹ Թատերախումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէի: Կը ներկայացուի տաղանդաւոր թատերագիր Ա. Շիրվանզատէի գլուխ գործոց Ն Ա Մ Ո Ւ Ս Ը, սիրայօժար մասնակցութեամբ վաստակաւոր դերասանուհի Տիկին Քնարիկի եւ ծանօթ դերասանուհի Տիկին Քոչարեանի, 7 փետրուար, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Մարսէյլ, Սալ Մազընոյի մէջ (88, րիւ տ'Օպանը): Հայկ. հարսանիք, երգ, պար եւ նուագ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի թէյասեղանը այս կիրակի օր, ժամը 15,30ին, Պառ տը լա Շօմիէռի մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ:

ԹԱՏՐՈՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ կազմակերպուած Անիէռ Պուա Քոլոմպի Ռազմիկներու մասնաճիւղին կողմէ, Փետր. 16ին, շաբաթ իրիկուն: Կը խընդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՏԱՐՈՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան երկրորդ ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, 30 rue du Tage, Paris (13): Ընտրութեան համար ներ...անդամներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի սեպուի:

ՀԱՄԵՐԳ ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի ...եկավարութեամբ Գ. Ալէմշահի, 24 Փետրուար, ...ժամը 2.30ին, Salle Gaveau, 45—47 rue de la Boëtie:

15ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ...Միութեան Փարիզի շրջանի: Կիրակի, 3 մարտ, ...ժամը 14.30ին, Salle de Chimie, 28bis rue Saint Dominique, Paris (7), métro Invalides: Մուտք՝ 200, 100 ...եւ 50 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN

...primerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 3 Février 1946 — Կիրակի 3 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4526 - Նոր շրջան թիւ 255 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹ

Տակաւին լրացած չեն մեր պրպտումները, ամբողջական գաղափար մը տալու համար ներգաղթի գործողութեանց մասին:

Յունուար 29ին հրատարակեցինք պաշտօնական ղեկոյց մը, որուն համաձայն Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը հրաւիրած է Ֆր. Ազգ. Միութիւնը աջակցիլ ներգաղթի կազմակերպութեան աշխատանքներուն, «դիւրացնելու համար ձեռնարկին գործադրութիւնը»:

Նոյն յայտարարութեամբ, այն Հայերը որ կ'ուզեն Խ. Հայաստան երթալ, պէտք է խնդրագիր մը ներկայացնեն Ազգ. Միութեան միջոցաւ, լեցնելով համապատասխան հարցարանը: Երբ ցանկը լրանայ, պիտի յանձնուի խորհրդային դեսպանատան, որ պիտի կատարէ մնացեալ գործողութիւնը:

Ինչպէս հաղորդած ենք ժամանակին, գաղթողները պիտի կրնան միասին տանիլ ամէն տեսակ անձնական գոյքեր, առանց մաքսատուրքի: Միւս կողմէ կառավարութիւնը կը խոստանայ ստանձնել տուներու կառուցման ծախքին 50 առ հարիւրը:

Քանի մը օր առաջ ալ, Երեւանի մէջ կազմուած ներգաղթի յանձնախումբը հեռագրով տեղեկութիւններ կը պահանջէր, կատարուած աշխատանքներու մասին:

Արձանագրութիւններն սկսած են արդէն, ինչպէս ուրիշ գաղութներու մէջ,—Ռումանիա, Պուլկարիա, Սուրիա-Լիբանան, Իրան եւն: Միեւնոյն ատեն ժողովներ կը սարքուին, լուսաբանութիւններ տալու համար:

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւն՝ առ այժմ չունինք: Ձենք ալ գիտեր թէ ե՛րբ կրնայ ճամբայ ելլել առաջին կարաւանը, կամ ո՛րքան կը նախատեսեն մեր գաղութին բաժինը:

Թերեւս խնդիրը կապ ունի սահմաններու ընդարձակման հետ: Ուրեմն, ո՛րքան բազմաթիւ ըլլան արձանագրութիւնները, այնքան լաւ: Էրած սրտի մխիթարանք պիտի դառնար, եթէ խնդիրը փակուէր 1914ի սահմաններու վերահաստատումով (Կարս - Արտահան - Սուրմալու):

Հարցարանները լեցնել՝ չի նշանակեր բնաւ կապել մէկ օրէն միւսը: Ամէնէն առաջ արհեստաւորներու խմբակներ են որ կը կազմուին, մեքենաներ եւ գոյքեր կը գնեն, փոխադրելու կամ անձամբ տանելու համար: Եւ լաւ կ'ընեն, որովհետեւ գործը բարդ հանգամանք ունի եւ կը կարօտի երկար ժամանակի:

Յետոյ, պէտք չէ ուշքը դեռնէն կտրել եւ պոռոտ ցոյցի մը կերպարանքը տալ ներգաղթին, տեղի տալով զանազան թիւրիմացութեանց, ինչպէս եղած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ:

Դաշնակցական «Կոչնակ»ի թղթակիցն է որ կը գրէ, այս առթիւ, Հալէպէն.

«... Մեր ներգաղթի խանդավառութիւնները, սակայն, անոնց (Արաբներուն) համար ստացան ձեւ մը որ տեսակ մը անտանելի կեանքէ մը կամ անբաղձալի երկրէ մը ազատող ժողովուրդի մը հրճուանքին մեկնութիւնը տուաւ մեր հայրենակիցներուն»: (29 դեկտ.)

Ո՞վ չուզեր վերադառնալ հայրենիք, այնտեղ թափելու համար իր քրտինքը: Հայրենիքի անշուք հողաթումբն անգամ աւելի տանելի է քան օտար քաղաքի մը շքեղ դամբարանը:

Եւ սակայն, — ուշադրութիւն եւ համբերութիւն: Մինչեւ որ գործը հիմնովին կազմակերպուի, կարաւանները դասաւորուին, ազդանշանը տրուի եւ նաւերը շոգի արձակեն:

Որ եւ է զանգուածային ներգաղթ՝ բացառիկ հոգեր եւ կազմակերպութիւն կը պահանջէ: Իսկ ներկայ պարագաներուն մէջ, աշխարհագորդ պատերազմէն հազիւ մէկ տարի վերջը, երբ Եգիպտոսէն նաւ մը Մարսէյլ կը հասնի մէկ ամիսէն, կրնանք երեւակայել թէ ի'նչ վիթխարի բեռ մը կը ծանրանայ Մոսկուայի եւ Երեւանի վրայ:

Դէպի երկիր, — այո՛: Մանաւանդ աշխատաւոր բազմութիւնները, որ աւա քան տարիէ ի վեր կը հեւան ծխնելոյզներու սեւ շուքին տակ:

Դէպ ի երկիր՝ անոնք որ «ոսկի սպրջան» ունին իրենց թեւերուն վրայ, արդի գիտութեան բոլոր կատարելութիւններով:

Դէպի երկիր՝ այն դրոց-բրոցները որ ասպարէզ չգտնելով իրենց ընդունակութեանց զարգացման, մտաւոր գործունէութեան համար, կը մաշին խորթ աշխատանքներու մէջ:

Շ.

ԳԱՑԿԵՔ ՄԸՆ ԱԼ ԱՅՍ ՄԷԿԸ...

... Ինծի հետ էր այս մէկն ալ: Հազարներէն մէկը: Մտերիմներ չէինք, բայց, գիտէի իր պատմութիւնը — ո՞վ իր գերի բախտակից ընկերոջը պատմութեանը իրազեկ չէ:— Ուրիշ հարիւրաւորներու հետ զայն գտայ stalagին մէջ, յետոյ միասին «Kommando» թիւ 23ը: Երկաթուղիի գծին վրայ: Միեւնոյն քաղաքէն զինուորագրուած էինք: Թերեւս այդ էր պատճառը որ աւելի կը մտենայինք իրարու: Մուշը, Վանը, Կարինն ու Խարբերդը փոխանակուած էին Փարիզ, Մարսէյլ, Լիոն կամ Պօրտոյով: Խելօք, համեստ, եւ սակաւախօս: Ոչ ոքի գործին կը խառնուէր: Օրուան տաժանքէն վերջ, մինչեւ լոյսերու մարիլը գործը իր ունեցած գետնախնձորները կարգի դնելն էր: Չգիտես ինչու կը սիրէր գիշերել միշտ անկիւն մը, մութ ատեն ինկած մահճակալներու վրայ: Միշտ մտազբաղ, լռակեաց եւ տրտում, մինչեւ անգամ իր ծիծաղին կամ ժպիտին մէջ:

— Ի՞նչ ունիս կը հարցնէի երբեմն անհամարձակ: — Ոչինչ, կը պատասխանէր կտրուկ:

Ճակատագրի ընկերներ էինք եւ ճակատագիրը մեզ երկար ատեն միասին պտտցուց: Ձգեցի fomanioն, stalag գացի, կրկին վերադարձայ fomanio: Նորէն հոն էր: Միշտ նոյն անխօս տղան:

— Ի՞նչ ունիս, հարցուցի մտերմաբար, երբ նկատեցի որ այդ օրը չափազանց ընկճուած էր:

— Ոչինչ, պատասխանեց հոգւոց մը քաշելով: Քիչ վերջ, յանկարծ թուղթի կտոր մը երկարեց: Կարդացի, յետոյ վերադարձուցի: Նայեցայ աչքերուն, արդէն թաց էին: Այս, իրաւունք ունէր: Նամակին բովանդակութի՞ւնը... Այսօր ալ թող մնայ թաղուած, միայն այսքանը ըսեմ: Ծեր, մեծ ոտքը դերեզմանը հասած մօր հոգը, ընտանիքի հոգը, տան հոգը: Բայց ո՞վ չունէր այդ հոգերը:

Արիւնի, արցունքի, վշտի ու տաժանքի հինգ տարիները ետեւս ձգած՝ տունս եմ սիրելիներուս մօտ: Այցելուներ, այցելուներ...

Օր մը վարէն կը ձայնեն: Պատուհանը կը բանամ վար կը նայիմ: Դրացի մը: «Վար եկուր», կ'ըսէ: Այցելու մը եկեր է քեզի, շատ ծեր է, վեր չի կրնար ելլել, կը փափաքի որ վար իջնես զինքը տեսնելու»:

Զորրորդ յարկէն մինչեւ վար արագ - արագ կ'իջնեմ: Ալեհեր մազերով ծեր կինը հազիւ տեսած, յանկարծ, կը շփոթիմ, կամքէս անկախ ցնցում մը կ'ունենամ: Տարաբախտ բարեկամիս մայրն էր:

Կը փորձէ ոտքի կանգնիլ, բայց կը համոզեմ որ նստի: Կը համբուրեմ ձեռքը:

— Բարով եկար, տղաս: Անցա՛ծ ըլլայ...»:

— Վեր ելլէինք, մայրիկ, միասին սուրճ մը առնէինք, այնտեղ աւելի լաւ կը խօսինք, կ'ըսեմ դրեթէ թոթովելով:

— Ոչ, տղաս կը պատասխանէ համեստօրէն, մինչեւ այստեղ ցուպիս կռթնած եկայ: Զորրորդ յարկն է, ըսին, ծեր եմ, ծունկերուս վրայ ուժ չկայ—ոհ, ալ ուժ մնաց վրաս... Ախ, տղաս, լաւ է քար ըլլալ քան թէ մայր: Դժուար է, շատ դըժուար է: Լսեցի որ եկեր ես, բարի տեսի եկայ, դուն հիմա ան ըսէ, սա մեր տղան ո՞ւր մնաց: Աս քաղաքի գերիները բոլորը եկան, դուք բոլորդ ալ այդ քաղաքէն եկաք, լուր մը, խապար մը, մեռած կամ ողջ ըլլալուն խօսք մը... որու որ կը հարցնեմ, «միասին չէինք», կ'ըսեն, ես չտեսայ, կ'ըսեն: Մեր տղուն հետ հէչ մարդ չկա՞ր, բնաւ մարդ չէ՞ր ճանչնար իմ տղաս...

— Ես, մայրիկ, կը կմկմամ, ես վերջին օրերը քանի մը ընկերներով փախայ եւ ամերիկեան բանակին յանձնուեցայ: Ձեմ գիտեր թէ քաղաքը ի՞նչ անցաւ դարձաւ: Լուր չունիմ:

— Կ'ըսեն թէ անցեալ Յունուարին մեծ ռմբակոծութեան մը ատեն «քամ»ը իջած է ու ալ դուրս չէ ելած...»: Կ'ըսէ ու արցունքները կը կախուին իր թարթիչներէն...

Տիեզերքի մայրերուն մէջ հայ մօր չափ արցունք թափած կի՞ն կա՞յ:

Ինձմէ, տուած պատասխաններէս դժգոհ՝ մէջքը կը շտկէ, ինք իր դէմը քանի մը բառեր կը մռլտայ ու կը մեկնի: «Գիտեմ, գիտեմ, բոլորդ գիտէք, բոլորդ լաւ կը ճանչնաք տղաս, բայց ինծի բան մը չէք ըսեր... կը պահէք, կը պահէք»:

Վեր կը բարձրանամ, յոգնած ու ընկճուած... կարծես ծանր բեռ դրեր են ուսերուս վրայ: Կը յիշեմ—ի՞նչպէս չյիշել, ի՞նչպէս չապրիլ անոնց յիշատակը — աչքիս առջեւ կը պատկերանայ այն դժոխքը զոր տեսանք, զոր ապրեցանք, եւ ուր, մէկի տեղ հինգ աղնուական հայորդիներ թաղեցինք... 1945 Յունուար 16, Մակտըպուրկ: Այսօր, կրկին Յունուար ամիսն ենք արդէն, 1946: ուրեմն տարի մը, տարեդարձ մը.. սուգի տարեդարձ մը ...

Բայց միայն հինգ հայորդիներ եւ մէկ տարեդարձ: Քանի՛, քանիներ, հոս ու հոն ամէն տեղ, ամէն ճակատի վրայ, երկրագունդի բոլոր «քամ»երուն եւ «քօմանտօ»ներուն դատապարտուածներ... Հալած մաշած ու չքացած... Դուռ մը գոց ճրագ մը մարած ...

Ոհ, «Հայոց աշխարհ», հայ մանկտիք...:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Յունաստանի խնդիրը եւ Մոսկուա

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը սկսաւ քննել Մոսկուայի գանգատը Անգլիոյ դէմ, Յունաստանի կացութեան առթիւ: Մոսկուայի անթէլը առջի օր կ'ծու մեղադրանքներ ուղղեց Յունաստանի միապետականներուն դէմ, յետոյ ամբաստանեց Անգլիան թէ ճնշում կը բանեցնէ Յոյներուն վրայ: Դիտել տուաւ թէ օտար զինուորներու (անգլիացի) ներկայութիւնը աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը: Եւ շարունակեց.

— «UNRRAի կողմէ ղրկուած ապրանքները երբեք չեն հասնիր յոյն ժողովուրդին: Կառավարական մասնաւոր յանձնաժողովներու մեքենայութեանց հետեւանքով բոլոր ապրանքները եւ ուտելիքը կ'անցնին արքայական շահագէտներու ձեռքը: Տնտեսական կացութիւնն ալ ազդուած է ահուսարսափէն: Մօտ 200,000 Յոյներ ստիպուած են պահուիլ անտառներու մէջ, հալածանքէ խուսափելու համար: Յունաստանի ժողովուրդին մեծ մասը անօթի է: Արքայական ահուսարսափ մը կը տիրէ երկրին մէջ եւ յետադիմական խմբակի մը նեղ, եսասիրական քաղաքականութիւնը կը սաստկացնէ տնտեսական տագնապը»:

Խ. Միութեան Ա. ներկայացուցիչը, Պ. Վիշինսկի, պիտի արծարծէ այս հարցը, իսկ պատասխանը պիտի տայ Անգլիոյ արտաքին նախարարը:

Յոյներու պահանջը Ալպանիայէն

Լոնտոն հասած է յունական անպաշտօն պատուիրակութիւն մը, որ կը ներկայացնէ Ալպանիոյ հազարաւոր յոյն փախստականները եւ 5000 քառ. քիլոմեթր հող կը պահանջէ Ալպանիայէն (այդ երկրի տարածութեան գրեթէ մէկ հինգերորդը): Պատուիրակութեան նախագահն է եպիսկոպոս մը որ յայտարարեց թէ ինք պահանջուած հողամասին բնիկներէն է, թէ այդ շրջանի բնակչութեան 60 առ հարիւրը Յոյներ են եւ թէ ամբողջ յոյն ազգը համաձայն է այս պահանջին: Եպիսկոպոսը թարգմանի մը միջոցաւ խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, ըսաւ թէ անցեալ տարի 6000 յոյն փախստականներ Յունաստան հասած են Ալպանիայէն, բացի ուրիշ 25,000 փախստականներէ որոնք եկած են նախընթաց 13 տարիներու ընթացքին: Այս փախստականները տեղաւորուած են Յունաստանի զանազան կղզիներուն եւ քաղաքներուն մէջ եւ միութիւններ կազմած են որոնք կը հոգան պատուիրակներուն ծախքերը: Ուրիշ պատուիրակութիւն մըն ալ Մ. Նահանգները եւ զանազան երկիրներ պիտի երթայ, հանրային կարծիքը լուսաբանելու համար:

× Միացեալ Ազգերու պատուիրակներէն 52 հոգի էնֆլուէնցայէ վարակուած ըլլալով, շատ մը ստիպողական գործեր երեսի վրայ մնացած են: Քարտուղարները չեն կրնար օրը օրին հասցնել լեռնակուտակ փաստաթուղթերու թարգմանութիւնը:

× Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ Պ. Թրիկվէ Լի, Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը, որ պիտի ստանայ 50,000 տոլար տարեթոշակ եւ ձրի բնակարան:

Իրաք պիտի օգտուի Իսկէնտէրունէն

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ կատարուած բանակցութեանց շնորհիւ, Իրաք պիտի կրնայ օգտուիլ Աղէքսանտրէթի նաւահանգիստէն, ներածումներ կատարելու համար: Այս կարգադրութեամբ Իրաք տասը օր պիտի շահի, քանի որ Պասրայի ճամբով կատարուած փոխադրութիւնները կ'անցնեն Սուէզէն: Աղէքսանտրէթի նաւահանգիստը կրնայ ընդունիլ չորս նաւեր, իւրաքանչիւրը 10,000 թոն տարողութեամբ եւ շինուեցաւ Անգլիացիներուն կողմէ, պատերազմի ընթացքին:

Ինչպէս յայտնի է, Սուրիացիները ետ կը պահանջեն այս նաւահանգիստը, որ Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ յանձնուեցաւ 1939ին, Սանճաքին հետ: Իրաքէն պատուիրակութիւն մը Անգարա կը սպասուի փետր. 7ին, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու եւ նաւահանգստին օգտագործումը ապահովելու համար:

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեքենայի խանգարման հետեւանքով կիրակի օրուան չորս էջը լոյս պիտի տեսնէ Գշ. օր:

LA FOLLE DE CHAILLOT

Արդար հետաքրքրութիւն մը ստեղծած է Ժիռոտուի այս թատերախաղը, մանաւանդ որ զայն բեմադրողն է Լուի Ժուվէ, վեց տարիէ ի վեր իր հայրենիքէն հեռացած մեծ արուեստագէտը:

Այդ յանդգնութիւնը ճիշդ է որ Ժուվէն միայն կրնար ունենալ, իբրեւ Ժիռոտուի բեմադրիչը 1928էն ի վեր եւ հաւատարիմ զայն լայն հասարակութեան ծանօթացնելու նուրբ ու դժուարին գործին:

Գիտենք որ շատ ալ հարուստ չէ այս միջոցին փարիզեան թատրոնը, եւ եթէ կան քանի մը չկորսուած երեկոներ, անոնք ալ նուիրուած են մեծ մասով օտար հեղինակներու, ինչպէս Քարամազով եղբայրներր կամ La Maison de Bernardaն:

Ուրեմն La Folle de Chaillotն անհրաժեշտ էր ֆրանսական թատրոնին վարկին համար: Անշուշտ այդ է պատճառը որ այնքան մեծ յաջողութիւն գտած է, հակառակ իր կարգ մը թերութիւններուն:

Ալմայի հրապարակի մէկ սրճարանին մէջ քանի մը մարդ իրարու քով եկած, կը պատրաստեն Փարիզի յատակը խուզարկելու ծրագիր մը, ի խնդիր քարիւղի: Սակայն պիտի չյաջողի այդ ձեռնարկը, շնորհիւ «Շայեոյի Ցիմարուհիին», որ որոշած է իր կարգին մաքրել աշխարհը. այդ ապականած օդէն եւ առաջքը առնել վերջին տարիներուն երեւան ելած այդ «արշաւանք»ին, ինչպէս կը բնորոշէ քրջահաւաքը (Լ. Ժուվէ): Ցիմարուհին պայքար բացած է այս բոլոր մարդոց դէմ, որոնք որոշ գործ չունին, եւ որոնց միակ նպատակն է դրամը, ինչպէս բոլոր «վարչական խորհուրդներու» նախագահները եւ հանքատէրերը:

«Ի՞նչ կ'ընեն քարիւղով», կը հարցնէ մէկը առաջին արարին.— «Դժբախտութիւն, պատերազմ, թշուառութիւն»:

Քրիստիան Պէռարի թատերազարդերը գեղեցիկ են, ճաշակաւոր եւ տպաւորիչ, գոյնի եւ լոյսի ամբողջականութեամբ: Գեղեցկագիտութեան շատ յաջող իրագործումներէն մէկն է La Folle de Chaillotի բեմադրութիւնը:

Դերերու բաշխումը նոյնպէս մեծ խղճմտութեամբ կատարուած էր: Տիկին Մարկրիթ Մորէնօ Ժուվէէն աւելի տիրապետող է. եւ երբ թատերական քննադատներ կ'ըսեն թէ ոչ ոք կրնար աւելի լաւ մարմնաւորել իր դերը, մեծ գնահատութիւն մըն է իրեն համար: Ժուվէ կատարեալ էր, իսկ Օր. Մելինա չկրցաւ մոռցնել տալ Մատլէն Օզըրէն: Մնացեալ դերասանները նոյնպէս գնահատելի էին:

Եթէ հանդիսատեսր քիչ մը դժգոհ կը մեկնի թատերասրահէն, յանցանքը Ժիրոտուի այս գործին է իր տկար կողմերով, ինչ որ ակամայ կը մղէ բաղդատել հեղինակին միւս թատերախաղերուն հետ, օրինակ Intermezzoին, Ondineին կամ La Guerre de Troie n'aura pas lieuի հետ: Դիւրին սրամտութիւնները յուսախաբութիւն կը պատճառեն այդպիսի հեղինակի մը քով:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

120 Ֆրանսացիներու կախաղանը

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Յունուար 31ի նիստին մէջ, ֆրանսական դատախազը զարհուրելի մանրամասնութիւններ հաղորդեց գրաւման շրջանին կատարուած սարսափներու մասին: Ըստ թէ 1944 յունիսին, հայրենասէրները յարձակում մը կատարած ըլլալով Թիւլի մէջ, նացիները անխտիր ժողվեցին 120 քաղաքացիներ եւ կախեցին լապտերներու ձողերէն, իբրեւ աղդարարութիւն մնացեալ ժողովուրդին: «Տաս Րայխ» զօրաբաժնէն S. S. հրամանատար մը դոհացաւ այս 120 կախաղաններով, երբ իմացաւ թէ քաղաքին բնակիչները չեն սպաննած կարգ մը գերման գերիներ որ նախորդ օրը գերի բռնուած էին փողոցային կռիւներու մէջ, այլապէս բոլոր այրերը սպաննելով, քաղաքն ալ կրակի պիտի տար:

Դատախազը յետոյ նկարագրեց Օրատուրի ջարդը, ըսելով թէ՝ գերման զօրաբաժինը գնդակահարեց բոլոր այրերը, եկեղեցին ժողվեց բոլոր կիներն ու մանուկները եւ կրակի տուաւ, պայթեցնելով հոն ամբարուած ռազմանիւթերը: Գիւղը ունէր 800 բնակիչ եւ հազիւ տասը հոգի ազատեցան: Ի պատասխան Վիշիի կառավարութեան բազմաթիւ բողոքներուն, գերման իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ վճռած են ամէն միջոցի դիմել, մանաւանդ որ բազմաթիւ Գերմաններ սպաննուած են Դաշնակիցներու օդարշաւներուն հետեւանքով:

Ուրիշ փաստաթղթերու համաձայն, Կրընոպլի լեռնային շրջանին մէջ Գերմանները կողոպտած եւ քանդած են Քրէսթ եւ Սայեան գիւղերը, օդանաւերով կործանած՝ Լա Շափէլ եւ Վասիէօ-անՎէտքոր աւանները: Միեւնոյն շրջանին մէջ ուրիշ գիւղերու բնակիչները խմբովին բնաջնջուած են, իսկ Լա Լիւիի քարայրին մէջ սպաննուած են 50 վիրաւորներ: Սէն-Նազէրի մէջ Գերմանները գնդակահարած են 100 երիտասարդներ, ուրիշ 300 հոգի ալ Գերմանիա աքսորած:

Նոյն սարսափները՝ Հոլանտայի մէջ, ուր ամբողջ գիւղեր ջարդուած են: Նաեւ Պելժիոյ մէջ:

Դատախազը կարդաց նաեւ զօր. Ժիռոյի գրաւոր վկայութիւնը, որուն համաձայն իր ընտանիքին անդամներէն 15 հոգի աքսորուեցան իր փախուստէն վերջր եւ մեծ աղջիկը մեռաւ արգելարանին մէջ: Եզրակացնելով, դատախազը այս բոլոր ոճիրներուն բացարձակ պատասխանատու հռչակեց գերման սպարապետը, Քայթըլ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ՈՒՏԵՆՔ. — Փետրուարին պիտի բաժնուին. — հաց՝ 125 կրամ E. 250 կրամ J1, 300 կրամ M. C. V. 350 կ. J2, 375 կ. J3, ձեռական աշխատաւորներու՝ 50 կրամ աւելի: Միս. — 250 կրամ սառած, պահածոյ կամ թարմ միս կամ խոզեղէն, համաձայն տրամադրելի պաշարին: Պանիր. — 100 կրամ ամիսը, ծանր աշխատաւորներուն՝ 100 կրամ աւելի: Ճարպեղէն. — Ամիսը 300 կրամ E., 600 կ. J1, J2, M. C. V., 750 կ. J3: Ծանր աշխատաւորներուն ա. կարգ 100, բ. կարգ 200 կ. աւելի: Շաքար. — 500 կրամ M. C. V., 750 կ. J1, J2, J3, 1250 կ. E. Սուրճ. — 125 կրամ J2, J3, M. C. V.

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ երեք գերման զօրավարներ և ուրիշ 9 ամբաստանեալներ, Մինսքի զինուորական ատեանին կողմէ: Քիէվի մէջ հրապարակաւ կախուեցան 12 գերման մահապարտներ, որոնց երեքը նոյնպէս զօրավարներ են:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ Ֆրիտրիխ Հէրլինկ, Օթէյ Լիւթէսիայի (Փարիզ) Կէսթափոյին նախկին վարիչը, ինքզինքը վար նետելով Թիւպինկէնի բանտին սանդուղէն:

1,500,000 ԶԻՆՈՒՈՐ պիտի պահեն Մ. Նահանգները, խաղաղութեան ատեն, — 600,000 ցամաքային, 580,000 ծովային եւ 400,000 օդային: Արդէն իսկ պայքար մը բացուած է զինուորագրութեան համար:

ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ ԶՈՀ ԳՆԱՑ ֆրանսացի հռչակաւոր օդաչուն, Տիկին Մարիզ Հիլց, երեք ընկերներով, էնի նահանգին մէջ: Դժբախտ օդաչուն առաջին կինն էր որ 1932ին Փարիզէն Սայկոն թռաւ: 1935ին շահեցաւ համաշխարհային բարձրութեան մրցանիշը, որ 14,310 մեթր էր այն ատեն:

ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ԵՂԱՆ երկաթուղիներու 2000 պաշտօնեաներ Ֆրանքֆուրթի մէջ (ամերիկեան շրջան), իբրեւ նացիներ:

ՕՐԸ ԵՐԵՔ ՕԴԱՆԱՒ պիտի բանին Լոնտոնէն Փարիզ, յառաջիկայ շաբթուընէ սկսեալ: Թռիչքը պիտի տեւէ մէկ ժամ 50 վայրկեան:

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ արտօնուած է Շիրվանզադէի «Զար Ոգի»ին հայերէն ներկայացումը, որուն համար Անգարա դիմած էր Պ. Աշոտ Մաղաթեանց: — Պոլսոյ մէջ մեռած է Պ. Եդուարդ Գարակէօզեան, նախկին ատենապետ Գարակէօզեան որբանոցի խնամակալութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ խնայողական շաբաթին առթիւ, վարչապետ Սարաճօղլու յայտարարեց թէ թղթադրամի քանակը, որ 933 միլիոն էր, 893 միլիոնի իջաւ, թէ երկիրը նոր շրջանը կը թեւակոխէ 210 թոն ոսկիով: Ուննեւորութեան տուրքէն գոյացած է՝ 320 միլիոն ոսկի, հողային տուրքէն՝ 120 միլիոն, մենաշնորհներէն՝ 180 միլիոն, շաքարի արտադրութենէն՝ 80 միլիոն ոսկի:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ լեզուական ցուցահանդէս մը սարքուած է: Այս առթիւ ցուցադրուած են նաեւ հետեւեալ հայկական հեղինակութիւնները. — 1. Կոմտաս Քէօմիւրճեանի թուրքերէն քերականութիւնը, տպուած Հռոմ, 1794ին. 2. Քէօթահեացի Արթին Հինտօղլուի թուրքերէն քերականութիւնը, տպուած Վիեննա, 1829ին եւ թուրքերէն բառարանը, տպուած 1832ին. 3. Մանխասեանի «Ցուցարար օսմ. լեզուի», տպուած Պերլին, 1893ին. 4. Հայր Աւետիքեանի իտալերէն, հայերէն, թուրքերէն քերականութիւնը (1892). — 5. Ջախջախեանի խառն բառարանը (1804). — 6. Միհրան Արիկեանի զանազան գործերը. — 7. Պետրոս Կարապետեանի (Զէքի) գործերը. — 8. փրոֆ. Հր. Աճառեանի թուրքերէն փոխառեալ բառերը:

ՎԻԷՆ.— Ընկեր Մարդար Բարխեան 500 ֆր. կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆօնտին, իր զաւկին՝ ՄՈՎՍԷՍ ԲԱՐԽԵԱՆի և Օր. ՓՐԼԱՆԹԻՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆի նշանախօսութեան առթիւ, կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Տիգրանփափազեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Տէր եւ Տիկին Գաղիկ Շալճեան եւ զաւակները, Օր. Քնարիկ Շալճեան, այրի Տիկին Գարմիլէ Շալճեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց եւ ազգային միութիւններուն որ անձամբ, գրաւոր և նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ՇԱԼՃԵԱՆԻ եւ ԳԱՌՆԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Օր. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԳԸԼԸՃԵԱՆ եւ Պր. ՌՈՒԲԷՆ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ, ամուսնացած: 1946 Յունվ. 17

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ կազմակերպութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅ, այսօր, կիրակի իրիկուան ժամը 8.30ին, La Cordaireի սրահին մէջ, 117, rue Vauban, Կը հրաւիրուի գաղութը ամբողջ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

..ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նախաձեռնութեամբ, Պ. Հր. Բալուեան պիտի դասախօսէ St Loupի մէջ՝ երկուշաբթի 4 փետր. ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Նիւթը՝ 61րդ յոդուածը եւ Մինաս Ջերազ:

Boul. Oddoի մէջ՝ երեքշաբթի, 5 փետրուար ժամը 8.30ին՝ սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ Ներսէս Վարժապետեան:

— Ste-Anneի մէջ՝ չորեքշաբթի 6 փետր. ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթը՝ Հայկական Հարցը:

— Beaumontի մէջ՝ ուրբաթ 8 փետր. ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթը՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Թորոս Թորամանեան

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկ. Ս. Պօյաճեանի բնակարանը:

Կապոյտ խաչի Լավխոտի կաղմը 4 փետր. երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Ս. Պօյաճեանի բնակարանը:

Կապոյտ խաչ Գամփանեը Ֆրէզի կազմ. 5 փետր. երեքշաբթի իրիկուն ժամր 8ին, Գ. Միճէրէթեանի բնակարանը:

Կապոյտ խաչ Սէնթ Անթուանի կազմը 6 փետր. չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, տիկ. Առաքելեանի բնակարանը:

Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Նշանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Մելքիս Նշանեան եւ զաւակները, Տէր և Տիկ. Բարսեղ Նշանեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Տէր-Յակոբեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Յուստինէ Թաճիրեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Թաճիրեան եւ զաւակները եւ Պ. Դ. Թաճիրեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Նշանեան, Պ. Սահակ Արըճեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Սուլթանեան եւ զաւակները եւ բոլոր պարագաները սրտի ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին

Այրի Տիկին ՖԻԼՕՐ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն 85 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 5 փետր. ժամը 3ին, Փարզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ յետոյ մարմինը պիտի ամփոփուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չընդունողներէն կը խնդրուի ներկան իբր այն ընդունիլ:

Գրաւուած օր

Ապրիլ 7 Կիրակի ցերեկ կը ներկայացուի, դերասանապետ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻի ղեկավարութեամբ երիտասարդ թատերագրի մը Ա. հեղինակութիւնը:

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է ԱՐՄԱՆԻ (Գ. գիրք)

ՎԱՐՈՒՅԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հաշուական սխալի մը հետեւանքով, փետր. 10էն սկսեալ պիտի ծախուի 100 ֆրանքի (փոխանակ 75ի):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի ՇԱՆԹ թատերախումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէի: Կը ներկայացուի տաղանդաւոր թատերագիր Ա. Շիրվանզադէի գլուխ գործոց Ն Ա Մ Ո Ւ Ս Ը, սիրայօժար մասնակցութեամբ վաստակաւոր դերասանուհի Տիկին Քնարիկի եւ ծանօթ դերասանուհի Տիկին Քոչարեանի, 7 Փետրուար, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Մարսէյլ, Սալ Մազընոյի մէջ (88, րիւ տ'Օպանեը): Հայկ. հարսանիք, երգ, պար եւ նուագ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան երկրորդ ժողովը՝ այս կիրակի, ժամը 2.30ին, 30 rue du Tage, Paris (13): Ընտրութեան համար ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի սեպուի:

15ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի շրջանի: Կիրակի, 3 մարտ, ժամը 14.30ին, Salle de Chimie, 28bis rue Saint Dominique, Paris (7), métro Invalides: Մուտք՝ 200, 100 եւ 50 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 5 Février 1946 Երեքշաբթի 5 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4527-Նոր շրջան թիւ 256 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԽԱՂԱՆ

Ուրկէ՞ ուր այս չարաշուք բառը...

Թերթերը կը գրեն թէ՝ Թուրքիոյ փողոցներուն մէջ կախուած են 25 հողատէր Խաներ, որոնք զանազան տուրքեր կը գանձէին 3000 ճորտերէ, տակաւին երեք ամիս առաջ:

Եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ,— Ամբոխը կը պարէր կախաղաններուն շուրջը, դհօլ-զուռնաներով: Հարիւրաւոր գիւղացիներ վազած եկած էին հեռաւոր գիւղերէ, վրան ձգելով Թուրքիոյ չուրջը եւ քաղաքին հրապարակը: Շաբաթներով ամէն օր քանի մը Խաներ կը ճօճէին քաղաքին դրան առջեւ: Ամէն փողոցի մէջ մարդիկ ներկայ կ՚ըլլային «Աստծու դատաստան»ին»: Եւ ամբոխը կը մռնչէր.

— Հասան Թապաղի, դէպի կախաղան... Թող մարի խան Մուհամմէտի աչքերուն լոյսը:

Երբեմն կառափնատին վերեւ կը կախուէր մահավճիռին պատճառաբանութիւնը.

— «Այս խողը, տէր տիրական 3000 գիւղացի ընտանիքներու, չահագործած է իր ստորադասները: Ան կը յափշտակէր հունձքին կէսը: Արժանի է որ մեռնի երեք հազար անգամ»:

Վրէժ եւ հատուցում: Սանձարձակ ըմբոստացումը ստրուկներու, որոնք չարաչար կը չահագործուէին տարիներէ ի վեր: Թօթափում գերութեան եւ նոր կեանք:

Այսպէս չարժած են բոլոր ճորտերը, դարերու ընթացքին: Առանց երկրի եւ ազգի խտրութեան: Դատապարտութեան եղանակներն են որ կը տարբերին, երկիրէ երկիր:

Անհրաժեշտ չէ պատկերը խտացնել ուրիշ տեղեկութիւններով, որոնք հետզհետէ պիտի հասնին: Երեւոյթը այնքան պերճախօս է, որ չի կարօտիր չռայլաբան մանրամասնութեանց:

Կախաղա՛ն, կախաղա՛ն նաեւ Եւրոպայի մէջ, գրեթէ ամէն երկրի մէջ,— Գերմանիա, Խ. Միութիւն, Պալքանեան երկիրներ եւն.: Գլուխներ կը ճօճին տեղ մը իբրեւ դաւաճան, այլուր՝ իբրեւ «պատերազմի ոճրագործ», համաձայն օրուան բանաձեւին: Բարձրաստիճան սպաներ, զօրավարներ, նախարարներ, կամ անթելի խօսնակներ:

Մարդիկ անհամբեր կը սպասեն Նիւրընպէրկի պատմական ատեանին վճիռներուն, 21 ջոջ ամբաստանեալներու դատապարտութեան: Կարգով խօսեցան չորս յաղթական պետութեանց մեծ ու փոքր դատախազները, եւ ֆրանսականը մահապատիժ պահանջեց առանց այլեւայլի:

Նոր էջ մըն է որ կը բացուի պատմութեան մէջ,— աննախընթաց՝ իբրեւ պատերազմական օրէնք եւ իբրեւ դատավարութիւն: Ճիշդ է որ աննախընթաց էր Աշխարհամարտն ալ, իր դիւային վերիվայրումներով եւ «գիտական» դժոխքով:

Աննախընթա՞ց: Իսկ Հայաջինջ Սարսափնե՞րը..

«Դո՛ւ միայն կաս յՆրուսաղէմ»:

Մարդիկ այնքան բարակցած չէին այն ատեն: Եւ յետոյ, շատ հեռու էր մեր աշխարհը: Եւ շատ փոքր՝ մեր ժողովուրդը: Մանաւանդ ոչ «չահեկան»: Քանի մը «այո, բայց...», եւ պատմութիւնը կը վերջանար համբերութեան յորդորներով:

Մնաց որ, երեսուն տարի վերջն ալ, մարդիկ տակաւին չեն կցած զանազանել արդարն ու մեղաւորը, զոհն ու դահիճը: Եւ միշտ կան վարձու գրիչներ, մեռածը անգամ մը եւս մեռցնելու, մարդասպանը սրբացնելու համար: Անոնք շատ շատ Կարմիր Սուլթանի մը պատմութիւնը կը յիշեն, իսկ պետութիւններ կան որ պատիւ կը սեպեն չոյել, չփացնել անոր որդիներն ու թոռները:

Ի՞նչ կ՚արժէ մէկ միլիոն Հայու արիւնը, մէկ թոն քարիւղի դիմաց: Արարատը լեռ մըն է, լերկ եւ խոպան, իսկ Տարօնը՝ ջուրի ճամբայ: Մշտահոս աղբիւր անբաւ հարստութեան եւ յաղթապանծ աշխարհակալութեան:

Իբրեւ քրիստոնէական պարտականութիւն, չի՞ բաւեր որ Քէմալ մը կախեցին Եոզկատի մէջ, իսկ ուրիշներ բանտարկեցին քանի մը ամիս, Պոլսոյ եւ Մալթայի մէջ:

Մարդկութեան պատիւը արատաւորուած չէր այն ատեն, ինչպէս այսօր:

Այն ատեն ջարդերու նկարագրութիւնն անգամ տհաճութիւն կը պատճառէր, իսկ այսօր հանդիսաւորապէս կը մանրամասնուի, փրկելու համար քաղաքակրթութեան վարկը:

Անշուշտ հայ ժողովուրդի մէկ միլիոն ջարդուփշուր ոսկորներն ալ կը խայտան օր մը, տեսնելով որ բա՛ն մը փոխուած է աշխարհի մէջ:

Շ.

ԹՐՔԱՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ Յանձնախումբին հացկերոյթը

Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին կողմէ Ֆրանսացի պետական մարդոց եւ մամուլի ներկայացուցիչներուն ի պատիւ հացկերոյթ մը տրուեցաւ հինգշաբթի կէս օրին՝ Փրինիէ ճաշարանին մէջ:

Ներկայ էին՝ զօրավար Պրէմոն, Ֆրանքեւհայկ. Միութեան նախագահ Պ. Լուի Մարէն, երեսփոխան Պ. Ժիւսթէն Կոտար, փրոֆ. Ռընէ Կրուսէ, գրագէտ Շարլ Պրէօն, M. R. P.ի նախագահ եւ Aubeի տնօրէն Պ. Մորիս Շուման, Ռատիօ Ֆրանսէզէն Պ. Հանրի Պէնազէ, l'Ordreի տնօրէն Պ. Էմիլ Պիւրէ, Le Mondeի Միջազգային Արեւելքի բաժնի խմբագիր Պ. Էտուար Սապլիէ եւ Populaireի քաղաքական բաժնի խմբագիր Շարլ Տիմա: Հայերուն կողմէ ներկայ էին Թրքահայ Դատի Յանձնախումբին նախագահ Պ. Ա. Զօպանեան եւ փոխնախագահ Հրանտ Սամուէլ, Ֆ. Ա. Ը. Միութեան նախագահ Պ. Հ. Մարմարեան, Յանձնախումբին անդամներէն Վ. Խան Փիլոսեան, Վ. Թօսունեան եւ ուրիշներ, նաեւ Պ. Տիգրան Զայեան եւ Horizonի խմբագրապետ եւ La Marseillaiseի թղթակից Պ. Աշոտ Մալաքեան:

Ճաշի ընթացքին մտերմական խօսակցութիւններ տեղի ունեցան Հայկական Դատին շուրջ, ներկայ Հայերէն իւրաքանչիւրը իր հարեւան Ֆրանսացիին բացատրեց մեր պահանջները:

Ճաշէն վերջ Պ. Զօպանեան բաժակաճառ մը խօսեցաւ, բացատրելով Հայերու կատարած զոհողութիւնները 1914—18ի պատերազմին թէ՛ ռուսական ու կովկասեան ճակատներուն վրայ եւ թէ ֆրանսական բանակին մէջ (Հայկական Լեգէոն, կամաւորներ), Թուրքերու կատարած բարբարոսութիւնները (մէկ միլիոն զոհ), Սեւրի դաշնագիրը, մեծ պետութեանց վարիչներուն հանդիսաւոր խոստումները, որոնք երբեք չյարգուեցան եւ 1923ին Հայերու լքումը Լօզանի մէջ վերջնապէս: Յետոյ յիշեց վերջին պատերազմին Հայերու մասնակցութիւնը (300.000 կարմիր բանակին մէջ, 70 զօրավարներով եւ աւելի քան 9000 չքանշանակիր զինուորականներով, մօտ 10.000 ֆրանսական բանակին մէջ, 20.000 Ամերիկեան բանակին մէջ եւայլն): Վեր հանեց նաեւ Դիմադրական Ճակատին վրայ Հայերուն կատարած դերը (40 հոգի գնդակահարուած Գերմաններուն կողմէ): Յետոյ ըսաւ թէ Հայերու դէմ կատարուած անիրաւութիւնները դարմանելու համար անհրաժեշտ է ներկայ Հայաստանին կցել Ուիլսընեան սահմանները: Ու վերջացուց՝ բաժակը պարպելով Ֆրանսայի ու Հայաստանի կենաց:

Ֆրանսացիներուն կողմէ պատասխանեց Պ. Լուի Մարէն, որ յիշեց թէ քանիցս անձամբ այցելած է Հայաստան (վերջին անգամ 1899ին) եւ մօտէն ճանչցած աշխատաւոր հայ ժողովուրդը, որ քարքարոտ ու խոպան լեռնադաշտերը ծաղկեցուցած ու բարեբեր դարձուցած է իր քրտինքով, յիշեց 1895—96ի հայկական ջարդերը: Յետոյ անդրադառնալով 1918ի յաղթանակէն վերջ Հայերուն հանդէպ գործուած անարդարութեան, յայտնեց թէ Ուիլսըն վերջին ծայր բարեացակամ էր Հայերուն հանդէպ եւ շատ կը փափաքէր որ Մ. Նահանգները ստանձնեն Հայաստանի հոգատարութիւնը, սակայն ամերիկեան խորհրդարանը հակառակեցաւ իր նախագահի կարգադրութեանց եւ աշխարհ մեծապէս տուժեց ատոր երեսէն, մէջն ըլլալով Հայաստանը: Յայտնեց թէ իբրեւ Ալզաս-Լօրէնցի, մասնաւոր գուրգուրանք եւ համակրանք ունեցած է միշտ դէպի տառապած ու կեղեքուած ազգերը — Լեհեր, պալքանեան ժողովուրդներ, մանաւանդ դէպի Հայերը: Շեշտեց որ մեծ անիրաւութիւն գործուեցաւ Հայերուն հանդէպ, որոնք արժանի են լիովին ազատ, անկախ եւ Միացեալ Հայաստան ունենալու եւ այս մաղթանքով ալ վերջացուց իր բաժակաճառը ջերմ ծափերու մէջ:

Պ. Զօպանեան սրբագրութիւն մը ըրաւ այն իմաստով որ՝ թէեւ բոլոր Հայերուն ալ բաղձանքն է ունենալ մեծ եւ անկախ Հայաստան, սակայն քաղաքական պայմաններու բերումով, Հայերը ներկայիս կը պահանջեն Թուրքիոյ հայկական նահանգներուն միացումը Խորհրդային Հայաստանին, այլապէս անկախ Հայաստան մը կրնայ կըրկին ենթարկուիլ Թրքական յարձակման եւ կործանիլ:

Հացկերոյթը վերջացաւ շատ տաք ու խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Ներկայ Ֆրանսացիները մեծապէս լուսաբանուեցան Հայկական Դատին մասին եւ յոյս ունինք որ շուտով հայանպաստ յօդուածներ լոյս տեսնեն ֆրանսական մամուլին մէջ:

Բաղախական մենամարտ Մոսկուայի եւ Լոնտոնի միջեւ

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին Ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, բուռն բանավէճ մը տեղի ունեցաւ Խ. Միութեան եւ Անգլիոյ գըլխաւոր պատուիրակներուն միջեւ: Պ. Վիշինսկի պահանջեց որ անգլ. զօրքը Յունաստանէն հեռանայ անյապաղ եւ անպայման: Իր ճառը տեւեց աւելի քան մէկ ժամ: Ահա գլխաւոր կէտերը.

— «Կ՚ըսեն թէ յունական կառավարութիւնը առարկութիւն չունի անգլ. զօրքին ներկայութեան դէմ. բայց ան սխալ կ՚ընէ, որովհետեւ չի մտածեր հետեւանքներու մասին: Անգլ. զօրքը օգնած է փոքրամասնութեան, ընդդէմ մեծամասնութեան: Անոնց ներկայութենէն կ՚օգտուին արքայականները եւ ֆաշականները, իրենց ահաբեկչական գործունէութեան համար: Կ՚ըսեն թէ անգլ. զօրքին ներկայութիւնը կ՚օգնէ պահպանելու բարեկարգութիւնը Յունաստանի մէջ: Արդ, որ եւ է երկրի բարեկարգութեան պահպանումը բոլորովին ներքին խնդիր է: Յոյները իրենք պիտի կարգադրեն այդ խնդիրը եւ ոչ թէ օտար զինուորներ»:

Յետոյ ուշադրութեան յանձնեց հետեւեալ չորս կէտերը.— 1. Այժմ Յունաստանի մէջ կը տիրէ խիստ լարուած կացութիւն մը որ կրնայ դըժբախտ հետեւանքներ ունենալ ոչ միայն յոյն ժողովուրդին, այլեւ խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար.— 2. Անհրաժեշտ չէ անգլ. զինուորներու ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ, որովհետեւ անոնք պէտք չունին պաշտպանելու իրենց հաղորդակցութիւնները.— 3. Անգլ. զօրքին ներկայութիւնը այժմ դարձած է քաղաքական ճնշումի միջոց մը, ճնշում այդ երկրին քաղաքականութեան վրայ.— 4. Այդ ներկայութիւնը յաճախ օգտագործուած է յետադիմական տարրերուն կողմէ ընդդէմ ժողովրդավար տարրերուն»:

Պ. Վիշինսկի այս առթիւ յիշեց Քոչանայի մետրոպոլիտին հետեւեալ յայտարարութիւնը որ տպուած է անգլ. ամսագրի մը մէջ.— «Յունաստանի բոլոր շրջաններուն մէջ ահուսարսափ կը տիրէ. Դիմադրական Շարժումի անդամներէն աւելի քան 20.000 հոգի տակաւին բանտն են, յամր մահուան մը դատապարտուած: Ուրիշ 20.000 ազգիկներ տակաւին կը պահուին արգելարաններու մէջ, Ափրիկէի անապատին ամէնէն ամայի շրջաններուն մէջ: Հազարաւոր կիներ եւ մանուկներ ստիպուած են լեռներն ապաստանիլ, հետապնդուելով «գործակիցներու» կողմէ որոնք օգնութիւն կը ստանան Յունաստանի մէջ տեղաւորուած զօրքէն: Մենք համաձայն էինք այդ զօրքին ներկայութեան, երբ անհրաժեշտ էր վտարել Գերմանները: Այժմ, ընդհակառակն, յանուն Խ. Միութեան կը պնդենք որ անմիջապէս եւ անպայման ետ քաշուին բրիտանական զինուորները»:

Նոյնքան կծու պատասխան մը

Այս յարձակողականին պատասխանեց Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, բացորոշ վճիռ պահանջելով Ապահովութեան Խորհուրդէն: Եւ մասնաւորապէս չեշտեց.

— «Մենք կը վրդովե՞նք աշխարհի խաղաղութիւնը, օգնելով Յունաստանի վերաշինութեան եւ բանակին զինավարժութեան, անոր ոստիկանութեան կազմակերպութեան եւ տնտեսական վերելքին, նուէրներ տալով անոր մեր անբաւական պաշարէն: Ես ուրախ եմ որ խնդիրը կը քննուի հրապարակային վիճաբանութեամբ, որովհետեւ բրիտանական կառավարութիւնը կ՚ամբաստանուի այն տարօրինակ կազմակերպութեան կողմէ որ կը կոչուի համայնավար կուսակցութեան, որ կարծես միաձայն կը գործէ ամէն երկրի մէջ... Մենք ամբաստանեալի աթոռին վրայ ենք այսօր, առանց մէկ հատիկ պաշտօնական զեկոյցի, երկրի մը կողմէ որ մեր դաշնակիցն է, եւ աւելին՝ որ բարեկամութեան դաշնագիր մը կնքած է մեզի հետ: Ես բացորոշ յայտարարութիւն մը կը պահանջեմ Ապահովութեան Խորհուրդէն. ոչ մէկ միջին ճամբայ: Պէտք է պատասխանել այո կամ ոչ, Մենք ալ կրնայինք այնպէս վարուիլ ինչպէս Պ. Վիշինսկին Ռումանիոյ մէջ եւ փոքրամասնութեան կառավարութիւն մը հաստատել: Մենք ուժ ունէինք այդպէս վարուելու: Բայց չըրինք: Մենք Յունաստանէն պահանջեցինք հաստատել իր սեփական կառավարութիւնը: Մենք կը հաւատանք թէ ժողովրդապետութիւնը պէտք է գայ վարէն, ոչ թէ պարտադրուի վերէն: Բուն վտանգը որ կը սպառնայ աշխարհի խաղաղութեան, այն անդուլ քարոզութիւնն է զոր Մոսկուայէն կը վարեն բրիտանական կայսրութեան դէմ եւ համայնավար կուսակցութեանց օգտագործումը բոլոր երկիրներուն մէջ, իբրեւ գործիք, յարձակելու համար բրիտանական ժողովուրդին եւ կառավարութեան դէմ: Յունաստանի մէջ քաղաքացիական պատերազմը սարքեցին համայնավարները, փոքրամասնութեան կառավարութիւն մը հաստատելու համար: Էլասը շատ աւելի կը հետաքրքրուէր Աթէնքի տիրապետութեամբ քան Գերմաններու դէմ կռուելով: Մինչ մեր զինուորները դէպի հիւսիս կ՚երթային, Էլասը կ՚երթար դէպի հարաւ: Առանց մեր միջամտութեան աւելի ջարդեր տեղի պիտի ունենային Աթէնքի մէջ: Մեր զինուորները Յունաստան պիտի

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Հնամենի դրօշի մը մէջ փաթթուած, ու դեղաքանդակ դրան մը առջեւ, ինծի կ'երեւայ Այրարատեան աշխարհը: Պատկառազդու է անոր դէմքը: Արքունեան պսակը՝ շուք կը ձգէ անոր սերճափայլ ճակտին վրայ:

Անոր առջեւը դրուած է Արծաթեայ Գիրքը, պղինձէ պատուանդանի մը վրայ: Գիրքը առնուած է ծաղկեպսակի մը մէջ, անոր վրայ կը նայի անթարթ: Ցեղը խունկ կը ծխէ, ու կը համբուրէ զայն, կը հաղորդուի իր անցեալ փառքերովը:

Հոս ու հոն՝ արքայիկներ ու իշխաններ: Ասպետներն ու զօրականները՝ զէրք բռնած են պատուանդանին մօտիկը, իրենց սուրերը քաշած ու յարգանքի դիրքով: Զինուորական թափոր, շեփորները կը հնչեն ու պղնձադափերը կ'արձագանգեն:

Այրարատեան Աշխարհը, Պատմութիւն Հայոցի հպարտութեան Եօն է: Ոգեկան ցցում Արարատ մը՝ ընդդէմ նիւթական Արարատին: Հաւատաւոր ու ըմբոստ: Վճռական ու կարծր: Խարիսխ մը՝ որուն կը կրթնի երէկի որակական ծանրութիւնը: Արուեստին ու Ցղացքին մէջտեղը, ցեղին հոգեբանութեան ու նկարագրին կուշտը, կորովաբիր յանուսի մը խորհրդանիշն է անիկա:

Պաստառին վրայ կը սկսի պատկերախաղը իր գաւառներուն: Պայծառ է գոյնը անոնց, եւ կենդանի՝ անոնց պատկերացումը:

Շիրակը կուգայ աւերակերու դէզովը, եւ արուեստի ու ճարտարապետութեան փառքովը: Անին՝ փարթամութեան լոյսը կը հեռարձակէ, կը տեսնուին տաճարներ ու պալատներ, բերդ ու դարպաս, դահլիճ ու պարիսպ: Արեւելեան դրան ճակատը կը փողփի արքունական թագը՝ Բագրատունեաց տունին: Եկեղեցիները՝ արեւն ու բարիքը կը սրսկեն հաւատքի դաշտերուն վրայ: Կենդանի է քաղաքը եւ փեթակի նման ժխորալից: Անին կը նմանի մարգարէի ուղեղին արտաբերած ամէնէն քնքոյշ ու ծանրկեկ տեսիլքին:

Արմաւիրը՝ դարբնոցն է մեծ վարպետին, անոր՝ որ կերտեց ցեղը իբր նիւթ ու մարմնացում, եւ իբր ոգեկան գոյացութիւն ու ձեւակերպում: Հսկայ են իր պարիսպները, ու պղնձէ՝ անոր դանդուածին դռները: Անիկա՝ հիւթալից ողկոյզին պէս ծանրկեկ է ու դրաւիչ, անոր մէն մի բեկորին մէջ՝ կը բնակի օղակ մը մեր վէպին, ու հանդոյցը՝ դարերու մշուշոտ անկիւնադարձին...: Սօսիներու խարշափին հետ՝ կը բարձրանայ զօղանջը Արշալոյսի զանգակներուն...:

Արտաշատը՝ Հայոց կայսրութեան նախամուտն է: Պզտիկ ժողովուրդի մը հզօր ու պերճ մայրաքաղաքը, որուն աւերակներուն մէն մի մասնիկը՝ երկիր ու ժողովուրդը կ'արժէ, յորդութիւնը անոր աւերակներուն կրնայ հնամոլ մը յագեցնել: Ասոր յատակագծին վրայ սաւառնեցաւ ոգին՝ մեծագոյն Կարգեղոնացիին: Փառահեղ կախարդանք մըն է անիկա, Երասխ եւ Մեծամօր գետերու մէջտեղը, ընդելուզուած Մեծն Տիգրանի հպարտութեամբը:

Դուինը՝ մեծահռչակ մեծութիւնը հայկական հզօր ու անճկելի կամքին: Պատմութեամբը՝ անմրցելի, ու քաղաքական ամէնէն ընտիր խոյանքովը, Ոստանը՝ մեծագոյն Հայոց, եւ եռուն շտեմարանը՝ ռազմական թոհ ու բոհին, որուն վրայ կը սաւառնի ցեղին յարութեան աղաւնին, կոուցին մէջ ձիթենի, ու ճանկերուն մէջ՝ պատգամը անմահութեան:

Գառնին՝ Գեղ լեռնէն կը կախուի, կուրծքէն վար կախուած ուլունքին պէս, ամրոցային ամենակարող աչքը հայ ժողովուրդի ռազմական իմաստութեան: Օշականը՝ որ կ'օրօրէ մահուան թեւերուն վրայ՝ անմահութեան հանդոյցը, ադուցուած Հայոց Ա. Բ. Գ.ի հրաշքին: Աշտարակը՝ իր բնական տեսարաններու անզուգական հմայքովը: Արուճը՝ երկունքովը պատմութեան գերհզօր յղացքին: Անբերդը՝ ոսկեղէն դարպասը Հայոց դիմադրական կամքին: Թալինը՝ քանդակազարդ գեղեցկութիւնը Հայոց երազին: Վաղարշապատը՝ մարմարափայլ անակնկալը Հայոց քաղաքական ճակատագրին: Արտագերսը, Երնջակը, Կապոյտը, Բագարանը, Արագածը, Արարատը, Երուանդակերտը, Երուանդաշատը, Խոր Վիրապը, Կողբը, Ակոռին, Էջմիածին եւ Երեւան...:

Ո՛վ, Հող Աստուած:

Այրարատեան Հզօր Աշխարհ:

Ողջո՜յն քեզ: Իմ պարտուած եւ գիտախոհ աստուածութիւն...:

Դուն ինծի կ'երեւաս այսօր ալ, սեփական արիւնիդ մէջ՝ կատարեալ գեղեցկութիւն: Կը փառաբանեմ ու կը պաշտեմ քեզ: Ովսաննա, յաղագս յամենայնի, փառք քե՛զ, ո՛վ իմ տիրական ու քաղցր հայրենիք...:

Սիւնիքի կարգն է:

Զայն կը տեսնեմ շատ մօտէն: Կը նմանի լեռնականի մը: Անտաշ ու բիրտ: Անկիրթ ու վայրի՝ բայց գրաւիչ:

Կռուազան, փառամոլ Սիւնեաց Աշխարհ: Կամակոր, յամառ, եւ եռամոլ, որ ցեղին ծառայելէն աւելի, ծառայեց իր եսին, ատոր համար ունեցաւ սեփական աշխարհագրական սահմանագիծ, բայց ինչո՞ւ քիչ պատմութիւն...:

Ես միշտ սիրած եմ Սիւնիքը: Հիացած եմ անոր բացայայտ հպարտութեան վրայ, անոր ռազմի կանչը՝ մեր պատմութեան գաղտնիքներէն է: Անոր լեռնատիպ ու քարակերտ քմայքը՝ աւելի ազդած է վրաս: Ամէն մի դրուագին ու պատմական քանդակին մէջ գտնուած է անիկա, երբեմն՝ շատ հայ, երբեմն ալ՝ ոչ հայ, վասն զի, դիւանագէտ ու հաստատամիտ՝ մերթ նուաճեց ցեղին հակառակ, ու ծնաւ Վասակներ...:

Սեւանայ լիճը՝ մանուկի մը մտածումին թարմովը, կը ցատկոտէր Գեղարքունիքի աւանդահիւս սալայատակներուն վրայ: Գէր՝ ինչպէս հասուն միտքը մարգարէին: Ծանր՝ ինչպէս երկունքի խորհուրդը յղացման: Եւ խորունկ՝ Նարեկացիի «ի խորոց սրտի»ներու պէս, Սեւանը: Սեւանը:

Հին Աստուածները կը պարեն ալիքներու չարքի մը վրայ: Ցաւերժահարսերը քնար կը հնչեցնեն, ու ժամանակը՝ կղզիի ժայռերուն վրայ, մենաւորիկ ծառի մը կրթնած, ճառ կը խօսի ...: Շրջակայ գիւղերը՝ կաթիլ մը անուրջին պէս, կ'անհետանան վաղուան անորոշութեան ովկիանին մէջ: Հրազդանը՝ Սիւնեաց պատմութիւնը կը համբուրէ, կը ծռէ մէջքը, կը ժողվէ ուլունքները անցնող դարերու փառքին, ու կը վազէ Այրարատեան դաշտին մէջէն...:

Դէպի Արաքս:

Ծաղկոցաձորէն, բնական Արուեստը Արարչութեան երկին՝ ծաղիկ ու երազ կը ցանէ: Վայոց Ձորը՝ թեթեւսոլիկ հարսի մը միամտութեամբը իր աղուորութիւնը կը խաղցնէ Արարատի դէմ: Արաքսը՝ Տառապանքէն անցնող Ցոյսին պէս, կը վազէ չարունակ, բողոքի բառը շրթունքին, եւ ատելութեան հրդեհներով: Սիւնիքի լեռներուն վրայ՝ Ազատութեան համար քաջեր կը մեռնին, անոնց արիւնէն կը ծնին աստուածներ: Վարանդան՝ խունկ կը ծխէ, կ'երգէ փառաբանութիւնը իր դիւցազներու խոյանքին: Գողթանը՝ գինի կը լեցնէ թասին մէջ, եւ երգը՝ լարերուն վրայ: Նախիջեւանը՝ հարցականի մը պէս կը ցցուի պատմութիւն Հայոցի սեմին դէմ: Գեղամա ու Մեղրին՝ բախտ կը նային: Դիզակը՝ կը դիտէ անցքը հաւատքի կռուններուն...:

ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՄՈՌԱՑՈՒՄ

Գիւղը հետզհետէ կ'ամայանայ: Զինուորները աւելի արագ կ'անցնին գիշերանց: Անոնց ժամանումը՝ նախապէս օրերը տօնականի վերածած էին, բայց այժմ գիւղացի երկրագործները ջղայնացած են, եւ դռները փակած անոնց առջեւ: Նոյնիսկ յարդանոցները դժկամակութեամբ կը տրամադրեն, եւ անկողնի համար որաներ կը ծախեն սուղ ստացադինով: Գանդատը միշտ շրթունքէն կախ, իրենց կերպարանքէն եթէ կատու մը ինկայ, հազար կտոր կ'ըլլայ:

— Մեր աշխատաւոր տղաքը տարին, հիմա ալ մեր ձիերն ու կառքերը կը դրաւեն ըսելով, կը գանգատի մեր դրացի Լաքռուան ինքնիրեն, եւ աւելի ատելութեամբ կը նայի օտարներուն,— կը հայհոյէ Հրեաներուն ու հեթանոսներուն, եւ իր շնատամներուն մէջէն կը կրկնէ.— «Կարգը կուգայ ձեզի» յանկերգը ու կ'անցնի, ճօճելով իր երկժանին օդին մէջ սպառնագին:

Երանի թէ՝ ամէն բան կարգով ըլլար եւ բոլորն ալ վայելէին այս աշխարհի լաւն ու գէշը, չարն ու բարին: Ինչո՞ւ Խաչօն անմասն մնար բոլոր այն բաներէն զոր մենք վայելեր ենք դարերով: Տեսէք մենք ինչպէս բաժնեկից ենք այս նոր բարիքէն, երեք հարիւրնոց բեկոր ենք եւ արդէն եօթանասուն երիտասարդներ դացին.«կարգը» ապահովարար մնացողներուն է: Ես այսօր ստորագրեցի կարմիր թուղթով զինուորցուի կոչնագիր մը, «հագուստ, կապուստ, չորս օրուան ուտելիքով պէտք է պատրաստ ըլլալ» ու դացի ճամբել երկու եղբայրներ որոնք իրենց տեղացի դրացիէն ծեծ ուտելէ վերջ զօրանոց կը մեկնէին չփոթուելով արմատ բռնող օրինաւոր փախստականներու հետ:

Նորութիւնները այնքան շատ են ու խառնիխուռն որ դժուար է մաղել հինէն: Այսպէս, թաքստոցները հնութեան կարգ անցած են հիմա ու սկսած են փլիլ. գիւղի տղոց պահուըտուքի խաղարաններու փոխուած են: Հսկողութեան տակ մնաց միայն դպրոցի խրամը հարիւրաւոր մանուկներու կեանքի ապահովութեան համար: Անոնք կազմուած են լայն ադուգաներէ հրապարակին վրայ եւ ծածկուած են բարակ տախտակներով եւ ունին քանի մը մուտքեր: Զարաճճի եւ յանդուգն տղաք սակայն՝ երբեմն իրար կը հալածեն հոն ու փականքի մը մէջէն գլուխները դուրս հանած իրար կը դիտեն ու կը պոռան:

— Կո՛ւ կո՛ւ, եւ կ'երթան խռնուիլ հիւսիսէն եկող փախստականներու շուրջ:

Մանկութեան կարօտը զիս իրենց մօտ կը քաշէ. ու ես ալ կ'երթամ դիտել եկւորները: Հալածականի երեւոյթ չունին անոնք: Շատ քիչեր կանգ կ'առնեն հոս: Կ'անցնին, կը սահին անոնց արագաշարժ կառքերը: Ժամադրութիւն ունին կարծես: Ծանրաբեռնուած են ամէն բանով: Անկողիններ ամբարձուած են անոնց ինքնաշարժերուն վրայ որպէսզի թշնամին չկռահէ իրենց ինքնութիւնը: Անհասկնալի է մեզի համար այս բոլորը: «Ազգային ճամբէն» անթիւ զինուորներ կը մեկնին գիշեր ցերեկ, դէպի հիւսիս եւ հակառակ կողմէն փախստականներ խուճապահար կը խաչաձեւեն, անոնց ճամբան խափանելով:

Ի՞նչ կը պատահի սահմանին վրայ. որովհետեւ փախստականները սահմանագլխի օտար ազդեր են: Կուգա՛ն ու կուգան շարան շարան, շատեր ընտանիքով, ուրիշներ կարծես օդափոխութեան ելած են, նոյնիսկ գլխարկի կլոր տուփեր կախած են իրենց կառքերուն վրայ եւ դեռ գոյնզգոյն հովանոցներ:

Կէս օր է, ոմանք դպրոցի հրապարակը կանգ առած են հանգչելու կամ գնումներ ընելու համար: Խանութպանները շատ ուրախ կ'երեւան: Ինչ որ ունին սուղ, սուղ կը ծախուի: Գիւղացիներն ալ սկսած են հետաքրքրուիլ անոնցմով: Քովս կեցող Մատամ Մարկոն, ձեռքերը երկինք բարձրացուցած, դէպի հնամեայ եկեղեցին կը դառնայ ու կը խաչակնքէ կուրծքը:

— Ի՛նչ ամօթ, ի՛նչ դժբախտութիւն, վայրենի «Պօշ»երը կը ջարդեն, ժամանակ չեն տուեր նոյնիսկ խեղճ կնոջ եւ ան իր նորածինը օրօրոցին մէջ մոռցեր է:

— Ի՞նչ նորածին, Մատամ Մարկօ, այդ ի՞նչ բան է:

Իր դիրուկ ու հողոտ մատը քթին քսելէ վերջ յուզուած կը ցուցնէ դեռատի կին մը: Ան նստած է ճամբուն եզերքը իր ճամբորդի կաշիէ պայուսակին վրայ: Երեսները այնքան թարմ են որ իր արցունքի կաթիլները չեն ուզեր վար իյնալ կարծես: Խնամուած ու նոր սանտրուած խոպոպները կախուած են պրիսմակի նմանող աչքերուն շուրջ: Ծաղկազարդ, աղուոր, քառակուսի գլխանոցը կը ծփայ, յուզումէն դողդղացող կլոր թուշին տակ. ուշ արթնցող յուզումը կուրծքի ելեւէջին հետ:

Թշուառականը մզոններ կտրելով արագընթաց ինքնաշարժի դահավէժով եկած նստած է բարեկամ ու ապահով հովանիին մէկ անկիւնը եւ նոր կ'անդրադառնայ որ իր նորածինը մոռցած է ներսը, իր սեփական տան անկիւնը, օրօրոցին մէջ:

Թերեւս ան արթնցած է հիմա, անդիտակից իր շուրջը կատարուածէն ու լոյսի շող մը ժպիտի փոսիկեր կը շինէ իր այտերուն վրայ: Թերեւս ձանձրացած մինակ լռութենէն, մեծ ճիգով մը իր թաթիկները դուրս կը հանէ խանձարուրէն ու կը սկսի նախ խաղալ իր մատիկներուն հետ եւ ծծել իր բթամատը համով հոտով: Կարելի է վերջըն ալ ձանձրացած իր հրեշտակային խաղերէն, սկսած է լալ ու փնտռել իր մայրը որ չկայ:

Մա՛յր է այս կինը եւ ցամքած աչերը որոնց գոյութեան իսկ անտեղեակ է ինք, կը բացուին սրտին մէջ հեկեկալով:

Ու մտքին մէջ կը պարզուին ուրիշ տեսարաններ: Ահա՛ թշնամի զինուոր մը ներմտած կանգնած է մանկան դէմ դիմաց, մէկ ձեռքը սուինին վրայ, չհաւատալով մանկան մինակութեան ու կ'որոնէ դէթ դարանակալ մայրը, մինչ ան հոս հետզհետէ կ'արթնցնէ իր քնացած խիղճը, գութի եւ արգահատանքի շրջանակի մը մէջ.

— Ա՛յ, սալ Պօշ, կը կրկնէ մատամ Մարկօն ու իր զօգաւոր գօգնոցը վեր վար կը շարժի յուզումէն:

Հետաքրքիրներու զանազան մտածումներէն անգիտակցօրէն ազդուած, որդեմոռաց մօր խղճահարութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի: Ոտքի կ'ելլէ հապճեպով ու կը վերադառնայ կառքին մէջ, վարիչին հրաւէրին վրայ չմոռնալով վերցնել գետինը ինկած ձեռնոցներէն մին: Կառքը կ'անհետանայ անկիւնն ի վար, բարակ ծուխ մը արձակելով ետեւէն: Ծուխը նիհարնալով, վերջալոյսի ճառագայթի մը հետ գիրկընդխառն կըբարձրանայ պարապին մէջ, մեղմ հովը զանոնք ժապաւէնի կը վերածէ ու կը հրմշտկէ դէպի այն կողմ ուր ես սովոր եմ ամէն իրիկնադէմին կենալ երկիւղած պաշտամունքով ու դիտել կարօտով, խորհուրդներով ծանրաբեռնուած, կեանքին հետ ապրող շարժանկարներն անվերջ:

Կը դառնայ ժապաւէնը պարզելով տառապանքի հատորներ: Կը տեսնեմ հոն հայ մայրը Ցիսուս մանուկը գրկին մէջ, մերթ ծունկի եկած կայծքարերու վրայ անփոյթ ծորող արիւնին, միշտ գրկին սեղմած իր սրտահատորը, իր գոյութեան միակ շաղկապը քաղաքակրթուած մարդկութեան յաւերժութեան հետ:

Նենգ ու ստոր թշնամիին հարուածներուն տակ ան կը բարձրանայ միշտ դէպի իր Գողգոթան: Ու դեռ երկոտանի բորենի մը կ'ուզէ խլել անոր կուրծքէն մանուկը, որ շատոնց մոռցած է լալը եւ կաթը մօրկան: Մայրը ուժաթափ, արիւնաքամ արմուկները, գինք գրկելով երկու կողերուն մխրճուած են: Բայց մանուկը զուցէ շատոնց անշնչացած, անկարելի է բաժնել սրտին վրայէն: Գազան թշնամին զարմանքէն ու սարսափէն, սուինահար կ'ընէ զանոնք, միաձոյլ Աստուածամօր մը

ԳՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Նորակերտ Հայուհին

Յ. Ալփիար, Իզմիրցի հանգուցեալ երգիծաբանը, «Յառաջ»ի անցած թիւերէն մէկուն մէջ, գրութիւն մը ստորագրած էր, «Կինը ըստ Ազգութեանց» գլխատողով, ուր, ժպտայիշատակ կատակաբանը, իր ժամանակին հայ կինը բաղդատելէ ետքը քանի մը տարբեր ազգերու կիներուն հետ, հետեւեալ կերպով կը սահմանէր Հայուհին,—

« Հայ կինը ամբողջ միս, կլոր, դանդաղ: Աղուոր աչքեր, սեւ, խոշոր ու համր: Պատուական մայր, սքանչելի կին բայց անհամ տարփուհի: Ամուսնոյն միշտ հաւատարիմ ...

«Սիրելու կ'աշխատի բայց կը խրտչի սիրելէ.. Սրտով բարի, լեզուով չար: Անգամ մը որ ամուսնանայ, կը զղջայ կարգուած ըլլալուն:

« Տանտիկին, մաքրասէր եւ բամբասող: Մտքէն անգամ չանցնիր ճամբորդութիւն ընել, ծովէն կը բռնուի: Երգը, պարը կը սիրէ, երբ ուրիշներ կ'երգեն ու կը պարեն: Զրկուած է, վազելու, ձի եւ հեծելանիւ նստելու եւ փլիրթ ընելու ձիրքերէն:

«Սիրոյ պայքարին մէջ տկար, եւ յաջող՝ էրիկ կնկան կռուներուն մէջ»:

Եւ եզրակացնելով կ'ըսէ. «Մարդ իբրեւ զոքանչ պէտք է ունենայ՝ Հայուհին...»:

Ի՞նչ սրամիտ մեղադրանքներ եւ ի՞նչ դժբախտ եզրակացութիւն, որուն համար, նոր օրերու Հայուհիները մխտանալու յոգնութիւնը յանձն առնելու չեն:

Երեսուն տարի մը կ'ընէ, որ անդարձ հեռացած է Յ. Ալփիարը մենէ՝ հանդչելու համար, իր հայուհի կնոջը հետ, Պոլսոյ Պալըգլըի ազգային գամբանատան մէջ:

Այսօրուան Հայուհին, նրբահասակ ու նրբասրուն, ժիր ու շարժուն է: Էնկիւրիի այծերուն մազերուն նման, գանգրածածան ծամերուն տակէն անոր հրափայլ աչքերը այնքան խօսուն են, որ անոնց առջեւ, այր մարդն է որ համր կը մնայ հիացումէն...

Պատուական մայր, սքանչելի կին է — այս վերջինը քիչ մը զեղչի կը կարօտի այսօր — բայց ի պատիւ իրեն ըսենք որ երբեք տարփուհի չէ Հայուհին: Այս ճիւղին մէջ, տակաւին մարզուելու պէտք ունի: «Առժամեայ կենակցութիւն» բառածը անծանօթ է իրեն... Ամուսնութեան մէջ, անոր խելքը կը հասնի միա՛յն՝ «մինչեւ ի մահ» բացատրութեան...

«Ամուսնոյն միշտ հաւատարիմ» ըլլալու մէջ, այսօր քիչ մը թուլցուցած է կոճակները՝ ի սէր «քաղաքակրթութեան» կամ յետամնաց նկատուելու վախէն: Երբեմն ալ, գծէ ելած իր ամուսինը վախցնելու եւ զայն կարգի բերելու միտքով՝ բաներ մը կը պճրճկէ....

«Սիրելէ խրտչի՞լ: Երբեք: Բայց, «հրդեհ կայ» ըսելու պէս, երեսը ի վեր չի պոռար իր սէրը:

Ներկայ Հայուհին այն ատեն «կը զղջայ կարգուած ըլլալուն», երբ կը տեսնէ որ իր ամուսինը տան սեղանը կը շփոթէ սրճարանի խաղասեղանին հետ, կամ կին ու զաւակ մոռցած՝ «ազգ փրկելու» ետեւէն կը վազէ օրերով:

Վտանգաւոր ըլլալու աստիճան բծախնդիր է ընտրութեան մէջ, որովհետեւ ամուսնութիւնը իրեն համար խիստ լուրջ ձեռնարկ մըն է: Եւրոպուհիին համար, պարզապէս «տիկին» մակդիրին տիրանալու գործողութիւն մըն է այն...

Ճամբորդելու մասին, ոչ մէկ ազգի կին, կրնայ մրցիլ հայուհիին հետ: Ոչ միայն ցամաքի եւ ջուրի ճամբաները ոտքի տակ է առեր ան, այլեւ օդահերձ սաւառնորդ հայ կիներ, շքանշաններու տիրացած են այսօր Հայաստանի եւ Ամերիկայի մէջ:

Հապա հեծելանիւ քշողնե՞րը...

« Պարել, երգելու» մասին խօ՞սք կ'ըլլայ: Այդ ճիւղերուն մէջ, մերիններս ձեռնոց կը նետեն օտարուհիներուն: Վկայ՝ մեր շնորհալի երգչուհիներն ու երգչախումբերը: Իսկ պարը, միայն յուղարկաւորութեան մէջ կը բացակայի՝ հայկական կեանքի մէջ...:

Շիտակ է որ սիրոյ պայքարին մէջ քիչ մը թոյլ է, շատ զաւալիք կ'ըլլայ հայ օրիորդը: Իսկ փլիրթի (սիրակատակ) մէջ համբակ է, բայց ապագայ կը խոստանայ...

Գաղափար չունիմ թէ, ինչ կ'արժէ Հայուհին իբրեւ զոքանչ: Կ'ըսեն թէ բաւական ինքնատիպ զոքանչապատում ողբերգութիւններ կան հայ կեանքի մէջ: Ասոր իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի, այս խեղճերուն, երիտասարդ տարիքի մէջ որբեւայրի մնալու պարագան, որով, իրենց ամուսնոյն կորուստին վրէժը, իրենց փեսաներէն կը լուծեն եղեր... Աստուած օգնութեան թող հասնի, զոքանչամարտի մատնուած բոլոր փեսաներուն...

Եթէ Յ. Ալփիար ողջ ըլլար այսօր, վերոյիշեալ իր գրութեանը առթիւ ներողութիւն պիտի խնդրէր Հայուհիներէն, համբուրելով անոնց ծիրանեթոյր եղունգներով պճնուած ձեռքերը...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

պէս կ'ըլլան անոնք որ մենք կը պաշտենք ինչպէս պաշտեցինք դարերով:

Ահա ուրիշ մը տեսիլքի մը պէս դեռ հոսանքին մէջ ալեծածան: Մերթ ժայռի մը կատարը կնոջ մը գլուխը կ'երեւայ գիսախռիւ, վերջին աղաղակը ատամներուն մէջ քարացած, եւ մանկան գլուխը կախուած ցորենի հասկի մը պէս, ոսկրացած ու խաչաձեւ բազուկներուն մէջ:

Դժոխքէն եկած գիշակեր թռչուններ կշտապինդ պար բռներ են դիակներու շուրջ որոնց մէջ կը զատորոշուի մանուկ մը դեռ ողջ, կը քամէ իր մեռած մօր ստինքէն վերջին կաթիլը: Այո՛, ողջ մնացած մանուկներ կան որոնք իրենց մօր կըղպուած թեւերուն մէջ ծծեցին մայրական արեան վերջին կաթիլը եւ հայ մայրը չլքեց իր մանուկը իր մահէն վերջն ալ: Ու բազմահազար զոհերու մէջէն դեռ անթիւ ու անհամար մայրեր ձիւներու սառնամանիին մէջ քարացած, հրակէզ աւազուտքներու կամ խարոյկներու մէջ ածխացած, օրերով, ամիսներով ու դարով անբաժան մնացին իրենց զաւակներէն:

Անոնց սպիտակ ու լուսաճաճանչ ոսկորները անթաղ, դեռ մինչեւ այսօր ալ ընդելուզուած են, իբրեւ յաւիտենական սրբութիւն սրբոց:

Ու դեռ հայ Մայրեր բազուկները երկարած օդին մէջ դէպ առաջ ուրուականներու պէս՝ հողմավար ոգիներու փոխուած կը դեգերին միշտ մեր շուրջը, մեզ պաշտպանելու համար բոլոր վտանգներէ: Կը հաւատամ ես, պէտք է գիտնալ տեսնել սակայն հայ մայրը որ չմոռցաւ երբեք իր զաւակը:

Այս պրիսմակի աչքերով մօր պէս չեղաւ երբեք, որ կուզայ ապահովել իր թարմութիւնը մեծ քաղաքներու ժխորին մէջ, մոռնալով իր նորածինը օրօրոցին անկիւնը, հուրի ու սուրի, աւերածութեան ենթակայ իր հեռաւոր երկրին մէջ ...:

Ա՜խ, մայր իմ:

Թող շուները ոսկորներս կրծելով անհետացնեն զիս, եթէ մոռնամ քեզ, մեռնելէս ալ վերջ..:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՀԻՒԾԱԽՏԸ ահռելի չափերու հասած է Յունաստանի մէջ, ինչպէս կը հաստատէ UNRRAի ամերիկացի բժիշկը: Աւելի քան 150.000 ծանր թոքախտաւորներ կան, 300.000 ալ՝ թեթեւ: Բժիշկը Ուաշինկթըն պիտի երթայ, 1.500.000 տոլարի վարկ մը ստանալու եւ կազմ եւ պատրաստ բուժարաններ բանալու համար Յունաստանի մէջ:

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը, որու մասին խօսած ենք արդէն, կ'արտատպենք «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Բ. թիւէն (1945 Օգոստոս), պահելով լեզուն, բայց վերածելով մեր ուղղագրութեան, որպէս զի աւելի շատ ընթերցողներ կարենան կարդալ.—

Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատուելը հայ կուլտուրայի եւ մասնաւորապէս հայ լեզուի բարգաւաճման ու վերելքի սկիզբն էր:

Սովետական հասարակակարգը հիմնովին փոխեց մեր լեզուի հասարակական կշիռը, արմատապէս լուծեց ազգի եւ ազգային լեզուի փոխյարաբերութիւնը՝ մեր լեզուն դարձնելով իրօք ազգային, ժողովրդական, միաժամանակ պետական բարձր մշակութային լեզու: Ճիշդ է անշուշտ, որ նախասովետական շրջանից մեզ ժառանգութիւն մնացած հայ լեզուն զարգացած, մշակուած եւ արժանաւոր մի լեզու էր, ճախարակուած Րաֆֆու եւ Յովհաննիսեանի, Մուրացանի ու Թումանեանի, Նար-Դոսի ու Իսահակեանի, Շիրվանզադէի ու Տէրեանի գրչի տակ, սակայն չի կարելի մոռանալ, որ նա այնուամենայնիւ ունէր գործածութեան ու մշակման սահմանափակ շրջանակներ (դպրոց, մամուլ, թատրոն եւ գրականութիւն), բաւական կտրուած էր բուն ժողովրդի լաւագոյն զանգուածներից, որոնք հիմնական մասով անգրագէտ էին ու բարբառախօս եւ գրական լեզուն էլ յաճախ կոչում էին «գրաբար»:

Սովետական իշխանութիւնը մեր գրական լեզուն հասցրեց ժողովրդին, տուեց նրա ձեռքը, դարձրեց նրա մայրենի լեզուն, նրա կենցաղի, շինարարութեան ու պայքարի ամենօրեայ, մատչելի զէնքը: Անգրագիտութեան վերացմամբ, մասսայական դպրոցներով, կուլտուր-լուսաւորական լայն ցանցով, մամուլի, գրականութեան, թատրոնի, ռատիոյի միջոցով, արտադրութեան, գիւղատնտեսութեան, կուլտուրայի եւ կառավարման սովետական համակարգով (ժողովներ, նիստեր, խորհրդակցութիւններ, համագումարներ, սեմինարներ եւն.), գիւղի ու քաղաքի կապն ուժեղացնելու միջոցով եւ այլ ուղիներով մեր ազգային գրական լեզուն մտաւ գործարան, մտաւ գիւղ, դարձաւ բանուոր ու գիւղացի թղթակցի, գործարանի վարպետների ու կոլտնտեսութեան բրիգադաւորների, տրակտոր վարող հայ դեղջուկի ու դեղջկուհու լեզուն եւ դառնում է բոլոր բանուորների, բոլոր գիւղացիների, քաղաքի ու գիւղի բոլոր աշխատաւորների ամենօրեայ գործածութեան միջոցը՝ մեր կեանքի հուժկու լծակներից մէկը: Ահա թէ ինչո՛ւ մեր լեզուի ամենահիմնական նուաճումը պէտք է համարել նրա լայն ժողովրդականացումը, իսկական մայրենի լեզու դառնալը, որով միանգամ ընդ միշտ վերացաւ հայ կուլտուրայի ու լեզուի ոչնչացման կամ ձուլման այն վտանգը, որ այնքան մտահոգում էր մեր ինտելիգենցիային մինչսովետական տարիներում:

Երկրորդ հիմնական նուաճումը, որ ունեցաւ մեր լեզուն իր գոյութեան սովետական շրջանում, այն է որ նա դարձաւ Հայկական ՍՍՌ պետական լեզու. միութենական միւս ռեսպուբլիկաների լեզուների հետ մէկտեղ: Հայոց լեզուն դարձաւ ՍՍՌՄ կառավարութեան եւ պետական հաստատութիւնների պաշտօնական լեզուներից մէկը, որով Մոսկուայում հրապարակւում են Միութեան կառավարութեան բոլոր որոշումները, օրէնքներն ու հրամանագրերը: Նա դարձաւ ՍՍՌՄ մեծ պետութեան պաշտօնաթերթ «Իզվեստիայի» էջերում տեղ գտնող լեզու. նա հնչեց Կրեմլում Հայկական ՍՍՌ քանամեակի առթիւ հիւրընկալուած պատուիրակութեան ու Հայկական արուեստի տասնօրեակի մասնակիցների ընդունելութիւնների ժամանակ: Կրեմլում մեր լեզուով ողջոյնի բացականչութիւններ ու կոչեր արտասանեցին Մեծ Առաջնորդ ընկեր Ստալինը եւ ուրիշ ղեկավար ընկերներ. մեսրոպատառ հայ լեզուն հպարտութեամբ է շողշողում ՍՌՄ Միութեան զինանշի (գերբ) վրայ, թղթադրամների վրայ, Սովետական Միութեան արտասահմանեան դեսպանութիւնների ցուցատախտակների վրայ. հայ արուեստի ու հայ երաժշտութեան հետ Հայոց լեզուն եւս 10 օր շարունակ հնչեց Մոսկվայի Մեծ թատրոնի բեմից Սովետական երկրի ղեկավարների ներկայութեամբ, երբ այնտեղ հայ լեզուով խաղարկուեցին «Ալմաստ», «Անուշ», «Լուսաբացին» հայկական օպերաները:

Հայ լեզուի արժանապատուութիւնը սովետական հասարակակարգում հասաւ այնպիսի բարձրութեան, որի մասին երազել անգամ չէին կարող նոյնիսկ ամենալաւատես մարդիկ հին պայմաններում, եւ մենք՝ Հայերս իրաւամբ լցուած ենք այդ արժանապատուութեան գիտակցութեամբ ու հպարտութեամբ. ցարական իրաւակարգում նուաստացուած, արհամարհուած եւ հալածուած Հայոց լեզուն սովետական պայմաններում գտաւ իր արժանաւոր տեղն ու դերը իր աւագ եղբայր, ռուս լեզուի կողքին:

Իր այս պետական լեզուի դերին յարմարուելու համար Հայոց լեզուն արդիւնաւէտ կերպով մշակուեց, հարստացաւ պետական - վարչական, իրաւաբանական, դատավարական, օրէնսդրական, դիւանագիտական բառերով, տերմիններով ու ոճերով: Կազմուեցին եւ հրատարակուեցին «Իրաւաբանական», «Ռազմական», «Աշխատանքային»: Երկաթուղային եւայլ մասնագ. բառարաններ ու տերմինարաններ, որոնք անխափ հարստացրին ու ճկունացրին մեր լեզուն: Կարեւոր է նշել նաեւ այն, որ Հայոց լեզուն անհրաժեշտաբար ենթարկուեց պետական վերահսկողութեան ու պետական կարգաւորման, թօթափելով անհատական քմահաճոյքների ու կամայականութիւնների այն լուծը որ յատուկ էր նրան մինչսովետական շրջանում: Լեզուական շինարարութեան աշխատանքները ղեկավարելու համար ստեղծուած է Հայոց լեզուի տերմինների ու նորմաների կոմիտէ (Տերմինաբանական կոմիտէ) որ սկզբում գործում էր Կենտգործկոմին, յետագայում՝ Լուսժողկոմատին առընթեր եւ որու շուրջը համախմբուած են Հայաստանի լաւագոյն լեզուաբանները, գիտութեան եւ տեխնիկայի անուանի մասնագէտները: Այդ կոմիտէն մեծ յաջողութեամբ զբաղւում է մեր լեզուի կարգաւորման բոլոր հարցերով (ուղղագրութիւն, կէտադրութիւն, քերականութիւն, բառաշինութիւն, բառաճշդում եւն.): Բաւական է միայն յիշատակել որ, այդ կոմիտէն 1940 թուին վերականգնեց Հայոց այբուբենից 1922 թուից դուրս վտարուած Է եւ օ տառերը եւ կատարեց ուղղագրութեան մասնակի բարեփոխութիւն, իսկ 1943 թուից իր նիստերից մէկում հաստատեց մօտ 70 բառ ու տերմին՝ հարստացնելով այդպէսով մեր ռազմական, գիւղատնտեսական եւ ընդհանուր բառապաշարը: Ահա այդ բառերից մի քանիսը.— Ականանետ, ականաձիգ, ականորս, առաջակալ, բնագիծ, գետանց, գիպում, զօրասիւն, զրահահար, թեւանցել, թիկնանցել, ինքնագնաց, մատոյց, մարտակարգ, վայրասլաց, լրտնկում, խողովակացում, ծայրատում, մոլասորդօ, քարամրիկ, էվակուացնել, կոմբինացնել, օկուպացնել եւն.:

(Մնացեալը յաջորդով) ԳՈՒՐԳԷՆ ՍԵՒԱԿ

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ դատավարութեան Փետրուար 1ի նիստին մէջ, Ֆրանսական դատախազը շարունակելով իր ամբաստանութիւնները, մահապատիժ պահանջեց 21 ամբաստանեալներուն համար, գլուխն ըլլալով Կէօրինկը:

չմնան առանց այդ կառավարութեան հաւանութեան: Որո՞նք են այն երկիրները որոնց կը սպառնայ Յունաստան: Ռուս զինուորներ կան Պուլկարիոյ մէջ, չեմ գիտեր ո՞ր հաղորդակցութիւններր պաշտպանելու համար: Մենք միայն փոքրաթիւ զինուոր ունինք Յունաստանի մէջ, իսկ Ռուսերը 200.000 Պուլկարիոյ, 300.000 Եուկոսլաւիոյ մէջ եւ այլուր, համագումար 800.000 զինուոր: Մենք պահանջեցինք խորհրդային կառավարութենէն կրճատել Աւստրիոյ մէջ եղած զօրքը: 400.000 զինուոր ունին հոն: Ինչո՞ւ»:

Յետոյ խօսք առաւ Յունաստանի պատուիրակը, Աղնիտէս (նախորդը, Սոֆինոփուլոս ետ կանչուած էր իր կառավարութեան կողմէ, ինքնագլուխ գործած ըլլալով): Պատուիրակը յայտարարեց թէ անգլ. զօրքին ներկայութիւնր բացարձակապէս անհրաժեշտ է, բարեկարգութիւնը եւ ապահովութիւնը պահպանելու համար: Ապահովութեան Խորհուրդը իր վճիռը պիտի արձակէր երէկ:

Ելմտական տագնապը եւ ուրիշ հոգեր

50 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐ ԿՐՃԱՏՈՒՄ ԶԻՆ. ԾԱԽՔԵՐՈՒ

Ելմտական նոր նախարարը, Պ. Անտրէ Ֆիլիփ (ընկերվարական), յայտարարեց ելմտական յանձնաժողովին առջեւ թէ 1945ի հաշուեկշիռը կը ներկայացնէ 339 միլիառ փրանքի բաց մը: Յետոյ խօսեցաւ 1946ի ելեւմուտքին վրայ: Քաղաքային վարչութիւններու ծախքերը պիտի հասնին 403 միլիառի, զինուորական ծախքեր՝ 200 միլիառի: Ուրեմն կլոր հաշուով 600 միլիառ փրանք, որով բացը պիտի ըլլայ 310 միլիառ: Կառավարութիւնը որոշած է «հերոսական միջոցներ» ձեռք առնել: Այդ միջոցներէն մէկը պիտի ըլլայ 50 առ հարիւր կրճատել զինուորական ծախքերը: Ուրիշ դլուխներէ եւս պիտի կրճատուի 200 միլիառ: Հանգստեան պիտի կոչուին 7000 պետական պաշտօնեաներ:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Պ. Լէոն Պլում, որ արտակարգ դեսպան նշանակուած է, մօտերս Ուաշինկթըն պիտի երթայ, 2ուկէս միլիառ տոլարի փոխառութիւն մը կնքելու համար: Պ. Պլումի առաջին գործը պիտի ըլլայ մթնոլորտ ստեղծել, որովհետեւ Մ. Նահանգներու սեղմնաւորական շրջանակներուն մէջ որոշ կասկածամտութիւն կը տիրէ: Շատ մը ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ համաձայն չեն որ Անգլիոյ համար բացուած վարկը բացուի նաեւ Խ. Միութեան եւ Ֆրանսայի: Հանրային կարծիքն ալ մեծ մասով հակառակ է այս կարգի վարկերու: Այնպէս որ Պ. Պլում պիտի հարկադրուի արտակարգ ճիգեր փորձել:

✕ Ամերիկեան թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, եթէ Մ. Նահանգները հաւանին փոխ դրամ տալ զանազան երկիրներու, ընդհ. գումարը պիտի հասնի 16 միլիառ տոլարի, ինչ որ աննախընթաց է: Միայն Անգլիա պիտի ստանայ 3.750.000.000 տոլար, եթէ խորհրդարանը վաւերացնէ: Ուրիշ վեց երկիրներ եւս կարգի կը սպասեն: Ֆրանսա, որ 850.000.000 տոլար ստացաւ 1945ին, 2ուկէս միլիառ եւս կը սպասէ, իր ճարտարարուեստութիւնը նորոգելու համար: Խ. Միութիւնը կ'ակնկալէ վեց միլիառ, թէեւ պաշտօնապէս դիմած չէ տակաւին: Չինաստան՝ 2 միլիառ, Իտալիա՝ առ նուազն մէկ միլիառ, Լեհաստան՝ 500 միլիոն, Չեխոսլովաքիա եւ Եուկոսլաւիա միասին՝ 500 միլիոն: Յունաստան դեռ նոր ստացաւ 25 միլիոն տոլար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ եւս հանրապետութիւն հռչակեց Փետրուար 1ին, նախագահ ընտրելով մանր կալուածատէրերու ներկայացուցիչը, Զօլթան Թիլտի, որ յայտարարեց,— «Քառորդ դարու մէջ, կոյր եւ յանցաւոր վարիչներ մեր երկիրը առաջնորդեցին երկու մեծ պատերազմներու. բայց հիմա Հունգարիա կ'ուզէ խաղաղութեամբ ապրիլ իր դրացիներուն հետ»:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ խորհրդարանը միաձայնութեամբ վաւերացուց նոր սահմանադրութիւնը, վարչապետ հռչակելով մարէշալ Թիթօն: Նոր սահմանադրութիւնը պետութիւնր եւ եկեղեցին բաժնելէ զատ, հողը կը բաժնէ անոնց որ իրապէս կը մշակեն զայն: Սահմանադրութիւնր ներշնչուած է Խ. Միութեան օրէնքներէն:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մէջ սպաննուեցաւ դաշնակից վերստուգիչ Յանձնաժողովին խորհրդային ներկայացուցիչը, դեր-գնդապետ Պետր Նեկրադէվիչ: Սպանութիւնը կը վերագրուի Ֆաշական մնացորդներու:

ԻՐԱՆԻ նոր կառավարութիւնր որոշեց ուղղակի բանակցիլ Խ. Միութեան հետ, Ատրպատականի հարցին առթիւ: Արդէն իսկ հրահանգներ տրուած են Մոսկուայի դեսպանին: Կը հաւաստեն թէ ճամբան հարթուած է արդէն: Ութ հոգինոց պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկուի Մոսկուա: Միեւնոյն ատեն Միացեալ Ազգերու Իրանեան պատուիրակութիւնը պիտի խորհրդակցի Պ. Վիշինսկիի հետ:

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԻՆ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Գերմաններու մեկնումէն ի վեր, երբ մեր դպրոցը վերաբացուեցաւ Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Բ. հանդէսն է որ կուտար վարչութիւնը, Յունուար 27ին, Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ: Ուսուցչուհի Օր. Ծալեան յարատեւ աշխատանքով արժանի է ամէն գնահատանքի: Ինն սուն մանչեր եւ աղջիկներ զոյգ եկան բեմի վրայ, իրենց գեղգեղանքներովն ու թոթովանքներովր պահ մը մոռցնել օրուան հոգերը: Ամբողջ գաղութը շնորհաւորելի է իր հոգածութեանը համար: Հանդէսին մուտքը ազատ էր, սակայն վարչութեան որոշումով անդամներէն Պ. Եփրեմ Թեւանեան դրան առջեւ փոքրիկ ափսէ մը դրած ըլլալով, ծախքերու մասնակցութեան համար, գոյացաւ աւելի քան 300 ֆրանք: Իսկ վարչութեան նախագահ Պ. Սեդրակ Գարակէօզեան, որ հանդէսի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին շունչ սպառեց, հրաւիրեց ժողովուրդը որ ուղղակի նուիրատուութեամբ մասնակցի մեր մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան գործին: Առաջին ազդանշանր տուին եկեղեցիի վարչութեան անդամներէն Պ. Պ. Պարկիրճեան, Պաղտատլեան, Յարութիւնեան, Փաթթուկեան եւ Գազազեան, եւ առատաձեռնօրէն մասնակցեցան: Կէս ժամուան ընթացքին գոյացաւ 27.050 ֆրանք, ընդհ. մուտքը բարձրացնելով 30.000 ֆրանքի:

Եղան զաւեշտախաղեր աշակերտ - աշակերտուհիներու կողմէ, մեծ յաջողութեամբ: Աշակերտներու թէ շեշտը և թէ առոգանութիւնը անցեալ տարուան վրայ մեծ յառաջդիմութիւն կը ցուցնէր: Կ'արժէ յիշել պարագայ մը, փոքրիկն Յարութիւն Տալտալեան, որ իր ծնած օրէն իսկ մայրը կորսնցնելով Ֆրանսական հաստատութեանց մէջ մեծցաւ եւ 2—3 տարիէ ի վեր հօրը՝ Նշանի խնամքին տակ մնացած է, անցեալ տարի երբ դպրոց մտաւ, բառ մը հայերէն չէր խօսեր, իսկ այսօր մեծ հաճոյքով լսեցինք իր արտասանութիւնը առանց օտար որ եւ է շեշտի:

Այս առթիւ կրկնելով Պ. Ս. Գարակէօզեանի կոչը, կը թելադրեմ թաղեցիներուն նշանտուքի, պսակի, մկրտութեան եւ մահուան առիթներով, փոխան ծաղիկի գումարներ յատկացնել հայկական դպրոցին: Մէկ մատիտը, 12—15 ֆրանք է, ու ամէն ինչ նոյն համեմատութեամբ: Առաջին եւ երկրորդ դասարանի աղջիկները մեծ յառաջդիմութիւն ունեցած են: Մանչերն ալ սկսած են արթննալ:

Մրցանակաբաշխութենէն վերջ աշակերտները ստացան նաեւ շաքարեղէն: Ջերմապէս գնահատուեցան օրիորդներ Շաքէ Երանեան եւ Զապէլ Երանոսեան իրենց կովկասեան գեղեցիկ պարերովը: Հանդէսին վերջաւորութեան խօսք առաւ Պ. Եր. Յարութիւնեան եկեղեցիի վարչութեան կողմէ: Դպրոցի աշակերտուհիներր ի նշան երախտագիտութեան ծաղկեփունջ մը նուիրեցին իրենց ուսուցչուհիին եւ հանդէսը փակուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ: — Լեւոն Տօնիկեան

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ կրճատումները ջնջուեցան Փետրուար 4էն սկսեալ, ճարտարարուեստութեանց համար, իսկ առտնին գործածութեան համար պիտի ջնջուին Փետրուար 11էն սկսեալ: Խանութները իրաւունք ունին ելեկտրական լոյս գործածելու առտուն ժամը 9էն սկսեալ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ արաբական Գերագոյն Խորհուրդր ընդհ. գործադուլ հրամայեց, բողոքելու համար ամիսը 1500 Հրեաներ ընդունելու որոշման դէմ: Արաբական Դաշնակցութեան անդամ հինգ պետութեանց ներկայացուցիչները յայտարարեցին Պաղեստինի անգլեւամերիկեան յանձնաժողովին թէ պիտի չընդունին որ եւ է կարգադրութիւն որ կը նպաստէ սիոնական դատին յաջողութեան:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ քաղաքական սպանութիւնները չափազանց աւելցած ըլլալով, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը ազդարարութիւն մը ուղղեց լեհական կառավարութեան եւ մեղադրեց ոստիկանութիւնը: Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ այս առթիւ յայտարարութիւն մը ըրած էր երեսփ. ժողովին մէջ: Ուաշինկթընի լեհական դեսպանը դէպքերուն ամբողջ պատասխանատուութիւնր կը ձգէ Իտալիոյ լեհական բանակին հրամանատարութեան վրայ:

ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ մը, Խ. Միութեան ձգուած են Քուրիլեան կղզիները եւ Սախալինը (Խաղաղական ովկիանոս), ինչպէս խոստովանեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը: «Ճափոն Քուրիլեան կղզիներէն էր որ յարձակեցաւ Փըրլ Հարպըրի վրայ, հետեւաբար Մ. Նահանգները ստիպուած են փոխել իրենց քաղաքականութիւնը ամերիկեան խարիսխներու մասին»: Ամերիկեան թերթերը կը պահանջեն որ կառավարութիւնր պահէ իր գրաւած կղզիները, իբրեւ խարիսխ:

1944Ի ԵՒ 1945Ի ԶՕՐԱԴԱՍԵՐԸ դրօշի տակ պիտի չառնուին այս տարի: Գրեցինք արդէն թէ կառավարութիւնը սկսած է արձակել 1943ի ամբողջ զօրադասը, մօտ 200.000 զինուոր:

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— «Յառաջ»ի Յունուար 19ի թիւին մէջ կարդացինք Տիկին Ադամեանի մահուան առթիւ գրուած տողերը, որոնք չեն համապատասխաներ իրականութեան:

Տիկին Ադամեան որ Լա Սիօթա հաստատուած էր 1929էն ի վեր, իր շահուն համար հայերէն դասեր կ'աւանդէր: Դժբախտաբար միտքը խանգարուած ըլլալով ինքզինքը հալածուած կր նկատէր բոլոր այն Միութիւններէն, որոնք կրնային ուրիշ ուսուցչուհի մը բերել: Հակառակ Կարմիր Խաչի եւ Ազգ. Միութեան քաջալերութեանց, անդրդուելի մնաց եւ վռնտեց այն աշակերտները որոնց ծնողները Կարմիր Խաչի կամ Ազգ. Միութեան անդամ էին:

Իր մահուան առթիւ, որ հետեւանք էր սրտի հիւանդութեան մը, Կ. Խաչը ուզեց ստանձնել թաղման ծախքերը: Սակայն քանի մը կիներ եւ այրեր մերժեցին անվայել խօսքերով: Յետոյ տեսնելով որ բաւական մեծ գումար մր պէտք է, ոստիկանութեան վրայ ձգեցին հոգը: Հինգ հայրենակիցները ի զուր կը մրտեն «Յառաջ»ի թանկագին տողերը:— Մէշտուտճեան

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Boul. Oddoի մէջ՝ երեքշաբթի, **5** փետրուար ժամը **8.30**ին՝ սովորական հաւաքատեղին: Նիւթ՝ Ներսէս Վարժապետեան:

— **Ste-Anne**ի մէջ՝ չորեքշաբթի **6** փետր. ժամը **8.30**ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթը՝ Հայկական Հարցը:

— **Beaumont**ի մէջ՝ ուրբաթ **8** փետր. ժամը **8.30**ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթը՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Թորոս Թորամանեան:

Երեքին ալ դասախօսը Պ. ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Կապոյտ Խաչ Գամփանեը Ֆրէզի ժողովը 5 փետր. երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գ. Միճէրէթեանի բնակարանը:

Կապոյտ Խաչ Սէնթ Անթուանի ժողովը 6 փետր. չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, տիկ. Առաքելեանի բնակարանը:

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերներ եւ ընկերուհիներ Տէր եւ Տիկին Թովմաս Կէնճեանի եւ Սարգիս Գալուստեանի իրենց եղբօր եւ աներոջ՝ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԿԷՆՃԵԱՆԻ (բնիկ Ատանացի) կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնի ժողովրդապետ յարգոյապատիւ Գրիգոր Պապեան վարդապետի կոչին հետեւանքով՝ Լիոնի եւ Վիէնի հայրենակիցներու կողմէ Վալանսի եկեղեցիին նորոգութեան համար տրուած դրամական նուէրները ստացայ: Թերթին ծաւալը թոյլ չի տար հրատարակել 99 բարերարներուս ցանկը: Ուստի ստիպուած եմ գոհանալ, մասնաւոր շնորհակալութիւններս յայտնելով ամէն մէկուն, յատկապէս Հայր Պապեանի եւ Պ. Պ. Յ. Մօթիեանի, Տ. Նէրկիզեանի եւ Ս. Սահակեանի որոնք սիրով ստանձնեցին հաւաքիչի ծառայութիւնը:— Հ. Յովհ. Ոսպիկեան

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ տակաւին չէ ստացած Նիւ Եորքի Կարնոյ Հայր. Միութեան հակերը: Երբ հասնին եւ ցուցակագրութիւնր կատարուի, այն ատեն կը ծանուցուի «Յառաջ»ի միջոցաւ: Հայրենակիցները կրնան նամակով տալ իրենց հասցէները, որպէսզի իրենց անունները նշանակուին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի ՇԱՆԹ թատերախումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէի: Կը ներկայացուի տաղանդաւոր թատերագիր Ա. Շիրվանզադէի գլուխ գործոց Ն Ա Մ Ո Ւ Ս Ը, սիրայօժար մասնակցութեամբ վաստակաւոր դերասանուհի Տիկին Քնարիկի եւ ծանօթ դերասանուհի Տիկին Քոչարեանի, 7 Փետրուար, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Մարսէյլ, Սալ Մազընոյի մէջ (88, րիւ տ'Օպանեը): Հայկ. հարսանիք, երգ, պար եւ նուագ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Գեղարուեստական երեկոյթ ի նպաստ Յունաստանի կարօտեալներուն, կազմակերպուած Հ. Կ. Խաչի Սանուհիներու կողմէ: 9 Փետրուար շաբաթ ժամը 8ին, Salle de la Brosseի մէջ: Հայկական պարեր եւ զանազան անակնկալներ: Մուտքը ազատ է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 6 Février 1946 Չորեքշաբթի 6 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4528-Նոր շրջան թիւ 257 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԵԼԻ ՍԵՐՏ, ԱՒԵԼԻ ԱՐԹՈՒՆ

Տարիներէ ի վեր, առաջին անգամ է որ փորձ մը կը կատարուի, մերձեցում հաստատելու համար ֆրանսական մամուլին հետ: Փորձ մը որ կը զուգադիպի ճակատագրական շրջանի մը:

Կ'ակնարկենք Յունուար 31ի ճաշին, զոր սարքած էր Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը, ի պատիւ տեղական մամուլի ներկայացուցիչներուն:

Դժբախտաբար սահմանափակ էր հանդիպումը: Բայց եւ այնպէս գնահատելի, իբրեւ առաջին ձեռնարկ:

Անշուշտ ուրիշ անգամ աւելի լայն ասուլիս մը կը սարքեն, մասնաւորապէս հրաւիրելով մամուլի նոր հոսանքներուն ներկայացուցիչները եւ ուրիշ դէմքեր, որոնք աիրական դեր կը կատարեն արդի Ֆրանսայի մէջ, ազատագրութենէն ի վեր:

Ինչպէս ամէն տեղ, այս երկրին մէջ ալ հասած է սերունդ մը որ շատ քիչ բան գիտէ հայ ժողովուրդի պատմութեան, տառապանքներու եւ պահանջներու մասին:

Հիները գիտեն: Երբեմն մեր «ուսումնական»-ներէն շատ աւելին, ինչպէս պատուական Լուի Մառէնը: Բայց, անոնց տարիքի բեռը այլեւս թոյլ չի տար ասպարէզ նետուիլ նախկին թափով: Եւ մասի վրայ կը համրուին անոնք, շատերը մեռած, ուրիշներ հանգստեան կոչուած ըլլալով: Պետութիւն, մամուլ, գրականութիւն եւ դիւանագիտութիւն անցած են միջին եւ նոր սերունդին ձեռքը: Ինչպէս ամէն տեղ: Ինչպէս մեր մէջ:

Անհրաժեշտ է ուշադրութեամբ հետեւիլ այս երեւոյթին եւ անոր համեմատ ձեւակերպել որ եւ է ձեռնարկ:

Անհրաժեշտ է, մանաւանդ, յարժման մէջ դնել այն տարրերը որ եւրոպական լուրջ կրթութիւն մը ստացած ըլլալով 20—25 տարուան մէջ, աւելի լաւ կը հասկնան այս կամ այն երկրի մտաւորականութեան լեզուն եւ ոգին:

Օրինակներ ալ ունինք: Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ էր որ նորահաս երիտասարդ մը խոր տառապանքով ձգեց երեք յօդուածներով, Մարսէյլի La Marseillaise օրաթերթին մէջ:

Այդպիսի առիթներ միշտ պիտի ներկայանան: (Ծանօթ ամսագիր մը, Le Monde Illustré, դեռ նոր պարսաւագիր մը հրատարակած էր յունուարի թիւին մէջ, եւ պատասխանը պիտի ստանայ նոյն երիտասարդին կամ ուրիշի մըկողմ): Տարրական պահանջ մըն է միշտ արթնութեամբ հետեւիլ ամէն երկրի մամուլին եւ գիրերուն, քարոզութեանց եւ քաղաքական ձեռնարկներուն, անմիջապէս հակազդելու համար: Ոչ հեռու է որ կը պակսի, ոչ ալ պաշարը: Եթէ ազուն է որ կը պակսի, ոչ ալ պաշարը: Եթէ տասխանը չհրատարակեն իսկ —թէեւ օրէնքով պարտաւոր են — կ'իմանան թէ աչքեր եւ ակնոցներ կան որ կը հսկեն:

Մէկ խօսքով, պէտք է ամէն տեղ զգացնել մեր գոյութիւնը: Ամէն բանէ առաջ՝ արդարութեան ձայնը: Վաւերական փաստերով, ոչ թէ տանք տեղալով:

Վերջերս ուրիշ երիտասարդ մը «կարդի ստիպած էր» Թառօ եղբայրները (մէկը՝ ակադեմական), որոնք ջարդարար ներկայացուցած էին Հայերը, սարէն - ձորէն պատմութիւններ հիւսելով Ատրպատականի դէպքերուն առթիւ: Դժբախտաբար դրութիւնը անպատշաճ էր:

Ամէն արդար դատողութիւն իրաւունք չի տար նախատինքներ տեղալու, մանաւանդ երբ նդ օտար հեղինակութեան մը հետ է: Շատ կը դրական կ'ըլլայ արդիւնքը, երբ կ'ապացուցուի ենթակային տգիտութիւնը կամ չարակամութիւնը, պարզարիւն եւ փաստացի վերլուծումներով:

Քանի որ խօսքը երիտասարդներու մասին, յիշենք ուրիշ գնահատելի ձեռնարկ մը, գրին շրջանին: Ափ մը երիտասարդներ ֆրանսերէն-քենագիր թռուցիկներ կը խմբագրէին եւ կը բաշխէին, պաշտպանելով Հայկական Դատը եւ անոր ներկայ վիճակը, քաղաքական, տնտեսական, ընկերային եւն. տեսակէտներով: Որքա՜ն օգտակար էին, մանաւանդ վիճակագրական եւ տնտեսական տեղեկութիւններով:

Մնալով արթուն եւ միշտ պաշար ամբարած, աւելի սերտ կապեր հաստատելով, դժուար չէ դիւրեւ հանել չարամիտներուն խաղերը, եւ բանել բարեմիտները:

ՍԹԱՓԻՆՔ. ՀԸՋԻԳԸ ԳՈՐԾԻ Է...

Ատենէ մը ի վեր, Թուրք պետական մարդիկ ու լրագրողները կկոց կը բանին՝ դէպի Մերձաւոր Արեւելք: Եւ, փոխադարձաբար:

Միջազգային խմորումներու լոյսին տակ, անխուսափելի կը գտնենք այս երթեւեկը: Ու, կը կարծենք թէ բացատրութեան չի կարօտիր այս եռուզեռը, երբ Մոսկուա՝ Իրանէն սկսեալ, մասնաւոր համակրութիւն ցոյց կուտայ Մերձաւոր Արեւելքի պետութեանց հանդէպ, և Անգլիա՝ մեծ համակրութեամբ չի դիտեր ընթացքը Սովիէթներուն:

Եւ սակայն, Թուրքը մէկ թռչուն չի դառներ գործունէութեան ներկայ թափին մէջ:

Թուրք խմբագիրներ, վերջերս կուգան ու կ'երթան: Շփումներ կ'ունենան մեծին ու փոքրին հետ, կարծիք կը հարցնեն, կարծիք կը դարձնեն: Վերջինը՝ էօմէր Րիզա Տողրուլ, Ճումհուրիէթի 12 Յունուարի թիւին մէջ, Հայութիւնը կ'ամբաստանէ ուղղակի իբրեւ «հինգերորդ գունդ» Սովիէթներու հաշւոյն: Մոլեգնութիւն, թոյն, մաղձ, — կարելի է հազար անուն տալ այս բարբանջանքներուն: Բայց, այս բոլորը դարման չեն, եւ անհրաժեշտ է չարժիլ՝ չարիքը խափանելու համար:

Ձենք ուզեր այս մասին աւելի խօսիլ: Գործել, Գէթ այս անգամ, սա փափուկ եւ դիւրազգած տրամադրութիւններու շրջանին, ըլլանք աւելի ժուժկալ ու իրատես:

Խօսքը տանք մեր խոպոտ ծերունիին, ու լաւ խորհինք, երկար խորհինք այդ կոկորդը խցելու լաւագոյն ձեւի մասին:

— «Հալէպէն մինչեւ Աղեքսանդրիա, ու Եգիպտոս, — կը գրէ մեր խոֆածը — Հայերը ուշագրաւ գոյութիւն մը դարձած են: Իրենց աշխատասիրութիւնը, ու իբրեւ արհեստաւոր՝ իրենց ճարտարութիւնը ամէն տեղ գովելի են թէեւ, [illegible] իրողութիւնը, թէ անոնք, չեն իւրացներ զիրենք հիւրընկալող երկիրներու քաղաքական ուղեգիծը, ու գործիք կը դառնան օտար քարոզութիւններու: Կասկածելի ու վտանգաւոր նպատակներ հետապնդելու առաջադրութեամբ, կը կազմակերպուին զանազան խմբակցութիւններ, ու մինչեւ անգամ կը զինուին:

Երբ Հալէպ կը գտուէի, ստուգեցի՝ որ 70 հազարի կը հասնի, այնտեղ, Հայերու թիւը: Հաճելի էր, անշուշտ, տեսնել բազմութիւններ, որոնք Թուրքերէն կը խօսին, եւ որոնց կրնաս պատահիլ ամէն վայրկեան: Բայց, կարելի՞ էր, Թուրքի մը համար, չխորհիլ այն իրողութեան վրայ՝ թէ ինչո՞ւ, արդեօք, հայ զանգուածները խմբուած են Թուրք սահմաններու այնքան մօտիկ քաղաքներու մէջ:

Ո՞ւր է գաղտնիքը այս երեւոյթին:— Ֆրանսական իշխանութիւններու գործն էր այս, պարզապէս: Կարգ մը մասնաւոր նպատակներով, անշուշտ: Արդարեւ, Ֆրանսական հոգատարութեան շրջանին, Թուրքիոյ թշնամի բոլոր տարրերը համախմբուեցան Թուրք սահմաններու մօտիկ: Ներկայիս, թէեւ անկախութեան տիրացած, Սուրիական կառավարութիւնը զբաղած է աւելի իր անկախութիւնը ամրապնդելու խնդրով, քան այս կարգի գործերով: Այս պայմաններուն տակ, սպասելի չէ որ շուտով կամ դիւրաւ հետաքրքրուի այս հարցով: Պէտք է հետեւցնել, ուրեմն, թէ Հալէպի Հայերը կամ հանդարտ կը նստին իրենց տեղը, ու առիթ չեն տար ո եւ է տագնապի, եւ կամ՝ իբրեւ խառնակութեան տարր, մտահոգութիւն մը կը դառնան երկրին համար:

Դամասկոսի մէջ, աւելի ցանցառ կը հանդիպինք Հայերու: Բայց, Պէյրութի մէջ, կացութիւնը տարբեր է բոլորովին: Այստեղ, Հայերը, համայնավարներու հետ ձեռք ձեռքի, քաղաքական խնդիրներու եւ յեղափոխութեան կը ձգտին: Ցիշեմ, այս առիթով, թէ անոնք կը յուսան նաեւ ազատագրել Իսքէնտէրունը, եւ նուիրել Արաբներուն:

Ձենք գիտեր, թէ ժողովուրդը որքանով կ'իւրացնէ այս մարդոց քարոզութիւնները: Եւ սակայն, բացորոշ է՝ որ լուսամիտ ու պատասխանատու շրջանակներ մտահոգ են, ու պայքարի լծուած: Հայերու եւ համայնավարներու գործակցութիւնը ցոյց կուտայ, թէ այդ տարրը (հայութիւնը) Հինգերորդ Գունդ մըն է երկրին համար:

Ցատկանշական է, որ, վերջերս, հրատարակուեցան լուրեր, որոնց համաձայն Խորհրդահայ դեսպան մը պիտի գայ, մօտերս, Լիբանան: Միաժամանակ, սկսան շրջան ընել զրոյցներ, որոնց

ՆՈՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Հ. Ա. Ը. Միութիւնը Բչ. օր բացառիկ ժողովի հրաւիրած էր Փարիզի, Մարսէյլի, Լիոնի եւ շրջաններու պատգամաւորները ընտրելու համար Ազգ. Դատի Պաշտպանութեան Յանձնախումբը: Ներկայ էին 71 հոգի: Հրաւիրուած էին նաեւ մամուլի ներկայացուցիչները:

Ժողովը լսեց հրաժարեալ վարչութեան վերջամսեայ գործունէութեան համարատուութիւնը եւ թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ ընտրեց նոր վարչութիւն մը հետեւեալներէն.—

Պ. Պ. Փրոֆ. Ա. Զաքըրեան, Ա. Զօպանեան, Գարակիւլեան, Աշոտ Մալաքեան, Վ. Թոսունեան, Տօքթ. Գալճեան, Կոստանդինեան, Հր. Սամուէլ, Հ. Մարմարեան, Վ. Շահումեան, Պօղոս Գորդիկեան, Լ. Զորմիսեան, Տիկին Շիշմանեան, Ա. Բարսեղեան եւ նախկին անդամ մը:

Պատուոյ նախագահ կը մնայ Փրոֆ. Երուանդ Մանուէլեան: Ժողովը տեւեց իրիկուան ժամը 6էն մինչեւ 11:

Այս 15 հոգիին վրայ պիտի աւելնան երեքական ներկայացուցիչներ Մարսէյլի եւ Լիոնի շրջաններէն: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՍԱԼԺԵՐԻՈՑ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄԸ ծանր տագնապի մը մատնուած է: Տրամադրելի ցորենը հազիւ տասը օր կրնայ բաւել: Մինչեւ հիմա 300 կրամ կը բաժնուէր, բայց Փետրուար 15էն վերջ դժուար թէ հաց ճարուի:

ԻՐԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ լաւ ճամբու մէջ կ'երեւայ: Սթալին հաղորդեց իրանեան կառավարութեան թէ պատրաստ է ընդունելու այն պատուիրակութիւնը որ Մոսկուա պիտի ղրկուի, ուղղակի բանակցելու համար: Թէհրանի թերթերը գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն կացութեան բարեփոխումը:

Համաձայն Ռուսիա կը պահանջէ Ափրիկեան Տրիպոլսոյ հոգատարութիւնը:: Ինչո՞ւ բոլոր այս գործունէութիւնները, եւ ինչո՞ւ, մանաւանդ, արաբական աշխարհի գործերուն միջամուխ դառնալու Ռուսիոյ ցակութիւնը: Սուրիոյ եւ Լիբանանի համայնավարներուն ու զինեալ Հայերու օժանդակութեամբ պետական հարուա՞ծ մը փորձելու, եւ Միջին Արեւե՞լք իջնելու համար:

Ռուսիոյ հոգատարութեան պահանջը՝ Տրիպոլսոյ մասին, ՝տակնուվրայ ըրած է Եգիպտոսը: Ափրիկեան Տրիպոլիս Միջերկրականի վրայ է եւ Եգիպտոսի քիթին տակ: Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի նման քաղաքներու մէջ՝ հոծ թիւով Հայեր կ'ապրին, ու ասոնք՝ հրահանգի կը սպասեն, բառ այնմ գործելու համար: Երբ Խ. Հայաստան ներգաղթելու հրաւէր ստացան, պատրաստակամութիւն յայտնեցին մեկնելու: Այս անգամ, եթէ մնալու հրահանգ տրուի, ինչո՞ւ չմնան՝ Սովիէթներուն ծառայելու համար: Ռուսերու Ափրիկեան Տրիպոլիս էջքը՝ չի՞ դիւրացներ, արդեօք, անոնց աշխատանքը՝ Եգիպտոսը ներսէն գրաւելու, կամ դժուարութիւններ ստեղծելու համար: Այս կարգի աշխարհակալութեան մը հեռանկարը, խոր մտահոգութիւն յառաջ բերած է Արաբական Դաշնակցութեան շրջանակներուն մէջ, ու անոր ընդհ. քարտուղարը՝ բուռն յարձակումներ գործած է համայնավարներու դէմ:

Այն իրողութիւնը, թէ Աղեքսանդրիոյ Հայերը եւս հեռագիր մը ուղղած է Մոսկուայի Երեքներու ժողովին, Թրքական կարգ մը նահանգներ կցելու համար օտար պետութեան մը, փաստ է՝ թէ Եգիպտահայերը եւս տարբերութիւն չունին Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերէն: Բացայայտ է, որ Եգիպտոսի Հայերը եւս պատրաստ են ծառայելու Սովիէթ ցանկութեանց: Այսօր, ռուսական ցանկութիւններու ծառայողներ, վաղը ի՞նչեր չեն կրնար ընել, երբ Սովիէթները Ափր. Տրիպոլիս իջնեն: Ուրեմն, կասկած չկայ՝ թէ անոնք Հինգերորդ Գունդ մը կը կազմեն:

Եգիպտոսի արաբական շրջանակները այս կերպով կը մեկնեն ամէն ինչ, եւ նողկանքով կը դիմաւորեն այս բոլորը: Ծանօթ եգիպտացի քաղաքագէտ մը, հետեւեալ խօսքերով անդրադարձաւ այս խնդրին.— «Ձեմ գիտեր Հայերու բուն թիւը, Եգիպտոսի մէջ: Եգիպտահպատակներու թիւը 16388 է: Ռուսիոյ Ափր. Տրիպոլսոյ մասին սնուցած ցանկութիւններէն վերջ մանաւանդ, կ'անդրադառնանք՝ թէ մեծ սխալ մը գործած ենք, Հայերը հիւրընկալելով Եգիպտոսի մէջ»:

Կը տեսնուի, թէ Հայերը ուղղակի Հինգերորդ գունդի մը դերը ստանձնած են: Օրէ օր, պարզ կը դառնայ այս ճշմարտութիւնը, առաւելապէս համայնավարներու եւ Հայերու գործակցութեամբ: Որոշ է, որ անդրադարձումները պիտի չուշանան, Հայերը պիտի կորսնցնեն զիրենք հիւրընկալող երկիրներու համակրութիւնը, եւ, օր մը, պիտի հրաւիրեն այդ երկիրներու ատելութիւնը: Միջին Արեւելքի բոլոր ազգերը, աշխարհակալութեան ո եւ է քայլի դէմ պիտի պայքարին, եւ այդ պայքարի ընթացքին՝ թշնամի պիտի նկատեն նաեւ Հայերը, ինչ որ շատ սուղի պիտի նստի այս վերջիններուն»:

Ո՛չ զայրոյթ, ո՛չ աղաղակ: Գո՛րծ:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ՝ եւ բացառիկ միջոցներ

Սահմանադիր ժողովը գումարուեցաւ երէկ, քննելու համար ստիպողական խնդիրներ: Գլխաւոր հոգը՝ ծախքերու կրճատման օրինագիծն է: Կառավարութիւնը բացառիկ իրաւասութիւններ կը պահանջէ, գլուխ հանելու համար իր ծրագրած կրճատումները, որոնց դէմ բողոքներ կը տեղան արդէն:

Այսպէս, պետական պաշտօնեաներու Միութիւնը ժողով գումարեց առջի օր, կացութիւնը քննելու համար: Ինչպէս յայտնի է, կառավարութիւնը կը խորհի նաեւ կրճատել հազարաւոր պաշտօնեաներ: Ցակաւին կառավարութեան որոշումները չստուգած, պետական պաշտօնեաներու ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ ծրագրուած տնօրինութիւններն «կամայական են»: Պաշտօնեաները կը սպառնան գործադուլ հռչակել, եթէ կառավարութիւնը գործադրէ իր որոշումները:

Զինուորական վարկերու կրճատման խնդիրն ալ դժուարութեանց կը հանդիպի: Զօր. տը Լաթր տը Թասինյի հակառակ է բանակին թիւը զանգուածօրէն կրճատելու: Բանակներու եւ սպառազինութեանց նախարարներն ալ (վերջինը համայնավար) համաձայն չեն շատ լայն կրճատումներու:

Երեք համայնավար նախարարներ, Պ. Պ. Շարլ Թիյեօն, Մարսէլ Փօլ եւ Քրուազա առջի օր հրապարակային ատենախօսութիւններ կատարելով, թելադրեցին բանուորներուն ամէն բանէ առաջ ուժ տալ արտադրութեանց: Առաջինը, նախարար սպառազինութեանց, շեշտեց վերջ թէ անհրաժեշտ է զէնքեր շինել այնքան որքան յարմար կը դատեն կառավարութիւնը եւ Սահմանադիր ժողովը, պնդեց արագօրէն շինել 150.000 մեքենաշարժ արօրներ (տրակտոր): Միւսներն ալ բացատրեցին թէ անհրաժեշտ է կրճատել ծախքերը, աւելցնել նիւթական աղբիւրները, մասնաւորապէս փութացնելով տուրքերու գանձումը եւ ապօրէն շահերու բռնագրաւումը, եւ բարձրացնել բանուորներու գնելու կարողութիւնը:

Նախարարական խորհուրդը ժողով գումարեց երէկ, վերջնապէս վաւերացնելու համար ելմտական նախարարին ծրագիրը, որ կը տրամադրէ կարելի եղածին չափ կրճատել ծախքերը, փութացնել Համերաշխութեան տուրքին գանձումը, կարճեցնելով վճարման համար սահմանուած պայմանաժամերը, զարկ տալ արտադրութեան, անփոփոխ պահել օրավարձերը եւ թոշակները եւն.: Ամենէն փափուկ խնդիրներէն մէկն է զինուորական վարկերու կրճատման առաջարկը — մինչեւ 100 միլիառ ֆրանք, որ կը նշանակէ ոչ միայն զգալապէս պակսեցնել սպառազինութեանց արտադրութիւնը, այլեւ բանակին թիւը:

X Զօր. տը Կօլ, որ հիւսիսային գաւառները գացած էր անցեալ շաբթու, նորէն վերադարձաւ Մարլի լը Ռուայի մենաստանը:

Անգլեւռուս վէճը Յունաստանի մասին

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը Բշ. եւ Գշ. նորէն զբաղեցաւ յունական հարցով, որու մասին տարբեր տեսակէտներ ունին Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը:

Երէկ հաղորդած էինք Պ. Վիշինսկիի խիստ մեղադրանքները եւ Անգլիոյ արտաքին նախարար Պ. Պեվինի նոյնքան կծու պատասխանը: Բշ. օր երկու ներկայացուցիչները նորէն դէմ դիմաց եղան: Պ. Վիշինսկի մեղմացած էր այս անգամ, թէեւ նորէն մեղադրեց թէ Անգլիա զինուոր պահելով Յունաստանի մէջ կը պաշտպանէ աջակողմեան տարրերը: «Անցեալ Յուլիսի մեր յուշագրին մէջ որ եւ է բան ըսուած չէր Անգլիոյ դէմ: Մենք միայն շեշտեցինք թէ կացութիւնը շատ լարուած է Յունաստանի մէջ եւ թէ ահուսարսափ կը տիրէ հոն: Պատերազմի լուրջ սպառնալիք մը կար Ալպանիոյ եւ Պուլկարիոյ դէմ: Մեր միակ նպատակն էր ժողովրդավար կառավարութիւն մը տեսնել Յունաստանի մէջ եւ կը յուսայինք թէ Անգլիան ալ ուժ պիտի տայ այս տեսակէտին»:

Խորհրդային պատուիրակը յետոյ հեգնեց Անգլիոյ արտաքին նախարարին կարգ մը խօսքերը որոնք խաղաթուղթի մը կը նմանցնէին միջազգային խորհրդակցութիւնները: Ցետոյ շարունակեց. — «Պ. Պեվին համայնավարական քարոզութեան խօսքեր կ'ընէ, երբ կը լսէ մեր բարեկամական ազդարարութիւնը Յունաստանի կացութեան մասին: Անգլիոյ ներկայացուցիչը պատասխանելով, պնդեց թէ բացորոշ պատասխանի կը սպասէ, քանի որ խնդիրը կապ ունի իր երկրի պատուին հետ: «Պ. Վիշինսկի կը հաւատա՞յ թէ մենք դիտմամբ զինուոր տեղաւորած ենք Յունաստանի մէջ, ուժ տալու համար զանազան տարրերու: Եթէ կը հաւատայ, ես այլեւս գործ չունիմ այս սեղանին առջեւ: Դուք պէտք է պահանջէք որ ես հեռանամ այս սեղանէն, որովհետեւ արժանի չեմ նստելու ձեզի հետ»:

Պ. Պեվին շարունակելով, պատմեց թէ 1944 Դեկտեմբերէն մինչեւ 13 Յունուար 122 դէպքեր սարքուեցան Յունաստանի մէջ՝ ձախերու, 41 աջերու եւ 58 դէպքեր ալ անծանօթ անձերու կողմէ: Քանի մը պատուիրակներ փորձեցին միջին ճամբայ մը գտնել, սակայն ձախողեցան: Լեհական պատուիրակութիւնը, որ միացած էր ռուսականին, առաջարկեց արձանագրել այն հաւաստիքը թէ Անգլիա պիտի պարպէ իր զօրքը, կարելի եղածին չափ շուտ: Այս առաջարկը մերժուեցաւ: Եգիպտոսի պատուիրակութիւնը աւելի փափկանկատ բանաձեւ մը առաջարկեց, որ նոյնպէս ընդունուած չըլլալով, նիստը յետաձգուեցաւ: Վերջնական որոշումը պիտի տրուէր երէկ:

X Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին այս նստաշրջանը պիտի փակուի շաբաթ օր: Ցաջորդ նստաշրջանը կրնայ յետաձգուիլ մինչեւ Սեպտեմբեր, որովհետեւ բազմաթիւ ժողովներ տեղի պիտի ունենան ամրան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԸ ԻՐԱՐ ԱՆՑԱՒ առջի գիշեր, երբ անթելի խօսնակը շնդալից զեկուցում մը կուտար հիւլէական ռումբի փորձերու մասին, որ տեղի կ'ունենան Խաղաղականի մէջ: Կը պատմէր թէ ահռելի ցնցումներ պատահած են, թէ մարդը այլեւս չի կրնար կառավարել հիւլէն, թէ փորձին հետեւանքները Ատլանտեանը անցնելով կը սպառնան Փարիզի եւն.: Խօսնակին ձայնը երթալով կը տկարանար, անշուշտ յուզումէն: Ի վերջոյ հասկցուեցաւ որ… կատակ էր, տեսակ մը զաւեշտ: Թերթերը կը գրեն թէ խենդութեան, վիժումի, նոյնիսկ անձնասպանութեան դէպքեր պատահած են եւ թէ անթելի կայանը պաշտպանութեան տակ առնուած է: Կը պահանջեն խստօրէն պատժել այս անհամ զաւեշտին պատասխանատուները:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ 8 ԹՈՐՓԻԼԱՆԱՒԵՐ յանձնուեցան Ֆրանսայի, իբրեւ հատուցումներու բաժին: Մարտանաւերը կը գտնուին Շէրպուր եւ անմիջապէս ֆրանսական դրօշ պարզեցին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՆ ԱԼ ԱՆՕԹԻ Է, ինչպէս յայտարարեցին անպաշտօն նախարար Թէրպիշեւ եւ ուրիշներ: Անցեալ ամրան երաշտին հետեւանքով հունձքը շատ խեղճ է, անասուններն ալ կեր չունին եւ անմիջական օգնութիւն կը սպասուի դուրսէն:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան այս կիրակի: Պիտի ընտրուին 656 երեսփոխաններ Միութեան Խորհուրդին, … -դամներ Ազգութեանց Խորհուրդին. (երկուքը միասին կը կազմեն Գերագոյն խորհուրդը - խորհրդարան):

32.000 ԹՈՆ ԱՊՐԱՆՔ եկած է Գերմանիայէն, — 90.000 զոյգ կօշիկ, բազմաթիւ կենդանիներ, ապակի, լրագրի թուղթ եւն.: Դեռ ուրիշ ապրանքներ ալ պիտի գան, իբրեւ հատուցում:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՐԱԲՆԵՐՆ ալ կը խորհին ընդհ. գործադուլ հռչակել, իբրեւ բողոք Պաղեստինի հրէական ներգաղթին դէմ (ամիսը 1500 հոգի):

ԹՈՒՐՔԵՐԸ շատ գոհ կ'երեւան Անգլիոյ արտաքին նախարարին ճառէն, յունական հարցի մասին եւ անհամբեր կը սպասեն Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումներուն, — անշուշտ իրենք ալ հանգստանալու համար:

« ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆ »ի մասին գնահատական նամակ մը ուղղելով Պ. Զիթունիի, Կիլիկիոյ գիտնական կաթողիկոսը, Գարեգին արք. Յովսէփեան կը գրէ. — «Սքանչելի է ընդհանրապէս: Չափն ու յանգաւորութիւնը, լեզուի ճոխութիւնն ու կենդանութիւնը, պատկերաւորութիւնը, ժողովրդական կորուկ եւ գեղեցիկ ոճերն ու դարձուածքները, շատ գնահատելի: Միայն մի քանի կրկնութիւններ, ըստ Մեզ, խանգարում են գործի գեղարուեստական ամբողջութիւնը»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Քէշիշեան եւ աղջիկը՝ Վարդուհի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քէշիշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Քէշիշեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ: Թաղումը տեղի ունեցաւ Յունուար 29ին L'Hay les Rosesի գերեզմանատան մէջ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Գամփանեը Ֆրէզի դպրոցին հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, Յունուար 20, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Կարապետ Մատուռ դպրոցին մէջ: Ժամանակէն առաջ բոլոր թաղեցիները անխտիր, մօտ 300 հոգի փութացած էին դպրոց: Հանդէսը սկսաւ 60ի մօտ աշակերտ-աշակերտուհիներու «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ով:

Օրուան նախագահի բացման խօսքէն վերջ, մեր փոքրիկ դպրոցականները իրարու ետեւէ երգեցին, պարեցին եւ արտասանեցին յաջողապէս, մայրենի քաղցր լեզուով: Մանաւանդ գնահատութեան արժանի էին, փոքրիկ աղջիկներու խմբերգներն ու գեղջկական պարերը հայկական տարազով: Ներկաները խորապէս ոգեւորուած այս գեղեցիկ ու զուտ հայկական տեսարանէն, սիրայօժար նուէրները տրամադրեցին: Ցանկը բացաւ Պ. Հայկ Տէրտէրեան (Վիէնէն) 1500 ֆրանքով, ապա Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը 1500 ֆրանքով, Կապոյտ խաչի մասնաճիւղը 500 ֆրանքով, Ազգ. Միութիւնը 500 ֆրանքով: Առանց բացառութեան բոլոր ներկաները մասնակցեցան իրենց կարողութեան չափով, կէս ժամուան մէջ դպրոցին ապահովելով 26.500 ֆրանքի հասոյթ մը: Անոնք որ չկրցան ներկայ ըլլալ զանազան պատճառներով իրենց նուէրը փութացուցին նամակով:

Ապա խօսք առաւ օրուան ատենախօսը, պատուելի Մարկոս Վէքիլեան՝ քարոզիչ եւ նոյն ժամանակ դաստիարակիչ հայ մատաղ սերունդի: Բացատրելէ վերջ կրթութեան դերը, շեշտեց ծնողքներու պարտականութիւնը հանդէպ իրենց զաւակներու հայեցի դաստիարակութեան, վառ պահելու համար հայերէնի եւ հայրենիքի սէրը: Ժողովուրդը մեկնեցաւ շատ գոհ տրամադրութեամբ եւ համերաշխութեան ոգիով: — Թղթակից

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ. — Կիրակի, 10 Փետրուար, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Լիոնի պետական մեծ թատրոնին մէջ «Լաքմէ» կը խաղայ Օր. Vina Drossian (Ծովինար Տէր Պետրոսեան): Նոյն կտորը Օրիորդը պիտի խաղայ Թուլուզի մէջ Փետրուար 15ին եւ 17ին: Անշուշտ հայկական բազմութիւն մըն ալ պիտի լեցնէ սրահը, օտարներու հետ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— Ste-Anneի մէջ՝ չորեքշաբթի 6 փետր. ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթը՝ Հայկական Հարցը:

— Beaumontի մէջ՝ ուրբաթ 8 փետր. ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Նիւթը՝ Հայկական ճարտարապետութիւնը եւ Թորոս Թորամանեան:

Երկուքին ալ դասախօսը Պ. ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լավիաթ խումբին ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին ընկեր Ս. Պօյաճեանի բնակարանը:

ՔԱՄՓԱՆԵԼ ՖՐԷԶԻ եւ ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ խումբերու ժողովը, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ընկեր Գալուստեանի բնակարանը:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ, 2 rue de la Défennse:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէնթ Անթուանի ժողովը 6 փտր. չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, տիկ. Աւքըլեանի բնակարանը:

Հ. Յ. Դ. Պանեօ Քաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը ճիշդ 8.30ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ. — Ալֆորվիլէն Պ. Հայեակ Քէօսէեան տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Սահակ Քէօսէեանի, Արժանթին:

Ընկ. Գ. Սարգիսբէկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Խնունցի (Լըվալուա):

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ. — Մարսէյլէն Օր. Շնեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Յարմի, Մանչեստըր:

Կ. Գ. Սարգիսբէկեան 1000 ֆր. կը նուիրէ Վէթերաններու Ֆոնտին, ընկեր Աբրահամ Գիւլխանդանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 7 Février 1946 Հինգշաբթի 7 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4529-Նոր շրջան թիւ 258 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՅՆ ԿԸ ՄՐՍԿԵՆ

Թրքական բաժնի մեր աշխատակիցը երէկ ուշադրութեան կը յանձնէր նոր վտանգ մը, թարգմանելով «Ճիւմհուրիէթ»ի մէկ թղթակցութիւնը, (12 Յունուար):

Թուրք թերթին թղթակիցը, Րիզա Տօղրուլ, վերջերս պտոյտ մը կատարած ըլլալով Սուրիա - Լիբանանի եւ Եգիպտոսի մէջ, թոյն կը սրսկէ բացէ ի բաց, գրգռելու համար Արաբները:

— «Կը տեսնուի թէ Հայերը ուղղակի «Հինգերորդ գունդ»ի դեր կը կատարեն: Օրէ օր պարզ կը դառնայ այս ճշմարտութիւնը, առաւելապէս համայնավարներու եւ Հայերու գործակցութեամբ»:

Եւ սպառնալիք մըն ալ.

— «Միջին Արեւելքի բոլոր ազգերը պիտի պայքարին աշխարհակալութեան որ եւ է քայլի դէմ, եւ այդ պայքարի ընթացքին՝ թշնամի պիտի նկատեն նաեւ Հայերը, ինչ որ շատ սուղի պիտի նստի այս վերջիններուն»:

Բնակելով սահմանամերձ շրջանի մը մէջ, մեր աշխատակիցը, իբրեւ լաւատեղեակ, մասնաւոր նամակով մը կը յիշէ նաեւ ուրիշ պարագաներ: Այնպէս որ, արդար էր իր ազդարարութիւնը,— «Աթափինք, հրձիգը գործի է...»:

Ուրեմն մենք ալ, փոխանակ հառաչելու կամ վայրերան կանչեր արձակելու, լծուինք լուրջ աշխատանքի:

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, թէ՛ Սուրիա-Լիբանանի եւ թէ Եգիպտոսի ազգ. իշխանութիւնները բաւական արթուն են, շատ մը տաք ու պաղ օրեր տեսած ըլլալով, 1922էն ի վեր:

Երեք երկիրներուն մէջ ալ, արաբ ժողովուրդին հետ յարաբերութիւնները եղած են միշտ բարեկամական: Ամէնէն տագնապալի օրերուն իսկ, թէեւ թիւրիմացութիւններ ծագած են, բայց տեղական իշխանութիւնները որ եւ է կասկած չեն ունեցած Հայերու հաւատարմութեան մասին: Յաճախ արաբական այս կամ այն թերթը պղտոր պատմութիւններ հիւսած է, առանց իր նպատակին հասնելու:

Երեւի Թուրք թերթերը կ՚ուզեն լրացնել պակասը, թղթակից - լրտեսներ սահեցնելով սահմանէն անդին: Ինչպէս եւ մասնաւոր գործակալներ, բաներ մը փախցնելու համար դիւրահաւան տեղացիներու ականջին:

Ահաւասիկ ճակատ մը եւս,— եւ ամէնէն կարեւորը — աչալուրջ հսկելու համար, լարելով մեր բոլոր ուժերը:

Ինչպէս Եւրոպայի, նոյնպէս Միջին Արեւելքի մէջ մեծ մասով նոր տարրեր են որ գործի գլուխ կը գտնուին: Մանաւանդ Սուրիա - Լիբանանի մէջ որոնք այլեւս անկախ պետութիւններ են:

Այս տարրերուն դիմաց, մենք ալ ունինք պատրաստ սերունդ մը, սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու համար:

Սակայն պէտք չէ գոհանալ միայն տեղական աշխատաքներով, այլեւ դուրսէն աջակից հանդիսանալ:

Այս տեսակէտէն, նորէն մեծ պարտականութիւն մը կ՚իյնայ Ֆրանսայի մէջ աճած հայրենասէր սերունդին վրայ:

Տարիներով յիշեցուցած ենք,— Եւրոպայի համալսարանական ուսանողները եւ անոնք որ աւարտած են իրենց շրջանը, պարտաւոր են սերտ կապեր հաստատել արեւելեան երկիրներէ եկած դասընկերներու հետ: Արեւելքի այդ զաւակները իրենց երկիրներու վաղուան վարիչներն են՝ կամ պիտի ըլլան, մեծ մասով:

Ուսանողական գրասեղաններու վրայ հաստատուած բարեկամութիւնը տեսակ մը եղբայրակցութիւն է: Աւելի անկեղծ եւ աւելի տոկուն, քան պատահաբար հաստատուած կապեր:

Մենք պիտի առաջարկէինք նոյնիսկ հանդիպում մը սարքել, հրաւիրելով Սուրիա-Լիբանանի, Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Իրանի ներկայացուցիչները,— մտաւորականներ, թղթակիցներ կամ պաշտօնատարներ:

Այդպիսի հրաւէր մը եղաւ անցեալ ամառ, Սան - Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին մէջ, հաճելի տպաւորութիւն մը ձգելով Միջին Արեւելքի պետութեանց վարիչ դէմքերուն վրայ: Որքան գիտենք, Լոնտոնի մէջ ալ կապեր հաստատուած են, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին առթիւ:

Ուրիշները որքան ալ թոյն սրսկեն, կէս ճամբան պիտի մնան. կը բաւէ որ մենք մնանք արթուն եւ ներկայանանք իբրեւ մէկ ճակատ: Շ.

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ

«Ցուսաբեր» ակնարկ մը նետելով միջազգային կացութեան վրայ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ Հայկ. Դատի մասին.—

Ուշագրաւ է, որ «բովանդակ Հայաստան»ի կաթողիկոսը, ինչպէս վերջին հեռագիրները կ՚ըսեն գալ, նոր է որ մամուլի հաւաքոյթի մը մէջ Հայկ. Դատը սեղանի վրայ դրած է եւ աշխարհի ուշադրութեան յանձնած: Դիմած է Երեք Մեծերուն ալ, պահանջելով որ առնուին հայկական բռնագրաւուած հողերը Թուրքիայէն եւ վերադարձուին Հայաստանի, հնարաւորութիւն տալով որ աշխարհացրիւ հայութիւնը իր հայրենիքը վերադառնայ: Ուշագրաւ է, էջմիածնի համագումարէն շուրջ վեց ամիս ետք նոր հրապարակ դրուած այս պահանջը, որ բանաձեւուած էր ոչ միայն բովանդակ հայութեան պատուիրակներուն կողմէ, այլեւ բոլոր գաղութներէն եւ հայրենիքի ժողովրդական բազմութիւններէն: Իմաստ մը ունի անշուշտ այս օրերուն եղած պաշտօնական այս պահաջը, յանուն հայութեան, որ անձկութեամբ կը սպասէ լուծումի մը, որ վերջ տար իր հայրենիքի անիրաւ ու արիւնոտ անդամահատութեան եւ իր եղերական տարագրութեան: Կարելի է լաւատես ըլլալ եւ զուգադիպութենէ վեր բան մը նկատել թոյլտուութիւնը, որ եղած է արտասահմանի այն Հայերուն, որոնք կը փափաքին Հայաստան վերադառնալ: Չմոռնե՛նք թէ առնուազն կը մօտենայ թուականը, Թուրքիոյ հետ առկախ խնդիրներու կարգադրման, որոնց մաս կը կազմէ Հայկ. Դատը: Թուրք մամուլը ջղագրգիռ հրատարակութիւններ կ՚ընէ, եւ թուրք հանրային կարծիքը հանգիստ չէ, ինչպէս կը վկայեն վերջին «ուսանողական» ցոյցերը: Բայց, ինչպէս ըսինք վերը, այս բոլորը արտաքին ճակատին վրայ են, եւ մեր ժողովուրդը այդ ճակատին վրայ շատ քիչ գործնական դեր մը ունի:

Կայ սակայն ուրիշ ճակատ մը, ուր մենք կրնանք վճռական դեր խաղալ: Գիտենք թէ անհուն թիւրիմացութիւններ կան մեր ժողովուրդին, մեր երկրին ու Դատին շուրջ, օտար հանրային կարծիքը, օտար մամուլն ու պաշտօնական շրջանակները խարխափումի մէջ են եւ յաճախ սխալ ճամբաներու վրայ: Լուսաբանութեան ու ճշդումներու անհուն աշխատանք մը, որ տարուեցաւ տեղ տեղ եւ կրնայ շարունակուիլ դեռ, ուր որ անհրաժեշտ է, աւելի լայն չափով եւ աւելի կազմակերպուած ու համազգային բնոյթով:

Երրորդ ճակատը ներքին, ազգային ճակատն է, ուր տէրն ենք բոլորովին մեր ուժերուն ու միջոցներուն: Կ՚անտեսենք յաճախ այս մարզը, ենթադրելով որ Հայկ. Դատը դուրսէն կը շահուի միայն, մինչ կը մոռնանք, որ Հայկ. Դատին բուն խարիսխը հայութեան ներսը հաստատուած է:

Հայկ. Դատը այնքան զօրաւոր է, որքան հայ ժողովուրդը ինքը զօրաւոր է, զօրաւոր իր համակամութեամբը, իր ձգտումներովը եւ աշխատանքի միջոցներովը: Պառակտումը տկարութիւն է, նպատակներու բազմազանութիւնը եւ միջոցներու այլազանութիւնը՝ վնասակար ու վտանգաւոր: Հարկ է յիշել թէ Հայը միշտ ալ աննպաստ պայմաններով շրջապատուած է: Արտաքին պարագաները գրեթէ միշտ աննպաստ եղած են մեր ժողովուրդին ու մեր պահանջներուն: Հայը իր ներքին զօրութեամբ, իր նպատակի պայծառութեամբ ու միութեամբ եղած է հզօր: Պիտի շարունակենք այս գիծը, եթէ կ՚ուզենք զօրաւոր մնալ: Մէկ Դատ, մէկ կերպարանք ու մէկ ոգի, բոլորը ազգային շունչով թաթաւուն:

Զմոռնանք սակայն, որ պատահական աշխատանքներով կարելի չէ պահել ու փրկել այս բոլորը: Անոնք որ դիւրին կը կարծեն ազգային դատ շահիլը, քանի մը խօսք, քանի մը գիր կամ քանի մը ճառ խօսելով, կը վնասեն աւելի, քան կ՚օգնեն: Առնուազն, ցոյց կուտան անլրջութիւն, ծանրակշիռ ու արիւնոտ Դատի մը հանդէպ: Սխալը գործուեցաւ հեռաւոր երկիրներէ սկսած, եւ կը շարունակուի, դառնալով տկարութեան եւ ողորմելի գոյութեան մը պատճառ: Ժամանակը, կը կարծենք, կը զգաստացնէ, եւ հայ ժողովուրդի ողջմտութեան բնազդը կը յաղթանակէ: Զվազենք ստուերներու ետեւէն, մեր Դատը կրնայ երկար տեւել, ահա թէ ինչու մասնաւորաբար մեր ներքին ու ազգային ճակատին վայ պարտաւոր ենք պահել միակամութիւնը: Զգաստ ու զուսպ գիտակցութիւն՝ մեր ազգային շահերուն եւ նպատակներուն հանդէպ, ինչպէս միջոցներուն ու զոհաբերութիւններուն, որոնց պատրաստ պիտի ըլլանք, առանց շաղփաղփանքի սակայն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կարգ մը տուրքեր պիտի աւելնան

Սահմանադիր ժողովը առջի օր 104ի դէմ 414 ձայնով բացառիկ իրաւասութիւններ շնորհեց կառավարութեան, որպէսզի կարենայ գլուխ հանել ելմտական վերակազմութիւնը: Այս իրաւասութեանց շնորհիւ, կառավարութիւնը պիտի կրնայ ելմտացոյցը կրճատել առանց Սահմանադիր ժողովին քուէարկութեան: Ժողովին ելմտական յանձնախումբը այս կամ այն ծրագիրը քննելով, պիտի ղրկէ կառավարութեան, որուն վաւերացումէն վերջը ծրագիրը պիտի դառնայ օրէնք, եւ պիտի յայտարարուի հրամանագրով մը, ստորագրուած՝ ելմտական նախարարին եւ պատկան նախարարին կողմէ:

Կառավարութիւնը առ այժմ յետաձգած է կարգ մը կարուկ տնօրինութիւններ, բայց պիտի գործէ շատ արագ: Միեւնոյն օրը ելմտական նախարարը, Պ. Անտրէ Ֆիլիփ դահլիճին վաւերացման ենթարկեց իր ծրագիրը, որուն համաձայն կրճատումներու գումարը պիտի հասնի միլիառներու: Թէեւ ծանուցուած էր թէ բոլոր թոշակները անփոփոխ պիտի մնան, բայց կառավարութիւնը վերջին պահուն որոշեց յետաձգել պետական պաշտօնեաներու խնդիրը, ընդհանուր վերակազմութեան մը ձեռնարկելու համար:

Ելմտական նախարարին ծրագիրը կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները.— 1. Աւելցնել սակարանական գործողութեանց տուրքերը.— 2. Վերահաստատել արժեթուղթերու, բաժնեթուղթերու եւ առեւտրական գործերու (Fonds de commerce) տուրքերը որ ջնջուած էին Պ. Փլէվէնի կողմէ.— 3. Վերակազմել ճարտարագործական եւ առեւտրական շահերու տուրքը,— 4. Աւելցնել ընտիր գիներու տուրքը (առանց դպչելու սովորական գիներուն).— 5. Կրճատել ստինճանարար եւ ջնջել պետական նպաստները (միայն ածուխի համար կը վճարուի 4 միլիառ 500.000ֆր.), առանց աւելցնելու գները,— 6. Կրճատել զինուորական ծախքերը (կը նախատեսեն ջնջել մինչեւ 100 միլիառ ֆրանք):

Միեւնոյն ատեն պիտի փութացնեն զանազան պահանջներու գանձումը եւ պիտի ընդհանրացնեն մուրհակով վճարումները, որպէսզի նուազի թղթադրամի շրջաբերութիւնը եւ աւելի պարզ ձեւի մը վերածուին գործողութիւնները:

× Պետական պաշտօնեաները 15 օր պայմանաժամ տուած են կառավարութեան, բողոքելով կարգ մը ծրագիրներու դէմ:

Նախարարական խորհուրդը քննելով տպարանական բանուորներու վերջին գործադուլը եւ գոյացած իրաւարարութիւնը, վճռեց չարտօնել որոշուած հաւուցումները: Եթէ նորէն գործադուլ հռչակեն, կառավարութիւնը տպարաններէն մէկը գրաւելով, միակ թերթ մը պիտի հրատարակէ, պետական լուրերը հաղորդելու համար:

Համերաշխութեան տուրքը

Ելմտական նախարարին դիւանապետը յայտարարեց թէ Համերաշխութեան տուրքը անփոփոխ պիտի մնայ, հակառակ իր բարդ հանգամանքին: Յայտարարութեան պայմանաժամը (18 Փետրուար) պիտի չերկարաձգուի, սակայն մինչեւ ապրիլ 15 որ եւ է պատիժ պիտի չտնօրինուի այն հարկատուներուն որոնք պիտի կրնան ապացուցանել բացորոշապէս թէ՝ 1. Իրենց յայտարարութեան խմբագրութեան հոգը յանձնած են նօտարի մը կամ ուրիշ որ եւ է իրաւագիտական խորհուրդի մը.— 2. Ճիշդ ժամանակին դրամատուններէն, վարչութիւններէն եւն. անհրաժեշտ տեղեկութիւնները պահանջած են, իրենց յայտարարութիւնը խմբագրելու համար եւ պատասխան չեն ստացած Փետրուար 18էն առաջ:

Եթէ պատճառաբանութիւնները հիմնաւոր չհամարուին, պատիժները խստօրէն պիտի գործադրուին: Կառավարութիւնը միշտ բարեացակամութեամբ պիտի վարուի, ամէն բանէ առաջ նկատի առնելով օրէնքի ոգին, ոչ թէ տառը: Դիւանապետը վճռապէս հերքեց այն զրոյցները թէ տուրքը պիտի ջնջուի եւ կամ նոր պայմանաժամ պիտի տրուի:

Հաւատարիմ պիտի մնանք մեր հայրենիքի ու պատմութեան եւ պիտի պահենք նոյն զգացումով մեր ժողովրդային զանգուածները, երիտասարդութիւնը մանաւանդ, որ ազգային շունչով միայն կրնայ ոյժ դառնալ եւ դեր կատարել, հայրենիքի մէջ, երբ հոն ըլլայ, հայրենիքէն հեռու, երբ շարունակէ հայութեան պատմութիւնը պանդխտութեան մէջ, տոգորուած հայութեան ու իր հայրենիքի ոգիով, կազմակերպուած, պաշտամունքով լի ազգային արժէքներուն ու զանոնք ստեղծող, անոնց համար արիւն թափող հերոսներուն հանդէպ: Հայը այսպէս ապրած է, այս զօրութեամբ պահած է իր գոյութիւնը եւ անով ստեղծագործած: Այսպէս ալ պիտի շարունակէ, եթէ կ՚ուզէ ապրիլ: Ոչ միայն ապրիլ, այլեւ զօրանալ ու շահիլ իր Դատը, նախ ազգային, ներքին ճակատին վրայ, ապա դուրսը:

Բոլոր դատերը նախ ներսը կը շահուին, չմոռնանք:

Հայանպաստ յօդուածներ

Cité - Soir (ընկերվարական) փետր. 5ի թիւին մէջ հրատարակած է հայանպաստ գրութիւն մը, Le Problème Arménien, Ստեփան Ազարեանստորագրութեամբ :

Յօդուածագիրը յիշելով անցեալ դէպքերը, — անկախութեան կորուստ, ջարդեր, Սեվրի դաշնագիր, մեծ պետութեանց հանդիսաւոր խոստումները, յետոյ Լօզանի խայտառակութիւնը, կ'արձանագրէ Խ. Հայաստանի վերելքը, անոր 300.000 զաւակներուն մասնակցութիւնը վերջին պատերազմին, աւելի քան 60 զօրավարներով, եւ կ'եզրակացնէ .

— «Եւ այսօր Հայկական խնդիրը նորէն կը յուզուի աշխարհի խղճմտանքին առջեւ: Անիկա « Նիւ Եորքի, Լոնտոնի կամ Փարիզի քանի մը հայ արկածախնդիրներու» գործը չէ, ինչպէս կ'ըսէ Թուրք մամուլը, այլ արդարութեան գործ մը՝ պահանջուած մայր - հայրենիքի 1.200.000 եւ իրենց երկրի սահմաններէն հեռու ապրող 2.500.000 Հայերու կողմէ որոնք մեծ մասով կ'ուզեն վերադառնալ: Ամէնքն ալ վստահութեամբ կը սպասեն որ Լոնտոնի խորհրդաժողովը «այո» ըսէ իրենց երկրին աշխարհագրական միացման բաղձանքին, վերջ տալով իրենց դժբախտութեանց: Թուրքիան ալ, որ անհաշտ դիրք մը բռնած է այս հարցին մէջ, կը պահանջեն ինքնին ընդ առաջ երթալ այս բաղձանքներուն եւ ուղղամտութեամբ իրենց միտքէն ջնջել յիշատակը քստմնելի Ապտիւլ Համիտի եւ Թալէաթ փաշայի որոնք իրենց սատականութեամբ (sadisme) անպատուեցին մարդկութիւնը : Այսպէս պիտի մարի ապագայ պատերազմներու վառարաններէն մէկը: Այսպէս մենք պիտի կըրնանք երթալ նորէն տեսնել հայրենի գիւղը, ուր, Օրատուրէն երեսուն տարի առաջ, եղերական գիշեր մը որբացուց եւ աքսորի ճամբան նետեց բոլոր տղաքը »:

✕ Պ. Խուրօ նամակ մը ուղղելով եւմտական նախարարին, խնդրեց ապրիլ 18էն յետաձգել տուրքի յայտարարութեան պայմանաժամը, քանի որ բազմաթիւ դժուարութիւններ կան:

Անգլեւռուս մենամարտը

Մ. Ա. Կ. Ապահովութեան Խորհուրդը առջի օր ալ չկրցաւ եզրակացութեան մը յանգիլ, յունական հարցին առթիւ: Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչները կը պնդեն իրենց տեսակէտներուն վրայ: Պ. Պէվին կը պահանջէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը պաշտօնապէս յայտարարէ թէ «անգլ. զօրքին ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ սպառնալիք մը չէ աշխարհի խաղաղութեան համար», ինչպէս մեղադրած էր Պ. Վիշինսկի: Այս վերջինն ալ կը պնդէ որ Խորհուրդը արձանագրէ թէ անգլ. զօրքը պիտի քաշուի Յունաստանէն: Միեւնոյն ատեն կը սպառնայ գործադրել վեթոյի իրաւունքը :

Փոքր պետութեանց ներկայացուցիչները ի զուր կը ջանան միջին բանաձեւ մը գտնել: Գշ. օր նիստը յետաձգուեցաւ մէկուկէս ժամ, եւ ելք մը գտնուած չըլլալով, յետաձգուեցաւ Դշ. օրուան: Նիստը տեւեց ընդամէնը 13 վայրկեան:

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆ ԵՒՍ...

Յունաստանի խնդիրը չկարգադրուած, Սուրիոյ եւ Լիբանանի պատուիրակութիւնները ծանուցագիր մը ուղղեցին Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարին, յայտարարելով թէ Ֆրանսական եւ անգլիական զօրքին ներկայութիւնը իրենց երկիրներուն մէջ «ծանր հարուած մըն է իրենց գերիշխանութեան դէմ եւ կրնայ լուրջ վէճեր յարուցանել»: Այս առթիւ դիտել կուտան թէ՝ «անցեալի փորձերը կ'ապացուցանեն որ այդ զինուորներուն մէկ մասը շարունակ սպառնալիք մը եղած է նոյն շրջանի խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար »:

Ծանուցագիրը կը պահանջէ «ամբողջովին եւ միաժամանակ պարպել (էվակուացնե՛լ) Ֆրանսական եւ անգլիական զինուորները: Արաբական միւս երկիրներն ալ, Իրաք, Եգիպտոս եւ Արաբիա ուժ կուտան այս պահանջին: Այս երկիրներէն Եգիպտոս անդամ է Ապահովութեան Խորհուրդին, հետեւաբար կրնայ ախոյեան հանդիսանալ Սուրիոյ եւ Լիբանանի, ինչպէս Անգլիա պաշտպան կը հանդիսանայ Իրանի եւ Յունաստանի: Միւս կողմէ, արաբական երկիրները որոշ յոյսեր դրած են Խ. Միութեան աջակցութեան վրայ: Վերջապէս, Եգիպտոս ինքն ալ կը խորհի Ապահովութեան Խորհուրդին դիմել, պահանջելով ետ քաշել անգլ. զօրքը իր երկրէն: Այս խնդիրը առ այժմ յետաձգուած է պարզապէս անոր համար որ Անգլիա տրամադրութիւն ցոյց տուած է վերաքննելու անգլեւեգիպտական դաշնագիրը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Պոլշեւիկ» ամսագրին մէջ Նախագահ Կալինին խստօրէն կը պախարակէ Ֆրանսայի ընկերվարականները եւ մասնաւորապէս Լէոն Պլումը, իբրեւ յետադիմական, ըսելով թէ կը խափանեն համայնավար կուսակցութեան յառաջնորդ ազդեցութիւնը: Կը մեղադրէ նաեւ Գերմանիոյ եւ ուրիշ երկիրներու ընկերվարականները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՊԱՐԷՆԱՒՈՐՈՒՄԸ հետզհետէ կը դժուարանայ: Երեք. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, պարէնաւորման նախարարը յայտարարեց թէ ճարպեղէնի բաժինը պիտի կրճատուի մարտ 3էն, եւ «ստիպողաբար պիտի վերադառնան սեւ հացին, որուն գործածութիւնը պիտի կրճատուի ճաշարաններու մէջ: Պիտի կրճատուին նաեւ խոզեղէնի, հաւեղէնի եւ հաւկիթի բաժինները»: Նախարարը մանրամասնօրէն բացատրեց թէ եղած պաշարը անբաւական է, եւ բրինձն ալ պիտի պակսի: Երբ վերջերս Ուաշինկթըն կը գտնուէր, հաշիւ կ'ընէին թէ Եւրոպայի զանազան երկիրները 17 միլիոն թոն արմտիք ներածելու ստիպուած են, տարուան առաջին վեց ամիսներու ընթացքին, բայց տրամադրելի ապրանքը հազիւ 12 միլիոն թոնի կը հասնի :

75.000 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Լեհաստանի մէջ, գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ: Իրազեկներ մինչեւ 100.000 կը հաշուեն կալանաւորներուն թիւը: Թերթերը խիստ գրաքննութեան ենթարկուած ըլլալով, կարելի չէ ստոյգ տեղեկութիւններ ստանալ: Վերջին լուրերու համաձայն, ձերբակալութիւնները պիտի շարունակուին, «կրակին կրակով պիտի պատասխանուի», մինչեւ որ վերջ գտնեն օրինազանցութիւնները, քաղաքական ոճիրները եւ գողութիւնները: Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն 3000 ոստիկաններ սպաննուած են, դաւադրական գործողութիւններով, որոնք կը վերագրուին տարագիր Զօր. Անտէրսի: Հաւաքարար պիտի դատուին չատ մը բարձրաստիճան անձեր, որոնց 16ը սպաներ, որոնք ամբաստանուած են թէ պիտի սպաննէին նախարարները, տապալելով կառավարութիւնը: Վարչական բոլոր պետական չէնքերը հսկողութեան տակ առնուած են:

ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ԵՂԱՒ Փարիզի անթելի վարչութեան տնօրէնը, իբրեւ հետեւանք առջի օրուան չոնդալից զաւեշտին: Կը հաստատուի թէ երկու հոգի մեռած են իրենց յուզումէն, կարծելով թէ Փարիզը պիտի կործանի եւ վերջին դատաստանը հասած է:

ՇԱՏ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻՆԵՐ անհետացած են Պերլինի մէջ, վերջին շաբաթներու ընթացքին: Կիները այլեւս չեն համարձակիր առանձին դուրս ելլել:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր խռովութիւններ ծագեցան Պելոպոնէսի մէջ: Ծայրայեղ միապետական մը, Խվանկէլոս Մանկանաս, գիւղի մը վրայ յարձակելով երեք հոգի սպաննած եւ 17 հոգի պատանդ տարած է: Կառավարութիւնը տասը միլիոն տրախմի (240.000 ֆրանք) պարգեւ խոստացած է, Մանկանասը բռնելու համար, ողջ կամ մեռած :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ դէմ մահապատիժ չգործադրելու համար, առաջարկ մը ներկայացուց Ուրուկուէյի պատուիրակութիւնը, Միացեալ Ազգերու ժողովին :

500.000 ՆԱՑԻՆԵՐ ջարդուած են պատերազմի ընթացքին, կարմիր դաւադիրներու կողմէ, որոնք կը գործէին գերմանական բանակին կռնակը, ինչպէս կը յայտնէ Սպիտակ Ռուսիոյ Դիմադրական Ճակատին պատմութիւնը, որ նոր հրատարակուեցաւ: 300.000 կը հաշուեն յեղափոխականներուն թիւը:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Փետր. 5ի նիստին մէջ Ֆրանսական դատախազը պարզեց Գերմանիոյ հրատարակչական գործունէութիւնը Ֆրանսայի մէջ, դրաւման շրջանին, — Թերթ, գիրք, թռուցիկ եւն.: Ցեւոյ պատմեց գերման գրաքննութեան խստութիւնները, կազմակերպուած դասախօսութիւնները եւ քարոզութիւնները որոնց նպատակն էր տարածել իրենց վարդապետութիւնը :

Ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի վարչութիւնը բացառիկ դասախօսութիւն մը սարքած է ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, բանաստեղծին 80-ամեակին առթիւ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ, rue d'Aubagne: Պիտի դասախօսէ Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Գեղարուեստական յայտագիրը նուագածու՝ բաժին: Պիտի արտասանուին մեծ բանաստեղծին լաւագոյն կտորներէն, կարող ուժերու կողմէ: Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը 16 Cours Lafayette: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Պանեէօ Քաջանի «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը ճիշդ 8.30ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէնթ Անթուանի դասախօսական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Տիկին Պօյաճեանի բնակարանը:

Հ. Յ. Դ. «ՇԱՆԹ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ Ա. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Հ. Յ. Դ. «Շանթ» թատերախումբը Պոմոն, սինէմա Ֆլորէալի սրահին մէջ, նմանը չտեսնուած բազմութեան մը առջեւ, տուաւ իր առաջին ներկայացումը, Շիրվանզադէի «Նամուս»ը: Համաձայն յայտարարութեան, վարագոյրը բացուեցաւ ճիշդ ժամը 8.30ին, գոհունակութիւն պատճառելով հասարակութեան: Կը տիրէր օրինաւոր կարգապահութիւն մը հսկողութեամբ ընկեր Ժիրայր Տ. Վարդանեանի:

Երկու խօսք «Շանթ»ի մասին. — դերասան Զարիֆեանի, Մարութեանի եւ ուրիշներու հետ բազմաթիւ անդամներ պատասխանատու դերեր խաղցող ընկերներ Վ. Տ. Վարդանեան, Գր. Քէնտիրեան, Ա. Սարգիսեան, Կ. Մութաֆեան, Մ. Դաւիթեան կազմած էին թատերախումբը, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի անմիջական հովանաւորութեան տակ: Ամիսներու տքնաջան փորձերէ վերջ, խումբը բեմ ելաւ իր առաջին բեմադրութեամբ եւ իր խաղարկութեամբ արժանացաւ ներկաներու գնահատութեան: Դժբախտաբար «Յառաջ»ի ծաւալը թոյլ չի տար բոլոր դերակատարները մի առ մի յիշել: Հարսնիքի տեսարանը խոր տպաւորութիւն գործեց իր զանազան պտուղներով եւ մոմերով զարդարուած ծառով, զոր սիրայօժար պատրաստած էր ընկեր Յար. Գարաքէհեաեան:

Փորձի տակ է «Վարդանանք»ը եւ պիտի ներկայացուի Մարտ 4ին, նոյն սինէմային մէջ:

Թղթակից

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՕ, (Յառաջ). — Մեր գաղութը մինչեւ հիմա զրկուած էր հայկական դպրոցէ: Վերջերս բացուեցաւ ծաղկոց մը 35 աշակերտներով, մանչ եւ աղջիկ: Ուսուցիչը, Ն. Յովհաննէսեան, շաբաթը երկու անգամ դաս կուտայ, Յական ժամ: Սրահը տրամադրած է Պ. Յակոբ Մեսրոպեան իր յարկաբաժնին մէջ: Այս առթիւ ամէն հայրենակից սիրայօժար յանձն առաւ օգնել ծաղկոցին, զաւակ ունենայ թէ ոչ: Խումբ մը մայրեր այցելեցին դպրոցը եւ ներկայ ըլլալով դասերուն, չատ գոհ մնացին: Թուրքերը ի զուր փորձեցին մարել մեր կրակը: Ասոնք ալ այդ կրակին կայծերն են եւ պիտի պլպլան մինչեւ որ երթան մեր հայրենիքը: — Ե. Զատուրեան

ՊՈՒՏՈՅԻ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ «ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐ» օփէրէթը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Երիտ. ընկերվարականներու սրահը, Սընօն: Երաժշտական բաժնի ղեկավար Ա. Գ. Մեսումենց: Գին 75 եւ 50 ֆրանք: Հասոյթը դպրոցին:

ԿՈՉ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒՆ. — Բոլոր այն դերձակները որոնք մաս կը կազմեն Արտէլին եւ կամ կ'ուզեն մաս կազմել, իրենց արձանագրութեան թերթիկները պէտք է յղեն Արտէլի վարչութեան, Պ. Մանպաշի, Հ. Ա. Միութեան կեդրոնը, 9, Place de la Madeleine, Paris (8): Արտէլի արձանագրութիւնները կ'ըլլան ամէն երկուշաբթի կէսօրէն վերջ, ժամը 16էն 18, նոյն տեղը:

ՍՏԱՑԱՆՔ. — La Geste de David le Sassouniote. (Սասունցի Դաւիթ), Թարգմ. Armand Gaspard (Արմէն Գասպարեան), Յովհ. Թումանեանէ: Editions de la Frégate, Genève. Գին 4.50 զուից. ֆրանք:

«ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ» ԱԽԱԳԻ հասցէն կը հարցնեն մեզի: Կը յանձնարարենք դիմել «Ալիք»ի խմբագրութեան. — Rédaction du Journal Arménien Alik , Ave. Ekbatan, Téhran (Iran):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ. — Պ. Մարտիրոս Սվաճեան (Արաբկիրցի) կը փնտռէ Պ. Վահան Պիրպիրեան (Արաբկիրցի), տիկնոջ անունը՝ Հայկանուշ (Թրիպոլցի) որ Պիրէօն (Յունաստան) կը գտնուէր մինչեւ 1939: Տեղեկացնել Մարտիրոս Սվաճեանի, 75 Bld des Grands Pins, St. Loup, Marseille: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել :

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 8 Février 1946 Ուրբաթ 8 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4530-Նոր շրջան թիւ 259 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՋԵՐՈՒ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը հազիւ գործի ձեռնարկած, մատնուեցաւ ծանր փորձի մը, իբրեւ հետեւանք Լոնտոնի եւ Մոսկուայի միջեւ ծագած բանավէճին:

Քանի մը լուսաբանութիւններ, լրացնելու համար այն տեղեկութիւնները որ հրատարակուեցան օրը օրին:

Խ. Միութեան գլխաւոր պատուիրակը, Վիշինսկի,— ան որ դըրդադին դատ մը վարեց 1936-38ին, մահուան դատապարտելով Կեդր. Կոմիտէին անդամները եւ ուրիշ երեւելիներ — իր առաջին յայտարարութեամբ իսկ պահանջեց «անմիջապէս եւ անպայման» ետ քաշել Յունաստանի մէջ եղած անգլ. զինուորները:

Այս առթիւ, բացորոշապէս կը հաստատէր թէ անգլ. զօրքին ներկայութիւնը «սպառնալիք մըն է աշխարհի խաղաղութեան համար»:

Այսքանը արդէն բաւական էր, գայրացնելու համար Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Պ. Պէվին (ընկերվարական), որ բրիտանական կայսրութեան պատիւը պաշտպանեց նոյնքան ուժգնութեամբ որքան պիտի ընէր պահպանողական նախարար մը: (Ասոր համար ալ արժանացաւ ամբողջ մամուլի ջերմ գնահատութեան, բացի համայնավար օրկանէն եւ ուրիշ քանի մը թերթերէ):

Յաջորդ օրը շարունակուեցաւ մենամարտը: Պ. Վիշինսկի, թէեւ աւելի մեղմացած, ուժգնօրէն պատասխանեց Պ. Պէվինի այն մեղադրանքներուն որ բոլշեւիկներու հականգլիական քարոզութեանց կը վերագրէին ամբողջ անցուդարձը: Յետոյ ծանրանալով Յունաստանի տագնապալի կացութեան վրայ, նորէն պահանջեց քաշել անգլ. զօրքը, «որ կը ծառայէ ճնշում բանեցնելու»:

Անգլիոյ արտաքին նախարարն ալ վերսկսաւ իր յարձակողականը, մանաւորապէս օգտագործելով ամէնէն վիրաւորական ակնարկը.

— «Եթէ ես կը վտանգեմ խաղաղութիւնը, արժանի չեմ այստեղ նստելու: Բացորոշ պատասխան կը պահանջեմ Պ. Վիշինսկիէն: Մեծն Բրիտանիա կը վտանգէ՞ աշխարհի խաղաղութիւնը»:

Երկու օրուան մենամարտէն վերջը, միւս պատուիրակները գլուխ գլխի տուին, միջին ճամբայ մը գտնելու համար:

Ամերիկեան պատուիրակը յայտարարեց թէ անգլ. զօրքին ներկայութիւնը վտանգ մը չէ խաղաղութեան համար, եւ առաջարկեց չմիջամտել: Ֆրանսայի պատուիրակը, Պ. Պիտօ եւս յայտարարեց թէ անգլ. զօրքին ներկայութիւնը վտանգ մը չէ խաղաղութեան համար: Չինաստանի եւ Լեհաստանի պատուիրակներն ալ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ընելով հանդերձ, բաղձանք յայտնեցին որ անգլ. զօրքը քաշուի Յունաստանէն:

Մինչ Ապահովութեան Խորհուրդին անդամները կը պատրաստուէին քուէարկել ամերիկեան բանաձեւը, որ կը թելադրէր ետ կենալ միջամտութենէ, Պ. Վիշինսկի առաջարկեց որ եւ է բանաձեւ չքուէարկել եւ պարզապէս արձանագրել Պ. Պէվինի այն յայտարարութիւնը որ կ'ըսէ թէ Մեծն Բրիտանիա իր զօրքը պիտի քաշէ, անմիջապէս որ կարելի ըլլայ:

Ասոր վրայ Անգլիոյ արտաքին նախարարը տեղէն ցատկելով պոռաց.

— «Ես տղայ չեմ որ այս ծուղակն իյնամ: Ես բրիտանական կառավարութեան տեսակէտը պարզեցի եւ կը պնդեմ անոր վրայ: Պ. Վիշինսկի չըսեր թէ անգլ. զօրքին ներկայութիւնը չի վտանգեր խաղաղութիւնը»:

Հարկ եղաւ ընդհատել նիստը, խորհրդակցելու համար: Երբ վերսկսան, քուէարկուեցաւ լեհական բանաձեւը, բայց միայն Լեհաստանի եւ Խ. Միութեան պատուիրակները քուէ տուին:

Յետոյ առաջարկուեցաւ քուէարկել Եգիպտոսի բանաձեւը, բայց Վիշինսկի անմիջապէս դիտել տուաւ թէ չի կրնար ընդունիլ բանաձեւին այն մասը որ կ'ըսէ.— «Անգլ. զօրքին ներկայութիւնը վտանգ մը չի կազմեր միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար»: Մերժեց ընդունիլ նաեւ այն պարբերութիւնը որուն համաձայն անգլ. զօրքը Յունաստանէն պիտի քաշուի միայն այն ատեն երբ կացութիւնը փոխուի:

Պէվին.— Այն ատեն ձգեցէք որ նոյնութեամբ մնայ խորհրդային ամբաստանութիւնը, որուն համաձայն անգլ. զօրքին ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ վտանգ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար եւ քուէարկեցէք: Շ.

ԹՐՔԱՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ՆՈՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի գիշեր Հ. Ա. Ը. Միութեան կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Թրքահայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին արտակարգ ժողովը: Օրակարգն էր,—

1.— Յանձնախումբի վեցամսեայ համառօտութիւն բարոյական եւ նիւթական: 2.— Հաւաքական հրաժարում յանձնախումբի: 3.— Նոր յանձնախումբի ընտրութիւն: 4.— Առաջարկներ:

Ժողովին կը նախագահէր Պ. Կար. Քիւրքճեան, Ֆ. Հ. Ա. Ը. Միութեան Մարսիլիոյ մասնաճիւղին նախագահը: Յանձնախումբին քարտուղարը կարդաց գրաւոր տեղեկագիր մը Օգոստոս 13էն մինչեւ 4 Փետրուար տարուած աշխատանքներուն մասին: Յանձնախումբը կազմուած էր Օգոստոսի կէսին, յուշագիր ներկայացնելու համար հինգ մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներուն, որոնք Սեպտեմբերի սկիզբը ժողով պիտի գումարէին Լոնտոնի մէջ: Յուշագիրը խմբագրելու համար կազմուեցաւ իրաւագէտներու յանձնախումբ մը, որ չորս օրուան մէջ խմբագրեց արտաքին գործերու նախարարներուն ուղղուած նամակ մը եւ յարակից երկար յուշագիր մը՝ Հայկական Հարցի մասին, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Յուշագրին եւ նամակին կցուած էր նաեւ քարտէս մը, որ կը ներկայացնէր Հայաստանի ներկայ սահմանները եւ Ուիլսընեան գիծը ըստ Սեւրի դաշնագրին՝ որուն կցումը կը պահանջուէր խորհրդային Հայաստանին:

Յանձնախումբին կողմէ պատուիրակութիւն մը զանոնք անձամբ յանձնեց Փարիզի խորհրդային, ամերիկեան, անգլիական եւ չինական դեսպաններուն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի արտաքին գործերու նախարարին: Բոլորն ալ համակրանքով ընդունեցին պատուիրակները եւ խոստացան հայկական Հարցի վերաբերեալ թուղթերը ղրկել Լոնտոնի ժողովին:

Սեպտեմբեր 16ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ մեծ միթինկ մը, ուր խօսեցան Յանձնախումբի նախագահ Պ. Ջօպանեան եւ փոխ նախագահ Հրանտ Սամուէլ: Այդ առթիւ հանգանակուեցաւ շուրջ 150.000 ֆրանք եւ քուէարկուեցաւ պատճէնը հեռագրի մը, որ յաջորդ օրն իսկ ուղղուեցաւ Հինգ Մեծերուն, յանուն Փարիզի հազարաւոր հայութեան:

Մարսիլիոյ եւ Լիոնի մէջ ալ տեղի ունեցան հրապարակային հանդէսներ, որոնց մէջ խօսեցան յանձնախումբի ներկայացուցիչները եւ հանգանակութիւններ կատարուեցան:

Փարիզէն վերջ Լիոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ ալ կազմուեցան Թրքահայ Դատի պաշտպան շրջանային յանձնախումբեր, նոյնպէս փարիզեան շրջանի արուարձաններուն, Մոնթարժիի, Վալանսի, Ս. Էթիէնի, Ս. Շամոնի, Կրընօպլի եւն հայաշատ վայրերու մէջ յանձնախումբեր կազմուեցան: Փարիզի կեդր. յանձնախումբը կապ պահած է ասոնց բոլորին հետ:

Մոսկուայի Երեք Մեծերու ժողովին, ինչպէս նաեւ Լոնտոնի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհ. ժողովին նոյնպէս հեռագիրներ ուղղուեցան՝ հայկական պահանջները կրկնելով եւ արդարութիւն պահանջելով հայ ժողովուրդին համար: Յունուար 31ին ալ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ֆրանս. մամուլի ներկայացուցիչներուն եւ յայտնի պետական մարդոց ի պատիւ: Այս հացկերոյթը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ:

Յանձնախումբին ամէնէն կարեւոր աշխատանքը եղաւ հրատարակել երկու գրքոյկներ, որոնցմէ առաջինը կը պարունակէ Լոնտոնի Հինգերուն ղրկուած նամակն ու յուշագիրը, նախագահ Ուիլսընի գծած սահմաններու վճռագիրը, առաջին Մեծ Պատերազմի ընթացքին պետական պատասխանատու մարդոց ըրած յայտարարութիւններն ու խոստումները՝ Հայաստանի ազատագրութեան մասին Թրքական լուծէն, գերման դրաւման շրջանին խումբ մը երիտասարդներու կողմէ հրատարակուած վիճակագրական տեղեկագիրները Թրքահայաստանի տնտեսական վիճակին եւ բնակչութեան մասին: Այս հատորին մէջ զետեղուած է նաեւ մեծադիր քարտէս մը, որ կը ներկայացնէ Ուիլսընեան սահմանները:

Երկրորդ գրքոյկը գրած է Պ. Ջօպանեան, հայ ժողովուրդի մշակոյթին մասին:

Այս երկու գրքոյկներն ալ ղրկուած են Ֆրանսայի պետական մարդոց, ֆրանսական մամուլին, Լոնտոն, Ամերիկա, Հայաստան եւ Մոսկուա:

ՆԵՐԳԱՂԹ ՍՈՒՐԻԱ-ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

«Թայմզ»ի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ Փետրուար 3 թուականով.—

Պէյրութի մէջ ութ գրասենեակ բացուած է արձանագրելու համար այն Հայերը, որ կը փափաքին Խ. Հայաստան մեկնիլ: Մինչեւ հիմա 8000 հոգի արձանագրուած են: Ասոնք կը բաղկանան ազատ արուեստներու հետեւողներէ, բանուորներէ, արհեստաւորներէ եւ հողագործներէ: Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Փետր. 28:

Կը կարծուի թէ ներգաղթը ընդարձակ ծաւալ մը պիտի ունենայ: Ասոր հետեւանքով Լիբանան պիտի զրկուի խնլացի, չարքաշ քրիստոնեայ հասարակութենէ մը եւ պիտի աւելնայ Մահմետականներուն մեծամասնութիւն կազմելու հաւանականութիւնը: Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, Շիի Մահմէտականները աճած են 30 առ հարիւր, Սիւննի Մահմէտականները՝ 31 առ 100, քրիստոնեաներէն՝ Մարոնիները 18 առ հարիւր, Օրթոտոքսները՝ 14 առ հարիւր, իսկ կաթոլիկները 12 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Անգլեւռուս վէճը կարգադրուեցաւ

Մղձաւանջը փարատեցաւ, գոնէ առ այժմ: Մ. Ա. Կ. Ապահովութեան Խորհուրդը շարք մը գաղտնի եւ յայտնի խորհրդակցութիւններէ վերջ, որոնք տեւեցին գիշեր մը եւ ցերեկ մը, յաջողեցաւ ելք մը գտնել եւ փակել անգլեւռուս վէճը՝ Յունաստանի մասին: Երկու պետութեանց ներկայացուցիչները, Պ. Պ. Պէվին եւ Վիշինսկի, հաւանեցան գոհանալ նախագահին յայտարարութեամբ, որպէսզի անվթար մնայ Միացեալ Ազգերու միութիւնը:

Մ. Նահանգներու պատուիրակը Հինգ Մեծերու հետ կատարուած գաղտնի խորհրդակցութենէ մը վերջ, հետեւեալ յայտարարութիւնը խմբագրած էր որ ժողովին մէջ կարդացուեցաւ նախագահ Մաքինի կողմէ,— «Քանի որ Ապահովութեան Խորհուրդը վէճ մը չի նկատեր յունական խնդիրը, պիտի գոհանամ ամփոփելով մեծամասնութեան կարծիքը: Այդ մեծամասնութիւնը կը նկատէ թէ բրիտանական զօրքին ներկայութիւնը Յունաստա-

Յանձնախումբի նախագահը լրացուցիչ տեղեկութիւններ տուաւ կատարուած աշխատանքներուն մասին: Օգոստոսին ընտրուած յանձնախումբին վրայ ամիսներու ընթացքին նոր անդամներ աւելցած են: Հոկտեմբեր 15ին կազմուած է ելմտական յանձնախումբ մը, որուն անդամներէն միայն գանձապահ Պ. Վ. Թօսունեանն է որ կանոնաւորաբար գործի լծուած է: Յանձնախումբի անդամներէն ոմանք շատ քիչ անգամ ժողովներուն ներկայ եղած են:

Կարդացուեցաւ նաեւ նիւթական հաշուետուութիւնը, որուն մանրամասնութիւնը առանձին պիտի հաղորդուի մամուլին:

Երկար վիճաբանութիւններ կատարուեցան այն հարցին շուրջ թէ Թրքահայ Դատի պաշտպան Յանձնախումբը անկա՞խ մարմին է թէ՝ ենթակայ Հ. Ա. Ը. Միութեան: Յանձնախումբը ցարդ գործած է ինքնավար եւ ո եւ է հրահանգ չէ ստացած Հ. Ա. Ը. Մ.էն, որ իբրեւ նախաձեռնարկ անոր կազմութեան, պարզապէս հովանաւորի դերը կը կատարէ: Թրքահայ Դատի յանձնախումբին մէջ ներկայացուած են անխտիր բոլոր հոսանքներն ալ, քանի որ ազգային կենսական շահերուն առջեւ բոլոր Հայերն ալ համերաշխաբար միացած են եւ քաղաքական բոլոր կազմակերպութիւններն ալ կը պահանջեն Թուրքիոյ հայկ. նահանգներուն կցումը Խորհրդային Հայաստանին:

Պատգամաւորներէն ոմանք իրաւամբ պարսաւեցին ֆրանսահայ մամուլին մէկ մասը, որ հայութեան համար բախտորոշ այս օրերուն երբ բոլոր հոսանքներու լիակատար համերաշխութեան պէտք կայ, փոխանակ սէր եւ միութիւն քարոզելու, պառակտիչ ու գրգռիչ յօդուածներ կը հրատարակէ: Պահանջեցին որ վերջ տրուի այս վիճակին, որպէսզի հայութիւնը կարենայ միացեալ ճակատով ներկայանալ աշխարհի ճակատագիրը կերտող Մեծերուն առջեւ:

Հ. Ա. Ը. Մ.ը ասկէ առաջ պահանջած ըլլալով յանձնախումբի հանգանակած գումարներուն 100ին 10ը, Մարսիլիոյ Շրջանային յանձնախումբը մերժած էր իր հանգանակած գումարները ղրկել կեդրոն: Ետքէն այս պահանջը ետ առնուած ըլլալով, թիւրիմացութիւնը փարատած է եւ վստահութիւնը վերահաստատուած: Մարսիլիոյ պատգամաւորները երկար բացատրութիւններ տուին իրենց բռնած ընթացքին մասին եւ յայտնեցին թէ նուիրատուներու փափաքն էր տեղեկանալ կատարուած ծախքերուն մասին:

✕ Մեզի կը տեղեկացնեն թէ Թրքահ. Դատի յանձնախումբ մը եւս կազմուած է Թունուզի մէջ, նախագահութեամբ Տոքթ. Յովհ. Մերճանեանի եւ ատենապետութեամբ Պ. Վարդան Եղիշէեանի (Յառաջի աշխատակից Վ. Ծովասար): Գաղութը ժողովի հրաւիրուելով, կէս ժամուան մէջ հաւաքուած է 50.000 ֆրանք Հայկ. Դատին համար:

ՌՈՆԿՆԴԻՐ

նի մէջ չի վտանգեր միջազգային խաղաղութիւնը եւ խնդիրը փակուած համարելով, կ՚առաջարկեմ անցնիլ օրակարգին»։

Պ. Վիշինսկի անմիջապէս յայտարարեց. — «Խորհրդային պատուիրակութիւնը կը բողոքէ եւ համաձայն չէ այս յայտարարութեան։ Ես արդէն ըսի թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը կ՚ուզէ միջազգային գործակցութեան ոգի մը ցուցնել առաւելագոյն չափով եւ պատրաստ է աջակցելու միութեան։ Հետեւաբար, խորհրդային պատուիրակութիւնը պատրաստ է ընդունելու որ Ապահովութեան Խորհուրդը բացորոշ յայտարարութիւն մը չընէ Յունաստանի կացութեան մասին։ Ան պատրաստ է հաւանելու որ նախագահը գոհանայ անձնական յայտարարութեամբ մը ուր պիտի չըսուի թէ բրիտանական զօրքին ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ կը վտանգէ խաղաղութիւնը։ Ասկէ զատ պատուիրակութիւնը պատրաստ է ընդունելու որ այդ յայտարարութեան մէջ խօսք չըլլայ բրիտանական զօրքը ետ քաշելու մասին, որովհետեւ մեզի համար ամէնէն կարեւորը միութիւնն է, ապահովելու համար միջազգային գործակցութիւնը։ Ամփոփելով, կ՚առաջարկեմ որ յայտարարութիւնը խմբագրուի հետեւեալ ձեւով.— «Ապահովութեան Խորհուրդը կ՚արձանագրէ Խ. Միութեան, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Յունաստանի ներկայացուցիչներունյայտարարութիւնները և միւս անդամներուն կողմէ եղած բոլոր դիտողութիւնները»։ Անընդունելի կը նկատենք ուրիշ որ եւ է խմբագրութիւն»։

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը հաւանութիւն յայտնեց։ Պ. Պէվին ալ, որ նախապէս խորհրդակցած էր իր կառավարութեան հետ, բաւական վարանելէ վերջ ընդունեցաւ այս առաջարկը։ Հետեւաբար նախագահը կարդաց յայտարարութիւնը, որ, ինչպէս ըսինք, խմբագրուած էր ամերիկեան պատուիրակութեան կողմէ։

Այսպէս չարը խափանուեցաւ փոխադարձ բարեացակամութեամբ, մանաւանդ որ Վիշինսկի այլեւս չէր պնդեր իր ամբաստանութեան վրայ։

140.000,000 հոգի անօթի Եւրոպայի մէջ

Անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները միաժամանակ պաշտօնական տեղեկութիւններ հաղորդեցին առջի օր, Եւրոպայի պարէնաւորման տագնապի մասին։ Այս տեղեկութեանց համաձայն, 140.000.000 Եւրոպացիներ անօթութեան դատապարտուած են յառաջիկայ քանի մը ամիսներու ընթացքին, եթէ անմիջական միջոցներ ձեռք չառնուին։

Տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ այդ 140 միլիոն բնակիչները օրական 2000 գոլէն (քալորի) ալ պակաս պիտի ունեն, մինչդեռ ծանր աշխատաւորները պէտք ունին 4000 գոլի, նստակեաց բանուորները՝ 2400ի։ Մարդու մը առողջութիւնը կրնայ պահպանուիլ, առանց ծանր աշխատանքի, օրական 2000 գոլով։ Նուազագոյն չափը պէտք է ըլլայ 1500, հիւանդութենէ խուսափելու համար, բայց 1000էն վար կը նշանակէ սովամահութիւն։

Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Արեւելեան Սլովաքիոյ, Գերմանիոյ, Հունգարիոյ, Իտալիոյ, Ռումանիոյ եւ Սպանիոյ ոչ-հողագործական շրջաններուն մէջ 100 միլիոն բնակիչներ ստիպուած են իրենց գլխուն ճարը նայիլ օրական 1500 կամ աւելի պակաս գոլով։ Ամերիկեաննպաստամատոյցը օրական 2650 գոլ նշանակած է պաշտօնապէս, իբրեւ անհրաժեշտ՝ կատարեալ առողջութիւն ապահովելու համար։ Մինչդեռ 1500—2000 կը նախատեսուի Ֆրանսայի, Պոհեմիոյ, Մորավիոյ, Արեւելեան Սլովաքիոյ, Յունաստանի ոչ հողագործ հասարակութեանց համար, 2000—2500 գոլ՝ Պելժիոյ, Պուլկարիոյ, Հոլանտայի, Նորվեկիոյ եւ Լեհաստանի համար են.։ 2500 գոլէն աւելի կրնան յուսալ Անգլիա, Տանըմարքա, Շուէտ եւ Զուիցերիա։

Այս տագնապին դարման տանելու համար, Մ. Նահանգներու նախագահը կ՚առաջարկէ.— 1. Անմիջապէս գործի ձեռնարկել, ապահովելու համար ուտեստի, մասնաւորապէս հացի պաշարը,— 2. Ցորեն չգործածել ալքոլ եւ գարեջուր պատրաստելու համար,— 3. Ցորենի իւրաքանչիւր գրիւէն արտադրելիք ալիւրը բարձրացնել 80 առ 100ի են։

Ինչպէս գրած էինք, Եւրոպայի բնակիչները 17 միլիոն թոն ցորեն կը սպասեն Մ. Նահանգներէն, Քանատայէն, Աւստրալիայէն եւ Արժանթինէն, մինչդեռ արտածման համար տրամադրելի պաշարը առ առաւելն 12 միլիոն թոն կը նախատեսուի ։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ, երրորդ յարկէ մը վար նետուելով, զօր. Միլան Նէտիչ, Եուկոսլաւիոյ վարչապետը գրաւման շրջանին, երբ հարցաքննութեան կը տարուէր։

193 ՄԻԼԻՈՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ կիրակի օր պիտի ընտրեն 1288 երեսփոխաններ, Խ. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը։ Թեկնածուներուն մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմեն անկուսակցականները։ Այս մասին յօդուած մը՝ վաղուան թիւով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

140 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ խնայողութիւն մը կը նախատեսէ կառավարութիւնը, զինուորական եւ քաղաքային ծախքերուն վրայ։ Խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին։ Զօր. տը Լաթր ընդունուելով վարչապետին կողմէ, վերապահութիւն յայտնեց զինուորական վարկերու կրճատման մասին։

3365 ՄԱՀԱՎՃԻՌՆԵՐ արձակուած են ազատագրութենէն ի վեր, բայց կէս առ կէս ներուած, համաձայն դատական նախարարին յայտարարութեան։ Մինչեւ 1946 Յունուար 15 քննուած են 112,322 թղթածրարներ։ Մահավճիռներէն զատ, ցկեանս թիապարտութեան դատապարտուած են 1351 հոգի, 20 տարուան՝ 8877, բերդարգելութեան՝ 1489, պարզ բանտարկութեան՝ 15.581, ազգային անպատուութեան եւ գոյքերու գրաւման 39.049 հոգի։ Անպարտ արձակուած են 12242 հոգի ։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը յայտարարէ թէ պատրաստ է աջակցելու կառավարութեան, դիւրացնելու համար երկրին պարէնաւորումը։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր վարչապետը տրամադիր է իբրեւ կատարուած իրողութիւն ընդունելու Ատրպատականի ինքնավարութիւնը եւ Իրանի խորհրդարանին մէջ ընդունելու այդ շրջանին երեսփոխանները։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, վարչապետը պատրաստ է նաեւ քարիւղի մենաշնորհներ տալու Խ. Միութեան, հիւս. Իրանի մէջ, պայմանաւ որ ազատ ըլլայ ուրիշ պետութեանց տալու հարաւային Իրանի քարիւղի շահագործումը։ Միեւնոյն ատեն պիտի խնդրէ որ Մոսկուա պարպէ խորհրդային զօրքը Մարտ 2էն առաջ։

ԾԽԱԽՈՏԻ ԳԻՆԸ պիտի բարձրանայ,— «Կօլուազ»ը՝ 25ի, «Կոլ»ն՝ 30—32ի եւայլն, համաձայն շրջած զրոյցներու։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺՆԵՐԸ ջնջելու առաջարկ մը ներկայացուցած էր Ուրուկուէյի պատուիրակութիւնը, Նիւըրնպէրկի դատավարութեան առթիւ, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ։ Խ. Միութեան եւ Ուկրայնայի պատուիրակները բողոքեցին, եւ առաջարկը ետ առնուեցաւ առժամապէս։

ԱԹԷՆՔԻ ոճրադատ ատեանը ազատ արձակեց արքայական կազմակերպութեան նախագահը, գնդ. Կռիվաս։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը պիտի ճանչցուի Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, ընտրութիւնները փութացնելու պայմանով։

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ քննելու համար մասնախումբ մը կազմուեցաւ Միացեալ Ազգերուն մէջ, Խ. Միութեան առաջարկով։ Այս առթիւ Տիկին Ռուզվէլթ ակամայ ետ առաւ իր ծրագիրը, որ կ՚առաջարկէր միջազգային հաստատութիւն մը հիմնել, պաշտպանելու համար այն տարագիրները որոնք բացորոշ պատճառներ ունին իրենց հայրենիքը չվերադառնալու։

ՆԱՑԻԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԹԵՐԹ ՄԸ երեւան հանուեցաւ Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ։ Անունը՝ «Զահ», որ կը թելադրէ միացնել «փոքր նացիները» ազդեցիկներուն դէմ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ պիտի վերադառնայ Պաղեստինի արաբական կոմիտէին նախագահը, Ճէմալ Հիւսէյնի, որ Հարաւ. Ափրիկէ աքսորուած էր։ Հրեաները բողոքեցին։

ԳԵՂԵՑԻԿ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Յունուար 20ին Տիկին Կիւլեանի բնակարանին մէջ տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը.— Սէվռանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կազմութիւնը։Առժամեայ վարչութեան կողմէ խօսք առին Տիկիններ Յովհաննէսեան եւ Քէօսէեան, որոնք Կ. Խաչի նպատակները պարզելէ վերջ, շեշտեցին թէ իրենց գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ Հայը Հայ պահել, իր մայրենի հողին արժանի ընելու համար զայն։ Անմիջապէս գործի ձեռնարկուեցաւ եւ վարչութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալ անդամուհիներէն,—Տիկին Ա. Իզմիրլեան (ատենապետուհի), Տիկ. Ա. Քէօսէեան (ատենադպրուհի), Տիկին Վ. Յովհաննէսեան (գանձապահուհի)։ Վարչութեան առաջին ձեռնարկը եղաւ ծաղկոց մը բանալ, որուն պակասը շատոնց զգալի էր։ Տղաք կը թափառէին հոս հոն։ Խաչուհիները ժրաջան գործունէութեամբ, անձայն անշշուկ յաջողեցան քանի մը օրուան մէջ, մինչեւ Յունուար 31, Եշ. ամէն ինչ պատրաստել եւ դպրոցին բացումը յայտնել գրաւորապէս։ Ունին ձեռնհաս ուսուցչուհի մը, մանկավարժ Տիկին Պ. Զիլինկիրեան, որ տարիներու փորձառութիւն ունի։

Վարչութիւնը եւ Խաչուհիները միշտ խանդավառ՝ հետզհետէ պիտի ընդարձակեն իրենց գործունէութիւնը ։ — Ա.

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN. 17. Rue Damesme . 13

Հայանպաստ յօդուածներ

Temps Présent շաբաթաթերթը Փետրուար 1ի թիւին մէջ հրատարակած է երկար գրութիւն մը,— Des deux Cotés de la Frontière Les Arméniens se sentent solidaires. Յօդուածագիրը, N. N. Tian, նոյնպէս պատմական ակնարկ մը նետելով անցեալ դէպքերու վրայ, դիտել կուտայ որ եթէ Մոսկուայի խորհրդաժողովը զբաղած է հայկական հարցով, երեք քառորդ դարու միջոցին 20—25րդ անգամն է որ Հայկական Խնդիրը կը դրուի մեծ պետութեանց առջեւ։ Այս առթիւ կը յիշէ Պերլինի վեհաժողովը (1878), նորէն պատմութիւնը թղթատելով 15 միլիոն կը հաշուէ հին Հայերու թիւը, աւելցնելով թէ թրքական աղբիւրներու համաձայն վեց միլիոնէն աւելի չեն եղած, կը պատմէ 1826ի ռուսերթուրք պատերազմը, յետոյ Հայկ. Հանրապետութեան հաստատումը 1918ին, Խ. Հայաստանի ծնունդը, ազատագրական պայքարները եւ ջարդերը են.։ Դժբախտաբար դասաւորումը յաջող չէ եւ քանի մը սխալներ սպրդած են։ Ամէնէն կարեւորը, կրկնուած երկու տեղ,— «Կէս միլիոն Հայ» կը հաշուէ Թրքական Հայաստանի մէջ։ Անշուշտ ըսել կ՚ուզէ՝ Թուրք, քանի որ վեց նահանգներուն մէջ հազիւ քանի մը հարիւր Հայեր կը գտնուին։

Վերջաբանին մէջ, յօդուածագիրը դիտողութիւն մըն ալ կը սահեցնէ.— Կրեմլին օրակարգի վրայ դնելով հայկական հարցը, միմիայն հայկական մշակոյթի սէրէ՞ն մղուած է, միեւնոյն ատեն ուրիշ նպատակներ չի՞ հետապնդեր։ Կարելի է մասնաւորապէս ենթադրել — ինչպէս ըրին Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ — թէ կ՚ուզէ ճնշում բանեցնել Անգարայի վրայ, որպէսզի Թուրքիա զիջումներ ընէ Տարտանէլի հարցին մէջ, որ աւելի կարեւոր է քաղաք.տեսակէտով։Բայց կարելի է որ ռուսական մղումը դէպի Հայաստան ուժ տայ իրանեան Ատրպատականի թափանցումին, աշխարհագրականօրէն երաշխաւորելով անոր կողը։ Որովհետեւ, իբրեւ ռազմագիտական կամ քաղաքական «զարիթափ», հիւս. Իրանը շատ աւելի կարեւորութիւն ունի քան Արարատի արեւմտեան կողմի հողերը, որոնք բնական քիչ հարստութիւններ ունին, հաղորդակցութեան ցանցառ միջոցներ եւ պարբերաբար կը ցնցուին երկրաշարժներէ։

Անկասկած ազգային համերաշխութիւն մը կը տիրէ խորհրդային Հայերուն եւ իրենց այն եղբայրներուն միջեւ որ կ՚ապրին սահմանէն անդին, իսկապէս դժուարին պայմաններու մէջ։ Կը մնայ գիտնալ թէ այդ համերաշխութիւնը ի՛նչ դեր պիտի կատարէ համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ, գալիք ամիսներու ընթացքին»։

Ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի վարչութիւնը բացառիկ դասախօսութիւն մը սարքած է ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, բանաստեղծին 80-ամեակին առթիւ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ, rue d'Aubagne։ Պիտի դասախօսէ Պ. Հ. ՔԱԼՈՒԵԱՆ։ Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Պիտի արտասանուին մեծ բանաստեղծին լաւագոյն կտորներէն, կարող ուժերու կողմէ։ Մուտքը ազատ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը 16 Cours Lafayette։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Պանեէօ Քաջանի «Արծիւ» ենթակոմէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն, ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը ճիշդ 8.30ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէնթ Անթուանի դասախօսական ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Տիկին Պօյաճեանի բնակարանը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ազգ. Միութեան մասնաճիւղը կազմակերպած է հրապարակային ժողով մը, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հայոց եկեղեցին, մասնաւորապէս ներգաղթին համար։ Պիտի խօսի Պ. Լեւոն Մոզեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ սկաուտական երկու խումբերը կազմակերպած են թէյասեղան մը՝ այս կիրակի ժամը 15ին Aéro Club de Franceի սրահին մէջ, 6 rue Galilée, Paris։ Կոկիկ յայտագիր, սկաուտական ջերմիկ մթնոլորտ։ Կը հրաւիրուին սկաուտի ծնողները եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ։

ՊՈՌՏՈՅԻ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ «ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐ» օփերէթը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Երիտ. ընկերվարականներու սրահը, Սընօն։ Երաժշտական բաժնի ղեկավար Ա. Գ. Մեսումենց։ Գին 75 եւ 50 ֆրանք։ Հասոյթը դպրոցին։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք
Samedi 9 Février 1946 Շաբաթ 9 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 453 նոր շրջանի թիւ 260 — խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊՈՌԹԿՈՒՄ

Դժբախտաբար չենք ստացած Պոլսոյ «Նոր Լուր» թերթին այն թիւերը ուր յօդուածաշարք մը հրատարակուած է, «Ա՛լ կը բաւէ» խորագրով:

Երէկ միայն մեր ձեռքն անցաւ նոյն թերթին Յունուար 15ի թիւը, նոր յօդուածով մը,— «Վերջին ազդարարութիւն գրգռիչներին»:

Սպասելով պակաս թիւերուն Մօտաւոր Արեւելքի մեր աշխատակցին թղթակցութեան, ինչպէս եւ ուրիշ լուսաբանութեանց, փորձենք վերլուծել անցուդարձը:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Պոլսոյ եւ Անատոլուի Թուրք մամուլը վերջս դուեհիկ եւ թունաւոր պայքար մը բացած է ամբողջ հայ հասարակութեան դէմ, ներգաղթի արձանագրութեանց առթիւ:

Բա՛ն չէր պակսեր այդ բսարկութեանց մէջ, գրգռելու համար Թուրք խուժանին մոլեռանդութիւնը:

« Փրփուր ի բերան, Թուրք մամուլը կը սպառնայ», կը գրէր մեր թղթակիցը (Յառաջ, Յունուար 22, 23 եւ 24):

Ի՜նչ վերագրումներ եւ քսութիւններ.

— «Ատելավառ եւ մոլեռանդ են» (Թանին).
— «Հաւանական է որ մեր երկրին մէջ գաղտնի պարտականութիւններ տրուին անոնց».(Թասվիր):
— « Մեզի դէմ պատրաստուած դաւ կը ծածկեն» (Թասվիր).— «Հայերը ոչինչ չնան ընել» (Նոյն).— «Դարանակալ սպասող Հայեր» (Նոյն).
— «Տարակոյս չկայ թէ իրաւունք ունինք կասկածելու ամբողջ հայ համայնքէն, երբ կը տեսնենք թէ՝ առաջին իսկ ազդանշանին երեւան կ'ելլեն հազարաւոր անօթաներ, որոնք իրենց անունը կ'արձանագրեն եւ, թերեւս, կը մտածեն մեր դէմ ելլել զէն ի ձեռին, եւ կամաւորական գունդեր կազմել» (Նոյն):— «Արթնութեան կը հրաւիրենք հայ մտաւորականութիւնը».— «Որոշ թէ Հայերու մէջ փոքրամասնութիւն մը կայ որ չուզեր անցեալը մոռնալ եւ ատեն ատեն երեւան կուգայ իբրեւ Թուրքի թշնամի» (Վազըթ):

Եւ ահա պոլսահայ հասարակ լրագրող մը, որ իր շուքէն կը վախնայ, «Ա՛լ կը բաւէ», կ'աղաղակէ: Անձամբ եւ մանաւանդ իր մէկ աշխատակցին ստորագրութեամբ (5 Յունուար):

Թերթին աշխատակիցը, Զաւէն Բիպէռեան, պատռելով կարգ մը Թուրք խմբագիրներու դիմակը, կը պարզէ հայ ժողովուրդին անհունին զոհողութիւնները եւ ատոնց դիմաց՝ Թուրքերու տմարդի ընթացքը եւ կոպիտ անիրաւութիւնները: Կը յայտարարէ հրապարակաւ, թէ «Թուրքիոյ հայութիւնը ի վիճակի է ճակատաբաց կանգնելու բոլոր զրպարտութեանց, սուտերու եւ խեղաթիւրումներու դէմ»:

Աւելի առնական պատասխան մ՝ երկրորդ գրութեամբ,— «Վերջին ազդարարութիւն» :

— « Եթէ պէտք է բանալ հին հաշիւները, մենք ալ կրնանք բանալ: Եթէ պէտք է համրել անցեալի իւրաքանչիւր դիակը, մենք ալ կրնանք համրել, որովհետեւ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն պէս, ու քիչ մըն ալ աւելի, համրուելիք դիակներ ունինք: Եւ հաւանաբար նուազ բաներ չենք ունենար ըսելիք՝ «Թասվիր»ին եւ «Թասվիրճի»ներուն, որոնց նմանները են պատասխանատուն այն միլիոնաւոր դիակներուն որ կը նեխին ասդին անդին»:

... Մեր համբերութիւնը հատած է ա՛լ: Այլեւս չենք կարող հանդուրժել այսքան նախատինքներու, անարժան արարածներու կողմէ: Ինչպէս ամէն ժողովուրդ, մենք ալ գիտենք մեր պատուով ապրիլ, եւ իրաւունք ունինք մեր պատուով ապրելու »:

Արդարեւ աննախընթաց պոռթկում՝ քաղաքի մը մէջ ուր մարդիկ ահուդողի մատնուած են 1922էն ի վեր, եւ օրն ի բուն կը քծնէին, կը շոշոմէին, բաղկատարած կ'աղօթէին, որպէսզի կարենան ողջ մնալ:

Ուրկէ՞ ուր այս շնորհաւորելի յանդգնութիւնը: Արդեօք անո՞ր համար որ «Նոր Լուր»ի խմբագիրն ալ արձանագրուած է ներգաղթի ցանկին մէջ: Եւ կամ Թուրքերը նոր դա՞ւ մը կը նիւթեն:

Նշանակալից պարագայ մը, այս առթիւ,— Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն, «Թանին»ի տխրահռչակ խմբագիրը, Յունուար 13ի խմբագրականով գոհունակութեամբ դիտել կուտայ թէ «գտնուած է հայ թերթ մը որ քաջութիւնն ունեցած է իրականութիւնը եւ ճշմարտութիւնը ըսելու անկեղծութեամբ»... Գաղտնի՞ք: Շ.

ՎԱՂՈՒԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Խ. Միութեան մէջ

Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան հրամանով, վաղը, Փետրուար 10 նշանակուած են Միութեան Խորհուրդի եւ Ազգութիւնների Խորհուրդի ընտրութիւնները:

Երկրորդ անգամ, մեծ երկրի անծայրածիր տարածութեան վրայ, բոլոր քաղաքացիները հաւիրւում են, կեանք տալու այդ երկու հաւասարազօր մարմիններին, որոնք միասին տէր ու տիրական են Խ. Միութեան բարձրագոյն իշխանութեան:

Ստալինեան սահմանադրութեան ընտրական օրէնքը յաջողել է քուէարկութեան մէջ մտցնել այնպիսի սկզբունքներ, որոնք հնարաւորութիւն են տալիս Միութեան եւ Ազգութիւնների Խորհուրդներին արտայայտել պետութեան բոլոր հասարակական ու ցեղային տարրերի պատկերը: Այսպէս առաջինին՝ ամէն մի երեք հարիւր հազար բնակչութիւն պարունակող շրջան տալիս է մէկ պատգամաւոր: Ընտրական շրջաններն ամփոփւում են դաշնակցային հանրապետութիւնների սահմաններում: Այսինքն եթէ նրանցից մէկն ունի մէկ միլիոն 400 հազար բնակիչ, հինգ պատգամաւոր ընտրելու համար հարեւան երկրից նրան չեն կցում եւս 100.000՝ թուաբանական հաշիւը յարդելու համար: Իսկ Ազգութիւնների Խորհուրդը իր մէջ է ընդունում 25ական պատգամաւոր ամէն մի դաշնակցային հանրապետութիւնից, անկախ բնակիչների թուից: 109 միլիոն պարունակող Ռուսաստանի Խ. Հանրապետութիւնը եւ փոքրագոյն Կարելօ — Ֆիննականը 650.000 բնակիչներով՝ կարծես թէ համարժէք են այնտեղ:

Ապա ինքնավար հանրապետութիւնները — ինչպէս օրինակ Նախիջեւանինը, տալիս են 11, ինքնավար շրջանները — օրինակ Լեռնային Ղարաբաղ 5 եւ ազգային շրջանները — Հարաւային Օսէթիա մէկ պատգամաւոր Ազգութիւնների խորհուրդին:

Ինքնավար հանրապետութիւններով հարուստ է Ռուսաստանի Խ. Հ.— 17, նա ունի նաեւ 6 ինքնավար շրջաններ, այնպէս որ իրապէս նա Ազգութիւնների Խորհրդում ունի մօտ 250 պատգամաւոր: Մեր երկու հարեւանները եւս շնորհիւ Վրաստանի մէջ մտնող Աջարիոյ եւ Աբխազիայի ինք. հանր. եւ Ադրբէյջանի մաս կազմող Նախիջեւանի ինք. հանր. աւելի թւով են ներկայացուած քան միատարր Հայաստանը: Բայց երբ հրատարակուեցան Գերագոյն Խորհուրդի պատգամաւորների թիւերը ըստ ազգութեան, երեւաց, որ երեք ժողովուրդները հաւասար թւով են ներկայացուած նրա կազմի մէջ, որովհետեւ կային հայ պատգամաւորներ թէ Վրաստանից եւ թէ Ադրբէյջանից, շնորհիւ Հայերի հոծ բազմութեան նրանց սահմաններում :

Ընտրական շրջանների համեմատութիւնը 1937ի ընտրութիւններին եւ այժմ ցոյց է տալիս Խ. Միութեանծաւալումը այս պատերազմից վերջ:Միութեան Խորհուրդն ունէր 569 շրջան, այժմ 656, Ազգութիւններինը 574, այժմ 631: 1937ին կային 11 դաշնակցային հանրապետութիւններ — Ռուսաստան, Ուկրայինա, Բէլօրուսիա, Ադրբէյջան , Վրաստան, Հայաստան, Թուրքմէնիստան , Ուզբէկստան, Տաճիկստան, Ղազախստան, Խըրղըզստան: Աւելացան Մոլդաւիա, Լիտուա, Լատուիա, Էստոնիա եւ Կարելօ - Ֆիննական հանրապետութիւնները:

Այս պատերազմի մեծագոյն արդիւնքներից մէկը եղաւ Ուկրայինայի ու Բէլօռուսիայի ազգային ու հողային բացարձակ ամբողջացումը: Բուկովինայի, Գալիցիայի ու Կարպատեան Ռուսիոյ կցումով համակրելի ուկրէն ազգը հասաւ իր դարագոյն իտէալին եւ անշուշտ՝ շնորհիւ իր խանդին, տաղանդին ու հողին աննման հարստութեան կոչուած է մեծ դեր խաղալու պատմութեան մէջ: Խ. Միութեան յաղթական ազգերից այժմ հերթը Անդրկովկասեան ժողովուրդներինն է,— ստանալ վարձատրութիւնն իրենց թափած արեան, հասնել ազգային եւ հողային ամբողջացման:

Բայց դրա համար անհրաժեշտ է այնպիսի մի Գերագոյն Խորհուրդ, ուր ազատ ժողովուրդների ազատօրէն ընտրուած ներկայացուցիչները կը հրաւիրուէին արտայայտել նրանց մինչեւ օրս չըրդթայուած տենչերը: Մինչդեռ թէ անցեալ եւ թէ ապագայի Գերագոյն Խորհուրդները, միակ իշխող կուսակցութիւնից իբրպէս նշանակուած պատգամաւորներով ու տարեկան մէկ երկու կարճատեւ, չաբթից ոչ աւելի տեւող նստաշրջաններով՝ ծափահարութեան հաւաքոյթներ են միայն ու խորհրդային պետութեան փաստական ղեկավարութեան մէջ բռնում են տասներորդ թուանշանի տեղը :

Յուսանք որ, մարդկային հասարակութեան զարգացման օրէնքները մի օր կը յաղթանակեն, իսկական ժողովրդապետութեան պայակն անխուսափելի կը լինի յաղեցնել նաեւ խորհրդային երկրում եւ Գերագոյն Խորհուրդը կը բազմի Ստալինեան Սահմանադրութեամբ իրեն յատկացուած առաջին տեղը:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Խ. Միութեան Խորհուրդի եւ Ազգութեանց Խորհուրդի ընտրութեանց առթիւ, որ տեղի կ'ունենան վաղը, կիրակի, հրապարակային ժողովներ սարքուած են Խ. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը: Եւ ամէն տեղ ճառեր կը խօսուին, պարզելով խորհրդային իշխանութեան նուաճումներն ու առաջադրութիւնները: Այսպէս Մոլոթով խօսեցաւ Մոսկուայի մէջ, ոչ միայն ծրագիրներ պարզելով, այլեւ տրտունջներ յայտնելով Դաշնակիցներուն դէմ, զանազան հարցերու առթիւ:

Ամերիկեան գործակալութիւնը կը հեռագրէ թէ Երեւանի մէջ ալ, ընտրական պայքարի առթիւ, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը ճառ մը խօսելով, յայտարարած է թէ հայ ժողովուրդը կ'ուզէ ետ ստանալ Թուրքիոյ բռնագրաւած հայկական հողերը : Քարտուղարը չեշտած է թէ հասած է ժամը, գործնապէս սեղանի վրայ դնելու համար Արտասահմանի Հայերուն վերադարձի խնդիրը:

Այս առթիւ խորհրդային մամուլը կը գրէ թէ ամերիկեան հպատակ Հայերու Միութիւնը կոչ մը ուղղած է Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին, այս հողային հարցի մասին:

170 միլիառ պիտի ճարուի նոր տուրքերով եւ կրճատումներով

Ելմտական նախարարը, Պ. Անտրէ Ֆիլիփ (ընկերվարական) նախ ելմտական յանձնաժողովին, յետոյ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ պարզեց իր ծրագիրը, որուն շնորհիւ 170 միլիառ ֆրանք պիտի ճարուի նոր տուրքերով եւ խնայողութիւններով: Ուրեմն կը մնայ ճարել 150 միլիառ եւս, գոցելու համար 320 միլիառի բացը: Նոր տուրքերէն պիտի գոյանայ 38 միլիառ, պետական նպաստներու աստիճանական կրճատումէն՝ 47 միլիառ, զինուորական եւ քաղաքային վարչութեանց վարկերու խնայողութենէն՝ 85 միլիառ:

Քանի մը մանրամասնութիւններ.— Ճարտարագործական եւ առեւտրական շահատուրքի (forfaits) յաւելումէն կը սպասեն երկու միլիառ, կալուածներու եւ Fonds de Commerceի վաճառման տուրքերու յաւելումէն՝ մէկ միլիառ, արժեթուղթերու եկամուտի բացառիկ տուրքէն (5—10 առ հարիւր) 800 միլիոն, սակարանային գործողութեանց տուրքերու յաւելումէն՝ 200 միլիոն: Համերաշխութեան տուրքի վճարման պայմանաժամը պիտի զեղչուի կէս առ կէս, չորսի տեղ երկու տարի՝ դրամագլուխի տուրքին համար, 2ի փոխան մէկ տարի՝ հարստացման տուրքին համար, հասոյթ՝ 17 միլիառ: Ալքոլի տուրքին յաւելումէն՝ 900 միլիոն, գինիի տուրքի յաւելումէն՝ մէկ միլիառ (սովորական գինիի փոքրաքանակ վաճառման գիները պիտի չաւելնան): Արտադրութեան տուրքը պիտի բարձրանայ 9էն 10 առ հարիւրի, հասոյթ՝ վեց միլիառ, հրանիւթի (էսանս) տուրքի յաւելումէն՝ մէկ միլիառ 800 միլիոն (լիտրը 11

Կեանքը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն ստացուած յունուար 20 թուակիր մասնաւոր նամակ մը կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ Ռումանիոյ տնտեսական կեանքին վրայ : Լէյը շատ ինկած է եւ մէկ ֆրանքը պաշտօնական սակով կ'արժէ 60 լէյ, իսկ սեւ սակարանի մէջ աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէ:

Մէկ օրաթերթը կ'արժէ 60 լէյ, հանրակառքի տոմսակ մը՝ 100 լէյ, կարագի քիլօն՝ 26.000 լէյ, խոզի միսի քիլօն՝ 14000 լէյ, կովու միսը՝ 8000 լէյ, մէկ զոյգ կօշիկը՝ 250.000 լէյ, ձմեռնային վերարկու մը՝ 800.000 լէյ, մէկ լիմոնը՝ 6000 լէյ, մէկ կտոր խմորեղէնը՝ 1000 լէյ, իսկ այս բոլորը մարսելու համար՝ մէկ գլանիկը կ'արժէ 50 լէյ (20նոց տուփը՝ 1000 լէյ):

Արտասահման ղրկուած նամակ մը կ'արժէ 900 լէյ, ապահովագրրուած՝ 1200, իսկ օդանաւով՝ 1600 լէյ, ապահովագրուած բացիկ մը՝ 700 լէյ, եւայլն:

Նամակագիրը դժբախտաբար չըսեր թէ որքան է բանուորի մը օրավարձքը, որպէսզի լիակատար գաղափար կազմէինք ժողովուրդին գնման կարողութեան եւ կենցաղին վրայ:

ֆրանք, Տ. Բ.ն պիտի ընդունի), ծխախոտի գիներու յաւելումէն՝ 8 միլիառ:

Երկաթուղիներու սակերն ալ պիտի աւելնան հետեւեալ համեմատութեամբ.— 40 առ հարիւր Գ. կարգ, 10 առ հարիւր Բ. կարգ, 20 առ հարիւր Ա. կարգ (Ա. եւ Բ. կարգերու գիներր 40 առ հարիւր բարձրացան յունուարին):

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

Զինուորական վարկերու կրճատման առթիւ, Ազգ. Պաշտպանութեան Գերագոյն Խորհուրդը առջի օր չորս ժամ խորհրդակցեցաւ վարչապետին եւ իրաւասու նախարարներուն հետ: Այս առթիւ զարմանազան զրոյցներ շրջան կ'ընէին: Այսպէս, կ'ըսէին թէ շատ մը զօրավարներ պիտի հրաժարին, եթէ զինուորական վարկերը կրճատուին, թէ զօր. Լըքլէռ, Հնդկաչինի Փրանսական բանակին հրամանատարը եւ ծովակալ Արժանլիէօ յանկարծ Փարիզ եկած եւ տեսակցած են զօր. տը Կօլի հետ եւն.: Կառավարութիւնը անմիջապէս հերքեց այս զրոյցները, յայտարարելով թէ.— 1. Ծովակալ Արժանլիէօ Փարիզ պիտի գայ Փետրուար 15ին, մասնաւոր արտօնութեամբ: 2. Զօր. Լըքլէռ միշտ Հնդկաչին կը գտնուի:— 3. Զօր. Ժիւէն եւ Տըլաթր երբեք հրաժարական չեն տուած: Վարչապետն ալ իր կարգին յայտարարեց թէ այդ երկու զօրավարներուն հետ խորհրդակցութիւնները կատարուեցան շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ եւ խնդրեց մամուլէն չվրդովել հանրային կարծիքը:

Զինուորական մատակարարութեան վարչութիւնը չեղեալ հռչակեց շարք մը ապրանքներ որոնք յատկացուած էին բանակին զգեստաւորման (5.805.000 մեթր կերպաս, 500.000 բրդեղէն, 20 հազար կօշիկ եւն.): Թերթերը կը գրեն թէ այս ապրանքները ժողովուրդին պիտի ծախուին:

× L'Aube, M. R. P.ի օրկանը, կը գրէ թէ իրենց կուսակցութեան միջամտութեան շնորհիւ, մինչեւ ապրիլ 15 յետաձգուած է Համերաշխութեան տուրքին յայտարարութեան պայմանաժամը: Միւս թերթերը չեն հաստատեր այս լուրը, կրկնելով ելմտական նախարարին յայտարարութիւնը զոր հրատարակեր էինք երէկ: Փոքր հարկատուները ստիպուած չեն յայտարարութիւն տալու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդը Յունաստանի խնդիրը անուշի կապելէ վերջ, այժմ կը քննէ հոլանտական Հնդկաստանի խնդիրը: Այստեղ ալ դէմ դիմաց կանգնած են Խ. Միութիւնը եւ Անգլիա: Ուկրայնայի պատուիրակութիւնը մեղադրեց թէ Մեծն Բրիտանիա իր զինուորական ուժը կը գործածէ խափանելու համար ազգայնական շարժում մը եւ պահանջեց քննիչ յանձնախումբ մը ղրկել: Անգլիոյ արտաքին նախարարը վճռապէս հերքեց այս վերագրումները, մանրամասնօրէն պատմելով ամբողջ անցուդարձը: Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄԸ ապահովելու, «10—15 միլիոն մարդիկ սովամահութենէ փրկելու համար», նախագահ Թրումըն ազդարարեց թէ ի հարկին պիտի առաջարկէ վերահաստատել միսի բաժնեչափը Մ. Նահանգներուն մէջ: Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց առջի օր, քննելու համար թէ երկրին եւ թէ ընդհանրապէս Եւրոպայի պարենաւորման տագնապը որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Փետր. 7ի նիստին մէջ, անգլ. դատախազը մանրամասնօրէն պարզեց Հիթլէրի Գ. «դահաժառանգ»ին, Հէսի պատմութիւնը, որուն համաձայն ամբաստանեալը Անգլիա գացած էր օդանաւով, հաշտութիւն առաջարկելու համար: Հէս պայման դրած է որ Չըրչիլ հրաժարի եւ ազդարարած է որ եթէ առաջարկուած պայմանները մերժուին, բրիտանական կայսրութիւնը պիտի կործանի եւն.:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐԸ Իտալիա կը փախչին, ամիսը հազար հոգի, համաձայն Հռոմէն հասած լուրերու: Բարունապետը կը պատմէ թէ Հրեաները կը ձերբակալուին եւ կը խոշտանգուին: Այժմ 27000 հրեայ փախստականներ կը գտնուին Իտալիոյ մէջ, Աւստրիայէն, Լեհաստանէն, Ռումանիայէն եւ Գերմանիայէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Նոր Ժամանակներ» թերթը կը գրէ թէ կացութիւնը շատ լարուած է Միջին Արեւելքի մէջ, թէ Մ. Նահանգները գործի վրայ են եւ տնտեսական թափանցումներ կը կատարեն Արաբիոյ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ եւն.:

1200 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ Սպանիայէն արտաքսուելով, փոխադրուեցան Ֆրանքեւղերման սահմանագլուխը: Ուրիշներ ալ պիտի վտարուին:

ՍՊԱՌԱԶԷՆ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ առջի օր Ռէփիւպլիքի թաղամասին մէջ յարձակեցան Քոլէտի Լիոնէի մէկ կառքին վրայ եւ կողոպտեցին վեց միլիոն ֆրանքի թղթադրամ: Ամբողջ գործողութիւնը տեւեց երկու վայրկեան, առանց զէնք պարպելու:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ հինգ հոգի սպաննուեցան եւ ուրիշ հինգ հոգի վիրաւորուեցան Թել-Աւիվի մէջ, երբ զինեալ Հրեաներ կը յարձակէին զինուորական կայանի մը վրայ: —

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Ընդհանուր փափաքի վրայ, Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախկին Կեդր. Վարչութիւնը Բ. անգամ ժողովի հրաւիրելով Փարիզի շրջանի հայրենակիցները, 25 հայրենակիցներու ներկայութեամբ ընտրեց իր վարչութիւնը, հետեւեալ կազմով.— Նախագահ՝ Խաչիկ Մկրտիչեան, փոխ նախագահ՝ Խորէն Փոսթոյեան, քարտուղար՝ Լեւոն Տօնիկեան, փոխ քարտուղար՝ Շաւարշ Տ. Պարսամեան, գանձապահ՝ Ստեփան Ալեքսանեան, եւ խորհրդականներ՝ Ֆիլիպ Ասատուրեան եւ Արմենակ Ներսէսեան:

Ժողովը յանձնարարեց նորընտիր վարչութեան մասնաճիւղերը վերակազմել Մարսիլիոյ, Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Սէնթ Էթիէնի, Սէն Շամոնի եւ այլ շրջաններու մէջ: Ուրեմն նորընտիր վարչութիւնը պէտք է նկատել տեսակ մը կեդր. վարչութիւն, մինչեւ որ բոլոր մասնաճիւղերը վերակազմուին, այն ժամանակ կ'ունենանք պատգ. ժողով, ընտրելու համար Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը, ընդմիշտ կապուելով Ամերիկայի մեր կեդր. վարչութեան հետ:

Մեր Միութիւնը որ գոյութիւն ունի 1925էն ի վեր, Գերմաններու ժամանակ դադրեցուց իր գործունէութիւնը: Համաձայն հիմնական ծրագրին, «Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան նպատակն է օժանդակել Հայաստանի մէջ իր հայրենակիցներուն վերաշինական աշխատանքներուն, վառ պահել իր անդամներուն մէջ ազգային գիտակցութիւնն ու հայրենիքի գաղափարը, նպաստել անոնց մտաւոր եւ բարոյական զարգացման, եւ կարելի եղածին չափ օժանդակել կարօտ հայրենակիցներու»: Իսկ այժմ կայ նաեւ ներգաղթի խնդիրը: Անշուշտ այս գեղեցիկ առաջադրութիւնները բոլորի սրտին կը խօսին, եւ մեր հայրենակիցներր պիտի բոլորուին մերշուրջը, այս հայենանուէր գործին սատարելու համար:

Կը խնդրենք ուրեմն, Մարսիլիոյ, Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Սէն Շամոնի եւ Սէնթ Էթիէնի, ինչպէս նաեւ Սէն Մորիսի, Կարտանի եւայլ շրջաններու հայրենակիցներէն, ուր որ առնուազն տասը Տարօնցի հայրենակիցներ կը գտնուին, անմիջապէս վերակազմեն իրենց մասնաճիւղերը եւ յարաբերութեան մէջ մտնեն մեզի հետ, հետեւեալ հասցէով,— Léon Doniguian, 52 rue Gustave Courbet, Bagneux (Seine): Մեր ազգ. կազմակերպութիւններէն եւս կը խնդրուի նկատի առնել վերօգրեալ հասցէն:— Վարչութիւն

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հայրենակիցներ, ուրախութեամբ կը ծանուցանենք թէ կառավարական արտօնագրով Յունուար մէկէն սկսեալ արտօնուած ենք նախկին կանոնագիր-ծրագրով (չինարարութիւն եւ ինքնօգնութիւն) վերսկսիլ մեր գործունէութիւնը: Այս յայտարարութեամբ կը յանձնարարենք վերակազմել մեր նախկին մասնաճիւղերը, իսկ հոն ուր մասնաճիւղ չկար, կազմել մասնաճիւղ մը, եւ յարաբերութեան մտնել Լիոնի նախկին կեդր. վարչութեան հետ: Հինգ մասնաճիւղերու կազմութենէն կամ վերակազմութենէն վերջ պիտի ունենանք պատգ. ժողով, եւ նոր կեդր. վարչութիւն: Ներգաղթի եւ թշուառ ու հիւանդ հայրենակիցներու օգնութեան գործերը կը ստիպեն մեզ օր առաջ կազմակերպուիլ: Լիոնը սկսած է յարաբերութեան մէջ մտնել Նոր Խարբերդ աւանի լիազօրին, եւ Ամերիկայի միութեան ընդհ. կեդրոնին հետ: Փետրուար 10ին համար կազմակերպած ենք համախարբերդցիական ընտանեկան մեծ խնջոյք մը: Հասցէ.— Յակոբ Շահպազեան, 107, rue Part Dieu, Lyon (Rhône):

Պէյրութի Արաբները գործադուլ հռչակեցին, բողոքելով Հրեաներու ներգաղթին դէմ (Պաղեստին):

750 ԿՐԱՄ ՆԱՐԻՆՋ ԵՒ ՄԱՆՏԱՐԻՆ կը բաժնուի, Փետրուար 8էն սկսեալ, M. C. V.երուն, Փետրուարի DS կտրօնով: Փետրուար 8էն 23 պահածոյ թիւնիկ (մաքրօ) E. J1, J2, J3ներուն, Փետրուարի DY կտրօնով:

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ծախու տուն Առնուվիլ լէ Կօնէսի մէջ: Երեք յարկ, 8 սենեակ, շտեմարան, պարտէզ, կազ, ելեկտրականութիւն եւ ջուր ամէն յարկի վրայ: Դիմել՝ Արտաշէս Բազումեանի, 1 rue Turin, Arnouville lse Gonesses, (S. et O.):

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Գեղարուեստական երեկոյթ ի նպաստ Յունաստանի կարօտեալներուն, կազմակերպուած Հ. Կ. Խաչի Սանուհիներու կողմէ: 9 Փետրուար շաբաթ ժամը 8ին, Salle de la Brosseի մէջ: Հայկական պարեր եւ զանազան անակնկալներ: Մուտքը ազատ է:

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է ԱՐԱՄԱՆԻ (Գ. գիրք) ՎԱՐՈՒՑԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հաշուական սխալի մը հետեւանքով, Փետր. 10էն սկսեալ պիտի ծախուի 100 ֆրանքի (փոխանակ 75ի):

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Այսկրի ազատագրումէն ի վեր մեր նոր սերունդին մէջ մեծ հետաքրքրութիւն մը արթնցած է: Կը ...ն եւ կը գիտակցին թէ ամէն բանէ առաջ երեք...յ են եւ օրին մէկը պիտի վերադառնան իրենց ...յրենիքը:

Այսօր հրապարակի վրայ ունինք հարիւրնեբով երիտասարդ, որոնք համախմբուած են զանազան Միութիւններու շուրջ: Շուտով տարի մը կ'ըլլայ որ Կարմիր Խաչը կազմակերպած է իր Սանուհիներուն ...մբը որոնց թիւը 40ը կ'անցնի: Բոլորն ալ 15—2...տարեկան աղջիկներ են, կը խօսին սահուն հայերէն մը, գիտեն նաեւ գրել եւ կարդալ: Շատերը ամէն երկուշաբթի հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'առնեն Հ. Կ. Տէրմոյեանէ:

Քանի մը անազահ տիկիններ ջանք չեն խնայեր, իրենց սանհիները ապագայ լաւ հայուհիներ դարձնելու ...մար: Անցած Դեկտեմբեր 30ին իրենց տուած գարունեստական հանդէսը (զուտ հայկական) զարմացուց բոլոր ներկաները: Իրենց ղեկավարներէն ...կին Ա. Մաղաքեան յայտարարեց. «Երբ մենք ...ւ Հայաստան երթանք, մեր նոր սերունդը ...տի տանինք հոն, իբրեւ ընտիր Հայեր, որոնք ...տի բռնեն մեր տեղը Հայաստանի մէջ»:

Անցած ամառուընէ ի վեր վերակազմուած է Հ. Մ. Ը. Մ. մինչեւ պատերազմի նախօրեակին փայլուն շրջանը բոլորած էր միջին Ֆրանսայի իր դասակարգ...խումբերուն հետ մրցելով: Ներկայիս ունի 70 աւելի անդամներ, կազմած է երեք գնդակի ...ումբեր, որոնց առաջին խումբը կատարեց շարք մը մրցումներ, երբեմն յաղթելով, երբեմն պարտելով: Բոլոր խաղացողներն ալ նոր սերունդին պատկանին որոնք կը հովանաւորուին ու կը քաջալերուին հիներու կողմէն: Իրենց նպատակ միայն գնդակը չէ. ունին սկաուտական բաժին մը նոյնպէս կը տրուին հայերէնի դասեր եւ խրատականներ: Շատ մը ծնողներու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ը օրհնութիւն մըն է որ իրենց զաւակները հոն կը պահէ ապականած միջավայրերէն: Մեր համակրանք կը վայելէ գաղութիս մէջ, գիտակից հայ հասարակութիւնը եւ առեւտրականները նմանապէս կը քաջալերեն զիրենք: Հ. Մ. Ը. Մ. առանց կարեւորութիւն տալու իրեն դէմ եղած խծբանքներուն, կը շարունակէ իր ազգասիրական գործը: Ունի լուրջ ղեկավարութիւն մը, պատուոյ նախագահութեամբ Հ. Կ. Տէրմոյեանի Իր կատարած ձեռնարկները մեծ յաջողութեամբ կը պսակուին միշտ: Դժբախտաբար հաւաքատեղի չունին: Կարելի չէ 70 հոգի հաւաքել տան ... մէջ կամ սրճարանի մը անկիւնը: Պ. Համբիկ Նաքարեան (սկաուտներու խմբապետ) ...ժամաբարսիրայօժար տրամադրած է իր կառատունը: Սհակ Մեսրոպ դպրոցը ունի 70 աշակերտ: Քանիմը երիտասարդներ են որ հիմնեցին այդ դպրոցը և այսօր ալ իրենք են տէր եւ տիրականը: Մէկ խօսքով նոր սերունդը յաջողութեամբ կը գործէ այլասերման դէմ:— Պ. Մանուկեան

Ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի վարչութիւնը բացառիկ դասախօսութիւն մը սարքած է ի պատիւ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, բանաստեղծին 80-ամեակին առթիւ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սալ Մազընոյի մէջ, rue d'Aubagne: Պիտի դասախօսէ Պ. Հ. ԽԼՈՒԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին: Պիտի արտասանուին մեծ բանաստեղծին լաւագոյն կտորներէն, կարող ուժերու կողմէ: Մուտքը ազատ է:

Պիտի երգ. Տիկին Պերճուհի-Գէորգեան Անդրէասեան:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի դասախօսական ժողովը Ց. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Տիկին Միճէրէթեանի բնակարանը:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՓԱՅՏԻ (BOIS et BATIMENT) Արտէլի մաս կազմող ճարտարապետները, շինութեանց մասնագէտները, կահագործները, ատաղձագործները, փայտի մեքենավարները, շէնքի ներկարարները, հիւսները, որմնադիրները, եւն. եւն. Բ. անգամ ժողովի կը հրաւիրուին վաղը, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Studio Caumartin: Օրակարգ՝ շարունակութիւն՝ արձանագրութեանց, ընտրութիւն կեդր. վարչութեան: Զանազան հարցեր:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Փարիզէն Տիկին Գաբրիէլեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրեղբօր՝ Պ. Միրիճանեանի, Նիւ Եորք:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 10 Février 1946 Կիրակի 10 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4532-Նոր շրջան թիւ 261 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՒՆՏԵՐ ԵՒ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Հայկական այգեստան մըն ալ Սուրիա-Լիբանանը, մշակոյթի տեսակէտով:

Հատ-հատ կը հասնին պարբերականներ ու գիրքեր, այլազան բովանդակութեամբ եւ ընտիր տպագրութեամբ: Մեծ մասը չենք ստացած տակաւին: Բայց, կողմնակի տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ իսկապէս արդիւնաւոր վարուցան մըն է որ կը կատարուի այդ բազմահայ եւ համախումբ գաղութին մէջ:

Այսպէս, «Հ. Կոչնակ»ին թղթակիցը կը հաշուէ 23 պարբերական հրատարակութիւններ, — վեցը օրաթերթ, մնացեալը շաբաթաթերթ կամ ամսագիր:

Օրաթերթերէն միայն «Ազդակ»ը տեսնելու պատեհութիւն ունինք, ինչպէս եւ անոր գրական շաբաթաթերթը: Պարբերականներէն ստացած ենք «Ակօս»ը (երկամսեայ), «Նայիրի» միայն մէկ թիւ եւ «Ազդարար» (շաբաթաթերթ): Պատահաբար տեսանք նաեւ «Դէպի Երկիր»ը, օրկան «Հայրենադարձ Երիտասարդութեան»:

Թղթակիցը կը յիշէ դեռ,— «Գրասէր», հրատարակութիւն Հալէպի Գոլէճի ուսանողներու, «Ծիածան» (երկամսեայ, Պէյրութ), «Հայ Գիր» (նոյնպէս), «Հայ Ուսանող» (հրատ. Պէյրութի համալսարանի ուսանողներու), «Հասկ» (օրկան կաթողիկոսարանի), «Նոր Ուղի» (Պէյրութ), «Պատանեկան Արձագանգ» (նոյնպէս), «Աւետիք» (ամսաթերթ Հայ-հռոմէական կաթողիկոսութեան), «Ջանասէր» (կիսամսեայ) եւն.:

Յետոյ ցանկ մը 25 գիրքերու,— պատմուածքներ, վէպեր, ուսումնասիրութիւններ, բայց մանաւանդ բանաստեղծութիւններ (տասը հատոր): Եւ վերջապէս դասագիրքեր (Ընթերցարան, Պատմութիւն Հայոց, Աշխարհագրութիւն):

Թերեւս պակասներ կան այս ցանկին մէջ: Բայց եղածը բաւական է, գաղափար մը տալու համար կատարուած աշխատանքի մասին: Մանաւանդ նկատի առնելով պայմանները,— Նախ պատերազմ, յետոյ անստուգութիւն, տնտեսական եւ տպագրական դժուարութիւններ, տեղական մտահոգութիւններ եւն.:

Ուրեմն ահաւասիկ հունտեր եւ ծաղիկներ, առատօրէն ցանուած խանդավառ երիտասարդութեան մը կողմէ, որ հազիւ թէ տարրական ապրուստի մը ապահովութիւնն ունի:

Հոն ալ, հին վաստակաւորները մատի վրայ կը համրուին այլեւս, եւ իրենց արեան վերջին կաթիլներն է որ կը քամեն: Եւ անշուշտ իրենց գերագոյն մխիթարութիւնը կը կազմեն այս երիտասարդները, որոնք անընդհատ եւ անվհատ կը հերկեն անդաստանը, ակօսներ կը բանան եւ ծաղիկներ կը ցանեն: Իւրաքանչիւրը իր ճամբով, բայց բոլորն ալ ի սպաս միեւնոյն իտէալին,— վառ պահել կրակը: Թէեւ տալ Հայկական Մշակոյթին: Եւ մանաւանդ նոր շունչ եւ աւիշ:

Արդարեւ, բուն գրական-գեղարուեստական պարբերականներուն մէջ, ընդհանրապէս զգալի է այդ շունչը: Թէ իբրեւ յղացում եւ թէ իբրեւ արտայայտութեան միջոց: Թարմութեան մը սարսուռը կը զգաս նոյնիսկ խմբագրութեան, դասաւորման ձեւերուն մէջ:

Կը հաւատանք թէ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, եւ պիտի ունենանք աւելի բեղուն, պտղըղուն ծաղկաստան մը Միջին Արեւելքի մէջ: Միջերկրականի ափերուն վրայ:

Ներգաղթը պատճառ մը չէ որ շարժումը կասի: Ընդհակառակն: Գացողներուն գործը պիտի շարունակեն մնացողները, եւ յաջորդները, աւելի նորահասները:

Միջավայրը ամէն կերպով նպաստաւոր է, մեր մշակոյթին զարգացման, արդիւնացման եւ ծաւալման համար: Դպրոցներու ցանցը, սերունդի սերտ, անխզելի կապը ամէն ապահովութիւն կը ներշնչեն, ապագայի մասին:

Եւ դեռ ուրիշ առաւելութիւն մը,— Աւելի մօտ ըլլալով հայրենիքին, եւ արդէն ուղղակի հաղորդակցութիւն հաստատած, անոնք պիտի կրնան դառնալ կենդանի շաղկապ մը: Մանաւանդ եթէ Երեւանը աւելի լայն բանայ դուռները: Ոչ միայն արժէքներու «արտածման», այլեւ ներածման համար:

Խնդիրը այն չէ թէ ո՛վ աւելի պէտք ունի փոխանակութեան: Կը յիշեցնենք տարրական պահանջ մը,— աւելի սերտ եւ գործօն կապ, առանց «էնտէքս»ի:

Շ.

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Ընդմէջ երկնի եւ անդունդին, փլրուած շըղարշ,
Ու կապտագոյն յաւերժ երազ դուն յարաշարժ,
Հին օրօրոց, ծովանոյշի կախարդ ձայնով
Միշտ օրօրուն ու մեր սըրտէն բըխած դու ծով:
Ծիծղուն ծիծաղ լոյծ շըրթներուն, հեզանըկուն
Աղջիկներու մերկ մարմինին, խօ՜լ ցընծութիւն:
Կըղզիներըդ մէկ մէկ համբոյր, պակշոտ Լեսպոս,
Քորֆու չըքնաղ, Կըրետն արի, Կիպրոս, Սամոս
Անուշահամ գինիներու կըղզիդ Քիոս,
Դուք հեթանոս սուրբ մերկութեանց տաճ՜ուկ սաղմոս:
Ու միտքերու մութ փոթորիկ, տարբերքիդ գէջ,
Կայծակնահիւս՝ ասպետներու սըրտերուն մէջ:
Ծափ ու հառաչ, բայց ներդաշնակ նըւագ ու չափ
Քայլերգ, դըրոյթ, երանգ, զանգակ, մի՛շտ համաչափ:
— Աւա՜ղ հիմա *կողղ* են ծակեր, *վըզիդ* շըղթայ
Արքաներու դուն դարձեր ես ծեր պերճաղին:
Էիր դուն նե՛տ, ու խոր աղեղ դուն լայնալին.
Քեզմով բռներ ու զարկեր նեն միտքերն հըսկայ,
Որսերը մեր, նաշխո՜ւն հաւեր, շարեր հատ հատ
Մեր գիտութեան ձողին վըրայ երկաթապատ:
Հէքեաթ անմահ, ու լուսաշող աւանդութիւն,
Քեզմէ ծընան գոռ աստուածներն արդի մարդուն,
— Արեւներէն եւ անդունդի նըւագներէն —
Դիցանոյշի ու հերոսի խօլ համբոյրէն:

×

Սէգ լեռներէս հոգիս տեսաւ, աչքիս առաջ,
Ծոցըդ մըտաւ գերթ ծովահէն, վազեց ձախ աջ,
Ասպատակեց չորս ծագերուդ, ապրանք պարպեց
Ապրանք առաւ, զըւարթ նաւիս խենթ կայմին յեց:
Միջերկրական, ծաւի աղջիկ, ի՛մ թագուհին.
Ինծի օտար դուն չըկարծես, ե՛ս փեսադ հին.
Քանի հատով մենք դարերով տուեր քեզի
Ասպետական իշխաններու ցուպն արքենի.
Կուրծքիդ վըրան, արեւելեան կողմն աշխարհի
Թըրցուցեր ենք միտքերը մեր գերթ աղաւնի:
Սակայն այսօր, երբ լեռներէս ես վար իջայ
Կուրծքիդ վըրան մութ խաբկանքին հացը կերայ:
Մարմնիդ շըքեղ մերկութեան մէջ, մեղքըս լացի,
Խութերուդ դէմ, ո՜հ, իմ նաւատն արիւնեցի:
Բիւր վէրքերէս ու պերճանքէդ մընաց ինծի
Լոկ յիշատակ՝ լոյսը վըսեմ Սուրբ Ղազարի:
Նըշանածիս մատնին քու մէջդ ես կորուսի
Ի զուր խորքէդ ես իմ սէրըս վե՛ր կանչեցի
Աչքերուս աղն ես քու աղիդ լուռ խառնեցի
Բայց բըտացայ դառն ախորժակն այս թախիծի:
Ապա յոյսերս նաւակներուդ մէջ բեռցուցի
Եւ ափէ ափ քամիներուն ես յանձնեցի,
Մինչեւ որ զիս քու քամակէդ ա՛լ պարտասուն
Նետեցիր հո՛ս, ժայռերուն դէմ, այսքա՜ն հեռուն:

. . . .

Արդ՝ թոյլ կուտաս իմ վէրքերուս հըրդեհումին
Բորբ տենդերուս որ ծոցիդ մէջր խաղաղին. . . :
Ջուր է սակայն մարել կըրակն այս կարօտին
Ու ակընդէտ, արեւմըտեան այս եզերքին
Մարմինըս մերկ ես կը սպասեմ սըրտատըրոփ
Ազդանշանին որ նետուիմ մէջդ որպէս լուղորդ:
Բազուկներուս եւ կուրծքիս մէջ ոյժը կը զգամ
Կարծըր ջուրերդ ճեղքել կուրծքո՛վ, Միջերկրական
Ջի դիւթանքն է լեռներուս իմ ուժեղ այնքա՜ն
Ու սէրն անշէջ իմ աշխարհին անմահական:
Միջերկրակա՛ն, դուն վըզէս կախ՝ կապոյտ ուլունք,
Մօրմէս տըրուած, չարին խափան, կախարդ յուռութք.
Սուզիս միջեւ ու լեռներուս, ճամբայ հոսուն
Ուրկէ հոգիս կ'երթայ կուգայ արդ օրն ի բուն:
Միջերկրական, խաժ ժապաւէն, մէջքիս գօտին,
Սիրտըս կապած՝ հայրենի տան ամուր սիւնին:
Քանի ապրիմ, դուն ես բանտիս լո՜յս բանալին:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ներկայացուցիչները կը պնդեն որ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը նկատի առնէ իրենց խնդրագիրը՝ անգլ. եւ ֆրանսական զինուորներու հեռացման մասին: Այս առթիւ խօսք պիտի առնէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, յուզելով փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան խնդիրը:

ՎԱՌԵԼԻՔ ՓԱՅՏԻ համար իրենց արժէքը կը պահեն հետեւեալ կտրօնները,— Ածուխի կտրօն SH *(առանձին անձերու համար)* 200 *քիլօ*, AH *(2—3 հոգինոց ընտանիք)* 100 *քիլօ*, BH *(4—5 հոգինոց ընտանիք)* 200 *քիլօ*, CH, DH, EH, FH *(առնուազն վեց հոգինոց ընտանիք)* 400 *քիլօ: Մասնաւոր կտրօններ քաղաքապետութեանց կողմէ տրուած* E. *եւ* V. 400 *քիլօ:*

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ՈՒՏԵՆՔ

Նախարարական խորհուրդը առջի օր վեց ժամ զբաղեցաւ պարենաւորման հարցով: Նախարարը, Պ. Լոնչամպոն, մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց իւրաքանչիւր ուտեստի մասին, — հաց, միս, կաթ, ճարպեղէն, գինի, գետնախնձոր եւ ընդեղէն (չոր բանջարեղէն): Փետրուար 14ին Սահմանադիր ժողովն ալ պիտի քննէ այս կենսական խնդիրը: Առ այժմ տրուած են հետեւեալ որոշումները.— պիտի կազմուին երեք դասեր — 1. Ազատ (օրինակ՝ գետնախնձորը) — 2. Քննութեան ենթակայ (օրինակ՝ միսը):— 3. Խիստ կանոնի ենթակայ (հացը):

Միսի մասին պարենաւորման նախարար յայտարարեց թէ «կարելի չէ հրաշքներ գործել, բայց տենդագին աշխատանքով եւ մանաւանդ խիստ կազմակերպութեամբ պիտի ջանան բարուքել կացութիւնը»: Կառավարութիւնը 100 ֆրանք սահմանած է միսին գինը, ամբողջ երկրին մէջ: Գալով գետնախնձորին, ամէն մարդ պիտի կրնայ ճարել զայն ուղղակի մշակելով կամ գիւղացիներէն գնելով: Կառավարութիւնը պիտի քաջալերէ գետնախնձորի մշակութիւնը, մինչեւ երեք ամիս: Ամէն ածու պէտք է մշակուի, ճմրան պաշար ապահովելու համար:

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ Մ. ԱԶԳԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երկու տարբեր տեսակէտներ

Միացեալ Ազգերու Ընկերային եւ Մարդասիրական Յանձնախումբը շատ կարեւոր խնդիր մը քննեց առջի օր: Խորհրդային պատուիրակութիւնը, որուն գլխաւոր ներկայացուցիչը Հայ մըն է, Յարութիւնեան, հետեւեալ չորս առաջարկները դրած էր.—

1. Այն տարագիրները որ չեն ուզեր իրենց եկած երկիրը վերադառնալ, պէտք է միջազգային օգնութիւն ստանան միայն իրենց փախած երկրին կառավարութեան հաւանութեամբ:

2. Պէտք չէ թոյլ տալ որ տարագիրներու կայաններուն մէջ քարոզութիւններ կատարուին Միացեալ Ազգերու կամ անոր անդամներէն ո եւ է մէկուն շահերուն եւ կամ հայրենիք վերադառնալու գաղափարին դէմ:

3. Տարագիրներու կայաններուն պաշտօնէութիւնը պէտք է բաղկանայ գլխաւորաբար իրենց փախած երկիրներու ներկայացուցիչներէն:

4. Պատերազմի ոճրագործները, գործակիցները եւ դաւաճանները պէտք չէ միջազգային օգնութիւն վայելեն, այլ պէտք է իրենց երկիրները վերադարձուին դատուելու համար:

Այս առաջարկներէն իւրաքանչիւրը զատ զատ մերժուեցաւ յանձնախումբին կողմէ, ինչպէս կը հաղորդէ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»: Քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ երկու շաբթուան վիճաբանութիւններէ եւ երեք օրուան տքնաջան աշխատանքներէ վերջ մասնախումբի մը կողմէ որ փորձած, սակայն չէր յաջողած հաշտեցնել Խ. Միութեան տեսակէտը Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու, Հոլանտայի եւ ուրիշ պատուիրակութեանց գաղափարներուն հետ: Մասնախումբը կարգ մը փոքր զիջումներ ըրած էր խորհրդային տեսակէտին, բայց անփոփոխ պահած՝ անգլեւամերիկեան եւ հոլանտական ծրագրին գլխաւոր կէտերը, որոնց համաձայն բոլոր տարագիրները իրաւունք ունին միջազգային օժանդակութեան, առանց նկատի առնելու թէ քաղաքական հակառակորդներ են ո եւ է երկրի ներկայ կառավարութեան: Բացառութիւն կրնան կազմել միայն դատապարտուած ոճրագործները:

Խորհրդային պատուիրակութիւնը վճռապէս կը մերժէ այս տեսակէտը, ինչպէս հաստատուեցաւ Պ. Ա. Յարութիւնեանի եւ մասնախումբի նախագահին՝ Փիթըր Ֆրէյզըրի (Նոր Զելանտա) միջեւ կատարուած երկար ճառերով եւ վիճաբանութիւններով:

Մասնախումբին ընդունած բանաձեւը փոխանցուեցաւ Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդին, որ իր կարգին պիտի քննէ խնդիրը եւ միջազգային կազմակերպութիւն մը պիտի ստեղծէ, գործադրելու համար տրուած որոշումները:

Պ. Յարութիւնեանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Ուկրայնայի պատուիրակներուն ճառերէն կը հետեւի թէ՝ Խ. Միութիւնը եւ իր բաղկացուցիչ պետութիւնները պիտի չմասնակցին ծրագրուած կազմակերպութեան, եթէ խորհրդային տեսակէտը վերջնապէս մերժուի:

Քաղաքական եւ Ընկերային Խորհուրդը սկսաւ քննել Սպիտակ Ռուսիոյ պատուիրակութեան մէկ բանաձեւը, որ կը հրաւիրէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան անդամները ձերբակալել իրենց երկիրներուն մէջ եղած բոլոր պատերազմի ոճրագործները եւ ղրկել այն երկիրները ուր գործած են իրենց ոճիրները, որպէսզի դատուին եւ պատժուին: Անգլիական պատուիրակութիւնը առաջարկեց այս բանաձեւը յղել մասնախումբի մը, որպէսզի աւելի ճշգրտօրէն սահմանուի «պատերազմի ոճրագործ» բացատրութիւնը: Եուկոսլաւիոյ պատուիրակութիւնը անմիջապէս հաւանութիւն յայտնեց. բայց մինչ անգլիական պատուիրակը կ'ուզէր նեղցնել բացատրութեան իմաստը, Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը յայտարարեց թէ ընդհակառակն պէտք է լայնցնել:

ՄԱՅՐԸ

Զօրակո՛չ: Բազմութիւն մը ծովածաւալ՝ խռնուած էր կայարանին հրապարակը, տենդոտ եւ աղմկայոյզ: Մարդիկ կուգային խումբ-խումբ, վալիզ մը բռնած կամ տոպրակ մը՝ իրենց կռնակներուն:

Ծերեր, կիներ, աղջիկներ, մանուկներ եւ ոստիկաններ՝ իրար կը հրմշտկէին, բռնելով հրապարակը եւ սպասելով շոգեկառքի կազմութեան: Տղուր էին բոլորը, պատերազմի ահաւոր մղձաւանջին առթիւ:

Անկիւն մը, մայր մը իր տղան գրկած՝ կը համբուրէր, կը շոյէր, եւ արտասուաթոր աչքերով՝ կը նայէր իր զաւկին, անխօս ու հեծեծուն:

Մարդ մը իր երկու երախաները գրկած, անոնց երեսները կը քսէր իր երեսին, կ'ուզէր յոյս տալ անոնց, իր սրտին ամէնէն գեղեցիկ բաները պատմելով: Պզտիկները կը փաթթուէին հօրը վիզը եւ իրենց մանկական շրթունքը կը տանէին զինուոր դարձող հօր ճակատին, այտերու ու դունչին: Անդին, աչքերը ուռած աղջիկ մը՝ գրկած է իր նշանածը, ժիր մը պլլուած իրարու՝ համբոյրի ջերմութեան մը տակ մոռնալով ամէն բան:

Գիւղերէն եւ քաղաքներէն բազմութիւն մը կուգար մեկնելու համար դէպի ճակատ, դէպի հայրենիքի սահմանները....

Առտուան ժամը տասնին շոգեկառքը կազմուած էր արդէն, եւ սուլիչ մը, դուժկանի ծանրութեամբ, կը հրաւիրէր զօրակոչի զացողները: Բաժանման պահը կը մօտենար, հոգեցունց տեսարան մը կը պարզուէր ե՛ւ մեկնողներուն, եւ մնացողներուն համար:Ծերերը կ'անիծէին պատերազմը յղացողները, մայրեր կուլային իրենց զաւակներուն համար եւ կիներ՝ փշրուած մարմնով եւ դողահար, կը սեղմէին իրենց ամուսինները, արցունքոտ աչքերով:

Ու երբ զինուորները տեղաւորուեցան շոգեկառքին մէջ եւ քառորդ ժամ վերջ սկսաւ շարժիլ մեքենան, կիներու ճիչը եւ աղիողորմ հեծկլտուքը դարձաւ մեռելական: Հայ կին մը կար որ խեղդուկ ձայնով դեռ կը պոռար․

— Արա՛մ, ձագս, մէկ հատիկս... Ձայնը կը խեղդուէր, կ'ուզէր ճչալ, պոռալ, եւ հեղ մըն ալ գրկել իր տղան, հեղ մըն ալ համբուրել իր մինուճարը:

—Արա՛մ, ձա՛գս... Շոգեկառքը դանդաղօրէն քալեց ու կայարան մնացողներու սիրտերը քաշեց տարաւ իրեն հետ:

Թաշկինակներ դեռ կը ճօճէին միջոցին մէջ ու վշտահար սրտեր կը քարանային:

Նազիկ մայրիկ կը դողար սակայն, սիրտը փլած, չէր կրնար զսպել իր արցունքները: Բարեկամներ զայն իր տունը տարին փշրուած ու հոգեթափ: Իր մէկ հատիկ տղան մեկնեցաւ դէպի ճակատ,— յանուն Ֆրանսական հայրենիքին...

×

Անցան շաբաթներ: Արամ քանի մը նամակներ գրեց իր մօրը: Վերջին նամակին հետ ղրկած էր իր զինուորական նկարը՝ խոշոր թնդանօթի մը քով կեցած: Արամ թնդանօթաձիգ էր: Նազիկմայրիկ երբ իր տղուն նկարը տեսաւ՝ զայն համբուրեց ու լացաւ, սակայն, որքան ալ կուլար՝ հոգեկան տարերային ուրախութիւն մը, ուժ կ'առնէր իր սրտին մէջ, եւ, ուրախացած, նկարը առաւ եւ վազեց դուրս: Կ'ուզէր զայն ցոյց տալ իր դրացիներուն,— հայ եւ ֆրանսացի: Նկարը ձեռքը՝ մտաւ տունէ տուն, ցոյց տուաւ հայ կիներուն, գովեց, պատմեց, ժպիտներ ու օրհներգ քաղեց բոլորէն ու դարձաւ տուն, նստաւ սեղանին առջեւ: Ու նայեցաւ երկար, Արամին զինուորական համազգեստին, փայլուն կոճակներուն ու գեղեցիկ հասակին, դէմքին, աչքերուն եւ խնամքով սանտրուած մազերուն:

— Ձա՛գս, սիրեմ, մէկ հատիկ «եավրո՛ւս»... Ետոյ կը սկսէր համբուրել, կը նայէր իր տղուն նկարին ու կ'ուզէր որ ան խօսէր, պատմէր, խնդար ու զուարճացնէր իր մայրը:

Նոր տարին եկաւ: Արամը արձակուրդի եկած էր մօրը քով: Աւելի գեղեցիկ էր, իր զինուորական կերպարանքը հմայք մը տուած իրեն: Մօրը ուրախութեան չափ չկար, կը համբուրէր ու կը նայէր տղուն հասակին, աչքերուն ու երեսներուն: Իր տղուն ականջներն անգամ գեղեցիկ կ'երեւային իր աչքին: Արամ բաւական բաներ պատմեց իր զինուորականկեանքէն, յաճախ չափազանցզուարթ ու կատակախառն․ մայրը մտիկ կ'ընէր տղուն պատմութիւնը ու երբեմն կը տխրէր՝ մտաբերելով Արամին հայրը,— սպաննուած արիւնարբու Թուրքերէն...

— Ո՜ղջ բլլար ու տեսնէր իր զաւակը, կը խորհէր մտովի, առանց սակայն տղուն պատմութիւնը մոռնալու: Արամ իր կեանքը պատմած ատեն յիշած էր նաեւ թէ իր բանակին մէջ կային շատ մը Հայեր, եկած Փարիզէն, Մարսէյլէն, Լիոնէն եւ ուրիշ շրջաններէ:

— Ընկերներուդ հետ լաւ եղիր, ձագս, իրարու սիրտ չկոտրէք...

— Եղբօր նման ենք իրարու հետ, մայրիկ, ըսաւ Արամը: Երբ օրը եկաւ վերադառնալու, մայր ու տղայ գրկեցին իրար ու տաք տաք համբոյրներով օծուեցան:

— Աղօթէ՛ մա՛յր, որ այս պատերազմը շուտ վերջանայ, եւ հաւատա որ անվնաս բոլորս տուն պիտի վերադառնանք:

Երեք ամիս անցեր էր այդ օրէն: Արամ ամէն շաբաթ նամակ մը կը գրէր իր մօրը, միշտ կը կրկնէր․— «Բան չկայ, ո՛չ կռիւ՝ ո՛չ յարձակում կամ նահանջ, գնդակ կը խաղանք»...

Հոգեբանօրէն ոչ զինուորը կը հաւատար պատերազմին եւ ոչ ալ քաղաքներու կամ գիւղերու հասարակ ժողովուրդը:

— «Տարօրինակ պատերազմ»:

Ու չարաշուք օր մը, 1940 Մայիս 10ին, կայծակի արագութեամբ լուր մը կը տարածուէր ամէն կողմ․— գերման բանակներու յարձակումը Պելճիքայէն Լիւքսէնպուրկ եւ Հոլանտա:

Զօրք եւ ժողովուրդ յանկարծակիի եկած՝ կը սպասէին որոշ լուրերու: Բանակներ կը զարնուէին իրարու եւ օդային տորմիղներ երկիրը կը խախտէին իր ընդերքէն: Թնդանօթերը կը գոռային ու կրակէ լեզուներ կ'այրէին խոտ ուտելէն:Մուխի եւ ծուխի մէջ հրասայլեր ամպի կտոր շալկած կը յառաջանային: Մարդիկ կ'իյնային ու շատեր՝ կը կորսուէին հողին տակ: « Գնդակ խաղալ չէր»... Մարդիկ շուարած՝ մնացեր էին կրակներու մէջ եւ երկաթեայ լեռներու շարժուն թաւալին տակ: Երկինքը կը գոռար ահեղ որոտումներով ու կարծես աշխարհը պիտի փլէր դժոխային պայթիւններով:

Գերման բանակները հասեր էին Մանշի եւ Ատլանտեանի ափերը:

Զինադադար: Քայքայուած բանակներ ու գերիներ: Գաղթ: Երկիր մը գերութեան շղթաներով կապկապուած:

Անցան օրեր, անցան շաբաթներ: Տուներ կային որ անհամբեր կը սպասէին իրենց «ճամբորդին», բայց ճամբորդ չկար: Ուրիշներ դուժկան թուղթեր ստացան պատերազմի դաշտէն, եւ տնեցիները սեւ հագան:

Նազիկ մայրիկը սպասեց իր Արամին, օրը գիշերին խառնեց ու փնտռեց պատկերը իր տղուն, նայեցաւ փողոցներուն ու անկիւներ, կծկուած դիտեց ճամբաները, անցորդները, եւ ծանօթներու մօտենալով հարցուց․— Արամէս լուր մը...

— Չեմ գիտեր, մայրիկ...

— Աստուած իմ, պիտի խենդենամ, կը կրկնէր խեղճ կինը յուսահատ:

Ու միշտ սպասեց, յուսալով՝ որ թերեւս «գերի» է, Գերմանիա տարուած: Լման չորս տարի սպասեց,— ոչ մէկ լուր: Նազիկ մայրիկ իր սրտին յոյսը խառնեց իր աչքի լոյսին եւ տարիներ ամբողջ յուսաց, երազեց եւ աչքերը ճամբան «ծլաւ», սակայն Արամէն լուր չկար: Դիմեց Միջազգային Կ․ Խաչին, Ֆրանսական եւ գերման իշխանութեանց, բայց լուր չկար: Անքուն գիշերներ անցուց, երեւակայութեամբ տղան գրկած համբուրեց, անոր մանկութիւնը վերյիշեց, Թրքական ջարդերը վերապրեցաւ, իր մտքին մէջ Արամին դիմագիծը պատկերացուց, բայց սիրտը միշտ պարապ մնաց: Ոչ մէկ լուր:

— Մէկ հատիկ տղաս... Կարօտի վառ կանչը Արամին համար մեծցաւ ու բորբոքեցաւ Նազիկ մամային սրտին մէջ: Խեղճ կինը դալկացաւ, քայքայուեցաւ, եւ ուժասպառ՝ անկողին ինկաւ:

Ամիսներ վերջ, օր մը, դրացիներ ներս մտան եւ Նազիկ մայրիկը մեռած գտան:

Շրջանակի մէջ առնուած, Արամին դպրոցական նկարը կուրծքին՝ մեռած էր անհաս կարօտի կրակով մը:

Արամ ինկած էր պատերազմի դաշտը, եւ իր դիակն անգամ բզիկ բզիկ եղած էր:

Թ․ ՀԵՐՈՅԵԱՆ

Հայաստանի գինիները

Գինեգործները կը պնդէին թէ խերէս գինին պատրաստելու համար անհրաժեշտ է Սպանիայէն բերել յատուկ թթուստ: Հայաստանի Գիտութեանց Կաճառի աշխատակցուհի եւ գինեգործութեան մասնագէտ Ռուզան Աֆրիկեան յաջողած է հերքել այդ պնդումը: Ան հաստատած է թէ Հայաստանի մէջ կայ թթուստ խերէս պատրաստելու համար: Այդ գիւտին շնորհիւ Աշտարակի մէջ հիմնուած է խերէսի առաջին գործարանը Խ․ Միութեան մէջ:

Գինեգործութեան հաստատութեան մէջ գործնական արժէք ունեցող մեծ աշխատանքներ կը կատարուին: Գինիի մասնագէտներ Քոչարեան եւ Բաղրամեան ապացուցած են թէ Հանրապետութեան հիւսիս արեւելեան շրջանին մէջ կարելի է արտադրել ընտիր գինիներ: Շամփայնի արտադրութեան հարցը Հայաստանի մէջ կը քննուի արդէն: Մուսկատ գինին՝ վարդագոյն եւ ճերմակ, իր որակով վար չի մնար Խրիմի գինիներէն:

× Խ․ Հայաստանի 25ամեակին առթիւ, քառասունէ աւելի աշուղներ իրենց երգչախումբերուն հետ համերգներ տուին Երեւանի բնակչութեան համար: Ցայտագիրներուն մէջ լայն տեղ կը գրաւէին աշուղներու յօրինած երգերը՝ պատերազմի ընթացքին:

× Հայաստանի երգահաններ 25 տարուան մէջ գրած են մօտ 30 օփերաներ:

Սինեմային 50 տարեկան

Սինէմային գիւտը Փօլ Վալէրի կը վերագրէ Պղատոնի:

Արդարեւ, մօտաւորապէս 2400 տարի առաջ, յոյն նշանաւոր փիլիսոփան չինական ստուերներ խաղացած էր իր քարայրին մէջ: Քարայրին բերնին պզտիկ ծակի մը ձեւր տալով եւ հանդիպակաց պատին մասնաւոր ծեփ մը զարնելով՝ ծառայելու համար իբրեւ վարագոյր, Սոկրատի աշակերտը յաջողեցաւ ներկայացնել մեծ ֆիլմ մը: Մէկ խօսքով, Արիստոտէլի աշակերտը յայտնեց գործիքները եւ Լիւմիէր կատարելագործեց զանոնք տակաւին 50 տարի առաջ միայն, որով սինէմային գիւտը պէտք է զետեղել, միշտ Փօլ Վալէրիի տեսակէտով, 443 տարի առաջ Քրիստոսի ծնունդէն:

Զգենք բանաստեղծական այս քմայքները, քիչ մը շա՛տ միգամածային, զորս ստեղծած է

LOUIS LUMIÈRE

մեծ բանաստեղծին արգասաբեր երեւակայութիւնը, եւ մօտենանք իրական եղելութեանց:

ԺԷ․ դարէն ի վեր, երբ յօրինուեցաւ մոգական լապտերը, 235 տարիներ սահեցան, մինչեւ որ Լուի եւ Օկիւսթ Լիւմիէր եղբայրներ 1895 Փետրուար 13ին սինէմային տուին իր վերջնական ձեւը: Իսկ 1895 Դեկտեմբեր 28ին բացուեցաւ սինէմայի առաջին վարագոյրը, վճարովի հանդէսի մը մէջ, Փարիզ, Grand Caféի սրահնայարկը:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԼՈՒԻ ԼԻՒՄԻԷՐԻ․— Ժողովուրդը կը ճանչնայ էտուէն Ֆէօյեէրը եւ Տանիէլ Տարիէօն, ու Մարլէն Տիթրիխէն մինչեւ Միշլին Փրէլ, առանց մոռնալու Ֆէրնան Կրավէն եւ Թայրըն Փաուըրը, սինէմայի ոչ մէկ արուեստագէտ անծանօթ կը մնայ իրեն:

Ժողովուրդը սկսած է ճանչնալ նաեւ մեծանուն բեմադիրները, Ֆրանք Քափրան, Ժիւլիէն Տիւվիվիէն, Պէքէրը կամ Սէսիլ Պ․ տը Միլը: Բայց շատ աղօտ ծանօթութիւն մը ունի անոր մասին որ սինէմային հայրն է,— Լուի Լիւմիէր:

Այսօր Լուի Լիւմիէր 80 տարեկան է:

Պըզանսոնէն վերջ, ուր ծնաւ, Լիոնէն վերջ, ուր աշխատեցաւ, Փարիզէն վերջ, ուր յաղթանակեց, մեծ գիտնականը այժմ կը բնակի Պանտոլի խաղաղ ծովեզերքը:

Իր վիլլան կը կոչուի Lumen,— այստեղ է որ «կեանք տպագրող մեքենային» հնարիչը կ'ընդունի զիս: Բարի ժպիտ մը կը լուսաւորէ իր դէմքը, որու վրայ աշխատանքի տարիները խոր ակօսներ գծած են, որու վրայ իմացականութիւնը կը թուի թէ ձգած է իր դրոշմը:

Մինչ քով քովի կը քալենք պարտէզին մէջ, որ կը գտնուի իր վիլլային առջեւը, Լուի Լիւմիէր ինձմէ տեղեկութիւն կ'ուզէ Ֆրանսական սինէմային, անոր ձգտումներու եւ ապագային մասին, որովհետեւ սինէմային հայրը համեստօրէն հեռու կ'ապրի այն հրաշալի շարժումէն, զոր սինէման ստեղծեց: Եւ երբ կ'ակնարկեմ իր յիսուն տարիներ առաջ կատարած գիւտին, մեծ գիտնականը կը շեղէ խօսակցութիւնը մեղամաղձոտ խոստովանութեամբ մը:

— Բախտաւորութի՞ւն է միթէ, կ'ըսէ ինծի, շատ երկար ապրիլը, այդպէս՝ մարդ հանդիսատես կ'ըլլայ իրեններուն կորստեան եւ ուրախալի բան մը չէ այս ...

Իր հիւրանոցը բարձրացած ենք հիմակ: Ռամպրանտէն զլուխ - գործոց վերարտադրութիւն մը «Մարդակազմութեան դասը» եւ Վալոնի եւ Թէոտոր Ռուսօյի գեղեցիկ կտաւները կը զարդարեն պատերը:

Տանուտէրը շատ բարեկամ չէ արդի նկարչութեան:

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Կարճ եւ դիւրին

Հրատապ հարց: Երկար ատենէ ի վեր վէճ կայ, հայերէն նոր ուղղագրութեան մասին:

«Գրաբար», «արեւմտահայ» եւ «արեւելահայ», եռոտանի բարբառէ մը ետքը, բախտը բերաւ, որ երկուօրեակ ուղղագրութիւն մըն ալ ունենանք:

Որքան տեսակաւոր՝ այնքան ճոխ:

Հին, մեր գիտցած ուղղագրութիւնը, քաղաքացիութենէ զրկուելով՝ պուրժուազիական դարձաւ: Քանի մը գիրեր իբրեւ խորթ զաւակ կամ իբրեւ անբարեյոյս, հայ այբբենարանէն դուրս շպրտուեցան:

Այսպէս, «էշ»ը «եշ»ցուցինք: «Օրաթերթ»ը՝ «որաթերթ»ի վերածեցինք: «Երեւան»ի գլխուն «յ» մը անցուցինք: Մականուններուն «եան»ը սրկելով՝ «յան»ով մը պոչեցինք:

Վերջերս, տեսնելով, որ դուրս մնացած տառերը, խլրդային աշխատանքի լծուած՝ ազգը պառակտելու վրայ են, կարգ մը գրողներ, գրչամարտի դաշտը իջած՝ մելան կը սպառեն: Հայաստանի լեզուաբանները խղճահար այս երեւոյթէն, կրկին քաղաքացիական իրաւունք պահանջեցին, վտարուած գիրերուն համար: Այբբենարանէն ներս առին զանոնք՝ պաշտօնի փոքր փոփոխութիւնով մը:

Ներկայիս, Եջմիածինը՝ իր էջմիածնութիւնը վերստանալով, կրկին վանքի վերածուեցաւ: Այս առթիւ, ուրախութենէն զանգերը հնչեցուց եւ վանականներ հաւաքեց իր թեւերուն տակ:

«Եգ»երը իրենց «է»ն գտնելով, արուներու մօտ իրենց «էգ»ութիւնը փայլեցնել սկսան: «Եչ»երն ալ իրենց նախկին «է»ին տիրացած «էչ» դարձան եւ չորքոտանիներու ընկերութեան մէջ, իրենց պատիւը հաստատուած տեսնելով, ականջները տնկած՝ բազմազգինչ ձայնիւ օրհներգեցին:

— Ընկե՛ր, Հայաստանի մէջ ընելիք ուրիշ գործ չմնա՞ց, որ ելեր հայ այբբենարանը իրար կ՚անցընեն, ուղղագրութեան անունով:

— Դիւրի՞ն գործ կը կարծէք ուղղագրութեան խնդիրը: Տղոց հոգին կ՚ելլէ չիտակ գրել սորվելու երեսէն: Ժամերով գլուխ կը ճաթեցնեն գտնալու համար թէ՝ «օրիորդ»ը «օ»ո՞վ պէտք է գրել եթէ ոչ «ո»ով: Մինչեւ որ գտնեն, արդէն իրենց ներշնչումը ցնդած եւ իրենց ըսելիքն ալ մոռցած կ՚ըլլան:

«Այդ քանի մը գիրերը կրճատելով, պարզապէս տղոց եւ անուն հանած կարգ մը գրագէտներուն գործը դիւրացած էր:

— Խնդիրը քանի մը գիրի վրայ չէ, ընկե՛ր, ուրիշ կարգ մը տառեր ալ, իրենց պաշտօնէն դուրս, նոր պաշտօններու տիրացած են, որոնք կրկին դժուարութիւններու դուռ կը բանան: «Հովիւ»ր «հովիվ» եղած է: «Յակոբ»ը՝ «Հակոբ»: «Յաջող»ին «յ»ն «հ»ի փոխուելով՝ «հաջող»ին հետ քուր-աղբար դարձած է: Անկէ ետքը, եթէ մէկու մը գրենք «յաջողութիւն կը մաղթեմ»ը «հ»ով, մարդը գլխուդ կը խփէ կամ նամակդ կը վերադարձնէ քեզի:

«Տանդ հարկը նորոգեցի՞ր»ը, տան «հարկ»ի (տուրք) մասին առնելով՝ մարդուն սիրտը թունդ պիտի ելլէ:

— «Կարճ կապէ՛», խմբագիրը «հ»օնքերը պռստել սկսաւ»:

— Եթէ ինծի մնայ, բոլորովին արմատական, աւելի յեղափոխական եւ աւելի ազատ միջոցի մը կը դիմեմ: Կը ջնջեմ «ուղղագրութիւն» բառը: դեկրէտ կը հանեմ, որ ամէն ոք պէտք է գրէ իր լսած եւ հասկցած ձեւով, եւ կամ ինչպէս որ կու գայ գրչին տակ: Այսպէս,

Սիրելի Ցիրաքիս·— Շադ կը ցիրեմ քենծի, քիշեռ ցերեկ քու վրաթ կը մըտազեմ: Աստըվազդ սիրես եկու ջէ մըսեռ, խօսգ տուր ինզի: Եէս քեզ պիտի եռչանիկածըննեմ: Կեանքիթ մինչեվ վերչը երջանիք պիտի ըլլաց: Հօքիս կեանքըս քեզի ծօհ ըլլայ: Մինչեվ վեռչ քեզ ցիրօղ՝ ՑԵԹՐԱՔ

Այս կերպով, ոչ ականջը կը բողոքէ, ոչ բառարանի պէտք կայ, ոչ ուղղագրական կնճռոտութիւններու եւ ոչ ալ հակահայաստանեան նկատուելու մղձաւանջի:

Տղաքը, երեսունութ հայ գիրերը սորվելէ վերջ, կը սկսին նամակ եւ բանաստեղծութիւն գրել՝ նախանձը շարժելով իրենց վարժուհիներուն...

Կ. ՊԵՏՐՈՍ

— Այժմ յանդգնութիւնը յաճախ տաղանդին տեղը կը գրաւէ, կ՚աւելցնէ:

Գրադարան մը, աշխատասենեակ մը, լաբորաթուար մը, — Լիւմիէր ահա թէ ուր կ՚անցընէ իր օրերը եւ գիշերներուն մէկ մասը, հակառակ իր տարիքին, նոր ուղիներ բանալու համար գիտութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ:

Հետաքրքրական կէտ մը, — Նշանաւոր գիտունը շատ հազուադէպ է որ սինէմա երթայ:

Ինծի կ՚ըսէ թէ տեսած է Symphonie Inachevéeն, J'Accuse, Նափոլէոնը (Abel Gance) եւ Փանեոլի La fille du Puisatierն:

Ուրիշ կէտ մը, — Լուի Լիւմիէր երբեք Հոլիվուտ չէ գացած:

Այսպէս քաղաք մը հիմնուած է իր գիւտին շնորհիւ եւ զայն տեսնելու արդար հետաքրքրութիւնը երբեք չէ ունեցած:

Կրիֆթէն մինչեւ Սէսիլ Պ. տը Միլը եւ Ուօլթ Տիսնի, մեծ բեմադիրները եւ արուեստագէտները այցելութիւն տուած են իրեն: Ալպոմ մը, զոր կը պահէ խնամքով, կը հաւաքէ բոլորին ստորագրութիւնները:

Մայիս 6ին (1935) Ֆրանսացիները տօնեցին իր յոբելեանը:

Եւ արժանացաւ Պատուոյ Լեգէոնի հրամանատարի տիտղոսին, յետոյ ընտրուեցաւ Ակադեմական, այժմ անդամ է Գիտութեան Ակադեմիային: Երբ իրեն կը յիշեցնեմ այս տիտղոսները, կը պատասխանէ.

— Ատանկ շատ բաներ տեսած եմ:

Լոնտոնէն, Մոսկուայէն, Հելսինկիէն, Հռոմէն, Ուաշինկթընէն, Պրիւքսէլէն, ամէն կողմերէ հեռագիրներ՝ շնորհաւորելու համար զինք:

— Շատ անկարեւոր պատմութիւններ են ատոնք:

Այսպէս քանի մը հաճելի ժամեր՝ ընկերակից եղայ անոր որ մինակը կ՚ապրի Միջերկրականի արեւոտ ափերուն վրայ, եւ որ օր մը հնարեց այս զքանչելի գործիքը, սինէման:

Շատ ժամանակ չըներ որ իր գիւտին յիսնամեակն էր:

Պզտիկ ցոյց մը զատ, որ տեղի ունեցաւ Փարիզ, մասնագէտներու մտերիմ շրջանակի մը մէջ, այս դէպքը ուրիշ որ եւ է արձագանգ չունեցաւ:

Ու մինչ սինէման Ֆրանսայի երկրորդ ճարտարարուեստն է եւ երրորդը՝ Ամերիկայի, իր հնարիչը՝ Լուի Լիւմիէր կը կորսուի, արդէն մոռացութեան աղջամուղջին մէջ:

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

ՇՈՒՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒ վաճառումը արգիլուեցաւ Պերլինի մէջ, որովհետեւ շատ մը խաբեբաներ անոնց միսերէն երշիկ շինելով կը ծախէին:— Համպուրկի մէջ գերման կին ոստիկաններ անգլ. զինուորներու հետ կոխեցին տուները եւ սեւ շուկայի ապրանքներ գտան մեծ քանակութեամբ:

ԱՐԵՒԵԼՔ

Ո՛հ, մայր Արեւելք, լոյսերի կայան,
Վհատ օրերիս զօրավիգ եւ յոյս,
Բա՛ց քո օրհնութեան դարպասները լայն,
Բաշխիր աշխարհին թրթիռ, սէր եւ յոյզ:

Դո՛ւ, աստուածների հեթանոս տաճար,
Լոյս ու շողերի աղբիւր անապակ,
Որ հին ազգերի պաշտամունք դարձար,
Եւ աղօթարան չորս հովերի տակ:

Քո անմահական բիւրեղ ջրերում
Ամէն օր արփին առնում է լոգանք,
Քո կոյս ծոցի մէջ աստղերն են նիրհում,
Եւողեան դիւթիչ օրօրների տակ:

Արեւները քո երկնակամարից
Սուրբ անդաստանին կեանք են ցնցղում,
Լուռ գիշերներում լուսընկան անբիծ
Կաթնագոյն լոյսով իմաստ է մաղում:

Քեզնում են ապրել իմ խիզախ ցեղի,
Քաջ, ազատատենչ նախնիները մեծ,
Վաղընջեան մարդու հաւատքն է եղել
Անթերի մտքի քո հանճարը վէս:

Քո երկնի տակ է Եւան մեղանչել,
Նոյ Նահապետի օջախն էիր դու,
Քո կրծքի վրայ դրախտն է հանգչել
Եւ օրորանը առաջին մարդու:

Արեւելքի զառ պերճ հորիզոններ,
Բոց արեւների գահեր բարձրաբերձ,
Դո՛ւք, աստեղազօծ լազուր կամարներ,
Վիրաւոր հոգիս թռչում է դէպ ձեզ:

Այս մայրամուտի անհունի եզրին,
Մութ է, մղձաւանջ, սրտակեղեք ցուրտ,
Շուրջս լպրծուն երազանք է սին
Եւ ողջը ունայն մի խաբկանք անսուտ:

Արեւե՛լք, քո ջերմ արեւն եմ ուզում,
Քո մուգ երկինքը, անդաստանը սուրբ,
Պարզ օդը, հողը, ջրերը լազուր,
Որից հիւսել ես էութիւնս որբ:

ԳՈՐԵԱՆ

ԻՐԱՔ ԵՒ ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆ բանակցութիւններ կը կատարեն, երկու պետութիւնները միացնելու համար: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Այս շաբթու Իրաքեան պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Անգարա, նախագահութեամբ նախկին վարչապետ Սայիտ Նուրի փաշայի, զանազան բանակցութիւններ կատարելու համար:

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայոց լեզուի շինարարութիւնը, որ գլխաւորուած է Տէրմինաբանական կոմիտէով, ունի իր բազմաթիւ օջախները, որոնցից արժէ յիշատակել հետեւեալները, «Սովետական Հայաստան» օրաթերթը, որ դարձել է ո՛չ միայն խոշոր լեզուաշինարար, այլեւ Հայոց լեզուի ուսուցիչ, Գիտութիւնների Ակադեմիայի Լեզուի Ինստիտուտը՝ յանձին իր ժամանակակից Հայոց լեզուի նորմաների յանձնաժողովի եւ բառարանագրութեան սեկտորի Պետական Համալսարանի Հայոց լեզուի ամբիոնը եւայլն: Չէ կարելի չնշել 1933 թուին հրատարակուած ռուս-հայերէն երկհատոր ընդարձակ բառարանը, ինչպէս եւ ծերունազարդ հայագէտ ակադեմիկոս Ստ. Մալխասեանի քառահատոր «Հայերէն բացատրական բառարանը», որը Հայոց լեզուի իսկական գանձարան կարող է համարուել: Այս բառարանի 1ին, 2րդ եւ 3րդ հատորները լոյս տեսան 1944—1945 թիւերին, վերջին հատորը լոյս կը տեսնի յառաջիկայ ամիսներին:

Երրորդ հիմնական նուաճումը, որ ունեցաւ Հայոց լեզուն սովետական շրջանում, այն է, որ նա դարձաւ գիտութեան ու տեխնիկայի լեզու, բարձրագոյն դպրոցի լեզու. Երեւանի Պետական Համալսարանը, Գիւղատնտեսական, Բժշկական, Պոլիտեխնիկական, Անասնաբուժական և Անասնաբուծական եւ այլ Ինստիտուտները, մայրաքաղաքի ու շրջանային կենտրոնների տեխնիկումները քանըհինգ տարուայ ընթացքում պատրաստել են հազարաւոր մասնագէտներ՝ գիւղատնտեսներ, բժիշկներ, անասնաբոյժներ, քիմիկոսներ, ճարտարապետներ, բուժակներ, հողաչափներ, տեխնիկներ հայերէն ուսուցմամբ, շնորհիւ այն հանգամանքին, որ մենք այժմ ունինք գիտականօրէն բարձր մշակուած լեզու: Այն խոշոր գիտական ու տեխնիկական գրականութիւնը, որ լոյս է տեսել Հայաստանում հայերէն բնագրերով կամ թարգմանաբար, աներեւակայելի կը լինէր առանց գիտական բարձր մշակոյթի հասած լեզուի: Մեր լեզուն դարձաւ նաեւ փիլիսոփայական մտքի, մարքսիզմ — լենինիզմի ճոխ, ճշգրիտ արտայայտչական միջոցների պահանջը բաւարարող բարձրորակ լեզու:

Զգալի առողջացում ու վերելք ապրեց ի հարկէ նաեւ մեր հրապարակախօսութեան, դպրոցի, արուեստի, թատրոնի ու գեղարուեստական գրականութեան լեզուն: Նայիրի Զարեանի «Ձայն հայրենական» պոեմն ու «Արա Գեղեցիկ» դիցապատմական ողբերգութիւնը, Ստեփան Զօրեանի «Պապ Թագաւոր» պատմավէպը եւ Սովետահայ գրականութեան ուրիշ շատ երկեր միշտ յաջողութեամբ կարող են մրցել մեր նախասովետական դասական գրականութեան երկերի հետ նաեւ իրենց լեզուական կուլտուրայով:

Ինքնին հասկանալի է, որ մեր լեզուի կեանքի մէջ սովետական շրջանում կատարուած վերոյիշեալ երեք հիմնական տեղաշարժները, որոնք նրան բարձրացրին ժողովրդական, պետական եւ գիտական լեզուի մակարդակին, պէտք է անդրադառնային եւ անդրադարձան նրա բոլոր կողմերի բաղադրիչ տարրերի վրայ: Եւ իրօք զգալի փոփոխութիւն ու վերելք ունեցան մեր լեզուի ուղղագրութիւնն ու ուղղախօսութիւնը, բառապաշարն ու իմաստաբանութիւնը, ձեւաբանութիւնն ու շարահիւսութիւնը, ինչպէս և ոճաբանութիւնը: Այս բոլորի մէջ անտարակուսելիօրէն ամենամեծ չափերի հասաւ բառապաշարի փոփոխութիւնը, քանի որ հէնց բառապաշարը, բառերն են հանդիսանում լեզուի ատաղձը: Միայն պատեհ առիթի թողնելով մեր լեզուի միւս տարրերի զարգացման քննութիւնը՝ փորձենք ամենասեղմ կերպով ուրուագծել բառապաշարի մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւններից գլխաւորները.—

1.— Առօրեայ բառապաշարից դուրս մնացին, անգործածական կամ սակաւ գործածական դարձան հին կենցաղի ու հին իրաւակարգի երեւոյթներն արտայայտող բազմաթիւ բառեր (թաղապետ, ոստիկան, նահանգ, գաւառ, քաղաքագլուխ, երեցփոխ, կոռ, գզիր, եւայլն»:

2.— Ստեղծուեցին կամ յոյժ գործածական դարձան սովետական նոր հասարակարգն ու կենցաղն արտայայտող անհամար բառեր (շրջան, ժողովրդական, կոմիսար, սովետ, կոլտնտեսութիւն, աշխօր, հարուածային, շքանշանակիր, բանթղթակից, հրամանագիր, գործարկել, ելեկտրակայան եւայլն):

3.— Կատարուեցին անհրաժեշտ նոր փոխառութիւններ գրաբարից (պարէտ, գոյ, հեծան, արկ, հաստոց, ի փառս, ի բարօրութիւն, յանուն եւ այլն) եւ ժողովրդական բարբառներից (դահուկ, չմուշկ, տէրութիւն, էտել եւայլն):

4.— Հայերէնի բառակազմութեան օրէնքներով ստեղծուեցին հազարաւոր նոր բառեր՝ հարստացնելով մեր լեզուի գանձարանը (կերպար, տեղանք, բնագիծ, բացառել, դիտանցք, հրակնատ, հաստոցաւոր, համակեդրոնացում, գործարկել, թողարկել, թուարկել, ջրարկել, փորձարկել, ընդյատակեայ, հակազդ, զրահարար, ականա-

նետ, մարտակարգ, կատարծու, գոյվիճակ եւն.)։

5.— Կատարուեցին բազմաթիւ նոր փոխառութիւններ գերազանցապէս ռուսերէնի միջոցաւ, այդ փոխառութիւնները մեծ մասամբ արդէն միջազգային են դարձել, եւ մեր արեւելահայ գրական լեզուն, հետեւելով գրաբարի աւանդներին ու բոլոր առաջաւոր լեզուների օրինակին՝ առանց խորշելու ընդունում է այն օտարազգի բառերը, որոնք անհրաժեշտ են իր պետական, հասարակական ու գիտական կեանքի մէջ։

Ժողովրդական լայն զանգուածների վրայ յենուած եւ պետութեան կողմից պաշտպանուող լեզուն, գործնական լեզուն երկիւղ չունի այդպիսի փոխառութիւններից, ինչպէս երկիւղ չունեն անգլերէնը, ֆրանսերէնը, ռուսերէնը, ինչպէս երկիւղ չունէր եւ մեր գրաբարը։ Բաւական է միայն յիշեցնել, որ ըստ ակադեմիկոս Հրաչեայ Աճառեանի «Հայերէն արմատական բառարանի» եւ «Հայոց լեզուի պատմութեան» տուեալների, գրաբարի 10772 արմատից 4016 արմատ փոխառեալ է, ըստ որում 1405ը՝ պարսկերէնից, 209ը՝ ասորերէնից, 775ը՝ յունարէնից, 800ը՝ արաբերէնից եւն.։ Այդ օտարազգի բառերը ժամանակի ընթացքում այնքան են մերուել մեր լեզուի մէջ, որ այսօր լեզուաբանը հազիւ կարողանայ համոզել, թէ ոչխար, բակ, գաւառ, կօշիկ, բժիշկ, հազար, զոյգ, մըկրատ, մեխակ, ամբիոն, գաղափար եւ մանաւանդ Գուրգէն, Սուրէն, Երուանդ, Արշակ, Պօղոս, Յովհաննէս, «հայերէն» չեն։ Նոյն բնական օրէնքով այսօր մենք իբրեւ հայերէն հարազատ բառեր ենք ճանաչում բոլշեւիկ, սովետ, կոլխոզ, կոմիսար, միլիցիոնէր, մաթեմատիկա, բենզին, ասֆալտ, օպերա, բալետ, ռադիօ, ֆիզիկա եւայլ նոր փոխառութիւնները եւ կարիք չենք զգում նրանց արհեստական «հայաշունչ» թարգմանութեան ինչպէս որոշ արդարացուցիչ պատճառներով վարւում են արեւմտահայ լեզուի չինարարներից ոմանք՝ ասֆալտը՝ մայթաձիւթ, ռադիօն՝ ձայնասփիւռ, կոմիսարը՝ գործավար, բենզինը՝ կնդրին, պարաշուտը՝ անկարգել թարգմանելով։

Ապրելով բնաշխարհից հեռու, օտար կամ անբարեացակամ ազգերի ու կլանող լեզուների միջավայրում՝ նրանք այդ անում են ազգային ինքնապաշտպանութիւնից (դժբախտաբար երբեմն նաեւ անապարծութիւնից) դրդուած, սփիւռքի հայութիւնը ապազգայնացման եւ ձուլման վտանգից զերծ պահելու նպատակով։ Այդպիսի վտանգ չունի Մայր Հայրենիքի հայութիւնը, որը սովետների ու ռուս մեծ ժողովրդի շնորհիւ ձեռք է բերել իր հաստատուն պետականութիւնը, ունի Պետական Համալսարան ու Գիտութիւնների Ակադեմիա, բնաշխարհում կեդրոնացած հոծ մտաւորականութիւն եւ ազգային լեզուի պահպանութեան ու զարգացման այլ բազմաթիւ գործօններ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՍԵՒԱԿ
(Երեւանի պետական համալսարանի Հայոց լեզուի ամբիոնի վարիչ, Դոցենտ)

Խ. Միութեան մեղադրանքները

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Փետրուար 8ի նիստին մէջ, Ֆրանսական դատախազութիւնը վերջացուցած ըլլալով իր ամբաստանութիւնները, կարգը եկած էր Խ. Միութեան, որուն գլխաւոր ներկայացուցիչը, զօր. Ռուտէնկօ, ծանրակշիռ ամբաստանագիր մը կարդաց։

Զօրավարը նախ հաստատեց թէ «պատմութեան այս առաջին միջազգային ատեանը օրինաւոր է եւ թէ բոլոր ամբաստանեալները մարդասպաններ են— արժանի օրէնքին խստութեանց։ Ամբողջ տարածութիւններ, ծաղկաւէտ շրջաններ անապատի եւ գերեզմանի վերածուած են, այս մարդոց միջոցաւ»։ Յետոյ պարզեց նախայարձակ պատերազմին ծալքերը, նկարագրեց կատարուած աւերիչ արշաւանքները Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Նորվեկիոյ, Տանըմարքայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Ֆրանսայի եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ (հեռագիրը չի յիշեր Յունաստանը)։ Ըսաւ թէ այս բոլոր յարձակումները նախապատրաստութիւնն էին գլխաւոր յարձակման,— Խ. Միութեան դէմ սարքուած նախայարձակման։ Համաձայն փաստաթուղթի մը, 1940 Դեկտեմբերէն իսկ, Հիթլէր իր ֆինլանտացի եւ ռումանացի մեղսակիցներուն յայտնած էր Խ. Միութեան դէմ կատարուելիք յարձակման ծրագիրը։

Յետոյ յիշեց շարք մը թուանշաններ, ապացուցանելու համար Խ. Միութեան կրած կորուստները,— 1710 քաղաքներ եւ 70.000 գիւղեր քարուքանդ 6 միլիոն տուներով, 25 միլիոն արկածեալներ անպատսպար։ «Աւազակները առած տարած կամ քանդած են 239.000 շարժիչ մեքենաներ, 175.000 մեքենաներ, 31.850 գործարաններ, 65.000 քիլոմեթր երկաթուղի (122.000ի վրայ)։ 4100 կայարաններ եւ 98.000 կոլխոզներ քարուքանդ։ Գրաւուած շրջաններուն մէջ կային 12 միլիոն ձիեր, աւազակները գողցած են 7 միլիոնը։ 31 միլիոն եզներէն եւ կովերէն 27 միլիոնը Գերմանիոյ ճամբան բռնած են։ Զարդուած բնակիչներն ալ մեծ թիւ մը կը կազմեն։

Եզրակացնելով, խորհրդային դատախազը շեշտեց.— «Մենք իրաւունք չունինք մոռնալու զոհերը։ Մենք իրաւունք չունինք անպատիժ ձգելու անոնք որ կազմակերպեցին այս հրէշային ոճիրները»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ նոր վարչապետը, Ղավամ Սալթանէ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ ինք միտք չունի ճանչնալու Ատրպատականի կառավարութիւնը, «իր ներկայ վիճակին մէջ։ Ատրպատականի կամ ուրիշ որ եւ է նահանգի ինքնավարութիւնը կրնայ վճռուիլ միայն պարսիկ ժողովուրդին կողմէ»։ Վարչապետը աւելցուց թէ տակաւին որոշուած չէ այն պատուիրակութիւնը որ Մոսկուա պիտի երթայ, բանակցելու համար։ Երեսփ. ընտրութիւնները յետաձգուած են, մինչեւ որ օտար զինուորները հեռանան Իրանէն։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդը կը շարունակէ քննել հոլանտական Հնդկաստանի խնդիրը։ Անգլիոյ արտաքին նախարարը պատասխանելով խորհրդային պատուիրակութեան մեղադրանքներուն, արդարացուց իր երկրին բռնած դիրքը եւ մերժեց քննիչ յանձնաժողով մը ղրկելու առաջարկը։ Անգլիա վճռած է տեղի չտալ։

ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ, ժողովրդական ցոյց մը տեղի պիտի ունենայ Նասիօնի եւ Ռէֆիւպլիքի հրապարակներուն վրայ, տօնելու համար 1934 Փետր. 12ի տարեդարձը (պայքար ֆաշականութեան դէմ), նախաձեռնութեամբ ձախակողմեան հոսանքներու։ Նախարարական խորհուրդը որոշեց որ նահանգապետներն ալ մասնակցին այս ցոյցին։ Փարիզի մէջ կառավարութեան ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ Պ. Թորէզ։— Առջի օր միապետականները ժողով մը սարքելով Փարիզի մէջ, այպանեցին Ֆրանսայի ձախակողմեան կուսակցութիւնները, իբրեւ պատասխանատու երկրին պարտութեան։ Ձախերը պատասխանեցին եւ կռիւ մը ծագելով 60 հոգի ձերբակալուեցան։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ տագնապը պիտի քննուի Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին կողմէ, ելք մը գտնելու համար։

ՍՊԱՆԻՈՅ Հանրապետական վարչապետը, Եօզէ Խիրալ Փարիզ հասաւ Ամերիկայէն։ Ի հարկին Սպանիա պիտի երթայ, տապալելու համար Ֆրանքոյի իշխանութիւնը։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ պիտի բարձրանան, ինչպէս գրած էինք։ Երբ Գ. կարգի տոմսերը 40 առ հարիւր բարձրանան— Փարիզէն Լիոն ճամբորդութիւնը, որ 171 ֆրանք էր պատերազմէն առաջ, պիտի բարձրանայ 645ի (512 քիլոմեթր)։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի կազմակերպած թէյասեղանը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, Պառ տը լա Շոմիէռի մէջ։ Շատեր ետ վերադարձան սրահը լեցուած ըլլալով։ Տիկին Քրմոյեանի հրաւէրով հաւաքոյթին բացումը կատարեց ընկերուհի Տիկին Քիպրիթճեան, նկարագրելով հայ կնոջ կատարած դերը, Վարդանանցի Շուշանիկէն մինչեւ Բիւզանդիոնի գահին վրայ բազմող հայ թագուհիները, մինչեւ մեր օրերու հերոսուհիները։ Անդրադառնալով Հայ Կապոյտ Խաչի 27 տարիներու գործունէութեան, նմանցուց զայն մշտահոս աղբիւրի մը։

Գեղարուեստական բաժինը շատ խնամուած էր։ Տեղի ունեցան սանուհիներու կողմէ արտասանութիւն, խմբերգ եւ պարեր ու զանազան անակնկալներ։ Տիկին Պերճուհի Գէորգեան Անդրէասեան սիրայօժար երգեց «Հօ՜յ նար, օ՜հ, ինչ անուշ, Հայաստան եւ փոքրիկ տղայ, ջերմ ծափերու մէջ։ Սանուհիներու կողմէ «Նոր Սերունդ»էն Պ. Կակոսեան եւ Օր. Դարբինեան ներկայացուցին «Այայլուխ»ը, Որսկան Աղբէր, կենդանի պատկերը Պ. Տիլանեանի եւ Օր. Պօղոսեանի կողմէ։ Արտասանեցին Քրմոյեան եւ Օր. Գասպարեան, տեղի ունեցան նաեւ տրամախօսութիւն, պար եւ զանազան անակնկալներ։ Աճուրդի դրուած ափսէ մը թերթանուշ շահեցան Տէր եւ Տիկին Տ. Տիրատուրեան իրենց առատաձեռն մասնակցութեամբ։ Հասոյթ՝ 13.400 ֆրանք։ Տէր եւ Տիկին Զաթիկեան ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Ս. Աշրաֆեան հանդէսին փայլը աւելցուցին իրենց կովկասեան պարերով։

Խօսք տրուեցաւ նաեւ տեղական կոմիտէին, որ իր ներկայացուցիչին կողմէ գրաւոր գեղեցիկ ճառով մը գնահատեց տարուած աշխատանքը եւ յաջողութեան մաղթանքներով վերջացուց իր խօսքը։

Թղթակից

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի դասախօսական ժողովը՝ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Տիկին Առաքելեանի բնակարանը։

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
SERGEANT WANDELL E. PITZER
Նշանուած

7 Փետր. 1946 — Fontenay s)Bois, Vincennes

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ, կազմակերպուած Սեվռանի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, կիրակի Փետրուար 17, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30 — 22 «Մասիս» սրահին մէջ։ 87 Ave de Liyry Sévran (S. et O.)։ Ներկայացում՝ «ԳԱԻԱԹ ՄԸ ԹԷՅ»։ Երգ, արտասանութիւն, մարզանք, նուագ։ Եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

ՊԷՐՆԱՐ ՎԱՀԷ, վկայուած իրաւագէտ Փարիզի Իրաւաբանական համալսարանէն։ Նախկին ուսանող Ընկ. Գիտ. Բարձր. Վարժ.ի, 9 rue Georges Lafenestre, Les Blagis (մէթրոյէն 300 մեթր հեռու), Bourg la Reine (Seine)։ Կ'ընդունի առժամաբար իր բնակարանը, առաւօտները ժամը 9էն 10 եւ ժամադրութեամբ։ Հեռու բնակողներու համար գրաւոր խորհրդակցութիւն իրաւաբանական ամէն տեսակի հարցերու մասին, procédure, fiscalité, ընկերութիւն։ Ի հարկին կ'երթայ գաւառ և արտասահման։ Tél. ROB. 08-87։

Պ. Սերովբէ Փափազեան եւ զաւակները, Եդուարդ եւ Կատարինէ, Տէր եւ Տիկին Մասիս Փափազեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռաֆայէլ Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մալեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարդանուհի Զաքըրեան եւ զաւակները եւ բոլոր ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(դուստրը Զէյթունցի հերոս Յարութիւն Զաքըրեանի)։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ 12 Փետրուար երեքշաբթի ժամը 3.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Rue Jean Goujon, 15։

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՓԱՅՏԻ (BOIS et BATIMENT) Արտէլի մաս կազմող ճարտարագէտները, շինութեանց մասնագէտները, կահագործները, ատաղձագործները, փայտի մեքենավարները, շէնքի ներկարարները, հիւսները, որմնադիրները, եւն. եւն. Բ. անգամ ժողովի կը հրաւիրուին վաղը, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Studio Caumartin։ Օրակարգ՝ շարունակութիւն՝ արձանագրութեանց, ընտրութիւն կեդր. վարչութեան։ Զանազան հարցեր։

ՍԳԱՏՕՆ ՏԻԿԻՆ ՇԱՆԹԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր Միութիւնները իրենց յարգանքի բաժինը բերել, ընկերուհի ԶԱՎՕ ՇԱՆԹի մահուան առթիւ իր կազմակերպած սգահանդէսին, Փետրուար 16, շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Սալ Ժան Կուժոն։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Ապրիլ 7 Կիրակի ցերեկէն վերջ կը ներկայացուի
ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՀԵՌՈՒ
Թատերգութիւն 4 արար ՀՐԱՉ ՏԱՐՈՆԵԱՆԻ
Բեմադրութեամբ դերասանապետ Բագրատունիի

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 12 Février 1946 Երեքշաբթի 12 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4533-Նոր շրջանի թիւ 262 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

Ա.

Ազգային Համերաշխութեան տուրքը հաստատող 15 Օգոստոս 1945ի հրամանագիրը ամէնէն ընդարձակը եւ կնճռոտն է Ֆրանսայի հարկային օրէնքներուն: Կարելի չէ անոր մասին լիակատար գաղափար մը տալ քանի մը բառով: Մեր նպատակը պիտի ըլլայ ուրեմն պարզել անոր էական տրամադրութիւնները, եւ տալ կարգ մը գործնական ցուցմունքներ՝ դիւրացնելու համար խմբագրութիւնը հարկային յայտարարութեան որ սկզբունքով պէտք է կատարուի մինչեւ 18 Փետրուար: Այս պայմանաժամը մինչեւ 15 Ապրիլ երկարաձգուած է գործնականին մէջ, քանի որ, ելմտական նախարարին յայտարարութեանց համաձայն, ուշացողներէն որ եւ է տուգանք պիտի չառնուի մինչեւ 15 Ապրիլ, կարգ մը պայմաններով:

Համերաշխութեան տուրքը կը պարունակէ երկու իրարմէ անջատ տուրքեր. 1. Հարստացման տուրք (Contribution sur l'enrichissement) որ պիտի վճարուի այն հարկատուներուն կողմէ, որոնց հարստութիւնը աւելցած է 1 Յունուար 1940 եւ 4 Յունիս 1945 թուականներու միջեւ գտնուող շըրջանին: 2. Ընդհանուր գոյքերու վրայէն առնուած տուրք (prélèvement sur les patrimoines):

Հարստութեան տուրքը պիտի առնուի վերոյիշեալ շրջանին մէջ ձեռք բերուած գոյքերուն վրայէն միայն: Հետեւաբար, 1940 Յունուարէն առաջ գոյութիւն ունեցող գոյքերուն բերած հասոյթները կամ բնականօրէն աւելցած արժէքը այս տուրքին ենթակայ չեն: Հին գոյք կը նկատուին նաեւ 1940էն ի վեր ստացուած նուէրներն ու ժառանգութիւնները: Անոր ենթակայ չեն նմանապէս 1940էն առաջ հարկատուին սեփական դրամներով գնուած գոյքերը:

Անոնք՝ որ ի վիճակի չեն որոշապէս կազմելու այդ թուականին իրենց ունեցած գոյքերուն ցուցակը, կրնան միանուագ գումարով մը (forfait) նշանակել 1 Յունուար 1940ին իրենց ունեցած հարստութիւնն ու արժեթուղթերը: Օրէնքը իրաւունք կու տայ հարկատուին իր հարստութիւնը ներկայացնող գումարէն զեղչել մինչեւ այն ատեն պետական գանձին յայտարարած իր հասոյթներուն կէսը ներկայացնող գումարը, եթէ այդ հասոյթներուն համար պէտք եղած տուրքը վճարած է արդէն: Օրէնսդիրին նպատակը եղած է այս տրամադրութեամբ վարձատրել այն հարկատուները՝ որոնք իրենց եկամուտները ժամանակին յայտարարած են ուղղամտօրէն:

Ընդհանուր գոյքերու տուրքին հիմը որոշել աւելի դիւրին է: Քաղաքացիին հարկային կարողութիւնը պիտի ճշդուի անոր բոլոր հարստութեանց ամբողջութեան գնահատումովը: Այս բանին համար պետ. գանձը արդէն ունի պէտք եղած փաստաթուղթերը, մասնաւորաբար երբ հարկատուի մը օտար երկիրներ ունեցած տըվիզները, ամէն տեսակ դրամները եւ կամ օտար արժեթուղթերը նախապէս արձանագրուած են կառավարական պաշտօնատան մէջ:

Հարստութեան տուրքը եւ ընդհանուր գոյքերու տուրքը իրարմէ անջատ են, ըսինք, բայց երկուքը միասին պէտք է պարտաւորիչ կերպով նշանակուին յայտարարութեան (déclaration) թուղթին վրայ, զոր 10 ֆրանքի կարելի է գնել Արձանագրութեանց Գրասենեակներէն (Bureau d'Enrégistrement) կամ Papiers timbrés ծախողներէն:

Յայտարարութիւնը պէտք է երկու օրինակ ըլլայ, եթէ հարկատուին ընդհանուր գոյքերուն գումարը 500.000 ֆրանքէն աւելի է, կամ եթէ հարկատուն ենթակայ է նաեւ հարստութեան տուրքին: Եթէ այր եւ կին միասին ընեն իրենց յայտարարութիւնը, այս գումարը կը կրկնապատկուի: Յայտարարութեան խմբագրութեան մասին տեղեկութիւններ կան անոր տպագրուած հարցարանին զանազան մասերուն վրայ: Կը յանձնարարենք կարդալ ուշադրութեամբ:

Գիտնալու համար թէ ով պարտաւոր է յայտարարութիւն ստորագրելու, ենթադրելու է պահ մը որ հարկատուն մեռած ըլլայ 4 Յունիս 1945ին: Արդ, եթէ օրէնքը կը պահանջէ որ, այս պարագային, ժառանգորդները իրենց ժառանգած գոյքերը յայտարարեն պետական գանձին, այդ մեռած ենթադրեալ հարկատուն ենթակայ է նոր տուրքին, եւ, հետեւաբար, պէտք է ընէ իր յայտարարութիւնը: Միայն թէ, եթէ ընդհանուր գոյքերու ամբողջական արժէքը 200.000 ֆր.ը, կամ իր հարստութեան յաւելումը 50.000 ֆրանքը չանցնիր, հարկատուն զերծ է որ եւ է յայտարարութիւն ընելէ: Այս գումարները 400.000 ֆրանքի եւ 100.000 ֆրանքի կը բարձրանան, եթէ այր եւ կին միասին կատարեն իրենց յայտարարութիւնը մէկ թուղթի վրայ: Անոնցմէ վար եղած գումարներու համար տուրք չի գանձուիր ուրեմն: Սակայն այր եւ կին զատ զատ յայտարարութիւն ընելու ստիպուած են եթէ, 1944ի իրենց եկամուտները 1945ին յայտարարած ատեն, այս յայտարարութիւնը առանձին առանձին ըրած են: Այս պարագային, այնպէս կ'ենթադրուի որ 1945 Յունուար 1ին բաժնուած էին իրարմէ կամ այդ թուականէն ետք ամուսնացած են:

Եթէ տուրքին ենթական անձը մեռած է 4 Յունիս 1945էն ետք, իր ժառանգորդներն են որ պիտի ընեն յայտարարութիւնը:

Յայտարարութիւնը պէտք է յանձնուի հարկատուին պաշտօնական բնակարանին կամ սովորաբար բնակած վայրին ժառանգութեանց Արձանագրութեան Գրասենեակին, եթէ այս բնակավայրերը Ֆրանսայի մէջ են 4 Յունիս 1945ին: Այլապէս, ան պէտք է յանձնուի Փարիզի Արձանագրութեան Գրասենեակը որ կը գտնուի Սէն Սիւլփիսի հրապարակը:

Մեծ կարեւորութիւն ունին յայտարարութեան «ընտանեկան կացութիւն» խորագիրը կրող մասին (էջ 2, պատկեր 2) մէջ նշանակուելիք տեղեկութիւնները, որովհետեւ հարկատուն զեղչի իրաւունք ունի իր զաւակներու թիւին համեմատութեամբ, 25.000 ֆրանք առաջին զաւկին, 50.000 ֆրանք երկրորդ զաւկին, և 100.000 ֆր. երրորդ զաւկին ու անկէ ետք իւրաքանչիւր զաւկի համար, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց տարիքը: Այս զեղչերէն կ'օգտուին ամուսիններէն իւրաքանչիւրը զատ զատ: Եթէ զաւակները իրենց ծնողքին վրայ բեռ (à charge) են, այս գումարները կը կրկնապատկուին: Այսպէս, հայր մը եւ մայր մը որոնց զաւակները իրենց վրայ բեռ են, իրենց ընդհանուր գոյքերուն վրայ որ եւ է տուրք չեն վճարեր եթէ այս գոյքերուն գումարը 500.000 ֆրանք է (մէկ զաւակ), 700.00 ֆրանք (երկու զաւակ), 1.100.000 ֆրանք (երեք զաւակ), 1.500.000 ֆրանք (չորս զաւակ), եւ այսպէս շարունակաբար, 400.000 ֆր. կ'աւելնայ չորսէն վեր իւրաքանչիւր զաւկի համար: Եթէ զաւակները իրենց ծնողքին վրայ բեռ ըլլալէ դադրին, այս գումարները կ'իջնեն 450.000 ֆրանքի մէկ զաւկի համար, 550.000 ֆրանքի երկու զաւակի համար, 750.000 ֆրանքի երեք զաւակի, 950.000 ֆրանքի չորս զաւակի համար, եւ այսպէս շարունակաբար: Ծնողքին վրայ բեռ եղող զաւակ կը նկատուին, Ա) 4 Յունիս 1945ին 21 տարին չլրացուցած տղաք, Բ) հիւանդ կամ անդամալոյծ տղաք, Գ) 21 տարին չլրացուցած կամ հիւանդ բայց ուրիշին պատկանող զաւակներ՝ զոր հարկատուն իր տան մէջ ընդունած է եւ կը հոգայ անոնց ապրուստը:

Յայտարարութեան էական նպատակն է հարկատուին ամբողջ պարտքերուն եւ գոյքերուն ցուցակը (inventaire) ներկայացնել:

Հարկատուն 4 Յունիս 1945ին մեռած ենթադրելով միշտ, պէտք է նշանակել սկզբունքով այն պարտքերը միայն՝ որոնք, Ա) վճարելի կը նկատուին իր մեռած օրը, Բ) այն պարտքերը՝ որոնք ապացուցուած են դատարանի կողմէ ընդունելի ապացուցագիրերով, Գ) այն պարտքերը՝ որոնք օրէնքին սահմանած ձեւերովը ընդունելի են, Դ) պէտք չէ զեղչել ժառանգական հարկային օրէնքին կողմէ մերժուած դասակարգ մը պարտքեր: Այս կարգէն են՝ 1. մահուընէն երեք ամիս առաջ պայմանաժամը եկած պարտքեր՝ որոնք արդէն վճարուած ըլլալ կ'ենթադրուին, 2. Կալուածային գրաւով (hypothèque) երաշխաւորուած պարտքեր՝ որոնց պայմանաժամը երեք ամիսէ ի վեր լրացած է, 3. օտար դատարանի մը կողմէ տրուած վճիռով մը հաստատուած պարտքերը, որովհետեւ այսպիսի վճիռները Ֆրանսայի մէջ գործադրելի չեն, 4. օտար երկրի մը մէջ գտնուող կալուածով երաշխաւորուած պարտքեր, եւն.:

Երբ խնդիրը առեւտրական գործառնութիւններէ առաջ եկած պարտքերու վրայ է, ասոնք ընդունելի են եթէ հաստատուին պարտատէրին կամ պահանջատէրին օրինական պարտաւորիչ գումարներով, ինչպէս նաեւ այլեւայլ գրութիւններով (ընդունուած փոխանակագիրներ, եւն.):

Գալով գոյքերու, ասոնք պէտք է նշանակուին զատ զատ, որոշապէս եւ մանրամասնօրէն 5րդ պատկերին վրայ, էջ 4 եւ 5: Այս գոյքերը Յունիս 1945ին հարկատուին, իր կնոջ եւ իրենց վրայ բեռ եղող զաւակներուն գոյքերն են, բայց անոնք միայն՝ որոնցմէ ժառանգական տուրք պիտի առնուէր, եթէ հարկատուն մեռած ըլլար 4 Յունիս 1945ին:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՇԷՆՔ ՉԷ ՄՆԱՑԱԾ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս տեղական թերթերը հեռագիր մը հրատարակեցին, որ կ'ըսէր թէ երկրաշարժ պատահած է Թուրքիոյ մէջ, բայց քաղաքի անուն չէին յիշեր:

Պոլսոյ թերթերը կը հրատարակեն Անատոլուի գործակալութեան հետեւեալ հեռագիրը, Դեկտ. 16 թուականով.—

Երկրաշարժը Վանայ մէջ կը շարունակուի ամէն օր, գիշեր եւ ցերեկ, պարբերական ցնցումներով: Այս առտու, ժամը 2.20ին, բաւական բուռն երկրաշարժ մը պատահեցաւ եւ ճեղքուած շէնքերը աւելի քանդուեցան: Այլեւս Վանայ մէջ ամուր շէնք մնացած չէ: Շատ քիչ է թիւը անոնց որ իրենց տուները կը պառկին:

Երկրաշարժը կը շարունակուի մօտաւորապէս եօթը ամիսէ ի վեր եւ ժողովուրդը մտատանջութեան մատնուած է:

Այսօր էրզրումէն 700 վրան եկաւ, տրամադրուելու համար անպատսպար ժողովուրդին: Կառավարութեան եւ պաշտօնէութեան տաղաւարներու շինութիւնը կ'աւարտի այս օրերս:

ՍԹԱԼԻՆԻ ՃԱՌԸ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Վիթխարի ծրագիրներ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին ընտրութիւնները,— երկրորդ անգամ՝ յեղափոխութենէն ի վեր: (Առաջինը տեղի ունեցաւ 1937 Դեկտեմբերին, համաձայն Սթալինեան սահմանադրութեան (1936):

Ընտրական պայքարին առթիւ, սպարապետ Սթալին ալ ճառ մը խօսեցաւ Փետրուար 9ին, պանծացնելով Խ. Միութեան յաղթանակները,— ռազմական, տնտեսական եւ ընկերային: Գերմանական պատերազմին համար ըսաւ թէ կը ստանար «բուն իսկ ժողովուրդներու գոյութեան»:

— «Խ. Միութեան յաղթանակը պէտք է նկատել յաջողութիւնը խորհրդային կարգուսարքին որ հաստատեց իր կենսունակութիւնը: Պատերազմը ապացուցուց թէ խորհրդային վարչաձեւը աւելի առնական է քան դրամատիրական ուրիշ որ եւ է կարգուսարք եւ լաւագոյն դրութիւնը: Խ. Միութիւնը հաստատեց թէ ժողովուրդներու այլազան խառնուրդ մը չէ, ինչպէս եղաւ երբեմն աւստրեւհունգար կայսրութիւնը, այլ միացեալ հասարակութիւն մը, ըլլալով հանդերձ բազմազգի պետութիւն մը: Կարմիր բանակը հաստատեց թէ պարզապէս ծիծաղելի են այն քննադատութիւնները որ կ'ուղղուէին ոչ միայն Գերմանիոյ, այլեւ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ, ուր կը սիրէին զայն նմանցնել կաւէ ոտքերով հսկայի մը»:

Փառաբանելէ վերջ կարմիր բանակին յաղթանակները, Սթալին բաղդատութիւն մը կատարեց 1913ի եւ 1940ի տնտեսական - զինուորական կացութեան միջեւ: 1913ին ցարական Ռուսիան ունէր.— 4.220.000 թօն ձուլածոյ մետաղ, 4.230.000 թօն պողպատ, 23 միլիոն թօն ածուխ, 9 միլիոն թօն քարիւղ, 740.000 թօն բամպակ: 1940ին ունէր.— 15 միլիոն թօն ձուլածոյ, 18.300.000 թօն պողպատ, 166 միլիոն թօն ածուխ, 31 միլիոն թօն քարիւղ, 2.700.000 թօն բամպակ:: Ուրեմն սնամէջ յոխորտանք մը չէն եղած հնգամեայ ծրագիրները:

1942—1944 խորհրդային ռազմական արտադրութիւնը եղած է.— Տարեկան 30.000 հրասայլ, 40.000 օդանաւ, 120 հազար թնդանօթ, 3 միլիոն հրացան, 2 միլիոն ինքնաշարժ զէնք, 240 միլիոն ռումբ, 7.400.000.000 փամփուշտ:

Սպարապետը յետոյ աւետեց թէ մօտերս պիտի ջնջուին պարենատոմսերը, պիտի բարւոքի կեանքի մակարդակը, գիներու նոր զեղչով մը եւ անհրաժեշտ պիտոյքներու յարաճուն արտադրութեամբ եւ յայտարարեց.

— «Եթէ արդիւնաւոր աջակցութիւն մը ընծայենք մեր գիտուններուն, անոնք պիտի կրնան ոչ միայն հաւասարիլ, այլեւ գերազանցել իրենց օտար պաշտօնակիցներուն իրագործումները: Երկիրը ամէն անակնկալի դէմ ապահովուած պիտի ըլլայ արտադրելով,— 50 միլիոն թօն ձուլածոյ, 60 միլիոն թօն պողպատ, 500 միլիոն թօն ածուխ, 60 միլիոն թօն քարիւղ»:

Ընտրութեանց առթիւ, յիշելով թէ համայնավարները պիտի քուէարկեն անկուսակցականներու հետ, սպարապետը դիտել տուաւ,— «Անկուսակցականներուն մէջ կը գտնուին քաղքենի թշնամի տարրեր: Բայց խորհրդային վարչաձեւը դիտցած է միանգամայն պատուար մը կանգնել, մեկուսացնելով յետադիմական տարրերը ե՛ւ ամրապընդել համայնավարներու եւ անկուսակցականներու միութիւնը: Անոնք բոլորն ալ կող կողի թափեցին իրենց արիւնը ռազմադաշտերուն վրայ»:

Սթալին ճառը վերջացուց ծափերու փոթորիկի մը մէջ եւ շնորհակալութիւն յայտնելով ընտրողներուն, խոստացաւ արժանի հանդիսանալ անոնց վստահութեան:

Կիրակիէն առաջ, հազարաւոր ճառեր խօսուեցան երկրին մէկ ծայրէն միւսը: Լէնինկրատի Սովետին ընդհ. քարտուղարը, զօր. Ժտանով յայ-

տարարեց թէ Խ. Միութեան պարտականութիւնն է «պաշտպանել Սթալինեան արտաքին քաղաքականութիւնը,— խաղաղութիւն եւ բարեկամութիւն ժողովուրդներու միջեւ: Ազատատէր ժողովուրդներուն միջեւ տակաւին կան յետադիմական տարրեր որոնք թշնամի են Խ. Միութեան: Զախողման դատապարտուած են այն փորձերը որ կը կատարուին Խ. Միութեան դերը նսեմացնելու կամ վարկաբեկելու համար: Ամէն պարագայի մէջ, Խ. Միութիւնը այժմ այնպիսի կարեւոր միջազգային ազդակ մըն է որ, ոչ ոք պիտի յաջողի նուազեցնել անոր նշանակութիւնը կամ ստորագնահատել անոր շահերը: Կուսակցութիւնը պիտի պայքարի նաեւ աւելի զօրացնելու համար խորհրդային պետութեան զինեալ ուժերը»:

Նախագահ Կալինին նամակ մը ուղղելով Լէնինկրատի Սովետին, բացատրեց բուն ժողովրդապետութեան իմաստը:«Օտար երկիրներու մէջ անհատական շահու սկզբունքն է որ կը տիրապետէ: Խորհրդային ժողովրդապետութեան հիմնական սկզբունքն է հաւաքական եւ ընկերական համագործակցութիւն »:

Բաղիրով, Ազրբէջանի պատգամաւորը, յիշելով Միացեալ Ազգերու ժողովին անցուդարձը, ազդարարեց թէ պէտք է աչալուրջ ըլլան: Քականովիչ ալ յիշեցուց թէ պէտք չէ մոռնան որ Խ. Միութիւնը տակաւին շրջապատուած է դրամատիրական երկիրներով:

× 140.000 քուէտուփեր պատրաստուած էին, ընտրութեանց առթիւ, որոնց կը մասնակցէին 100—110 միլիոն ընտրողներ, 195 միլիոն բնակչութեան վրայ, քաղաքներու, գիւղերու, մեկուսի վայրերու, կառախումբերու, շոգենաւերու եւն. մէջ: Շաբաթ եւ կիրակի Մոսկուան եւ Լէնինկրատը կը լողային լոյսերու եւ դրօշներու մէջ: Նոյն խրախճանքը ամէն տեղ: Ամբողջ երկիրը բաժնուած էր 1287 ընտրական շրջանակներու :

Օտարին հողերը

ԿՐՃԱՏՈՒՄ, ՊԱՐԷՆԱՒՈՐՈՒՄ ԵՒԱՅԼՆ

Ելմտական նախարարը, Պ. Անտրէ Ֆիլիփ, որ Լիոն գացած էր ներկայ ըլլալու համար տնտեսական շրջանային համագումարին, յայտարարեց թէ տակաւին անկարելի է հանրութեան տեղեկացնել բուն ելմտ. կացութիւնը, որովհետեւ նախ կ'ուզէ տեղեկութիւն հաղորդել իր պաշտօնակիցներուն: Սակայն չեշտեց թէ խնայողութիւնները կախում ունին մանաւանդ զինուորական ծախքերու կրճատումէն: Կը խորհին զինուորներուն թիւը 800.000էն իջեցնել 400.000ի, իսկ զինուորական ծախքերը՝ 200 միլիառէն 96 միլիառի: Այս նպատակին հասնելու համար նախարարը վճռած է տեղի չտալ իր ծրագրին հիմնական կէտերուն մէջ:

× Աշխատանքի նախարարը, Պ. Քռուազա (համայնավար) եւ տեղեկատու նախարարը, Պ. Տէֆէռ (ընկերվարական), Մարսէյլ գացին, իբրեւ հիւր Առեւտրական Սենեակին: Պատասխանելով բարի գալուստի ճառերուն, Պ. Քռուազա ծանրացաւ աշխատավարձքերու խնդրին վրայ եւ ըսաւ թէ կը խորհի ջնջել օրավարձի նուազագոյնը եւ առաւելագոյնը: « Հիմնական օրավարձ մը պիտի հաստատեմ աշխատաւորներու իւրաքանչիւր դասակարգին համար: Այդ օրավարձը կրնայ բարձրանալ արտադրութեան յաւելումով: Արտադրութեան աճումը մահու եւ կենաց խնդիր է մեզի համար »:

Պ. Տէֆէռ ալ պարզելով ծրագրուած բարենորոգումները, բացատրեց թէ երկրին տնտեսութիւնը կը կարօտի խոր բարեփոխումի մը որ չի կրնար յաջողիլ «առանց դաժան ապաշխարանքի եւ առանց կրճատելու զինուորական ծախքերը որոնք շատ ծանր բեռ մը կը կազմեն արիւնաքամ երկրին համար: Պէտք է նաեւ աւելի պարզ ձեւի մը վերածել հարկային դրութիւնը: Հարկադրուած ենք խիստ միջոցներ ձեռք առնել, ինչ որ պիտի վնասէ մեր ժողովրդականութեան: Բայց անհրաժեշտ են այդ միջոցները, շահելու համար արտադրութեան ճակատամարտը եւ ապահովելու Ֆրանսայի վերելքը »:

× Տեղական թերթերը կը գրեն թէ պարենաւորման նախարարին յայտարարութիւնը չէ փարատած ժողովուրդին յուսահատութիւնը: Անցեալ օր աւելի քան հազար ընտանիքի պետեր որոնք շարք մը ընտանեկան ընկերակցութիւններ կը ներկայացնեն, ժողով գումարեցին Սալ Վակրամի մէջ: Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը կ'ըսէ թէ միշտ միեւնոյն դասակարգերը կը զրկուին եւ ուրիշներ կ'օգտուին: Պարէնաւորման նախարարին ծրագիրը միայն մէկ նորութիւն կը պարունակէ, — ազատ ձգել գետնախնձորի յառաջիկայ հունձքին վաճառումը: Որ եւ է փոփոխութիւն չկայ միսի հրապարակին վրայ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը՝ վաղը, չորեքշաբթի, ժամը 19ին, Café Noailles. Դասախօս՝ Պ. ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ: (Հեռագրէ մը կը տեղեկանանք թէ շատ յաջող անցած է ի պատիւ Ա. Ահարոնեանի սարքուած հանդէսը):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՏ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԵՆ Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ, ինչպէս կ'իմանանք վերջին թղթաբերէն: Այսպէս, Քոմոթինիի մէջ (Կիւմիւլճինէ) 52 ամբաստանեալ Հայերէ 11ը դատապարտուած են, 12 օրուան դատավարութենէ մը վերջ, հակառակ հարիւրաւոր վկայութեանց.— Արամ Հաճեան, դեղագործ, 60 տարեկան, դատապարտուած է ցկեանս աքսորի, Ստեփան Բարթեմեան, ծխախոտի վաճառական, 65 տարեկան, 10 տարուան աքսոր, Թադէոս Վարդանեան, ատաղձի վաճառական, 58 տարեկան, վեց տարուան աքսոր, Գաբրիէլ Սարգիսեան, 55 տարեկան, գործատէր հեծելանիւի, 6 տարուան աքսոր: (Ուրիշ տեղեկութիւններ՝ վաղուան թիւով):

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. ժողովը 46 ձայնով մերժեց անդամ ընդունիլ Սպանիան, ցորչափ չէ փոխուած ներկայ իշխանութիւնը: Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, յիշեցնելով Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ տրուած որոշումը: Ուրիշներ ալ խօսեցան, շեշտելով թէ զօր. Ֆրանքոյի կառավարութիւնը հաստատուած է Նացի Գերմանիոյ եւ Ֆաշական Իտալիոյ աջակցութեամբ:

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԾԱԳԵՑԱՆ Գահիրէի մէջ, շաբաթ օր, իբրեւ հետեւանք ուսանողական ցոյցի մը որ ուղղուած էր Անգլիոյ դէմ: Ցուցարարները կ'աղաղակէին,— «Անկցի՛ աշխարհակալութիւնը: Հեռացէ՛ք Նեղոսի հովիտէն»: Երկու երեք հարիւր ոստիկաններ, բիրերով զինուած, կռուեցան ուսանողներուն հետ, որոնցմէ 150 հոգի ձերբակալուեցան: Ուսանողներէն վիրաւորուեցան 50 հոգի, ոստիկաններէն՝ 36 հոգի: Աղեքսանդրիոյ մէջ ալ ցոյցեր տեղի ունեցան, բայց կարճ տեւեցին:

100 ԿՐԱՄ ՍԱՌԱԾ ՄԻՍ, 100 կրամ խոզեղէն, կամ 100 կրամ ձիու միս պիտի բաժնուի Փետր. 11—17ի շաբթուն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ Իտալական գաղթավայրերը պէտք է ենթարկուին միջազգային խնամակալութեան, հետզհետէ անկախութեան հասնելու համար: Գերմանիոյ եւ Ճափոնի հետ հաշտութիւնը պէտք է կնքուի մինչեւ 1947ի վերջը: Կեդրոնական կառավարութիւն մը պիտի կազմուի Գերմանիոյ մէջ:

ԵՐԿՈՒ ԿԵՂԾ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ եւ կին մը ներկայանալով դերձակ Յակոբ Ալթունեանի խանութը, Քուրպվուա, յափշտակեցին 14.800 ֆրանք եւ կարգ մը գոհարեղէններ:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԲՈԼՈՐ ՉԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ֆրէզնոյի (Քալիֆորնիա) մէջ կազմակերպուած է Համա-Չարսանճաքի Հայրենակցական Միութիւն մը, որ կը փափաքի հաղորդակցութեան մտնել արտասահմանի իր բոլոր հայրենակցական Միութիւններուն հետ:

Այն տեղերու մէջ ուր Միութիւն կամ մասնաճիւղ գոյութիւն չունին, դիմել անհատապէս: Կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն միանալ մեզ եւ կազմել մասնաճիւղեր եւ հաղորդակցութեան մտնել Միութեանս հետ, այսպէսով թէ լաւ հիմի վրայ դրած կ'ըլլանք Համաչարսանճաքի Հայրենակցական Միութիւնը եւ թէ օգնած կ'ըլլանք մեր կարօտեալներուն: Հասցէ.— Compatriotic Union of Charsanjak, R. 4. Box 235, Fresno, Cal. U. S. A.:

×

Փետրուար 3ին Փարիզեան շրջանէն եւ Ալֆորվիլ բնակող հայրենակիցներէն կազմուած խորհրդակցական ժողովի մը մէջ, «Մեծ Նոր Գիւղի» Հայր. Վերաշինաց Միութեան նախկին կեդր. վարչութիւնը լիազօրութիւն ստացաւ իր յարմար դատած եղանակով իրականացնել վերակազմութիւնը: Հետեւաբար Լիոնի, Մարսէյլի, Նիսի, Լա Սիոթայի ,Ալֆորվիլի, Իթալիի, Քլիյանքուրի, Անիէռ - Պուա Քոլոմպի, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Շավիլի մեր նախկին վարչութիւնները եւս առժամեայ հանգամանքով վերահաստատուած կը համարուին իրենց պաշտօնին մէջ:

Այս առթիւ կը թելադրենք մեր հայրենակիցներուն անմիջապէս հաղորդակցութեան մէջ մտնել կեդր. վարչութեան նախագահին հետ, Պ. Եանըգեան, 74 rue Etienne Dolet, Alfortville, (Seine):

Առժամեայ կեդր. վարչութիւն

ՖՐ. ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԸ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ.— Բոլոր այն հայրենակիցները որոնք կորսնցուցած ըլլալով իրենց Հայաստան գտնուող ազգական եւ պարագաներու հասցէները, կ'ուզեն կրկին յարաբերութեան մէջ մտնել անոնց հետ, պէտք է դիմեն այդ անձերուն պատերազմէն առաջ բնակած քաղաքին կամ գիւղին հասցէներու սեղանին, մանրամասն հաղորդելով իրենց նամակին մէջ իրենց պարագաներուն նախկին հասցէն, ծննդավայրը եւ անոնց Հայաստան մուտքի թուականը, եթէ ներգաղթողներ են:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN . 17 . Rue Damesme . 17

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Փետրուար 3ի կիրակին տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ B. S. Loyetteի մրցումը, Հակառակորդին դաշտին վրայ, 200 հանդիսականներու ներկայութեամբ: Հակառակ մեր երեք լաւագոյն խաղացողներուն բացակայութեան, մեր տղաքը հաւասար մնացին 3ի դէմ 3ով: Մրցումը եղաւ շատ բուռն եւ մեր տղաքը գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ի յայտ բերին: Մօտ ատենէն կը կազմակերպենք գեղարուեստական հանդէս մը՝ մուտքը ազատ:

Ահա, այսպէս քայլ առ քայլ կը յառաջանանք, փրկելու համար նոր սերունդը օտարացումէ եւ բարոյական անկումէ: — Ազատ - Մարգիկ

ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ՏԱՆ ՄԸ ՎԵՐՋԻՆԸ

Յունուարի 25ին, Ս. Լուի հիւանդանոցին մէջ մեռաւ Բաբերդի Պալախոր գիւղէն Երուանդ Մարկոսեան եւ թաղուեցաւ Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

1915ի ջարդին ազատուած հայ որբ մըն էր: Նախ որբանոցներ, ապա թափառական կեանք մը: Մի քանի տարի ալ՝ կամաւոր Ֆրանսական բանակի մէջ: Ի վերջոյ հաղիւ բոլորած իր ամուսնութեան Գ. տարին, երկու տարեկան աղջիկ զաւակով մը, ուժասպառ ինկաւ:

Միշտ աշխատէր, իբրեւ քաղաքացի պարտաճանաչ, իբրեւ անհատ՝ համեստ, միշտ ընդառաջ կ'երթար իր ընկերներու կարիքներուն:

Քսան Մարկոսեան ընտանիքներ կային մեր Պալախոր գիւղին մէջ, ըսաւ Պ. Յուսիկ — ջարդէն վերջ միայն Երուանդը մնաց եւ այդ արհաւիրքի օրերու հետեւանքով է որ ան ալ այսօր, 30 տարի վերջ, զոհ գնաց: Պ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— ՆՇԱՆԵԱՆ եւ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ ընտանիքները եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որ անձամբ կամ գրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Այրի Տիկին ՖԻԼՕՐ ՆՇԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ մօրեղբայրս՝ Ղուկաս Օգդասեան եւ մօրեղբօրորդիս՝ Առաքել Օգդասեան (Եոզկաթի Ուզունլու գիւղէն): 1926էն ի վեր Ամերիկա կը գտնուին: Տեղեկացնել Sellerian Arthur, rue du Boeuf, Barjols (Var):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ կազմակերպուած Մարսիլիոյ Ֆր. Կապոյտ Խաչի ենթամասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ կեդրոնական մասնաճիւղին, Փետրուար 17ին Սալօն Փելիսիայի մէջ ժամը 3էն 10: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ :

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Րաֆֆի» Երիտ. Միութեան, 17 Փետրուար Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, թաղապետութեան սրահին մէջ (Salle des Fêtes) 2, rue des Ecoles: Գեղարուեստական բաժին եւ «Անուշ»էն 3 պատկեր: Մուտք 50 ֆրանք: Վերադարձի համար շոգեկառք մինչեւ 11.30:

ՍԳԱՏՕՆ ՏԻԿԻՆ ՇԱՆԹԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր Միութիւնները իրենց յարգանքի բաժինը բերել, ընկերուհի ԶԱՎՕ ՇԱՆԹԻ մահուան առթիւ իր կազմակերպած սգահանդէսին, Փետրուար 16, շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Սալ ժան Կուժոն: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Պիտի խօսին Տիկիններ Ա. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ, Է. ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՒ Պ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ: Կը նուագէ Օր. Նիզամեան (դաշնակ): Կ'արտասանէ Պ. Ռ. Զարդարեան :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պ. Միւթէվէլեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ռիւզկէրեանի, Քալիֆոռնիա:

Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Սուրէն Մելիքեանի մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԼԸ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 4ին:

ԸՆԿԵՐ ՍՈՒՐԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր մօրը մահուան առթիւ:

ԳՈՆԻԱՑԻ Տէր Յովհաննէս աւագ քահանայի մեծ հարսին՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԿԻՒԼԻՒԶԱՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Պ. Խ. Ֆէրմանեան 300 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 13 Février 1946 Չորեքշաբթի 13 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4534-Նոր շրջան թիւ 263 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ԱՄԵՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ.— Ժամանակին հաղորդած ենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զ.ի դիմումը՝ Երեք Մեծերուն, Հայկ. Դատի լուծման համար: «Սով. Հայաստան»էն կ'արտատպենք այդ խնդրագիրը ամբողջութեամբ. —

Հայ Եկեղեցու պետերը՝ կաթողիկոսներն ու պատրիարքները, դարերի ընթացքում հայ ժողովրդի ներկայացուցիչներն են հանդիսացել պետութիւնների առաջ եւ նրա բաղձանքների ու տառապանքների, խնդիրների ու պահանջների արտայայտիչները:

Այս պատմական մոմենտին, երբ ժողովրդավար եւ ազատասէր մեծ պետութիւնները — Խ. Միութիւնը, Մեծն Բրիտանիան եւ Միացեալ Նահանգները յաղթանակ տարան չարի եւ բռնութեան — ֆաշիզմի եւ նացիզմի վրայ, երբ լուծւում են ժողովուրդների գոյութեան հարցերը, Թիւրքիայից վտարւած եւ ամբողջ աշխարհում թափառող հայ ժողովուրդն ամենայն իրաւունքով դնում է իր արինոտ հարցը՝ մեծ պետութիւններից արդարադատութեան առաջ:

Մենք՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զ. հաւատարիմ մեր ժողովրդապաշտպան աւանդութիւններին, սրբազան պարտք ունենք ի սփիւռս աշխարհի ցրուած դժբախտ հայ ժողովրդի դատը ներկայացնելու ձեզ, խնդրելով նրա արդար լուծումը, մանաւանդ որ այդ իմաստով բազմաթիւ դիմումներ ենք ստացել աշխարհի ամէն կողմը ցրուած Հայերի կողմից:

Հայ հին ժողովուրդը դարերի ընթացքում Օսմանեան լծի տակ հանդուրժել է բոլոր զրկանքներին, հարստահարութիւններին եւ ծանր տաժանքներին, ենթարկուել է իրաւազուրկ ռայայի — ստրուկի դրութեան, սակայն պահել է, մոլեռանդ միջավայրում իր քրիստոնէական կրօնը, կրթուել է նրա խաղաղասէր ոգով, պահպանել է իր լեզուն եւ հաւատացել ազատութեան, որ պիտի բերէին քրիստոնեայ պետութիւններն ու քաղաքակրթութիւնը: Եւ երբ այդ յոյսը հետզհետէ իրականանում էր Բալկանեան բախտակից ժողովուրդների նկատմամբ եւ նրանք ազատւում էին թրքական լծից, հայ ժողովրդի համար այդ դարձաւ ճակատագրական աղէտ եւ այն՝ մահաբեր:

Ինչպէս յայտնի է, հայկական բարենորոգումների խնդիրը առաջին անգամ քաղաքական ասպարէզ իջաւ Սան Ստեֆանոյի դաշնագրութեամբ 1878ին: Հայկական վիլայէթների ծանր կացութիւնը, անվերջանալի կեղեքումներն ու աւազակութիւնները, Հայերի կեանքի եւ գոյքի անապահովութիւնը ստիպեցին Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարքին դիմել յաղթական Ռուսներին, որ Թուրքիայի հետ խաղաղութիւն կնքելիս, նկատի ունենան Հայերի դժոխային վիճակը: Ռուսներն ընդառաջ եկան, բայց Ս. Ստեֆանոյի 16րդ բարենպաստ յօդուածը Բերլինում վերածուեց 61րդ աղետաբեր յօդուածին:

Սուլթան Աբտիւլ - Համիտը, օգտուելով եւրոպական մեծ պետութիւնների հակամարտութիւնից եւ շահամոլութիւնից, փոխանակ իրագործելու իր յանձն առած բարենորոգումները, սկսեց սիստեմատիկ կերպով գործադրել իր դիւական ծրագիրը — ոչնչացնել Հայերին, համարելով այն հայկական հարցը ջնջելու լաւագոյն միջոցը: Եւ յիրաւի կազմակերպած աւազակային բանդաների միջոցով, մասնակի ջարդերով, կողոպուտներով, հրդեհումներով եւ 1894—1895 թուերին զանգուածային ջարդերով նրան յաջողեց աւելի քան 300 հազար Հայեր սպանել եւ վտարել երկրից դուրս:

Սուլթանին յաջորդող վարչաձեւերը — Իթթիհատը՝ Թալէաթը եւ Էնվէր փաշաներն եւ քէմալական նոր Թուրքիան Համիտի այդ «քաղաքական իմաստութիւնը» հասցրին իր գագաթնակէտին: Առաջին կայսերապաշտական պատերազմի նախօրեակին Թուրքիայում ապրող երկուս ու կէս միլիոն Հայերից, այսօր Թուրքիայում կան մօտաւորապէս հարիւր հազար Հայեր, որոնք քարշ են տալիս իրենց ողորմելի գոյութիւնը «դեմոկրատ» Թուրքիայում:

Աւելի քան մի միլիոն Հայեր ոչնչացան զարհուրելի կոտորածների մէջ: Թուրքերը Բալկանեան ազատագրուած ժողովուրդների դէմ ունեցած վրէժը հանեցին անպաշտպան Հայերից:

Մենք չենք ցանկանում կանգ առնել այս անսահման ողբերգութեան վրայ. բազմաթիւ հատորներ կան գրուած բոլոր լեզուներով՝ այդ զարհուրանքների մասին, պետութիւնների արխիւները լիքն են իրենց հիւպատոսների զեկուցումներով այդ առթիւ: Մարդկութեան լաւագոյն մասը՝ ազնիւ սիրտ ու միտք կրողները բողոքեցին եւ ըմբոստացան մարդկային արժանապատուութիւնը վիրաւորող այդ հրէշային ոճրի դէմ: Եւ սակայն հայ ժողովուրդը իր սրբազան հայրենիքից վտարուած ու անպաշտպան՝ ցրուեց ի սփիւռս աշխարհի:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

Բ.

Ժառանգական տուրքերուն նման, Ազգ. Համերաշխութեան տուրքն ալ սկզբունքով պիտի առնուի այն գոյքերէն՝ որոնք Ֆրանսայի հողին վրայ կը գտնուին, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց սեփականատէրերուն հպատակութիւնը: Անշարժ եւ շարժուն գոյքերուն տեղը իրենց գտնուած վայրն է: Արժեթուղթերուն (բաժնեթուղթ, պարտաթուղթ, հիմնադիրի շահաբաժին, եւն.) տեղն ալ պարտատէրին օրինական բնակավայրն (domicile) է: Սակայն, երբ պահանջատէրին օրինական բնակավայրը Ֆրանսայի մէջ է, տուրքը կ'առնուի բոլոր պահանջներէն եւ արժեթուղթերէն, պայմանաւ որ իր օրինական բնակավայրը Ֆրանսայի մէջ հաստատած ըլլայ թէ օտար երկրի մէջ: Հետեւաբար, ազգային, համերաշխութեան տուրքը, — հարկատուն Ֆրանսացի ըլլայ թէ օտար — եթէ Ֆրանսայի մէջ հաստատած է իր օրինական բնակավայրը, կը գանձուի Ֆրանսայի մէջ գտնուող իր բոլոր գոյքերուն համար (անշարժ կալուած, խանութի Fonds de Commerce, կահ կարասի, օտար կամ ֆրանսական արժեթուղթեր, եւն.), բացի այն անշարժ եւ շարժուն գոյքերէն՝ որոնք նիւթապէս օտար երկիր կը գտնուին:

Երբ հարկատուին օրինական բնակավայրը օտար երկրի մէջ է, Ֆրանսացի ըլլայ թէ օտարական, տուրք կուտայ միայն նիւթապէս Ֆրանսայի մէջ գտնուող իր գոյքերուն համար, ինչպէս կալուած, fonds de commerce, կահ կարասի, դրամարկղի մէջ պահուած դրամ, նաեւ, ֆրանսական արժեթուղթեր եւ իր օրինական բնակավայրը Ֆրանսայի մէջ հաստատած պարտատէրի մը վրայ ունեցած պահանջքները:

Կեանքի ապահովագրութեան դրամագլուխները կը մտնեն վերջին ապահովագինը (prime) վճարողին ընդհանուր գոյքերու ցանկին մէջ եւ ոչ թէ գոյքերուն մէջ այն անձերուն՝ որոնք, անուանապէս յիշուած են ապահովագրական պայմանագրութեան (police) մէջ, որպէսզի ապահովագրեալին մեռնելէն վերջ ստանան այդ դրամագլուխները: Սակայն տուրքէ զերծ են հետեւեալ պարագաներուն մէջ, 1. Երբ ապահովագրեալին օրինական բնակավայրը կամ սովորական բնակարանը Ֆրանսայի մէջ չէ եղած 4 Յունիս 1945ին, 2. երբ ապահովագրութեան պայմանագրութեան առարկան ցկեանս թոշակի վճարում է, քանի որ հանգստեան թոշակներն ու ամէն կարգի կենսաթոշակներ տուրքի ենթակայ չեն, սկզբունքով:

Արժեթուղթերուն գալով՝ անոնց գիներուն ճշդումը դժուար չէ, եթէ 4 Յունիս 1945ին ֆրանսական սակարաններէն մէկուն պաշտօնական ցուցակին մէջ անցած են: Կառավարութիւնը այս կարգի արժեթուղթերու գիներուն մանրամասն մէկ ցուցակը հրատարակած է արդէն եւ ծախու հանած, որպէսզի հարկատուն անոնց վրայ հիմնուելով նշանակէ իր ունեցած արժեթուղթերուն ամբողջական գումարը: Իսկ եթէ արժեթուղթերը ընդունուած չեն եւ կամ ընդունուած ըլլալով հանդերձ սակարանի պաշտօնական ցուցակին մէջ անցած չեն 4 Յունիս 1945ին, անոնց գիները գնահատութեամբ պիտի ճշդուին: Եթէ հարկատուն դժուարութեան բախի այս կէտին մէջ, կրնայ խնդրոյ առարկայ արժեթուղթերը հրապարակ հանող ընկերութեան դիմել որ իրեն հարկ եղած տեղեկութիւնները կուտայ այս մասին:

Հարկատուին թանկագին առարկաներու հաւաքածոներուն, գոհարեղէններուն, կառքերուն, շոգենաւերուն եւ կահ կարասիին արժէքները պէտք է որոշուին 4 Յունիս 1945էն առաջ կատարուած հրապարակային աճուրդի մը մէջ հաստատուած գիներուն համաձայն, եւ կամ, եթէ այդ գոյքերը ապահովագրուած են, ապահովագրութեան պայմանագրութեան մէջ նշանակուած արժէքներուն համեմատ եւ 120 առ հարիւր համեմատութեամբ, եթէ ապահովագրութեան պայմանագրութիւնը 1 Յունուար 1945էն առաջ ստորագրուած է. հակառակ պարագային, 60 առ հարիւր համեմատութեամբ: Իսկ եթէ կարելի չըլլայ այս երկու ձեւերէն մէկով կամ միւսով կահկարասիներուն արժէքը սահմանել, այնպէս պէտք է նկատել որ անոնց արժէքը հարկատուին ընդհանուր գոյքերուն արժէքին 5 առ հարիւրը կը ներկայացնէ: Այսպէս, ենթադրելով որ հարկատուն 10 միլիոն ֆրանքի այլեւայլ գոյքեր ունի, բայց չի գիտեր թէ ի՞նչ կ'արժեն իր կարասիները, այս պարագային անոնց արժէքը պիտի նկատէ 500.000 ֆրանք (10 միլիոնին 5 առ հարիւրը), եւ այս գումարն է զոր պիտի նշանակէ իր յայտարարութեան մէջ:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԶԱՓՈՒԻՆ

Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը նորէն անելի մը մատնուած է, Հոլանտական Հնդկաստանի հարցին առթիւ: Այս անգամ ալ իրարու դէմ ելան Խ. Միութեան եւ Անգլիոյ գլխաւոր պատուիրակները, կծու խօսքեր փոխանակելով:

Քանի մը նիստ գրաւեց այս խնդիրը, եւ ապա յետաձգուեցաւ: Վերջին նիստին մէջ Պ. Վիշինսկի յայտարարեց թէ կացութիւնը չափազանց վտանգաւոր է Ճավայի մէջ «եւ կրնայ բռնկցնել այն կայծը որ կրակի պիտի տայ վառօդը, նոր պատերազմ մը պայթեցնելով»: Խորհրդային պատուիրակը ուժգնօրէն հակաճառեց Պ. Պէվինի եւ առաջարկեց քննիչ յանձնախումբ մը ղրկել, բաղկացած Մ. Նահանգներու, Խ. Միութեան, Անգլիոյ, Չինաստանի եւ Հոլանտայի ներկայացուցիչներէն: Այս առթիւ մեղադրեց նաեւ Հոլանտայի ներկայացուցիչը որ նոյնպէս հակառակ է քննիչ յանձնախումբի առաքման, «որովհետեւ կը վախնայ անկողմնակալ դիտողներէ եւ մութ կացութեան մը լուսաբանութենէն»:

Պ. Պէվին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, պատասխանեց նոյն ուժգնութեամբ, շեշտելով,— «Չկայ որ եւ է փաստ որ ապացուցանէ թէ բրիտանական զօրքը վտանգած է աշխարհի խաղաղութիւնը»: Եւ վճռապէս մերժեց քննիչ յանձնախումբի առաքումը: Խօսեցաւ նաեւ Մ. Նահանգներու գլխաւոր պատուիրակը, աւելորդ գտնելով քննիչ յանձնախումբի առաքումը եւ յայտարարելով թէ իր կառավարութիւնը չի կարծեր որ բրիտանական զօրքը վտանգած է միջազգային խաղաղութիւնը, Հոլանտական Հնդկաստանի մէջ: Ընդհակառակն, օգտակար գտաւ այդ զօրքին ներկայութիւնը:

Այս խնդիրն ալ առկախ մնացած ըլլալով, ընդհ. ժողովը պիտի չկրնայ անմիջապէս փակել իր առաջին նստաշրջանը:

60 առ հարիւր կրճատում զինուորական ծախսերու

Ազգ. պաշտպանութեան Գերագոյն Խորհուրդը առջի օր նիստ գումարեց նախագահութեամբ վարչապետին, քննելու համար զինուորական վարկերու կրճատման խնդիրը: Խորհրդակցութիւնները տեւեցին չորս ժամ եւ վերջացան կատարեալ համաձայնութեամբ, փոխադարձ զիջումներով:

Փետրուար 10ին ֆրանսական բանակը կը բաղկանար 770.000 ցամաքային, 110 հազար օդային, 70 հազար ծովային զինուորներէ: Կրճատումները պիտի սկսին Փետրուար 15էն եւ երբ 1943ի զօրադասը արձակուի աստիճանաբար, մինչեւ մայիսի վերջը պիտի մնան 460 հազար ցամաքային, 55 հազար ծովային եւ 60.000 օդային զինուորներ, համագումար 575.000 հոգի: (Ելմտական նախարարը կ'առաջարկէր 400 հազար ցամաքային, 50 հազար ծովային, 50 հազար օդային):

Այս համաձայնութեամբ, զինուորական ծախքերուն վրայ, որ 200 միլիառ ֆրանքի կը հասնէր, իբրեւ առաջին խնայողութիւն կը հաշուեն 60 միլիառ ֆրանք: Այսպէս, 78 միլիառ պիտի ծախսուի բանակներուն, 38 միլիառ սպառազինութեանց, 38 միլիառ գաղթավայրերուն համար: Յետոյ, երկրորդ խնայողութիւն մը կատարուելով, ծախքերը պիտի իջնեն ամսական 8 միլիառի, այսինքն տարեկան 96 միլիառ ֆրանք:

Խ. Միութեան ընտրութիւնները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ առաջին հաշիւներու համաձայն, ընտրողներու առ նուազն 96 առ հարիւրը մասնակցած է կիրակի օրուան ընտրութեանց (Միութեան Խորհուրդ եւ Ազգութեանց Խորհուրդ = խորհրդարան): Ամէն միջոց ձեռք առնուած էր որպէսզի բոլորն ալ կարենան մասնակցիլ: Երկրի ամէնէն հեռաւոր մասերուն մէջ: Մասնաւոր պաշտօնեաներ դահուկներով (սքի), շուներու եւ եղջերուներու լծուած բալխիրներով շրջեցան հիւսիսային շրջանները, քուէները հաւա-

Հայ քանտարկեալները Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ

Աթէնքի «Ազատ Օր»ի Թղթակիցը կը գրէ թէ օտարականներու ճիւղը հարցարաններ լեցնել տըւած է, յայտարարելով թէ 1927էն ետք հելլենահպատակութիւն ընդունողները կը կորսնցնեն իրենց հպատակութեան իրաւունքը եւ «նանսէնեան» կը նկատուին, եթէ զինուորական ծառայութիւն կատարած չեն: Ապահովութեան ճիւղը ուզած է եւ վար դրած նաեւ Թաղականութեան կնիքն ու անդամներու ցանկը: Թղթակիցը կը գրէ նաեւ նախապէս կատարուած բանտարկութիւններու մասին (Սեպտ. 7).

«Բանտարկեալներէն ազատ ձգուեցաւ Պ. Կար. Փափազեանը եւս.: Այժմ բանտը կը մնան հիներէն երեք հոգի, ինչպէս եւ Տէր եւ Տիկին Տուտիները եւ Պ. Օննիկ Թերզիեանը: (Յառաջ.— Տոքթ. Տուտի արձակուած է):

Քոմոթինիի 48 բանտարկեալներու դատավարութիւնը սկսած է: 8 կարող փաստաբաններ ստանձնած են պաշտպանութիւնը մեր հայրենակիցներուն: Յոյներէն ստուար բազմութիւն մըրնքնակամ ներկայացած է, նպաստաւոր վկայութիւն տալու: Տիմոթիքայի եւ Օրէսթիայի բանտարկեալներն ալ կը շարունակեն հիւծիլ բանտին մէջ: Անցեալները նախնական հարցաքննութիւններ տեղի ունեցած էին հոն եւ սակայն կարելի չեղաւ ստուգել թէ ինչ եղաւ հետեւանքը: Գոնէ դատավարութիւնը շուտով սկսէր նաեւ այս խեղճերուն, որոնց դէմ ոչ մէկ լուրջ ամբաստանութիւն գոյութիւն ունի»:

Ուրիշ Թղթակից մը կը գրէ թէ Քոմոթինիի մէջ բանտարկութեան դատապարտուած են.— Սարգիս Տանկազեան՝ 8 տարի, Լուտվիկ Տանկազեան՝ 6 տարի, Մերուժան Թորոսեան 5 տարի, Սարգիս Թիւթիւնճեան 5 տարի, Գրիգոր Արշակ՝ 6 տարի: Զ. Մարկոսեան՝ 8 տարի, Նիկողոս Հանէեան՝ 6 տարի:

Հաւանական է, որ այս օրերս կարգը գայ նաեւ Գաւալայի: Դատապարտուեցաւ նաեւ Ստեփանեան, Սելանիկի մէջ:

քելու համար: Քուէտուփեր փոխադրուած էին հիւանդներու սնարին մօտ: Քուէարկութեան համար մասնաւոր խցիկներ շինուած էին կառախումբերուն մէջ: Շատ մը տեղերու մէջ քուէները հաւաքուեցան ամէնէն արդիական միջոցներով,— օդանաւերով: Հեռաւոր Սախալինի մէջ քուէարկութեան մասնակցած էին 97.8 առ հարիւր համեմատութեամբ, Վրաստանի մէջ՝ 99.98 առ հարիւր, Ատրբէջանի մէջ՝ 98.93, Ուզպէկիստանի մէջ՝ 99.90 (Հայաստանի մասին լուրեր կը պակսին):

Սթալինկրատի շատ մը շրջաններուն մէջ ընտրողները իրենց քուէները ձգած էին առտուան ժամը 8ին, այսինքն քուէտուփերու բացումէն երկու ժամ առաջ: Մոսկուայի մէջ մասնակցած են 100 առ հարիւր համեմատութեամբ: Միաձայնութեամբ ընտրուած են Սթալին եւ Մոլոթով:

Պաշտօնական տեղեկագիրը կը հրատարակուի այսօր վաղը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ բոլոր կրճատումները ջնջուեցան Փետրուար 12ին, բացի լուսավառ յայտարարութիւններէ: Սրճարանները պիտի կրնան լոյս վառել մինչեւ կէս գիշեր: Կրճատումներէն առաջ սահմանուած բաժնեչափը անփոփոխ կը մնայ, բայց պէտք չէ չափը անցնիլ:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Փետր. 11ի նիստին մէջ, խորհրդային դատախազը իբրեւ վկայ ներկայացուց Սթալինկրատի գերման 6րդ բանակին հրամանատարը, մարէշալ Փաւլուս, որ գերի բռնուած էր 300.000 զինուորներով: Դատախազը հարցուց թէ ամբաստանեալներէն որո՞նք ամէնէն գործօն դերը կատարեցին, պատերազմ սարքելու համար Խ. Միութեան դէմ: Վկան պատասխանեց,— «Քայթըլ, Եօտլ եւ Կէօրինկ»: Եւ աւելցուց.— «Հիթլէրի նպատակն էր նուաճել եւ գաղթավայրի վերածել բոլոր հողագործական շրջանները, Կովկասի քարիւղը, վերջապէս պարենաւորման բոլոր միջոցները, եւ յետոյ գլուխ հանել արեւմտեան ճակատին յաղթանակը, եւ ապահովել Եւրոպայի վերջնական տիրապետութիւնը»: — Մարէշալ Փաւլուս անձնատուութենէն վերջ «Ազատ Գերմանիա» կոմիտէն հաստատած էր Մոսկուայի մէջ, Զօր. Զայտլեցի հետ եւ ձայնասփիւռ քարոզութիւններ կը կատարէր, որպէսզի Գերմանիա դադրեցնէ պատերազմը: Խորհրդային երկրորդ դատախազը յայտարարեց թէ պատերազմին հետեւանքով 1.650.000 այրեր, կիներ եւ մանուկներ մեռած են Եուկոսլաւիոյ մէջ:

ՆՈՐ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ԾԱՆՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան Եգիպտոսի մէջ: Տասը հազար ուսանողներ կը մասնակցէին Գահիրէի ցոյցերուն: Անոնք յայտարարեցին թէ համալսարան պիտի չերթան մինչեւ որ վարչապետը չհրաժարի: Փաստաբանական կաճառը, համալսարանական միութիւնը, կիներու ընկերակցութիւնը մասնաւոր բանաձեւեր քուէարկեցին, պահանջելով պարպել անգլ. զօրքը, Սուտանը միացնել Եգիպտոսի եւն.: Ուսանողները կրակի տուին ոստիկանական կառք մը, Գահիրէի մէջ: Ուսանողները գերի բռնեցին բարձր պաշտօնատար մը:

ԾԱՆՕԹ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆ Լա Ֆուշարտիէռ, որ գրաւման շրջանին կ'աշխատակցէր Մարսէլ Տէայի L'Oeuvreին, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ: Մեռաւ նաեւ Ֆրոսար, նախկին ընկերվարական եւ նախարար, որ նոյնպէս վարկաբեկուած էր գրաւման շրջանին: (ՖրոսարՄարսէլ Քաշէնի հետ բաժնուեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն, 1920ի պառակտումին ատեն, համայնավար կուսակցութիւնը կազմելու համար, յետոյ նորէն դարձաւ ընկերվարական):

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ պաշարման վիճակը, որ կը տեւէր վեց ամիսէ ի վեր, մասամբ ջնջուեցաւ: Կուսակցական ժողովները արտօնուած են, բայց կառավարութիւնը պիտի հսկէ ապահովութեան եւ մամուլին վրայ:

ՑԱԶՈՂ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Փետրուար 3ին Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած էր հանդէս մը, որմէ գոյացած հասոյթը պիտի յատկացուէր Յունաստանի կարօտեալներուն: Այս անգամ ալ քանի մը խառնակիչներ հրապարակ իջած էին, արգիլել տալով խոստացուած սրահը, ազդելով թէ կուտեղի պիտի ունենայ եւն.: Հակառակ այս անպատիւ դաւերուն, հանդէսը տեղի ունեցաւ նոյն օրը, Տէր եւ Տիկին Յ. Կօշկակարեանի մեծ կառատան մէջ, չսպասուած բազմութեամբ: Իրիկուան ժամը 8ին արդէն սրահը լիքն էր համակիրներու, Վիէնի եւ Ռոմանի Կապոյտ Խաչի եւ սանուհիներու ներկայութեամբ: Ժամը 8.30ին Վալանսի Կապոյտ Խաչի ատենապետուհին բացման խօսքէն վերջ, բեմ հրաւիրեց Վիէնի Կապոյտ Խաչի սանուհիներու 40 հոգիէ բաղկացած խումբը, որոնք մեծ յաջողութեամբ, իրենց երգերով, մենախօսութեամբ ու նուագով փայլ տուին հանդէսին: Ինչպէս նաեւ Ռոմանցիք: Հ. Կ. Տէրմոյեան դեղեցկօրէն պատկերացուց Կապոյտ Խաչի գոհողութիւններն ու տարած աշխատանքը հիւանդներու, չքաւորներու օգնութեան համար եւ մանաւանդ նոր սերունդի այլասերման դէմ: Սոյն տողերը գրողը քանի մը խրախուսական խօսք արտասանեց: Գասեան եղբայրները յաջողապէս երգեցին հայկական երգեր:

Նոյն օրը Վալանսի հայ մարզիկները U. S. A.ն եւ Drôme - Ardèche ախոյենական մրցում մը կատարեցին ցարդ չտեսնուած բազմութեամբ եւ յաղթեցին 0ի դէմ 6ով: Այս քաջարի մարզիկներէն շատեր ներկայ էին սոյն հանդէսին, եւ երիտասարդ մարզիկ Ոսկին անուշ ձայնով իր մասնակցութիւնը բերաւ, բուռն ծափերու մէջ: Խանդավառութիւնը այնչափ մեծ էր, որ, առտուան ժամը 3ուկէսն էր եւ ժողովուրդը տակաւին չէր ուզեր հեռանալ սրահէն:— Շահունի

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ԼԻՈՆ (Յապաղած).— Կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցաւ Կապոյտ Խաչի պարահանդէսը, յունուար 27ին: Որոշուած ժամուն սրահը կը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ, այնպէս որ հարկ եղաւ դուռները փակել եւ շատ մը հայրենակիցներ ետ ղրկել:

Հինգ վեց տարուան դադարէ մը վերջ, Կապոյտ Խաչի այս ձեռնարկը շատ յաջող անցաւ: Բուն պարերէն զատ, հանդէսը ունէր ճոխ յայտագիր մը: Կապոյտ Խաչի վարչութեան կողմէ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց Տիկին Պերճուհի Մամուրեան: Տիկին Վ. Գրիգորեան շատ յաջող կերպով երգեց Պ. Պետրոսեանի «Գինով եմ»ը: Տիկին Ա. Մինասեան զոյգ մը գեղեցիկ երգերով հանդէսին փայլը աւելցուց: Մեր Արմենակը, նուագախումբի մը ընկերակցութեամբ յաջող կերպով պարեց պատուական «Թամարա»ն: Թօնի եւ Ճօնի զոյգը ցուցադրեց իրենց մասնագիտական ոտնապարը (քքլաքէթ): Այս հայ երիտասարդ զոյգը որ այժմ կը պարէ Լիոնի ամենաբարձր սրճարանին՝ «La Savoie»ի մէջ, սիրայօժար մասնակցեցան Կապոյտ Խաչի հանդէսին: Սադ մը աճուրդի դրուելով կարճ ժամանակի մը մէջ 18.470 Փրանքի բարձրացաւ: Շահեցաւ Արմենակ Աւետեան: Մթնոլորտը այնքան ջերմիկ էր որ ներկաները չէին ուզեր բաժնուիլ եւ բաւականին դժուար եղաւ ատենին պարպել սրահը:

Այս ձեռնարկին յաջողութեանը համար կ'արժէ շնորհակալութեամբ յիշել շարք մը հայրենակիցներ, որոնք գործնապէս նպաստեցին, ամէն յոգնութիւն յանձն առնելով.— Պ. Տրդատ Պարոնեան, Տէր և Տիկ. Գրիգորեան, Տիկ. և Օր.Նորիկեան, եռանդուն խաչուհիներէն Տիկին Պերճուհի Մամուրեան, խաչուհի Տիկին Ա. Խաչատուրեան, Պ. Անթուան (Անդրանիկ Թիֆէնքճեան) եւ Տիկինը եւ վերջապէս սրճարանապետ Արմենակը: Տակաւին չեմ յիշեր այն միւսները, Կապոյտ Խաչի ատենապետուհին, ատենադպիրը եւ մանաւանդ գանձապահուհին, որոնց տուները շաբաթներէ ի վեր ակումբի վերածուած էին:

Ձեռնարկը ոչ միայն բարոյական յաղթանակ մը եղաւ, այլ եւ ապահովեց շօշափելի գումար մը:

Սրտանց շնորհաւորելով մեր քոյրերուն այս յաջողութիւնը, յարատեւութիւն կը մաղթենք:

Ներկայ մը

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵՑԷՔ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ

Ֆ. Հ. Ա. Ը. Միութեան Փարիզի Շրջանային Վարչութիւնը կը հաղորդէ.— Հայաստան ներգաղթել փափաքողները կրնան արձանագրուիլ ամէն երկուշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը ժամը 3էն 7, դիմելով Ազգ. Միութեան կեդրոնատեղին, 9 Place de la Madeleine: Հեռաւոր վայրեր գտնուող հայրենակիցները կրնան դիմել իրենց շրջանին ամէնէն մօտ գտնուող Ազգ. Միութեան մասնաճիւղին, եւ կամ, եթէ իրենց մօտ մասնաճիւղ չկայ, կրնան նամակով ուղղակի կեդրոն դիմել (ներփակելով 3 Փրանքնոց նամականիշ մը), որպէսզի ստանան արձանագրութեան թերթիկներ: Կարելի է արձանագրուիլ նաեւ Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon եւ Մանուշեան Ակումբը, 8 rue de Maubeuge:

(Կճիf)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Նոր Սերունդի ժողովը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցին մէջ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ եւ Տիկնանց Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենար փետրուար 17ին, յետաձգուած է Մայիս 19ին:

ՊԱՆԵԽՕ - ԲԱՇԱՆ.— Ազգ. Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Փետր. 9ին, Փրանսական դպրոցի սրահին մէջ: Ներկայ էին 73 անդամներ եւ բազմաթիւ ունկնդիրներ: Կը նախագահէր Պ. Լեւոն Զօրմխեան որ միեւնոյն ատեն կը ներկայացնէր կեդր. վարչութիւնը, իսկ Շրջ. վարչութեան կողմէ լիազօրուած էր Պ. Տիրան Ոսկերիչեան: Վարչութեան բարոյական գործունէութեան մասին զեկուցում տուաւ քարտուղարը, Պ. Օ. Մելքոնեան, լրացուցիչ տեղեկութիւններ՝ Լ. Տօնիկեան, իսկ նիւթական հաշուետուութիւնը կատարեց գանձապահը, Պ. Ա. Կարապետեան:

Ընդհ. ժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը որ գոհացուցիչ կը գտնէր վարչութեան մէկ տարուան աշխատանքը: Յետոյ Ազգ. Դատի շուրջ խօսեցաւ Պ. Լ. Զօրմխեան, լուսաբանելով ներկաները ներգաղթի հարցարանի շուրջ: Կարծիքներու փոխանակութենէ վերջ, կատարուեցաւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը եւ ձայներու բացարձակ մեծամասնութեամբ ընտրուեցան,— Պ. Պ. Լ. Տօնիկեան (նախագահ), Քիւթնէրեան (փոխ - նախագահ), Մելքոնեան (քարտուղար), Եղբայրեան (հաշուակալ), Տէրտլեան, Ալիքեան, Փափազեան, Կարապետեան (գանձապահ), Սաատէթեան, Նիկողոսեան (փոխ քարտուղար), եւ Պալճեան: Վարչութեան հասցէն.— O. Mélkonian, 11 rue Madame Curie, Bagneux (Seine):

Վարչութիւն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Հանգուցեալ ընկեր Արտաւազդ Հանըմեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ՍԳԱՏՕՆ ՏԻԿԻՆ ՇԱՆԹԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր Միութիւնները իրենց յարգանքի բաժինը բերել, ընկերուհի ՋԱՎՕ ՇԱՆԹի մահուան առթիւ իր կազմակերպած սգահանդէսին, Փետրուար 16, շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Սալ Ժան Կուժոն:

Պիտի խօսին Տիկիններ Ա. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ, Է. ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՒ Պ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ: Կը նուագէ Օր. Նիզամեան (դաշնակ): Կ'արտասանէ Պ. Ռ. Զարդարեան:

Թատրոն պարահանդէս

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue [illegible] - 13

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 14 Février 1946 Հինգշաբթի 14 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4535-Նոր շրջան թիւ 264 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՅՆ ՃԱԹԱՆ ԹՄԲՈՒԿԸ

Կ'ըսեն թէ բան մը փոխուած է Թուրքիոյ մէջ: Թէ կառավարութիւնը տրամադիր է սրբագրելու շարք մը անիրաւութիւններ: Մինչեւ անգամ դիւրացնել տարագիր Հայերու վերադարձը, անոնց կալուածներով: (Աթէնքի մէջ ալ գտնուեր են երկու երանելիներ, մասնաւոր բանակցութիւններ կատարելու համար):

Այս հաւաստիքներէն ո՞րը իրաւ է, ո՞րը սուտ: Կամ, եթէ իսկապէս հաւաստիքներ տրուած են, Անգարա մի՞տք ունի գործադրելու զանոնք:

Պատասխանը փնտռեցէք Թուրք մամուլին մէջ, որ այս միջոցին սիւնակներ կը նուիրէ հայ ժողովուրդին, Հայկ. Դատին եւ ներգաղթի արձանագրութեանց առթիւ:

«Ագշամ»ի խմբագրապետ եւ Սըվազի երեսփոխան Նէճմէտտին Սատակ, որ միջազգային համբաւ մըն ալ կը վայելէ, խմբագրական մը կը ստորագրէր անցեալ դեկտեմբերին, հետեւեալ խորագրով.— «Գացողը պէտք է երթայ, մնացողը պէտք է մնայ, բայց ...»:

Այս մէկ «բայց»ը վերէն վար կը ճեղքէ ամբողջ վարագոյրը: Եւ ձեր առջեւ կը տեսնէք նոյն խոժոռ եւ ծուռ նայուածքը: Ուրիշ խօսքով, բուն իրականութիւնը :

Կ'արտատպենք նոյնութեամբ.

— «Առանց ցեղի եւ կրօնքի խտրութեան թուրք հայրենակցի հանգամանքն ու իրաւունքը կու տանք անոր որ «Թուրք եմ» կ'ըսէ եւ իւրացուցած է թուրք մշակոյթը, թուրք հայրենիքն ու թուրք լեզուն: Եթէ այսօր տակաւին գոյութիւն ունին կարգ մը փոքրամասնութիւններ որոնք Թուրքերու նման Թուրքիոյ պետական եւ վարչական մեքենային չեն կրցած շաղախուիլ, պատճառը այն է որ փոքրամասնութիւնները տակաւին կը պահեն իրենց փոքրամասնութեան իրաւունքները եւ առանձնաշնորհները, իրենց սեփական լեզուն, վարժարանները, համայնքները եւ — իրենց փափաքով — դարձած են տեսակ մը «օտարականներ» որոնք չեն խառնուած մեծ հաւաքականութեան : Անոնց փափաքին հետեւանքն է հաւաքականութեան չխառնուիլ, մեկուսի կենալ եւ օտար երեւիլ»: (Դեկտեմբեր 17—18):

Դեռ աւելի պերճախօս պարագայ մը,— Նէճմէտտին Սատակ ներգաղթի առթիւ ցոյց տրուած «դիւրահաւանութեան» վրայ հիմնուելով, կ'եզրակացնէ թէ «տակաւին երկար ժամանակ պէտք է անցնի, հասկացողութեան եւ ամրապնդումի համար»: Եւ կը յայտարարէ.

— «Ժամանակը եւ համբերանքը ամէն բան պիտի հարթեն: Թուրքերու եւ Թուրք Հայերու, Յոյներու եւ Հրեաներու միջեւ ուրիշ տարբերութիւն պիտի չմնայ, բացի կրօնէ: Մենք ասոր ալ վստահ ենք: Մնացողը պէտք է մնայ իբրեւ զուտ Թուրք հայրենակից»:

Այսպէս ուրեմն, անփոփոխ կը մնայ հին բանաձեւը,— այն որ կը քարոզուէր 25 տարի ի վեր, եւ որ, իբրեւ վարդապետութիւն, ամփոփուած է ֆրանսերէն գրքի մը մէջ (Քէմալականութիւն):

Մարդիկ ափ ի բերան մնացած են, տեսնելով որ Հայերը տակաւին կը պահեն «փոքրամասնութեան առանձնաշնորհները, իրենց լեզուն, դպրոցները, համայնքները»...

Եւ այս ծուռ նայուածքը ճիշդ այն պահուն, երբ Թուրք մամուլը հազար աղբիւրէ ջուր կը հոսեցնէ, համոզելու համար թէ Թուրքիան կրնայ օրինակ հանդիսանալ ուրիշներու, իբրեւ ժողովրդապետութիւն:

Ուրեմն այս Թշուառական Սատակները «փոքրամասնութեան առանձնաշնորհ» կը համարին ողորմելի «Պաշ - փափազ»ի մը գոյութիւնը իբրեւ պատր. տեղապահ, ափ մը կրօնաւորներով եւ քանի մը Թաղային - բարեգործական հաստատութիւններով: Եւ ազգային դպրոցներն անգամ կը նկատեն աչքի փուշ...

Հապա ո՞ւր մնացին Սարաճօղլուներու հաւաստիքները,— Ազգ. Վարչութիւն, ընդհ. ժողով, եւ ուրիշ տարրական իրաւունքներ:

Որո՞ւն հաւատալ: Վարչապետի՞ն, որ կը հրաւիրէր հայ խմբագիրները առանց վերապահութեան յայտնել իրենց տրտունջները,— թէ Նէճմէտտին Սատակի, որ եղածն ալ շատ կը տեսնէ:

Նորութիւն մը յայտնած պիտի չըլլայինք, յայտարարելով թէ փոքրամասնութեանց ոչնչացման եւ անլուր ողբերգութեանց նոյնքան պատասխանատու է Թուրք մտաւորականութիւնը, որքան բուն իշխանութիւնը :

Շ.

ԱՄԵՆ. ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի լրումն հայ ժողովուրդի գլխին եկած դժբախտութիւնների, Թուրքերը 1920 Թուին ուխտադրուժ կերպով յարձակուեցին եւ խլեցին Հայաստանի կարեւոր կենսական մասերը՝ Ղարսը, Արտահանը, Սուրմալուն: Խորհրդային նորածին Միութիւնը ազատեց հայկական պատմական հողերի մի փոքր մասը, որով փրկեց այնտեղ ապրող Հայերին վերահաս բնաջնջումից: Այսպիսով ստեղծուեց Հայկական Խորհրդային Հանրապետութիւն, որ 25 տարուց ի վեր խաղաղութեան եւ ազատութեան մէջ բուժելով իր վէրքերը զարգանում եւ բարգաւաճում է:

Այսօր ժողովուրդների բախտը Միացեալ ժողովրդավարական պետութիւնների ձեռքումն է: Այս արիւնահեղ պատերազմից յետոյ, ուր միլիոնաւոր կեանքեր զոհուեցին արդարութեան եւ մարդկայնութեան յաղթանակի համար, մեծ եւ հզօր պետութիւնների անխուսափելի պարտականութիւնն է, որ մարեն չարի եւ բռնութեան բոլոր օջախները, որպէսզի նորից չկրկնուեն ժողովուրդների ջարդերը, նրանց պարտքն է վերացնել անցեալ անարդարութիւնները, ճիշդ ճանաչել Թշնամուն ու բարեկամին եւ հատուցանել ազնիւ եւ պարտաճանաչ զրկուածին, զոհուածին, անիրաւուածին:

Այս հաւատով ձեզ են դիմում Թուրքիայից վտարուած հին եւ նոր հայ գաղթականները, որոնք Թափառում են երկրագնդի զանազան մասերում և նոցա հետ Ամենայն Հայոց հինաւուրց հայրապետութիւնը եւ խնդրում ձեզ, ճանաչել Հայերի իրաւունքն իրենց պատմական հայրենիքի վրայ, որ նոքա սրբագործել են իրենց արիւնով ու քրտինքով եւ ծածկել յիշատակաց արժանի հարուստ մշակութային կոթողներով:

Մենք խնդրում ենք առնել Թուրքիայի ձեռքից այդ բռնագրաւուած եւ այժմ համարեա ամայացած հողերը եւ վերադարձնել իրենց իսկական տէրերին ու միացնել Խ. Հայաստանին, որով նրանք հնարաւորութիւն կ'ունենան խաղաղ ապրելու իրենց եղբայրակիցների կողքին, աշխատելու եւ իրենց ազգային մշակոյթը զարգացնելու :

Սա կը լինի արդար գնահատականն այն հսկայական զոհաբերութիւնների եւ անձնազոհութեան, որ հայ ժողովուրդը բերեց յանուն Միացեալ ժողովրդավար պետութիւնների գործին, յանուն ժողովրդավարութեան յաղթանակին :

Հայ ժողովուրդը բոլոր ճակատներում քաջութեամբ կռուեց յաղթանակի համար, ուստի անիրաւութիւն կը լինի, եթէ այս անգամ էլ նա յուսախաբ լինի: Աշխարհն աններելի կը համարի, եթէ այս անգամ էլ Հայերի սրբազան իրաւունքը չյարգուի :

Թուրքիայի դաժան լծից ազատուեցին Յունաստանն ու Սերպիան: Ռումանիան, Պուլկարիան, Լիբանանն ու Ալպանիան, Կրետէ կղզին ու Պաղեստինը: Ի՞նչու համար, ի՞նչ իմաստուն պատճառաբանութեամբ մարդկութիւնը պիտի զլանայ տառապեալ Հայաստանին տալու իր արդարազոյն իրաւունքը:

Պետութիւնները յանուն իրենց հանդիսաւոր խոստումների եւ յայտարարած սկզբունքների, պարտաւոր են կատարել քաղաքակրթական մի վեհ ակտ, մարդասիրական մի սուրբ գործ — փրկել վերջնական կորստից մի հին մշակութային ազգի մնացորդները: Մի ազգի, որ ստեղծել է դասական լեզու եւ գրականութիւն, տուել է արուեստի հսկայական կոթողներ եւ ունի արժէքաւոր ներդրումներ համամարդկային մշակոյթի մէջ :

Թուրքիան եւ նրա բարեկամները, վիժեցնելու համար Հայկական Դատը յայտարարում են, թէ ներկայ Թուրքիան ժողովրդավար իրաւակարգ ունի, նա հին Թուրքիան չի եւ Հայերը, եթէ կամենան, կարող են վերադառնալ իրենց նախկին բնակավայրերը: Սակայն հայ ժողովուրդը անցեալի անթիւ փորձերից գիտէ, որ գոյութիւն չունի հին եւ նոր Թուրքիա, նա միեւնոյն Թուրքիան է եւ հայ ժողովուրդը, ինչպէս եւ եւրոպական դիւանագիտութիւնը լաւ գիտեն՝ Թրքական խոստումների արժէքը:

Միակ ելքն է Թրքահայաստանի ազատագրումը եւ կցումը Խ. Հայաստանին :

Ուստի վերստին խնդրում ենք, որ Թուրքիայի հայկական նահանգները միացուեն Խ. Հայաստանին, որպէսզի հայութիւնն ամբողջանայ հաւաքուելով հայրենի երկրում եւ ապահովութեան ու խաղաղութեան մէջ շարունակի իր ընդհատուած քաղաքակրթական աշխատանքը եւ ի յայտ բերի իր անուրանալի ստեղծագործական զօրոյթը:

Այս արդար եւ վսեմ գործի յաջողութեան համար աղերսանօք դիմում եմ Ամենակարող Աստուծոյ օգնութեանը: Թող Բարձրեալն օրհնէ ձեզ եւ առաջնորդէ ձեր միտքն ու կամքը բարին կատարելու, այլեւ շարժէ ներկայ Թուրքիայի ղեկավարների խիղճը, քաւելու իրենց եւ նախորդների ծանր յանցանքները, որպէսզի վերանայ այն ամենամեծ անարդարութիւնը, որ կատարուեց լուսաւորութեան եւ քաղաքակրթութեան դարում մի, ըստ ամենայնի խաղաղ, ջանասէր եւ ստեղծագործող ժողովրդի հանդէպ:

ԳԷՈՐԳ Զ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
Ս. Էջմիածին

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Սահմանադիր ժողովը սկսաւ քննել ելմտական նախարարին ծրագիրը, որ կը տրամադրէ շարք մը խնայողութիւններ եւ նոր տուրքեր: Տեղեկաբերը, Պ. Փինօ ըսաւ թէ բացը, որ 200 միլիառ էր Դեկտեմբերին, 312 միլիառի բարձրացած էր, երբ ներկայ կառավարութիւնը գործի գլուխ անցաւ: 1946ի համար նախատեսուած 602 միլիառ ծախքին դիմաց ունէին միայն երկու հարիւր 90 միլիառ մուտք: Օրերով տքնելէ վերջ, ելմտական նախարարը, Պ. Անտռէ Ֆիլիփ յաջողեցաւ 170 միլիառ ճարել խնայողութիւններով եւ նոր տուրքերով: Նախարարը հազիւ յաջողեցաւ միջին ճամբայ մը գտնել կարգ մը կէտերու մէջ: Օրինակ, մինչ կը նախատեսէր 100 միլիառ կրճատել բանակի ծախքերէն, ստիպուեցաւ համաձայնիլ 60 միլիառի :

Բայց, նոյնիսկ ծրագրուած կրճատումներով եւ նոր տուրքերով, տակաւին բաց կը մնայ 142 — 143 միլիառ Ֆրանք: Նախարարը կը խորհի այս բացը գոցել «գանձային գործողութիւններով», ինչ որ մասնագէտներու կարծիքով կը նշանակէ ներքին փոխառութիւն:

Տեղեկաբերը եզրակացնելով, յորդորեց որ ժողովուրդը արիաբար համակերպի զոհողութեանց, որոնք անհրաժեշտ են, փրկելու համար երկրին տնտեսութիւնը:

Սահմանադիր ժողովը երկար վիճաբանութիւններէ վերջ 33ի դէմ 497 ձայնով մերժեց ելմտական նախարարին այն առաջարկը որ 50 առ հարիւր միանուագ յաւելում կը նախատեսէր ճարտարագործական եւ առեւտրական շահերու վրայ: Խնդիրը յղուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին, նորէն քննուելու համար: Նոր նախարարին առաջին պարտութիւնն էր այս:

Ելմտական նախարարը բացատրութիւններ տալով նախարարական խորհուրդին առջեւ, խոստովանեցաւ թէ կրճատումները եւ նոր տուրքերը սպասուած արդիւնքը պիտի չտան, եթէ միեւնոյն ատեն զարկ չտրուի արտադրութեան: Բոլոր նախարարներն ալ այս կէտը կը շեշտեն իրենց զեկուցումներուն եւ ճառերուն մէջ: Արտադրել՝ փրկելու համար Ֆրանքը: Զինարանները պէտք է վերածուին ճարտարագործական կեդրոններու: Պակաս գնդացիր, պակաս օդանաւ, եւ անոնց փոխարէն՝ հազարաւոր սաներ, լոգարաններ, անկողիններ: Կառավարութիւնը բացառիկ նիստի պիտի հրաւիրէ Տնտեսական Խորհուրդը, կարեւոր որոշումներ տալու համար:

✕ Երկաթուղիներու գիներուն յաւելումը պիտի սկսի՝ ճամբորդներու համար՝ մարտ 1էն, ապրանքներու համար՝ ապրիլ 1ին, մայիս 15ին եւ Սեպտեմբեր 1ին, համաձայն իւրաքանչիւր դասակարգի: Ինչպէս գրած ենք արդէն, գիներու յաւելումը պիտի ըլլայ 40 առ հարիւր Գ., 10 առ հարիւր Բ., եւ 20 առ 100 Ա. կարգերու համար:

✕ Պ. Կասթօն Տէֆէռ, Տեղեկատու Նախարարը, յայտարարեց թէ ներկայ թերթերը կարենալ պահելու համար, այլեւս նոր արտօնութիւն չի տար, որովհետեւ թուղթի տագնապը բացառապէս ծանրացած է: Մինչեւ անգամ կ'ըսուի թէ յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ Թուղթ ապահովելու համար, թերթերու ծաւալը կէս առ կէս պիտի կրճատուի մարտ 1էն սկսեալ:

Նոր յայտնութիւններ ռուսագերման պատերազմի մասին

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Փետրուար 12ի նիստին մէջ, ամբաստանեալներուն փաստաբանները նեղացուցիչ հարցումներ ուղղեցին մարէշալ Փաուլուսի, որ վկայութեան կանչուած էր խորհրդային դատախազութեան կողմէ: Քայթըլի փաստաբանը խոստովանիլ տուաւ թէ նախայարձակման բոլոր ծրագիրները կը բխէին Հիթլէրէն եւ ընդհ. սպայակոյտին դերը կը սահմանափակուէր զանոնք մշակելով: Բացորոշ է որ Հիթլէր կ'ուզէր պատերազմիլ Խ. Միութեան դէմ:

Ուրիշ երկու ամբաստանեալներու փաստաբանը մեղադրեց Փաուլուսը, թէ ի զուր ջարդել տուաւ գերման զինուորները Սթալինկրատի մէջ :

ՀԱՅԵՐԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Օրուան հրատապ խնդիրներէն մէկն ալ Ատրպատականի անկախութեան հռչակումն է:

Մենք, Հայերս ալ ուշի ուշով կը հետեւինք դէպքերուն եւ արդար է մեր հետաքրքրութիւնը:

Արդար, ո՛չ միայն այն պատճառով որ Ատրպատականի մէկ կարեւոր մասը պատմական Հայաստանի մասը կը կազմէ, այլեւ անոր համար գը հոն, երկար տարիներէ ի վեր ունեցած ենք հայ գաղութ մը, կազմակերպուած շրջան մը, հայապահպանման լաւագոյն օրրան մը: Հայ յեղափոխութեան ալ մեծապէս նպաստած է այդ գաղութը, թէ իբրեւ շրջաններու հանգոյց մը եւ թէ իբրեւ հայ փախստականներու ապաստանարան մը:

Դժբախտաբար, թերթին ծաւալը եւ ներկայ պայմանները թոյլատու չեն Ատրպատականի հայութեան վերջին վաթսունամեայ կեանքի մանրամասնութիւնները, եւ աշխարհագրական տեղեկութիւններ ներկայացնելու:

Ուստի պիտի գոհանամ շարք մը տեղեկութիւններով:

Ատրպատականի Հայերը համեմատաբար բախտաւոր եղած են Թրքահայերէն, որովհետեւ ազատ մնացած են զանգուածային կոտորածներէ եւ կորստաբեր տեղահանութենէ:

Թրքական հիւպատոսներ եւ գործակալներ միշտ ալ աշխատած են եւ մեծագումար ոսկի տրամադրած են պարսիկ ժողովուրդը լարելու Հայերուն դէմ եւ կոտորածներ յառաջ բերելու համար, սակայն պարսիկ կեդրոնական կառավարութիւնն ու Շահերը ձախողեցուցեր են թրքական ձեռնարկները եւ դաւերը:

Դեռ 1894—1895 թուականներուն, Նասրէտտին Շահին օրով, Թէհրանի Թուրք հիւպատոսի նախագահութեամբ կազմուած ժողովի մը մէջ կ՚որոշուին Պարսիկները Հայերու դէմ գրգռելու միջոցներ:

Թուրք դեսպանը Շահին կը յայտնէ թէ Հայերը Պարսից կառավարութեան դէմ դաւադրութիւն մը կազմակերպած են, մանաւանդ Շահի անձին դէմ:

Շահը Թուրք դեսպանին մտադրութիւնը հասկնալով, կը կանչէ Սադրազամը եւ կը հրամայէ. — «Ցնդէ՛ Հայերու մասին տարածուած լուրերը եւ Թրքական դեսպանին ապացուցէր Հայերու հաւատարմութիւնը եւ մեր կառավարութեան մէջ անոնց ունեցած օրինակելի կենցաղավարութիւնը»:

Սադրազամը առանց երկար մտածելու, վրդովուած կը պատասխանէ. — «Վեհ. Շահ, Հայերու մասին տարածուած լուրերը շինծու են եւ ես կեանքովս կ՚երաշխաւորեմ Հայերու հաւատարմութիւնը»:

Թէհրանի դեսպանին ձախողանքէն վերջ, գործի կը լծուին նաեւ Սալմաստի եւ Ուրմիոյ Թուրք հիւպատոսները, որոնք կը կազմակերպեն հայկական տարազով եւ Թուրքերէ բաղկացած աւազակախումբ մը, հաւատացնելով թէ Հայեր են:

Շուտով սակայն, աւազակախումբը կը ձերբակալուի եւ կը պարզուի որ՝ աւազակապետը Պարսիկ փախստական մըն է, իսկ անդամները Թուրքեր են, կամակերպուած Թաւրիզի Թուրք հիւպատոսի հրահանգով եւ 300 հնչուն ոսկիով:

Թրքական դաւերը երեւան կուգան նաեւ Թաւրիզի մէջ, ուր Պոլսէն եկած մօլլաներ եւ սօֆթաներ, հրապարակով համխսլմութիւն կը քարոզեն, խօսելով «ջհաննամ»ի եւ «ջէննաթի» մասին, բարձրաձայն յայտարարելով թէ՝ «կեավուրները կոտորելու ժամը հասած է»:

Ծիւաղները կը գործեն նաեւ Արտապիլի, Աստարայի, Մարաղայի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ:

Հայ մատնիչի մը մասնակցութեամբ, Թրքական գործակալներ, Հայու տարազ հագած, Պարսից նուիրական մէկ տօնին առեն մզկիթի դուռը կեցած կը ծաղրեն եւ կը հայհոյեն «Շիայի» օրէնքին եւ փողոցէն անցնող սէյիտի մը վրայ ատրճանակ կը պարպեն:

Այս եւ այսպիսի բազմատեսակ դէպքերով, Թուրքերը կը ջանան ժամ մը առաջ կոտորել տալ գոնէ Ատրպատականի Հայերը:

Պարսիկ կառավարութիւնը աչալրջութեամբ կը հսկէր ցաւալի դէպքերու առաջն առնելով, բայց եւ այնպէս անպակաս էին նաեւ Թրքական ոսկիներէն կաշառուած պաշտօնեաներ եւ խաներ:

Ու վերջապէս 1897 Մարտ 20ին կը բռնկի Թաւրիզը:

Նոյն օրը, Թուրք կիներ կը յարձակին ռուսական հիւպատոսարանի հայ ծառային վրայ, շուկային մէջ եւ «Եա՛ Ալի» կանչելով, օգնութեան կը հրաւիրեն ամբոխը:

Ծեծ, թալան ու կողոպուտը կը սկսին:

Մարտ 31ին 3—4 հայկական տուներ կը կողոպտուին եւ կը վնասուին: Շատ մը Հայեր ծեծի, խոշտանգումի կ՚ենթարկուին: Բայց շուկայի Հայերը կը յաջողին իրենց տուներն ապաստանիլ:

Ամբոխը կը յարձակի Հայոց գերեզմանատան վրայ, կը քանդէ ու կը տանի դռները, քանի մը դիակներ գերեզմաններէն կը հանուին եւ բացօթեայ կը ձգուին: Հայերը սարսափահար կը լեցուին Ռուսաց հիւպատոսարանը:

« Ամէն միջոց ի գործ դնել, որ վտանգի չենթարկուին իմ հաւատարիմ Հայերը», կը հրամայէ Շահը Վալեաթին (Թագաժառանգին, որ Թաւրիզ կը նստէր):

«Խռովութեանց աղբիւրը յայտնի է», կը հեռագրէ գահաժառանգը Շահին:

Պարսիկ զինուորներով կը լեցուին հայկական թաղերը, կառավարութեան ազդու միջամտութեան եւ բարեացակամութեան շնորհիւ, խռովութիւնները կը խափանուին:

Թաւրիզի ռուս հիւպատոսը, Պետրով, Թէհրանի դեսպանի հրահանգին համաձայն, կը պահանջէ կատարելապէս կարգը վերահաստատել եւ Հայերու վնասներուն հատուցում տալ, հակառակ պարագային սպառնալով Ջուլֆա գտնուած ռուս հեծելագունդերը գործի խառնել:

Հիւպատոսը ինքն ալ կը յայտնէ գահաժառանգին. — «Եթէ մենք Թուրքիոյ Հայերուն չօգնեցինք, պատճառը այն է, որ Թրքահայերը մեզի չդիմեցին»:

Այս խռովութեանց առեն Ատրպատականի նահանգապետը՝ Ամին - Դովլէն, Թէհրան՝ նախարարական ժողովին նախագահելու կանչուած էր: Նորընտիր նահանգապետը, ազդեցիկ եւ կարող Ամիր - Նիզամ, Ապրիլ 6ին նոր կը հասնի Թաւրիզ եւ 8ին արդէն վերջ կուտայ խռովութեանց: Հայերը վնասուց հատուցում կը ստանան:

Եւ այդ խռովութիւններէն վերջ պարսիկ կառավարութեան խնամքն ու գուրգուրանքը կ՚աւելնան: Զարագործները կը պատժուին:

Պարսիկ ժողովուրդի եւ ամբոխի վրայ մեծ ազդեցութիւն ունեցող Մուշտէիտ եւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ կ՚այցելեն Հայոց «խալիֆայ»ին, Առաջն. տեղապահ Յովսէփ վարդ. Սարաճեանին: Գահաժառանգն ալ Թէհրան մեկնելէ առաջ շնորհակալութիւն կը յայտնէ հայ տեղապահին, որ Շահին կողմէ կը ստանայ պարսկական առաջնակարգ շքանշան, ի վարձատրութիւն Պարսից կառավարութեան մատուցած ծառայութեան:

(1)

Ա. ՏԱՐԱԳԻՐ

«Օտար ապրիլս չեմ հոգար»...

Անհետացող բոլոր հայրենասէրներու յիշատակին:

Ամէն անգամ որ մահազդ մը կը տեսնեմ մեր մամուլին մէջ, գրուած երկու սեւ գիծերու մէջ կամ շրջանակուած, ըլլայ ան ծանօթ ընկեր կամ բարեկամ մը, եւ կամ թէ արենակից մը, հոգ չէ թէ բոլորովին անծանօթ, հոգիս դող մը կը բռնէ... Սիրտս տխրութեամբ կը լեցուի ու աչքերս կը տամկանան, տարիներ առաջ հետեւեալ պատկերը բեւեռուած ըլլալով մտքիս մէջ, անմա՛հ Միք. Նալպանտեանի կենսագրութեան վերջաւորութենէն, գրուած ողբաց. Ռ. Բերբերեանի կողմէ — բեղնաւոր գրիչ — «Հայրենիք» ամսագրին մէջ:

— « ... Կեանքը պահեստի իր վերջին ուժերն էր գործածում: Մի քանի օր, մի քանի ժամ նա յաղթող էր կարծես: Բայց կռիւը անհաւասար էր: Այդպէս՝ մարող ճրագը վերջին բոցկում ժայթքում է վերջին կաթիլ իւղը, եւ մինչ այդ աղօտ լոյսը մի վայրկեան բոց է տալիս ու մարում»:

« Մարտի 31ին (1866) Նալպանտեանցը ինքն իրեն շատ վատ է զգում, գլուխը մի քիչ բարձրացնում է անկողնից, բայց շնչառութիւնը շատ ծանր է: Մտնում է բժիշկը: Հիւանդը տխուր է եւ կարօտ իր մտերիմներին: Զօրս կողմն է նայում յուսահատ: Բնազդով կարծես փնտռում է մի հարազատ ձեռք, որ փակէ իր տխուր աչքերը: Նալպանտեանցը կռւում է մահի դէմ, ինչպէս կռւում էր խաւարի դէմ: Բայց ուժերը սպառւում են եւ յանկարծ գլուխը անշունչ ընկնում է բարձի վրայ »...

Ու կը վերյիշեմ ամէն անգամ, թէ ինչպէս ընթերցումներս ընթացքին առաջին անգամն ըլլալով 1929ին, անտառի մը խորը թաղուած ու թռչուններու անոյշ դեղդեղանքին տակ վերի սրտակեղեք պատկերին առջեւ աչքերս թրջեցան...:

Ու այդ օրէն ասդին, ամէն անգամ, որ մահազդի մը-կը հանդիպիմ, հայրենիքէն հեռու անհետացած ազգակցի մը մահուան, կը կարծեմ թէ ան ոչ ոք չէ ունեցած իր սնարին վերեւ, հարազատ մը չէ ունեցած իր քովիկը վերջին պահուն, ու իր հոգին ու միտքը սաւառնած ու երեւակայած ենանպայման հարազատներ, մեր անգին հայրենիքն ու իրենց սրբազան հողվրտիքը...:

Ինքնադիտակցութեան հասնելէս ի վեր, ինծի համար ամէնէն խորունկ տխրութիւն պատճառող բանն է եղած, հայրենիքէն հեռու, պանդխտութեան մէջ գերեզման ունենալը եւ, ամէն անգամ ալ երեւակայութիւնս ամէնէն շատ տանջուած է ատոր համար, ու շրթունքներս սարսուռով արտասանած են դեղիս չերերէն մտքիս անկիւնը մնացած փշրանք մը.

«Օտար ապրիլս չեմ հոգար,
Օտար մեռնիլն է դըժուար»:

Ու չարունակ աչքերուս առջեւն է եղած մեր հողվրտիքը, որ դեղիս հետ գիրկ գրկի կը հանգչէր դարերէ ի վեր: Ու ամէն գարնան, Ապրիլին, երբ կանանչը մեր՝ երեխաներուս մինչեւ ծունկերը կը բարձրանար հոն, բազմատեսակ վայրի ծաղիկներով խառն, մենք կ՚երթայինք հոն մեր գառներն արածելու....:

Ու ես երբեք պիտի չմոռնա՛մ, թէ ինչպէս իմ սիրունիկ գառներս դալար ու մատղաշ խոտերը կը փետտէին քը՛թ, քը՛թ, ու ես ալ պառկած կ՚ըլլայի գիրենք դիտելով, մեծ հայրիկիս կամ մեծ մայրիկիս գերեզմանին կողքին, գլուխս դրած անոնցմէ մէկուն վրայ...: Եւ կամ ինչպէս, անոնց չիրմաքարերուն վրայ շինուած փոսիկներէն անձրեւի ջուր կը ծծէի ծունկի եկած, ու թեւերովս ալ գրկած կ՚ըլլայի գերեզմանաքարերը ...:

Հայրենի հողվրտի՛ք, պաշտելի սրբավայրուխտատեղի՛....

Յաճախ պատահած է, որ դպրատունէն փախչելով քեզի եկած ենք, ու քու չիրմաքարերուդ կողքերուն «տնակ» խաղացած: Եւ, ուշ ատեն երբ տուն կը դառնայինք հայրիկին կամ հօրեղբօր վախը մեր սրտերուն մէջ,՝ դուն օգնութեան կը հասնէիր, քո՛ւ անունդ կուտայինք, ո՛չ թէ ծեծէն կամ ուրիշ պատիժէ մը փրկուելու համար, այլ, երեխայական միամտութեամբ կըպատասխանէինք անոնց հարցումին.

— Տէտէին քով էինք...

— Նէնէին գացեր էինք...

Ու հիմակ, ի՞նչպէս չփնտռեմ ու չմտածեմ դեղս ու իր սրբազան հողվրտիքը, ուրտեղ ողջն ու անհետացողը ամէն վայրկեան միասին էին... տունը թէ աշխատանքի պահուն, դաշտին կամ լերան մէջ: Ու ի՞նչպէս մամուռ կապած սրտիս վըրայ արձանագրուած վերի մանկական դոհար խօսքերը չարտասանեմ ամէն րոպէ ու չմխրիմ ...:

Տարիներ չարունակ հայրենիքը երազէ, անոր համար տանջուէ, ու օր մըն ալ դարից գերեզման ունեցիր, մինակո՛ւկ, անտէ՜ր օտար ցուրտ հողին դիրկը, գրկուած ո եւ է այցելուէ, որովհետեւ, եթէ հարազատներ ալ ունեցեր ես, ստիպուած ձգեր մեկներ են ուրիշ քաղաքներ կամ երկիրներ, ու այլեւս չկայ հողաթումբիդ նայող մը կամ անունդ կանչող մը...:

Ու ես կը վերյիշեմ դարձեալ, ճմլուած սըրտով, ուրիշ յիշատակելի սովորութիւն մը իմ դեղիս մէջ, թէ ինչպէս աշխատանքի եղանակներուն, երբ ողջերը կ՚անցնէին հողվրտիքին վարի կամ վերի ճամբայէն, ձայն կուտային անհետացողներուն, աւետելով աշխատանքի եղանակը հասած ըլլալը եւ, զանոնք ալ կը հրաւիրէին ելլելու ու իրենց հետ գործի երթալու համար.

— Ծառուկ ամո՜ւ, ելի՛ր, հերի՛ք է պառկիս.. վերցո՛ւր գլուխդ, նայէ՜, ձիւները հալեցան, Ապրիլ է, գարնցան, «Ցարիգսար»ը քեզի կը սպասէ.. — լծվարներն էին որ ձայն կ՛ուտային անցնելու ատեն:

— Շուշան հարսա՜, հերի՛ք քնանաս... Մայիս է, չե՞ս զգար... Ուլերը ծնած են, մենք օպան կ՚երթանք, ելի՛ր, արտորա՛.— գարնան պերւորներն էին որ կը կանչէին: — Աղջի՛ Սեմա՜, դեռ չկշտացա՞ր պառկելէն... ելի՛ր տեղէդ, քաղհա՜ն է, մենք քաղհանքի կ՚երթանք «Իստակ Աղբիւր», ելի՛ր, չարժէ.— քաղհանքը գացող աղջիկներու եւ հարսներու խումբն է աւետողը:

Ահ, ի՛նչ հարազատ, ի՛նչ անոյշ, ի՛նչ սիրելի ու խորունկ ձայներ են, որ կ՚արձագանգեն հոգիիս մէջէն...: Ու այդ կանչերու արձագանգին տակ, ամէն օր, ամէն ժամ ու վայրկեան, մորմոքուն սրտիս վրայ կը կարդամ միշտ.

— « Օտար ապրիլս չեմ հոգար,— Օտար մեռնիլն է դըժուար»:

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Հայ գաղութները Անատոլուի մէջ

Կեսարիայէն կը գրեն.— Կեսարիա, երբեմնի այս վաճառաշահ քաղաքը պատերազմի եւ այլ պատճառներով ենթարկուած իր ամլութենէն վերջ վերազարթումի շրջան սկսած է: Համբաւաւոր ապուխտի պատրաստութիւնը այս տարի կեդրոնացած է քաղաքէն մօտաւորապէս երկու ժամ հեռու Դարբուզարլուի ագարակը ուր 500ի չափ հայ աշխատաւորներ կ՚ապահովեն իրենց օրապահիկը:

Կեսարիա իր շրջականերով կը համրէ 4000ի մօտ հայութիւն, գրեթէ մեծամասնութեամբ անուս եւ թրքախօս: Բայց այս ժողովուրդը չի մոռնար իր եկեղեցին եւ մանաւանդ Իսթանպուլի Ազգ. Հիւանդանոցը՝ ամէն առթիւ ձաւար եւն. ղրկելով:

Դպիր եւ դպրուհիներ, որոնց ամէնէն մեծը հազիւ 14 կայ, գեղաձայն երգեցողութեամբ կը մասնակցին պատարագներուն: Զարմանալի թող չթուի ընթերցողներուն երբ ըսեմ, թէ բոլոր երգեցիկ մանուկները նոյնիսկ հայերէն խօսիլ չեն գիտեր, եկեղեցւոյ վաղեմի երաժշտապետ Պ. Միրիճան Բադլեանի լատիներէն տառերով գրած եւ սորվեցուցած է բոլոր շարականները եւ երգեցողութիւնները:

Սըվազէն Կ. Պոլիս հասած ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Երեք հարիւր ընտանիք քաղաքին մէջ եւ դեռ շրջակայքը ցրուած հայութիւնը մնացած են ա-

Հայաստանի բարի գալուստ կը մաղթէ տարագիրներուն

ԽՄԲ.— «Սովետական Հայաստան» բարի գալուստի գրութիւններ կը հրատարակէ ատենէ մը ի վեր, ականաւոր դէմքերու ստորագրութեամբ: Ստորեւ՝ բանաստեղծ Աւ. Իսահակեանի, ակադեմական Հրաչեայ Աճառեանի, ժողովրդական նկարիչ Մ. Սարեանի նամակները (միւսները՝ յաջորդով).—

ԲԱՐԻԳԱԼՈՒՍՏ ՄԵՐ ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐԻՆ

Արտասահմանից Հայերի Խ. Հայաստան վերադառնալու մասին ՍՍՌՄ ժողովրդական գործավարների խորհրդի որոշումը մեր բոլորի սրտերը լցնում է չափ մեծ ուրախութեամբ: Անվերապահ խնդութեամբ ողջունում ենք այս նշանակալից ակտը: Ոչ մի ազնիւ Հայ, բացի ցնծագին գնահատականից ուրիշ վերաբերմունք չի կարող ունենալ այս որոշման հանդէպ:

Բռնութիւնների, կոտորածերի եւ հայրենիքից վտարումների հետեւանքով հայ ժողովրդի կէսը ցրուած է երկրի երեսին, սակայն ոչ մի թշնամական ուժ չի կարողացել մեռցնել Հայերի ազգային միասնութեան զգացումը, հանգցնել նրաց սէրն ու կարօտը դէպի Հայրենիքը եւ վերըստին հայրենիքում հաւաքուելու կենտրոնահակ ձգտումն ու մտածումը:

Գաղութահայութեան հայրենաբաղձ հայեացքները Խ. Հայաստան են ուղղուած, ուր ապրում են եւ աշխատում իր արիւնակից եղբայրները: Թափառական հայ բազմութիւններն մի անպարտելի տենչանք ունեն — օր առաջ թողնել օտար երկիրները, ուր նրանք մաշում են իրենց կեանքը եւ գալ Հայրենիք, միանալ իրենց եղբայրներին, միասին աշխատել ու կառուցանել, իմաստաւորել իրենց եւ իրենց որդիների գոյութիւնը, վայելել իրենց վաստակը՝ միահամուռ ջանքով ծաղկեցրած հայրենիքում:

Մեր վերադարձող եղբայրների սիրակարօտ զգացմունքներին մենք՝ Խ. Հայաստանի Հայերս, կը դիմաւորենք նոյն եղբայրակարօտ զգացմունքներով: Դաժան ճակատագրով իրարից բաժանուած քոյրեր եւ եղբայրներ, որ կռուել ենք զանազան ճակատներում մեր թշնամիների դէմ, մեր ընդհանուր նպատակի համար՝ հայրենիքի ազատութեան, ազգային եւ մարդկային միեւնոյն խոէալների, այսօր երկու իրաւատէր հարազատներ դրկաբաց փարւում ենք իրար ազատագրուած հայրենի տան մէջ:

Սրտագին բարի գալուստ մեր թանկագին հարազատներին: Աւետիք Իսահակեան

ՍՊԱՍՈՒՄ ԵՆՔ ՁԵԶ

Այն օրից երբ տաճկական եաթաղանից հազիւ ազատուած, ձեր սիրտն արիւնով ու ձեր աչքերը արցունքով լցուած հայրենի տան ծխացող կրակներից փախաք ապաստան որոնելու օտար աստղերի տակ,— սպասում էինք ձեզ:

Կոտորուեցին ձեր հայրերն ու մայրերը, ձեր հարազատ քոյրերը, տաճկական հարէմներին զոհ չգնալու, կամ լպիրշ սրիկաների ձեռքը չընկնելու համար Եփրատի ալիքներին անձնատուր եղան. դուք նրանց սրբազան դիակները կոխոտելով՝ անցաք, գնացիք օտար հորիզոններ: Քառորդ դար մոռացութեան անդունդը գլորուեց. բայց դուք չմոռացաք ձեր երկիրը, ձեր մարմնական վէրքերը բուժուեցին, բայց ձեր ոգին չբուժուեց, դուք միշտ յիշում էիք հայրենի երկիրը: Եւ այն միջոցին, երբ գործարանների մրոտ ծխի ու հրավառ վառարանի առաջ չարչարւում էիք, հայրենի տան կարօտն էլ ձեր սիրտն էր այրում:

Շնորհիւ մեծ Ստալինի մեր ու ձեր սրտի իղձը կատարուեց. դուք իրաւունք եւ արտօնութիւն ստացաք հայրենիք դառնալու:

Մեր սրտերը յոյզերով, մեր աչքերը լոյսերով, մեր հոգիները անձկալի կարօտով ու մեր ձեռքերը ծաղկի պսակներով լցուած, սպասում ենք ձեզ: Հ. Աճառեան

ռանց հոգեւոր հովիւի, երեխաները անկնունք կը մնան եւ աշխարհէն անդարձ մեկնողներն ալ կը թաղուին առանց աղօթքի:

Ասիկա չատ մօտէն կը յիշեցնէ Հայ-հռոմներու խնդիրները: Բոլորս ալ երբեմն հանդիպած ենք հայերէն խօսող այլ յոյն օրթոտոքս եկեղեցի յաճախող պառաւներու որոնց զաւակները հետզհետէ Յոյներուն հետ ամուսնացած են, հայութեան հետ ամէն կապ խզելով:

Ինչպէս այսօր կը պատահի Սփացի մէջ, ժողովուրդը մնացեր է անտէր, մինչեւ որ յոյն կրօնաւորներ թաղեր են մեր մեռելները եւ մկրտեր իրենց պսակած զոյգերուն պզտիկները: Բնական է ատոր վրայ այնտեղի հայութիւնն ալ սկսեր է հետզհետէ յաճախել Յունաց եկեղեցին եւ ընդուներ օրթոտոքս դաւանանքը: Երեք չորս հարիւր ընտանիքը իր բնագաւառին մէջ ապազային համար խոստում մըն է, եւ եթէ տեղին վրայ դէթ մատուռ մը եւ քահանայ մը գտնուէին, դիւրին է մատակարարել:

ՍԻՐՈՎ ԵՒ ԳՐԿԱԲԱՑ Կ'ԸՆԴՈՒՆԵՆՔ

Արտասահմանից Հայերի Խ. Հայաստան վերադառնալու մասին ՍՍՌ ժողկոմսովետի որոշումը պատմական մի իրադարձութիւն է: Մենք սրտանց ողջունում ենք մեր կառավարութեան այս արդար որոշումը: Խորհրդային կառավարութիւնը այս որոշումով հնարաւորութիւն է ստեղծում դարերով հալածուած, տարադիր ու բնաւեր դարձած Հայերին վերադառնալու իրենց Հայրենիքը, միանալու Խ. Հայաստանի իր եղբայրներին, մասնակից դառնալու խաղաղ, շինարար, ազատ ստեղծագործ աշխատանքի, ապրելու, գործելու իր իսկ հայրենիքում՝ Խ. Հայաստանում: Նրանք հնարաւորութիւն կը ստանան ստեղծելու նոր համամարդկային աւելի մեծ արժէքներ:

Սրտանց ողջունում ենք մեր կառավարութեան այս որոշումը: Խորհրդային կառավարութիւնը, ինչպէս միշտ, այս հարցում եւս ցուցաբերեց իր մարդասիրական վերաբերմունքը:

Այսօր, այս որոշումով արտասահմանի Հայերը, մեր արիւնակիցներն ու հայրենակիցները հնարաւորութիւն են ստանում վերադառնալու Հայաստան, այս որոշումով տարադիր հայ ժողովրդի երազած իղձերի կատարման սկիզբն է դըրւում:

Մենք գրկաբաց ու սիրով կ'ընդունենք արտասահմանի մեր եղբայրներին: Մարտիրոս Սարեան

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

Գ.

Անշարժ կալուածները — ինչպէս ժառանգութեան պարագային կ'ըլլայ — 4 Յունիս 1945ին ինչ գինով որ կրնային ծախուիլ նոյն գինին համեմատ պէտք է արժէք ունենան: Բայց այս գինը այնպէս մը որոշելու է որ, եթէ ոչ կատարելապէս, գոնէ շատ մօտաւոր կերպով ներկայացնէ հրապարակի գինը:

Արժէքներու գնահատութեան վերաբերեալ կանոններէն շատեր կրնան կամայական որոշումներու պատճառ ըլլալ: 4 Յունիս 1945ին, ի՞նչ էր գինը անշարժ կալուածի մը, fonds de commerceի մը կամ մէկու մը ունեցած բաժինը սահմանափակ պատասխանատուութեամբ կազմուած ընկերութեան մը մէջ: Շատ դժուար է որոշել ասոնք, եւ վեր է հարկատուներու մեծամասնութեան կարողութենէն: Եւ սակայն, անճիշդ գնահատութեան մը հետեւանքները շատ ծանր են հարկատուին: Տուրքի վարչութիւնը կրնայ միշտ խնդրոյ առարկայ ընել այս գնահատութիւնը կամ մերժել զայն բոլորովին, եւ, վէճի պարագային, կարելի չէ ըսել առաջուընէ թէ դատարանին տալիք վճիռը որո՞ւ նպաստաւոր պիտի ըլլայ, հարկատուի՞ն թէ վարչութեան: Եթէ հարկատուն իրաւունք չչահի, ոչ միայն ստիպուած կ'ըլլայ տուրքի յաւելուածական վճարում մը ընելու, այլ նաեւ՝ տուած տուրքին կրկինն ալ վճարելու պիտի դատապարտուի, իբրեւ պատիժ, ինչպէս նաեւ պիտի զրկուի այն դիւրութիւններէն՝ զորս օրէնքը կուտայ ամէն հարկատուի, իր տուրքերուն հատուցման համար: Ասկէ զատ, կարգ մը պարագաներու մէջ, կառավարութիւնը իրաւունք կ'ունենայ խնդրոյ առարկայ գոյքը ինք գնելու, նշանակուած ցած գինով: Այսպիսի անիրաւութիւններ չգործուելու համար, կառավարութիւնը շատ խիստ չպիտի ըլլայ գիներու գնահատման խնդրին մէջ, կը յուսանք:

Հարկատուն պարտաւոր է իր յայտարարութեան հետ յանձնել հետեւեալ թուղթերը, 1. Նախկին պատերազմիկներու ընդհ. քարտուղարութեան կողմէ տրուած վկայագիր մը պարզ թուղթի վրայ, եթէ անչափահաս հարկատուին հայրը կամ մայրը եւ կամ ամուսինը մեռած է Ֆրանսայի համար: 2. Մահուան վկայագիր մը դրոշմեալ թուղթի վրայ, եթէ հարկատուին զաւակներէն մէկը կամ մէկ քանին 4 Յունիս 1945էն առաջ մեռած են տասնըվեց տարին լրացուցած: 3. Հաշտարար դատաւորէն acte de notoriété մը եթէ այդ զաւակները մեռած են 4 Յունիս 1945էն առաջ որ եւ է տարիքի մէջ, թշնամիէն սպաննուելով կամ մեռած՝ պատերազմի հետեւանքներէն, ըլլայ թշնամութեանց միջոցին, ըլլայ թշնամութեանց դադարման տարւոյն մէջ.4. Ծննդեան վկայական մը դրոշմեալ թուղթի վրայ, եթէ հարկատուին մէկ զաւակը ծնած է 4 Յունիս 1945էն վերջ, ապրելու վիճակի մէջ (viable): 5. Բժշկական վկայագիր մը, եթէ հարկատուն, հիւանդոտ ըլլալուն պատճառաւ կը փափաքի որ ինք կամ իր կինը օգտուին տուրքերու վճարման համար շնորհուած պայմանաժամերէն: 6. Պահանջատէրին վկայականը կամ պահանջաթուղթին ընդօրինակը վաւերացուած նոտարիսի կամ հաշտարար դատարանի քարտուղարին կողմէ տրուած, եթէ հարկատուն ապացուցանել կ'ուզէ իր ունեցած պարտքերը. 7. Fonds de Commerceին մաս կազմող ապրանքներուն մէկ ցուցակը, եթէ հարկատուն առեւտրական է:

Կարգ մը թուղթեր ալ հարկ կ'ըլլայ ներկայացնել, յայտարարութիւնը պատկանեալ պաշտօնատան յանձնելէ վերջ: Կրնայ ըլլալ որ տուրքի վարչութիւնը հարկատուէն ուզէ այլեւայլ վկայագրեր յայտարարութեան մէջ անոր նշանակած թիւերուն ստուգման համար: Այս կարգէն են՝ կալուածի մը ի՞նչ ձեւով հարկատուին սեփականութիւնը եղած ըլլալը յայտնող թուղթերը, անոր ծախած գոյքերուն իրապէս եւ ի՞նչ գինով ծախուած ըլլալը ցոյց տուող վաւերաթուղթեր, անոր ունեցած հին պարտքերուն թուականը եւ 1 յունուար 1940 եւ 4 Յունիս 1945 թուականներուն մէջ իբրեւ նուէր ստացած գոյքերուն եւ կալուածներուն ցուցակը:

Ասոնցմէ զատ, եթէ նոյնիսկ վարչութիւնը չպահանջէ, հարկատուին համար օգտակար է ունենալ հետեւեալ թուղթերը իր յայտարարութիւնը դիւրութեամբ խմբագրելու համար, ուրիշ բան՝ եթէ խիստ զօրաւոր յիշողութեան տէր ըլլայ կամ շատ լաւ կազմակերպուած տոմարակալութիւն մը ունենայ: Այս կարգի թուղթեր են. 1.— 1Յունիս 1940ին դրամատան մը յանձնուած ոչ-անուանական արժեթուղթերու մէկ ցուցակը, 2.— 1 Յունուար 1940ին դրամատան քով իր ունեցած դրամներուն եւ ընթացիկ հաշիւներուն ցուցակը. 3.— Իր ունեցած արժեթուղթերուն գնման եւ վաճառման ցուցակները, եւ կամ գոնէ իր դրամատան կողմէ այս մասին տուած տեղեկութիւնները, 4.— 1 Յունուար 1940էն ի վեր իր վճարած պարտքերուն մէկ ցուցակը. 5.— Հրդեհի ապահովագրութեան պայմանագրութիւնները. 6.— Ապահովագրութեանց համար իր վճարած ապահովագիներուն ցուցակը 1 Յունուար 1940էն սկսեալ. 7.— 1938ին կամ 1939ին իր զանձած արժեթուղթի կտրօններուն ցուցակը. 8.— Փոխանակութեան համար իր յանձնած թղթադրամներուն գումարը ներկայացնող ցուցակ մը. 9.— Հաւաքիչին (percepteur) մէկ վկայագիրը՝ հարկատուին տուրքէ ունեցած պարտքին մնացորդ գումարը ցոյց տուող. 10.— Fonds de Commerceի վերջին տարիներու հաշուեկշիռները, եթէ հարկատուն առեւտրական է:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարութեան կողմէ տրուած զեկոյցի մը համաձայն, ամերիկացի գնդապետ Հէրուիլթ յաջողած է հաղորդակցութիւն հաստատել լուսնին հետ, «ռատո»րի միջոցաւ:

Ինչպէս գիտենք, երկնային մարմիններու մէջէն լուսինը ամէնէն մօտն է երկրին: Իր հեռաւորութիւնը երկրէն 371.000 քիլոմեթր է, իր տրամագիծը՝ 3473 քիլոմեթր, իսկ մակերեւոյթը՝ 37.800.000 քառակուսի քիլոմեթր, այսինքն՝ մեր երկրագունդին 14րդ մասին կը հաւասարի: — Ժամը 100 քիլոմեթր արագութեամբ ընթացող շոգեկառք մը 160 օրէն կը հասնի լուսնին, ռումբը՝ 3 օրէն եւ 15 ժամէն, իսկ ռատորի ալիքներ, որ լոյսի արագութեամբ կը սուրան (300.000 քիլոմեթր մէկ երկվայրկեանի մէջ), այդ միեւնոյն հեռաւորութիւնը կը կտրեն 11)4 երկվայրկեանէն, եւ 2ուկէս երկվայրկեանէն՝ երթուդարձի համար:

Ամերիկեան ծովային դիտարանի աստղագէտներէն Հ. Է. Փըրթըն նկատի առնելով լուսնի հաղորդակցութիւնը ռատորի միջոցաւ, կը կարծէ թէ միեւնոյն ձեւով կարելի պիտի ըլլայ հաղորդակցիլ նաեւ Հրատ մոլորակին հետ, որ մեր երկրէն 56 միլիոն քիլոմեթր հեռու է եւ ուր կեանքը հաւանական կը նկատուի: Հրատին մթնոլորտը նօսրացած ըլլալով, ռատորի ճառագայթները հաւանաբար անարգել պիտի հասնին հոն: Յիշեալ գիտնականին կարծիքով, լուսնի հաղորդակցութեան փորձերուն շնորհիւ, կարելի պիտի ըլլայ աւելի ճշդութեամբ չափել լուսնի հեռաւորութիւնը երկրէն, հաստատել թէ հոն կեանքը գոյութիւն ունի՞ որ եւ է ձեւի տակ: Լուսնի շուրջը գտնուած օդը նօսր ըլլալով, կը կարծուի թէ հոն խոնաւութիւն չկայ, ուստի եւ կեանքը գոյութիւն չունի, սակայն փորձերը թերեւս հաստատեն թէ լուսնի լեռնային ճեղքուածքներուն մէջ խոնաւութիւն ըլլալով, կեանքի գոյութիւնը կրնայ հաւանական նկատուիլ:

Միւս կողմէ, վաւերական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ աւստրալիացի բնագէտներ իրենց կարգին յաջողած են «Ռատոր»ի միջոցաւ հաղորդակցիլ արեւին հետ:

Արեւը երկրէն 149.500.000 քիլոմեթր հեռու է. իր շառաւիղը՝ 700.000 քիլոմեթր, իսկ ծաւալը՝ 1.310.000 անգամ աւելի մեծ մեր երկրագունդէն: Արեւին լոյսը մեզի կը հասնի 8 վայրկեանէն եւ 18 երկվայրկեանէն, հետեւաբար Ռատորի ալիքները այդ ժամանակամիջոցին կրկինը կը բռնեն արեւին հասնելու եւ վերադառնալու համար, այսինքն՝ 16 վայրկեան եւ 36 երկվայրկեան: Նորագոյն հետազօտութեանց շնորհիւ կարելի եղած է չափել արեւին բարեխառնութիւնը, որ մէկ միլիոն աստիճան ըլլալ կը կարծուի:

Մասնագէտներու յայտարարութեան համաձայն, լուսնի հետ հաղորդակցութեան ատեն լըսուած են սովորական արձագանգի ձայներ, իսկ արեւի ներքնամասին մէջ լսելի եղած են հնչուն ալիքներու ձայներ::

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԱՄԷՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Ամերիկահայ թերթերու, մանաւանդ «Հայրենիք»ներու մէջ, յաճախ կը կարդանք զինուորներու վերադարձի կամ կորուստի լուրերը, իրենց նկարներով, ինչպէս եւ զանազան նկարագրութիւններ հայ զինուորներու քաջագործութիւններէն։

Օրինակ մը, շատերու մէջէն.— Երբեմն Մարսիլիա բնակող հայ տղու մը յաջողութիւնները։ Այս տղան պատերազմի ընթացքին (1942) Ամերիկա մեկնած եւ ամերիկեան բանակի զինուոր դարձած, հազիւ 22 տարեկան, ստացած է բազմաթիւ շքանշաններ։

Բնիկ Տիգրանակերտցի, Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գայլուկներէն, Ֆրանսայի մէջ հասակ նետած, Խորոդ Նազաշեան, այժմ կը գտնուի Թոքիօ եւ իր բարձրաստիճան սպաներէն ստացած է մասնաւոր շնորհաւորագրեր, իր տարած բացառիկ յաջողութիւններուն համար։

Ո՞վ պիտի կրնար երեւակայել որ հայ անունը Ճափոնի մայրաքաղաքին մէջ ալ պիտի փայլէր, յանձին ամերիկեան բանակի զինուոր, նախկին Ֆրանսաբնակ հայ նոր սերունդի անդամի մը։

Պանդուխտ հայութիւն, ուրկէ՛ ուր անցած ես, կրցած ես միշտ հետք մը ձգել։ Ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ։

Խորոդ Նազաշեան վարպետ գնդակախաղի, կը գնահատուի իր մեծերէն եւ կը մասնակցի Ամերիկա-Թոքիօ գնդակախաղի մրցումին, իբրեւ ամերիկեան բանակի Ա. գնդակախաղի խումբի յառաջապահ։

Իր բացառիկ խաղարկութեամբ ամերիկեան խումբը կը յաղթանակէ եւ տեղակալէն մինչեւ բարձր հրամանատարը, մասնաւոր գովասանքներ կ'ուղղեն, գրաւոր թէ բերանացի։ Անցքիս առջեւ ունիմ գովասանական գրութիւնները, շնորհաւորութիւն եւ պարծանք։ Ամէն գրութեան մէջ զայն կը կոչեն «պզտիկ Մարսիլիացին»։

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, այն օրը երբ գնդակախաղի մրցումը տեղի կ'ունենար Թոքիոյի մարզադաշտին վրայ, իր մայրը Նիւ Եորքի արուարձաններէն մէկուն մէջ, ամբողջովին անտեղեակ, բանալով ռատիօն, յանկարծ կ'իմանայ իր տղուն անունն ու տարած յաջողութիւնները։

Կը յիշէ՞ք սպանդէն հրաշքով ազատած, հայկական բեկորներու, եղբայր եղբօր կամ մայր եւ զաւկի, տարիներ վերջ, հանդիպումը եւ ողջագուրումը։

Մայր մը եւ հրաշագործ գործիք մը որ կ'աւետէ իր զաւկին կենդանութիւնն ու ծայրագոյն Արեւելքի մէջ ունեցած յաջողութիւնները։

Դեռ ինչե՛ր պիտի իմանանք օր մը, այս պատերազմի ընթացքին, հայ զինուորներու ունեցած բացառիկ յաջողութիւններու մասին։ Ն.

Եօտլի փաստաբանը հարցուց թէ իր պաշտպանեալը եւ Քայթըլ իսկապէս պատասխանատո՞ւ են Սթալինկրատի անձնատուութեան մերժումին համար, որ յանգեցաւ աղետալի հետեւանքներու։ Մանէշալը պատասխանեց թէ հրամանը կուգար վերին հրամանատարութենէն, թէ գերման սպարապետութիւնը չէր գիտեր Ռուսերուն իրական ուժը։ «Չէի կրնար անտեսել կռիւը շարունակելու հրամանին, որովհետեւ ինծի կը հաւաստէին թէ 6րդ բանակին դիմադրութեան շնորհիւ պիտի վճռուի գերման ժողովուրդին ճակատագիրը»։

Վկան խոստովանեցաւ թէ 1943 յունուար 23ին արտօնութիւն խնդրած էր անձնատուր ըլլալու, այլեւս անյոյս գտնելով կռիւը։ Պատասխանը եղաւ վճռական մերժում, անձնասպանութեան մղելով բանակը։

Ամերիկեան դատախազը հարցուց թէ ընդհ. սպայակոյտին անդամներէն քանի՞ն գիտէին Հիթլէրի նախայարձակման ծրագիրը Խ. Միութեան դէմ։ Մանէշալը պատասխանեց,— «Հիթլէրի ընդհ. սպայակոյտին բոլոր սպաները գիտէին անոր մտադրութիւնները»։

Ռուսերը մարէշալ Փաւլուսը Նիւրընպէրկ փոխադրած են օդանաւով մը եւ գաղտնի կը պահեն բնակավայրը։ Մանէշալը Մոսկուայի մէջ կը վայելէ իր աստիճանին համապատասխան ուտեստ եւ յարմարութիւններ, կը նուագէ եւ կը նկարէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդը նորէն չկրցաւ եզրակացութեան մը յանգիլ, հոլանտական Հնդկաստանի (Ճավա) վէճին առթիւ։ Ուկրայնայի պատուիրակութիւնը կը պնդէ իր առաջարկին վրայ — քննիչ յանձնախումբ մը ղրկել — այո կամ ոչ պատասխան պահանջելով։ Առջի օրուան նիստին մէջ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, իր կարգին աւելորդ գտաւ քննիչ յանձնախումբի մը առաքումը, ինչ որ սրտնեղութիւն պատճառեց Ռուսերուն։ Ուկրայնայի պատուիրակը դիտել տուաւ թէ Ապահովութեան խորհուրդը «չի կրնար Պիղատոսի դեր կատարել, ձեռքերը լուալով։ Միայն Ապահովութեան Խորհուրդը կրնայ դադրեցնել արիւնահեղութիւնը»։ Եգիպտոսի պատուիրակութիւնը միջին բանաձեւ մը առաջարկեց, սակայն կէս ճամբան մնաց։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը շարունակուին։ Առջի օր ուսանողները նոր ցոյց մը կատարեցին Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Երեք հոգի սպաննուեցան, 20 հոգի վիրաւորուեցան։ Ուսանողները ժողով գումարելով Ֆարուք համալսարանին մէջ, կրակոտ ճառեր խօսեցան եւ հեռագիր մը ուղղեցին Թագաւորին, պահանջելով ազատ արձակել տալ բանտարկուած ուսանողները։ Յետոյ փորձեցին փողոց իջնել, բիրեր գործածելով եւ քարեր արձակելով։ Ոստիկաններն ալ կրակ բացին։ Գահիրէի մէջ ուսանողները չորրորդ օրն է որ հակ-անգլիական ցոյցեր կը կատարեն։ Առջի օր քարեր նետեցին ոստիկաններուն վրայ։ Երկու ուսանողներ սպաննուեցան, ուրիշներ վիրաւորուեցան։ 6000 ուսանողներ մօտենալով Նեղոսի գլխաւոր կամուրջին, քարեր տեղացին եւ ետ մղուեցան մինչեւ Կենդանաբանական պարտէզը, ուր շարունակեցին կռիւը պատերուն ետեւէն։ Այս բոլոր ցոյցերուն նպատակն է հեռացնել անգլ. զօրքը։

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ 12 զինուորներ երեք տարի, 196 հոգի ալ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան իբրեւ ըմբոստ, որովհետեւ անցեալ հոկտեմբերին մերժած էին ծառայութիւն կատարել երկրէն դուրս։

ԹԱՒՐԻԶԷՆ հասած լուրի մը համաձայն խորհրդային զօրքը պատրաստութիւններ կը տեսնէ, Ատրպատականէն հեռանալու համար։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ահաբեկչական յարձակումները կը շարունակուին։ Զանազան հրոսախումբեր գիւղերու վրայ յարձակելով բնակիչները սպաննած եւ տուները կրակի տուած են։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ թատրոնները, սինէմաները, առեւտրական գրասենեակները եւն. փակուեցան, վառելանիւթի չգոյութեան հետեւանքով (գործադուլ)։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կիրակի օրուան ընտրութեանց մէջ 99.550.000 արձանագրուած ընտրողներէ մասնակցած են 99.076.353 հոգի, այսինքն 99.50 առ հարիւր, իրենց քուէները տալով միակ ցանկին,— համայնավարներ եւ անկուսակցականներ։

8—10 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ԹՂԹԱԴՐԱՄ գողցան երկու դաւադիրներ, կառ. տըլիոնի թղթատարական ճիւղին մէջ։ Մէկը կառքին մէջ կը սպասէր, միւս մեղսակիցը քանի մը վայրկեանի մէջ թղթատարական կապոցները յափշտակելով կառք փոխադրեց եւ երկուքը միասին անհետացան։

ԾԱՆՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան Կալկաթայի մէջ (Հնդկաստան)։ Ժողովուրդը պատնէշներ կանգնեց, ոստիկանութիւնը արտասուաբեր ռումբեր արձակեց։ Տէլհիի մէջ ալ 2000 Իսլամներ ցոյցեր կատարեցին Անգլիացիներուն դէմ։ Պոմպէյի մէջ խանութները եւ դպրոցները փակուեցան, իբրեւ բողոքի ցոյց։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ նախարարութիւնը մասնաւոր վարչութիւն մը հաստատեց, որ պիտի զբաղի ներգաղթով, հպատակութեան եւ առ հասարակ օտարականներու վերաբերեալ խնդիրներով։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ Յանձնաժողովը բոլոր քաղաքացիներու ազատութեան եւ հաւասարութեան իրաւունքները ճշդելով, երկրորդ անգամ մերժեց ուսուցման ազատութիւնը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԳԻՐ, գիրք - յիշատակարան հայ երիտասարդութեան։ Բ. եւ Գ. պրակ։ Հրատարակիչ Դաւիթ Շահլամեան։ Հասցէ.— C)o Nubar Printing Press, 14 Gheit el Nouby St. Cairo (Egypte):

ԼՈՅՍ, հանդէս գրականութեան եւ գիտութեան, խմբագրութեամբ Յովհ. Թադէոսեանի, Լ. Գրիգորեանի եւ Տճ. Պօղոսեանի, Բ. տարի թիւ 1, 2, 3, 4, 5: Տարեկան բաժնեգին 15 տոլար։ Հասցէ.— Khiaban Ekbatan, Imp. Moderne, Téhran (Iran):

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Րաֆֆի» Երիտ. Միութեան, 17 Փետրուար Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ (Salle des Fêtes) 2, rue des Ecoles: Գեղարուեստական բաժին եւ «Անուշ»էն 3 պատկեր։ Մուտք 50 ֆրանք։ Վերադարձի համար շոգեկառք մինչեւ 11.30։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Մարտիրոս Սվաճեան (Արաբկիրցի) կը փնտռէ Պ. Վահան Պիրպիրեան (Արաբկիրցի), տիկնոջ անունը՝ Հայկանուշ (Թրիպոլցի) որ Պիրէօն (Յունաստան) կը գտնուէր մինչեւ 1939։ Տեղեկացնել Մարտիրոս Սվաճեանի, 75 Bld des Grands Pins, St. Loup, Marseille: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակ. ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ընկերվարականներուն սրահը, 15 Place Marceau: Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու Արտէլի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր դերձակ - դերձակուհիները, այս կիրակի 17 Փետր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Mutualitéի G. սրահին մէջ, 8 rue St. Victor, Métro Mutualité: Շատ կարեւոր օրակարգ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է «Սիփան-Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան համերգը, որ տեղի պիտի ունենար 24 Փետրուարին, չխաչաձեւելու համարՎարդանանցի ներկայացումը։

INSTITUT ARMENIEN որ կը գտնուի Փարիզի համալսարանի վերատեսուչին պատուակալ նախագահութեան եւ Կրթական նախարարութեան հովանաւորութեան տակ, կը յայտնէ թէ պաշտօնապէս ճանչցուած է Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ։ Այս առթիւ կը հրաւիրէ ուսանողական մասնաճիւղը ժողովի Cité Universitaire, Նուպարեան շէնքին մէջ այս շաբաթ, 16 Փետրուար, ժամը 3ին։ Մէթրօ Porte d'Orléans:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Աշոտ Ուսումչունի։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Եղիշէ քահանայ Մխիթարեան եւ Զօր. Սմբատ ժողովի կը հրաւիրեն Տարօն-Տուրուբերանի, Սալնոյ Ձորի, Խնուսի, Պուլանըխի, Վարդովի, Սասունի, Կինճի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ազգ. Միութեան դպրոցին մէջ, Պուլվառ Օտտօ, (ԽՄԲ.— Անշուշտ կարդացած էն Տարօն Տուրուբերանի Փարիզի Հայր. Միութեան վարչութեան կոչը, «Յառաջ»ի մէջ, 9 Փետր.)։

ԹԱՐԱՐԻ Ֆ. Հ. Ա. Ը. Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի եւ գաղութի հայ հասարակութիւնը այս կիրակի Փետրուար 17ին, ժամը 10ին, Հ. Ա. Ը. Միութեան դպրոցին սրահը, 8 rue Emile Zola, Tarare (Rhône): Կարեւոր հրահանգներ կեդրոնէն եւ Շրջ. վարչութենէն ներգաղթի արձանագրութեան մասին։ Կը խնդրուի անդամներէն ներկայանալ անդամատետրով։ Ներգաղթել ուզողները դիմեն Roupenի, 4 rue République, Tarare:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ կազմակերպուած Մարսիլիոյ Ֆր. Կապոյտ Խաչի ենթամասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ կեդրոնական մասնաճիւղին, Փետրուար 17ին Սալօն Փելիսիայի մէջ ժամը 3էն 10։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ։

ՍԳԱՏՕՆ ՏԻԿԻՆ ՇԱՆԹԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր Միութիւնները իրենց յարգանքի բաժինը բերել, ընկերուհի ԶԱՎՕ ՇԱՆԹի մահուան առթիւ իր կազմակերպած սգահանդէսին, Փետրուար 16, շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Սալ Ժան Կուժոն։

Պիտի խօսին Տիկիններ Ա. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ, Է. ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՒ Պ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ։ Կը նուագէ Օր. Նիզամեան (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Պ. Ռ. Զարդարեան։

Թատրոն պարահանդէս

Կազմակերպուած Հայ Ռազմիկներու Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, Այս շաբաթ Փետրուար 16ին իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ լոյս, 149bis Avenue d'Argenteuil, Asnières: Կը ներկայացուի 5 ԹԻՒ ԽԵՂԱԳԱՐԸ 3 արար, խիստ քրքջալից զաւեշտ։ Ընտիր Orchèstre: Ճոխ պիւֆէ։ Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։ Մուտք 50 ֆրանք։

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՓԱՅՏԻ (BOIS et BATIMENT) Արտէլի մաս կազմող ճարտարապետները, շինութեանց մասնագէտները, կահագործները, տաղձագործները, փայտի մեքենավարները, շէնքի ներկարարները, հիւսները, որմնադիրները, եւն. եւն. Բ. անգամ ժողովի կը հրաւիրուին 17 Փետր-կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Studio Caumartin: Օրակարգ՝ շարունակութիւն՝ արձանագրութեանց, ընտրութիւն կեդր. վարչութեան։ Զանազան հարցեր։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme · 13

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 15 Février 1946 Ուրբաթ 15 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4536-Նոր շրջան թիւ 265 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Նորէն դէմ դիմաց երկու աշխարհակալ ուժեր,— Մեծն Բրիտանիա եւ Խ. Միութիւնը:

Առաջին ընդհարումը տեղի ունեցաւ Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ, յունական հարցին առթիւ:

Խ. Միութեան պատուիրակը խիստ քննադատութիւններ ուղղելով, կը պահանջէր ետ քաշել բրիտանական զօրքը, անոր ներկայութիւնը համարելով ճնշում Յունաստանի վրայ եւ վտանգ մը միջազգային խաղաղութեան համար:

Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին նախարարը պատասխանեց նոյն ուժգնութեամբ, «այո» կամ «ոչ» պահանջելով եւ սպառնալով հեռանալ ժողովէն:

Ուրիշներ ալ միջամտեցին եւ ի վերջոյ կարելի եղաւ անուշի կապել, արձանագրելով երկու կողմերուն յայտարարութիւնները: Առանց բանաձեւ քուէարկելու:

Եւ ահա նոր տագնապ մը, այս անգամ հոլանտական Հնդկաստանի հարցին առթիւ:

Դարձեալ նոյն մեղադրանքները Խ. Միութեան կողմէ, Ուկրայնայի պատուիրակութեան բերնով,— բրիտանական զինուորները կը խափանեն Ճաւայի ազգային շարժումը, անոնց ներկայութիւնը վտանգ մը կը կազմէ միջազգային խաղաղութեան համար եւայլն:

Այս անգամ ալ Խորհրդային պատուիրակութիւնն էր որ «այո» կամ «ոչ» կը պահանջէր: Եւ նորէն փոքր պետութիւններն էին որ միջամտեցին, չարը խափանելու համար:

Խորհրդային առաջարկը մերժուեցաւ: Եւ սակայն, կարելի չէ ժխտել անողոք իրականութիւնը,— Երկու ջոջերը պարբերաբար պիտի չափուին ժողովներու մէջ, Թէեւ կը մնան զինակիցներ, եւ դաշնագիր մը ստորագրած են, քսան տարուան համար:

Քանի մը «պիտանի գիտելիքներ», լուսաբանելու համար այս տխուր հեռանկարը:

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութեանց առթիւ, բոլոր ճառախօսները, փառաբանելով հանդերձ կարմիր բանակին աննախընթաց յաղթանակը, չեշտեցին անոր զօրացման բացարձակ անհրաժեշտութիւնը:

Այսպէս, Սթալին կը թելադրէր, ամէն անակնկալ դիմագրաւելու համար, արտադրել 50 միլիոն թոն ձուլածոյ, 60 միլիոն թոն պողպատ, 500 միլիոն թոն ածուխ, 60 միլիոն թոն քարիւղ: (Այս վերջին ապրանքէն ցարերուն օրով կ'արտադրուէր 9 միլիոն թոն: 1940ին խորհրդային իշխանութիւնը քանակը բարձրացուցած էր 31 միլիոնի, համաձայն Սթալինի յայտարարութեան):

Մոլոթով իր ճառին մէջ ուշադրութեան կը յանձնէր հետեւեալ պարագաները:— 1. Հարիւր հազարաւոր գերման զինուորներ կը մնան բրիտանական շրջանին մէջ:— 2. Դաշնակիցները տակաւին Իտալիոյ մէջ կը պահեն լեհ զինուորներ, հրամանատարութեամբ զօր. Անտէրսի «որ կ'ատէ Խ. Միութիւնը»:— 3. Աւստրիոյ մէջ, խորհրդային շրջանէն դուրս, կը գտնուին սպիտակ Ռուսերու զօրագունդեր եւն.:

Ուրիշ երեւելի մը, Քականովիչ, կ'ազդարարէր թէ Խ. Միութիւնը տակաւին շրջապատուած է դրամատիրական երկիրներով: Ադրբէջանի առաջին պատգամաւորնալ արթնութեան կոչ կ'ուղղէր:

Այս կիսկատար տեղեկութիւնները ամբողջական գաղափար չեն տար, տակաւին: Հարկ է աչքի առջեւ ունենալ ճառերուն բնագիրները եւ խորհրդային մամուլին հրատարակութիւնները:

Մանչէն անդին ալ, նոյն կասկածամտութիւնը: Վիճելի խնդիրները եւ երկու կայսրութեանց հիմնական շահերու հակամարտութիւնը պարբերաբար կը պղտորեն մթնոլորտը:

Օրինակ, Մեծն Բրիտանիա մինչեւ այսօր ալ չէ փոխած իր տեսակէտը՝ Նեղուցներու հարցին եւ առ հասարակ Թուրքիոյ, Մօտաւոր Արեւելքի, Միջերկրականի վերաբերեալ խնդիրներու մէջ: Առ նուազն կրաւորական դիմադրութեան դիրք մը բռնած է ան, սպասելով Խ. Միութեան յաջորդ քայլին: (Միայն այս պարագան սիրտ կուտայ Թուրքերուն: Մանաւանդ որ Մոսկուա դեռ չէ արտասանած իր վերջին խօսքը, ո՛չ հայկական կամ վրացական պահանջներու, ոչ ալ Նեղուցներու մասին):

Այս տարրական գիտելիքները անհրաժեշտ են, գտնելու համար շատ մը «ինչու»ներու պատասխանը: Շ.

Յարգանքի ցոյց մը

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կիրակի առաւօտ, 10 Փետր. ժամը 9ին, քաղաքիս սրահներէն Սալ Մազընոյի մէջ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Միութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ յարգանքի արտայայտութիւն մը հայ տառապանքի անզուգական երգիչ եւ մեծ գրագէտ Ա. Ահարոնեանի 80ամեակին առթիւ:

Ինչպէս ծանօթ է, Ա. Ահարոնեան, Հայոց աշխարհի Թուխ Արամազդը, 1934 Փետրուարէն ի վեր կաթուածահար՝ հիւանդ պառկած է Մարսէյլի հայաշատ արուարձաններէն Պոմոնի մէջ:

Այսօր, ճիշդ 12 տարի է որ չի լսուիր անոր հոգեթով եւ դաշնաւոր ձայնը, եւ այն գրիչը որ տասնեակ տարիներ սերունդներ խանդավառած էր եւ յուսադրած Հայրենիքի լուսաւոր ապագայի մասին, այսօր ակամայ դատապարտուած է լռութեան:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ հանդէսին բացումը կատարեց ընկեր Գ. Գէորգեան որ գրաւոր ուղերձով մը մեզ վստահեցուց թէ իրենք պիտի չմոռնան Ահարոնեանը եւ պիտի քալեն այն ճամբէն որ Ահարոնեանի սերունդը բացաւ հայ կեանքին մէջ: Այսինքն Հայոց գրականութեան եւ ազատութեան ջահը բարձր բռնած՝ պիտի փոխանցեն գալ գալիք սերունդներուն:

Բացման խօսքէն վերջ, Ահարոնեանի գրուածքներէն արտասանութիւններ ըրին, Նոր Սերունդի անդամներէն Ս. Տէր Նազարէթեան՝ «Ուխտաւորը», Օր. Ալիս Յարութիւնեան՝ «Մասիս»ը եւ «Կարօտ հայրենի», Ա. Տիլանեան՝ «Աքաղաղը կանչեց», ինչպէս նաեւ Անժէլ Վարդապետեան օրուան յարմար կտոր մը:

Ապա, խօսքը տրուեցաւ երիտասարդ գրագէտ Պ. Հրանտ Բալուեանի որ արձակուրդի համար Մարսէյլ եկած ըլլալով, սիրայօժար յանձն առած էր խօսիլ Ահարոնեանի կեանքին ու գործին մասին: Բանախօսը ծափերու մէջ բեմ բարձրանալով շատ գեղեցիկ կերպով ներկայացուց Ահարոնեանի կեանքն ու գործը: Ահաւասիկ իր դասախօսութեան ամփոփումը.—

... Այո՛, այսօր լուռ է Ահարոնեանը, մշուշ մը պատեր է աչքերը, անթափանցելի եւ սեւ մշուշ մը: Լուռ էր եւ հայութեան միւս տիտաններէն մին, Կոմիտասը, տասնեակ տարիներէ ի վեր, բայց խօսեցաւ օր մը, երբ նկարիչ Թէրլէմէզեան այցի գնաց անոր, ըսելով թէ «Ձեւ երգեր», վարդապետ և վարդապետը որ երես դարձուցած էր եւ ամբողջ կէս ժամ բառ չէր արտասանած, յանկարծ ըսած է — «Ես այժմ կ'երգեմ ինծի համար»: Այսօր, Ահարոնեանն ալ, լռութեան մէջ՝ կ'երգէ հայ ժողովուրդի ցաւերը, բայց իրեն համար: Քլեմանսոյի մեռած օրը, թերթը ձեռքս այցելութեան գացեր էի իրեն, ըսի — Այս ալ մեռաւ: Թերթը ձեռքէս առաւ, ու սկսաւ յուշերու ինքնաբուխ շարք մը եւ ըսաւ.— Հայաստանը այսպէս բռնած էինք, ու նա սահեցաւ մեր ձեռքէն:

Ահարոնեան ծնած է Իգտիրի գաւառին մէջ, 1866ին: Հայրը դարբին էր, մայրը կ'ուզէր տղան գրագէտ դարձնել, յաջողեցաւ: Ղրկուեցաւ Գէորգեան Ճեմարան: Իր առաջին պատմուածքները լոյս կը տեսնեն Արծրունիի «Մշակ»ին մէջ: Ու այս քանի մը պզտիկ պատմուածքները արդէն զինքը կը դարձնեն յայտնի: Վաչեանց զինքը կը ղրկէ Եւրոպա, ուսումը կատարելագործելու: Կը հանդիպի Քրիստափորի, որուն մէկ ակնարկը կը բաւէր զինքը գրաւելու: Կախարդ մըն էր Քրիստափորը: Կ'ըսէ թէ ինչ պէտք է գրել: (Կարդաց այն հատուածը ուր Ահարոնեան կը նկարագրէ իր առաջին հանդիպումը Քրիստափորի հետ): Առանց Քրիստափորի, «Ազատութեան Ճանապարհին»ի շարքը չէր ըլլար: «Մուրճ»ի մէջ լոյս կը տեսնեն «Շվէյցարական գիւղը» եւ ուրիշ կտորներ: Ներսէսեան վարժարանի տնօրէն եւ ապա Մետեխի բանտը: Զայրոյթ հայ մտաւորականութեան շարքերուն մէջ: Եղիշէ եպիսկ. Դուրեան խնդրագիր մը պատրաստեց որուն տակ իրենց ստորագրութիւնը դրին Թրքահայ բոլոր մտաւորականները: Վարուժանի բանաստեղծութիւնը, «Պատգամաւորներս» Թրքահայ մտաւորականութեան զգացումներն ու սիրտն է որ կ'արտայայտէ: Բանտէն ազատելով անցաւ արտասահման: 1914ի պատերազմին կանչուեցաւ պարտականութեան գլուխ: Պատգամաւոր դէպի Պոլիս:

(Այստեղ ալ Պ. Բալուեան «Հայրենիքիս համար»էն կարդաց հատուած մը ուր Ահարոնեան յուզումով կը նկարագրէ իրեն բաժին ինկած ծանր պարտականութիւնը): Համաձայնականներու գալէն ետք հայ գերիներու հետ նաւին մէջ «Ազատն Աստուած»ը կ'երգէին, ծովափը ծովածաւալ բազմութիւնը խելայեղ կը ծափահարէր: Ահարոնեան հասած էր իր փառքի գագաթնակէտին: 1930ին Ահարոնեանի յոբելեանը Սորպոնի մէջ: Անհամար բազմութիւն: 1934ին կաթուածահար Մարսէյլի մէջ: Իր կեանքը սկսած էր Հայոց աշխարհի եւ տառապանքին նկարագրութիւնով ու ինկաւ Հայոց աշխարհով: Ու այսօր լուռ է Հայոց աշխարհին պէս: Ծով է Ահարոնեանի գործը, դժուարութեան մատնուեցայ, երբ դասաւորելու փորձ մը կ'ընէի: Գրած է պատմուածքներ, վէպ, թատերգութիւններ, ճամբորդական տպաւորութիւններ, դիմաստուերներ եւայլն: Հայկականութեան հոտ կուգայ Ահարոնեանի գրուածքներէն: «Օճախ» բառը որ օտար է, Ահարոնեանի գրչին տակ կը պատկերացնէ հայ ընտանիքը, հայ բարոյականը:

Ահարոնեան ունի պատմելու առաջնակարգ յատկութիւն, առաջին տողէն իսկ ընթերցողը կապուած կ'ըլլայ հեղինակին: Կը պատշաճի ընթերցողներու բոլոր դասակարգերուն եւ տարիքներուն: Առաջնակարգ բանաստեղծ է, «Ղէզոյի Արտը», կնոջ մը նկարագրութիւնը եւայլն ընթերցողին սիրցնել կուտան ամենահասարակ, ամենաարտառոց էակներն անգամ: (Կրկին կը կարդայ համապատասխան պարբերութիւն մը):

Ահարոնեանով վերջ կը գտնէ հայդուկային գրականութիւնը, որ սկսաւ Աբովեանով եւ շարունակուեցաւ Րաֆֆիով: Ահարոնեան ժողովուրդ կերտեց: Ոճը եւ կշռոյթը անմիջապէս կարելի է ճանչնալ:

Ռուս բանաստեղծ մը կ'ըսէ.— Ես շատ եմ տառապեր, իմ կեանքս հիւսուած է փայլուն աստղերու շողերով: Ահարոնեանի կեանքն ալ, հիւսուեր է փայլուն աստղերու շողերով»:

Պ. Բալուեան իր այս գեղեցիկ դասախօսութիւնով խորապէս յուզեց ունկնդիրները, որոնք, առանց բացառութեան գնահատեցին զինքը:

«Սիամանթօ» խումբի եռեակը նուագեց Սեւ խաւարը եւ «Քնիր իմ Բալիկը»:: Ներկաները մեկնեցան խոր տպաւորութեամբ:

Այս յարգանքի ցոյցէն վերջ, Նոր Սերունդի անդամներէն բաղկացած պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ մեծ գրագէտին բնակարանը եւ ծաղկեփունջ մը նուիրեց:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԷՊԻ ԿՈՎԿԱՍ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Գերմանները Անատօլու պիտի մտնէին, եթէ ..

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Փետրուար 13ի նիստին մէջ, խորհրդային դատախազը նոր փաստեր յիշեց, պարզելու համար Հիթլէրի նախայարձակման ծրագրին ծալքերը: Ըստ «Ֆէլիքս» ծրագրին համաձայն, Գերմանիա պիտի գրաւէր Ճիպրալթարը, Սպանիոյ աջակցութեամբ, 1941 օգոստոսին, յետոյ պիտի յարձակէր Եգիպտոսի վրայ, Կովկասի, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի ճամբով: Այս առթիւ նամակ մը ուղղուած էր արեւելեան ճակատի հրամանատարներուն, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Եթէ արեւելեան պատերազմին բացայայտ վախճանէն վերջ, յաջողինք մեր կողմը շահիլ Թուրքիան, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի վրայ յարձակումը կը նախատեսուի անհրաժեշտ զօրքին պատրաստութենէն անմիջապէս վերջը, մինչեւ 85 օր: Մենք պէտք է գրաւենք Կովկասի կիրճերը եւ բարելաւենք փոխադրութեան պայմանները Անատոլուի կամ Թուրքիոյ մէջ: Եթէ, նոյն իսկ Խ. Ռուսիոյ պարտութենէն վերջ, Թուրքիա մեզի չմիանայ, Անատոլուի մէջէն յարձակումը դէպի հարաւ յառաջ պիտի տարուի հակառակ իր կամքին, ցաւ ի սիրտ: Թոպրուքի անկումէն վերջ, մենք պէտք է Եգիպտոսի վրայ յարձակինք Կիւրէնեան Թերակղզիէն: Հաւանաբար այս յարձակումը կարելի չէ սկսիլ 1941ի վերջերէն կամ 1942ի սկիզբէն առաջ: Եթէ Խ. Միութեան փլուզումը անհրաժեշտ պայմաններն ստեղծէ, կը նախատեսուի յառաջխաղացութիւն մը մեքենաշարժ ուժերով, Անդրկովկասի մէջէն դէպի Պարսից ծոց, Իրան, Սուրիա եւ Եգիպտոս: Նկատի առնելով օդին վիճակը, այս յարձակումը կարելի պիտի ըլլայ միայն 1942ի սկիզբը»:

Խորհրդային դատախազը, Զօրիա, ուրիշ փաստեր ալ յիշելէ վերջ, յայտարարեց թէ կարմիր բանակը ոչ միայն կեցուց Ֆաշական նախայարձակումը, այլեւ կատարեալ աղէտի մը մատնեց Հիթլէրի Գերմանիան, աջակցութեամբ դաշնակից բանակներու:

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ

Ուրիշ խորհրդային դատախազ մը, գնդ. Պետրովսկի պարզեց կարմիր բանակի գերիներուն ահաւոր տառապանքները եւ ջարդը, աւելցնելով թէ իբրեւ վկայ պիտի ներկայացնէ երկու գերման զօրավարներ, Օթթօ Հալտէր՝ ընդհ. սպայակոյտին նախկին պետը եւ Վարլիմէնթ, Եօտլի նախկին փոխանորդը: Դատախազը կարդաց Ռոզէնպէրկի մէկ նամակը, ուղղուած մառէշալ Քայթըլ-

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

Դ.

Մեր առաջին յօդուածին մէջ ըսած էինք թէ օրէնքը ընդունած է նաեւ միանուագ ((forfait) վճարման ձեւը։ Ասիկա տեղի կ'ունենայ այն պարագային, երբ հարկատու ի վիճակի չէ ապացուցանելու թէ՝ որքան եւ ինչ արժէքով գոյք ունեցած է 1 Յունուար 1940ին ։

Միանուագ վճարման երկու կերպ կայ՝ որոնց մին կամ միւսը ընտրելու մէջ ազատ է հարկատու, իրաւունք ունի ուրեմն ընդունելու իրեն համար ամէնէն նպաստաւոր ձեւը։ Առաջինը հետեւեալն է.— 1939ին 1938 տարուան կամ 1940ին՝ 1939 տարուան համար իր յայտարարած եկամուտի գումարը կը նշանակէ իբրեւ գոյք՝ 1 Յունուար 1940ին իր սեփականութեան տակ գտնուող։ Երկրորդ ձեւին հիմը կը կազմէ, դարձեալ նոյն տարիներէն մէկուն կամ միւսին մէջ իր յայտարարած արժեթուղթերու կտրօններուն գումարը, իբրեւ գոյք՝ 1 Յունուար 1940ին գոյութիւն ունեցող ։ Միայն թէ այս գումարը պէտք է 30ով բազմապատկել. այսպէս՝ եթէ արժեթուղթի կտրօններէ 60.000 ֆրանք գանձած ըլլալը յայտարարած է ժամանակին, համերաշխութեան տուրքի յայտարարութեան մէջ, պիտի նշանակէ 60.000 × 30 = 1 800.000 ֆրանք, իբրեւ 1 Յունուար 1940ի գոյք։

Միանուագ վճարման երրորդ ձեւ մըն ալ կայ որ աւելի դիւրաւ կը հասկցուի, եթէ օրինակով մը բացատրենք, հետեւեալ ենթադրութիւնը ընելով թէ՝ հարկատուն.—

Ա) Կրնայ ապացուցանել որ 1 Յունուար 1940-ին ունեցած է 200.000 ֆրանքի գոյք։

Բ) Առանց փոխարինութեան ստացած է 240 հազար ֆրանքի արժէք ներկայացնող գոյքեր, այսինքն՝ իբրեւ նուէր առած է 1 Յունուար 1940—4 Յունիս 1945 թուականներուն միջեւ։

Գ) Նոյն ժամանակամիջոցին մէջ ծախած է 400.000 ֆրանքի գոյք 1 Յունուար 1940ին տէր եղած, կամ այս թուականէն ի վեր առանց փոխարինութեան ստացած իր գոյքերէն։

Դ) Նմանապէս նոյն ժամանակամիջոցին գնած է մէկ միլիոն ֆրանքի նոր գոյքեր, եւ ասոնց վրայ ծախսած է 200.000 ֆր.ի գումար մը, որով անոնց արժէքը բարձրացած կ'ըլլայ 1.200.000 ֆրանքի։

Ե) Իր նոր գնած գոյքերուն գինը բարձրացած ըլլալով մինչեւ 4 Յունիս 1945, անոնց արժէքը այս թուականին հասած է 1 միլիոն 800.000 ֆր.ի։

Արդ, գիտնալու համար թէ՝ ի՛նչ պիտի ըլլայ այս հարկատուին նշանակելիք միանուագ գումարը, պէտք է ընել հետեւեալ գործողութիւնը.— Գումարել Ա+Բ+Գ արժէքները, բաժնել ընդհանուր գումարը Դ. արժէքով, եւ արդիւնքը բազմապատկել Ե.ով, այսպէս՝

$$\frac{200.000+240.0000+400.000}{1.200.000} = 0,7$$

0,7×1.800.000 = 1.260.000 ֆրանք ։

Եթէ հարկատուն այս ձեւը ընտրէ, փոխանակ 1.800.000 ֆրանքի նոր գոյք յայտարարելու, պիտի յայտարարէ միայն 540 հազար ֆրանքի գոյք (1.800.000 — 1.260.000 = 540.000), որովհետեւ մնացեալ 1,260,000ը պիտի նկատուի հին գոյք, եւ հետեւաբար ենթակայ չպիտի ըլլայ տուրքի։

Տեսնենք հիմա թէ Ազգային Համերաշխութեան տուրքը ի՞նչ համեմատութեամբ պիտի վճարուի։ — Հարստացման տուրքի (contribution sur l'enrichissement) սակը հետեւեալն է.—

5 առ հարիւր 150.000 ֆրանքի համար։
10 առ 100 150.000էն 300.000 ֆր.ի համար։
20 առ 100 300.000էն 500.000 ֆրանքի համար։
25 առ հարիւր 500.000էն 1 միլիոնի համար։
40 առ հարիւր 1 միլիոնէն 2 միլ.ի համար։
60 առ հարիւր 2 միլիոնէն 3 միլիոնի համար։
80 առ հարիւր 3 միլիոնէն 5 միլիոնի համար։
100 առ 100, 5 միլիոնէն վեր գումարներու համար ։

Ընդհանուր գոյքերու տուրքին (prélèvement sur les patrimoines) սակն է.—

3 առ հարիւր մինչեւ 500.000 ֆրանք։

4 առ հարիւր 500 հազար ֆրանքէն մինչեւ 2 միլիոն։ 5 առ հարիւր 2 միլիոնէն մինչեւ 5 միլ.։ 7ուկէս առ հարիւր 5 միլիոնէն մինչեւ 10 միլիոն։ 10 առ հարիւր 10 միլիոնէն մինչեւ 25 միլիոն ։ 12ուկէս առ հարիւր 25 միլիոնէն մինչեւ 75 միլիոն։ 15 առ հարիւր 75 միլիոնէն մինչեւ 150 միլ.։ 17ուկէս առ հարիւր 150 միլիոնէն մինչեւ 300 միլիոն։ 20 առ հարիւր 300 միլիոնէն վեր գումարներու համար։

Բնականաբար այս բոլոր սակերը պիտի հաշուուին օրէնքին շնորհած եւ մեր նախորդ յօդուածներուն մէջ յիշուած այլեւայլ զեղչերը (abattements) կատարուելէն ետք մնացած գումարներուն վրայ ։

(Մնացեալը յաջորդով) ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

լի, 1942 փետրուար 19ին։ Այդ նամակին մէջ կը գտնուի հետեւեալ հատուածը.— «Խորհրդային գերիներուն ճակատագիրը ահագին ողբերգութիւն մըն է։ 3.600.000 գերիներէն հազիւ քանի մը հարիւր հազար հոգի ունինք որ ընդունակ են աշխատելու։ Ամենամեծ մասը մեռած է անօթութենէ կամ օդին խստութենէն։ Հազարաւորներ մեռած են բծաւոր ժանտատենդէ (Թիֆիւս)։ Շատ մը պարագաներու մէջ հրամանատարները քաղաքացիներուն արգիլած են ուտելիք տալ գերիներուն որոնք սովամահութեան դատապարտուած էին»։

(Յառաջ.— Այդ օրերուն հայ գերիներն ալ ահաւոր վիճակի մը մատնուած էին եւ մահերու թիւը կը հաշուէին 7-8000։ Նոյն իսկ մարդակերութեան դէպքեր պատահած էին)։

Դատախազը այս առթիւ ահաւոր մանրամասնութիւններ յիշեց գերիներու կրած խոշտանգումներու մասին, «որոնց քով չատ մեղմ կ'երեւան Ճինկիզ խանի երեւակայած ամէնէն դաժան չարչարանքները»։ Իր յայտարարութեան համաձայն Հիթլեր հրամայած էր տեղն ու տեղը սպաննել բոլոր քաղաքական կոմիսարները։ Միայն Սթալակ 126ի մէջ կոտորուած են 60.000 հոգի, Լվովի մէջ (Լէմպէրկ) 12.000, Լեթոնիոյ գերիներու կայաններուն մէջ՝ 327.000 հոգի ։ Ռավա - Ռուսքայի 10.000 գերիներէն վերադարձած են միայն 2000 հոգի։ Օրական 150 կրամ յարդախառն հաց կը տրուէր, դիակներուն ստամոքսները լեցուած էին խոտով, ինչ որ կատարեալ սով կը նշանակէ, գերիներ կը սպաննուէին մուրճով եւն.։

Տարագիրներու խնդիրը

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովի փետրուար 13ի նիստին մէջ, խորհրդային պատուիրակը, Պ. Վիշինսկի առաջարկեց բռնի իրենց հայրենիքը վերադարձնել տարագիրները եւ քաղաքական փախստականները։ Այս առթիւ մասնաւորապէս պնդեց միջազգային միջոցներ ձեռք առնել, որպէս զի փախստականներու կայաններուն մէջ որ եւ է քարոզութիւն չկատարուի Միացեալ Ազգերու անդամ պետութիւններէն մէկուն կամ միւսին դէմ։ Վերջապէս պահանջեց որ պատերազմի ոճիրներով կամ գործակցութեամբ ամբաստանուած բոլոր կասկածելիները անյապաղ յանձնուին իրենց պատկանած երկիրներուն ։

Տիկին Րուզվէլթ, որ արդէն հակառակած էր այս առաջարկներուն, Ընկերային եւ քաղաքական Յանձնաժողովին մէջ, նորէն խօսք առնելով յայտարարեց.

— «Միացեալ Ազգերը կ'ուզեն ամենալայն եղանակով մը մեկնել Մարդու իրաւունքները ։ Ոչ ոք հակառակ է որ պատժուին անոնք որ գործօն դեր կատարած են իրենց հայրենիքին դէմ մղուած պայքարին մէջ։ Բայց կան ուրիշ պարագաներ ։ Օրինակ, անոնք որ կռուած են հասարակաց թշնամիին դէմ, բայց չեն ուզեր իրենց երկիրը վերադառնալ, որովհետեւ հակառակ են ներկայ իշխանութեան։ Կարելի չէ արգիլել որ մարդիկ իրենց կարծիքները յայտնեն, անոնք իրաւունք ունին զանոնք յայտնելու մեծամասնութեան որոշումներով։ Իմ կարծիքով, ռուսական առաջարկները կը հակասեն մարդկային իրաւունքներու եւ ազատութեան սկզբունքին»։

Ժողովը ջերմապէս ծափահարելով այս խօսքերը, եւ լսելէ վերջ բրիտանական պատուիրակը, որ նոյնպէս կ'ընդդիմանար ռուսական առաջարկին, 10ի դէմ 31 ձայնով մերժեց Վիշինսկիի երեք առաջարկները։ Երկու հոգի ձեռնպահ մնացին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդը մերժեց Ուկրայնայի առաջարկը, որ կը թելադրէր քննիչ յանձնաժողով մը ղրկել Հոլանտական Հնդկաստան։ Թեր քուէարկեցին միայն Խ. Միութեան եւ Լեհաստանի ներկայացուցիչները ։ Խորհուրդը մերժեց նաեւ Եգիպտոսի պատուիրակին բանաձեւը, որ կը թելադրէր անգլ. զինուորները չգործածել բնիկներուն դէմ ։

«ԵՒՐՈՊԱՆ ԱՆՕԹԻ Է», աղաղակեց Պ. Պիտօ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ, ձայնակցելով իր անգլիացի պաշտօնակցին։ Այս վերջինը յիշեց թէ 12 միլիոն թոն ցորեն եւ ալիւր տրամադրելի են 1946ի առաջին վեցամսեակին համար, մինչդեռ անհրաժեշտ է 17 միլիոն թոն։ Բրինձը, որ կենսական ուտեստ մըն է շատ մը երկիրներու համար, պակաս պիտի գայ առ նուազն երկու միլիոն թոն։ Իր հաշուով, հարիւր միլիոն բնակիչներ կարօտութեան մատնուած են։ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչն ալ մտահոգութիւն յայտնեց, իսկ Պ. Պիտօ կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդեց իր երկրի կացութեան մասին եւ յայտարարեց թէ Ֆրանսան նոյնքան կը տառապի սնունդի պակասէն որքան Չեխոսլովաքիան, Յունաստանը եւ Եուկոսլաւիան։ Որպէսզի Ֆրանսան կարենայ ապահովել պարենաւորումը եւ գոցել բացը մինչեւ նոր հունձք, պէտք է ստանայ առնուազն 1.600.000 թոն ցորեն, մինչեւ Օգոստոս 1։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ յանձնաժողովը երկրորդ ընթերցումով քուէարկեց Մարդու Իրաւունքներուն Յայտարարութեան 6—15 յօդուածները։ (Մանրամասնութիւնները յաջորդով)։ Մամուլի ազատութեան յօդուածին առթիւ, աջակողմեան երեսփոխանները առաջարկեցին աւելցնել հետեւեալ կէտը, — «Երաշխաւորուած է մամուլի ազատութիւնը»։ Առաջարկը մերժուեցաւ 16 ի դէմ 20 ձայնով (համայնավար եւ ընկերվարական) ։

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան Կալկաթայի մէջ։ Զօրքը կրակ բացած ըլլալով, 30 հոգի սպաննուեցան եւ 300 հոգի վիրաւորուեցան ։

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ժողովը երէկ շարունակեց ելմտական նախարարին ծրագրին քննութիւնը։ Անհամբեր կը սպասուի վերջական ելքին, փրկելու համար երկրին տնտեսութիւնը եւ ֆրանքը։

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ազգ. անպատուութեան դատապարտուեցաւ Իւսպէն ապահովագրական ընկերութեան տնօրէնը, Փրինիեօ, իբրեւ գործակից ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակ. ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ընկերվարականներուն սրահը, 15 Place Marceau։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վառժան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի առտուան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէն Լուի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի բացման հանդէսը՝ այս շաբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, 66 Bd. St. Loup ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը խօսի Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ։

ԿԱՌՏԱՆ - ՊԻՎԷՌԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը, Պ. Հր. Բալուեանի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ մէջ՝ երկուշաբթի, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Ա. Ը. Միութեան վարչութիւնը ներգաղթի եւ ուրիշ կարեւոր հարցերու շուրջ խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի ժամը 2.30ին, Ազգ. Տան մէջ, 20 րիւ Շընուազ ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Գազանճեան (Մէօտոն) 500 ֆրանք կը նուիրեն Իսիի Խրիմեան վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի, Օր. ՍԻՄԱ ՔԷՕԹԱՀԵԱԼԸԵԱՆԻ եւ Պ. ՍՏԵՓԱՆ ՊԱԼԵԱՆԻ նշանախօսութեան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Գրական Ասուլիսներուն երկրորդը տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ, ժամը 5էն սկսեալ, Պ. Գ. Աճէմեանի ճաշարանը (12 րիւ Քատէ)։ Նիւթն է դարձեալ «Նոր ուղղագրութեան խնդիրը »։

ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ծախու տուն Առնուվիլ լէ Կոնէսի մէջ։ Երեք յարկ, 8 սենեակ, շտեմարան, պարտէզ, կազ, ելեկտրականութիւն եւ ջուր ամէն յարկի վրայ։ Դիմել՝ Արտաշէս Բազումեանի, 1 rue Turin, Arnouville lse Gonesses, (S. et O.) ։

Թատրոն պարահանդէս

Կազմակերպուած Հայ Ռազմիկներու Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ, Այս շաբաթ փետրուար 16ին իրիկունը ժամը 9էն մինչեւ լոյս, 149bis Avenue d'Argenteuil, Asnières։ Կը ներկայացուի 5 ԹԻՒ ԽԵԼԱԳԱՐԸ 3 արար, խիստ քրքջալից զաւեշտ։ Ընտիր Orchèstre։ Ճոխ պիւֆէ։ Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։ Մուտք 50 ֆրանք։

ՊԻՍԷԹՐ - ԺԱՆԹԻՅԻԻ եւ շրջանի Հ. Ա. Ը. Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը անդամաժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, ներգաղթի եւ այլ կարեւոր խնդիրներու համար, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Curie, Պ. Յովհաննէսեանի սրահը ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ, կազմակերպուած Սեվռանի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, կիրակի փետրուար 17, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30 — 22 «Մասիս» սրահին մէջ։ 87 Ave de Liyry Sévran (S. et O.)։ Ներկայացում՝ «ԳԱՒԱԹ ՄԸ ԹԷՅ»։ Երգ, արտասանութիւն, մարզանք, նուագ։ Եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք
Samedi 16 Février 1946 Շաբաթ 16 Փետրուար
ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4537-Նոր շրջան թիւ 266 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՄԻ՛ ԴՊՉԻՔ ՏԱՐՏԱՆԷԼԻՆ»

Բրիտանական մամուլը կը շարունակէ թեր կանգնիլ Թուրքիոյ, ուղղակի կամ անուղղակի: Օգտագործելով որ եւ է մանր լուր կամ չնչալից դէպք :

Երբեմն ճշմարիտ հերոսապատումի մը կը վերածուի Թուրքիոյ «առնական» դերքը: Մանաւանդ ժողովրդական, բուն բառով դեղին մամուլին մէջ:

Այդ չքախումբին գլխաւորը, «Տէյլի Մէյլ», որ վերջերս խմբագրականով մը կը պահանջէր միանգամ ընդ միշտ փակել Արեւելեան Հարցը, Փետրուար 14ին ուրիշ յօդուածով մը կը փառաբանէ Թուրք զինուորը: Նորէն բարձրաձայն պաշտպանելու համար Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը:

Յօդուածագիրը աշխարհաշրջիկ թղթակից մըն է, Ռօնա Զըրչիլ, որ այս անգամ կը գրէ Պոլսէն: Թղթակցութեան խորագիրը. «Հասան Պարլաս կ'ըսէ.— ՄԻ՛ ԴՊՉԻՔ ՏԱՐՏԱՆԷԼԻՆ»:

Թուրք զինուորի տիպարն է այս Հասանը, «մէկ միլիոնէն մէկը՝ երկրի մը մէջ որ ունի հազիւ քան միլիոն բնակիչ: Կարդալ - գրել չգիտցող գիւղացի մը, օժտուած ռազմական ժառանգութեամբ մը որ զինքը կը դարձնէ աշխարհի ամէնէն տոկուն զինուորներէն մէկը»:

Ամբողջ գրութիւնը փառաբանութիւնն է Թուրք զինուորին չարքաշութեան, կարգապահութեան եւ քաջութեան.

— «Ան կ'ուտէ իր սեւ հացի, պանիրի եւ ձիթապտուղի վտիտ պարէնը, կ'առնէ գրպանի ողորմելի ծախքը, ամսական չորս շիլին, կը հնազանդի բանակի խիստ կանոններուն որ կ'արգիլեն ծխել, խմել, խաղալ, սինէմա կամ սրճարան մտնել, աղջկան մը հետ պտտիլ, հանրակառք նստիլ կամ շրջիլ Պոլսոյ եւ Անգարայի փողոցներուն մէջ»:

Բայց այս չէ որ կը հետաքրքրէ մեզ: Ինչպէս Թերթը, իր աշխատակիցն ալ այս բոլորը գրի առած է, դատապարտելու համար Խ. Միութեան պահանջները՝ Կարս - Արտահանի եւ Նեղուցներու մասին: Ան ալ թութակաբար կը կրկնէ Թուրք վարիչներուն եւ մամուլին ցնդաբանութիւնները:

— «Ռուսիա կը յիշեցնէ թէ Կարս եւ Արտահան ռուսական էին մինչեւ 1921. բայց կը մոռնայ որ անոնք ազատ կամքով Աթաթիւրքի յանձնուեցան Լէնինի կողմէ, փոխանակուելով Սեւ Ծովու Պաթումի նաւահանգստին հետ, ուր Ռուսերը կ'ուզէին նաւթուղի մը շինել Պագուէն: Կարսը, կ'ըսեն Թուրքերը, ընդունելով հանդերձ որ բնակչութիւնը մեծ մասով Քիւրտեր եւ Հայեր (?) են, ռազմագիտական տեսակէտով կենսական է Անգարայի համար: Գալով Տարտանէլի, ան թրքական եղած է բիւզանդական կայսրութեան փլուզումէն ի վեր, ԺԵ. դարուն եւ, ինչպէս շատ մը Թուրքեր ըսին ինծի վերջին օրերս,— «Թուրքիոյ մէջ ամէն մարդ պատրաստ է մեռնելու զայն պաշտպանելու համար, որովհետեւ անոր կորուստը պիտի նշանակէ Թուրքիոյ վախճանը»:

Թղթակիցը այս առթիւ կը հաստատէ թէ թրքական բանակը սպառազինուած է աշխարհի բոլոր զէնքերով,— գերմանական, չեխական, ֆրանսական, անգլիական: Օդատորմիղն ալ օժտուած է անգլիական եւ գերմանական օդանաւերով, ինչպէս նաւատորմը՝ քանի մը գերմանական (Կէօպէն) անգլիական կամ նախկին իտալական մարտանաւերով: «Տարիներ առաջ հայթայթուած անգլիական ծովային եւ ցամաքային թնդանօթներ կը պաշտպանեն Տարտանէլի մուտքը գերմանական հին թնդանօթներու հետ: 1939ին կնքուած պայմանագրութեամբ, մենք տակաւին Թուրքիոյ կը ճարենք փոքրաքանակ պաշտպանողական զէնքեր, մասնաւորապէս ականահաւաք եւ ականաձիգ նաւեր եւ թորփիլանաւեր»:

Եւ կ'ողբայ որ Թուրքիան միայն քարիւղ չունի, իր նաւերուն, օդանաւերուն, հրասայլերուն եւ կառքերուն համար...

Անհրաժեշտ էր այս ամփոփումը, պարզելու համար կացութիւն մը որ սերտ կապ ունի Հայկ. Դատին լուծման հետ:

«Պիտանի գիտելիք» մըն ալ այս: Որքան ուշադրութեամբ եւ բաց աչքով հետեւինք դէպքերու ընթացքին, այնքան յստակօրէն կ'ըմբռնենք մեր պարտականութիւնները:

Զգոյշ՝ սնամէջ աղմուկներէ եւ յուրջ, ծրագրեալ աշխատանք: Լարելով եւ համախմբելով բոլոր ուժերը :

Շ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Ընդհանուր գոյքերու տուրքը երեք հաւասար բաժիններով կրնայ վճարուիլ: Առաջինը պիտի վճարուի այն ամսու ընթացքին՝ որու մէջ հարկատուն պատկան վարչութեան կողմէ ստացած է իր վճարելիք գումարին քանակը ցոյց տուող զեկոյցը, միւս երեքը՝ յաջորդական երեք տարիներու մէջ, ամէնէն ուշ 1947, 1948 եւ 1949 տարիներու Փետրուար 18ին: Հարստացման տուրքն ալ վճարելի է երկու հաւասար բաժինով, ճիշդ այն թուականներուն՝ որ պիտի վճարուին ընդհանուր գոյքերու տուրքին երկու առաջին բաժինները, այսինքն՝ ամէնէն ուշ 1947 եւ 1948 տարիներու Փետրուար 18ին:

Պայմանաժամէն առաջ վճարողներուն 1ուկէս առ հարիւրի զեղչ մը կը տրուի իւրաքանչիւր երեք ամսուան համար, ինչ որ 6 առ հարիւրի զեղչ մը կ'ընէ ամբողջ տարուան համար: Սակայն այս զեղչէն օգտուելու իրաւունք չունին այն հարկատուները՝ որոնց 4 Յունիս 1945ին ունեցած ընդհանուր գոյքերուն 10 առ հարիւրէն աւելին բաղկացած է հնչուն դրամէ: Հետեւաբար, ասոնք իրենց համերաշխութեան տուրքը առանց զեղչի վճարելու հարկադրուած են, այն ամսու ընթացքին՝ որուն մէջ կը ստանան պատկանեալ վարչութեան կողմէ իրենց ղրկուած զեկոյցը: Տուրքը պէտք է հնչուն դրամով վճարուի, բայց, կարգ մը պարագաներու մէջ եւ որոշ համեմատութեամբ, կարելի է վճարել զայն, մասնաւորաբար պետական արժեթուղթերով :

Ազգային Համերաշխութեան տուրքի օրէնքը այնքան կնճռոտ է իր տրամադրութեանց մէջ եւ այնքան բազմապիսի տարրեր կը պարունակէ որ, զայն իր ամբողջութեամբ ներկայացնել անկարելի է քանի մը սիւնակի մէջ: Կնճռոտ է նաեւ անոր յայտարարութեան համար կառավարութեան կողմէ պատրաստուած տպագրեալ փօրմիւլը՝ զոր շատ քիչ հարկատուներ կրնան առանց ուրիշին օգնութեան լեցնել, հակառակ այս փօրմիւլին պարունակած բացատրողական տեղեկութիւններուն : Յառաջիկային, տուրքի վարչութեան հետ խնդիր չունենալու համար, լաւ կ'ըլլայ որ հարկատուն մասնագէտի մը խմբագրել տայ զայն, եթէ իր գոյքերուն մէջ հնչուն դրամէ եւ արժեթուղթերէ զատ ունի նաեւ կալուածներ, fonds de commerce մը, ապրանքներու մթերքներ, գոհարեղէններ, անշարժ կալուածներով երաշխաւորուած պահանջքներ, կեանքի ապահովագրութիւններ, եւն., եւ մանաւանդ երբ 1 Յունուար 1940 — 4 Յունիս 1945 շրջանին մէջ կատարած է առեւտրական եւ ելմտական առաւել կամ նուազ բարդ գործառնութիւններ որոնք իր գոյքերուն արժէքները աւելցուցած կամ պակսեցուցած են :

Մեր յօդուածներուն նպատակն էր պարզապէս Ազգ. Համերաշխութեան տուրքի մասին ընդհանուր գաղափար մը տալով, երեւան բերել օրէնքին գործադրութեան դժուարութիւններն ու կնճռոտութիւնները, որպէս զի մեր ընթերցողները թեթեւօրէն չառնեն զայն, եւ ամէն խնամք տանին կէտ առ կէտ ընելու համար իրենց յայտարարութիւնը: Այս յայտարարութիւնը կարելի է, ինչպէս տեսանք, խմբագրել տալ մասնագէտի մը: Այս պարագային մասնագէտին տրուելիք վարձքը՝ որ օրինական սակի մը համեմատ կ'որոշուի, հարկատուն իրաւունք ունի զեղչելու իր տուրքէն:

Վերջացնելէ առաջ, կը յիշեցնենք որ 200.000 ֆրանքէ աւելի արժէքով զանազան գոյքերու տէր կամ 50.000 ֆրանքէ աւելի գումար մը ներկայացնող նոր հարստութեան տէր ամէն անհատ պարտաւոր է ընելու օրէնքին պահանջած յայտարարութիւնը, եթէ նոյնիսկ, օրէնքին իրեն շնորհած զանազան զեղչերէն ետք՝ զորս վերը յիշած ենք, Ազգային Համերաշխութեան տուրք վճարելէ զերծ կացուցուի, մնացած գումարին համար: Պէտք չէ մոռնալ որ 200.000 ֆրանքը 400 հազարի, եւ 50 հազար ֆրանքը հարիւր հազարի կը բարձրանայ, եթէ եկամուտի տուրքի 1945ի իրենց յայտարարութիւնը մէկ թուղթի վրայ ընեն:

Դարձեալ, պէտք չէ մոռնալ որ օրէնսդիրը հարստացում կը նկատէ գոյքերու արժէքներուն իրական յաւելումը միայն որ 1 յունուար 1940 եւ 4 Յունիս 1945 շրջանին տեղի ունեցած է, եւ ոչ թէ հրապարակին վրայ գոյքերու նուազութեան կամ դրամին արժեզրկումին հետեւանքով առաջ եկած գինի բարձրացումները: Օրինակ. ենթադրենք որ հարկատուն 1930էն ի վեր տէր է տունի մը որ 200 հազար ֆրանք կ'արժէր 1940 Յունուար 1ին, եւ 400.000 ֆրանք 4 Յունիս 1945ին: Այս պարագային, ան նոր հարստացած չի նկատուիր: Խնդիրը կը տարբերի սակայն, երբ 4 Յունիս 1945ին ունեցած իր գոյքերուն մէջ 400.000 ֆրանք արժող տուն մը ունի զոր գնած է 1 Յունուար 1940էն ետք: Այս պարագային, ազգ. Համերաշխութեան օրէնքին ոգիին համաձայն, այս 400.000 ֆրանքի գումարը նոր հարստացում կը նկատուի :

Այս պատճառով է արդէն որ 4 Յունիս 1945ին ամէն հարկատուի ունեցած գոյքերը երկու դասակարգի բաժնուած են.— 1. Հին գոյքեր՝ որոնք ընդհանուր գոյքերու տուրքին միայն ենթակայ են: 2.— Նոր գոյքեր՝ որոնց համար թէ ընդհանուր գոյքերու տուրք եւ թէ հարստացման տուրք պէտք է վճարել: Այս հին եւ նոր տուրքերու ճըշդումն ալ ունի իր դժուարութիւններն ու բարդութիւնները զորս կարելի չէ մանրամասնել այս նեղ սիւնակներուն մէջ:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

Սահմանադիր ժողովը բաւական տաք վիճաբանութիւններէ վերջ, 92ի դէմ 434 ձայնով քուէարկեց ելմտական նախարարին ծրագիրը, որ կը տրամադրէ շարք մը խնայողութիւններ եւ նոր տուրքեր: Այս առթիւ որոշուեցաւ Համերաշխութեան տուրքին յայտարարութեան պայմանաժամը երկարաձգել մինչեւ ապրիլ 15:

Վիճաբանութեանց պահուն, երբ ընդդիմադիրները շարունակ բարեփոխումներ կ'առաջարկէին, վարչապետը, Պ. Ֆէլիքս Կուէն միջամտելով ազդարարեց.

— «Բարեփոխումներու այս տեղատարափով կ'ուզեն իրարմէ բաժնել մեզ: Հանդիսաւորապէս կը խնդրեմ մեծամասնութեան բաղկացուցիչ կուսակցութիւններէն զգուշանալ այս խաղէն: Ես վստահ եմ ձեր ամբողջական եւ իրական համերաշխութեան վրայ առանց որու կառավարութիւնը այլեւս պիտի չունենար անհրաժեշտ հեղինակութիւնը, դուրս հանելու համար ելմտական եւ տնտեսական վերականգնումը »:

Պարզապէս վստահութեան խնդիր մըն էր որ կը դրուէր, ընկերվարականներու եւ համայնավարներու ծափերուն մէջ, եւ վիճաբանութիւնները փակուեցան 55ի դէմ 441 ձայնով: Յետոյ բեմ ելաւ ելմտական նախարարը եւ երկար ճառ մը խօսեցաւ, նախ ջանալով ճշդել ելմտացոյցին բացը: Պետական գանձը հարկադրուած է 400 միլիոն ճարել: Կառավարութիւնը որոշած է ամէն բանէ առաջ խիստ կարգապահութիւն մը հաստատել, կէս առ կէս կրճատելով ծախքերը: Այսպէս, աստիճանաբար 50 առ հարիւր պիտի կրճատեն զինուորական ծախքերը, զինուորներու թիւը իջեցնելով 495.000ի: Ամսական պիտի ծախսուի 8 միլիառ 200.000 ֆրանք, այսինքն տարեկան 100 միլիառ, որուն վրայ պէտք է աւելցնել 40 միլիառ իբրեւ բացառիկ վարկ: 1945ի ելմտացոյցին վրայ իրական խնայողութիւնը պիտի ըլլայ 60 միլիառ: Պիտի ծախուին շատ մը զինուորական գոյքեր: Գալով քաղաքային ծախքերուն, աստիճանաբար պիտի ջնջուին պետական նպաստները, սկսելով շարք մը մետաղագործութիւններէ, յետոյ ածուխէն, որ կը ծախուի 600 ֆրանքի, մինչ իրական գինը 1200—2200 ֆրանք է: Առժամեայ նպաստ մը պիտի շարունակուի կազի եւ ելեկտրականութեան այն մասին համար որ սահմանուած է հանրային սպառման: Երկաթուղիներու ելմտական վիճակն ալ պիտի չակուի: Բայց ամէնէն կարեւոր խնդիրները պիտի ըլլան արտադրութեան յաւելումը եւ ճարտարարուեստական վերաշինութիւնը, որոնց համար մասնաւոր ծրագիր մը պիտի յօրինուի: Ամէնէն առաջ անհրաժեշտ է զարկ տալ հողագործութեան, որպէսզի Ֆրանսան յառաջիկայ տարի այլեւս պէտք չունենայ դուրսէն ներածելու այն ուտեստները զոր ինք կրնայ արտադրել: Յետոյ կայ բանուորներու խնդիրը: Կառավարութիւնը պիտի շարունակէ դրամատուներու, ապահովագրական ընկերութեանց եւ փոխադրութեանց ազգայնացումը: Իր քաղաքականութիւնը յաջողցնելու համար, կառավարութիւնը հարկադրուած է ժողովուրդէն պահանջել «ծանր զոհողութիւններ եւ առայժմ մերժել օրինաւոր առաւելութիւններ »:

Սուրիա-Լիբանանի խնդիրը Միացեալ Ազգերու առջեւ

Ապահովութեան Խորհուրդը սկսաւ քննել Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց յուշագիրը, որ մասնաւորապէս կը պահանջէ հեռացնել անգլիական եւ ֆրանսական զինուորները: Նախապէս կը կարծուէր թէ կարելի պիտի ըլլայ խնդիրը լուծել, բանակցութիւններ կատարելով շահակից չորս պետութեանց միջեւ (Անգլիա, Ֆրանսա, Սուրիա, Լիբանան): Բայց վերջին երկու պետութեանց պատուիրակները շարք մը մասնաւոր խօսակցութիւններէ վերջ, որոշեցին անպատ-

ճառ Ապահովութեան Խորհուրդին ներկայացնել իրենց գանգատները ։

Քննութեան առաջին օրը, Խորհուրդը մէկուկէս ժամ զբաղեցաւ ձեւակերպութեան հարցով մը,— այս խնդիրը վէ՞ճ մը կը կազմէ, թէ պարզ կացութիւն մը։ Երկու պետութեանց յուշագիրը շատ երկար է, լեցուն վիճելի խնդիրներով։ Միացեալ Ազգերու դաշինքին համաձայն, եթէ քննուած խնդիրը «վէճ» մըն է — ինչպէս կը պնդեն Սուրիա եւ Լիբանան — շահակիցները պէտք է ձեռնպահ մնան. հետեւաբար, եթէ Հինգ Մեծերէն մէկն են, չեն կրնար վեթօ դնել։ Եգիպտոսի պատուիրակը լայնօրէն միջամտեց այս հարցին։ Ամէն պարագայի մէջ, ընդհարումը անխուսափելի է մասնաւորապէս Ֆրանսայի հետ, որուն ներկայացուցիչը երկար ճառ մը պատրաստած է, այս առթիւ։ Երեւոյթները ցոյց կուտան թէ Սուրիա կ'ուզէ գործօն դեր մը կատարել արաբական աշխարհին մէջ ։

X Պաղեստինի Արաբական Գերագոյն Խորհուրդը հեռագիր մը ուղղեց Միացեալ Ազգերու նախագահին եւ Անգլիոյ վարչապետին, բողոքելով անգլեւամերիկեան քննիչ յանձնախումբի եւ Մ. Նահանգներու «անարդարանալի» միջամտութեան դէմ։ Հեռագիրը կը պահանջէ անմիջապէս ազատ արձակել աքսորուած արաբ վարիչները, որպէսզի կարենան մասնակցիլ իրենց դատին պաշտպանութեան։ Հրեաներն ալ գործի ձեռնարկած են եւ նիւթեր կը հաւաքեն քննիչ յանձնաժողովին համար ։

15,000 Լեհերու ջարդը

Նիւրընպէրկի դատավարութեան Փետր. 14ի նիստին մէջ, խորհրդային դատախազը, գնդ. Պետրովսկի շարունակելով իր ամբաստանութիւնները, յիշեց Քաթինի սպանդանոցը, ուր 15000 լեհ գերի սպաներ եւ զինուորներ ջարդուած էին 1941 Սեպտեմբերին գերման վաշտի մը կողմէ։ Ըսաւ թէ գրաւման շրջանին նացիները սուտ վկայութիւններ ճարելով խորհրդային քաղաքացիներէ, կը պնդէին թէ այդ ջարդերը կատարուած էին կարմիր բանակին կողմէ, 1941 Օգոստոսին։ (Գրաւման շրջանին տեղական թերթերը երկար մանրամասնութիւններ եւ պատկերներ հրատարակեցին այս ջարդերու մասին)։

Խորհրդային դատախազը յայտարարեց թէ քննիչ յանձնաժողովը, որուն մէջ կը գտնուէին ակադեմականներ Պոտեմկին եւ Ալէքսի Թոլսթոյ, մետրոպոլիտ Նիկոլա եւ ուրիշ հարիւր վկաներ, հաստատած են որ գերման զինուորները նախ հասարակաց փոսեր փորել տուած են 500 ռուս գերիներու, որոնք բոլորն ալ սպաննուած են, իրենց գործը վերջացնելէ ետք։ «Քաթինի մէջ գտնուած դիակները կը պատկանէին լեհ գերիներու, եւ բոլորն ալ սպաննուած էին նոյն ձեւով, ատրճանակի հարուածներ ստանալով իրենց ծոծրակներէն։ Սմոլէնսքի այդ միեւնոյն շրջանին մէջ ջարդուած եւ թաղուած են աւելի քան 135.000 Ռուսեր»։

Դատախազը նկարագրեց նաեւ քաղաքացիներու ջարդը, արեւելեան Եւրոպայի մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Ատրպատականի պաշտօնաթերթը զեկոյց մը հրատարակած է, որով զօրակոչի կ'ենթարկուին 20—27 տարեկանները։ Այս լուրը մեծ յուզում պատճառեց Թէհրանի մէջ ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութեանց վերջին արդիւնքը, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին.— 101.717.686 քուէարկուներէ մասնակցած են 101 միլիոն 450.936 հոգի, այսինքն հարիւրին 99-78։ Համայնավար - անկուսակցական ցանկը ստացած է 100.621.223 ձայն (99.18 առ հարիւր)։ Դէմ քուէարկած են 819.690 հոգի (0.81 առ հարիւր)։ Ձեռնպահ՝ 266.750 հոգի։ Ընտրուած պատգամաւորներուն մէջ կը գտնուի քանի մը հարիւր կիներ ։

276 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, 70 հոգի վիրաւորուեցան Քոնսթանթինի մէջ (Ալժերիա), ուժգին երկրաշարժի մը հետեւանքով, որ կործանեց բազմաթիւ գիւղեր, հինգշաբթի օր։ Կը կարծուի թէ տակաւին շատ մը դիակներ կը գտնուին փլատակներուն տակ ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ պարենաւորման խնդիրը քննելով, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը որոշեց որ ամէն պետութիւն անմիջական եւ վճռական միջոցներ ձեռք առնէ, պաշար ամբարելու եւ կարելի եղածին չափ շատ արմտիք արտադրելու համար։ Հնդկաստան հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց Խ. Միութեան, «որպէսզի ճարէ ինչ որ անհրաժեշտ է, միասին պահելու համար մեր մարմինները եւ հոգիները »։

ՄԵԹՐՈՅԻ ԵՐԹԵՒԵԿԸ պիտի երկարաձգուի մինչեւ գիշերուան ժամը 1.15, Փետրուար 18էն սկսեալ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ համար հաստատուած վարչական խնամակալութիւնը ջնջուեցաւ, Սահմանադիր ժողովին կողմէ, միաձայնութեամբ։

ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ թափուր մնացած աթոռներուն համար առջի օր ընտրուեցան,— Պառոն Էռնէսթ Սէյէռ, 80 տարեկան, բարոյագէտ եւ պատմաբան, Ռոպէռ տ'Արքուր, 64 տարեկան, գրագէտ, Ռընէ Կռուսէ, 60 տարեկան, արեւելագէտ (որ Հայոց պատմութիւն մը գրած է), Օքթավ Օպրի, 64 տարեկան, հեղինակ պատմական վէպերու եւ Ժան Թառօ, 68 տարեկան, լրագրող եւ գրագէտ, որուն եղբայրն ալ՝ Ժէռոմ, ակադեմական է։ Տակաւին թափուր կը մնան 9 աթոռներ։ Մշտնջենական քարտուղարութենէ հրաժարեցաւ Ժոռժ Տիւհամէլ, ծանօթ գրագէտը ։

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄ ՈՒՆԵՑՈՂ (չէք, մուրհակ, հաշուընթաց դրամատան հետ եւն.) Ֆրանսացիները պէտք է Փրանքի վերածեն զանոնք, համաձայն պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած զեկոյցի մը (14 Փետրուար)։

ԱԼՊԱՆԻԱՆ ԱԼ դիմում կատարած էր, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան անդամակցելու համար։ Յետաձգուեցաւ աշնան ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ներքին նախարարը, Պ. Այքս (71 տարեկան) որ Րուզվէլթի կառավարութեան վերջին մնացորդն էր եւ 13 տարիէ ի վեր կը վարէր այդ պաշտօնը, ձգեց հեռացաւ նախագահ Թրումընի գրասենեակէն, այս վերջինը կասկածի տակ դրած ըլլալով իր ճշմարտախօսութիւնը։ Այս առթիւ բացատրելով իր հրաժարման պատճառները, նախարարը յայտարարեց.— «Չէի կրնար մնալ վարչութեան մը մէջ ուր պիտի ստիպուէի ուխտադրուժ դառնալ»։ Հրաժարումը մեծ իրարանցում պատճառեց Մ. Նահանգներու քաղաքական շրջանակներուն մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն մասնաւոր ցանկի մը վրայ, հրաւիրած էր խումբ մը երիտասարդներ, հիմնելու համար Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղը։

Հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Փետուար 9ին, ընկերվարականներու կեդրոնատեղիին մէջ։ Ընկեր Պ. Մանուկեանի բացման խօսքէն վերջ, ընկեր Ս. Գալուստեան մանրամասնօրէն բացատրեց ժողովին նպատակը, մեր մտահոգութիւնները երիտասարդութեան մասին, եւ տեղեկութիւններ հաղորդեց հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարներու մասին։ Երիտասարդները ուշի ուշով մտիկ ընելէ վերջ, կարգ մը լուսաբանութիւններ խնդրեցին որոնց բոլորին ալ պատասխանուեցաւ ։

Երկու ժամէն աւելի տեւող այս առաջին հաւաքոյթին ներկայ էին 20 երիտասարդներ, բայց կասկած չկայ թէ շուտով պիտի կրկնապատկուի թիւը, քանի որ ներկաներու ցանկը կազմուած էր շատ սեղմ շրջանակի մը մէջ։ Թելադրուեցաւ յաճախ կազմակերպել այսպիսի դասախօսութիւններ, հրաւիրելով մտաւորական ուժեր։— Գարուճի

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Գրական Ասուլիսներուն երկրորդը տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ, ժամը 5էն սկսեալ, Պ. Գ. Աճէմեանի ճաշարանը (12 րիւ Բատէ)։ Նիւթն է դարձեալ «Նոր ուղղագրութեան խնդիրը »։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Վաղը, կիրակի, յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին, ողբացեալ Պ. ԲԱՐՈՒՆԱԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆի (Տրապիզոնցի) մահուան քառասունքին առթիւ, իր տիկնոջ եւ զաւակներուն կողմէ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

« ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Րաֆֆի» Երիտ. Միութեան, 17 Փետրուար Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ (Salle des Fêtes) 2, rue des Ecoles։ Գեղարուեստական բաժին եւ «Անուշ»էն 3 պատկեր։ Մուտք 50 փրանք։ Վերադարձի համար շոգեկառք մինչեւ 11.30։

ՍԳԱՏՕՆ ՏԻԿԻՆ ՇԱՆԹԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր Միութիւնները իրենց յարգանքի բաժինը բերել, ընկերուհի ԶԱՎԷ ՇԱՆԹի մահուան առթիւ իր կազմակերպած սգահանդէսին, Փետրուար 16, շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Սալ Ժան Կուժոն։

Պիտի խօսին Տիկիններ Ա. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ, Է. ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՒ Պ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ։ Կը նուագէ Օր. Նիզամեան (դաշնակ)։ Կ'արտասանէ Պ. Ռ. Զարդարեան ։

INSTITUT ARMENIEN որ կը գտնուի Փարիզի Համալսարանի վերատեսուչին պատուակալ նախագահութեան եւ կրթական նախարարութեան հովանաւորութեան տակ, կը յայտնէ թէ պաշտօնապէս ճանչցուած է ֆրանսական կառավարութեան կողմէ։ Այս առթիւ կը հրաւիրէ ուսանողական մասնաճիւղը ժողովի Cité Universitaire, Նուպարեան շէնքին մէջ այս շաբաթ, 16 Փետրուար, ժամը 3ին։ Մէթրօ Porte d'Orléans։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակ. ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ընկերվարականներուն սրահը, 15 Place Marceau։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի առտուան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէն Լուի Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի բացման հանդէսը՝ այս շաբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, 66 Bd. St. Loup ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը խօսի Պ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ։

ԿԱՌՏԱՆ - ՊԻՎԼԷՌԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսութիւնը, Պ. Հր. Բալուեանի կողմէ, այս կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ մէջ՝ երկուշաբթի, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փափազեան, Բարսեղեան, Մալեան եւ Զաքըրեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց Կրօն. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը, որ տեղի պիտի ունենար Փետր. 17ին, յետաձգուած է Փետրուար 24ին, կամքէ անկախ պատճառներով։ Փետրուար 24ի նիստը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 14.30ին, եւ ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը, ժողովը օրինական պիտի նկատուի օրակարգի խնդիրներու համար։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ կազմակերպուած Մարսիլիոյ Ֆր. Կապոյտ Խաչի ենթամասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ կեդրոնական մասնաճիւղին, Փետրուար 17ին Սալօն Փելիսիայի մէջ ժամը 3էն 10։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, եւրոպական պարեր եւ հաճելի անակնկալներ ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Կիւրինի Հայր. Միութիւնը կը փափաքի ունենալ Լիոնի, Վալանսի, Մարսէյլի եւ ուրիշ ֆրանսական քաղաքներու մէջ գտնուող Կիւրինցիներու անունները։ Ղրկել յետագայ հասցէին.—Ogoulian (Օղուլեան) ,Calle Cnel Molindo2519 V. Alsina 4 de Junio P. Bs. As. (R. Argentina) ։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պ. Պետրոս Շմաւոնեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Տիրան Զալըրեանի, Հալէպ։

Ֆ. Հ. Ա. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Շրջ. վարչութեան Ներգաղթի պատասխանատու մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ, այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Մանուշեան ակումբը (8 rue de Maubeuge), բոլոր հայ հանրային, յարանուանական եւ հայրենակցական կազմակերպութիւններէն մէկ մէկ ներկայացուցիչներ, կազմելու ներգաղթի յանձնախումբ մը, ներգաղթի արձանագրութեան մղում տալու համար միասնաբար։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայ - Բոյժ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ ԹԻՒԸ

Բաժանորդագրութեան պայմանները փոխուած են Յունուարէն սկսեալ։

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան 250 փրանք։ ԱՆԳԼԻԱ՝ Միացեալ - Նահանգներ, Քանատա, Պաղեստին, Կիպրոս 350 փրանք։ ՈՒՐԻՇ երկիրներ՝ 300 Փր.։

Դիմել Ch. Aïvazian, 17 rue Damesme, Paris:

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի մանտաններուն վրայ յիշատակել ՀԱՅ-ԲՈՅԺը, շփոթութեանց տեղի չտալու համար։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Dimanche 17 Février 1946 Կիրակի 17 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4538-Նոր շրջան թիւ 267 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒ՞Ր Կ'ԵՐԹԱՆՔ…

Պատահաբար տեսանք Սոֆիայի «Երեվան»ը, «օրկան պուլկարահայ «Երեվան» Հառաջդիմական Միութեան»: Եռօրեայ թերթ մը, որ 1946 Յունուար 16էն սկսեալ կը հրատարակուի նո՛ր ուղղագրութեամբ:

Ինչպէս հաղորդած ենք ժամանակին, պուլկարահայ ուսուցչական համագումարը 1945 Օգոստոսին որոշած էր նոր ուղղագրութեամբ դասաւանդել ազգ. դպրոցներու մէջ: Պուլկարահայ Փոքրամասնութեան կոմիտէն ալ իր կարգին հրահանգած էր նոր ուղղագրութիւնը հաստատել 1946 Յունուարէն սկսեալ:

Ուրեմն, ընդ առաջ երթալով այս հայրենասիրակա՛ն որոշումներուն, «Երեւան»ն ալ դարձեր է «Երեվան», եւ կը յայտարարէ խմբագրական ազդով մը.

— «Կը խնդրվի մեր աշխատակիցներեն հետ այսու (ըսել կ'ուզէ՝ այսուհետեւ) իրենց թղթակցությունները ու հոդվածները գրել նոր ուղղագրությամբ»:

Արդարեւ, թերթը կը ներկայացնէ ցուցահանդէս մը գոյնզգոյն խեղկատակութեանց,— դյուրացնել, սույն, վեճե (վէճէ), համձնախումբ, մեջ, Հունաստան, արդյունավետ, կարո, Բերրոնե, ծարավի, հետադիմական, կհուսանք, պիտի ունենա, նվազ, հոգնություն, եւն.:

Շարեցէք ինչքան որ կ'ուզէք: Անհրաժեշտ չէ ո՛չ ուղղագրութիւն գիտնալ, ո՛չ ալ քերականութեան կամ լեզուի որ եւ է կանոն: Մէկ հնչիւն, մէկ տառ,— պրծա՛ւ: Ինչո՞ւ յոգնիլ կամ յոգնեցնել աշակերտը…

Թերթը խմբագրական մըն ալ գրի առած է, պարզելու համար նոր ուղղագրութեան օգուտները.— 1. Ան բաւական «կդիւրացնե հայերէնի ուսումը մեր մանուկներուն, որոնք մեծապէս կը չարչարվին մայրենի լեզվի ուսման մէջ»:

2. Անոր շնորհիւ պիտի կրնանք օգտուիլ Հայաստանի մշակութային «գանձեն», «հետզհետե» արեւելահայ բարբառի կերպարկումով»: (Այս առթիւ քար մըն ալ գաղթահայ մտաւորականութեան գլխուն,— «Կարելի է մեկ ձեռքի մատներուն վրա համրել տարվան մը ընթացքին ամբողջ գաղութահայութեան մէջ լույս տեսած գրական երկերը»: Երեւի Պ. խմբագիրը Սոֆիայէն դուրս չէ ելած, ո՛չ ալ որ եւ է բան լսած՝ Հայկական Արտասահմանի լեռնակուտակ եւ մեծարժէք հրատարակութեանց մասին:

3. Նոր ուղղագրութեան շնորհիւ, պիտի կըրնանք դասագիրքեր ճարել մեր հայրենիքէն: «Արդեն շատ մը գաղութներու մէջ դասագիրք հայթայթելը անկարելի դարձած է»:

Միեւնոյն ատեն կ'իմանանք թէ կարճատեւ դասընթացքներ բացուած են, օր առաջ տարածելու համար նոր ուղղագրութիւնը:

Գլխարկները վա՛ր, ողջունելու համար այս յեղափոխակա՛ն արշաւը, որուն պիտի միանան, անշուշտ, բոլոր «հառաջդիմականները», ամէն գաղութի մէջ:

Կը զուարճանա՞նք: Ընդհակառակն: Կ'ուզենք հարցնել, խորին դառնութեամբ,— Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս…

Ո՞ւր կ'ուզեն տանիլ մեզ այս ափ մը տիրացուները, որոնք հազիւ կցկտուր հայերէն մը սորված, Ակադեմիա կազմեր են, նոր լաբիւրինթոս մը ստեղծելու համար:

Ի վերջոյ ո՞ր մասնագէտը կրցաւ ապացուցանել թէ՝ Երեւանի ուղղագրութիւնը իսկապէս նոր է, եւ ոչ թէ յետադիմական,— որ ի զուր կը խճողէ կամ կը թլփատէ տառերը, կ'անտեսէ ձայներու նրբութիւնը, ներքին արժէքը, անոնց գործածութեան բնական ընթացքը: Եւ եթէ կ'ուզէք, նաեւ անոնց փիլիսոփայութիւնը:

Ինչո՞ւ Ֆրանսացին կը յամառի homme գրել եւ կարդալ om, Անգլիացին՝ կը գրէ know, բայց կ'արտասանէ «no»: Որովհետեւ պահպանողական եւ յետադիմակա՞ն են, թէ գիտեն որ տառերը միայն հնչիւն չեն, այլեւ պատկեր: Միայն ականջը չէ որ կը բանի, ուղղագրութիւն սորված ատեն, այլեւ աչքը:

Երեւանը ինք չէ՞ր որ վերահաստատեց շատ մը տառեր,— վերադարձաւ հին ուղղագրութեան, քանի տարի վերջը: Եւ յայտնի հեղինակութիւն մը, լեզուաբան Ղարիբեան, դեռ կը սպասէր միւսներուն բարեփոխման:

Մնաց որ, եղածը միայն տառերու խնդիր չէ, այլ եւ խաթարում, խեղաթիւրում լեզուի տարրական օրէնքներու: Շ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Շիրվանզադէի մահուան 10ամեակին առթիւ, ծանօթ գրագէտ Ստեփան Զօրեան կարգ մը յուշեր հրատարակած է «Սովետական Հայաստան» ամսագրի 1945 Օգոստոսի թիւին մէջ:

Հանգուցեալ թատերագիրը շատ կը սիրէր ճամբորդել: «Գրողը մի տեղ չպիտի նստի: Պէտք է յաճախ ճամբորդել, ճամբորդել ու գրել»: Յետոյ, կարեւորութիւն չէր տար տարիքին, երբ ակնարկներ կ'ընէին իր ծերութեան մասին:— «Տարիքը դատարկ բան է, իսկ դժուարութիւններից թող երիտասարդները վախենան»:

Իբրեւ իրապաշտ գրագէտ, Շիրվանզադէ չէր սիրեր յոռետես կամ գեղագէտ հեղինակները:

— «Ի՛նչ ուղղութեամբ ուզում էք, գրէք, միայն թէ մեզ տուէք մարդը իր հոգեբանութեամբ, կեանք տուէք, յուզեցէք, ապրեցրէք»:

Զեւին հոգ տանելով հանդերձ, սակաւախօս էր եւ չէր սիրեր ճոռոմաբան հեղինակները:

— «Փքուն, գեղեցիկ բառեր գործածող հեղինակը ինձ յիշեցնում է գաւառացի անճաշակ հարուստ կնոջը, որ գեղեցկութեան համար մի քանի չար ոսկի ու ադամանդ է կախում վզին եւ բոլոր մատները զարդարում է մատանիներով: Պէտք է գործածել այնքան բառ որքան հարկաւոր է իրը եւ այս կամ այն վիճակը տալու համար: Աւելորդ բառը մթագնում է պատկերը»:

Կը հիանար Ֆլոպէրի, Մոփասանի եւ Տոլստոյի վրայ, եւ կ'ընդունէր թէ որոշ չափով ազդուած է անոնց գործերէն: Յետոյ, կը զարմանար որ երիտասարդ գրողները «զբաղւում են իրենց անձնական նեղ ապրումներով եւ չեն կարողանում կեանքն ընդգրկել, ծաւալուն գործեր տալ»:

Այս վիճելի կարծիքը յաճախ կը կրկնէր, օրինակներ տալով.

— Մեր երիտասարդ գրողները խիզախութիւն չունեն խոշոր գործերի համար: Այ Պուշկին, 20 տարեկան պատանի՝ գրեց «Սօս եւ Վարդիթեր», Լերմոնտովը «Մեր ժամանակի հերոսը», Դիքընս՝ «Պիկուիկի ակումբը»: Իսկ մեր երիտասարդները,— «Սիրտս ցաւում է», «Սիրում եմ քեզ»…: Նրանք կեանք չեն տալիս այլ կեանքի պատառիկներ…

Հայաստան վերադարձած ատեն, Շիրվանզադէ կը փորձէ շարունակել իր մեծ վէպը, «Վարդան Ահրումեան», որուն հերոսներէն մէկը պիտի ըլլար զօրավար, միւսը՝ գործարանատէր, երրորդը՝ մեծ հոգեւորական: Սակայն քանի մը գըլուխ գրելէ վերջ կիսատ կը ձգէ: Այս առթիւ կ'ըսէր.

— Գրական յղացումը եթէ ժամանակին գրի չառնուիր, յետոյ դժուար է գրել: Մի բան յղանալիս գրի առ, յետոյ կը մշակես:

Միշտ կենսուրախ, Շիրվանզադէ կը սիրէր կատակել նոյն իսկ հիւանդութեան ամէնէն ծանր օրերուն: Արդէն 75 տարեկան եւ անյոյս հիւանդ, օր մը կը պատմէր այցելուներուն, հազիւ շնչելով.

— Գիտե՞ս ի՛նչ. երազիս Արաքսի ափին էի: Գետի այն կողմը կանգնած էին Աբովեանը, Պատկանեանը, Րաֆֆին, Թումանեանը, Աղայեանը եւ կանչում էին ինձ: Ես նրանց ասի.— «Ածիլուեմ, յետոյ կգամ»: Հիմա, խնդրում եմ, մի մարդ ուղարկէք ածիլուեմ, գուցէ գնալու կարիք լինի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը նամակ մը ուղղելով Պ. Պիտոյի, առաջարկեց ընդունիլ կեդրոնական կառավարութեան մը հաստատումը Գերմանիոյ մէջ: (Ֆրանսա մինչեւ հիմա կ'ընդդիմանայ այս ծրագրին):

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ սարսած է Քոնսթանթինի (Ալժերիա) բոլոր գիւղերը՝ 100 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ: Ներքին նախարարը աղէտին վայրը գնաց: Ամէն կողմէ օգնութիւն կը հասցնեն: Կը կարծուի թէ զոհերու թիւը շատ աւելի մեծ է:

ՊԵԼՃԻՈՅ մէջ ընդհ. ընտրութիւններ պիտի կատարուին այսօր,— առաջին քուէարկութիւնը 1939էն ի վեր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դահլիճը հրաժարեցաւ, իբրեւ հետեւանք վերջին խռովութեանց, որոնք ուղղուած էին Անգլիոյ դէմ:

ԱՆԳԼԻԱ 1.500.000 մնայուն զինուոր պիտի ունենայ խաղաղութեան ատեն (սովորականին կրկինը):

130 ԳԵՐՄԱՆ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ V զէնքեր կը շինեն Մ. Նահանգներուն համար, համաձայն պատերազմական նախարարին յայտարարութեան:

ՍՈՒՐԻԱ-ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

«Քաշեցէք զինուորները», կ'ըսէ Վիշինսկի

Մ. Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը Փետրուար 15ին զբաղեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի խնդրով: Երկու պետութեանց պատուիրակներն ալ կը պահանջէին պարպել ֆրանսական եւ անգլիական զինուորները, «անմիջապէս, ամբողջովին եւ միաժամանակ»: Այս առթիւ ճառեր ալ խօսեցան, մեղադրելով մասնաւորապէս Ֆրանսան: Վիճաբանութեանց խառնուեցաւ նաեւ Խ. Միութեան գըլխաւոր պատուիրակը, Պ. Վիշինսկի, ուժգնօրէն քննադատելով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը եւ նոյն պահանջը դնելով,— անյապաղ ետ քաշել իրենց զինուորները: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, զայրացաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի պատուիրակներուն յայտարարութեանց դէմ եւ պահանջեց որ ժողովը վստահութիւն ունենայ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վրայ:

Մէկ խօսքով, յուզումնալից ժողով մը, ուր նորէն երեւան ելան մեծ պետութեանց հակամարտութիւնները:

Ժողովը բացուած ատեն, Լիբանանի պատուիրակը, Պ. Ֆրանճի յայտարարեց թէ՝ օտար զինուորներու ներկայութիւնը չարդարանար պատերազմական անհրաժեշտութիւններով: Մեղադրեց թէ 1945 Դեկտեմբերի անգլեւֆրանսական դաշնագիրը զինուորներու պարպումը նախատեսած է պայմանաւոր: Յետոյ ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսա եւ Անգլիա այդ համաձայնութիւնը կնքած են առանց խորհրդակցելու Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ, որոնք անկախ եւ գերիշխան պետութիւններ են:

Սուրիոյ պատուիրակը, Ֆարէս Խուրի, իր կարգին խօսք առնելով նոյն դիտողութիւններն ըրաւ, բայց տարբերութիւն մը դրաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դիրքին միջեւ: Ըսաւ թէ անարդար պիտի ըլլար չյիշել իր երկրին երախտագիտութիւնը Անգլիոյ ընծայած օգնութեան համար, երկու պատերազմներու միջոցին: «Անգլիան կործանումէ փրկեց մեր երկիրը: Այս պարագան կը յիշեմ, բացատրելու համար թէ ինչու կը պահանջենք միաժամանակ պարպել զինուորները»:

Պ. Պիտօ նեղսրտելով այս յայտարարութիւններէն, աւելորդ եւ անօգուտ հռչակեց երկու երկիրներուն միջեւ դրուած խնդիրը: Եւ շարունակեց.— «Սպառնալից շեշտ մը կը տեսնեմ կարգ մը յայտարարութեանց մէջ, իմ երկրիս հանդէպ»: Յետոյ զարմանք յայտնեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի պահանջին առթիւ, «քանի որ պատերազմական վիճակը վերջացած չէ տակաւին, խաղաղութիւնը վերջնապէս հաստատուած չէ եւ շատ մը ազգերու զինուորները տակաւին կը մնան ամէն պատերազմիկ երկրի հողերուն վրայ»:

Յիշեցնելէ վերջ թէ զօր. տը Կօլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը հռչակած էր 1941ին եւ Ֆրանսան էր որ բարեխօսեց, որպէսզի այդ երկու երկիրները հրաւիրուին Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին, Պ. Պիտօ յայտարարեց,— «Բրիտանական եւ Ֆրանսական կառավարութիւնները պատրաստ են անմիջապէս ձեռնարկելու իրենց զինուորներու պարպումին: Ֆրանսա չուզեր պահել իր զինուորները եւ զանոնք պարպելու համար է որ անցեալ դեկտեմբերին համաձայնութիւն մը կնքեց Անգլիոյ հետ: Խնդիրը կապ չունի Ապահովութեան Խորհուրդին իրաւասութեանց հետ, որովհետեւ մեր զինուորներուն ներկայութիւնը վտանգ մը չի կազմեր խաղաղութեան համար: Վէճ մը չէ որ կը քննուի: Համաձայն Դեկտեմբերի դաշնագրին տրամադրութեանց, Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ գիտնալ թէ Միացեալ Ազգերը ի՛նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, երաշխաւորելու համար այդ շրջանին ապահովութիւնը: Մինչ այդ, Ֆրանսա պատրաստ է քննելու եւ ելք մը գտնելու Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ: Եւ կը պահանջէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը վստահութիւն ունենայ իր ինչպէս եւ բրիտանական կառավարութեան վրայ»:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Պէվին, բացակայ ըլլալով, խօսեցաւ խորհրդականը, եւ պարզեց իր կառավարութեան դիրքը: Պատմեց թէ ինչպէս անգլիական եւ ֆրանսական զինուորները Սուրիա եւ Լիբանան մտան 1941ին, յետոյ թէ ինչպէս անցեալ տարի Անգլիացիները միջամտեցին Սուրիացիներու խնդրանքով, երբ դէպքեր պատահեցան անոնց եւ ֆրանսական զինուորներուն միջեւ: Եզրակացնելով, առանց վերապահութեան ձայնակցեցաւ Պ. Պիտոյի յայտարարութեան, առաջարկելով ուղղակի բանակցիլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ:

Կէս օրէն վերջը, Լիբանանի պատուիրակը պատասխանեց Պ. Պիտոյի, դիտել տալով թէ միայն վեհանձնութեան համար չէր որ Ֆրանսա ճանչցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը, այլեւ զինուորական պատճառներով: Եւ պնդեց թէ օտար զինուորներու ներկայութիւնը բռնաբարում մըն է երկու պետութեանց գերիշխանութեան դէմ: «Սուրիա եւ Լիբանան ոչ միայն չեն խնդրած այդ զինուորներու ներկայութիւնը, այլ եւ կը պահանջեն ետ քաշել զանոնք, որքան կարելի է շուտ»:

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄՕՏ

Մարսէյլը հետզհետէ հայկական Պանթէոնի մը կերպարանքը կ'առնէ: Քաղաքէն քիչ հեռու, Սէն Փիէռի դալարախիտ գերեզմանատան մէջ կը հանգչին հայկական շարժման մեծագոյն ռահվիրաներէն Մկրտիչ Փորթուգալեանը, Մինաս Չերազն ու Միքայէլ Վարանդեանը, եռանդուն առաջնորդը՝ Գրիգորիս եպիսկ. Պալաքեան եւ հայրենասէր քաղաքացին, Գ. Շահլամեան: Բոլորը թաղուած իրարու շատ մօտիկ, սպասելով այն երջանիկ օրուան՝ երբ կարելի պիտի ըլլայ իրենց աճիւնը փոխադրել Հայաստան...

Չեմ գիտեր ինչո՛ւ, մոլորուած այս մտածումներուն մէջ, կը բարձրանայի Պոմոնի բարձունքը՝ երթալ տեսնելու համար ժամանակակից հայ գրականութեան տիտանը, Աւ. Ահարոնեան:

Ճամբան, ոլոր ու մոլոր, կ'երկարէր ու փոխադարձաբար իմ ալ յուշերս կ'երկարէին դէպի Պոլիս, պատանեկութեանս օրերը ուր աքսորն ու ջարդերը գաւառներու մէջ հասած էին իրենց գագաթնակէտին եւ մայրաքաղաքին մէջ ծուարած Հայերս օրէ օր կը սպասէինք մեր ճակատագրին: Ընթերցասիրութիւնը այդ օրերուն էր աթնցած մէջս եւ առաջին գաղտագողի ձեռք անցուցած գիրքերս կ'ըլլային Ահարոնեանին «Մրրիկի Սուրբը», «Ազատութեան ճանապարհին»ն ու Րաֆֆիի գործերը:

Ահարոնեանին նկարը բարձիս տակ պահուած թանկագին իրն էր ու գոց գիտէի հոգ արտայայտուած դէմքին, նայուածքին, մազերուն կերպը: Ու երջանիկ գիշեր մըն ալ թաղէ թաղ, տունէ տուն, պատուհանէ պատուհան տարածուեցաւ շշուկ մը թէ Ահարոնեան պատուիրակութեամբ մը Պոլիս էր եկած, իբրեւ Հայաստանի նորակազմ կառավարութեան ներկայացուցիչ, Թուրքիոյ հետ հաշտութեան դաշինք մը կնքելու:

Յաջորդ օրը տեղական մամուլին մէջ պաշտօնական յայտարարութիւն մը կը հաստատէր լուրը եւ կ'աւելցնէր թէ պատուիրակութիւնը իջած էր Թօգաթլեանի պանդոկը: Անշուշտ կը գուշակէինք թէ շէնքը որ աստիճանի պաշարուած պիտի ըլլար լրտեսներու կողմէ: Ու Կեդրոնականի, Էսայեանի աշակերտներէն մինչեւ վշտահար հայ մամիկներ հեռուներնէ կը շրջագայէինք պանդոկին բոլորտիքը՝ ձեւով մը Ահարոնեանին «ապրող» դիմագիծը տեսնելու համար: Հայ մտքին բոլոր շքեղութիւնները աքսորի մէջ սպաննուած, մեզի այնպէս կը թուէր թէ միայն Ահարոնեանն էր մնացած: Ու ատով, մեր կարօտին, հայրենասիրութեան, բաղձանքներուն միակ կեդրոնական զպանակը ինք դարձած յոյսի միակ պատնէշն էր, ու շլացած իր պարտադրող տեսքէն, Հայերս երբ քով քովի կուգայինք, ակնարկներով, պզտիկ փսփսուքներով կը հարցնէինք իրարու,— «Տեսա՞ր զինքը»:

Կեանքիս անմոռանալի պատկերներէն մէկը մնաց ու պիտի մնայ՝ երբ 1918 Օգոստոս 15ին, Աստուածածնի օրը, Հայաստանի պատուիրակութիւնը իր ամբողջ կազմով Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիէն ներս կը մտնէր: Պատարագիչն էր հոգելոյս Եղիշէ արք. Դուրեանը: Երբ Ահարոնեան ներս մտաւ, յանկարծ եկեղեցիին մէջ ալեկոծում մը տեղի ունեցաւ: «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ»ի պահուն, բոլոր գլուխները մօտեցան իրարու եւ այդ նմանութեամբ խորանէն մինչեւ գաւիթ միշտ փսփսուքի տարազին տակ բառ մը թռաւ, մարդկային ամէնէն խոր հրճուանքը արտայայտող բառը,— «Եկա՜ւ...»:

Ինծի համար այդ օրերուն հայ լեզուին մէջ չկար բառ մը եկաւի գեղեցկութեանը հաւասարող: Մէկ կողմէն եկեղեցիին մէջ խռնուած հաւատացեալներու զգացած հրճուանքը, Դուրեան Սրբազանի ոսկեծիր քարոզը, միւս կողմէ ամէն շրթներէ բարձրացող միահամուռ «Հաւատամք»ի բառերը մէջս ստեղծեցին երաժշտական մթնոլորտ մը: Տարիներ անցած են այդ օրէն ի վեր եւ տակաւին այսօր, Պոմոնի զառիվերէն բարձրացած պահուս այդ երաժշտական շեշտը կը զարնէ դարձեալ զգայութեանս ու այդ տրամադրութեան տակ կը մտնեմ Ահարոնեանի սենեակէն ներս:

Հոն է ինքը, սենեակին մէկ անկիւնը, մահճակալին մէջ կծկտած ու անշարժ: Երբեմնի իր նուրբ ստուերը կորսուած վերմակներուն տակ, միայն գլուխը կը տեսնեմ, իր գեղեցիկ գլուխը բարձին վրայ որ զարմացած ու մանաւանդ անտարբեր՝ կերպարանքս կը դիտէ: Կը մօտենամ, ձեռքը կը համբուրեմ ու կը հարցնեմ — Ճանչցա՞ք զիս, Պ. Ահարոնեան»: Տիկ. Ն. Ահարոնեան կը միջամտէ, անունս կուտայ, քանի մը պզտիկ մանրամասնութիւններ ալ, սակայն հիւանդը միշտ անտարբեր ու անդիտակ իր վիճակէն՝ երեխայի մը հետաքրքրութեամբ մեզ կը դիտէ:

Այդ պահուն մօտս են երիտասարդ ընկեր մը եւ Բժ. Սիվրիհիսարլեանը: Կը սկսինք ուրիշ խօսակցութեան մը, քիչ մը Հայկական Դատէն, Կարսէն ու Արտահանէն եւ քիչ մըն ալ ներգաղթի պատրաստութիւններէն: Յանկարծ տեղի կ'ունենայ անսպասելին,— ճիգ մը կ'ընէ գլուխը քիչ մը բարձրացնելու եւ իրեն յատուկ, միայն իրեն յատուկ երաժշտ. «այո»ներովը կ'ուզէ հրճուանքը յայտնել ու կը սկսի անվերջանալի «այո՛, այո՛, այո՛...ներու շարքը: «Այո» եւ «ոչ». այս երկու բառերն են իր արտայայտութեան միջոցները: Կը հասկնայ, կը հետեւի բոլոր խօսուածներուն եւ ուշադրութեամբ, ու ինչ որ հաճելի չէ իրեն, դէմքի ծամածռութեամբ մը իր դժգոհութիւնը կ'արտաբերէ: Տիկին Նուարդ Ահարոնեանի եւ մեր միջեւ զանազան խօսակցութիւններ: Յանկարծ կը նշմարեմ թէ արեւի ճառագայթ մը ինկած իր աչքերուն վերեւ իր տեսողութիւնը կը նեղէ, ու անտրտունջ, կը ջանայ ատկէ խուսափիլ: Կը հարցնեմ — Պ. Ահարոնեան, փակե՞մ փեղկը: Դարձեալ իր երաժշտական «այո»ները, «այո՛, այո՛, յո՛, այո՛...»:

Արդէն ժամէ մը աւելի է որ նստած հոդ, խօսակցութեանս ընթացքին միշտ Ահարոնեանը կը դիտեմ: Իսկ փոխադարձ ինքն ալ, կարծես անդիտակ իր վիճակին, ակնարկը սեւեռած կէտի մը, միշտ կը չափչփէ պարապը: Կը հարցնեմ Տիկին Նուարդին թէ ի՞նչպէս է իր ֆիզիքական վիճակը, լաւ կ'ուտէ՞, կը քնանա՞յ:

— «Ճիշդ երեխայի մը նման, տուր ինչքան որ կ'ուզես, կ'ուտէ եւ կը քնանայ, ու եթէ չպատահէր այս չարիք, վստահ եմ թէ իր առոյգկազմովը պիտի կրնար ապրիլ մինչեւ իր հարիւր տարեկանը, եւ ո՞վ գիտէ, թերեւս ալ կ'ապրի»:

Վերստին կը մօտենամ հիւանդին, երկար կանգ առած կը դիտեմ գլուխը, դէմքէն ու քովէն: Նոյն գեղեցիկ գլուխն է, պատանութեանս Պոլսոյ Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ տեսածիս նման, եւ կամ բարձիս տակ էր երբեմն, պահուած նկարին յար եւ նմանը: Մազերն են ճերմկեր որոշ տեղեր եւ աչքերուն ալ վրայ է իջեր տեսակ մը մշուշի նըմանող քող: Իսկ ձեռքերը, հիւանդում առթելու աստիճան նուրբ եւ սպիտակ, ու մանաւանդ առանց փոթփոթումներու՝ վերստին կը տանիմ շրթներուս եւ կ'ըսեմ,—«Մնաք բարով, Պ. Ահարոնեան»: Կ'ուզէ պատասխանել ու որոշ կմկմացումներէ վերջ կը ջանայ համապատասխանող նախադասութիւնը կազմել ու կ'ըսէ «... Բ..արո՛վ»:— Ո՛չ, ո՛չ, չեղաւ, ըսէք՝ երթաս բարո՛վ: Դարձեալ ճիգ մը ու այս անգամ՝ «...րթաս բարով»: Ու կրկին չեղաւ, ըսէք՝ երթաս բարով: Եւ նոր լեզու ելած երեխայի մը նման դանդաղ բայց գոհունակ ձեւով մը կը կրկնէ «ե՛... ր... թ... ա՛ս բարով»:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Մարսէյլ, 5 Փետր. 1946

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԸՆԴՎԶՈՒՄԸ՝ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԴԷՄ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

Յունուար 6ին, Անգարայի մէջ, Համաժողով մը գումարեցին Թուրքիոյ մէջ հրատարակուող բոլոր Թուրք, հայ, յոյն եւ հրեայ թերթերու խմբագիրները, Թուրք Մամուլը բարեշրջելու... ազնիւ ցանկութեամբ: Համաժողովի աշխատանքներուն եւ ձգտումներուն շուրջ պիտի գրեմ առանձին: Այս առիթով, վարչապետ Շիւքրիւ Սարաճօղլու՝ հանդիսաւոր տեսակցութիւններ ունեցած է, դարձեալ, Թուրք եւ հայ լրագրողներու հետ, ու պարզած՝ մասնաւորաբար, այն... յստակ քաղաքականութիւնը, զոր որդեգրած է կառավարութիւնը, մամուլի եւ անոր բաղկացուցիչ տարրերուն հանդէպ:

Հայ թերթերէն «Մարմարա» եւ «Ժամանակ» մասնակցած են բոլոր մտերիմ ասուլիսներուն, եւ այս յարմար առիթով, անհրաժեշտ նկատած են Թրքահայութեան ընդվզումը յայտնել այն Թուրք թերթերուն դէմ, որոնք հակահայ գրգռութիւններ կը կատարեն շարունակ՝ այս կամ այն յետին նպատակով:

Սարաճօղլու մանրամասնօրէն արձանագրած է բոլոր այդ դժգոհութիւնները, եւ հրահանգած է Թուրք լրագրողներուն՝ վերջ տալ հայ տարրին հանդէպ եղած խորթ վերաբերումին: (Այս առիթով, աւելի փայփայիչ խօսքերու արտադրումը կը վերապահեմ յաջորդ թղթակցութեան):

Սարաճօղլու, միւս կողմէ շեշտած է՝ թէ «շինարար» կը գտնէ հայ թերթերու հրատարակութիւնները, եւ թէ, ինք եւ Թուրք ժողովուրդը կը գնահատեն Հայերու ծառայութիւնը՝ Թուրք Հայրենիքին:

Կը թուի, թէ մեղր ու կարագ այս յայտարարութիւնները՝ որոշ հանդարտութիւն ստեղծած են միտքերու մէջ, ու, նոյնիսկ, հայ թերթերէ ու մտաւորականներէ ոմանք մղած՝ որ անվերապահ եւ համարձակ դառնան, բողոքի իրենց արտայայտութիւններուն մէջ:

Զենք ուզեր սեւ բաներու մասին խորհիլ, կամ արձանագրել, այստեղ, այս սիւնակներուն վրայ, մեր այն անխախտ համոզումը՝ թէ ամէն սէր եւ գգուանք, հայ տարրին հանդէպ, արուեստական է Թուրքիոյ մէջ: Զենք ուզեր ճշդել, դարձեալ, թէ ներկայի բոլոր փաղաքուշ խօսքերը կը ձգտին տրամադրութիւններ շօշափել, հակազդեցութիւններ արձանագրել, եւ թափանցել՝ հայ մամուլի ու հայ հանրային կարծիքի ներքին ծալքերուն: Կը գոհանանք շեշտելով՝ թէ մեր օրերու սա անուշահամ ու փայփայիչ յայտարարութիւնները՝ յետին նպատակներ եւ Թուրքի նենգութիւն կը սքօղեն եւ թոյն են միայն՝ շաքարով հրամցուած:

Սարաճօղլուի կառավարութիւնը, Մամուլի Ընդհ. Միութեան խողովակով,-արտայայտուելու «ազատութիւն» կը շնորհէ հայ թերթերուն, որոնք մինչեւ 1944, խիստ եւ յաճախակի հրահանգ կը ստանային չգործածել ազգ, ազգային, հայ, հայկական, Հայաստան եւ սփիւռք բառերը, եւ տեղ չտալ լուրերու եւ թղթակցութեանց, որոնք կրնային «թունաւորել» Թրքահայութիւնը...: Այս ինչ լայնմտութիւն, այս ինչ բուխ-սիրտ յանկարծ...: Ամէն թերթի մէջ, ամէն մարդ կը խօսի Հայաստանի եւ Հայութեան, հայ տարրի ծառայութեան եւ հայ ժողովուրդի փառքի մասին: Ու ընթերցողը, որ միշտ միամիտ է իր հաւատքին մէջ, կը տարուի համոզուելու, թէ, իրաւ, բան մը կը փոխուի Թուրքիոյ մէջ՝ հայ տարրին հանդէպ:

Ասոնք՝ ջնարակ եւ փայլ են միայն, — փոխանցման սա շրջանը ապահով անցընելու Թրքական ռազմավարութիւն: Թուրքիոյ մէջ, հոգեփոխութիւնը սերունդներու հարց է: Մենք, ու մեր զաւակները չենք կրնար այդ յեղաշրջումը տեսնելու բախտն ունենալ: Լայն ժողովրդապետութեան պետական բեմադրութիւններու կողքին, Անգարա կը ձգտի փոշի փչել աչքերու՝ փոքրամասնութեանց հանդէպ եւս աւելի ժողովրդավար քաղաքականութիւն մը որդեգրած ըլլալու պատրանքը ներշնչելու համար: Ու, այդքան: Յետագայ բոլոր ընդվզումներուն մէջ, որոնց անկեղծութիւնը կը բաժնենք, ընթերցողը պիտի գտնէ զանոնք ստորագրողներու յուսախաբութիւնը՝ ... ի յառաջագունէ:

« ՍԻՐԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԵՐԸ ».—

Երիտասարդ մտաւորական մը, ատամնաբոյժ Եդ. Սիմքէշեան, որ մաս կը կազմէ «Մարմարա»ի խմբագրութեան, կը գրէ Վ. Պարթեւեան ստորագրութեամբ.

— «Ձեզի է մեր խօսքը, Թուրք թերթերու վարիչներ եւ խմբագիրներ: Սիրեցէ՛ք հայ ժողովուրդը: Դուք, որ հնարաւորութիւնն ունիք կիրքեր գրգռելու կամ հանրային կարծիքը հանդարտեցնելու, պէտք է գիտակցիք այլեւս ձեր դերին, եւ հրաժարիք բամբասելէ, խծբծելէ, զրպարտելէ հայ հասարակութիւնը: Ժամն է, որ ձեր ձեռքը դնէք ձեր խղճին վրայ, եւ հարցնէք թէ քառորդ դարէ ի վեր ի՛նչ ըրիք մեր համայնքը, մեր հանրային կեանքը, մեր շինարար գործունէութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը ճանչնալու համար: Ուրիշ բան չըրիք, բայց եթէ Թուրք հանրային կարծիքը պատրաստել միշտ ի վնաս Հայուն, զայն ամէն առթիւ անբաղձալի ու կասկածելի ցոյց տալ, խեղդելով, այսպէս, ձեր խղճմտանքի ու գիտակցութեան ձայնը, եւ դժբախտ ժողովուրդի մը մնացորդներուն դէմ հաւար կանչելով:

Այս ի՛նչ երեւակայութիւն է, որ մարիլ չի գիտեր, ու միշտ ուրուականներ կը տեսնէ Հայու փոխարէն, որ անդադար կը հիւսէ ռումբի, կրակի, ոճիրի հէքեաթներ, ու չի վարանիր ամէն օր արիւնել մեր վիրաւոր եւ անխօս ժողովուրդի հոգին: Ի՞նչ կ'ուզէք Հայէն, որ առիթ չէք փախցներ իր մասին անհեթեթ պատմութիւններ հիւսելու, վրդովիչ սպառնալիքներ ընելու անգոյ արարքներու համար, որպէսզի երկու թերթ աւելի ծախէք, եւ ամբոխավարութեամբ ընթերցող ապահովէք: Թուրք թերթերու վարիչներն ու խմբագիրները, ինչո՞ւ չփափաքեցան գիտնալ՝ թէ հայ մշակոյթ մը գոյութիւն ունեցած է աւելի քան քսան դարէ ի վեր: Պայե՛ր, հանեցէք ձեր գլխարկները, եւ պատկառ կեցէք այդ զանգուածին դարաւոր մշակոյթին առջեւ: Յարգանքով խօսեցէք անոր հետ, որովհետեւ ան տուած է Նարեկացիներ եւ Վարուժաններ, Կոմիտասներ եւ Այվազովսկիներ, Պէզճեան Ամիրաներ, Մնակեաններ եւ Պետրոս Ադամեաններ: Դուք կը ժխտէք պատմական ճշմարտութիւնը, եւ կ'աշխատիք խափանել արեւուն լոյսը, խեղաթիւրելով ամէն յայտնի իրողութիւն, ու չարափոխելով դէպքերն ու առարկայական դրուագները, մտքերու մէջ շփոթութիւն ստեղծելով այսպէս, եւ փոշի ցանելով ընթերցողներու աչքին: Բարոյական հրճուա՞նք է, ձեզի համար, երկպառակութիւն ստեղծել տարրերու միջեւ, եւ հաճոյք զգալ՝ ամէն անգամ որ հակահայ հոսանք մը կը ստեղծուի երկրին մէջ:

Սիրեցէք Հայերը, բարեկամներ, ու այս սէրը տարածեցէք ձեր ընթերցողներուն, ծանօթներուն ու երիտասարդութեան, եւ գիտցէք ձեր հոգիով հաղորդակցիլ հայ հոգիի երփներանգ գեղեցկութիւններուն: Փոխանակ բամբասելու եւ պոռչտալու Հայերու դէմ, սեղմեցէք անոր ձեռքը: Ոչ ոք կրնայ խաղալ մեր արժանապատուութեան հետ, եւ, մանաւանդ, կասկածի տակ թողուլ իր հոգիին լուսաւոր գիծերը: Էֆէնտի՛ներ, գիտցէք «էֆէնտի» ըլլալ»: («Մարմարա», 11 Յունուար 1946):

Աւելի խիստ եւ դառն խօսքեր ունի երիտասարդ մը՝ Զաւէն Պիպէռեան, որուն յօդուածէն արտադրումներ՝ յաջորդով: Մ.

ՓԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ մեռած է նշանաւոր գիտնական մը, Փրոֆ. Տիգրան Գալաքճեան, 70 տարեկան: Ուսուցիչ էր Փէնսիլվանիոյ համալսարանին մէջ:

ԳՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Մէկ աւելի, մէկ պակաս

Սպանիան ալ փափաք յայտնած է, աթոռ մը զետեղելու Միացեալ Ազգաժողովի սրահին մէջ։

Ան ալ կ'ուզէ իր ճիգը տրամադրել։ Մատ մըն ալ ինք զարնել՝ մարդկային բարօրութիւնը կերտելու գործին։

Շա՛տ բարի, շատ գեղեցիկ փափաք։ Ի՞նչ վընաս կուգայ, ազգափունջին թիւը յիսունը մէկէն՝ յիսուն երկուքի բարձրացնելէն... Մէկ աւելի, մէկ պակաս։ Նստարան մը, սեղան մը, մաս մը թուղթ ու գրիչ մըն ալ Սպանիոյ ներկայացուցիչին թող տան եւ վերջացնեն խնդիրը։ Թէեւ աթոռի մը տեղ աւելի պիտի դրաւուի սրահին մէջ։ Հոգ չէ, քիչ մը իրարու մօտ կը սեղմուին ժողովականները, այդ կերպով կրնան դիւրութեամբ իրարու ականջին փսփսալ՝ պէտք տեսնուած պարագային..

Մէկ հատիկ Սպանիացի չեմ ճանչնար, ոչ ալ մէկ բառ սպաներէն կը հասկնամ։ Այդ երկրին ներկայ վարչաձեւի մասին՝ թերթերէն միայն ծանօթացած եմ հարեւանցի։ Կարծես թէ՝ այդ վարչաձեւը կը նմանի սանկ կակուղ - փուշ Հիթլէրականութեան մը, կամ Հիթլէրա - մուսոլինական զուգերգի մը՝ սպանիական ձայնառումով մը դաշնաւորուած...

Մե՛ղք որ այդ երկրին մենատէրը, ճարպիկութիւնը չէ ունեցած, իր պետական ձեւին վրայ «Հանրապետութիւն» պիտակը փակցնելով՝ «ժողովրդապետութիւն» խաղալու՝ իր Թուրք արհեստակցին պէս, որ մենատիրական վարչաձեւի բոլոր պարտականութիւնները լիուլի կատարելով հանդերձ, «հանրապետական - ռամկավար» պետութեան մը վաճառանիշով կը փայլի այսօր...

Թուրքը, գլխէնոտքը գերմանապաշտ մը եւ գերմանատիպ մը եղաւ նախորդ Մեծ Պատերազմին սկիզբէն մինչեւ այս վերջին անգութ աշխարհամարտի լրացումը։ Եւ երբ ահաւոր հրդեհը մարեցաւ, պարապ խողովակով զինուած իր հրշէջները գործի լծելու ելաւ։ Քաշեց իր սուրին երախակալը եւ ինքն ալ շարքի կեցաւ յաղթականներու կարգին...

Իր այս «մեծ» ծառայութեանը համար, «դաշնակից» պիտակը վիզէն կախելով՝ գնաց նստաւ, ազգերու ինքնորոշման, ազատութեան եւ խաղաղութեան համար ծովերով արիւն թափած ժողովուրդներու արիսպագոսին մէջ։

Հոն պիտի դատէ, իր նախկին զինակցին, Գերմաններու գործած անիրաւութիւններն ու ոճիրները՝ արդարութեան «ախոյեան»ի դրօշը պարզելով...

Ի՛նչ աւելի տրամաբանական։ Ամէն գործ իր մասնագէտին...

Թերեւս կը զարմանաք թէ՝ ինչո՞ւ Նիւրընպէրկի դատարանի նախագահութիւնը իրեն չեն յանձնած։

Պարզապէս, դատական նրբութիւն։ Աշկերտ մը իր վարպետը չի կրնար անկողմնակալ կերպով դատել...

Այո՛, իպերիական թերակղզին՝ Սպանիան, բաւական կռնակ տուաւ, մարդկային արիւնի մէջ մխրճուած Հիթլէրի եւ Մուսոլինիի մարտակառքերուն։ Ուրեմն անիրաւութիւն է, աթոռ հրամցնել անոր, իրաւունք եւ արդարութիւն կերտող Ազգաժողովի մը մէջ։

Իսկ Տաճիկը, որ ոչ միայն կռնակ տուաւ, այլեւ բացէ ի բաց իւղ ալ հայթայթեց այդ ոճրակառքին անիւներուն համար...

Արդ, գոնէ յանուն տրամաբանութեան անոր աթոռն ալ տակէն առնելով, ժողովաշէնքի դռնապանին այցելուներուն յատկացնելու են։

Այս կերպով, թէ սրահը կ'ընդարձակուի, թէ ներկայացուցիչներուն յիսունմէկը, յիսուն կլոր թիւին կը վերածուի եւ թէ «արդարութիւն» բառն ալ իր բուն նշանակութիւնը վերստանալով՝ բանի մը ծառայած կ'ըլլայ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Յանցաւորը ո՞վ է

Դժբախտ իրականութիւն մըն է, որ երկու տասնեակ տարիներ վերջն ալ, չկրցանք մենք մեզ ճանչցնել տեղացի ժողովուրդին։

Շատ կը սիրենք պարծենալ թէ բնածին տաղանդով օժտուած ժողովուրդ ենք։ Եւ կը փչենք, մենք մեզի միայն, առանց մտածելու թէ տեղացին մեզի շատ դէշ կը ճանչնայ, կամ բնաւ չի ճանչնար։ Յաճախ քառասուն կտոր կ'ըլլանք, ըմբոստանալով թէ՝ տեղացին ինչո՞ւ «կեղտոտ շուկացիներ» կ'անուանէ մեր բարի եւ աշխատասէր ժողովուրդը։

Ո՞վ է յանցաւորը։

Վերջերս առիթ ունեցայ խօսելու Ֆրանսացի բարեկամի մը հետ որ Ֆրանսական թերթի մըն ալ մնայուն թղթակիցն է։ Անհամբեր կը սպասէի որ ակնարկ մը ընէր, մեր ժողովուրդին, վճռական այս օրերուն տարած պայքարին շուրջ,— խօսք մը Հայկական Հարցի մասին։

Ո՛չ մէկ խօսք, ո՛չ մէկ ակնարկ։ Ակռաներս սեղմած, կը սկսիմ գրականութեան մասին խօսիլ, ճամբայ բանալու համար ուրիշ հարցերու։

— Ֆրանսացի երիտասարդ գրողները պիտի կրնա՞ն, գեղեցիկ ու կենդանի պատկերով մը ներկայացնել այն ողբերգութիւնը զոր կրեց մեր երկրորդ հայրենիքը, Ֆրանսան։

— Ներկայիս Ֆրանսական տաղանդը լուռ է. բայց ցեղին ստեղծագործ հանճարը, նոր դէմքեր ու նոր գործեր պիտի տայ, ինչպէս տուած է անցեալին մէջ։

— Ներողութիւն, արդեօ՞ք գաղափար մը ունի՞ք հայ ժողովուրդին մասին։ Ինչպէ՞ս կը ճանչնաք մեր ժողովուրդը, որ քսան տարիէ ի վեր այս երկրին մէջ, իր աշխատանքի բաժինը ունի, կը ճանչնա՞ք մեր մշակոյթը, որ եւ է գործ կարդացա՞ծ էք մեր գրականութենէն։

— Մենք ձեր ժողովուրդը լաւ չենք ճանչնար, գոնէ մենք նորերս ոչինչ գիտենք։ Օրինակ, եթէ ինծի անձնապէս հարցնէք, մէկ բան միայն գիտեմ, Թուրքերը շարունակ ջարդած են ձեզ։ Եւ դուք Թուրքերուն հետ թշնամի էք, որովհետեւ ձեր պատմական Հայաստանը գրաւած է։ Սակայն՝ ներեցէք, եթէ աւելի բան չեմ գիտեր, à qui la faute?

Գէշ լուր մը առնողի տպաւորութեամբ, կը սկսիմ մտածել եւ մեր խօսակցութիւնը մտիկ ընող հայ ընկերս շուարած ինծի կը նայի։ Ինչո՞ւ փոքրիկ գրքոյկներով պիտի չծանօթացնէինք, մեր ժողովուրդին անցեալը հերոսական, ողբերգութիւնը երէկուան, մշակոյթն ու իր արդար դատը այսօրուան։ Ինչո՞ւ մենք մեզ օրն ի բուն կը կըրծենք, տրտնջալով թէ՝ տեղական մամուլը բառ մը անգամ չի գրեր մեր Դատին շուրջ։

Գաւառի մէջ, գաւառական թերթերը, Հայը կը յիշեն, երբ սեւ շուկայի խնդիր մը ըլլայ։

Ֆրանսացի բարեկամս կը խոստանայ արտայայտուիլ, եթէ իրեն նիւթեր հայթայթենք, մեր ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակոյթի մասին։ Կ'ուզէ ճանչնալ մեզ...։

Մեր մամուլը ինչո՞ւ անտես կ'առնէ այս շատ կարեւոր պարագան։

Թող տեղացի հասարակ ժողովուրդն անգամ գիտնայ որ, հայ ժողովուրդը քաղաքակրթութեամբ բարձր, մշակոյթով գեղեցիկ, յաղթական զօրավարներով աննման, միշտ առաջին տեղը գրաւած է, անցեալին եւ ներկայի փոթորիկներուն մէջ։ Ատենն է, որ իրաւասու մարմինները գործի լծուին, ծանօթացնելով՝ մեր ժողովուրդին իսկական դիմագիծը, իր մշակոյթը, եւ Արդար Դատը։

Գաւառը ցաւերու ծով մըն է, եւ մեր գրոց բրոցները վերի արտէն բարեւ կուտան։

Մտաւորական եւ առեւտրական, արհեստաւոր եւ բանուոր, բոլորը գործի։ Ճանչցնենք մենք մեզ, եւ մեր Արդար Դատը։

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Հայաստան բարի գալուստ կը մաղթէ տարագիրներուն

ԽՄԲ.— Հինգշաբթի օր հրատարակած էինք բանաստեղծ Ա. Իսահակեանի, ակադեմական Հրաչեայ Աճառեանի եւ նկարիչ Մ. Սարեանի նամակները։ Ստորեւ՝ ծանօթ գրագէտ Դ. Դեմիրճեանի եւ երգահան Արամ Խաչատրեանի գրութիւնները.—

ՆՐԱՆՔ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՆ ՎԵՐԱԴԱՌՆՈՒՄ

Նրանք Հայրենիք են վերադառնում, Հայրենիք, որի մի մասը աւերուած է թշնամու ձեռքով, որտեղից նրանց անջատեց սրի ու սարսափի զարհուրանքը միայն։ Նրանք այժմ ճանաչում են եւ իրօք ունեն այժմ միայն մի հայրենիք — Խ. Հայաստան։ Միայն Խ. Հայաստանն է իրականը ու հնարաւորը։ Միայն Խ. Հայաստանն է, որ պիտի ապրի, միայն Խ. Հայաստանի բախտի հետ կարող է իր կեանքն ու ապագայի յոյսերը կապել համայն հայութիւնը։

Հայրենիքները դիւրին չեն կառուցւում, հայրենիքը պէտք է փորձել ստեղծել, որ կարելի լինի ձեռք բերել այն ծանրակշիռ իմաստութիւնը, թէ որքան դժուարին եւ տաժանելի գործ է այդ հայրենիքը ձեռք բերելը։ Հայութեան արիւնալի պատմութեան օրինակն ու խրատը, գոնէ Հայերը լաւ պիտի իմանան։ Դիւրին է կորցնել հայրենիքը, բայց դժուար է վերադարձնել այն, երբեմն էլ անկարելի է... Անշուշտ հայութիւնը դիւրին ու անպայքար չկորցրեց իր հայրենիքի մեծագոյն մասը։ Արիւնով ու քրտինքով պաշտպանեց հազարամեակներ հաշուող իր հայրենիքը։ Սակայն պատմութիւնը խնայել չէր կարող միշտ։ Պատմութիւնը լքեց հայութեանը։ Եւ հայութեան կեանքը կը խզուէր ընդմիշտ, եթէ նոր պատմութիւնը իր հրաշագործ ձեռքը չմեկնէր դէպի հայութիւնը եւ նորից չվերակոչէր դէպի կեանք։

Այո, սրի սարսափի զարհուրանքը միայն անջատեց հայութեանը իր հայրենիքից։ Հայկական բանաստեղծութիւնը յատուկ երգերի հատորներ ունի, «ղարիբի երգեր», որոնք սրտակսկիծ ողբեր են հայրենազուրկ հայութեան, որոնց հայրենապաշտ սիրտը ի զուր տենչացել է, մեղմել իր հայրենաբաղձութեան ցաւը։ Ինչ օտար երկրների չհախնդրութեան խօսք կարող էր լինել մեր հայութեան մասին, որ երեք հազար տարի արիւն թափեց իր հայրենիքը պաշտպանելու եւ այնտեղ մնալու համար... Եւ մնաց էլ...

Հայրենազուրկ հայութիւնը հայրենիք է վերադառնում։ Դա ամենաբնական գործն է։ Ի՞նչ ունի հայութիւնը օտար երկինքների տակ, հազար ու մի պատրանքների ենթակայ։ Նա պիտի ապրի իր հայրենիքում, ջանայ, ստեղծագործի իր սեփական տանը։ Այստեղ միայն իմաստ ունի նրա կեանքը։

ՍՍՌՄ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի, արտասահմանից Հայերի Խ. Հայաստան վերադառնալու կապակցութեամբ, ձեռնարկած միջոցառումները բարձրագոյն մեծահոգութեամբ, աննախընթաց մեծագործութեան մի ակտ է։ Զգում ենք մեր մեծ առաջնորդ ընկեր Ստալինի մեծ սրտի ջերմութիւնը այդ գործի մէջ։ Նա փրկել է շատ հայրենիքներ, ծաղկեցրել շատ ժողովուրդներ, փրկել ու ծաղկեցնում է նաեւ Խ. Հայաստանը, թող գայ տուն եւ ծաղկի տարագիր հայութիւնը։

Դ. Դեմիրճեան

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

Միութեան Ժողկոմսովետի որոշումը արտասահմանում գտնուող Հայերի կամաւոր վերադարձի մասին, ունի պատմական մեծ նշանակութիւն։ Թրքահայաստանից մեծ թուով Հայեր իր ժամանակին ստիպուած են եղել տարագրուել արտասահման։ Արտասահմանում գտնուող բոլոր իսկական հայրենասէր Հայերը այժմ հնարաւորութիւն ունեն վերադառնալ իրենց հայրենիքը, ամբողջ հայ ժողովրդի հետ միասին, անցնել ստեղծագործ աշխատանքի։

Ես ուրախ եմ ողջունելու մեր եղբայրներին՝ հայրենի հողում եւ ցանկանալ նրանց, որ նրանք որքան կարելի է շուտ զգան խորհրդային մարդու ամբողջ բերկրանքը, պարծանքն ու վեհութիւնը, որպէս Հայկական Խորհ. Սոցիալիստական Հանրապետութեան ազատ քաղաքացիներ։

Արամ Խաչատրեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչ Զարեհ Մութաֆեանի ցուցահանդէսին առթիւ, փարիզեան թերթերու գեղարուեստի քննադատները հետեւեալ կարծիքները կը յայտնեն.—

Opera թերթին մէջ Մ. Կօթիէ կը գրէ.— «Մութաֆեան ջերմ զունապաշտ մըն է եւ Սարթրի ու Իլ տը Ֆրանսի պայծառ բնակարներուն սիրելի նկարիչը»։

Cité - Soirի մէջ Սիլվին Ֆրանս.— «Մութաֆեանի բնանկարները գործն են գոյնի վարպետի մը չափազանց զգայուն, ջերմ՝ իր հարուստ երանգապնակով»։

Apolloի մէջ Մ. Պ. կը գրէ.— «Ալլարի կալըրին կը ցուցադրէ Մութաֆեանի պաստառներէն հատընտիր նկարներ։ Ցուցահանդէսը միշտ լեցուն է բազմութեամբ բացման օրէն ի վեր։ Եւ այս յաջողութիւնը կը թուի թէ պիտի շարունակուի մինչեւ Յունուար 19։ Նկարահանդէսը ցոյց կուտայ նկարիչին ամուր յատկանիշները»։

La Voix de Parisի մէջ Վ. Կ. կը գրէ. «Սարթրի լուսաւոր բնանկարներուն մէջ, զորս նկարած է Մութաֆեան, հայ նկարիչը, կարելի է գտնել Փիսարոյի կշռոյթները։ Տուներ, ծառեր, բլուրներ ընդհանուր ներդաշնակութեան զգայնութիւն մը կուտան։ Իրենց համեմատութիւններն եւ աստիճանաչափը ճիշդ են եւ աչքին հաճելի։

Libérationի մէջ Ռընէ Գառօթ.— «Մութաֆեան, որու առաջին արժէքաւոր ցուցահանդէսը մեզի կը ներկայացնէ Վալտէմար Ժորժ, մեզի կը յիշեցնէ Փարիզի դպրոցը։ Երբ նկարիչը կ'աշխատի արտայայտել գիւղական մթնոլորտին քաղցրութիւնը, պէտք է զգուշանայ ռոմանթիք ձգտումէն, որ կրնայ զինք հեռացնել զուտ նկարչութենէն, որու կ'ուղղէ իր բոլոր ճիգերը»։

Les Arts et Les Lettresի մէջ՝ Մարթինի.— «Այս հայ նկարիչը, որ դէպքերու ստիպման տակ կ'ապաստանի Իտալիա, ուր կ'արթննայ իր նկարիչի կոչումը, յետոյ Զուիցերիա, ի վերջոյ կուգայ Փարիզ, ուր կը ստանայ արուեստագէտի ազգայնութեան իրաւունքը։ Տպաւորապաշտներէն ետքը, Ռընուար եւ Պոնար օժանդակեցին իրեն որ մտնէ մեր այսօրուան ամէնէն ճարտար նկարիչներուն շարքին մէջ, եւ հարկ է գովել գոյնի իր զգայութիւնը, զոր կը գործածէ ինքնավստահ ճաշակով մը»։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Կարգը եկած էր Պ. Վիշինսկիի, որ երկար ճառով մը մեղադրեց Անգլիան եւ Ֆրանսան, թէր կանգնելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի եւ նեղացուցիչ հարցումներ ուղղելով պարպումի յապաղման դէմ: Այս առթիւ քննադատեց նաեւ անգլեւֆրանսական համաձայնութիւնը, իբրեւ բռնաբարում Սուրիոյ եւ Լիբանանի գերիշխանութեան եւ հարցուց թէ այդ համաձայնութիւնը ի՞նչպէս կը հաշտուի Միացեալ Ազգերու դաշինքին հետ: «Կ՚ընդունիմ թէ համաձայնութեան հեղինակները անկասկած կ՚ուզեն քաշել իրենց զինուորները, բայց ի զուր տրամադրութիւն մը կը փնտռեմ այդ զինուորներու պարպումի մասին: Համաձայնութիւնը զննեցէք մանրադիտակով կամ հեռադիտակով, եւ որ եւ է նշան պիտի չգտնէք բարեկամեցողութեան մասին: Պիտի գտնէք միայն ալճեպրայի բանաձեւ մը եւ վերացական խոստումներ որոնք չեն կրնար գոհացնել ո եւ է մէկը որ եւ է տեսակէտով: Անցեալ մայիսին, երբ ընդհարումներ պատահեցան ֆրանսական զօրքին եւ Սուրիոյ բնակչութեան միջեւ, Անգլիացիները հոն էին գործելու համար Ֆրանսացիներուն դէմ եւ Ֆրանսացիները հոն էին գործելու համար Անգլիացիներուն դէմ: Եթէ այս կը նշանակէ յարգել պետութեանց գերիշխանութեան իրաւունքները, կը խոստովանիմ թէ նոր բառ մը հնարուած է միջազգային օրէնքի բառարանին մէջ»:

Խորհրդային պատուիրակը մասնաւորապէս քննադատեց նաեւ Պ. Պիտոյի յայտարարութիւնները, պնդելով թէ բռնաբարուած են երկու պետութեանց գերիշխանութեան իրաւունքները:

Ամերիկեան պատուիրակն ալ խօսելով, առաջարկեց որ Անգլիա, Ֆրանսա, Սուրիա եւ Լիբանան բանակցին եւ կարգադրութիւններ ընեն, զինուորները պարպելու համար, «առաջին պատեհութեամբ որ կարելի ըլլայ գործնապէս»: Ուրիշ պատուիրակներ ալ մասնակցեցան վիճաբանութեանց: Վերջնական որոշումը պիտի տրուէր երէկ, շաբաթ:

× Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին առաջին նստաշրջանը փակուեցաւ ուրբաթ օր, հանդիսաւոր ճառերով: Յաջորդ նստաշրջանը տեղի պիտի ունենայ սեպտեմբերին: Առ այժմ իբրեւ կեդրոնատեղի որոշուած է Նիւ Եորքը:

Ֆրանսայի հոգերը

Վարչապետը ճառ մը խօսելով Սահմանադիր ժողովին մէջ, պարզեց երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը եւ հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց Մ. Նահանգներուն, որպէսզի օգնեն փոխառութեամբ եւ ուրիշ միջոցներով: Այս օգնութիւնը ապահովելու համար Ամերիկա պիտի երթայ Պ. Լէօն Պլում: «Օգնելով Ֆրանսայի, Մ. Նահանգները օգնած պիտի ըլլան Եւրոպայի զանազան փոքր պետութեանց, որովհետեւ տնտեսապէս զօրաւոր Ֆրանսայի մը հետ առեւտուրը պիտի զարգանայ եւ ամէն մարդ պիտի օգտուի»: (Ֆրանսա 2—3 միլիառ տոլարի փոխառութիւն մը կը սպասէ Մ. Նահանգներէն): Վարչապետը կրկին շեշտեց թէ Ամերիկայի օգնութիւնը անհրաժեշտ է եւ եթէ ընծայուի, «շօշափելի արդիւնքներ պիտի տայ»: Այս առթիւ բացատրեց թէ Գերմանիոյ տալիք հատուցումները բաւական չեն: Պարզելով երկրին տնտեսական վիճակը, Պ. Կուէն ըսաւ թէ պատերազմը 4897 միլիառ ֆրանք արժած է Ֆրանսայի:

× Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց փութացնել ապօրէն շահերու գանձումը, առանց երկար բարակ ձեւակերպութեանց: Յետոյ միաձայնութեամբ որոշեց վերակազմել բանակը, որ պիտի դառնայ ժողովրդական, մէկ հրամանատարութեան տակ: Երիտասարդութիւնը նախնական մարզանք մը պիտի ստանայ, որպէսզի կարելի ըլլայ ստիճանաբար կրճատել զինուորական ծառայութեան շրջանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը հրաժարեցաւ: Կը մեղադրուի թէ թոյլ վարուած է, շատ մը զիջումներ ըրած ըլլալով: Յաջորդ նշանակուեցաւ զօր. Պէտըլ, որ զօր. Այզընհաուըրի սպայակոյտին պետն էր պատերազմի շրջանին:— Անգլ. կառավարութիւնն ալ փոխեց Թէհրանի, Անգարայի եւ Աթէնքի դեսպանները:

ՋԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԻՒՆԸ չորս ժամէն կը բժշկուի փէնիսիլինով (իւրաքանչիւր ժամը մէկ ներարկում), համաձայն ամերիկացի գիտնականի մը յայտարարութեան, որ բազմաթիւ փորձեր կատարած էր բանակին մէջ:

ԻՐԱՆԻ անգլ. զօրքը պիտի պարպուի Մարտ 2էն առաջ, ինչպէս յայտարարեց արտաքին նախարարը, երեսփ. ժողովին մէջ, այս առթիւ հերքելով այն լուրը թէ նոր զինուորներ ղրկուած են Թէհրան:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme · 13

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ» LAKMÉ ԼԻՈՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ

Այն Հայերը որ Փետրուար 10ի կիրակին ներկայ եղան Լիոնի օփերան, հրճուանքի պահեր անցուցին, դիտելով եւ լսելով իրենց ազգակից երգչուհին՝ Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեանը (Վինա Տրոսեան) «Լաքմէ»ի դերին մէջ: Իսկապէս պատուաբեր էր, Ֆրանսացիներու աչքին, որ խուռներամ խուժած էին տեսնելու համար Հայուհիի մը երեւումը՝ իբրեւ գլխաւոր դերակատարուհի, իրենց առաջին թատրոնի բեմին վրայ:

Մրցանակաւոր Լիոնի երաժշտանոցէն, Օր. Ծովինար նախ կը մասնակցէր Օփերային երգեցիկ խումբին, ուր իր ընկերուհիներուն մէջ շուտով ուշադրութիւնը գրաւեց տնօրէնին և նուագախումբի վարիչին, մինչեւ որ գտաւ իր արժանի տեղը: Դիւրին չէ երգել Լիոնի օփերայի բեմէն, որ անուանի է իր խստութեամբ: Բծախնդիր եւ մասնագէտ հանդիսականներու մաս մը միշտ կը յաճախէ հոն, ուր դերակատարներու ձայնի կամ եղանակի աննշան շեղում մը իսկ չի վրիպիր անոնց ուշադրութենէն: Գալով Լաքմէի, դժուարին դեր մըն է, որ իր երգերու մէջ կը պահանջէ ոչ միայն զօրաւոր ձայնի թրթռուն ելեւէջներ, այլեւ, իր խաղարկութեան մէջ իսկ, յուզումի զգայնութեան, մելամաղձութեան արտայայտութիւններ եւ շարժուձեւեր: Կրնանք յայտնել որ երիտասարդ երգչուհին կրցաւ գնահատելի յաջողութեամբ դուրս գալ այդ նրբութիւններուն մէջէն, ջերմապէս ծափահարուելով: Յարատեւ յաջողութիւն կը մաղթենք հայ երգչուհիին՝ որուն եւրոպական բեմին վրայ շահած փայլուն դիրքը չէ ազդած երբեք իր համեստութեանը վրայ: Ան, առաջուան պէս, սիրայօժար կը շարունակէ մասնակցիլ մեր ազգային հանդէսներու գեղարուեստական բաժինին եւ իր քաղցր «Կռունկ»ներով եւ «Ծիծեռնակ»ներով սփոփել մեր պանդուխտի հոգիները: Ասիկա կրնայ օրինակ մը ըլլալ մեր հին եւ նոր սերունդի «եւրոպականացած» անտարբեր անդամներուն:

Ձե՞ր արժեր ծաղկեփունջ մը նուիրել:

Գեղամ Երուանդունի

ԱԹԷՆՔ, 13 Փետրուար.— Մեր խորին ցաւակցութիւնները ընկեր Աբրահամ Գիւլխանդանեանի մահուան առթիւ:— Հ. Յ. Դ. Մարմին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ»ի Փետրուար 1ի թիւին մէջ, Տիկին Աննա Շալճեանի նուիրուած կենսագրական տողերով իբրեւ ուսուցչուհի ներկայացուած էր հանգուցեալ Տիկինը, մինչդեռ իր ամուսինը, Պ. Յարութիւն Շալճեանն է որ երկար ատեն ուսուցչական պաշտօն վարած է եւ սերունդներ հասցուցած:

×Տարաբախտ Գառնիկ Շալճեանի մահուան առթիւ, Մարսիլիոյ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ստացած է 500 ֆրանք Այրի Տիկին Հիւսեանէ եւ 200 ֆր. Պ. Արմենակ Շահպազեանէ, յատկացուելու յունահայ կարօտեալներուն:

Ֆ. Հ. Ա. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Շրջ. վարչութեան Ներդաշնակի պատասխանատու մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ, այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Մանուշեան ակումբը (8 rue de Maubeuge), բոլոր հայ հանրային, յարանուանական եւ հայրենակցական կազմակերպութիւններէն մէկ մէկ ներկայացուցիչներ, կազմելու ներդաշնակի յանձնախումբ մը, ներդաշնակի արձանագրութեան մղում տալու համար միասնաբար:

Օր. ՄԱՐԻԱՄ ԽՈՒԿՈՅԵԱՆ (Վիէն)
Պ. ՅԱԿՈԲ ԹԷՊՈՅԵԱՆ (Վալանս)
Նշանուած

Օր. ԱՂԱՒՆԻ ՔԷՕՒՃԵԱՆ
Պ. ՆՈՐԱՅՐ ԵՐԱՄԵԱՆ
Նշանուած Վիլմօպլը

Օր. ՍԱԹԵՆԻԿ ՊԷՉՊԷՐԵԱՆ
եւ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԹՕՓՃԵԱՆ
Նշանուած
Իսի լէ Մուլինօ 9 Փետր. 1946 Փարիզ

ՎԻԷՆԷՆ Օր. Մ. Խուկոյեանի (Բազմաշէնցի) եւ Յակոբ Թէպոյեանի (Հապուսեցի) նշանախօսութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան.— 1000 ֆրանք Պ. Զաքար Խուկոյեան, 500 ֆրանք Պ. Յակոբ Թէպոյեան եւ 500 ֆրանք կնքահայրը, Պ. Ա. Կարոյեան:

ՊՐԷՎԱՆԻ ապաքինարանին մէջ Փետրուար 5ին թոքախտէն մեռաւ Պ. ԳԵՂԱՄ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ (հայրը դեղագործ) բնիկ Էրզրումցի, 56 տարեկան: Նախկին աշակերտ Սանասարեանի եւ Պէրպէրեանի, եղած է կամաւոր ֆրանսական բանակին մէջ վերջին պատերազմին: Մեր սիրելի ընկերը չմեռած խնդրեց գրել իր մահուան մասին «Յառաջ»ի մէջ առ ի գիտութիւն իր հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն: Թաղեցինք Գեղամը տեղին գերեզմանատան մէջ, առանց քահանայի, ծաղկեպսակ մը զետեղելով իր դագաղին վրայ: Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Գեղամ:

Պրէվանի հայ հիւանդներ

ՊՐԻՒՔՍԷԼԷՆ Պ. Գարամանեան 1000 ֆր. կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի հիւանդներուն: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Մարտիրոս Սվաճեան (Արաբկիրցի) կը փնտռէ Պ. Վահան Պէրպիրեան (Արաբկիրցի), տիկնոջ անունը՝ Հայկանուշ (Թրիպոլցի) որ Պիրէօս (Յունաստան) կը գտնուէր մինչեւ 1939: Տեղեկացնել Մարտիրոս Սվաճեանի, 75 Bld des Grands Pins, St. Loup, Marseille: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, Վեցամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք

Mardi 19 Février 1946 Երեքշաբթի 19 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4539-Նոր շրջան թիւ 268 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Միշտ առիթ պիտի ունենանք շօշափելու հրատապ հարց մը.— Փրկութիւն սերունդի: Հրատապ մանաւանդ անոր համար որ, ներգաղթի խնդիր մըն ալ ունինք օրակարգին վրայ, եւ արդէն արձանագրութիւններ կը կատարուին բոլոր գաղութներուն մէջ:

Զաւակները գիտեն մայրենի լեզուն եւ քիչ մըն ալ «պատմութիւն Հայոց»: Ինչ կը վերաբերի Աշխարհագրութեան, առ նուազն կը յիշեն այն գաւառը ուր ծնած են: Յաճախ կրնան յետին գիւղն ալ նկարագրել, վերի եւ վարի թաղերով: Լուսաղբիւրներով կամ ցատկան ջուրերով:

Ահա տեսէք,— ներգաղթի աւետիսը հազիւ արձակուած, արդէն ձեռնարկեր են վերակազմելու Հայր. կամ Վերաշինաց Միութիւնները:

Իսկ նորե՞րը,— անոնք որ հազիւ քալել սկսեր էին եւ այստեղ հասակ նետեցին: Կամ հոս ծնան եւ այսօր 20—25 գարուն բոլորած են:

Անոնք ապահովաբար գոց են ըրած Ֆրանսայի պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը, 90 նահանգներով եւ ուրիշ աւելի կամ նուազ պիտանի գիտելիքներով: Իսկ Հայաստանի եւ Հայոց պատմութեան մասին գիտեն այնքան բան որքան լսած են հայրիկէն եւ մայրիկէն, կամ պատահաբար կարդացած, Ֆրանսերէն գիրքի մը մէջ:

Աւելի քան քսան տարի մեկան սպասեցաւ, լուծելու համար այս կսկծալի խնդիրը,— սերունդի փրկութիւն:

Չենք ըսեր թէ արդիւնք մը չունեցաւ այս յոգնութիւնը: Բայց, կը թուի թէ պատերազմէն վերջն է որ նոր սերունդը ինքն ալ հետզհետէ աւելի գիտակցութեամբ եւ խանդավառութեամբ կը զբաղի իր ճակատագրով:

Շատերը անձամբ տեսան պատերազմը, իր բոլոր սարսափներով: Տեսան թէ միլիոնաւոր բանակներ ինչպէս մոլեգնօրէն կը կռուէին յանուն ազատութեան եւ հայրենիքի: Եւ ցնցուեցան: Նոր հորիզոն մը բացուեցաւ իրենց աչքերուն առջեւ:

Այս փրկարար սթափումին հետ, անոնք սորվեցան ուրիշ բաներ ալ: Իմացան թէ իրենց հազարաւոր եղբայրներն ալ արիւն կը թափէին աշխարհի բոլոր ռազմադաշտերուն վրայ, անհնարին զոհողութիւններով: Ու յսեցին իրենց սեփական հայրենիքին ձայնը, անոր անհամար զաւակներուն քաջագործութիւններով:

Եւ ահաւասիկ արդիւնքը,— յառաջոյն շարժում: Կազմակերպութիւն եւ աշխատանք, ամէնէն փոքր համրանքին մէջ:

Օր չանցնիր որ թղթակցութիւն մը չստանանք Նոր Սերունդի այս կամ այն ձեռնարկի մասին, իրենց իսկ շարադրութեամբ:

Դժբախտաբար թերթին ծաւալը թոյլ չի տար օրը օրին արձանագրել ամէն բան: Խմբագրական սեղանը կը յորդի ձեռագիրներով, որոնք հրատարակուին թէ ոչ, միշտ կը կարդացուին մասնաւոր ուշադրութեամբ:

Նոր Սերունդ, Սաներ եւ Սանուհիներ,— ի՞նչ կը նշանակեն այս բառերը: Ի՞նչ է իրենց անմիջական ձգտումը:

Քանի մը հիմնական կէտեր, իրենց կանոնագիր-ծրագրէն.—

1.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Միութեան նպատակն է դաստիարակել երիտասարդութիւնը հայկական մշակոյթով, պատրաստել Հայաստանի կարգապահ եւ զոհաբերող քաղաքացիներ:

2.— Հեռու պահել երիտասարդութիւնը մեղկ զբաղումներէ եւ խաղերէ, զարկ տալ անոր ֆիզիքական առողջ դաստիարակութեան, պատրաստելով շարքաշ կեանքի վարժ ու պատուախնդիր երիտասարդներ:

3.— Կազմակերպել հանդէսներ, դասախօսութիւններ, մարզական մրցումներ, որոնք պիտի նպաստեն արծարծելու եւ վառ պահելու հայկական ոգին եւ ազգային հպարտութիւնը հայութեան մէջ: Ձեռնարկներ կատարել, օտարներուն ծանօթացնելու Հայոց պատմութիւնը, մշակոյթը եւ Հայկ. Դատը:

Եթէ կը հետեւիք օրը օրին հրատարակուած,—այլ մեծապէս «ջարդուած»— թղթակցութեանց, կրնաք իմանալ շարժումին յաջողութիւնը:

Անշուշտ Նոր Սերունդը շարժումին մէկ մասն է միայն: Կան ուրիշ Երիտասարդական Միութիւններ ալ, իրենց առանձին ծրագիրներով:

Որքան շատ համրանք հաւաքեն, այնքան աւելի փրկած պիտի ըլլան: Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մշուշոտ, աւանդական Լոնտոնը, իր աղմուկով, «պըս»երով (հանրակառք, երկու յարկ), եւ քաղաքավար բնակիչներով,— քաղաքավար մասնաւորաբար Ֆրանսայէն եկողի մը հանդէպ:

Խանութներու ցուցափեղկերուն ճոխութիւնը զարմանալի կը թուի: Կը զգացնեն որ պատերազմը հեռու է, բայց ամէն բան կտրօնով, գիները մատչելի: Սեւ շուկան գրեթէ գոյութիւն չունի: Ճաշարանները, ամէնէն մեծէն ամէնէն համաբակը, նոյն գինն է, հինգ շիլին, ներկայ սակով 120 ֆրանք:

«ՄԱԿ»ին ժողովը որ եւ է ձեւով չէ փոխած երկրին կեանքը: Միայն չէնքը ձեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ իր 51 դրօշներով: Քիչ մը անդին ժողովուրդը պոչ բռնած է, ներս մտնելու համար, ինչպէս Փարիզ սինէմա երթալու համար:

Թղթակիցներու դունէն ներս կը մտնենք: Ծանօթ դէմքեր: Սանդուղին վրայ մեր դիմացը կ'ելլէ Փօլ Պոնքուրի ճերմակ գլուխը: Ժողովը բաց է արդէն: Սփաք կը նախագահէ: Ներկայ են 51 ազգեր: Ամէն սեղանի վրայ աղդ մը,— France, Holland կամ Nicaragua: Առաջին կարգին վրայ արեւելեան թուխ դէմքեր,— ահա Թուրքիոյ սեղանը: Ժողովը չունի ամփոփ երեւոյթ մը: Քիչ են անոնք որ իրարու լեզու կը հասկնան: Նախագահը անգլերէն չի խօսիր, բայց թարգմանը միշտ պատրաստ է:

Աչք մը կը պտտցնենք եւ քիչ մը անդին կը տեսնենք Պ. Պիտոյի դէմքը: Նստած է Պոնքուրի քով: Այսօր ժողովը կը զբաղի վարչական զանազան հարցերով: Որ եւ է խնդրի շուրջ քուէարկութիւնը կարուկ է եւ կարճ: Քարտուղարը կը կարդայ 51 ազգերու ցանկը: «Այո», «ոչ» կամ «ձեռնպահ» կը պատասխանեն եւ հինգ վայրկեանէն վերջացած է: Օրուան միակ շահեկան խնդիրն է պատերազմի ոճրագործներու դատը: Ահա խօսք կ'առնէ առաջինը, Էքուաթորի ներկայացուցիչը:

Քիչ մը հեռանանք: Դուրսը թղթակիցները կը պատրաստեն իրենց յօդուածները իրենց յատկացուած սրահին մէջ: Ահաւասիկ Tassի տնօրէնը, որուն հետ կը խօսինք ժողովին շուրջ: Շահեկան չէ այսօր, կ'ըսէ մեզի եւ հարցումներ կ'ուղղէ Փարիզի կեանքի մասին:

Ահա թէ ինչպէս կ'որոշուի աշխարհի ճակատագիրը, Թէյմսի ափերուն վրայ:

Քաղաքը շատ աւերակ չունի: Մէկ երկու շըրջաններու մէջ միայն բաւական լայն տարածութեան մը վրայ շէնք չէ մնացած: Աւերակները մաքրուած են: Տուները աւելի շատ այրած են քան փլած:

Միացեալ Ազգերու ժողովէն առաջ կը փափաքէինք տեսնել House of Commonsը (Երեսփ. ժողով): Հոս ալ ժողովուրդը պոչ բռնած է: Ոստիկանը մեզ ներս կը հրաւիրէ եւ Lord Corvdaleի (Պօլտուին) առաջնորդութեամբ կը մտնենք ներս: Հարցումներու տեւնն է: Ընդդիմադիրներու առաջին շարքին վրայ անմիջապէս կը նշմարենք Իտընը, որ հարցումներ կ'ուղղէ եւ կառավարութիւնը կը պատասխանէ Speakerին (ատենապետ) միջոցաւ: Ուղղակի հարցում եւ պատասխան չկայ — թէեւ բոլոր հարցումները եւ պատասխանները առաջուընէ պատրաստուած են: Կառավարութեան ներկայացուցիչներուն առաջին կարգը՝ Մորիսըն եւ Պէվին. մէջտեղը է նստած վարչապետը, Էթլի: Այսօր երեք նոր երեսփոխաններ կը մտնեն, արարողութիւնը կարճ կը տեւէ: Երդում կ'ընեն եւ իրենց տեղերը կը գրաւեն: Ամէնքն ալ ճառ մը պիտի պատրաստեն իրենց ընդունելութեան առթիւ, համաձայն աւանդութեան:

Շարժումը շատ է, բայց ոչ յոգնեցուցիչ: Կեանքը աւելի դիւրին քան Փարիզ, բայց ոչ նոյնքան հաճելի:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ, պաշտպան փաստաբանները խնդրեցին դադար տալ երեք շաբաթ: Դաշնակից դատախազները տրամադիր չեն ընդունելու այս առաջարկը: Խորհրդային դատախազութեան ամբաստանութիւնները պիտի վերջանան երկու շաբաթէն: Յետոյ պիտի լսուին պաշտպանողականները: Քսաներկու ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրը առանձին փաստաբան ունի, այնպէս որ դատավարութիւնը կրնայ երկարիլ մինչեւ երեք ամիս:

ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ ԳՈՂՑՈՒԱ՞Ծ Է

ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ցնցալից լուր մը կը զբաղեցնէ մամուլը եւ կառավարութիւնները, շաբաթ օրէն ի վեր: Քանատայի վարչապետը, Պ. Մքէնզի Քինկ, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց Փետրուար 16ին.—

«Քանատական կառավարութիւնը բացարձակապէս վստահելի աղբիւրէ իմացած է թէ գաղտնի տեղեկութիւններ յայտնուած են ոչ-արտօնեալ անձերու, որոնց մէջ կը գտնուէին օտար դեսպանութեան մը անդամները: Այս ծանրակշիռ դէպքին քննութիւնը վարելու համար կառավարութիւնը նշանակած է երկու դատաւորներ, անդամ Քանատայի Գերագոյն Ատեանին, որոնք նախաքննութիւնը պիտի կատարեն եւ տեղեկագիր մը պիտի խմբագրեն: Երկու դատաւորները իբրեւ խորհրդական ընտրած են երեք անձնաւորութիւններ: Յանձնաժողովը արդէն իսկ ձեռնարկած է քննութեան, որ կը շարունակուի դռնփակ»: (ԽՄԲ. — անունները զանց կ'առնենք):

Յանձնաժողովին առաջին գործն եղաւ ձերբակալման հրամանագիրներ խնդրել կարգ մը յանցապարտ կամ կասկածելի անձերու դէմ: Կառավարութիւնը անմիջապէս գոհացում տուաւ եւ առաջին առթիւ ձերբակալուեցան 22 հոգի: Կը կարծուի թէ երեւան հանուած, գողցուած կամ ծախուած գաղտնիքը կը վերաբերի հիւլէական ռումբին, թէեւ Քանատայի սպառազինութեանց նախարարը փութաց հերքել: Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ խնդիրը կապ ունի «ռատար» ճառագայթներուն հետ: Ամէն պարագայի մէջ, դէպքը այնքան ծանրակշիռ է որ, Անգլ. Ինթէլլիճընս եւ Մ. Նահանգներու գաղտնի սպասարկութիւններն ալ հետազօտութիւններ կը կատարեն, լարելով իրենց բոլոր ուժերը:

Եթէ քննութիւնները հաստատեն որ իսկապէս դաւաճանութիւն կատարուած է, ամբաստանեալները ենթակայ են մահապատիժի: Կալանաւորներէն ոմանք երկար ատենէ ի վեր կը ծառայէին Ազգ. Հետազօտութեանց Խորհուրդին,— կառավարական մարմին մը որ ծանօթ է հիւլէական ռումբի գաղտնիքներուն:

Քանատայի դահլիճին անդամներէն մէկը յայտարարեց թէ մատնանշուած օտար պետութիւնը «ապահովաբար Խ. Միութիւնն է»: Այս յայտարարութեամբ կասկածէ ազատ կը համարուին ուրիշ 18 պետութիւններ որոնք դեսպաններ ունին Օթավայի մէջ: Խորհրդային դեսպանը բացակայ ըլլալով, պաշտօնեաները պատասխանեցին թէ որեւէ տեղեկութիւն չունին: Ուաշինկթընի մէջ կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ: Թերթերը կը գրեն թէ Քանատայի վարչապետը իր յայտարարութիւնն ըրած է նախապէս խորհրդակցելով Անգլիոյ վարչապետին, արտաքին նախարարին եւ նախագահ Թրումընի հետ: Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, հիւլէական ռումբին գաղտնիքը գիտեն միայն Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի վարիչները:

Նիւ Եորքի «Տէյլի Միրըր» թերթն ալ կը գրէ թէ ակնարկուած օտար պետութիւնը Խ. Միութիւնն է եւ թէ մեղսակիցները Քանատայի կառավարական պաշտօնեաներն են: Նոյն աղբիւրին համաձայն, շաբաթներէ ի վեր քանատացի բարձրաստիճան պաշտօնատարներ կը խորհէին դատի քաշել Քանատացի մը որ ամբաստանուած էր թէ դաւեր կը սարքէ խորհրդային իշխանութեանց հետ: Այդ մարդու մասին ցնցալից յայտնութիւններ երեւան ելան, երբ ռուս գործակալ մը Մոսկուա պիտի փոխադրուէր Քանատայէն:

Այս ռուս գործակալը անձնատուր ըլլալով քանատական իշխանութեանց, յայտներ է ուրիշ 1700 խորհրդային գործակալներու անունները եւ բնակավայրերը, ոչ միայն Քանատայի, այլ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ: Օր մը անծանօթներ մտած են սենեակը, տակնուվրայ ընելով ամէն բան: Գործակալը մատնանշեր է նաեւ կարգ մը ամերիկացի եւ քանատացի պաշտօնեաներ, ինչպէս եւ ամերիկացի բանուորական վարիչներ եւ ցոյց տուեր է ամերիկացի եւ քանատացի պաշտօնեաներու եղած վճարումներուն լուսանկարները: Ուրիշ ռուս գործակալ մը, Շիմիշէնքօ, մեկնած է իր կնոջը եւ զաւկին հետ, իսկ երրորդ մը, Ուաշինկթընի մէջ, ոչ միայն ձեռք անցուցած է հիւլէական ռումբին յատակագիծները, այլեւ նմոյշներ այն մետաղէն որով կը շինուի ռումբը: Ամերիկ. ոստիկաններ կը հետապնդէին այդ գործակալը, ձերբակալելու համար, բայց արտաքին գործերու նախարարութիւնը այլ կերպ տնօրինեց եւ գործակալը Ռուսիա դնաց, միասին տանելով գաղտնիքը:

Անշուշտ վերապահութեամբ կը հրատարակենք այս պատմութիւնը, սպասելով պաշտօնական տեղեկութեանց:

Անգլ. անթելը շաբաթ օր հերքեց այն զրոյցները թէ հիւլէական ռումբի մասին գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդուած են օտար պետութեան մը: Բայց եւ այնպէս Անգլիոյ մէջ ալ քննութիւններ կը կատարուին եւ խիստ հսկողութեան տակ առնուած են այն հաստատութիւնները որ հիւլէական ռումբով կը զբաղին եւ հազարաւոր բանուորներ ունին:

ԿԱՐՏԻՆԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

ԽՄԲ.— Ժամանակին հաղորդած էինք թէ Պապը կարտինալ անուանած է Հայ Հռոմէականներու կաթողիկոս պատրիարքը, Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան: Այս առթիւ Մարսէյլի կաթողիկէ Հայոց ժողովրդապետութենէն ստացած էինք նամակ մը զոր ստիպուած էինք ամփոփել, տեղի անձկութեան պատճառով: Նամակը «խորին հրճուանքով եւ անխառն հաճոյքով» կ'ողջունէ այս բարձրացումը եւ կը յայտարարէ.—

«Քրիստոսի փոխանորդը, Ս. Պետրոսի յաջորդը ու համօրէն եկեղեցւոյ գլուխը, Պիոս ԺԲ. Սրբազան Պապն ցոյց տուաւ յայտնապէս աստի իր հայրական սէրը ու գուրգուրանքը հանդէպ մեր սիրելի հայ ազգին եւ այս արժանաւոր, անմոռանալի եւ օրհնութեան դէպքն իրաւամբ պատմական եւ անզնահատելի դէպք մը կրնայ նկատուիլ: Ամեն. Աղաճանեան կաթողիկոսն արժանի էր արժանապէս ծիրանաւորութեան բարձրացումին»:

... Ունինք այսօր հայ կարտինալ մը յանձին Ամեն. Աղաճանեանի, եւ այս յիրաւի մեծ փառք, մեծ պարծանք ու մեծ պատիւ մըն է: Փառք մեր հայ կաթողիկէ նուիրապետութեան, պարծանք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ու պատիւ մեր սիրելի հայ ազգին: Նորին վսեմափառ Տէրութեան ուղղած ենք արդէն շնորհաւորական հեռագիր մը, որուն շնորհակալութեամբ ու հայրապետական օրհնութեամբ բարեհաճած է պատասխանել: Եւ այսօր, 18 Փետր., Ծիրանաւորաց խորհրդաժողովին օրը, այս բերկրալից բարձրացումին առթիւ՝ մեծ յոյսերով կ'ողջունենք նոր շրջանը որ կը բացուի Վսեմափառ Հոգեւոր Տիրոջ իր կարտինալութեամբ»:

Յայտարարութիւնը կը վերջանայ ջերմագին բարեմաղթութիւններով.— «Ինք Բունն է, մենք իր վրայ հաստատուած ճիւղերը: Ցուէտ ապրի այդ Բունը, Թարմ մնան ու պտղառատ իր ճիւղերը: Այս է մեր աղօթքը, այս է մեր մաղթանքը»:

ՍՈՒՐԻԱ-ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԱՆԵԼԻ ՄԸ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Շաբաթ օր Ապահովութեան Խորհուրդը նորէն քննելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի խնդիրը, 7 ձայնով քուէարկեց Մ. Նահանգներու պատուիրակութեան բանաձեւը, որ «վստահութիւն կը յայտնէ թէ օտար զինուորները պիտի քաշուին կարելի եղածին չափ շուտ» եւ կ'առաջարկէ որ անյապաղ բանակցութիւններ կատարուին շահակից պետութեանց միջեւ: Այս վերջինները պարտաւոր են Ապահովութեան Խորհուրդին հաղորդել բանակցութեանց արդիւնքը:

Այս բանաձեւին քուէարկութենէն առաջ, խորհրդային պատուիրակը յաջորդաբար քուէարկած էր Եգիպտոսի եւ Մեքսիկայի բանաձեւերը, որոնք պայմանաժամ կը սահմանէին անգլիական եւ ֆրանսական զինուորներու պարպումին համար: Այդ բանաձեւերուն քուէ տուած էին միայն Լեհաստան, Եգիպտոս եւ Մեքսիկա: Ուրեմն չորս պետութիւններ, 11ի վրայ: Միջանկեալ, Սուրիոյ պատուիրակը հարցուց Անգլիոյ արտաքին նախարարին թէ Անգլիա ստիպուա՞ծ է բանակցիլ Մ. Նահանգներուն հետ, ամերիկեան զինուորները Անգլիայէն հեռացնելու համար: Պ. Պէվին պատասխանեց ժպտելով.

— Ստիպուած ենք բանակցիլ ամերիկեան զինուորներու հարսերուն հետ:

Ամերիկեան բանաձեւին քուէարկութենէն վերջ, Պ. Վիշինսկի վեթօ դրաւ, ջուրը ձգելու համար զայն: Դիտել տուաւ թէ ամերիկեան բանաձեւին շնորհիւ, Ֆրանսա պիտի կրնայ ձգձգել զինուորներու պարպումը, ճնշում բանեցնելու եւ կարգ մը տնտեսական եւ ռազմագիտական առաւելութիւններ ստանալու համար: Եւ յիշեց Միացեալ Ազգերու դաշինքին մէկ յօդուածը, որ կը տրամադրէ թէ առնուազն եօթը հաստատական քուէներ պէտք է տրուին, մէջն ըլլալով մնայուն անդամներուն քուէները: «Արդ, ես մնայուն անդամներէն մէկ եմ եւ քուէ չեմ տար»: Այս յայտարարութիւնը ապշութեան մատնեց միւս անդամները: Պ. Վիշինսկի շարունակեց,— «Քուէ չեմ տար ամերիկեան բանաձեւին, որովհետեւ իմ առաջարկած փոփոխութիւններս մերժուեցան»:

Թրիեսթէ, Երկոտասան կղզիներ եւ Թուրքիա

Մոսկուա յանկարծ փոխեց իր դիրքը Միջերկրականի հարցին մէջ, թելադրելով մառէշալ Թիթոյի որ հրաժարի Թրիէսթէէն: Ուրեմն ան պիտի տայ Իտալիոյ: Պ. Վիշինսկի տեսակցութիւն մը ունենալով Իտալիոյ ներկայացուցիչին՝ Քարանտինիի հետ, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը պիտի համոզէ Թիթօն որպէսզի չպնդէ Թրիէսթէի վրայ:

Լոնտոնի թերթերը այս փոփոխութիւնը կը բացատրեն հետեւեալ պատճառներով.— 1. Իտալիան բաժնել արեւմտեան պետութիւններէն.— 2. Ռուսական ազդեցութեան շրջանակը տարածել Եուկոսլաւիայէն ալ անդին: Ցետոյ կ'ըսեն թէ Խ. Միութիւնը պիտի պաշտպանէ Եուկոսլաւիոյ պահանջը՝ Քարինթիայի մասին, ինչպէս եւ Մակեդոնոյ ընդարձակումը՝ ի վնաս Յունաստանի:

Ուրիշ կարեւոր խնդիր մը,— Խ. Միութիւնը առաջարկած է որ Երկոտասան կղզիները յանձնուին միջազգային խնամակալութեան մը, մէջն ըլլալով Ռուսիան եւ Թուրքիան, մինչդեռ Անգլիա կ'ուզէ Յունաստանի ձգել այդ կղզեխումբը: Եթէ ռուսական ծրագիրն ընդունուի, Խ. Միութիւնը պիտի տիրապետէ Տարտանէլի վրայ: Իսկ Թուրքերը համաձայն են անգլիական ծրագրին,— Երկոտասան կղզիները յանձնել Յունաստանի: Անգարայի կարծիքով, ռուսական այս ծրագիրը կապ ունի Իրանի մէջ կատարուած ռուսական գործողութեանց, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ընծայուած աջակցութեան՝ ընդդէմ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, Իրաքի քրտական ապստամբութեան ռուսական ծրագրին եւն. խնդիրներու հետ:

Այս առթիւ, նշանակալից են նաեւ Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ ծրագրուած բանակցութիւնները՝ փոխադարձ օգնութեան դաշինք մը կնքելու համար:

Հինգ պետութեանց արտաքին նախարարներու փոխանորդները, որոնք զբաղած են Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագրով, դժուարութեան մատնուած են այժմ, որովհետեւ Խ. Միութիւնը կը մերժէ լրացնել դաշնագիրը, մինչեւ որ գոհացում չստանայ արեւելեան Միջերկրականի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ զոհերու թիւն է 327 մեռեալ, 250 վիրաւոր, համաձայն վերջին տեղեկութեանց: Ամբողջ գիւղեր աւերուած են 750 քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ կը հերքէ այն զրոյցները թէ մահապարտներ ազատ արձակուած են: Միայն կարգ մը պատիժներ ցկեանս բանտարկութեան վերածուած են:

100.000ՆՈՑ ԼԵՀԱԿԱՆ բանակ մը կը գտնուի Իտալիոյ մէջ, հրամանատարութեամբ զօր. Անտէրսի: Խ. Միութիւնը յուշագիր մը ուղղեց Ապահովութեան Խորհուրդին, դանգատելով թէ այս զինուորները կ'օգտագործուին Եուկոսլաւիոյ դէմ:

«ԱՆԿՑԻ՛ ԱՆԳԼԻԱ» աղաղակելով նոր ցոյց մը կատարեցին հազար համալսարանական ուսանողներ, Գահիրէի մէջ:— Եգիպտոսի նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Սըտքը փաշայի:

ԼՈՆՏՈՆԻ Վիքթորիա կայարանը այրեցաւ առջի օր: Մէկուկէս ժամէն հազիւ կարելի եղաւ մարել հրդեհը:

ԷՆՎԱԼԻՏԻ ԿԱՅԱՐԱՆԸ հսկայ օդակայանի մը պիտի վերածուի: Օրական աւելի քան 4500 ճամբորդներ պիտի կրնան երթեւեկել, երբ շինութիւնները վերջանան ապրիլ 15ին:

Հ. Մ. Մ.Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Մ. Մ.ը կը շարունակէ ախոյենական յաղթական մրցումներու շարքը:

Յունուար 13ին Սէն - Տոնա 3—1: Փէյժ տը Ռուսիյօն 10—2: Յունուար 27ին, հակառակորդներու դաշտերուն վրայ անոնց յաղթելէ վերջ, կիրակի 3 փետրուարին Հ. Մ. Մ.ի մարզադաշտին վրայ մօտ երկու հազար դիտողներու ներկայութեամբ, մեր մարզիկները փայլուն յաղթանակ մը ունեցան, մեր շրջանի լաւագոյն խումբերէն Անոնէի դէմ 6—0:

Կիրակի 10 Փետրուար խուռն դիտողներու ներկայութեամբ, Հ. Մ. Մ.ի մարզադաշտին վրայ Պօրփէրի մարզիկները եւս պարտուեցան մեր խումբէն 3—0:

Պատանիներու եւ կրտսերներու խումբերը եւս հետեւելով իրենց երէցներուն, միշտ կ'ունենան յաղթական մրցումներ:

Հ. Մ. Մ.ի երեք խումբերը, երէցները՝ «տիվիզիօն Սիւփէրիէօր», պատանիները՝ «ժինիէօր» եւ կրտսերները՝ «գատէ» Տրօմ Արտէշի ախոյենական մրցումներու դասերուն առաջին տեղերը կը գրաւեն:

Շնորհաւորելի են վարչութեան աշխատանքները: Ժողովուրդը անխտիր կ'աջակցի նիւթապէս եւ բարոյապէս:

Ընկեր Յակոբ Տէր Սարգիսեան խանդավառուելով մթնոլորտէն Ա. խումբին նուիրեց 11 օրինակ տարեկան Հայ Բոյժ:

X Ընկեր Վահրամ Պալիկեան Մարսէյլէն 1000 ֆրանք կը նուիրէ մարզիկներուն փոխան ծաղկեպսակի, եղբայրներ Միթիլեանի հօր մահուան առթիւ:— Թղթակից

Օր. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԳԱՏԷՖՃԵԱՆ
Պ. ԿԻՐԱԿՈՍ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ
Ամուսնացած

Մարսէյլ

«ՔԵՌԻ»Ն ԱԼ ԹԱՂԵՑԻՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեր «Քեռին» ալ (Սենեքերիմ Թեւանեան) յանձնեցինք ցուրտ հողին, Փետր. 11ին: Շաբաթ առաւօտ նախաճաշէն վերջ ուրախ տրամադրութեան տակ գնաց իր սովորական աշխատանքին, (որմնադիր): Կատակաբանելով իր ընկերներու հետ, կ'աշխատի մինչեւ կէս օր: Յանկարծ թուլութիւն մը կը զգայ եւ «բաներ մը կ'ըլլամ» ըսելով գետին կ'իյնայ: Երկու հայ ընկերներ խիկոյն մեծ դժուարութեամբ վար կ'իջեցնեն եւ պատգարակով մը կը փոխադրեն տուն: Ցաղթանդամ Քեռին հոգեվարք էր արդէն: Բժիշկը անմիջական դարմանները կատարեց, բայց անօգուտ: Լռակեաց եւ հանդարտաբարոյ Քեռին լաւած էր երեք ժամէ ի վեր եւ երեք ցնցումներէ վերջ, փչեց վերջին շունչը, առանց ո եւ է բառ արտասանելու: Կը թողու այրին եւ երկու անչափահաս զաւակներ, Մուրատ ու Րաֆֆին, 14—12 տարեկան:

Հանգուցեալը Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը մտած էր 1909ին, եւ մինչեւ վերջը մնաց հաւատարիմ: Ընթերցասէր էր եւ եռանդով կը կարդար կուսակցական բոլոր հրատարակութիւնները: Կ'ըմբոստանար կուսակցութեան մասին եղած լեզուագարութեանց դէմ: Երկրէն Ռուսիա, Խրիմի Թերակղզին, Եալթա, ապա Ֆրանսա, Կարտան եւ Սէն Ժէռօմ, Մարսէյլ: Վարած է կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ Եալթայի եւ Կարտանի մէջ: 60 տարեկան էր ու ծնած Բաբերդի Լսոնք գիւղը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Փետր. 11ին, հոծ բազմութեամբ: Ներկայ էր նաեւ ֆրանսական պատուիրակութիւն մը իր աշխատած հաստատութեան կողմէ եւ յանուն աշխատաւորութեան խօսուեցաւ ֆրանսերէն դամբանական մը:

Թաղիս՝ Սարթանի Հայ Կարմիր Խաչի վարչութիւնը սիրայօժար յանձն առաւ հանգուցեալին թաղման բոլոր ծախքերը: Հասարակութիւնը փոխան ծաղկեպսակի երկու սրտցաւ հայրենակիցներու ջանքերով հանգանակեց 6490 ֆրանք, Հ. Յ. Դ. Սէն Ժէռօմի «Հայաստան» ենթակոմիտէն ընկերներէ եւ խումբ մը հայրենակիցներէ հանգանակեց 5720 ֆրանք: Բաբերդցի իր հայրենակիցներու մէջ հաւաքուեցաւ 4050 ֆրանք: Փօլէի գործարանի հայ եւ օտար աշխատաւորներու կողմէ՝ 4100 ֆրանք, Ասլանեան եղբայրներ 2000 ֆրանք, Պ. Խ. Մելքոնեան 1500 ֆրանք, Ներսէս քահանայ Շահինեան, հակառակ իր անձուկ վիճակին՝ 1000 ֆրանք, Պ. Յ. Ղազարեան 500 ֆրանք, Պ. Յակոբ Մինասեան 500 ֆրանք, Պ. Հայկ Իտիրեան 500 ֆրանք: Բոլոր գումարները փոխան ծաղկեպսակի յանձնուեցան հանգուցեալի այրիին:

Սրտագին շնորհակալութիւն բոլոր մարմիններու, Սէն Ժէռօմի եւ Սարթանի հասարակութեան, իրենց այս եղբայրակցութեան համար:

Հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Քեռի:

Բաբերդցի

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՇԱԲԱԹ օր, 23 Փետրուար, ժամը 4.30ին, Բարեգործականի սրահին մէջ, 11 Square Alboni, Պ. Ա. Զօպանեան պիտի կատարէ իր երրորդ ու վերջին դասախօսութիւնը, ԵՂԻՇԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆԻ մասին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դերձակներու Արտէլի Մարսէյլի առժամեայ վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջաններու բոլոր հայ դերձակները կիրակի 24 Փետրուար, Պառ տիւ Կլօպ 7 Պուլվար տ'Աթէնի սրահին մէջ, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐԹԻԿ.— Դպրոցի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պ. Պետրոս Օգդաճեաններէ 500 ֆրանք իբրեւ նուէր դպրոցին, իրենց մանչ զաւակին, փոքրիկն ԱՐԱՅԻ ծննդեան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլէն Պ. Յովհաննէս Տէրտէրեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իր տիկնոջ՝ ՀԵՐՄԻՆԷ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ վաղահաս մահուան առթիւ: Թաղումը կատարուեցաւ Յունուար 26ին:

ԼԻՈՆ.— Դասախօսութիւն այսօր, երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ընկերվարականներու նախկին կեդրոնը, 14 Cours Lafayette: Պիտի խօսի քաղաքացի Vella: Կը խնդրուի ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամուն:— Վարչութիւն:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme · 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 փրանք

Mercredi 20 Février 1946 Չորեքշաբթի 20 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4540-Նոր շրջանի թիւ 269 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱՂԹ ԵՒ ՀՈՂ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը փակեց իր առաջին նստաշրջանը, առանց քննելու հայկական պահանջները:

Յաջորդ նստաշրջանը պիտի բացուի յառաջիկայ Սեպտեմբերին, Մ. Նահանգներուն մէջ:

Արդեօք խնդիրը Ապահովութեան Խորհուրդի՞ն յանձնուած է, որ նոյնպէս իր նիստերը դադրեցուց եւ պիտի վերսկսի Նիւ Եորքի մէջ:

«Աստուածներու գաղտնիք», ինչպէս կ՚ըսեն: Ստիպուած ենք սպասել դէպքերու ընթացքին, որ եւ է լուսաբանութիւն ստանալու համար:

Մինչ այդ, անհատաբար ներգաղթի խնդիրը, որ հրապարակ դրուած է պաշտօնապէս:

Առաջին փոխադրութիւնը պիտի սկսի Լիբանանէն, ինչպէս կը հաստատէ Երեւանի Ներգաղթի Կոմիտէին կողմէ այդ գաղութի Ազգ. Խորհուրդին եւ «Հայաստանի Բարեկամներ»ու Միութեան» ուղղուած նամակ մը:

Տրուած հրահանգներուն համաձայն, պէտք է ձեռնարկել ցուցակագրութեան, աւարտելով զայն «ըստ կարելւոյն կարճ ժամանակամիջոցում»: Ցուցակագրութիւնը աւարտելէ վերջ, օրինակ մը պիտի ղրկուի Երեւան: Լիբանանի մէջ թէ այլուր, ներգաղթի կազմակերպութեան կոմիտէն «իր վրայ պէտք է վերցնէ վերադարձող հայութեան նիւթական ապահովութեան եւ վերադարձի կազմակերպման հետ կապուած բոլոր հարցերի լուծումը»:

Նամակը ուշադրութեան կը յանձնէ կարեւոր կէտ մըն ալ,— «Բարեգործական եւ այլ կազմակերպութիւնների կողմից հաւաքուող գումարների հաշուոյն հողալ հայրենիք վերադարձող կարիքաւոր ընտանիքների հագուստի, ճանապարհածախսի, ճանապարհի, սննդի եւ ներգաղթի հետ կապուած այլ պէտքերը»:

Ուրեմն, հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ՚առնէ ներգաղթի ծրագիրը:

Երեւոյթներէն դատելով, ներգաղթը պիտի կատարուի առանց սպասելու Հայկ. Դատի լուծման,— ընդարձակում հողերու:

Այս առթիւ ուշագրաւ է Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Գ. Յարութիւնեանի ճառը, վերջին ընտրական պայքարին մէջ, արտասանուած՝ Փետրուար 7ին:

Քարտուղարը չեշտելով ներգաղթի հարցին լուրջ հանգամանքը, գիտել կուտայ.

— «Ներկայ պայմաններում, մենք չենք կարող գոհացում տալ բոլորին: Հակառակ մեր գիւղատնտեսութեան, տնտեսութեան հսկայական վերելքին, եթէ նոյնիսկ գերմարդկային ճիգեր թափենք, մեր սահմաններէն ներս, առաւելագոյնը 350—400.000 ազգակիցներ կրնանք ընդունիլ»:

Իսկ մնացեա՞լը: «Մենք չենք ուզում եւ չենք կարող մերժել արտասահմանի մեր քոյրերի եւ եղբայրների փափաքը»:

— «Հետեւաբար մեզ կը մնայ բարոյական կորովի ուժով Թուրքիայէն պահանջել խլուած հայկական հողամասերը, որպէսզի հնարաւորութիւն տրուի արտասահմանի մեր բոլոր ազգակիցներին հայրենիք վերադառնալ եւ ապրիլ իրենց հայրենի հողի վրայ»:

Կը նշանակէ թէ սերտօրէն իրարու կապուած են ներգաղթի եւ հողերու ընդարձակման խնդիրները: Եթէ հողային խնդիրը չլուծուի, ներգաղթը պիտի սահմանափակուի առ առաւելն 350—400 հազարով: Ամէն պարագայի մէջ, կարեւոր թիւ մը, որ կը պահանջէ համազգային կազմակերպութիւն եւ լուրջ աշխատանք, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Գալով սահմաններու ընդարձակման հարցին, որ 25 տարիէ ի վեր կ՚արծարծուէր միայն Արտասահմանի մէջ, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջոցաւ, այժմ արդէն իւրացուած է Խ. Հայաստանի եւ Խ. Միութեան կողմէ: Միայն այս պարագան ամէնէն կազդուրիչ իրողութիւնն է, ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ձենք ուզեր խօսիլ հարցի լուծման եղանակներու մասին, որոնք շատ հեռուները պիտի տանէին մեզ:

Անշուշտ «բարոյական կորովի ուժը» բաւական չէ, եւ առնելու համար խլուած հողերը:

Այստեղ արդէն կը ծագի քաղաքական-դիւանագիտական հանգոյց մը, որուն գաղտնիքները մենք չէ որ պիտի լուծենք, երբ Մոսկուան եւ Երեւանը կը նախընտրեն լռութիւն պահել: Շ.

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒԸ՝ ՉՈՐՍ ԷՋ

Հայ երեսփոխի մը զրոյցը

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Պոլսոյ Թուրք թերթերէն «Թասվիր», իր էպուզզիա զատէ Վելիտներով, Ճիհատ Պապաններով ու Փէյամի Սաֆաներով, կը շարունակէ Հայու միս ծամել: Ինչպէս արձանագրած ենք ժամանակին, մեր լիրբերը առիթ չեն փախցներ՝ հայ տարրը ցոյց տալու որպէս «յոռի անցեալի տէր» փոքրամասնութիւն, որ, հինէն ի վեր, բան գործ է ըրած «ռումբ եւ դաւ պատրաստել Թուրքին դէմ», «ապերախտութեամբ» փոխարինել Սուլթաններու բոլոր... «բարիքները», ու, յաւիտենապէս, մնալ դժգոհ եւ կասկածելի տարր:

«Մարմարա»ի խմբագիրը, մատնանշելով այս բացառապէս «թշնամական» ընթացքը, խնդրած է Սարաճօղլուէն՝ «կարգի հրաւիրել այս անպատկառ պաշտօնակիցը»: Միաժամանակ, դիմում կատարած է Մամուլի տնօրէնին, եւ նոյնինքն «Թասվիր»ի աշխատակից էպուզզիա Վելիտի եւ Փէյամի Սաֆայի, որպէսզի վերջ տան հակահայ բոլոր հրատարակութեանց:

Վարչապետէն մինչեւ Փէյամի Սաֆա, խոստացած են դադրեցնել իրենց այս կարգի հրատարակութիւնները: Սարաճօղլու, նոյն յանձնարարութիւնը ըրած է «Սօն Փօսթա»ի, «Թանին»ի եւ «Ճիմհուրիէթ»ի խմբագրապետներուն, որոնք եւս համակրութիւն յայտնած են:

Արդարեւ, երկու շաբաթէ ի վեր, որոշ ժուժկալութիւն կը տեսնուի մեր հարեւաններուն մօտ, ու մասնաւորաբար ներգաղթող Հայերու շուրջ՝ ոչինչ կը հրատարակուի թերթերու մէջ:

Այս վերապահութիւնը՝ հայ տարրին հանդէպ, ինքնագիտակցութեան կամ համակրութեան չարժուձեւ մը չէ անշուշտ: Իրենք, պոլսահայ թերթերը, չեն վարանիր չեշտելու, արդէն, թէ «չեն կրնար վստահիլ, այլեւս, թուրք թերթերու կամ խմբագիրներու անկեղծութեան»: Եւ որովհետեւ Թուրք թերթը կամ խմբագիրը կառավարութիւնն է ու ոստիկանութիւնը միայն, ու կը գործէ անոնց ուղղակի հրահանգներով, հայ մտաւորականութեան եւ մամուլի կողմէ առաջիններուն ուղղուած «անվստահութեան» ապտակը՝ կ՚երթայ, ուղիղ գծով եւ ապահով, իրենց բուն տէրերուն:

Մինչ այս, մինչ այդ, «Թասվիր»ի մէջ կը շարունակուի հրատարակութիւնը յօդուածաշարքի մը, որ կը կրէ «Ռուսերը ի՞նչպէս որսացին Հայերը» ընդհանուր խորագիրը: Թերթը, այս յօդուածը սկսեր էր Դեկտեմբերի 24ին (1945), հետեւաբար, հակառակ հակահայ յօդուածները դադրեցնելու խոստումին (յունուար 10, 1946), չէ կրցած կարճ կապել այդ ... «համով հոտով» թերթօնը: Մինչեւ այսօր ալ, կը շարունակուի:

Առաջիկային վերապահելով հատընտիր հատուածներու թարգմանութիւնը Թրքական այդ համադամէն, կ՚արտադրենք՝ այս առիթով, «Նոր Լուր»ի 15 Յունուարի թիւին մէջ հրատարակուած հետեւեալ ուշագրաւ տողերը, երեսփոխի մը՝ Զաւէն Պիպէռեանի ստորագրութեան տակ:

— «Կարգ մը Թուրք թերթերու լռութիւնը՝ մեր մասին, այլեւս չի կրնար ապահովել մեզ, որովհետեւ վստահութիւն չունինք ալ: «Սօն Փօսթա» տեղ կուտայ Սարաճօղլուի կարգ մը խօսքերուն՝ որոնց համաձայն Թուրք Պետութիւնը ոչ մէկ դանդատ ունի Հայերէն: Նոյն թերթը չէ՞ր, սակայն, որ, քանի մը ամիս առաջ, Սէլիմ Բաղըպի բերնով կը դատապարտէր Հայերը, եւ կասկածելի կը նկատէր: Ի՞նչ շուտ լեզու կը փոխեն: Կը նշանակէ, թէ կարգ մը Թուրք լրագրողներու համար գաղափարի, խիղճի եւ արդարութեան չափանիշերը պատահական բաներ են, եւ ենթակայ՝ փչող հովերուն...: Ինչպէ՞ս հաւատանք հիմա իրենց, ինչպէ՞ս վստահ ըլլանք՝ որ վաղը պիտի չփոխուին դարձեալ, իրենց լեզուն եւ տրամադրութիւնները: Ուրկէ՞, եւ ինչպէ՞ս հասկնանք՝ թէ որն է իրենց անկեղծ կարծիքը, երէկուան թշնամութի՞ւնը, թէ այսօրուան քծինքը:

Էքրէմ Ուշագլըկիլ, «Սօն Փօսթա»ի մէջ գրութեամբ մը կը ճչդէ, թէ «Թուրքիոյ Հայերու միա՛կ բաղձանքն է թուրք ապրիլ՝ թուրք հողերու վըրայ»: Կը տեսնենք, որ մեր Թուրք պաշտօնակիցները... լաւ կը տեղեկանան մեր բաղձանքներուն: Բայց, Էքրէմ Ուշագլըկիլ կը մոռնայ որ Թուրքիոյ Հայերը՝ Թուրք ըլլալէ առաջ Հա՛յ են, եւ հայ ըլլալէ առաջ՝ մարդ: Ինչպէս հայ ժողովուրդի, նոյնպէս եւ բոլոր ժողովուրդներու բաղձանքն է ապրիլ իրենց ինքնութեամբ: Ոչ ոք իրաւունք ունի մեզ իբրեւ մարդ, եւ իբրեւ Հայ ապրելէ արգիլելու, քանի որ Հայ ենք ծներ: Ոչ ոք կրնայ պընդել, թէ մեղք ենք գործեր Հայ ծնելով:

«Մասնաւորաբար «Թասվիր» կը շարունակէ իր հակահայ տոնքիշոթութիւնը՝ գրիչովը անձի մը, որուն «Նախարար»ի հանգամանքը չենք գիտեր թէ որքան վաւերական է: (Մ.— Կ՚ակնարկէ «Ազրպէյճանի նախկին նախարարներէն» Ա. Էմիրճանի, որուն ստորագրութեան տակ կ՚երեւի «Թասվիր»ի «Ռուսերը ինչպէս որսացին Հայերը» յօդուածաշարքը): Բացայայտ է զայն ստորագրողին եւ հրատարակողներուն նպատակը: Գրգռել Թուրք հանրային կարծիքը, եւ նախատել հայ ժողովուրդը: Ոչ գաղափարաբանութիւն, ոչ ալ տրամաբանութիւն կը գտնենք ափեղցփեղ այդ պատմութիւններուն մէջ: Այսպէս, անկարելի է հասկնալ՝ թէ ի՞նչ ըսել կ՚ուզէ Ատրպէյճանցի այս նախարարը: Ո՞ր Հայաստանը կը մեղադրէ, ու ո՞րը կը պաշտպանէ: Անդրկովկասեան Սէյմի՞ Հայաստանը, Դաշնակցականներու Հայ հանրապետութի՞ւնը, թէ Խորհրդային Հայաստանը: Անճարակ առասպելներ, ջարդերու պատմութիւններ, եւ այլ չինծու պատմութիւններ, որոնց մէջ կը ջանայ նոյնացնել բոլոր Հայերը, եւ ընթերցողը տանիլ այն եզրակացութեան՝ թէ Դաշնակցական, Հնչակեան, համայնավար կամ անկուսակցական բոլոր Հայերը կասկածելի ու թշնամի տարր են միայն: Անելավար, գրգռիչ լեզու մը՝ որուն միակ նպատակն է ատելութիւններ հրահրել, հին հաշիւներ քրքրել, եւ թշնամական տրամադրութիւններ ըստեղծել Հայերու դէմ:

Եթէ պէտք է հին հաշիւները բանալ եւ համրել անցեալի իւրաքանչիւր դիակը, մե՛նք եւս, աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն պէս, ու քիչ մըն ալ աւելի, դիակներ ունինք համրելիք: «Թասվիր» եւ իր արբանեակները լաւ պէտք է գիտնան ասիկա՝ ու հրաժարին գրգռութիւն սերմանելէ: Զենք կրնար հանդուրժել այսքան նախատինքի: Մենք ալ գիտենք ապրիլ մեր պատիւով»: Մ.

ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲԻ ԽՆԴԻՐԸ

Լրտեսական ցանց Քանատայէն Մ. Նահանգներ

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ զարմանազան տեղեկութիւններ հրատարակել Քանատայի մէջ երեւան հանուած լրտեսութեանց մասին: Երկուշաբթի իրիկուան թերթերը լեցուն էին «զգայացունց» լուրերով. իսկ երէկ առտու աւելի չափաւոր կ՚երեւային, թէեւ խնդիրը շատ ծանրակշիռ հանգամանք ունի եւ կարծողներ կան թէ մինչեւ անգամ կրնայ յանգիլ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման:

Ամփոփենք վերջին տեղեկութիւնները: Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն Լոնտոնի թերթերուն.—

Զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ կը խոստովանին թէ Ամերիկա կորսնցուցած է կենսական գաղտնիքներ հիւլէական ռումբի մասին եւ թէ Մ. Նահանգներուն եւ Քանատայի մէջ լրտեսութեան դէմ կատարուած ցուցադրական հետապնդումները անօգուտ են, հիւլէական ապահովութեան պաշտպանութեան տեսակէտէն: Զօր. Լէսլի Կրօվս, որ կը վարէր հիւլէական ռումբի գործողութիւնները, յայտարարեց այսօր.

— «Մ. Նահանգները աւելի շատ բան կորսնցուցին ապահովութեան տեսակէտով վերջին չորս շաբաթներու ընթացքին, քան ամբողջ հետազօտութեանց շրջանին մէջ»:

Ուրիշ բարձրաստիճան հեղինակութիւններ կ՚ըսեն թէ շարունակ հիմնական գաղտնիքներ դուրս կ՚ելլեն: Բոլորին բերանն է «Ռուսիա» բառը, բայց ոչ ոք կ՚արտասանէ զայն, թէեւ Քանատայի մէջ երբեք չվարանեցան իրարու հետ կապել խորհրդային լրտեսական ցանցը եւ Օթթավայի խորհրդային դեսպանատան լրտեսական գործունէութիւնը:

Մ. Նահանգներու խորհրդարանին մէջ քննադատութեանց փոթորիկ մը պայթած է արտաքին նախարարութեան դէմ, որ կը մեղադրուի թէ չափազանց մեղմ վարուած է Խ. Միութեան հետ, երկրին ապահովութիւնը վտանգելու աստիճան: Քանատացի բարձրաստիճան պաշտօնատար մը յայտարարեց թէ վարչապետ Մ. Քինկ կը պատրաստուի բացորոշապէս մատնանշել Օթթավայի խորհրդային դեսպանատունը, փարատելու համար միւս դեսպանութեանց մասին եղած կասկածները: Կ՚ըսուի թէ խորհրդային դեսպանատան լուր տրուած է այս մասին: Ծովակալ Լիհի, Վիշիի նախկին դեսպանը, որ բացասական կարծիքներ ունի Խ. Միութեան հանդէպ, կը ճնշէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան վրայ, որպէսզի վճռական միջոցներ ձեռք առնէ կարմիր գործակալներու գործունէութեան դէմ: Ծերակուտական մը յայտարարեց թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը այնքան կը վախնայ «ռուսական մղձաւանջէ մը» որ, պնդած է Մ. Նահանգներուն մէջ ոստիկանական գործողութիւնները կատարել Քանատայի անունով: Ամէն պարա-

գայի մէջ, կը թուի թէ վէճ մը ծագած է արտաքին եւ դատական նախարարութեանց միջեւ:

Խորհրդային գլխաւոր լրտեսը կը համարուի Ալֆրէտ Ատէմսըն անուն մէկը, որ տարիներով գործած է Քանատայի եւ Մ. Նահանգներուն մէջ, վարպետօրէն գործակալներ տեղաւորելով գաղտնի տեղեկութեանց գլխաւոր աղբիւրներուն մօտ: Այս մարդուն մեղսակիցներէն կը համարուին ամերիկացի սպայ մը եւ իր կինը, Ուաշինկթընի զանազան դեսպանատուններու պաշտօնեաներ եւ ուրիշ անհատներ որոնք սերտ կապեր ունէին Շիքակոյի, Նիւ Եորքի եւ ուրիշ կեդրոններու գիտական աշխատանոցներուն հետ: Բոլորն ալ օգտուած են անսահման վարկերէն: Կ'ըսուի թէ իբրեւ միջնորդ կը ծառայէին Նիւ Եորքի ծանօթ բժիշկներէն մէկուն կինը եւ գոհարեղէնի վաճառատան մը տէրը: Ամերիկեան գաղտնի ոստիկանութիւնը ուզած է ձերբակալել Ատէմսընը, բայց արտաքին նախարարութիւնը արգելք հանդիսացած է: Մարդը հսկողութեան տակ առնուած էր, բայց վերջերս անհետացաւ, Նիւ Եորքի մէկ պանդոկին մէջ ձգելով իր գոյքերը: Զրոյցի մը համաձայն, հարիւրաւոր մարդիկ, մեծ մասով Ամերիկացիներ, կապ ունին այս լրտեսական ցանցին հետ: Այս պարագան ցնցում պատճառած է ամբողջ երկրին մէջ եւ չնդալից յայտնութեանց կը սպասուի:

Խ. ԴԵՍՊԱՆԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԵՌԱՑԱՒ

Ամերիկեան «Եունայթըտ Փրէս» գործակալութեան տեղեկութեանց համաձայն, Օթավայի (Քանատա) խորհրդային դեսպանը նախապէս լուր ունէր թէ Քանատայի կառավարութիւնը գտած է լրտեսական գործունէութեան մը հետքերը եւ միջոցներ ձեռք առած էր, երկրէն հեռացնելու համար կարգ մը անբաղձալի ներկայացուցիչներ: Խորհրդային դեսպանը, Զարուպին, Մոսկուա կանչուած էր վեց շաբաթ առաջ, «խորհրդակցութեան համար»: Գրեթէ միեւնոյն աեն մեկնեցան զինուորական կցորդը, գնդ. Զապօտին, եւ Թաս հեռագրական գործակալութեան տնօրէնը:

Հեռագրի մը համաձայն, Քանատայի կառավարութիւնը պիտի պահանջէ ետ կանչել բոլոր այն գործակալները որ կապ ունին լրտեսական ցանցին հետ: Քանատա պիտի պահանջէ ամբողջովին մաքրել խորհրդային դեսպանատունը:

Քանատայի հեծեալ ոստիկանութիւնը վեց հոգի ձերբակալեց Մոնրէալի մէջ: Կալանաւորներէն մէկը անդամ է Ազգ. Հետազօտութեանց Խորհուրդին, որ կը վարէր հիւլէական ռումբի գործողութիւնները, ուրիշ մը՝ անդամ Յառաջդիմական Միութեան (Քանատայի նախկին համայնավար կուսակցութիւնը): Ոստիկանութիւնը գրաւեց համալսարանի մը բոլոր թուղթերը որ կը վերաբերին պայթուցիկներու: Կը կարծուի թէ լրտեսութեան գլխաւոր կեդրոնն մէկը Մոնրէալն է, միւսը՝ Թորոնթօ:

ԿԸ ՎԱԽՆԱՐ ՈՐ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ...

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Քանատայի ոստիկանութիւնը յաջողած է ճշդել թէ լրտեսական գործունէութեան գլխաւոր վարիչներէն մէկը, Եգոր Կօչէնկօ, կապ ունէր Օթավայի խորհրդային դեսպանատան հետ եւ կը վախնար թէ զինքը պիտի սպաննեն, եթէ հնազանդի Մոսկուա վերադառնալու հրամանին: Կօչէնկօ, իր կինը եւ զաւակը հսկողութեան տակ առնուած են: Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Կօչէնկօ նախ Օթավայի ոստիկանութեան դիմած է անցեալ Սեպտեմբերին եւ զարմանազան բաներ պատմած է թերխաշ անգլերէնով մը: Ոստիկանութիւնը չհամոզուելով, տրամադիր չէ եղած գործի ձեռնարկելու: Մարդը եւ կինը ճարահատ գացած են թերթի մը խմբագրատունը, կին խմբագրին պատմելով իրենց պատմութիւնը: Կօչէնկօ ըսած է թէ խորհրդային կառավարութիւնը Ռուսիա պիտի վերադարձնէ եւ պիտի սպաննէ զինքը, թէ անընդհատ կը հետապնդուի լրտեսներէ եւն.: Տիկին խմբագիրը կը պատմէ թէ մարդը ահուսարսափի մատնուած էր: Սեպտեմբերի գիշեր մը ոստիկանութիւնը կը կանչուի Կօչէնկոյի բնակած յարկաբաժինը եւ կը տեսնէ որ այր եւ կին եւ զաւակը դրացիներու քով ապաստանած են, մինչ չորս Ռուսեր աւարի կու տան անոնց յարկաբաժինը: Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ չորս Ռուսերէն երկուքը անդամ էին խորհրդային դեսպանատան, իսկ յարկաբաժինէն հարիւր քայլ անդին կեցած էր դեսպանատան մէկ ինքնաշարժը եւն.:

✕ Հեռագրի մը համաձայն, Քանատա դադրեցուցած է ապրանքներու առաքումը դէպի Խ. Միութիւն:

40.000 ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ նոր ցոյցեր կատարեցին Գահիրէի մէջ, արքայական պալատին առջեւ, պահանջելով հեռացնել անգլ. զօրքը: Ուսանողները պիտի չշարունակեն դասադուլը, մինչեւ որ գոհացում ստանան:

32 ՆՈՐ ԿԱՐՏԻՆԱԼՆԵՐՈՒ անուանումը տեղի ունեցաւ Փետրուար 18ին, Վատիկանի մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Ինչպէս գրած ենք, նոր կարտինալներէն մէկը Հայ - Հռոմէականներու կաթողիկոս - պատրիարքն է, Աղաջանեան արք.:

Պ. ԹԻՔՍԻԷԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով կ'իմանանք թէ ներքին գործերու նախորդ նախարարը եւ մեր ընկերվարական բարեկամը, Պ. Adrien Tixier, որ վերջերս բժշկական գործողութեան մը ենթարկուած էր, մեռած է առջի օր: Գործօն յեղափոխական, Պ. Թիքսիէ 55 տարեկան էր, վիրաւորուած՝ 1914ի պատերազմին եւ կորսնցուցած աջ թեւը: 1940 Յունիս 20ին Ժընեւ կը գտնուէր եւ երբ իմացաւ զինադադարը, անմիջապէս միացաւ Դիմադրական Ճակատին: Այս առթիւ հեռագիր մը ուղղելով Փէթէնի, կը պահանջէր պատերազմը շարունակել Անգլիոյ հետ: 1941ին Ուաշինկթըն գնաց, իբրեւ ներկայացուցիչը Զօր. տը Կոլի: 1943ին աշխատանքի նախարար էր Ալժէի մէջ: Ազատագրութենէն վերջ եղաւ նախ աշխատանքի, յետոյ ներքին գործերու նախարար, մինչեւ 1946 Յունուար:— Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն ցաւակցական հեռագիր մը ուղղեց այս տխուր առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ երեսփ. ժողովի եւ ծերակոյտի ընտրութիւնները կատարուեցան կիրակի օր: Երեսփ. ժողովին մէջ մեծամասնութիւն չահեցան կաթոլիկները (քրիստոնեայ - ընկերվարականներ), որոնց թիւը 73էն բարձրացած է 90ի: Յետոյ կուգան ընկերվարականները՝ 69 (նախապէս 64) եւ համայնավարները՝ 24 (նախապէս 9): Ազատականներու թիւը, որ 33 էր, իջած է 17ի: Ծերակոյտին մէջ ալ կաթոլիկները մեծամասնութիւն կը կազմեն (51, փոխան 38ի), ընկերվարականները կը պահեն իրենց թիւը՝ 35, իսկ համայնավարներու թիւը, որ 3 էր, բարձրացած է 11ի: Վարչապետ Վան Աքէր (ընկերվարական) հրաժարեցաւ: Կը կարծուի թէ նոր դահլիճը պիտի կազմուի երեք հոսանքներու մասնակցութեամբ:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ դատավարութեան փետր. 18ի նիստին մէջ, խորհրդային դատախազը, Պ. Սմիրնով նկարագրեց Յունաստանի մէջ կատարուած խժդժութիւնները: «Այս երկրին մէջ հիթլէրականները լման երեք տարի ամէնէն անողորմ վրէժխնդրութիւնը ի գործ դրին.— անօթութիւն: Այսպէս հազարաւոր անմեղներ, ծերեր, կիներ եւ մանաւանդ մանուկներ մեռան իբրեւ հետեւանք ծրագրեալ սովի մը: Ամէնէն անբախտ շրջաններուն մէջ ժողովուրդը խոտ եւ արմատներ կ'ուտէր: Արգելարաններուն մէջ մեռան հազարաւոր հելլէն հայրենասէրներ: Աթէնքի կառավարութեան տեղեկագրին համաձայն, Յունաստան կորսնցուց իր զաւակներէն 91.000 հոգի, գերմանական գրաւման շրջանին»:

ՄԱՐՍԷԼ ՊԻՒՔԱՌ, «Ֆրանսիսք» կուսակցութեան վարիչը, կը դատուի երկու օրէ ի վեր: Նախագահը կարդաց բազմաթիւ ջախջախիչ փաստեր, որոնց համաձայն ամբաստանեալը կը պահանջէր հրացանի բռնել բոլոր պատանդները, եթէ Գերմանացի մը սպաննուէր: Ուրիշ առիթով մը Պիւքառ կը պահանջէր ջարդել Հրեաները, մատնանշել կասկածելիները եւն.: Օր մը կ'ըսէր.— «Կը նախընտրեմ մեռնիլ Գերմաններուն հետ կռուելով, նոյնիսկ եթէ անոնք յաղթուին, քան ապրիլ մեր երբեմնի վարիչներու լուծին տակ» եւն.:

ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՆ երկու թերթեր, «La Vérité» (Թրոցքիական) եւ «La Voix Royale» (միապետական), որոնք լոյս կը տեսնէին առանց արտօնութեան: Կարգ մը թաղերու մէջ կռիւներ տեղի ունեցան եւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան, երկու թերթերուն վաճառման առթիւ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը, Հասան Սաքա, եւ ազգ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին նախագահը, Սաֆֆէթ Արիգան, առջի օր ունկնդրութեան ընդունուեցան վարչապետ Պ. Կուէնի կողմէ:

ԱՄԷՆ ԱԶԳԷ 2000 մասնագէտներ կը փնտռէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռազմիկ եւ Տաւրոս խումբերու բոլոր ընկերները, այս կիրակի 24 Փետրուար, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 146 Ave. J. Jaurès Epinay s)s:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին հանդէսը՝ այս կիրակի 24 Փետրուար, ժամը 2.30ին, 2 rue Défense, Issy: Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Ի. ԲԻՒԶԱՆԴ: Գեղարուեստական դեղեցիկ բաժին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒ ԱՐՏԵԼԸ

ԽՄԲ.— Կօշիկի Արտէլի վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյցը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Ֆրանսայի Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը հրաւիրած էր խումբ մը կօշկակարներ, Արտէլի կազմութեան համար խորհրդակցելու:

Նախաձեռնող մարմինը դիմումներ կատարելով թէ կօշիկի հայ գործատէրերու եւ թէ կօշիկի մէջ աշխատող բանուորութեան, կրցած է ձեռք բերել դրական արդիւնք:

Կօշիկի հայրենասէր գործատէրերը պատասխանելով եղած կոչին, համախմբուեցան Արտէլին շուրջ, խօսք տալով օժտել Արտէլը արդիական մեքենաներով:

Կօշիկի ճարտարարուեստին մէջ աշխատողները, առ հասարակ, նոյն հայրենասիրական ոգիէն մղուած, Արտէլի ընդհ. անդամական ժողովին մէջ խօսք տուին Ֆրանսական թէքնիքը փոխադրել Խ. Հայաստան եւ արտադրել փարիզեան ճաշակի ամենադեղեցիկ կօշիկներ, դարձնելով Խ. Հայաստանը կօշիկի ճարտարարուեստի ոստան մը, նկատի ունենալով այն պարագան որ ներկայիս տեղական շուկային վրայ ամէնէն լաւ արհեստաւոր կօշկակարներու կարգին առաջին տեղը կը գրաւեն Հայերը, իբրեւ որակեալ բանուորներ:

Ընդհ. անդամական ժողովը ընտրեց տասնըմէկ հոգինոց վարչութիւն մը, որ արդէն եռանդուն գործի լծուած է, հաստատելով նախ հաւաքատեղի մը ամէն երեքշաբթի օրերը ժամը 18էն 19 221 rue de Belleville, Paris (19), նոր թափ մը տալու համար արձանագրութեանց եւ հիմնելու համար, կարելի եղածին չափ շուտ, Արտէլի ճիւղեր, արուարձաններուն մէջ՝ Ալֆորվիլ, Առնուվիլ, Իսի լէ Մուլինօ եւ Պանեօ: Կոչ ընելով նաեւ գաւառի մեր արհեստակիցներուն որպէսզի արձանագրուին եւ յարաբերութեան մէջ մտնեն մեզի հետ: Մարսէյլի, Վիէնի, Ռօմանի եւ Լիոնի մեր բոլոր արհեստակից Հայերուն կոչ կ'ընենք կազմակերպուելու եւ գրելու մեր քարտուղարին հետեւեալ հասցէով.— Միհրան Մավեան, 66 rue de Romainville, Paris (19):

ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ազգ. Ընդհ. Միութեան հովանաւորութեամբ, եւ մասնակցութեամբ Հայ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն եւ Կրօնական Ընկերակցութեան, Դեկտեմբեր 15էն սկսեալ դպրոց մը բացուած է տնօրէնութեամբ ուսուցիչ Տէր եւ Տիկ.Մ. Փափազեաններուն: Աշակերտներու թիւը ներկայիս կը հասնի մօտ 200ի: Արձանագրութիւնները կը շարունակուին:

Կրթական մարմինս շնորհակալութեամբ ստացած է Բարձր Հայքի Վերաշինաց - Հայրենակցական Միութենէն եւ Հայ Ռազմիկներու Միութենէն 1000ական ֆրանք, իսկ Պ. Եանի Եաղօվանիէ 500 եւ Պ. Վ. Մոմճեանէ 180 ֆրանք նուէր, դպրոցի ֆոնտին համար:

Պարտք կը համարենք շնորհակալութիւն յայտնելու նաեւ Հայ Ժողովրդային Տան վարչութեան, որ երեք ամսուան համար ձրիաբար տրամադրեց շէնքը: Այն կազմակերպութիւնները կամ անհատները, որոնք կը փափաքին նուէրներ ընել դպրոցին, կրնան դիմել Կրթականի գանձապահին Պ. Ա. Միքայէլեանի:— Կրթական Մարմին

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ կազմակերպուած Kremlin Bicètreի «Ֆրանսայի Հայ Երիտասարդներու» Միութեան կողմէ այս շաբաթ, Փետրուար 23, ժամը 21էն մինչեւ առտուան ժամը 5, Patronage Laïqueի մեծ սրահին մէջ: Orchestre, Tango, Swing: Անակընկալներ: Պիւֆէ: Մուտք 50 ֆրանք:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ վերակազմելու համար, կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն, ներկայ ըլլալ այն կարեւոր ժողովին որ պիտի գումարուի այս շաբաթ օր, 23 Փետրուար ժամը 15ին, 221 rue de Belleville, Շառթօնի սրճարանը Այս առթիւ որոշում պիտի տրուի նաեւ Ամերիկայի Հայրենակցական Միութեան կողմէ ղրկուած երկու հակ զգեստեղէնները նպատակայարմար ձեւով գործածելու մասին: Վաղարշակ Վարպետեան (անդամ նախկին վարչութեան):

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը պիտի երգէ ձայնասփիւռով այս ուրբաթ օր ժամը 6.30էն 6.45, Emission en langue Française pour le Moyen Orientի վրայ P .O. 364 եւ 463:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 21 Février 1946 Հինգշաբթի 21 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4541-Նոր շրջանի թիւ 270 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԱՅՆԱՍՈՒՆԸ

Կրակ ու բոց կտրած է Թուրք մամուլը, ամիսներէ ի վեր: «Կը մեռնինք, չենք տար: Ոչ իսկ մէկ թիզ հող»...

Եւ ջլամարտը անընդհատ կը շարունակուի, Անգարայի եւ Մոսկուայի միջեւ: Երկուքն ալ ուժգնօրէն լարած՝ անթելն ու մամուլը, կուտան կ'առնեն, սպասելով ճակատագրական ժամուն:

Պիտի հասնի՞ այդ օրը: Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս.— Կատարեալ գաղտնիք, որուն ի զուր թափանցել կը փորձեն հասարակ մահկանացուները:

Դժբախտաբար Ջօջերը իրենք ալ չեն գիտեր թէ ի՛նչպէս պիտի լուծեն ահաւոր, արիւնազանգ հանգոյցը:

Վկայ՝ Միացեալ Ազգերու ընդհ. Ժողովը, ուր ուժգնօրէն ճակատեցան երկու մրցակիցները, Մեծն Բրիտանիա եւ Խ. Միութիւնը, Յունաստանի, Հոլանտական Հնդկաստանի եւ Սուրիա-Լիբանանի խնդիրներուն առթիւ: Եւ Ժողովը փակուեցաւ մռայլ մթնոլորտի մը մէջ: Սպասելով լաւագոյն օրերու,— մինչեւ Սեպտեմբեր:

Մաղթենք որ աւելի ծանր անակնկալներ չպատահին, մինչեւ այդ օրը:

Դառնալով Թուրք մամուլին, ուշագրաւ է որ ան ոչ միայն կը շօշափէ բուն Թուրքիոյ վերաբերեալ խնդիրները, այլեւ կը փորձէ գրգռել հարեւան ժողովուրդները եւ ասպարէզ քաշել Խ. Միութեան մրցակից ուժերը: Մասնաւորապէս Մեծն Բրիտանիան եւ Մ. Նահանգները:

Այսպէս, ծանօթ հրապարակագիր մը, Ասլէտին Տավէր, կը ձգնի համոզել թէ՝ Ռուսերը մինչեւ Ալէքսանտրէթ պիտի իջնեն, եթէ դրաւենկարսը: Նախ՝ յառաջաբան մը.

— «Հայերը կ'ուզեն վերակենդանացնել ի ծնէ մեռեալ Սեվրի քուրջի կտորը եւ կովկասեան սահմանին վրայ՝ Կարսը, Արտահանը եւ Արդուինը կցել Հայաստանին:

Ռուսերը խարիսխներ ապահովելով Նեղուցներուն մէջ, կ'ուզեն մահիկին եւ աստղին տեղ մուրճ-մանգաղը դնել մզկիթներու եւ մինարէներու վրայ: (Ճիւմհուրիէթ, 29 Դեկտ. 1945):

Այնուհետեւ շղթան կը քակուի.—

«Ռուսերը տիրելով Կարսի բարձրաւանդակին, ոչ միայն կտրած կ'ըլլան մեր ողնայարը, այլեւ ճամբայ կը բանան իրենց, հետեւեալ ուղղութիւններով.—

1. Դէպի Ալէքսանտրէթ (Իսքէնտէրուն) իջնելով կը հասնին Միջերկրական ծով:
2. Սուրիայէն եւ Պաղեստինէն անցնելով, կը բանան Սուէզի ճամբան:
3. Տիրելով Իրանեան Ատրպատականի, կը կտրեն Թուրքիոյ եւ Իրանի հաղորդակցութիւնը:
4. Թուրքեւիրանեան սահմանագլուխը հասնելով, ձեռք կ'անցընեն Մուսուլի քարիւղը:
5. Իրանի մէջ դէպի հարաւ յառաջանալով, կը հասնին Պարսից ծոց:
6. Տիրելով Պարսայի ծոցին, տէր կը դառնան արաբական թերակղզիի հարուստ նաւթահորերուն: Եւ Հնդկական ովկիանոս իջնելով, կը սպառնան Հնդկաստանի ճամբաներուն»:

Գալով Նեղուցներուն, Խ. Միութեան նպատակն է, միշտ համաձայն Թուրք խմբագրին.—

1. Ոչնչացնել Թուրքիոյ անկախութիւնը եւ գոյութիւնը, —2. Տիրանալ Եգէական ծովուն.— 3. Յունաստանը Թուրքիոյ վիճակին հասցնել.— 4. Կտրել Կիպրոս-Երկոտասան-Կրետէ գիծը.— 5. Տիրանալ Միջերկրականի եւ Ադրիականի.— 6. Սպառնալիքի տակ պահել Սուէզը եւ Եգիպտոսը.— 7. Կարմիր ծով իջնել:

Մէկ խօսքով, կատարեալ մղձաւանջ մը ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ Միջին Արեւելքի բոլոր երկիրներուն, ինչպէս եւ Անգլիոյ համար:

Ուրեմն մի զարմանաք որ բրիտանական մամուլը ոչ միայն բարեացակամ խօսք մը չարտասաներ հայկական պահանջներու մասին, այլեւ կը ծաղրէ, տեսակ մը աշխարհակալութիւն կը համարի զանոնք, ինչպէս պիտի իմանաք յարակից թղթակցութենէն:

Վառօդի հոտն ալ պակաս չէ Թուրք մամուլին մէջ, այս հարցերուն առթիւ:

Օրինակ, «Վան» կոչուած թերթ մը կ'ազդարարէ Դեկտ. 31ի խմբագրականով.

— «... Եթէ բան մը պարտադրուի, Թուրք ազգը կա՛մ ամբողջովին կը մեռնի, կա՛մ իր ամբողջ գոյութեամբ կ'ապրի: Մենք մեռած չենք... Թող մեզի նորէն ոտքի չհանեն եւ կրկնել չտան,— է՛յ կազիլէր»:

Դեռ ի՞նչ չանթեր...

Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԿ. ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Time and Tide անունով շաբաթաթերթ մը կը հրատարակուի այստեղ, փափկասուն տիկիններու քաղաքական դաստիարակութեան համար: Խառնուածքով պահպանողական ու գրեթէ հակախորհրդային այս հանդէսը, որ բացասական դիրք բռնած է մեր դատին հանդէպ ինչպէս բոլոր իր պաշտօնակիցները, իր անցեալ շաբթուան թիւին մէջ կը հրատարակէր ընդարձակ յօդուած մը, «ապացուցանելու համար» թէ Ռուսիոյ հողային պահանջներ Թուրքիայէն, անտեղի են ու անարդար:

Անծանօթ յօդուածագիրը նախ դիտել կուտայ որ Խ. Միութեան այսօրուան քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ, կրնայ միայն բացատրուիլ 25 տարի առաջուան ռուսական քաղաքականութեամբ ու կը թելադրէ աչքէ անցընել այդ օրերու բոլշեւիկեան մամուլը՝ ներկայ կացութեան վրայ լոյս սփռելու համար: Յետոյ, վարպետօրէն մէջբերումներ կը կատարէ այն թրքանպաստ յօդուածաշարքէն զոր ժող. գործավարներու պաշտօնական օրկանը — Ազգութեանց Կեանքը — հրատարակած էր 1920ին: Քիչ կը մնայ մարդիկ Աւետարանն ալ վկայութեան կանչեն՝ Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը պահպանելու եւ մեր անառարկելի իրաւունքները ջուրը ձգելու համար: Ինչ որ Թայմ էնտ Թայտի խմբագիրը կը կարդայ այսօր, մենք կարդացեր ենք անշուշտ քսանըհինգ տարի առաջ. այնպէս որ նորութիւններ չկան իր յայտնութիւններուն մէջ: Կը թարգմանեմ իր մէջբերումները, մամուլին ոգին պարզելու համար:

Առաջին յօդուածը լոյս տեսած է, կը գրէ «Թայմ էնտ Թայտ», 1920 Դեկտեմբեր 8ին: Հեղինակը, Ա. Սկաչկով, անդամ Արեւելեան ժողովուրդներու խորհուրդին, նախ ցաւ կը յայտնէ որ Միլլի Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց հաստատումը կը յապաղի ու յետոյ դիտել կուտայ թէ խորհրդային Ռուսաստանի դէմ ուղղուած պայքարին մէջ Թուրքիա կրնայ ահագին դեր կատարել շնորհիւ այն հեղինակութեան զոր կը վայելէ իսլամ աշխարհին, ու մանաւանդ Թուրքեստանի եւ Կովկասի մահմետական ժողովուրդներուն մէջ: Ինչ կը վերաբերի Ազրպէյճանին, այս վերջինը մեր կողմը առնելու համար գտնուած է լաւագոյն բանաձեւը զոր պէտք է օգտագործել — Թուրքիան բոլշեւիկներուն հետ է:

«Ընդհանրապէս Թուրքիոյ ազդեցութիւնը իսլամ երկիրներուն վրայ այնքան մեծ է որ, մենք չենք կրնար նկատի չառնել զայն: Այս պայմաններուն մէջ, եթէ դրամատիրութիւնը յաջողի Թուրքիան իրեն դաշնակից դարձնել, մեր արեւելեան քաղաքականութիւնը պիտի կրէ ջախջախիչ ու ամօթալի պարտութիւն մը: Թուրքիան կորսնցնել պիտի նշանակէր կորսնցնել Արեւելքը ու կորսնցնել մանաւանդ մեր հեղինակութիւնը իսլամ ժողովուրդներուն մէջ»: «Թայմ էնտ Թայտ» կը յիշեցնէ իր ընթերցողներուն թէ Սկաչկովի այս խօսքերը խմբագրականին մէջ ալ կը կրկնուէին:

Երկրորդ յօդուածը, նոյն հեղինակէն, հրատարակուած է 1921 Մարտ 6ին՝ «Հայաստան եւ Թուրքիա յառաջիկայ խորհրդաժողովին» խորագրով: Սկաչկով դիտել կուտայ թէ խորհրդաժողովը անկիւնադարձ մը պիտի ըլլայ պատմութեան համար ու յետոյ կոչ կ'ընէ Ռուսիոյ, Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի Խորհուրդներուն որպէսզի համերաշխութեան ու զոհաբերումի ոգի ցոյց տան բանակցութեանց ընթացքին: Խնդրոյ առարկայ այս երրեակ ընկերվարական հանրապետութիւնները պարտաւոր են ներշնչուիլ Լէնինի սկզբունքներէն որոնց համաձայն երկրի մը աշխատաւորութիւնը պէտք է ստորադասէ իր սեփական շահերը յանուն համաշխարհային աշխատաւորութեան շահերուն: Այդ քաղաքականութիւնը կը պահանջէ երբեմն զոհել ազգային շահը: «Եթէ Անգարայի քաղքենի — ազգայնամոլ կառավարութիւնը չի կրնար կամ չուզեր լքել իր ազգայնական ոգին, ընկերվարական հանրապետութեանց պարտքն է մոռնալ իրենցը եւ ի հարկին զոհել—յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան — իրենց սեփական հողերը եւ նոյնիսկ ժողովուրդէն մաս մը: Որովհետեւ, եթէ կը հաւատանք Աշխատաւորներու յեղափոխութեան ապագայ յաղթանակին, պէտք է նկատի ունենանք որ ամէն զոհողութիւն ժամանակաւոր է եւ համաշխարհային յեղափոխութենէն վերջ ամէն ինչ պիտի սրբագրուի»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԺԻՐԱՅՐ.

ՀԻՒԼԷ-ՌՈՒՄԲ ԵՒ ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅ

Ամերիկա կը պահէ գաղտնիքը

Քանատայի դահլիճը արտակարգ նիստ մը գումարեց երէկ, քննելու համար կասկածելի անձերու խնդիրը: Անհամբեր կը սպասուի կառավարական յայտարարութեան մը, որովհետեւ շրջած զարմանազան զրոյցները կը վնասեն դիւանագիտական յարաբերութեանց:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը լրագրական ասուլիսի մը մէջ յայտարարեց թէ որքան գիտէ ինք, հիւլէ ռումբին շինութեան արհեստագիտական գաղտնիքը բացարձակապէս կը մնայ Մ. Նահանգներուն ձեռքը, նոյնիսկ Անգլիան եւ Քանատան չեն գիտեր: Այս առթիւ աւելցուց թէ որեւէ խօսակցութիւն ունեցած չէ Չըրչիլի հետ, Քանատայի մէջ երեւան հանուած լրտեսութեան մասին:

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ վերջերս խորհրդաւոր օդանաւեր երեւցած են հիւսիսային Քանատայի սառնապատ շրջաններուն մէջ, Մեծ Արջի լճին մօտ, ուր կը գտնուին Քանատայի ուրանիոմի պահեստները (հիւլէ-ռումբին գլխաւոր նիւթը): Մասնագէտներու կարծիքով, այս խորհրդաւոր օդանաւերը կրնան եկած ըլլալ միայն Սիպերիայէն: Քանատայի այդ ընդարձակ, անբնակ շրջանը, որ կը պարունակէ լիճեր եւ լայն գետեր, մեծ յարմարութիւններ կ' ներկայացնէ ցամաք իջնելու համար: Քանատացի օդաչուներ հոն գտած են օդանաւային կազմածներ, վառելանիւթ եւ ուտելիք: Կառավարութիւնը քննութիւն բացաւ, ստուգելու համար այս լուրերը:

Միւս կողմէ քանատական թերթ մը կը գրէ թէ ռուս գործակալներ փորձած են ուրանիոմ գնել սեւ շուկայով: Իբրեւ թէ անոնք 100.000 սթերլին առաջարկած են Թորոնթոյի մէջ, ուրանիոմի ճարտարագործութեան հետ կապուած անձերու:

Մոսկուայի թերթերը, որոնք մինչեւ հիմա լուռ կը մնային, Փետրուար 19ին առաջին լուրը հրատարակեցին այս լրտեսական գործունէութեան մասին, առանց Խ. Միութեան անունը տալու: Այդ լուրն ալ Քանատայի վարչապետին առաջին յայտարարութիւնն էր եւ տպուեցաւ վերջին էջերուն վրայ, «Պ. Մ. Քինկի յայտարարութիւնը» խորագրով: Միեւնոյն ատեն կարմիր բանակին օրկանը, «Կարմիր Աստղ», խմբագրականով մը կ'ազդարարէր սպաներուն ուշադրութիւն ընել, «օտար տարրերու թափանցումին դէմ»: Ազդարարութիւնը կ'ըսէր թէ սպաները պէտք է աչալուրջ ըլլան, որպէսզի «լրտեսներ, վնասարարներ եւ ժողովուրդի ուրիշ թշնամիներ չսպրդին բանակին մէջ»:

Քանատայի Յառաջդիմական բանուորական այսինքն նախկին Համայնավար կուսակցութեան վարիչը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կը դատապարտէ Խ. Միութեան դէմ բացուած թշնամական արշաւը եւ կը հերքէ այն լուրը թէ իրենց կուսակցութեան անդամներէն մէկն ալ ձերբակալուած է:

Հակառակ այս յայտարարութեան, քանատական շատ մը թերթեր կը պահանջեն նորէն արգիլել Համայնավար կուսակցութիւնը, մէջն ըլլալով «Յառաջդիմական» կոչուած Միութիւնը:

Մոսկուայի ամերիկեան նախորդ դեսպանը, Պ. Տէյվիզ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը կատարելապէս իրաւունք ունի փնտռել գտնելու հիւլէական ռումբին գաղտնիքը եւ ապահովաբար պիտի յաջողի շինել զայն, երկու տարի չանցած: Անգլիան եւ Ամերիկան ալ նոյն բանը պիտի ընէին, կ'ըսէ:

Անգլիոյ երեսփ. Ժողովին մէջ Պ. Իտըն հարցուց վարչապետին թէ այս հարցի մասին յարաբերութիւն ունի՞ն Քանատայի հետ: Վարչապետը հաստատական պատասխան տուաւ: Թերթերը կը գրեն թէ Անգլիոյ եւ Քանատայի հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները միմիայն կառավարութեան վերապահուեցան, լման երկու օր:

Մինչ այս մինչ այն, շռնդալից զրոյցները իրար կը հրմշտկեն: Այսպէս, կ'ըսուի թէ փախած է Քանատայի արտաքին նախարարին անմիջական օգնականներէն մէկը, թէ ծանր կասկածի տակ են շատ մը պաշտօնատարներ եւն.:

Նոր սահմանադրութիւնը

Ֆրանսայի ապագայ սահմանադրութեան չորս հիմնական կէտերը քուէարկուեցան առջի. օր, Սահմանադրութեան Յանձնաժողովին կողմէ: Ահաւասիկ այդ յօդուածները.—

1. Ֆրանսա անբաժանելի ժողովրդավար եւ ընկերային հանրապետութիւն մըն է, — 2. Ազգ. վեհապետութիւնը կը պատկանի Ֆրանսացի ժողովուրդին եւ կը գործադրուի համաձայն սահմանադրութեան.— 3. Միջազգային օրէնքի յարգումը պարտաւորութիւն մըն է Ֆրանսացի ազգին եւ անոր ներկայացուցիչներուն համար: Փոխադարձութեան պայմանով, Ֆրանսան պատրաստ է հաւանելու վեհապետութեան իրաւունքներու սահմանափակման, եթէ անհրաժեշտ համարուի խաղաղութեան կազմակերպութեան եւ պաշտպանութեանը համար.— 4. Ֆրանսացի ժողովուրդը իր գերիշխանութիւնը ի գործ կը դնէ իր ներկայացուցիչներուն միջոցաւ զոր կ'ընտրէ ընդհանուր, հաւա-

Ծրագիր Դասախօսութեանց

Ժող. Համալսարանի պատմութիւնը, զոր ներկայացուցի անցեալ անգամ, հետաքրքրութիւն պատճառեց մեր մտաւորականներուն, որոնք ցաւ կը յայտնեն որ չենք կրցեր շարունակել:

— Կարելի է անգամ մը եւս փորձել, կ՚ըսեն շատեր:

Թող փորձեն, եւ ես փորձողներուն հետ պիտի ըլլամ: Մինչ այդ, ուրիշ ծրագիր մը:

Փարիզի հայ երիտասարդութիւնը, վերջերս, յուզիչ ճիգ մը ցոյց կուտայ՝ խառնուտիկ դասախօսութիւններ սարքելով: Խառնուտիկ կը կոչեմ, որովհետեւ այդ դասախօսութիւնները աչքի համար են եւ ոչ թէ ականջի: Ծրագիր չունին, — թող խօսողը խօսի ինչ նիւթի մասին որ կ՚ուզէ, Հոնոլուլու կղզիին բնակչութեան մասին, Վլանկայի ծանօթ բանջարին մասին կամ բնազանցական տեսութեանց մասին: Կը բաւէ որ սրահը լեցուի ունկնդիրներով: Ժամանակին խստիւ քննադատեցի ուժի այդ ամուլ վատնումը: Աւելի խիստ քննադատութիւն մը՝ յառաջիկային, երբ ներկայացնեմ երիտասարդական շարժումները եւ զանոնք ոգեւորող վարդապետութիւնները, — թէ ինչ կը նշանակէ երիտասարդութիւն բառը, ի՛նչ պատմական դեր կը տրուի երիտասարդութեան եւ ի՛նչ է «Յառաջ»ի դպրոցին տեսութիւնը այդ հարցերուն մասին: Այժմ կ՚ուզեմ արձանագրել միայն, իբրեւ կազմակերպուած դասախօսութիւն, երիտասարդ բժշկուհիի մը ծրագիրը, — Տոքթ. Բէկզատեան վերջերս կը ձգտէր մանկատածութեան ժողովրդական ամպիոն մը հիմնել: Գեղեցիկ էր ձեռնարկը, աքանչելի էր ծրագիրը եւ ծայր աստիճան օգտակար, — մեր երիտասարդուհիներուն ուսուցանել մայրութեան արուեստը, կազմախօսական, բնախօսական եւ առողջապահական լայն մանրամանութիւններով: Մամուլին մէջ աննշմար անցաւ այս կարեւոր ձեռնարկը, եթէ չյիշատակենք ակնարկ մը, որ կը քննադատէր երիտասարդ բժշկուհիին գործածած բառը, — մանկաբուծութիւն: (Փակագիծի մէջ ըսենք միայն որ ճիշդ է մանկաբուծութիւնը, որովհետեւ մանկատածութիւնը եւ մանկաբուծութիւնը տարբեր բաներ են, — Ֆրանսացիներն ալ հիմակ սկսած են գործածել Culture de l'enfant եւ Elevage d'enfants բացատրութիւնները): Դժբախտաբար յաջողութիւն չգտաւ այս ձեռնարկն ալ, որ այժմ կարծեմ կը քնանայ մեր Ժող. Համալսարանի ձեռնարկին մօտ: Ձախողութեան պատճառն այն էր, որ վարիչ բժշկուհին իր դասախօսութիւնները կապեց Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութեան բարեսիրական ազմուկին, փոխանակ առաջնորդ հանդիսանալու՝ հետեւեցաւ անոնց եւ ստորադասեց իր ձեռնարկը, անյարմար ժամեր նշանակեց, եւ ի վերջոյ մեռցուց կենդանի այդ ծրագիրը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եւս դասախօսութիւններ կազմակերպած է, բայց լրջութիւն դնելու համար իր նպատակին մէջ՝ խորհուրդ եւ թելադրանք կը սպասէ իր երէց ընկերներէն:

Անոնց կ՚ուղղեմ ուրեմն իմ այս թելադրանքներս, — ծրագիրի ձեւով:

X

Պղատոն գրած էր իր համալսարանին ճակատը. «Աներկրաչափ ոք մի՛ ներսամտցէ»: Այն շրջանին, բարձրագոյն ուսումը սրբագործութեան արժէք ունէր, դասակարգային իրաւունք մը դառնալու համար աւելի ուշ՝ ազնուապետական իշխանութեանց շրջանին: Այժմ, ժողովրդապետական աւանդութեանց եւ ընկերվարական սկզբունքներու արժեւորման այս շրջանին՝ բարձրագոյն ուսումը հացի պէս է, — «ով կ՚աշխատի, նա կ՚ուտէ»: Ի՞նչպէս կազմակերպել այդ աշխատանքը, որպէս զի իմացական այդ հացէն բաժին ունենան բոլոր գրկեալները՝ ժողովուրդի զաւակ, — ահա հարցը:

Ճիշդ է որ այդ հոգը պետական հոգ է, եւ ամէն երկիր ունի իր կրթական ազգային ծրագիրները, — ատոնց պատմութիւնն ալ ծանօթ է սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը՝ բազմահատոր գիրքերով: Ծանօթ չէ միայն տարագիր ժողովուրդներու դըպրոցական գործը, որովհետեւ ամէն երկիր կ՚արգիլէ դպրոցներ բանալ փոքրամասնութեանց համար: Այս պայմաններուն մէջ՝ կարելիութիւն կա՞յ, ընդհանուր ծրագիրով մը, ազգային լեզու եւ մշակոյթ դասաւանդելու այն տարագիր բազմութեանց որ ցրուած են զանազան երկիրներու մէջ:

— Այո՛:

Այդ կարելիութիւնը կուտայ ձայնասփիւռը: Բոլոր անոնք, որ գլուխ կ՚արդուկեն կրկնելով մեր մամուլին ծանօթ ծոյլ տեսակէտը թէ կարելի չէ հայ պահել Նոր սերունդը օտարութեան մէջ, հաղորդակից չեն իրենց դարաշրջանին: Անոնց պէտք է նախ հասկցնել թէ չատո՞նց անցաւ nation muréeի դարը, — թէ այլեւս չկան ազգեր իրենց իմացական սահմաններուն մէջ ապահով եւ անբռնաբարելի, թէ այլեւս չկան ժողովուրդներ իրենց ազգային աւանդութեանց պատնէշներուն ետեւ ինքնավար եւ ինքնօրէն: Մարդը այլեւս ազատ չէ իր ինքնատպութեան մէջ, — interpénétrationի այս դարուն պէտք է վերաքննահատութեան ենթարկել ազգութեան գաղափարը, մանաւանդ ազգային մշակոյթ զարգացնելու ծրագիրները: Այդ նպատակով՝ օժանդակութեան կանչել ձայնասփիւռը:

Օրինակ, Երեւանի կառավարութիւնը ձայնասփիւռի զօրաւոր կայանով մը, օրուան որոշ ժամերուն, կը խօսի Սփիւռքին հետ: Ժող. Համալսարանի մշակուած ծրագրով մը, Երեւանի ձայնասփիւռէն կը խօսին պետական համալսարանին բոլոր դասախօսները Հայոց լեզուի, գրականութեան, պատմութեան, գիտութեանց եւ ընդհանուր զարգացման համար անհրաժեշտ նիւթերու կամ մասնագիտական ծանօթութիւններու մասին: Արտասահմանի մէջ, ամէն Հայու տուն, որ կը կապուի այդ դպրոցին կամ Հայու ձայնին, կրնայ սորվիլ ինչ որ պիտի ուզէր սորվիլ՝ եթէ ապրէր իր երկրին մէջ: Կարելի է ամէն գաղթական Հայու տուն լեցնել հայ երգով, հայ լեզուով, հայկական թատրոնով, հայկական դպրոցով, եւ առաւօտէ մինչեւ իրիկուն, — կը բաւէ որ դարձնէ իր ձայնասփիւռին կոճակը:

Օ՛, պէտք չկայ երկար սպասելու, շուտով կ՚իրականանայ եւ կը տեսնէք:

Իմ ծրագիրս այս չէ, սակայն: Այլ այդ ծրագրին վրայ հիմնուած՝ առժամեայ տարբեր ծրագիր մը:

Ստեղծել Վարչութիւն մը: Այս վարչութիւնը կապ կը հաստատէ մտաւորական մասնագէտներու հետ, վճարումով ստանալու համար շաբաթական գրաւոր երկու դասախօսութիւն (Հայոց լեզուի, պատմութեան, գրականութեան, գիտութեանց մասին): Բոլոր այդ դասախօսութիւնները կը հաւաքուին վարչութեան մօտ, որ այս անգամ կապ կը հաստատէ Երիտասարդաց Միութիւններուն հետ, — այդ Միութիւնները կը պատրաստեն դասացուցակ մը, կ՚արձանագրեն իրենց անդամները իբրեւ ունկնդիր ուսանող, եւ որոշ գումար մը կը վճարեն Կեդր. Վարչութեան: Դասացուցակին համաձայն, կը հրաւիրուին ունկնդիրները եւ Միութեանց վարիչները, յանուն դասախօսին (որ ներկայ չէ բայց իբրեւ թէ ա՛ն է որ կը խօսի), կը կարդայ դասախօսութիւնը: Եւ այսպէս գաղութին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, նման դասախօսութիւններով, կը ստեղծուի դպրոց մը, — Ժող. Համալսարան մը: Եթէ Միութեանց վարիչները հեղինակութիւն ունին կամ գիտեն կարգապահութիւն պարտադրել, յաջողութիւնը ապահով է:

Այս ծրագիրը քիչ մը դժուար է թերեւս ծոյլ միտքերու համար: Ի՞նչ ընեմ, ես չեմ սիրեր դիւրին բաները, ոչ ալ ծոյլ մտքերով տարուած երիտասարդութիւն մը:

Աւոր համար՝ յաջորդով քննադատութիւնս երիտասարդական շարժումներու մասին, ցնցելու եւ շարժելու համար ծոյլ միտքերը:

Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Միրզա - Հիւսէյին խան, որ նշանաւոր էր իր հայասիրութեամբ, պաշտօնանկ ըլլալով Սալմաստի, Խոյի եւ Ուրմիոյ Սարփարաստական (Քրիստոնեաներու դատի պաշտպան պաշտօնեայ) պաշտօնէն, իր տեղը կը նշանակուին ուրիշ կեղեքիչ եւ հարստահարիչ սարփարաստներ: Ասոնք կ՚որոշեն Թուրքիայէն Ատրպատական ապաստանած Թրքահայերէն գլխահարկ հաւաքել եւ մինչ այդ, Հայերու քով գտնուած մանր մունր զէնքերը ժողվել: Այս խնդիրներուն մէջ ալ Խոյի Թրքական հիւպատոսը, Րիզա պէյ մատ ունէր:

Այդ օրերուն՝ Շիկակ ցեղի պետ քիւրտ Մահմատ աղա ամրացած Թուրքեւպարսկական սահմանի վրայ Ճարայի բերդին մէջ, երկար ատեն դիմադրեց Պարսից զօրքին:

Այս խառնակ վիճակին մէջ Թաւրիզ կուգայ Վանի անգլ. հիւպատոսը, որ Սալմաստ ալ այցելելէ վերջ, Վան վերադառնալով Թուրք կառավարութեան կը յայտարարէ թէ՝ Թուրքեւպարսիկ սահմանի վրայ հաւաքուած Հայեր կ՚ուզեն յարձակիլ Թրքական սահմաններուն վրայ:

Այդ ատենները անգլիական եւ ամերիկեան միսիոնարներն ալ Հայոց թշուառութիւնը շահագործելու, Հայերը բողոքական դարձնելու լծուած էին, ոսկիներ շռայլելով:

Շարժումը այն աստիճան սարսափելի կը թուէր որ Հայերը «Մայր եկեղեցիի գրկէն անջատուելու» երկիւղը փարատելու համար յաճախակի դիմումներ կ՚ըլլային կաթողիկոսին:

1897ին Թրքական գործակալները աւելի սանձարձակ դառնալով, շարժման մէջ կը դնեն քրտական աւազակախմբերը, կը յարձակին Սալմաստի եւ Խոյի վրայ: Րիզա պէյ ալ իր ճիւաղային հնարքը ցոյց տալով, կը յաջողի Քիւրտերու միջոցով կոտորել Խոյի Վառ գիւղի 200 Հայերը: Յարձակման եւ կոտորածի կ՚ենթարկուին նաեւ Սալմաստի Հըմպանաւա, Քեարիկ, Ապանիկ գիւղերը:

Րիզա պէյ քաջալերուելով, Շահզատէի միջոցով կ՚աշխատի համոզել Պարսից կառավարութիւնը որ Հայերը հեռացուին, տեղահանուին Ատրպատականէն: Արդարեւ, մաս մը Սալմաստցիներ տեղահանուելով, Թաւրիզ կը ղրկուին, նոյն թուի Օգոստոս 25ին: Բայց Շահին կտրուկ կարգադրութեամբ չարիքները արմատախիլ կ՚ըլլան:

Կարճատեւ անդորրութիւն մը կը յաջորդէ նոր դաւադրութեանց, որոնք կը սպառնային ոչ միայն Ատրպատականի, այլեւ ամբողջ Պարսկահայերու գոյութեան:

Թէհրանի, Թաւրիզի եւ Խոյի Թուրք հիւպատոսները միաժամանակ գործի կը լծուին: Խոյի հիւպատոս Րիզա պէյ ձերբակալել կուտայ Առաջնորդական տեղապահը: Կը խլուի անոր կնիքը եւ Սարաճեանին վրդ.ի ուղղուած յեղափոխական, դաւադրական կեղծ նամակ մը պատրաստելով, կը ղրկուի Ամիր - Նիզամին:

Վերջինս կը ձեռնարկէ կարգ մը խուզարկութեանց եւ կը ձերբակալէ մօտ 100 Հայեր, չարաչար տանջանքներու ենթարկելով:

Գահաժառանգը անձամբ ամէն բան ստուգելէ վերջ, կը յայտարարէ Թաւրիզի Թուրք հիւպատոսին, Նօվրուզի տօնին օրը.— «Ձեր Րիզա պէյին գրեցէ՛ք որ իր տեղը հանգիստ նստի»:

Յաջորդ տարուան Մայիսին, Պարսկաստանի դէպքերը քննելու կ՚երթան Վանի անգլիական հիւպատոս հարիւրապետ Էլիըթ եւ Տրապիզոնի ռուսական ընդհանուր հիւպատոս Ալէքսանտր Նիպլուս:

Խաղաղութիւնը նորէն կը վերահաստատուի:

X

Ատրպատականի Հայերու մեծամասնութիւնը միշտ բաղկացած է հողագործներէ, մանր հողատէրերէ, կամ աղայի, խանի հողեր մշակողներէ: Փոքրամասնութիւն մը կազմած են առեւտրականվաճառականները (մեծաքանակ թէ փոքրաքանակ), բարեկեցիկ կեանք մը վարած են նաեւ արհեստաւորները (դերձակ, կօշկակար, ոսկերիչ, երկաթագործ, ատաղձագործ, զինագործ եւն.):

Բացարձակ միապետական թէ սահմանադրական միապետութեանց օրով, ինչպէս պարսիկ, թաթար՝, ասորի, քիւրտ հողագործները, Հայերն ալ, մանաւանդ հողազուրկները, տնտեսապէս տաժանելի վիճակ ունեցած են:

Այդ իսկ պատճառով հողազուրկ տարրեր, (հայ, պարսիկ, ասորի, թաթար) նաեւ մաս մը հողատէրեր, ստուար բազմութեամբ դիմած են պանդխտութեան, իրենց երիտասարդութիւնը անցընելով օտարութեան մէջ:

Քիւրտերը կամ իբրեւ ծառայ աշխատած են տեղացի հարուստներու քով, կամ Թրքական սահմաններու վրայ տեղաւորուելով, զբաղած են կողոպուտով կամ խաշնարածութեամբ: Պարսիկներէն մաս մը, սովորութիւն ունէր Պոլիս երթալ իր բախտը որոնելու համար, մաս մըն ալ Կովկաս եւ Ռուսաստան: Հայերն ու Ասորիները՝ Կովկաս եւ Ռուսաստան:

Այսպիսով՝ պանդուխտները կը ջանային իրենց հայրենի տանն ու հողին կառչած իրենց ընտանիքներու առօրեայ հոգերը թեթեւցնել, միւս կողմէ՝ քիչ մը դրամ աւելցնելով երկիր վերադառնալ, կտոր մը հող, տուն մը, լծկան մը գնելու կամ սեփական գործ մը ապահովելու համար:

Պանդխտութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկըն ալ տուրքերու ծանրութիւնը եւ «խան-խաւաններ»ու կեղեքումները եղած են:

1914ին դեռ կային գիւղեր (հայաբնակ, պարսկաբնակ կամ խառն), որոնց բոլոր մշակելի հողերը եւ տուները խանի մը, աղայի մը սեփականութիւնն էին:

Հողազուրկ գիւղացիները կ՚աշխատէին, կը տքնէին, տոկոսին տոկոս տալով պարտամուրհակներ կը ստորագրէին, ցամաք ու չոր հաց մը ապահովելու իրենց զաւակներուն եւ կ՚աշխատէին կալուածատիրոջ հողերուն վրայ:

Հասոյթը հաւաքելու ատեն գիւղեր կը խուժէին կալուածատէրերու գործակալները, ծեծի, սպառնալիքի ազդեցութեան տակ կը հաւաքէին ու կը տանէին գիւղացիին քրտնաջան վաստակը:

Ու գիւղացին նախորդ ձմրան ըրած պարտքը դեռ չվճարած, հարկադրուած էր մտածել նոր պարտք ընելու մասին, եթէ կրնար ճարել նոր պարտատէր մը:

Հողազուրկ Հայուն վիճակը չէր կրնար տարբեր ըլլալ միւսներէն:

Եւ ահա աշնան, ամենազգի պանդուխտներու կարաւանները ճամբայ կ՚իյնային դէպի Ջուլֆա, անկէ Կովկաս, Պոլիս եւ Ռուսաստանի խորերը երթալու համար:

Այսուհանդերձ, Ատրպատականցի Հայը շնորհիւ իր աշխատասիրութեան, նախաձեռնութեան եւ խնայողութեան, կրցած էր համեմատաբար աւելի տանելի պայմաններ ստեղծել:

Ան կը պահէր իր աւանդական սովորութիւնները եւ կը նուիրուէր շինարար աշխատանքի:

Կրթական, մշակութային եւ յեղափոխական ձեռնարկները Ատրպատականցի Հայուն նուիրականութիւններն էին:

(2) Ա. ՏԱՐԱԳԻՐ

Իմ գերեզմանին դուք չմօտենաք,
Թողէ՛ք որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած,
Թողէ՛ք որ լինեմ հեռաւոր, մենակ, —
Զգամ, որ կայ սէր, եւ ցնորք եւ լաց:

Վահան Տէրեան

Հայաստանի անասնապահութեան «վայրենի ճիւղը»

Հայաստանի եւ Նախիջեւանի հանրապետութիւնների սահմանում, Արարատեան դաշտի ձախ եզրին վեր է ելնում միայնակ մի լեռ-Ասլի լեռը։

Նա կարծես խռովել է իր մայր Աղմաղանից, իջել է ցած եւ ժայռոտ նոթերի կտրած հազարամեակներ չարունակ պպզած խորհում է դաշտի եզերքին։ Նրա ողջ հարաւային լանջը կազմուած է կրաքարի բարձրաբերձ, կարմրագոյն ժայռերից։ Այդ այն քարն է, որ խորհրդային հզօր տեխնիկայի ոյժով վեր է ածւում կրի, ցեմենտի, կարբիտի, ռեզինի— կրկնակօշիկների ...

Հազարամեակների ընթացքում բնութեան տարերքը վերից վար մաղել ակօսել է լերան ապառաժաճակատը։ Ապա այդ ակօսները խորանալով դարձել են անդունդներ, կիրճեր։ Ահա այդ կիրճերում որսորդից ու գայլի աչքերից հեռու այդ «պնդոցումն» է, որ ամէն աշնան բեղմնաւորւում են այծեամները։

Իւրաքանչիւր կենդանի բնական ձգտում ունի «ամուսնական քաղցրութիւը» վայելել իրեն համար դրաւիչ ու նուիրական վայրերում։ Սեւանի ձուկը, օրինակ, գետերն ի վեր երկար, տանջալից ճանապարհ է անցնում եւ բեղմնաւորւում լեռնային սառնորակ գետակներում ու առւակներում։

Այդպէս էլ Մարալ Բախաի եւ Շիչ - Թափայի սարահարթերում ողջ ամառ առանձին հօտերով արածած չաղացած արու այծեամները նոյեմբերի կէսը մտնելուն կարօտով ու անձկութեամբ նրանց են սպասում էգ այծեամների հօտերը՝ իրենց մեծացած ուլերով...

Ապա Ասլին նշանաւոր է նրանով որ նրա կնճռոտ ճակատին գոյացած խոռոչներում, անձաւներում ու այրերում ծնում են այծեամները եւ իրենց սիրասուն ուլիկներին թաղցնում այդ անմատչելի պնդոցում՝ մինչեւ նրանց մեծանալը, Եւ եթէ նկատի ունենանք նաեւ այն, որ լերան աջ ստորոտից յորդառատ աղբիւրներ են բխում եւ կանաչ ու փարթամ մի օազիս են առաջ բերում այդ լերկ անապատում, պարզ կը լինի, որ Ասլի լեռը հիանալի որսաբուծարան կարող է լինել։

Եթէ Ասլի լեռից գնաք դէպի արեւելք — կը պատահէք ահռելի մի ձորի, որ զարզանդ է ազդում մարդու վրայ։ Զհանդամ դարան է դա — Դժոխքի ձորը։ Իրօք դժոխքի ձոր... Պատկերացրէք, ժայռերը յարկ առ յարկ վեր են ելնում մինչեւ ամպերը, իսկ ներքեւ անդունդում վշվշացող գետակը կորչում է կիրճի աղջամուղջի մէջ։ Վայրի մեղուի անթիւ անհամար բնտանիքներ բոյն են դրել ժայռի այդ անհասանելի ճակատներին, խոռոչ ու անձաւ լցրել անմահական խնկահոտ մեղրով եւ իրենց անմատչելի բարձրունքից հեղնանքով են նայում ներքեւում դունչերը դէպի վեր, մեղրին մեկնած արջին, աղուէսին եւ որսորդին... Մի մարդու միայն, որսորդՍարգսին է յաջողել մի կտոր մեղր ցած գցել այդ խոռոչներից, այն էլ մաուզերի գնդակով։ Ահա այդ անմատչելի ժայռերում նոյնպէս թաղնւում են քարայծերը, ուստի այդ ձորը նոյնպէս կը մտնի Ասլիի որսաբուծարանի մէջ։

Երբ մեր լեռներում ու անտառներում վխտում էին անթիւ անհամար կենդանիներ— երբ եղջերուները այնքան շատ էին, որ լցւում էին մերձգիւղեայ ցանքերը, այդ ժամանակ անգամ մեր երկրում բազմաթիւ որսարգելարաններ կային։

Այժմ էլ Ղարաբաղլարի շրջանում դեռ կայ Հայոց Խոսրով Թագաւորի որսարգելարանը՝ Խոսրովի որսառատ անտառը ուր մեծ շքախմբով ու շուքով որսի էին գնում Դւինում ու Արտաշատում նստող Հայոց Թագաւորները։

Այժմ, երբ մեր երկրում մեր պապերի, հայրերի ու մեր ձեռքով ոչնչացել, վերացել են կենդանական մի շարք արժէքաւոր տեսակներ (եղջերու, վիթ եւ եւայլն), իսկ որոշ տեսակներն էլ վերանալու ճանապարհին են, ժամանակը չէ՞ արդեօք հիմնել մեզ մօտ որսարգելարաններ ու որսաբուծարաններ։

Խորհրդային մարդուն չեն բաւարարի հին, նախարարական տիպի որսարգելարանները։ Նրանք ստեղծուած էին միայն իշխանական, պալատական մարդկանց զուարճութեան եւ բաւականութեան համար։ Բացի դրանից այդ որսարգելարաններում վայրի անասունների տեսակները բարելաւելու, հիբրիդիզիցիայի, մեր երկիրը կենդանիների նոր տեսակներ մուծելու եւ նրանց կլիմայի փոփոխութեան ենթարկելու, ինչպէս եւ հետազօտական աշխատանքներ տանելու ուղղութեամբ ոչինչ չէր արւում։ Մինչդեռ մենք այժմ պէտք է հիմնենք այնպիսի որսաբուծարաններ, որոնք թէ հարստացնեն մեր երկրի կենդանիներին եւ թէ գիտական փորձերի հիմք հանդիսանան։

Այդ իմաստով կարելի է ասել, որ Հայաստանը մինչեւ օրս, իր պատմութեան ընթացքում չի ունեցել եւ ոչ մի որսաբուծարան։ Ուստի Ասլիի որսաբուծարանը առաջինը պիտի լինի մեր երկրում :

Այդ որսաբուծարանի սահմաններում կան, մօտաւոր հաշիւներով, հազար քարայծ եւ մի քանի հարիւր վայրի ոչխար։ Եթէ նկատի ունենանք, որ ողջ Եւրոպայում միայն Կորսիկա կղզում քիչ թւով քարայծեր կան, իսկ հայկական ոչխարը բացառիկ կենդանի է աշխարհում, ապա պարզ կը լինի այն անգնահատելի դերը, որ խաղալու է Ասլիի որսաբուծարանը մեր երկրի կենդանական աշխարհի այդ «աչքը» պահպանելու ու զօրացնելու գործում :

(Ս. Հայաստան)

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՕԴԱՉՈՒԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Սիրելի «Յառաջ», քանի մը օր առաջ առիթը ունեցայ ծանօթանալու, Պոլիս ծնած Ֆրանսացի օդանաւորդի մը հետ, որ 1940ին զինուորագրուելով, անցած է Զօր. տը Կօլի կողմը եւ իբրեւ օդաչու՝ մասնակցած է Սուրիոյ, Լիբիոյ եւ ռուսական ճակատներուն, «Նորմանտի օդատորմիղի» նշանաւոր խումբին մէջ։

1943ին, մասնաւոր պաշտօնով կը վերադառնայ Պոլիս։ Ահա այս վերջին այցելութեան միջոցին իր տեսած ու ականատես եղած դէպքերուն շուրջ է, որ կ'ուզէի քանի մը վկայութիւններ արձանագրել, իր իսկ բերնով։ Այդ լուրերը անգամ մը եւս կուգան հաստատել «Յառաջ»ի մասնաւոր թղթակցին այնքան խղճամիտ յօդուածաշարքերուն անկողմնակալ ճշմարտութիւնը :

Երիտասարդ օդաչուին վկայութեանց համաձայն, պատերազմի նախաշրջանին, կառավարական օրէնքի մը տրամադրութեամբ, Թուրքիոյ ոչ-մահմետական փոքրամասնութեանց պատկանող բոլոր այրերը, քսանէն մինչեւ յիսուն տարեկան, զօրակոչի պատրուակին տակ համախմբելով, կը լծեն սեւ աշխատանքներու, երկրին զանազան մասերուն մէջ։ Ենթակաները կը ղրկեն նոյն իսկ իրենց առօրեայ չոր ու ցամաք հաց ու պանիրէն, այնպէս՝ ինչպէս Գերմանացիները կը վերաբերուէին իրենց պատերազմական եւ քաղաքական գերիներուն հանդէպ։

Այսպէս, առանց դասակարգի խտրութեան, հասարակ բանուորին կողքին, բժիշկն ու փաստաբանը, գրագէտն ու արուեստագէտը, բահ ու բրիչով եւ այլ գործիքներով դատապարտուած էին մասնակցիլ բոլոր սեւ աշխատանքներուն։

Թուրքիոյ փոքրամասնութիւնները — ոչ իսլամ — նոյնպէս չափազանց դէշ կերպով տուժած են Ունեւորութեան Տուրքէն, որ ենթակաները առաջնորդած է մինչեւ սնանկացում եւ ապա սեւ աշխատանքի։

Այս առթիւ կը թուէ օրինակ մը,— Հասարակ ծխավաճառէ մը պահանջուած է 4000 թրքական հնչուն ոսկի։ Ցետոյ ցոյց կուտայ ինձ, Փետրուար 15 թուակիր նամակ մը, որուն մէջ յոյն բարեկամ մը կը գրէ.— «Երանի՛ քեզ որ գացիր եւ ազատեցար այս տեղի անշնչելի մթնոլորտէն եւ իրենց անունին արժանի սպաներու ձեռքին տակ, գոհունակութեամբ ծառայեցիր հայրենիքիդ։ Մինչդեռ մենք, մեր ոչ - մահմետականի հանգամանքով, ենթարկուած էինք մեր գլխաւորներուն անկիրթ ու անվայել բարբանջանքներուն,—կեավուր, խըզըր...»։

Խօսակիցս, ընդունելով հանդերձ Թուրքերու որոշ չափով եւրոպականացած ըլլալը, չուրանար միաժամանակ, որ անոնք խորքով միշտ նոյն, հին ու մոլեռանդ Թուրքերն են, մանաւանդ Հայերուն հանդէպ, որոնք ոչ միայն ամէն ասպարէզի մէջ կը փայլին ուշիմութեամբ, այլեւ կը պահեն իրենց հայրենի սովորութիւնները...

Ֆրանսացի ենթասպան մեծ հիացումով կ'արտայայտուի իր հայ դասընկերներուն մասին, մանաւանդ անոնց թուաբանութեան մէջ ցոյց տուած արտակարգ ընդունակութեանց վրայ։ Փոքրիկ, բայց եւ նոյնքան կարեւոր դրուագ մը եւս, Թուրքիոյ նախկին առաջնորդին, Մուսթաֆա Քէմալի մահուան առթիւ։

— «Աթաթիւրքի մահուան օրերուն, Պոլսոյ նաւահանգիստը կարծես պատերազմական վիճակ մը ստացած էր։ Երեսունը վեց պետութեանց պատկանող զրահաւորներ եկած եւ դիրք բռնած էին Պոլսոյ ափերուն վրայ, իրենց բազմաթիւ ու բոցաշունչ հրանօթները ցցած դէպի Սուլթաններու նախկին մայրաքաղաքը»։

Այս արտակարգ երեւոյթը, ահուդողի կը մատնէ Պոլսոյ Թուրք բնակչութիւնը, զանազան չարաշուք ենթադրութիւններով։ Բայց իրենց սեւ միտքերը օրհնեալ յուսախաբութեան մը սահմաններէն անդին չեն անցիր, քանի որ այդ մարտանաւերուն ներկայութիւնը ուրիշ նշանակութիւն չունէր, եթէ ոչ պանծացնել Թուրքիոյ զարմանահրաշ փառքը...

Ականջը խօսի «Յառաջ»ի Կ. Պետուչին, — «Դուն քուն՝ բախտդ արթուն»։

Բ. Հ.

Երեք ներկայացումներ

Լէնինի շքանշանակիր Երեւանի Սպենդիարեան օփերային եւ Բալետի Թատրոնի խաղացանկը 1945ին հարստացած է երեք նոր արտադրութիւններով, «Խանդուտ» բալետը, «Նամուս» և «Արշակ Բ.» օփերաները։ Հին, արդէն դասական դարձած «Ալմաստ» եւ «Անուշ» օփերաներու հետ առաջին անգամ, Խ. Հայաստանի քսանեւհնգամեակի առթիւ, բեմի վրայ հնչեցին հայկական ազգային երաժշտութեան այս նոր ստեղծագործութիւնները :

«Խանդուտ» պարերգը Սպենդիարեանի երաժշտութեամբ, գեղարուեստական պսակումն է երգահանի քանի մը տարիներու տքնութեան։ Սպենդիարեանի տաղանդի բնորոշ գիծերը — բանաստեղծական քաղցրութիւնը, պատկերաւորումը, կշռոյթի հարստութիւնը կատարելապէս դոհացում կուտան պարերգի ներկայացման պահանջներուն :

Դերուսոյց եւ թատերապետ Ա. Գուլակեանը եւ «բալէտմայստրը» Լ. Լաւրովսկին, հիմնուելով «Դաւիթ եւ Խանդուտ» հերոսավէպի վրայ, գրած են «լիբրետտօ» մը որուն կառուցուածքը լրիւ կը համապատասխանէ Սպենդիարեանի երաժշտութեան հնչականութեան։ Մեծ փափկանկատութեամբ եւ ճաշակով Բ. Բուդաղեանը՝ Սպենդիարեանի թողած երաժշտական ժառանգութենէն ընտրած է նիւթը եւ ներդաշնակօրէն յարմարցուած «Խանդուտի» «լիբրետտօ»ի բովանդակութեան։

Բեմադրական խումբը իր աշխատանքի մէջ՝ բալետմայստր Ի. Արբատովի եւ նկարիչ Կարօ Մինասեանի ղեկավարութեամբ կը զգացնէ խորունկ սէրը դէպի ժողովրդական հերոսավէպի չքնաղ պատկերները եւ Սպենդիարեանի երաժշտութեան ներդաշնակութիւնը։ Մեծ գնահատութեան արժանի են դերասանուհիներ Լ. Շիկանեան եւ Թ. Թաւրիզեան (Խանդուտ) եւ դերասաններ Ս. Սարգիսեան, Գ. Գէորգեան (Դաւիթ), Է. Մուրատեան (Գուսան) եւ երիտասարդ ոյժեր Գրիգորեան եւ ուրիշներ։ Գեղեցիկ տպաւորութիւն կը ձգեն իրենց պարերով դերասանուհիներ Գ. Արութ եւ Պ. Բուրնազեան :

«Խանդուտ»ը արագօրէն տարածուեցաւ Հայաստանի մէջ։

Շիրվանզատէի «Նամուս»ը հայ դրականութեան դասական ստեղծագործութիւններէն մէկն է։ Հեղինակը անկեղծ զգացումով պատմած է Շուշանի եւ Սէյրանի սէրը։ Շատ յաջող են ժողովրդական սովորութիւններու բնորոշ պատկերները։ Երգահան Խօջա-էյնաթեանը, հեղինակը քանի մը օփերաներու, որոնք յաճախ կը բեմադրուին մայրաքաղաքներու մէջ, մեծ յաջողութեամբ օգտագործած է «Նամուս»ի նիւթը։

Օփերայի երաժշտութիւնը կուտայ «Նամուս»ի տրամադրութիւնը, հարուստ է երգերով եւ նուագի մասը կառուցուած է մեծ ճաշակով։

Օփերայի բծախնդիր բեմադրիչներն էին Ս. Զարէքեանը եւ Վ. Աճէմեանը։ Գեղարուեստական վարիչները — Լ. Շաքարեան եւ Ա. Միրզոյեան։ Հայկական երաժշտութեան այս գեղեցիկ օփերայի դերակատարներէն գնահատութեան արժանի են Ե. Խաչիկեան, Է. Քանարջեան (Շուշան), երիտասարդ շնորհալի երգիչներ Ա. Պետրոսեան, Ա. Ա. Սամուէլեան (Սէյրան), Դ. Պօղոսեան (Բարխուդար), Մ. Սեդմար, Ա. Անանեան եւն.։

Անցեալ Նոյեմբերի կէսին առաջին անգամ Սպենդիարեանի օփերայի թատրոնին մէջ բեմադրուեցաւ Չուխաճեանի «Արշակ Բ.»ը։ Գրուած 1868ին, այս պատմական օփերան մեծագոյն նուաճումն է 19րդ դարու հայկական նոր երաժշտութեան։

Չուխաճեանի օրով երգուած են միայն «Արշակ Բ.»ի քանի մը կտորները։Տասնամեակներ մոռացութեան է մատնուած մատենադարանի մէջ : Մինչդեռ իր ոճի կատարելութեամբ եւ գաղափարական բովանդակութեամբ ունի արտակարգ արժէք։ Ան կը հաստատէ որ հայկական օփերան ունի ոյժ եւ հիմք իր անցեալով :

Չուխաճեանը շատ լաւ իւրացուցած է 19րդ դարի եւրոպական օփերայի «թէքնիք»ը եւ վարպետութիւնը։ Ան զօրաւոր է եւ արտայայտիչ իր երաժշտագրութեան մէջ։ Կրցած է ստեղծել դերեր, որոնք կ'ոգեւորեն երգիչը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ պատմական յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէն կազմակերպած է արշաւախումբ մը որ պիտի ուսումնասիրէ Դիլիջանի շրջանի պատմական յուշարձանները։ Արշաւախումբը պիտի ուսումնասիրէ Հաղարծին, Գօշ եւ ուրիշ գիւղերու միջնադարեան ճարտարապետական յուշարձանները։ Արշաւախումբին կ'ընկերանան Խ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամներ, քննելու համար պատերու վրայ եղած բարձրաքանդակները եւ վիմագիր արձանագրութիւնները։

սար, ուղղակի եւ գաղտնի քուէարկութեամբ :

Աւելորդ է բացատրել թէ Գ. յօդուածը բացառիկ նշանակութիւն ունի, միջազգային յարաբերութեանց տեսակէտով :

Կը յուսացուի քանի մը շաբաթէն վերջացնել Սահմանադրութեան նախագիծը եւ յանձնել Սահմանադիր ժողովին վաւերացման : Ետքոյ այս նախագիծը պիտի ներկայացուի ժողովուրդին, յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Փետր. 19ի նիստին մէջ, նախագահը յայտարարեց թէ մերժուած է պաշտպան փաստաբաններուն առաջարկը, որ կը խնդրէր երեք շաբաթ յետաձգել նիստերը, որպէսզի ժամանակ ունենան պատրաստելու իրենց պատտպանողականները : Ուրեմն ամբաստանութեանց լրացումէն անմիջապէս վերջը, կարգը պիտի գայ պաշտպան փաստաբաններուն :— Նոյն նիստին մէջ խորհրդային Բ. դատախազը, Սմիրնով, շարունակեց իր ամբաստանութիւնները, պատմելով թէ 18.400 հոգի գնդակահարուած են Մայտանէքի արգելարանին մէջ, թէ 1944 Դեկտեմբեր 19ին Տ. Տ.ները խարոյկներ շինել տուած են Քլոկայի արգելարանի կալանաւորներուն, յետոյ բոլորն ալ ջարդած եւ վառած են, թէ Մինսքի մօտ 65.000 հոգի «մաքրուած են» նոյն ձեւով, թէ Լիթուանիոյ մէջ վառած են 21.179 խորանարդ մեթր դիակ, «այսինքն առ նուազն հարիւր հազար զոհեր», թէ Գերմանները 5.500.000 քաղաքացիներ ջարդած են միայն արգելարաններու մէջ եւն. :

ԾԽԱԽՈՏԻ նոր գիները պիտի գործադրուին այսօրուընէ սկսեալ (21 Փետրուար), այսինքն երկրորդ տասնօրեակին :

ՀՆԴԿԱՑԻՆԻ վերակազմութեան համար մասնաւոր ծրագիր մը յօրինած էր գաղթային նախարարը, Պ. Մութէ : Նախարարական խորհուրդը միաձայնութեամբ վաւերացուց զայն :

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒ արտադրութեան ում տալով, կառավարութիւնը կը յուսայ ժողովուրդին տրամադրել ամներ եւ ալիւմինիօմէ ապաններ՝ ապրիլին, մանկական կառքեր՝ մայիսին, պատրաստ հանդերձեղէն եւ կերպաս՝ հոկտեմբերին : Ետքոյ պիտի շինուին կարասիներ, մոմլաթ, սեղանի սպասներ, ապակեղէն, դանակ :

ՊՈՄՊԷՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ծանր խռովութիւններ ծագեցան հնդկական նաւատորմին մէջ : Հազարաւոր հնդիկ նաւազներ հականգլիական դրօշին տեղ պարզեցին իրենց ազգային խորհրդանշանը եւ վառեցին ամերիկեան դրօշ մը :— Անգլիոյ նախարարներէն երեք հոգի Հնդկաստան պիտի երթան մասնաւոր պաշտօնով, խաղաղութիւնը վերահաստատելու եւ 400 միլիոն ժողովուրդի ճակատագիրը որոշելու համար, փոխարքային հետ :

ՍՊԱՆԻՈՑ դիկտատորը, զօր. Ֆրանքօ եւ գահաժառանգը, Տոն Խուան բանակցութիւններ կը կատարէին առենէ մը ի վեր : Վերջին լուրերու համաձայն, բանակցութիւնները ձախողած են :

ՄԱՐՍԷԼ ՊԻՒՔԱՌԻ դատավարութեան Բ. օրը, լսուեցան վկաները, մեծ մասով իր խմբակցութեան անդամներ, «Ֆրանսիսկ» : Այս առթիւ ամբաստանեալը ուրացաւ թէ դրամ ստացած է գերմանական դեսպանատունէն : Ամբաստանադիրը կ'ըսէ թէ տասը միլիոն ֆրանք ունէր, ձերբակալուած ատեն : «Իմ գործունէութեանս արդիւնքն է այդ գումարը», պատասխանեց Պիւքառ, մինչդեռ փաստաթուղթերը ուրիշ բան կ'ըսեն :

ԻՏԱԼԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրին խմբագրութեան առթիւ, չորս պետութեանց ներկայացուցիչները որոշեցին Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխը ճշդել համաձայն ցեղային մեծամասնութեանց :

ՍԹԱԼԻՆԿՐԱՏԻ վերաշինութիւնը յառաջ կը տարուի շոգեպինդ : Արդէն իսկ լրացած են 56 արդիական դպրոցներ եւ շատ մը գործարաններ եւ հանրային շէնքեր : Բացի գերման գերիներէ, 25 հազար երիտասարդներ փոխադրուած են երկրին բոլոր մասերէն : Ուտելիքի եւ հագուստի պակասը մտահոգութիւն կը պատճառէ :

59 ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ուղղուեցան 16 նախարարներու, Սահմանադիր ժողովին մէջ, բազմազան խնդիրներու մասին : Նախարարները պատասխանած ատեն, յաճախ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան :

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ մեռած է յոյն պատրիարքը, Բենիամին արք. : Հանգուցեալին գլխաւոր գործն եղած էր պուլկարական Եկեղեցին հաշտեցնել օրթոտոքս պատրիարքութեան հետ :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Պ. Անտրէ Ֆիլիփ, Մ. Նահանգները պիտի երթայ Մարտ 9ին, Լէոն Պլում ալ՝ աւելի վերջը, փոխառութիւն մը ճարելու համար :

6000 ՏԱՐՈՒԱՆ մոմիա մը գտնուեցաւ Գահիրէի մէջ, ֆրանսացի գիտնականի մը կողմէ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ կազմակերպուած Kremlin Bicêtreի «Ֆրանսայի Հայ Երիտասարդներու» Միութեան կողմէ այս շաբաթ, Փետրուար 23, ժամը 21էն մինչեւ առտուան ժամը 5, Patronage Laïqueի մեծ սրահին մէջ : Orchestre, Tango, Swing : Անակընկալներ : Պիւֆէ : Մուտք 50 ֆրանք :

« ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ » ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ 5 Փետրուար (յապաղած) .— Փետրուար 3ին, երեկոյեան ժամը 8.30ին «Au Foyer Lacardaire» գեղեցիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Հայկազեան» դպրոցի գեղարուեստական հանդէսը : Աթոռները բռնուած էին, սակայն բազմութիւնը դեռ կուգար : Պ. Հ. Թադէոսեան քանի մը խօսքերով բացատրեց հանդէսին նպատակը եւ Կրթական Մարմինին աշխատանքները : Ապա բեմ հրաւիրեց մեր մանուկները շարք շարք,—Կոկոն, Բողբոջ, Ծաղիկ, Սանուհիներու Միութիւն եւայլն : Անհնար է մէկ մէկ յիշել այն բոլոր ծիծղուն երգերը, արտասանութիւնները կամ մենախօսութիւնները, զոր լսեցինք, տեսանք եւ հրճուանքով դիտեցինք : Հայ մատղաշ փոքրիկէն մինչեւ հասակ առած պատանին, հայկազեան բարբառով մեզի հրամցուցին համով հոտով կտորներ : Լսեցինք երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Ֆերահեանի, իր «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու»ով, «Ծաղկիր ազատ իմ Հայրենիք, « Երեւան բաղ եմ արել», «Ամպել ա ձին չի գալիս , եւայլն երգերով : Յիշենք նաեւ Սանուհիներու «պալեթ»ները (Կապոյտ Դանուբ) եւն. , ինչպէս եւ «Շամիրամի» պարը եւ գեղջկական պարերը :

Հանդէսի միջոցին տեղի ունեցաւ աճուրդ մը որմէ գոյացաւ 32.750 ֆրանք : Շահող հայրենակիցը երկու հազար ֆրանք եւս նուիրեց :

Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը, այս տարի չկարենալով կազմակերպել «Մանուկներու օր»ը, այս առթիւ երեք հազար ֆրանք նուիրեց «Հայկազեան» դպրոցի Սաներու միութեան : Յաջող էր նաեւ «Բարեկենդանի անկուտիները» կատակախաղը : Կրթական մարմինը մեծ նկար մը, սանուհիները շատ գեղեցիկ եւ ներկայանալի թաղար մը, իսկ աշակերտները զանազան տարկաներ նուիրեցին վաստակաւոր վարժուհիին : Տիկին Մարի Շահինեանի : Այս գովելի արդիւնքը կը պարտինք նաեւ ուրիշներու, Ազգ. Միութեան Կրթական մարմնին, Տէր եւ Տիկին Գ. Քիլէրճեանի եւ ուրիշ մշակներու :— Թղթակից

« ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ »

ՊՈՌՏՕ .— Կիրակի օր երիտասարդ ընկերվարականներու սրահին մէջ, Սրնօն, Ա. Միութեան «Սունդուկեան» թատերախումբը մեծ յաջողութեամբ ներկայացուց «Ղարաբաղի Մելիքներ»ը, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Ա. Գ. Մեսումենցի (Մելքոնեան) :

Բացառիկ էր թատերական այս ցերեկոյթը : Պորտոյի մէջ առաջին անգամ էր որ 10 հոգինոց նուագախումբով կը բեմադրուէր ներկայացում մը, շնորհիւ Ա. Գ. Մեսումենցի տքնաջան եւ յարատեւ աշխատանքին :

Ամէն պարագայի մէջ, ներկաներու ընդհ. տպաւորութիւնը այնքան բարձր էր որ ղեկավարն իսկ այդ պահուն մոռցած էր շաբաթներ առաջ իր կրած յոգնութիւնը : Նուագախումբի բոլոր անդամները իր նախկին սան-սանուհիներն են, բացի երկու ֆրանսուհիներէ, Violoncelle եւ contrebasse : Իբրեւ առաջին փորձ շատ յաջող էին, նոյնպէս դերակատարները :

« Ղարաբաղի Մելիքներ » երգախառն թատերգի երաժշտական ամբողջական բաժինը իրն է, ուր նոր եղանակներ յօրինած է : Ոչ մէկ առնչութիւն հին եղանակներուն հետ : Բացի նախերգանքէն ունի 22 կտոր գեղեցիկ երգեր, զոր ժողովուրդը ունկնդրեց կարօտով :

Ազգ. Միութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որ իրենց մասնաւորաբար բարոյական աջակցութիւնը բերին ու բեմի աշխատանքին լծուեցան օրերով : Ընդհ. հասոյթ՝ մօտ 6000, որ դպրոցին պիտի յատկացուի : — Զալկարացի

ՇԱՎԻԼԷՆ Այրի Տիկին Փ. Պէրպէրեան կը նուիրէ 500 ֆրանք եկեղեցական ընկ.եան, փոխան հոգեհանգստեան պատարագի իր ամուսնոյն ՈՐԴԻՔ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի տարելիցին : Այս առթիւ կը հրաւիրէ իր բարեկամները ներկայ ըլլալ գերեզմանատունը, յարգելու հանգուցեալին յիշատակը, այս կիրակի ժամը 3ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ .— Մարիամ Գասպարեան եւ Նշան Դարբինեան կը յայտնեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ՅԱԿՈԲ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆի (Ամերիկա մեռած) մահուան քառասունքի առթիւ, կիրակի առաւօտ, Փետրուար 24ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, պատարագէն վերջ : Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ, այս կիրակի Վ. Զարփճեանի եւ Գէորգ Թոսունեանի համար, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ : Այս առթիւ Պ. Վահէ Թոսունեան Աղքատախնամին նուիրած է հինգ հազար ֆրանք :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Օր. ՄԱՐԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
Պ. ՄԱՆՈՒԷԼ ՄՈՒՍԵՂԵԱՆ
Նշանուած

Սէն - Շամոն 15 Փետրուար 1946

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռազմիկ եւ Տաւրոս խումբերու բոլոր ընկերները, այս կիրակի 24 Փետրուար, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 146 Ave. J. Jaurès Epinay s)s :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ կոմիտէի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին հանդէսը՝ այս կիրակի 24 Փետրուար, ժամը 2.30ին, 45 rue de la Défense, Issy : Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Է. ԲԻՒԶԱՆԴ : Գեղարուեստական գեղեցիկ բաժին :

Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»ի Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ Երկուշաբթի 25 Փետր. ժամը 8.30ին, Stutdio Caumartinի մէջ : 19 rue Caumartin, métro Madeleine : Կը խօսի Պ. Մկրտիչ Պարսամեան : Նիւթը՝ Սիամանթոյի կեանքն ու գործը :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, 11 Ave. Gambetta, (Պ. Կօշկակարեանի կառատան կից սրահը) : Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ փափաքողները : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Ա. Ը. Միութեան Ֆրանքօ - Հայկական պարահանդէսը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտեան 1, Salle de Stand Croix Rouge : Ճազ, գեղարուեստական բաժին եւ ճոխ պիւֆէ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, կազմակերպուած «Արեւմուտք » շաբաթաթերթի կողմէ, Կիրակի 3 Մարտ, ժամը 15էն կէս գիշեր, Aéro Clubի մէջ, 6 rue Galilée métro Trocadéro

---

ԸՆԿԵՐ ԱԲՐԱՀԱՄ ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ Պրիւքսէլէն Տիկին Պետիկեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթ. Ֆոնտին :

Ս. ԷԹԻԷՆԻ Ազգ. վարժարանի հոգաբարձութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ հայ հասարակութեան, դպրոցական հանդէսի առթիւ իր սրտաբուխ նուիրատուութիւններուն համար որոնց գումարն է 20.000 ֆրանք : Իր մասնաւոր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Փարիզաբնակ Պ. Խաչատուր Քէպապճեանի որ երեք հազար ֆրանքով մասնակցեցաւ սոյն նուիրատուութեանց : Աւելէ զատ տեղւս պետ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը, Եկեղեցական Վարչութիւնը, Կապոյտ Խաչը 2000ական, իսկ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը 3000 ֆրանքով օժանդակեցին մեզ :— Հոգաբարձութիւն

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ Տիկին Ալիս Պէնտէր կամ Պ. Ալիս Գալֆայեան :

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ եւ ՓԱՅՏԻ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ խմբակցութեան (Արտէլ), Բ. ընդհ. ժողովի տեղի ունեցաւ Փետրուար 17ին, Սթիւտիօ Քոմարթէնի մէջ : Տեղի ունեցաւ ներդաղթի արձանագրութեանց շարունակութիւնը եւ ընտրուեցաւ մնայուն կեդր. վարչութիւն մը որուն անդամներն են, — Վ. Շահումեան (նախագահ), Տրդատ Նշանեան (քարտուղար), Խաչիկ Աւագեան (գանձապահ), Սերոբ Գալֆաեան (հաշուապահ), Տիգրան Պուլտուգեան, Յակոբ Էմիրզէեան, Կարապետ Փափազեան, Դարեհ Իսրայէլեան (խորհրդականներ) : Արձանագրութեանց եւ տեղեկութեանց համար դիմել քարտուղարութեան հասցէին .— D. Nichanian, 29 rue Pixérécourt, Paris (20) :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Vendredi 22 Février 1946 Ուրբաթ 22 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4542-Նոր շրջան թիւ 271

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Սահմանադրութեան Ցանձնաժողովը անցեալ շաբթու քուէարկեց Իրաւունքներու յայտարարութեան 15 կէտերը, որոնք անգամ մը եւս կը հաստատեն եւ կ՚ամրապնդեն ժողովրդապետութեան սկզբունքները։

Այսպէս, նախագիծը կը տրամադրէ ազատութիւն եւ հաւասարութիւն բոլոր քաղաքացիներու, առանց սեռի, ցեղի կամ կրօնի տարբերութեան։

Տասներորդ յօդուածը մասնաւորապէս կը յայտարարէ թէ «ոչ ոք կրնայ նեղուիլ իր ծագումին, կրօնական, փիլիսոփայական կամ քաղաքական կարծիքներուն կամ դաւանանքին համար»։

Ազատ են եւ անբռնաբարելի՝ թղթակցութիւնները, ժողովները, թափօրները, ընկերակցութեանց կազմութիւնը։ Այս վերջին պարագային, պայման է որ «ընկերակցութիւնը իր նպատակներով կամ գործունէութեամբ չվնասէ կամ չձգտի վնասել ներկայ Յայտարարութեամբ երաշխաւորուած քաղաքական իրաւունքներուն»։

Երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան ուսուցման ազատութեան մասին, որ մերժուեցաւ, եւ մամուլի ազատութեան առթիւ։

Այս վերջին հարցի մասին քուէարկուած բանաձեւը կ՚ըսէ (յօդ. 11).

— «Ամէն մարդ ազատ է խօսելու եւ գրելու, տպելու, հրատարակելու եւ ընդհանրապէս արտայայտելու կամ տարածելու եւ պաշտպանելու ամէն կարծիք, այն չափով որ չարաչար չգործածէ իր իրաւունքները, բռնաբարելու համար ներկայ Յայտարարութեան սկզբունքները կամ անիրաւաբար վնասելու անհատի մը կամ անհատներու խումբի մը համբաւին։ Կարծիքի ոչ մէկ արտայայտութիւն կրնայ պարտադրուիլ բռնադատումով»։

Մամուլի ազատութեան խնդիրը բաւական քրտինք թափել տուաւ անոր համար որ, Դիմադրական Ճակատը միշտ կը կասկածի նախապատերազմեան կարգուսարքի եւ անոր ջոջ լրագրապետներու վերահաստատումէն։ Չէ՞ որ անոնք զօրաւոր կռնակ ունէին, ինչպէս եւ անսպառ հարստութիւն եւ կրնան յարութիւն առնել հեշտհեշտ։

Ցանձնաժողովը նկատի առնելով այս պարագան, անհրաժեշտ կը գտնէ որ նախապէս արտօնութիւն առնուի որ եւ է թերթի համար։ Մինչդեռ, պատերազմէն առաջ, ո եւ է քաղաքացի կրնար լրագիր հրատարակել, պարզ յայտարարութիւն մը ներկայացնելով ընդհ. դատախազութեան, ի տեղեկութիւն։

Սահմանադրութիւնը մշակողները ուրիշ մտահոգութիւններ ալ ունին։

Դրամատէր մը կամ դրամատիրական խմբակ մը, օրուան բառով, «թրըստ» մը, ո եւ է կառավարութիւն՝ ազգային կամ օտար, վերջապէս հասարակ արկածախնդիրներ կրնան թերթ հրատարակել, դրամ տրամադրելով կամ ստանալով անյայտ աղբիւրներէ։ Եւ այդ լրագիրը կրնայ միտքերը պղտորել, վարկաբեկել օրուան կարգուսարքը, կամ հակասահմանադրական քարոզութիւններ կատարել եւ խռովութիւններ սերմանել։ Մէկ խօսքով՝ ազդել հանրային կարծիքին վրայ, ի վնաս ազգային եւ մարդկային շահերու։

Լուսաբանութեան չի կարօտիր այս կէտը, երբ նկատի առնենք միջազգային մամուլին բարքերը, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, Նախապատերազմեան թերթերէն քանի՞ն կրնային ճակատաբաց ներկայացնել իրենց եկամուտի աղբիւրները։

Ո՞ր մէկը չունէր «գոց պահարաններու» պատմութիւններ, հռչակաւոր «Թան»էն, «Մաթէն»էն մինչեւ «Փըթի Փառիզիէն»ն ու «Ժուռնալ»ը եւ միւսները։

Դրամը ջուրի պէս կը հոսէր հազարումէկ աղբիւրներէ,— մինչեւ սուլթանական եւ ցարական սնտուկներէն, ինչպէս անոնց յաջորդներու տոպրակներէն։ Իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ գրաւման շրջանին, դեռ երէկուան պատմութիւն է։

Այժմ Սահմանադիր ժողովը կ՚ուզէ խափանել այդ սայթաքումները, ապահովելով մամուլի ազատութիւնը եւ պարկեշտութիւնը։ Պաշտպանելով պարկեշտ մամուլը։

Բարեմիտ մարդիկ դլուխ կ՚օրօրեն...

Ծանօթ հրապարակագիր մը կ՚առաջարկէ որ թերթերը հրապարակաւ յայտնեն թէ ի՛նչպէս կ՚ապրին։ Ուրիշ խօսքով, հաշիւ ցուցնել։

Դեռ կը խօսինք։ Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԿ. ՊԱՀԱՆՋՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Թայմ էնտ Թայտ»ի յօդուածագիրը կը բացատրէ թէ՝ համաձայն վերոյիշեալ հրատարակութեան, ամէն հողային զիջում պէտք է կատարէ միայն Հայաստանը, քանի որ Ազրպէյճան սահմանակից չէ Թուրքիոյ։ «Արդարեւ, կը թուի թէ միայն Հայաստանի պարտքն է ներշնչուիլ Լէնինի սկզբունքներէն եւ լքել ոչ միայն ծաւալապաշտ Դաշնակներուն (հայ ազգայնական կուսակցութեան) բաղձանքները, այլ եւ Վանի եւ Բաղէշի նահանգները, որոնք միշտ ճանչցուած են իբրեւ հայկական հողեր։ Այս նահանգներուն 1914ի հայութիւնը, որ հազիւ հարիւրին քառասուն տոկոսն էր ընդհանուր բնակչութեան, մեծ կորուստներ կրած էր 1914 — 18ի պատերազմին եւ 1919ին զեղչուած էր, համաձայն Հարպըրտի հաշիւներուն, հարիւրին 5—10 համեմատութեան։ «Իրականութիւնը այն է որ, կը շարունակէ Սկաչկով, Վանի եւ Բաղէշի բնակչութիւնը Թուրք չէ, այլ քիւրտ։ Ուրեմն, ո՞վ կրնայ հաւանիլ որ այդ հողերը Հայաստանի փոխանցուին։

Հայերը պէտք է գիտնային որ իրենք իրենց գլխուն անկարող էին գրաւել այդ նահանգները, կը գրէ անգլիացի յօդուածագիրը, միւս կողմէ անոնք չէին կրնար իրենց յոյսը դնել կարմիր բանակին վրայ որ — Սկաչկովի բացատրութեամբ — «երբեք ճամբայ պիտի չելլէր գրաւելու համար Վանն ու Բաղէշը։ Հայերուն շահերը գոհացնելու համար Թուրքիա արշաւել՝ պիտի նշանակէր ապացուցանել Թուրքիոյ եւ Արեւելքի բոլոր ժողովուրդներուն թէ Խորհրդային Ռուսաստանը կը շարունակէ ցարերու քաղաքականութիւնը, իսկ ռուս համայնավարութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ռուսական աշխարհակալութիւնը իր ծպտուած վիճակին մէջ»։

«Թայմ էնտ Թայտ» մասնաւոր շեշտով կը յիշէ Սկաչկովի հետեւեալ բառերը Կարսի եւ Արտահանի մասին.

— «Հայաստան պիտի ստիպուի հրաժարիլ ո՛չ միայն այն հողերէն զորս կը պահանջէ, այլ եւ այն նահանգներէն որոնք մաս կը կազմէին անկախ Հայաստանին։ Կարսի եւ Արտահանի շրջանները երբեք պէտք չէ դժտութեան խնձոր դառնան Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, որովհետեւ պէտք է միշտ ի մտի ունենալ որ անոնց գրաւումը Դաշնակ կառավարութեան կողմէ աշխարհակալութեան քայլ մըն էր, քանի որ բնակչութեան հարիւրին 67ը իսլամ է։ Հետեւաբար Հայաստան իրաւունք չունի պահանջելու այդ նահանգները՝ համաձայն ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքին։ Բնականաբար կարելի է առարկել թէ ոչ միայն Հայաստանը, այլեւ Ռուսիան ալ շահեր ունի Կարսի եւ Արտահանի մէջ, քանի որ այդ շրջանը կրնայ խարիսխ ծառայել՝ Կովկասի դէմ զինուորական գործողութեանց ատեն — ով որ Կարսի կը տիրէ, Անդրկովկասի տէրն է։ Բայց Խ. Ռուսիան միջազգային հարցերուն վրայ չի նայիր ռուս պետութեան շահերուն տեսակէտէն։ Ան կը հաւատայ աշխատաւորներու յեղափոխութեան վերջնական յաղթանակին և գիտէ թէ այդ յաղթանակէն վերջ բոլոր զինուորական ու ռազմագիտական խարիսխները պիտի կորսնցնեն իրենց կարեւորութիւնը։ Ատոր համար է որ Խ. Ռուսիոյ համար Կարսի եւ Արտահանի ժամանակաւոր պարպումը անընդունելի զիջում մը չէ։ Պարպումը կրնայ տեւել միայն մինչեւ այն օրը երբ համաշխարհային յեղափոխութիւնը պիտի ստեղծէ այնպիսի կարգուսարք մը որուն մէջ ամէն հողամաս պիտի ունենայ իր իրաւական տէրը եւ աշխատաւորներն են որ պիտի արժեւորեն հողը»։

Ռուս հեղինակը կը յիշէ ուրիշ հրապարակագրի մը՝ Փավլովիչի մէկ հատորը որ նուիրուած է ազգային ու գաղթային հարցերու։ «Հայաստանի մէջ խորհրդային վարչաձեւին հաստատումը առաջին քայլն է դէպի այն դաշնակցութիւնը որ պիտի հիմնուի Կովկասի, Վրաստանի, Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, դաշնակցութիւն մը որ պիտի ըլլայ կորիզը որուն շուրջ պիտի համախմբուին ուրիշ արեւելեան ազգեր»։

Սկաչկով կ՚եզրակացնէ որ եթէ երկու կողմերը — այսինքն Խ. Հայաստանն ու Թուրքիան ըմբռնեն այս իրողութիւնները, այն ատեն կարելի է հաստատօրէն նախատեսել թէ խորհրդաժողովը պիտի հարթէ բոլոր թիւրիմացութիւններն ու կամկածները եւ մասնակցող պետութիւնները իրարու պիտի կապէ բարեկամութեան անքակտելի շղթայով մը»։

«Թուրք եւ ռուս դաշնագիրը» խորագրով ուրիշ յօդուածի մը մէջ, Փավլովիչ կ՚ընդունի որ դաշնագիրը գոհացում չէ տուած շահակից ազգերուն, մանաւանդ Հայերուն (27 Մարտ 1921)։ Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, կը գրէ ռուս լրագրողը, առանց ընկերային յեղաշրջումի մը Թուրքիոյ մէջ, քանի որ այդ տեսակ յեղաշրջումով մըն է միայն որ Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց խնդիրները կրնան լուծուիլ։ Համաձայն յօդուածագրին, Թուրքեւռուս դաշնագիրը իբրեւ նմոյշ պիտի ծառայէ այն յարաբերութեանց զոր Խ. Ռուսիան պիտի ունենայ այն երկիրներուն հետ որոնք կը կռուին աշխարհակալութեան դէմ ի պաշտպանութիւն իրենց ազգային անկախութեան։ Դաշնագրին ստորագրութիւնը արձագանգ պիտի տայ իսլամ աշխարհին մէջ եւ մեծապէս պիտի բարձրացնէ Խ. Ռուսիոյ հեղինակութիւնը, երբ պարզուի որ Ռուսիա ձեռք կը կարկառէ Թուրքերուն եւ Պոլիսը կը հռչակէ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը, հրաժարելով Ռուսիոյ ցարերուն դարաւոր բաղձանքներէն։

«Թայմ էնտ Թայտ» կը փակէ իր մէջբերումները, յայտարարելով թէ անոնք լոյս կը սփռեն այսօր Թուրքիոյ ներկայացուած պահանջներուն նկարագրին ու չարժառիթներուն վրայ։

Ինչպէս կը տեսնէք, նոր-գիւտ մը չէ որ կ՚ընէ Լոնտոնի շաբաթաթերթին աշխատակիցը։ Քաղաքական պայմաններու ներկայ դասաւորումը իրաւունք կուտայ իրեն անշուշտ վերյիշելու ամէն անպաստ բառ որ ժամանակին արտասանուած է մեզի դէմ։ Եւ սակայն, եթէ քսանըհինգ տարի առաջուան հէքեաթներն են որ հիմ պիտի ծառայեն այսօր մեր հարցին մասին վճիռ արձակելու համար, այն ատեն մենք ենք որ կը շահինք դատը, որովհետեւ արար-աշխարհ գիտէ որ հայանպաստ արտայայտութիւնները մինչեւ 1920 աւելի ստուար հաւաքածոյ մը կը կազմեն քան հակահայ ցնդաբանութիւնները։

ԺԻՐԱՅՐ

ՀԻՒԼԷԱՊԱՏՈՒՄ...

Մոսկուա կը հաստատէ եւ կը բողոքէ

Մոսկուայի անթենը յայտարարեց թէ Պ. Լոզովսկի, արտաքին փոխ-գործավարը Փետրուար 20ին Քանատայի գործակատարին յանձնեց իր կառավարութեան հետեւեալ զեկոյցը.

— «Քանատայի վարչապետը երբ Փետրուար 15ին Օթավայի խորհրդային դեսպանատան գործակատարին կը յանձնէր իր կառավարութեան հրատարակած պաշտօնական յայտարարութիւնը գաղտնի տեղեկութեանց յայտնութեան մասին, կը ճշդէր թէ «օտար դեսպանութեան մը աշխատակիցներուն» մասին եղած ակնարկութիւնը կը վերաբերի Օթավայի խորհրդային դեսպանութեան անդամներուն։ Այս առթիւ եւ քննութիւն կատարելէ վերջ, խորհրդային կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը դատէ հետեւեալ յայտարարութիւնն ընել.—

Խորհրդային իշխանութիւնները իմացած են թէ պատերազմի վերջին շրջաններուն, Օթավայի խորհրդային զինուորական կցորդին կարգ մը աշխատակիցները իրենց քանատացի բարեկամներուն միջոցաւ ստացած են կարգ մը գաղտնի տեղեկութիւններ, որոնք սակայն մասնաւոր արժէք մը չէին ներկայացներ խորհրդային իշխանութեանց համար։ Արդարեւ, հաստատուած է թէ այդ տեղեկութիւնները կը վերաբերէին այնպիսի արհեստագիտական մանրամասնութիւններու որոնք շատ վար կը մնային Խ. Միութեան ունեցած գիւտերէն եւ որոնք կը գտնուէին արդէն նախապէս հրատարակուած գործերու եւ մասնաւորապէս ամերիկացի հեղինակ Սմիթի գրքոյկին մէջ, «Հիւլէական ուժը»։ Հետեւաբար, ծիծաղելի պիտի ըլլար ըսել թէ այդ տեղեկութեանց յայտնութիւնը ուղղակի կը սպառնայ Քանատայի ապահովութեան։ Բայց եւ այնպէս, խորհրդային կառավարութիւնը երբ իմացաւ այս խնդիրը, անմիջապէս ետ կանչեց Օթավայի զինուորական կցորդը, անթոյլատրելի գտնելով անոր աշխատակիցներուն ընթացքը։ Միւս կողմէ, պէտք է նկատի ունենալ որ ոչ Օթավայի խորհրդային դեսպանը եւ ոչ ալ դեսպանատան միւս անդամները որ եւ է կապ չեն ունեցած այս գործին հետ։

«Այս առթիւ, խորհրդային կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ ուշադրութիւն հրաւիրել այն թշնամական պայքարին վրայ զոր քանատական մամուլը եւ անթենը բացին Խ. Միութեան դէմ, վարչապետին յայտարարութեան հետ միաժամանակ։ Թէեւ անկարեւոր են այն հանգամանքները որ ծնունդ տուին քանատական կառավարութեան յայտարարութեան, այդ հակախորհրդային պայքարին ուժ կուտան շատ մը պաշտօնական օրկաններ։ Ասկէ զատ, քանատական կառավարութեան բռնած դիրքը ուղղակի կը քաջալերէ այդ պայքարը, ինչ որ չի համապատասխաներ երկու

երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց : Միեւնոյն ատեն զարմանալի է որ Քանատայի կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւն մը կը հրատարակէ, փոխանակ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները պահանջելու նախօրօք, ինչպէս սովորութիւն է բարեկամ երկիրներու միջեւ : Նկատի առնելով որ Քանատայի կառավարութիւնը անհրաժեշտ չէ դատած դիմել խորհրդային կառավարութեան ; պէտք է ընդունիլ թէ կը հետապնդէ ուրիշ նպատակ մը որ կապ չունի Քանատայի ապահովութեան հետ : Պէտք է նոյնպէս ընդունիլ թէ վերոյիշեալ հակախորհրդային պայքարը մաս կը կազմէր քանատական կառավարութեան յղացած մէկ ծրագրին, վնասելու համար Խ. Միութեան քաղաքական վարկին : Պատահական չէ որ Պ. Քինկի յայտարարութիւնը կը զուգադիպէր Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին փակման, ժողով մը ուր խորհրդային պատուիրակները պաշտպան հանդիսացան ժողովրդապետութեան եւ փոքր ազգերու անկախութեան սկզբունքներուն : Հաւանաբար Պ. Քինկի յայտարարութիւնը եւ Քանատայի մէջ բացուած հակախորհրդային պայքարը տեսակ մը «պատասխան» կը կազմեն այն տհաճութեանց զոր իրենց բարեկամներուն պատճառեցին Միացեալ Ազգերու խորհրդային պատուիրակները » :

X Քանատայի անթելը կը ծանուցանէ թէ կատարուած քննութեանց առաջին տեղեկագիրը պիտի հրատարակուի այսօր - վաղը : Քանատական թերթերը կը գրեն թէ հեծեալ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է այն մարդը որ հոգին էր լրտեսական ցանցին եւ կը գործէր Արթըր Ետէմս անունով : Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս մարդը Խ. Միութեան գործակալն էր 1938էն ի վեր եւ անցեալ Դեկտեմբերէն ի վեր կը հետապնդուէր Քանատայի հակալրտեսական վարչութեան կողմէ : Ձերբակալութիւնը կատարուած է ուրբաթ օր : Ոստիկանութիւնը միեւնոյն ատեն կը հարցաքննէ արհեստով լրտեսներ, որոնք օգտագործուած են օտար դեսպանատան մը կողմէ : Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, ապահովելու համար առաջին վկային կեանքը, որ վտանգի տակ է :

«Անգլեւռուս զինակցութիւնը մեռած է»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին փետրուար 20ի նիստին մէջ, նախկին պահպանողական նախարար մը, Պ. Մաքմիլըն, որ երկու տարի արտակարգ դեսպան եղած է Միջին Արեւելքի մէջ, ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց մասին : «Ի՞նչ կ'ուզէ Ռուսաստանը», բացագանչեց Պ. Մաքմիլըն : Եւ բացատրեց թէ հակառակ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ կատարուած լաւ գործերուն, յարաբերութիւնները լարուած են մեծ պետութեանց միջեւ, մտահոգութիւն պատճառելու աստիճան : «Անգլեւամերիկեան - ռուսական զինակցութիւնը, որ շահեցաւ պատերազմը, գրեթէ վտանգուած, մեռեալ տառի վերածուած է : Կը թուի թէ խորհրդային դիւանագիտութիւնը յայտնապէս ճնշում կը բանեցնէ Միջերկրականի եւ Միջին Արեւելքի մէջ, բրիտանական հաստատուած շահերուն դէմ : Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, ուղղակի եւ անուղղակի յարձակումները կը շօշափէին աշխարհի ապահովութեան եւ խաղաղութեան շղթային բոլոր տկար օղակները : Մենք չենք ուզեր որ այս դարաշրջանը բաց դիւանագիտութեան եւ գաղտնի վախի շրջանն ըլլայ : Մենք չենք կրնար ռուսաէր կամ հակառուս ըլլալ : Մենք կ'ուզենք մարդկութեան հետ ըլլալ » :

Յետոյ մասնաւորապէս ծանրանալով կարգ մը խնդիրներու վրայ, նախկին նախարարը յիշեց Յունաստանի հողային պահանջները : Եւ հարցուց թէ կառավարութիւնը հաստատ կը մնա՞յ այն ծրագրին վրայ — որուն յօժարակամ հաւանութիւն յայտնած է Թուրքիան ալ— թէ Երկոտասան կղզիները պէտք է Յունաստանի վերադարձուին : «Կառավարութիւնը պատրա՞ստ է ընդդիմանալու Յունաստանի հողային ամբողջութեան դէմ եղած պահանջներու» : Եւ նորէն շեշտեց.

— « Ի՞նչ կ'ուզէ Ռուսաստան : Ի՞նչ են այս ռազմախաղերուն շարժառիթները : Արտայայտութի՞ւնը այն աշխարհակալ քաղաքականութեան որ կը ներշնչէր ցարական Ռուսիան, 19րդ դարու վերջին մասին մէջ : Յորչափ կը շնչենք, մենք պէտք է պաշտպանենք մեր ժառանգութիւնը արտաքին նախայարձակման դէմ : Բացարձակապէս կենսական է, — մեզի համար եւ աշխարհի ապագային համար — որ գիտնանք ճշմարտութիւնը » :

Պահպանողական երեսփոխանը ուրիշ փափուկ խնդիրներ ալ շօշափելէ վերջ, շեշտեց թէ անհրաժեշտ է անմիջական միջոցներ ձեռք առնել : «Հոսանքէն քշուելով կամ ձգձգելով մենք դէպի անդունդ կ'երթանք : Ուզենք չուզենք, աշխարհը ազդեցութեան զանազան շրջանակներու կը բաժնուի տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական» :

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐԸ ահագին անկում կրեցին Նիւ Եորքի սակարանին մէջ : Այսպիսի անկում տեսնուած չէր 1940էն ի վեր : Միայն Փետրուար 20ին 2.500.000 արժեթուղթեր ծախուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Մարսէլ Պիւքառ, Ֆրանսիսկ կուսակցութեան վարիչը : Ընդհ. դատախազը յայտարարեց, ամբաստանեալին ուղղելով խօսքը.— «Գաղտնի գործունէութեան ատեն, մենք անհրաժեշտ չէինք սեպեր դատավարութիւն կատարել ձեզի պէս մարդոց համար : Ատեան մը՝ պարզապէս ինքնութիւնը հաստատելու համար եւ անմիջապէս կախաղան : Եթէ ձեզի պէս մարդիկ օգնած չըլլային Գերմաններուն, նուազ վտանգաւոր պիտի ըլլային անոնք : Եթէ ձեզ մահուան չդատապարտէինք, վաղը կարելի պիտի չըլլար մահապատիժ պահանջել ո եւ է մէկուն դէմ : Դուք մահուան արժանի էք աւելի քան ուրիշ ո եւ է մէկը» : Պաշտպան փաստաբանները ի զուր փորձեցին արժեցնել ամբաստանեալին զինուորական անցեալը, որ իսկապէս փայլուն է եղած : Մահապարտը մերժեց ստորագրել վերաքննութեան խնդրագիրը :

ՄԱՐՏ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ կարելի պիտի ըլլայ մէկ ձեռք հագուստ ճարել 119 կէտերով, մէկ շապիկ՝ 18, մէկ փողկապ՝ 2, գուլպայ՝ 2, վեց թաշկինակ՝ 9 կէտերով, — համագումար 150 կէտ, ինչպէս հաղորդեց Արտադրութեանց նախարարը, ազատ ձգելով 150 կէտ A., 60 B., 180 L եւ 134 E եւ J կտրօններուն վրայ :

100 ԿՐԱՄ ԹԱՐՄ ՄԻՍ պիտի բաժնուի Փետրուարի B7 կտրօնով, անկախ՝ սառած միսի բաժինէն : Դիմել այն խանութպաններուն ուր արձանագրուած էք : Բաշխումը պիտի կատարուի աստիճանաբար :

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ մը պատահեցաւ Ռուրի ածխահանքերուն մէջ : Քանի մը հարիւր հանքագործներ մնացած են աւերակներուն տակ, համաձայն առաջին լուրերու :

ԵՕԹԸ ՋՈՐԱԲԱԺԻՆ եուկոսլաւ զինուորներ համախմբուած են Իտալիոյ սահմանագլուխին վըրայ, համաձայն դաշնակից իշխանութեանց տեղեկութիւններուն : Այս ուժերուն դիմաց կը գտնուին մէկ անգլիական եւ մէկ ամերիկեան զօրաբաժին : Կ'ըսուի թէ սլաւական ապստամբութիւն մը պիտի պայթի Յուլեան Վենեցիոյ մէջ, եթէ այդ շրջանը Եուկոսլաւիոյ չտրուի :

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ Կ'ԱՃԻՆ Մատրիտի եւ Պարսելոնայի մէջ : Ուսանողները ցոյցեր կատարեցին Դաշնակիցներուն դէմ, պատռելով անգլիական եւ ամերիկեան շարժանկարերու ազդերը : Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ զօր. Ֆրանքօ 300 հակառակորդներ ձերբակալել տուած է Մատրիտի մէջ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարը, Հասան Սաքա, որ Փարիզ եկած էր, գոհունակութիւն յայտնեց Միացեալ Ազգերու ժողովին արդիւնքներու մասին : Յետոյ շեշտեց թէ իրենց յարաբերութիւնները միշտ բարեկամական եղած են Ֆրանսայի հետ եւ չկայ խնդիր մը որ արգելք հանդիսանայ աւելի սերտ յարաբերութեանց :

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ, որ պիտի գումարուի Փարիզի մէջ, յառաջիկայ մայիսին, պիտի յետաձգուի, եթէ Դաշնակիցները չկարենան համաձայնիլ : Առաջին փշոտ խնդիրը իտալական դաշնագիրն է :

ՀԱԿԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ սկսաւ իրանեան մամուլին մէջ, վարչապետին Մոսկուա ժամանումէն անմիջապէս վերջը : Յարձակումը ուղղուած է մասնաւորապէս Թէհրանի անգլ. դեսպանին եւ Անգլեւիրանեան Քարիւղի ընկերութեան տնօրէնին դէմ : Միեւնոյն ատեն հրաժարեցան սպայակոյտի պետը եւ անպաշտօն նախարար մը, որոնք աչքի փուշ էին ձախակողմեան հոսանքին համար :

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ յանձնաժողովը առջի օր յօդուած մը քուէարկեց, որուն համաձայն ոչ ոք ստորադաս վիճակի մէջ պիտի դրուի տնտեսական, ընկերային կամ քաղաքական տեսակէտով, կամ պիտի կրնայ շահագործուիլ իր սեռին, տարիքին, գոյնին, ազգութեան, կրօնին, կարծիքներուն կամ ցեղային ծագման պատճառներով : Պիտի պատժուին անոնք որ քարոզութիւններ կը կատարեն այս սկզբունքներուն դէմ :

Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»ի Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ Երկուշաբթի 25 Փետր. ժամը 8.30ին, Stutdio Caumartinի մէջ : 19 rue Caumartin, métro Madeleine : Կը խօսի Պ. Մկրտիչ Պարսամեան : Նիւթը՝ Սիամանթոյի կեանքն ու գործը :

ՇԱՎԻԼԻ Հ. Ա. Ը. Միութիւնը կը հրաւիրէ շրջանի հայրենակիցները, հրապարակային հաւաքոյթի մը, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Շավիլի մատուռին մէջ : Կարեւոր զեկոյցներ, Ներգաղթի, Ազգ. Դատի, եւ Հ. Ա. Ը. Միութեան ծրագրի մասին : Ներգաղթի արձանագրութիւնները կը սկսին կիրակի, 24 փետրուար : Փափաքողները կրնան դիմել նոյն օրը, առտուան ժամը 10էն սկսեալ, Շավիլի Հայոց եկեղեցին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ դերձակի գործաւորուհի մը : Դիմել 4 Bld. de Clichy, հեռաձայն Mon. 56-92 :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հայ Կապոյտ Խաչի Սէն Շամոնի Սանուհիներուն գեղարուեստական երեկոյթը տեղի ունեցաւ, Փետրուար 9ին, J. O. S.ներուն սրահին մէջ : Հակառակ անձրեւին եւ ձիւնախառն կարկուտին, սրահը լեփ լեցուն էր : Ընկեր Յակոբ Աճէմեանի հրաւէրով, երեկոյթին բացումը կատարեց Տիկին Գոհարիկ Խաչատուրեանը, շեշտելով թէ «Կապոյտ Խաչը միշտ եղած է նեցուկը չքաւորին եւ հիւանդին, եւ Հայը Հայ պահելու կորովի ոգին : Մեր անուշ Հայաստանը, վաղը երբ իր ծոցը գտնէ մեր գաղութին խլեակները, պիտի տեսնէ հայկազեան բարբարով դաստիարակուած սերունդ մը » : Յետոյ, « Բամ Փորոտան»ով բացուած յայտարարեց երեկոյթը :

Սէնթ Էթիէնի սանուհիներուն կողմէ երկու ուղերձներ կարդացուեցան, մէկը հայերէն երկրորդը ֆրանսերէն : Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր : Շատ յաջող արտասանութիւններ ըրին պատանիներ եւ սանուհիներ :

Մթնոլորտը այնքան տաք էր որ, հայրենական հարսնիքի մը տպաւորութիւնը կը գործէր : Սեղանները զարդարուած էին առատ ուտելիքով եւ գինիներով : Ընդհանուր ուրախութեան մէջ խօսք տրուեցաւ ընկեր Տ. Զէքեանի (Սէնթ Էթիէն) : «Այսօրուան երեկոյթը կ'ապացուցանէ որ, Հ. Կապոյտ Խաչի եւ Սանուհիներուն պէտքը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է, ամոքելու համար բազմահազար Հայերու թշուառութիւնը» : Ընկերը նուիրատուութեան ցանկ մը բացաւ 500ֆրանքով եւ ահա ներկաներու առատաձեռն մասնակցութեամբ եւ խորոված գառնուկի մը ամերիկեան աճուրդով գոյացաւ մօտաւորապէս 33.200 ֆրանքի գումար մը : Զուտ հասոյթ՝ 25.000 ֆրանք, որուն՝ 20.000 ֆրանքը Յունաստանի կարօտեալներուն պիտի ղրկուի : Գառնուկը շահեցաւ Խաչո. Խաչատուրեան, որ իր կարգին ներկաներուն նուիրելով, բոլորին ալ բաժին հանուեցաւ : Ափսոս մը թերթանուշը, ինչպէս շատ մը ուրիշ կարկանդակներ, ժողովուրդին բաժնեցին մեր աննման սանուհիները, որոնց մրջիւնի աշխատանքը ու գեղեցիկ սպասարկութիւնը ամէն քաջալերանքի արժանի են : Կէս գիշերին սկսան հայ աղջիկներուն «հեզաճըկուն» պարն ու պարերգը : Սանուհիներուն երգչախումբը քանի մը անգամ թնդացուց Անդրանիկի երգը, «Կովկասի քաջեր».— «Դէհ Շաքիր փաշա, մտածիր հնար,— Հազար ոսկիով անես գլխիդ ճար» : Առտուան ժամը 2ն էր եւ դեռ ժողովուրդը, չէր ուզեր բաժնուիլ :— Սաքօ

ՑՈՒՑԱԿԵՏԸ

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռազմիկ եւ Տաւրոս խումբերու բոլոր ընկերները, այս կիրակի 24 Փետրուար, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 146 Ave. J. Jaurès Epinay s)s:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին հանդէսը՝ այս կիրակի 24 Փետրուար, ժամը 2.30ին, 45 rue de la Défense, Issy : Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Է. ԲԻՒԶԱՆԴ : Գեղարուեստական բաժին : Կը նուագէ Պ. Բենոյի խումբը : Ճոխ պիւֆէ :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, 11 Ave. Gambetta, (Պ. Կօշկակարեանի կառատան կից սրահը) : Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ փափաքողները : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

« ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Պ. Թորգոմ Նալպանտեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Թիւֆէնքճեանի, Հալէպ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը Մարտ 3ին, ժամը 2.30ին Salle «Aux Sports», 157bis rue Jean - Jaurès, Maison Alfort : Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Է. ԲԻՒԶԱՆԴ : Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, օթօպիւս 181 , իջնել վերջին կայարանը :

15ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի շրջանի : Կիրակի, 3 մարտ, ժամը 14.30ին, Salle de Chimie, 28bis rue Saint Dominique, Paris (7), métro Invalides: Մուտք՝ 200, 100 եւ 50 ֆրանք :

ՍՏԱՑԱՆՔ.— ՀԱՅՐԵՆԻՔ, Տարեգիրք-տօնացոյց, 1944 եւ 1946 տարիներու, պատկերազարդ, այլազան բովանդակութեամբ եւ շքեղ տպագրութեամբ, կազմեց՝ Ս. Վրացեան : Հրատ. «Հայրենիք»ի : Գին 1.50 տոլար, իւրաքանչիւրը, լաթակազմ՝ 2 տոլար :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ կազմակերպուած Kremlin Bicêtreի «Ֆրանսայի Հայ Երիտասարդներու»Միութեան կողմէ այս շաբաթ, Փետրուար 23, ժամը 21էն մինչեւ առտուան ժամը 5, Patronage Laïqueի մեծ սրահին մէջ : Orchestre, Tango, Swing : Անակընկալներ : Պիւֆէ : Մուտք 50 ֆրանք :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք
Samedi 23 Février 1946 Շաբաթ 23 Փետրուար
ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4543-Նոր շրջան թիւ 272 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ

Իբրեւ հիմնական սկզբունք, հռչակելով բոլոր քաղաքացիներու ազատութիւնը եւ հաւասարութիւնը, Սահմանադրութեան յանձնաժողովը վերջին պահուն աւելցուց հետեւեալ յօդուածը (35).—

« Ոչ ոք կրնայ դրուիլ տնտեսական, ընկերային կամ քաղաքական ստորադաս կացութեան մը մէջ որ հակառակ ըլլայ իր արժանապատուութեան կամ թոյլ տայ շահագործուիլ իր սեռին, տարիքին, գոյնին, ազգութեան, կրօնին կամ կարծիքներուն, եւ կամ իր ցեղային եւ այլ ծագումներուն պատճառով» :

Ինչպէս միւս բոլոր յօդուածները, այս ալ վաւերացուելով Սահմանադիր Ժողովին կողմէ, վերջնական ձեւ պիտի ստանայ ընդհ. քուէարկութեամբ, յառաջիկայ Մայիսին:

Տարակոյս չկայ թէ առանց դժուարութեան պիտի ընդունուին այս տեսակէտները, որոնք մըշակուած են խոր լայնամտութեամբ: Եւ մանաւանդ իբրեւ հետեւանք պատերազմի ահաւոր, աննախընթաց վերիվայրումներուն:

Դասակարգային խտրութիւններէն վերջ, սեռի, տարիքի, ցեղի, կրօնի եւ ազգութեան խտրութիւններն ալ ջնջելով, Դ. Հանրապետութիւնը կը բանայ նոր էջ մը՝ Ֆրանսայի պատմութեան մէջ:

Անշուշտ Ժողովուրդը չի կրնար մէկ օրէն միւսը վարժուիլ այս բոլոր տեսութեանց: Ամէն տեղ ալ, օրէնքներու ոգին յաճախ կը զոհուի հակասական մեկնութեանց կամ վարչական, քաղաքական նկատումներու:

Խականը այն է որ, նոր շունչ մը կը սաւառնի Ֆրանսայի մէջ ալ:

Մինչ շատ մը հին կամ նոր երկիրներ կը ձըգտին նեղ ազգայնականութեան մը, կամ նորատեսակ մենատիրութեան մը, Ֆրանսան կ'ուզէ պահել հաւասարակշռութիւնը:

Այստեղ ալ ձախերն են որ կը տիրապետեն: Եւ չափաւոր մարդիկ — ոչ անպատճառ պահպանողականներ — յաճախ լուրջ մտահոգութիւն կը յայտնեն: Դիտել կուտան թէ փոխան ազգային վեհապետութեան, կուսակցական դերիշխանութիւն մըն է որ ձեւ ու մարմին կ'առնէ, հետզհետէ գունաւորուելով եւ շեշտուելով :

Անոնք շատ ալ պայծառ չեն տեսներ հեռանկարը, յիշեցնելով թէ Ազգ. Ժողովին անդամները իրենք զիրենք պատասխանատու կը համարին ոչ թէ ազգին, այլ իրենց կուսակցութեանց առջեւ:

Եւ դեռ ուրիշ դիտողութիւններ, օրը օրին: Որ եւ է վիճաբանութեան ատեն: Կամ Սահմանադրութեան այս ու այն յօդուածին քննութեան, քուէարկութեան առթիւ:

Այս կասկածամտութիւնը պիտի փարատի կամ պիտի հաստատուի, երբ վերջնապէս քուէարկուի Սահմանադրութեան նախագիծը:

Ուրիշ խօսքով, բացառիկ, եթէ ոչ վճռական արժէք պիտի ունենան յառաջիկայ ընտրութիւնները, որոնց համար տենդագին պատրաստութիւններ կը տեսնեն բոլոր հոսանքները: Աջ թէ ձախ:

Ամէն պարագայի մէջ, երկիրը կը գտնուի յեղափոխական շրջանի մը մէջ: Յեղափոխութիւն՝ քուէներով: Առանց մոլեռանդ ընդհարումներու կամ դղրդագին ցնցումներու :

Ընկերվարական եւ մանաւանդ համայնավար հոսանքները բախտորոշ փորձ մըն է որ կը կատարեն, արժեցնելու, օրէնքի վերածելու համար իրենց տեսութիւնները:

Ճամբան բացուած է այլեւս: Խորտակուած են բազմաթիւ պատուարներ եւ պատնէշներ: Յետաշրջական հոսանքը դժուար թէ կարենայ դիմանալ ամեհի յորձանքին:

Այսպէս ըլլալով մէկտեղ, ձախերը կը զգուշանան ծայրայեղութիւններէ: Գոնէ առ այժմ :

Անշուշտ անոնք ալ կ'ըմբռնեն թէ Ֆրանսան մեկուսի կղզի մը կամ հեռաւոր, անմատչելի բարձունք մը չէ, որպէսզի կարենան կտրել - թափել, համաձայն իրենց տեսակէտներուն եւ ուժին:

Վերջին լուրերու համաձայն, դարձ մը կը կատարուի դէպի չափաւորութիւն: Մինչեւ անգամ կարծողներ կան թէ պիտի ընդունուի երկու ժողովի սկզբունքը, որ մինչեւ հիմա կը մերժուէր ծայրագոյն ձախ հոսանքներու կողմէ եւ Հանրապետութեան նախագահը միայն զարդ մը պիտի չդառնայ:

Երբ իրապէս գործադրուին ազատութեան եւ հաւասարութեան գաղափարները, այնպէս ինչպէս մշակուած են նոր սահմանադրութեան մէջ, շատ մը կնճիռներ ինքնին կը լուծուին: Շ.

«Հայկական Հարցը՝ Բ. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Սիրելի «Յառաջ»,

Ամիսէ մը ի վեր՝ այս յօդուածին ետեւէ եմ: Թղթաբերը չէր բերած, ու կը հետապնդէի: Այսօր միայն, իմ ձեռքս ունիմ անոր ամբողջական պատճէնը: Ձեզ գիտեր, թէ որքան պիտի յաջողիմ զայն ամփոփելու պարտականութեանս մէջ: Մեծցո՛ւր, մեծցո՛ւր սա թերթը, ինչ գեղեցիկ առիթներ կը փախցնենք :

Պիտի փափաքէի ամբողջութեամբ թարգմանել վերի խորագրին տակ «Ճիմհուրիէթ»ի 25 Դեկտեմբերի (1945) յօդուածը, որուն տակ կը պառկի նոր սրիկայի մը անունը, — Ահմէտ Հալիլ: Ճիշդ մէկուկէս ամիս է անցած հրատարակութեան թուականէն ասդին, բայց ժամանակը՝ ոչինչով գունատած է անոր իմաստը: Որ եւ է թերթ չէ թարգմանած զայն: Կ'արտագրեմ, ուրեմն, հիմնական մասերը գէթ, խորհրդածելու պարտականութիւնը վստահելով քեզի: Մ.

Ա.

« Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, Հայկական Հարցը չուշացաւ դիմագիծ առնելէ, զանազան երկիրներու մէջ: Որքան կը յիշենք, առաջին անգամ երբ Գերմանիա յարձակեցաւ Ֆրանսայի վրայ, Ֆրանսական քաղաքներու մէջ Հայերը սկսան խլրտիլ, Ֆրանսայի դէմ ճակատ բռնելով, ու Գերմաններուն ի նպաստ արտայայտուելով: Իսթանպուլի մէջ, Ֆրանսացի բարեկամներէս մէկը, անդրադարձաւ այս խնդրին, եւ ըսաւ:— «Ձեզ կրնար ըմբռնել, թէ Հայ մը ինչպէ՞ս զէնք կը բռնէ Ֆրանսացիին դէմ: Այն Հայերը, զորս մենք հարիւր տարի պաշտպանեցինք ձեր Փատիշահներուն դէմ, Թրքական քաղաքներու մէջ օգտագործեցինք մեր տնտեսական գործերուն մէջ, եւ հարստացուցինք՝ ի վնաս Թուրքերուն: Ֆրանսա, Բարձր. Դրան վրայ ճընշում բանեցուց 1889ին, եւ յաջողեցաւ ապահովել կայսերական հրովարտակը, որ կ'ընդունէր «առանց ցեղի եւ կրօնի խտրութեան» սկզբունքը: Իսկ հիմա՞ ...» :

« Աւելի վերջ, երբ Գերմանները գրաւեցին Պալքանները, պալքանեան երկիրներու այլազան Հայերը հազարումէկ պաշտպանութիւններ վայելեցին: Երբ Յունաստան կը գրաւուէր Գերմաններու կողմէ, հելլէն պետական աւագանին՝ որ Իսթանպուլի ճամբով Եգիպտոս կ'երթար, ըսաւ՝ թէ տարիներէ ի վեր Յոյներու կողմէ հովանաւորուած գաղթական Հայերը դէչութիւն ու չարիք ըրին իրենց: Նոյնիսկ ըսին, թէ Յունաստանի այդ Հայերը՝ գործակցած են Թուրքիոյ Հայերուն հետ, եւ միասին կազմակերպութիւն ստեղծած: Իրականութիւնն ալ այսպէս էր: Այն օրերուն, ուր Գերմանները մօտեցած էին մեր պալքանեան սահմաններուն, թուրք Ապահովութեան կազմակերպութիւնը աչալրջութիւն ցոյց տուաւ, եւ յաջողեցաւ առաջքը առնել, Թուրքիոյ մէջ, այդ կարգի գէշութիւններու: (Շունը կ'ակնարկէ քսան դասակարգի ոչ -իսլամ «զինուոր»ներու զօրաշարժին: 40.000ի մօտ հայ, յոյն ու հրեայ երիտասարդներ, որոնց մէջ վաթսունամեայ ծերեր, կոյրեր, կաղեր եւ հաշմանդամներ, յանձնուեցան Քէօթահիոյ եւ Եոզկատի Ոստիկ. Զօրաց Հրամանատարութիւններուն, որոնք լաւագոյն ձեւով ցրուեցին մեզ՝ Անատոլուի բոլոր անկիւններուն մէջ, ամբողջ ութ ամիս, Մ.) «Բ. Համաշխարհային պատերազմին մէջ, Հայկ. Խնդիրը ծագեցաւ այն օրերուն, ուր իբր թէ վերջացաւ պատերազմը: Սարոյեան անունով Հայ մը, Սան Ֆրանչիսկոյի Ժողովին յայտարարութիւն մը տուաւ, կարծեցեալ «Հայկ. Կոմիտէ»ի մը անունով: Ան, մեր արեւելեան նահանգներէն մի քանին կը պահանջէր, որպէսզի Հայաստանի կցուին: Այդ օրերուն, ՍանՖրանչիսկօ կը գտնուէր ուշադիր խմբագիր մը (կ'ակնարկէ Տողան Նատիի, որուն հակահայ ծանօթ յօդուածը հրատարակեց «Յառաջ», Սեպտեմբերի ընթացքին, 1945), որ, յետադային, մերկապարանոց պարզեց այս խնդիրը, խորունկ թափանցողութեամբ երեւան բերաւ այս դիմումի բուն նպատակը, ու իր մտածումները հրատարակեց 31 Յուլիս 1945ի «Ճիմհուրիէթ»ի մէջ:

« Այդ օրերուն, ամէն ոք զարմացաւ եւ ապշեցաւ: Եւ ահա, Մոսկուայէն ձայն մը ելաւ՝ Սարոյեանի ելոյթը արդարացնող: Հանկցանք, թէ ինչ խաղեր կը դառնան: Աւելի վերջ, Փոցտամի ժողովին, Մոսկուայէն նոյն ձայնը բարձրացաւ, թէ՝ «Հայերը մեծ քաջագործութիւն ցոյց տուին սովիէթ եւ ամերիկ. բանակներուն մէջ, իսկ Թուրքերը երկերես քաղաքականութիւն մը ցոյց տուին պատերազմէն ի վեր: Թուրքիոյ պատերազմի յայտարարութիւնը՝ Գերմանիոյ դէմ, կատակերգութիւն էր պարզապէս»:

Իրադէկներ խնդացին բնականաբար, այս բոլորին վրայ: Վերջերս, սակայն, նորոգուեցաւ խաղը՝ տարբեր բեմադրութեամբ: «Բաժանեա զի տիրեսցես»ի նպատակներով, կարգ մը տգէտ ու քաղաք. հեռատեսութենէ զրկուած Հայեր կարթել ուզեցին: Այս նոր խաղին յաջորդեց այն շռնդալից հրաւէրը, որով Էջմիածին հրաւիրուեցան Թուրքիոյ Հայերը, կրօնապետի ընտրութեան առթիւ:

« Յետոյ, Սովիէթ հիւպատոսարանի հանրածանօթ ձեռնարկը: Կարծես գոյութիւն ունեցած չըլլային միջազգային օրէնք եւ իրաւունք, Սովիէթները հիւպատոսարան հրաւիրեցին Թուրքիոյ Հայերը, որպէս թէ Թուրք կառավարութիւն գոյութիւն ունեցած չըլլար: Մեր հարեւանը, բերդը ներսէն գրաւելու եւ ջիղերու պատերազմ բանալու սադայէլական քաղաքականութիւնն է որ կը կրկնէ այս կերպով: Այսպէս, Թրքահայերը շատ լաւ գիտեն՝ թէ ինչ է Ռուսիան, ինչ է նաեւ Ռուսերու ձեռքը մնացած Հայաստանը»:

Յօդուածին Բ. մասը, եւ «Մարմարա»ի բուն պատասխանը՝ յաջորդով:

Մ.

24 ԱՆԳԼ. ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ Հնդիկ ապստամբներու ձեռքը

Կրակ Պոմպէյի վրայ

Հնդկաստանի անգլիական նաւատորմին բնիկ նաւազները, որոնք ըմբոստացած էին, Փետրուար 21ին գրաւեցին 24 մեծ ու փոքր մարտանաւեր եւ կրակ տեղացին Պոմպէյի վրայ: Վարչապետը այս ծանրակշիռ լուրը հաղորդելով երեսփ. ժողովին, յայտարարեց թէ ստիպողական հեռագիր մը ուղղած է, բայց դեռ պատասխան չէ ստացած: Միեւնոյն ատեն հրամայած է որ կարգ մը մարտանաւեր օգնութեան հասնին Սէյլանէն եւ ուրիշ նաւակայաններէ: Պիտի ղրկուին նաեւ օդնական զօրք եւ օդանաւեր:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, հինգշաբթի օրն ի բուն կրակ տեղացած է Պոմպէյի մէջ, ծովէն թէ ցամաքէն: Փախստական մը կը պատմէ թէ 200 հոգի սպաննուած, նոյնքան ալ վիրաւորուած են: Քաղաքին մէջ ալ խռովութիւններ ծագած ըլլալով, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ: Ըմբոստները տապալելով կրակի տուին վեց հանրակառքեր : Կազի լոյսերը մարեցան եւ ըմբոստները ջարդուփշուր ըրին ապակիներ, աւարի տուին խանութներ եւ ճաշարաններ:

Հնդկաստանի նաւատորմին հրամանատարը ազդարարեց ապստամբներուն թէ ի հարկին պիտի ոչնչացնէ մարտանաւերը, որոնցմով այնքան հպարտ է Մեծն Բրիտանիա:

Հնդկաստանի արքայական (բրիտանական) տորմիղը կը բաղկանայ 100 մեծ ու փոքր մարտանաւերէ, 27.000 նաւազներով: Առաջին նաւախումբը կազմուած է 1612ին, եւ այնուհետեւ աստիճանաբար զօրացած:

Կալկաթայի մէջ ալ խռովութիւններ ծագած են: Ապստամբներուն գրաւած մարտանաւերուն մէջ կը գտնուի նաեւ ծովակալին նաւը: Գործադուլին պատճառը տնտեսական է,— յաւելում ռոճիկներու, բայց կը կարծուի թէ ապստամբները քաղաքական նպատակներ ալ կը հետապնդեն:

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

100,000 ցուցարարներ

Եգիպտոսի ուսանողները ընդհ. գործադուլ մը սարքած էին Փետրուար 21ին, իբրեւ բողոք Անգլիոյ դէմ, որպէսզի ետ քաշէ իր զօրքը:

Ցոյցը տեղի ունեցաւ ամբողջ երկրին, բայց մասնաւորապէս Գահիրէի մէջ ուր արիւնալի կռիւներ ծագեցան: Գահիրէի ցոյցին կը մասնակցէին աւելի քան հարիւր հազար քաղաքացիներ, ամէն դասակարգէ :

Նախապէս խաղաղ հանգամանք ունէր ցոյցը, բայց հետզհետէ մոլեգնութեան հասաւ եւ քարկոծուեցան, յետոյ կրակի տրուեցան շատ մը շէնքեր ուր անգլիացի սպաներ կը բնակէին: Երկու ծանր դէպքեր պատահեցան, մէկը՝ Քասր էլ Նիլի զօրանոցներուն առջեւ, ուր ամբոխը բոցավառ քուրջեր նետեց, կրակի տալով տաղաւարները : Ցուցարարները սպառնալից դիրք մը բռնած ըլլալով, զինուորները կրակ բացին եւ շատեր սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան: Երկրորդ դէպքը պատահեցաւ բրիտանական օդանաւային վարչութեան առջեւ, Գահիրէի կեդրոնը: Ամբոխը յաջողեցաւ մեծ հրդեհ մը վառել, որ շուտ մարեցաւ, բայց Անգլիացիները զէնք արձակեցին: Մէկ հոգի սպաննուեցաւ, ուրիշներ վիրաւորուեցան:

Ուրիշ բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան քաղաքին մէջ, դէմ դիմաց հանելով անգլ. զօրքը եւ ցուցարարները։ Ի վերջոյ հարկ եղաւ օգնութեան կանչել եգիպտական բանակը, պաշտպանելու համար բրիտանական դեսպանատունը եւ զօրանոցները։ Եգիպտական եւ անգլիական զրահապատ կառքեր շրջեցան քաղաքին փողոցներուն մէջ, ցրուելով բազմութիւնը։ Ցուցարարները ջարդուփշուր ըրին Ամենայն Սրբոց մայր եկեղեցին դահլիճը եւ աւարի տուին անգլ. եպիսկոպոսի մը տունը։ Շատ մը զինուորական ակումբներ եւ պանդոկներ քարկոծուեցան։

Եգիպտոսի նոր վարչապետը, Սըտքի փաշա, ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով արգիլեց բոլոր ցոյցերը։ Բրիտանական հրամանատարութիւնն ալ ազդարարութիւն մը ուղղեց, դիտել տալով թէ անգլ. զօրքը ստիպուած է կրակ բանալ, պաշտպանելու համար զինուորներու կեանքը, քրիստոնեայ եկեղեցիներ եւ անգլիական հաստատութիւններ։ 2 հոգի պատուհաններէն վար նետուելով սպաննուեցան, երբ կրակ բացեր էին ամբոխին վրայ։ Ցուցարարները քարկոծեցին հռչակաւոր Շէփըրտ պանդոկին պատշգամէն դիտողները եւ ջարդուփշուր ըրին ապակիները։ Ամբոխը յարձակեցաւ նաեւ ամերիկեան կառքերու կայանին վրայ, ոչնչացնելով շատ մը կառքեր։ Զրոյցի մը համաձայն, անգլ. զօրքը կրակ բանալով ցուցարարներու բազմութեան մը վրայ, 30 հոգի վիրաւորած, 10 հոգի սպաննած է։ Ամբողջ օրը բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպի արքայական պալատ, բայց ետ մղուեցաւ։ Մօտ 70.000 հոգինոց բազմութիւն մը պալատ կ'երթար մեռելներու դիակներով, բայց կէս ճամբան մնաց։

Անգլիա, Տարտանէլի խնդիրը եւ ռուսական սահմանները

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի փետրուար 21ի նիստին մէջ, արտաքին նախարար Պ. Պէվին պատասխանելով անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց մասին եղած քննադատութեանց, շատ կարեւոր յայտարարութիւններ, նոյնիսկ յայտնութիւններ ըրաւ։ Նախ յայտարարեց թէ չի կրնար ըմբռնել որ եւ է պարագայ ուր Մեծն Բրիտանիա եւ Խ. Միութիւնը պատերազմի բռնուին։ «Չեմ հասկնար ի՛նչ բանի համար պիտի կռուինք»։ Ինք պիտի շարունակէ միեւնոյն խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը Խ. Միութեան հանդէպ։ Անշուշտ պիտի պաշտպանէ բրիտանական շահերը, ուր որ վտանգի ենթարկուին։ Իրանեան խնդիրը չի կրնար մրցակցութեան առարկայ դառնալ երկու Դաշնակիցներուն միջեւ։ «Բնական հարստութիւններով օժտուած փոքր երկիրները պէտք չէ հակամարտութեան զոհերը դառնան հզօր Դաշնակիցներու միջեւ»։

Պ. Պէվին առաջին անգամ ըլլալով հրապարակաւ խոստովանեցաւ թէ Մոսկուայի խորհրդաժողովին մէջ (1945 Դեկտեմբեր) առաջարկած էր Սթալինի 20էն 50 տարուան բարձրացնել անգլեւխորհրդային զինակցութիւնը։ Սակայն չըսաւ թէ Սթալին ինչ պատասխանեց։ Յետոյ պատմեց թէ նոյն ժողովին մէջ դիտմամբ դրաւ արեւմտեան պետութեանց միութեան խնդիրը։ «Ես ըսի Սթալինի.— «Դուք բարեկամ դրացիներ կ'ուզէք։ Ես ալ բարեկամ դրացիներ կ'ուզեմ մեր փողոցին մէջ։ Ես իրաւունք ունիմ այդ բանն ուզելու, բայց պիտի չընեմ որ եւ է բան որ վնասէ ձեզի։ Մեր կառավարութիւնը պիտի չընէ որ եւ է բան առանց տեղեկութիւն տալու ձեզի։ Ամէն բան պիտի ըսենք ձեզի»։ Եւ Սթալին պատասխանեց.— «Կը հաւատամ»։ Յետոյ ըսի.— «Աւազ չնետենք անիւներուն մէջ. այլ իւղոտենք զանոնք, եւ այն ատեն պիտի լուծենք բոլոր դժուարութիւնները, ժամանակի ընթացքին»։

« ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ »...

Արտաքին նախարարը պարզելով կառավարութեան տեսակէտը Տարտանէլի եւ առ հասարակ Թուրքիոյ վերաբերեալ խնդիրներու մասին, յայտնեց որ «Ջլամարտ մը տեղի կ'ունենայ Թրքական սահմանին վրայ»։ Մեծն Բրիտանիա պատրաստ է վերաքննելու Մոնթրէոյի համաձայնութիւնը, պայմանաւ որ Տարտանէլը բաց մնայ միջազգային երթեւեկի համար։ «Ես չեմ ուզեր որ արեւելեան սահմանները այնպէս մը փոխուին որ Թուրքիան արբանեակ (կամակատար) պետութեան մը վերածուի։ Եւ չեմ կարծեր թէ որ եւ է ընդհարում տեղի պիտի ունենայ բրիտանական շահերու հետ, եթէ Խ. Միութիւնը նորոգէ իր դաշնագիրը Թուրքիոյ հետ»։

Այստեղ Պ. Պէվին հեղնութեամբ դիտել տուաւ թէ Սթալին ինք գծեց Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան ներկայ սահմանները։

Նախարարը շօշափեց բոլոր միջազգային խնդիրները, նաեւ Ռուրի հարցը։ «Անկեղծօրէն կը խոստովանիմ թէ տակաւին որոշում տուած չենք Գերմանիոյ արեւմտեան սահմանի մասին։ Մօտէն քննած եմ Ֆրանսայի առաջարկները։ Ոչ մերժած եմ զանոնք, ոչ ալ ընդունած»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՆԱՏԱՅԻ կառավարութիւնը տակաւին չհրատարակեց իր յայտարարութիւնը, ծանօթ լրտեսութեանց մասին։ Այս առթիւ պիտի պատասխանէ նաեւ Խ. Միութեան ծանուցագրին, զոր հրատարակեր էինք երէկ։ Մինչ այս մինչ այն, քննութիւնները կը շարունակուին եւ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի նոր գաղտնիքներ չկորզուին։ Մ. Նահանգներու գաղտնի սպասարկութեան պետն ալ գործի ձեռնարկած է, խափանելու համար լրտեսական գործունէութիւնը։ Նախագահ Թրումըն խոստովանեցաւ թէ Քանատայի վարչապետը իրեն տեղեկութիւն տուած էր այս լրտեսութեանց մասին, անցեալ նոյեմբերին։ Միեւնոյն ատեն Քանատայի խորհրդային դեսպանը մեկնեցաւ եւ չէ վերադարձած հինգ ամիսէ ի վեր, իսկ ոստիկանութիւնը տեղեկութիւններ կը հաւաքէր, որոնց հիման վրայ վարչապետը հրատարակեց իր յայտարարութիւնը։ — Մոսկուայի «Փրաւտա»ն այս առթիւ կը մեղադրէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ըսելով թէ «քաղաքական ձախողանք մը կրեց» Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ, եւ ահա իրեն օգնութեան կը հասնի Քանատայի վարչապետը, ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնելու համար։

ԵՐԷԿ ԱՌՏՈՒ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՒ Ժան Լիւշէռ, «Նուվօ Թան»ի խմբագրապետը, որ մահուան դատապարտուած էր իբրեւ դաւաճան։

ԿՌԻՒ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ Իրանի խորհրդարանին մէջ, աջ եւ ձախ թեւերուն միջեւ, որոնք իրար կ'ամբաստանէին իբրեւ «գողեր»։ Երեսփոխան մը ըսաւ թէ «անոնք որ իրենք զիրենք անգամ կը կոչեն ձախակողմեան Թիւտէհ կուսակցութեան, դրամ շորթած են գիւղացիներէ, գործարանատէրներէ եւ կառատէրերէ, հիւս. Իրանի մէջ»։

ՌՈՒՐԻ ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐՈՒՆ մէջ պատահած պայթումին հետեւանքով, 500 բանուորներ թաղուած են փլատակներուն տակ։ Մինչեւ հիմա հազիւ 52 հոգի փրկուած են։ Ազատարարները կը գործեն գիշեր ցերեկ, մնացեալներն ալ փրկելու համար։

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ հանրաքուէի պիտի ենթարկուի Մայիս 12ին. իսկ ընդհ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին Յունիս 9ին, եթէ անակնկալ մը չպատահի։ Սահմանադրութեան Յանձնաժողովը եւ երեք մեծ կուսակցութիւնները այժմ համաձայն կ'երեւան երկու ժողովի ծրագրին։ Երեսփոխանները պիտի պաշտօնավարեն հինգ տարի, փոխանակ չորսի։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ առջի օր պատռեց շատ մը արքայական ազդեր, Սէն Միշէլի փողոցներուն մէջ, եւ գրաւեց Le Libertaire թերթը, որ կը հրատարակուէր առանց արտօնութեան։

1945Ի ԶՈՐԱԴԱՍԻՆ պատկանողները (ծնած 1925 յունուար 1ի եւ դեկտեմբեր 31ի միջեւ) պարտաւոր են Փետրուար 28էն առաջ ներկայանալ իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեանց զինուորագրութեան գրասենեակը։— Բանակներու նախարարը հետեւեալ զեկոյցը հաղորդեց մամուլի ներկայացուցիչներուն.— Ա. 1943ի զօրադասը պիտի արձակուի մինչեւ 1946 Մայիս 1։ Բ. Բանակին զինուորներուն թիւը Դեկտեմբեր 31ին պիտի իջնէ 450.000ի, օդանաւային զինուորներու թիւը՝ 50.000ի, նաւազներու թիւը՝ 45.000ի։ Գ. 1944, 45 եւ 46ի զօրադասերը ամբողջովին դրօշի տակ պիտի չառնուին։ Հաւանական է որ զօրակոչի չենթարկուին շատ մը երիտասարդներ, մանաւանդ անոնք որ մաս կը կազմեն բազմանդամ ընտանիքներու։

ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՍԹԱԼԻՆ ունկնդրութեան ընդունեցաւ Իրանի վարչապետը, որ Մոսկուա գացած է, բանակցութիւններ կատարելու համար։

ԵՐԿՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ գիտնականներ կարեւոր գիւտ մը ըրած են, հիւլէական ուժի մասին, ինչպէս կը հաղորդեն Մոսկուայի թերթերը։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Զ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Ցաւով կը լսենք մահը Պ. Զաքար Բարսեղեանի (Պարտիզակցի) որ չորեքշաբթի գիշեր յանկարծամահ եղած է սրտի տագնապով մը։

Ողբացեալը, որ տարիներով աշխատած է առաջնակարգ ճաշարաններու մէջ, իբրեւ վարպետ խոհարար, մօտէն կը հետեւէր նաեւ հանրային կեանքին։ Բարեկամ բոլոր հայկական հրատարակութեանց, կը հետեւէր ամէն նոր գիրքի եւ կը տարածէր զանոնք, ուր որ հասնէր իր ձեռքը։ Երիտասարդութեանը եղած է նաեւ Դաշնակցական։ Յուղարկաւորութեան օրը եւ ժամը կը ծանուցուի առանձին։ Զաւակ չունէր, որով այրին կը մնայ կրկնապէս անմխիթար։

✕ Փետրուար 15ին Փարիզի մէջ մեռած է Պ. Սերովբէ Պէրպէրեան, 79 տարեկան։ Վարած է բազմաթիւ պաշտօններ, Թուրքիոյ ելմտական նախարարութեան մէջ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Հ. Մ. Ը. Մ. ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Անցեալ կիրակի Փարիզի սկաուտական խումբը կազմակերպած էր ծննդական թէյասեղան մը, Aéro Clubին մէջ, ուր ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Իւրաքանչիւր յայտագիր պատրաստուած էր ձեռական տպագրութեամբ, եւ սկաուտական կեանք մը պատկերացնող գծագրութիւնով։ Արդարեւ յայտագիրը ճոխ էր,— Սկաուտական կեանքի զանազան փուլերը պատկերացնող կենդանի պատկերներ, ամենաճարտար բեմադրութեամբ, մանկական ըմբռնումով եւ հայեցի արտայայտութեամբ։ Մասնաւորաբար գայլուկները կ'արտասանէին ու կ'երգէին մայրենի լեզուով, քաջ առոգանութեամբ, արժանանալով բոլորին ծափերուն։

Կայտ Էթիլ Սէտէֆճեանի իւղաներկ նկարը աճուրդի դրուելով, կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ 55.000 ֆրանքի գումար մը։ Յայտագրի երկրորդ բաժնին՝ խոր մթութեան մէջ ներկայացուեցաւ բանակումի խարոյկի պատկերը, կենդանի բեմադրութեամբ, կանչերով եւ երգերով որուն ընթացքին բաշխուեցան երեք աստիճաններ։ Յետոյ երգելով եղբայրական բաժանումի երգը ու հաւատարիմ «Հայր մեր»ը, ցերեկոյթը փակուեցաւ ներկաներու ջերմ գնահատութեան մէջ։

Ս. Սերովբեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռազմիկ եւ Տաւրոս խումբերու բոլոր ընկերները, այս կիրակի 24 Փետրուար, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, 146 Ave. J. Jaurès Epinay s)s:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին հանդէսը՝ այս կիրակի 24 Փետրուար, ժամը 2.30ին, 45 rue de la Défense, Issy։ Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Է. ԲԻՒԶԱՆԴ։ Գեղարուեստական բաժին։ Նուագ եւ ճոխ պիւֆէ։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, 10 Մարտ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 11.30, Ivryի Salle des Bains Douchesի մէջ։ Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն, երեք վարագոյր «ԱՆՈՒՇ»էն։ Պարերը կը սկսին ժամը 6ին։ Առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։ Մուտք 75 ֆրանք։

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը ունեցաւ իր ընդհ. ժողովը Փետրուար 16ին։ Ներկայ էին բոլոր հայրենակիցները։ Ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը հետեւեալ հայրենակիցներէ.— Մկրտիչ Տէմիրճեան (գանձապահ), Սարգիս Զաքարեան (ատենապետ), Սարգիս Ադամեան (ատենադպիր), Սմբատ Յակոբեան, Յարութիւն Պետրոսեան խորհրդական։ Հասցէ.— Atamian Sarkis, 7 rue Danton, Décines (Isère):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ս. Վարդանանցի տօնին առթիւ կիրակի, 24 Փետրուար, ժամը 15ին Salle de Chimieի մէջ, 28bis rue St. Dominique, մէթրօ Էնվալիտ։ Արտասահմանի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացուի յայտնի թատերագիր՝ Վ. ՏԻՐԱՑԵԱՆԻ

Մեծն Վարդան

ազգային դիւցազներգութիւնը չորս մեծ արարներով, պատմական ճոխ հագուստներով եւ տէքօրներով։ Բեմադրութիւն ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ։
Տեղեր՝ 200, 150, 100, 75 եւ 50 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Մարտիրոս Սվաճեան (Արաբկիրցի) կը փնտռէ Պ. Վահան Պիրպիրեան (Արաբկիրցի), տիկնոջ անունը՝ Հայկանուշ (Թրիպոլցի) որ Պիրէոն (Յունաստան) կը գտնուէր մինչեւ 1939։ Տեղեկացնել Մարտիրոս Սվաճեանի, 75 Bld des Grands Pins, St. Loup, Marseille: Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

ԿՈՒԶՈՒԻ դերձակի գործաւորուհի մը։ Դիմել 4 Bld. de Clichy, հեռաձայն Mon. 56-92։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, Վեցամս. 400, Եռամս. 200 ֆրանք

Dimanche 24 Février 1946 Կիրակի 24 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4544-Նոր շրջան թիւ 273 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴՐԱՄԱՇԱՐԺ

Բարբարոս բառ մը: Եւ սակայն միակը, որ կրնայ բացատրել բացառիկ երեւոյթ մը:

Դրա՛մ, դրա՛մ, դրա՛մ: «Տուէ՛ք, ի սէր ազգութեան: Շէն եւ պայծառ մնաք»:

Հազարումէկ հանրօգուտ ծրագիրներ,— եկեղեցիներու, ակումբներու շինութենէն մինչեւ անհամար ընկերութեանց ամոքումը: Բարեգործական, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչ, Հայրենակցականներ եւ Վերաշինացներ, երկու կաթողիկոսութիւններ, — բոլորն ալ կոչեր կ'ուղղեն եւ ձեռնարկներ կը կատարեն, դրամ ճարելու համար:

Եւ ժողովուրդը կուտայ բոլորին ալ: Կուտայ առատաձեռնօրէն, առանց վերի կամ վարի արտ հարցնելու:

Կը թուի թէ ունեւորներն ալ ազդուած են, եւ պարբերաբար իրենց դրամարկղէն բաժին կը հանեն առանց դժուարութեան: Մանաւանդ երբ կոչը կը լսեն փիլոնաւորներէ: Ահաւասիկ նոր կոչ մը, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ստորագրութեամբ:

«Հասկ»ի 1945 Նոյեմբեր - Դեկտեմբերի թիւին մէջ, Գարեգին կաթողիկոս պարզելով «Կատարուածն ու Կատարուելիքը», կը թուէ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին պակասները եւ պահանջները.—

1. Կաթողիկոսարանը ունի տաճար մը «մեծ ու փառաւոր», բայց շէնքը վերջացած չէ տակաւին: «Արձագանգ է տալիս շատ ուժեղ կերպով, խառն աղմուկի վերածելով երգեցողութիւնը եւ անլսելի դարձնելով քարոզը: Հոյակապ տաճարի պատերը մերկ են, սպիտակ վարէն վեր, մինչեւ գմբէթի առաստաղը»:

2. Կաթողիկոսարանը ամառանոց չունի: Այդ ամառանոցը պէտք է ունենայ նաեւ եկեղեցի մը, որուն համար բարերար մը տրամադրած է որոշ չափով գետին եւ 10.000 սուրիական ոսկի:

3. Անբաւական եւ անյարմար է կաթողիկոսարանի Մատենադարանը:

4. Անհրաժեշտ են խուցեր եւ բնակարանի յարմարութիւններ Միաբանութեան համար: Նոր շէնք շինել կամ երկրորդ յարկ մը բարձրացնել եղածին վրայ:

5. Վեհարանը ինքնաշարժ չունի:

Դեռ ուրիշ պահանջներ՝ մշակոյթի, եկեղեցական եւ ժողովրդական երաժշտութեան զարգացման, մատենագրական ուսումնասիրութեանց եւ հրատարակութեանց, լսարանի եւն. համար:

Եւ այս՝ տակաւին մէկ երեսն է կաթողիկոսական պահանջներուն: Անդին կայ Էջմիածինը, որ նոյնպէս անկեղծ եւ պաղատագին կը սպասէ Արտասահմանի նիւթական օգնութեան: Միայն Նորաբաց Գէորգեան Ճեմարանին իւրաքանչիւր սանը կ'արժէ տարեկան 500 տոլար:

Գումարներ հաւաքուած են Էջմիածնի մայրտաճարին նորոգութեան եւ բարեզարդութեան համար: (Ամերիկայի թերթերը կը գրեն թէ բարերար մը ստանձնած է ամբողջ ծախքը):

Աւելին, «Ցուսարեր»ը կը գանգատի որ «չկրցանք կամ չմտածեցինք Ազգային Ֆոնտ մը հիմնել, Հրատարակչական մը ունենալ, հայ գրականութիւնը, Հայ Միտքը հոգալու համար»: Թանկագին ձեռագիրներ կան վանքերու մէջ: «Արժանաւոր հեղինակներ ձեռագիր գործեր ունին որոնք կը սպասեն հրատարակութեան»:

— « Չունենք դեռ Հայոց պատմութեան գիտական ու արժանավայել հրատարակութիւն մը»:

— « Ցի՞շենք դեռ թէ չունինք ոչ հայերէնի եւ ոչ ալ օտար լեզուներու բառարաններ»:

Իսկ ամէնէն վերջը,— ահաւասիկ Ներգաղթը, որ ամէն բանէ առաջ տնտեսական խնդիր է: Դրա՛մ: Տակաւին անցեալ օր հրատարակեցինք Երեւանի Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարին հրահանգը,— «Բարեգործական եւ այլ կազմակերպութիւնների կողմից հաւաքուող գումարների հաշւոյն հոգալ հայրենիք վերադարձող կարիքաւոր ընտանիքների հագուստի, ճանապարհածախսի, ճանապարհի, սնունդի եւ ներգաղթի հետ կապուած այլ պէտքերը »:

Ու վերջապէս Հայկական Դատը: Նորէն դրամ:

Ի՞նչ կը հետեւի այս համառօտ, կիսկատար տեսութենէն, զոր գրի առինք առանց լայն պրպտումներ կատարելու: Արդա՞ր են, ստիպողակա՞ն են այս բոլոր պահանջները: Մեր ուժերը կը բաւե՞ն գոհացնելու բոլոր պահանջները:

Փորձենք վերլուծել, «ըստ կարգի»: Շ.

ՅԱՐԴԸ ԳՆՈՒՄ Է, ՑՈՐԵՆՆ Է ՄՆՈՒՄ

Նստած էի ես մի օր մեր կամին,
Քեռիս ցորեն էր էրնում մեր կալում,
Սարից փչում էր աշունքուայ քամին,
Քամին քշում էր եւ յարդը տանում :

— Քեռի՛, ասացի, այդ ի՞նչ ես անում,
Դու ամբողջ յարդը տուեցիր քամուն:
— Բան չկայ, բալի՛կ, ասաց ինձ քեռիս,
Յարդը գնում է, ցորենն է մնում:

Ամէն բանում էլ էդպէս է, բալի՛կ,
Ինչ որ էրնում ենք, տալիս ենք քամուն,
Մեզ էլ էրնում է աշխարհի քամին,
Յարդը գնում է, ցորենն է մնում ...

Մենք ողջ աշխարհը էրնում ենք հիմի,
Յարդն ու ցորենը տալիս ենք քամուն.—
Ու ես յիշում եմ քեռուս խօսքերը —
— Յարդը գնում է, ցորենն է մնում ...

Ես էլ նստել եմ երգերիս կամին ,
Յարդն ու ցորենը տալիս եմ քամուն.
Ինչ որ չի մնայ՝ կը տանի քամին—
— Յարդը գնում է, ցորենն է մնում ...

ԽԱԶԻԿ ԴԱՇՏԵՆՑ

«Հայկական Հարցը՝ Բ. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ահմէտ Հալիլ, աւելի չքնաղ բաներ կ'ըսէ, իր յօդուածի վերջաւորութեան: Հոս, այլեւս կասկած չի մնար՝ թէ մեր խիկարը լուր չունի աշխրքի բաներէն, մանաւանդ հայկական անցուդարձերէն.

— « Թէ՛ հայ հայրենակիցները, եւ թէ մենք՝ շատ լաւ գիտենք, թէ վերջին մէկ դարու ընթացքին՝ Դաշնակները արտաքին ազդեցութեան ենթարկուելով՝ ինչպէս զոհեցին հայ ժողովուրդը : Գիտենք նաեւ, թէ Դաշնակները ինչ միջոցներու դիմեցին, կամ կրնան դիմել՝ երբ մոլեգնին:

« Այսուհանդերձ, յոյս ունինք անոնք՝ թէ արդի կատակերգութեան առիթով եւս, հայ ժողովուրդին վերջին անգամ ըլլալով ողջմտութեան հրաւէր պիտի ուղղէ Հնչակ կուսակցութիւնը, որ աւելի շատ կը սիրէ հայութիւնը :

« Հայերու գնահատումին կը թողունք, այլեւս, այն պարագան՝ թէ ինչ տեսակ արդիւնքներ պիտի տայ անգործ - անզբաղ Հայերու տեղաւորումը Ատրպատականի մէջ, ուրկէ կը հեռացուին Թուրքերը: Խ. Ռուսիա կը յաւակնի պնդել, թէ ազատագրած է Ատրպատականը: Ան, արդէն իսկ սկսած է ահաբեկչական քաղաքականութիւն գործադրել Թրքութեան հանդէպ, եւ սկսած է Հայեր տեղաւորել Ատրպատականի մէջ:

«Լոնտոնի ձայնասփիւռը 1945 Դեկտեմբեր 19ին հաղորդեց՝ թէ պարսիկ իշխանութիւնները Թուրքիոյ եւ Ուրմիոյ լիճին միջեւ գտնուած շրջանին մէջ, բուռն ճնշումներ ի գործ կը դնեն Հայերուն վրայ, եւ լայն ահաբեկումներ կը կատարեն:

«Կը թուի, թէ դժուար չէ այս կարգի դէպքերը կապել՝ չորս կողմէ Հայ հաւաքելու կապուած քաղաքականութեան եւ քարոզութիւններուն հետ:

« Եզրակացնելով, Համաշխարհային Բ. պատերազմէն վերջ, կրկին եւ վստահաբար վերջին քննութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուին մեր հայ հայրենակիցները, որոնք Ֆաթիհի կողմէ Իսթանպուլի գրաւման թուականէն սկսեալ (1453) , ի գործ դրուած (եւ թերեւս չափազանցութեան տարուած) ներողամտութեան բարիքները ստնակոխած են ԺԹ. դարէն ի վեր, երբ աշխարհակալներ հրապարակ աղմկեցին՝ «Արեւելք մէջ խղճմտութեանց ենթարկուած Քրիստոնեաներ »ու ժխորով :

« Յիսուն հազար Հայերը, որոնք մեր մէջ կը բնակին, կրնան մեկնիլ՝ երբ փափաքին: Ասիկա, ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի մեզի համար: Կը խորհինք, սակայն, թէ այս անգամ դէթ, անոնք պէտք չէ գործիք դառնան այս ու այն պետութեան, եւ, ի հարկին, զինուորական բեմի վրայ երեւան՝ ի հաշիւ Սլաւներու, որոնք բնաւ չեն ախորժիր հայ ժողովուրդէն, եւ անոր դրամատիրական հակումներէն: Սպիտակամօրուս մեր հայ հայրենակիցներու՝ Հնչակեան՝ այսինքն ողջմիտ ոգին, պէտք է պարտութեան մատնէ ծալուած

«ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ» ԱՒԱԳ

Թէհրանի «Ալիք»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (13 Յունուար).—

Աւագի շրջապատէն կը խնդրեն հաղորդել թէ՝ «որովհետեւ Աւագի համար սկսած է ծոմապահութեան, պահքի եւ լռակեցութեան շրջան մը, հիւանդներու ընդունելութիւնը կը դադրի Յունուար 14էն սկսեալ, թէ տոմսակ ունեցողներու եւ թէ

չունեցողներու համար, բաց ի գիտական եւ փորձնական դէպքերէ եւ աշխատանքներէ: Այդ շրջանը վերջանալէ ետք, հիւանդները պիտի ընդունուին նոյն հերթապահութեամբ: Այս անշուշտ չի վերաբերիր այն հիւանդներուն որ կը գտնուին այս կամ այն վայրին մէջ եւ, իրիկուան լոյսերը վառելէ վերջ կրնան օգտուիլ տարածութեան վրայ կատարուող բժշկութենէ, համաձայն անցեալում յայտարարուած հրահանգներու»: (Տես «Յառաջ», 1 Փետրուար):

Դաշնակ դաւադիրներու բովանդակ չարութիւնն ու fսութիւնը»:

« ՄԱՐՄԱՐԱ»Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Պոլսահայ թերթերէն «Մարմարա», յաջորդ օրն իսկ — 26 Դեկտեմբեր — , Թուրքերէն երկար խմբագրականով մը ուժգնօրէն կը բողոքէ Ահմէտ Հալիլի եւ «Ճիւմհուրիէթ»ի դէմ, ու կը խորհրդածէ .—

Ա.— «Ահմէտ Հալիլ, դերմանասիրութեամբ կ'ամբաստանէ ֆրանսահայութիւնը: Մինչդեռ, Ֆրանսաբնակ մեր հայ հայրենակիցները, պատերազմի առաջին օրէն մինչեւ վերջին օրը, ուղղամիտ վերաբերում միայն ունեցած են հանդէպ պետութեան: Նոյնիսկ, Ֆրանսայի մեր հայ պաշտօնակիցները, Գերմաններու Փարիզ մուտքէն առաջ իսկ՝ դադրեցուցած են իրենց հրատարակութիւնը՝ հարկադրաբար իսկ չծառայելու համար թըշնամիին :

Բ.— « Մեր բարեկամը յայտնութիւն մը կ'ընէ, երբ կը գրէ՝ թէ Գերմաններու Պալքաններ մուտքէն վերջ՝ Յունահայերը կազմակերպութիւններ ստեղծած էին Թրքահայերու հետ: Իրողութիւնն այն է, որ Հայութեան թշնամի կարգ մը անխիղճ տարրեր, կասկածելի դարձնելու համար Թրքահայութիւնը՝ յաչս Թուրք Պետութեան, Բանկալթիի Հայոց գերեզմանատան մէջ ռումբեր պահած էին: Ապահովութեան կազմակերպութիւնը, շուտով երեւան հանեց այս աղտոտ դաւադրութեան հեղինակները, ու հրէշային ծրագրին կազմակերպիչները ձերբակալուեցան :

Գ. «Ա. Հալիլ Էջմիածնի Կաթող. ընտրութեան կ'ուզէ կապել, Խ. Հիւպատոսարանի ծանօթ ձեռնարկը, (ներգաղթ): Մինչդեռ, նոյնինքն Սարաճօղլու յայտարարեց թէ Հայոց Պատրիարքարանը կառավարութեան հրամանով միայն մեկնած է Երեւան, մասնակցելու ընտրութեան :

Դ. « Յօդուածագիրը կ'ուզէ բովանդակ Թրքահայութիւնը կասկածելի դարձնել յաչս պետութեան, քանի մը անհատական դիմումները, Խ. Հիւպատոսարանի մօտ, վերագրելով համայնքին:

Ե. «Ա. Հալիլ, հայ ժողովուրդը կը հրաւիրէ «հետեւիլ Հնչակեան կուսակցութեան», մոռնալով՝ որ ան լուծած է ինքզինք (?), եւ միացած Համայնավարներուն:

Զ.— «Գալով Հայերու համար քննութեան այս նոր առիթին, հարկ կը տեսնենք ճշդել, թէ մենք շատոնց անցուցինք այդ քննութիւնը, «քաջալաւ» արդիւնքով: Հայ համայնքը կատարեց հայրենակցական իր բոլոր պարտականութիւնները, եւ հաւատարմօրէն ծառայեց այս երկրին, մինչ հարազատ Թուրքեր դաւաճանեցին իրենց հայրենիքին: Կը թելադրենք մեր պաշտօնակցին, մաքուր աչքերով եւ խիղճով անդրադառնալ այս բոլոր խնդիրներուն, եւ ի զուր չպղտորել միտքերը»: Մ.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Ճակատամարտ մը: Մօտաւորապէս հազար
հինգ հարիւր տարի է անցած…: Աւարայրի դաշ-
տին վրայ հայկական 3 գունդեր կը ճակատին
պարսկական ահեղ բանակի մը դէմ:
Ղազար Փարպեցի, պատմական միակ վստա-
հելի աղբիւրը՝ Հայոց սպանեալներու թիւը կու
տայ 276 հոգի: «Եւ որպէս չատ խուզիւ եւ բազում
քննութեամբ հարցեալ եւ ուսաք զնահատակելոցն
թիւս՝ որք ի տեղաց պատերազմին պսակեցան ընդ-
աւագ նախարարսն, երկերիւր եօթանասուն եւ
վեց այր»:
Եւ անոնք, որ ամրոցներէն դերի վարուելով
սրով սպանուեցան, կամ փիղերու տակ կոխոտել
տրուեցան՝ 750 այր, որով ընդհանուր զոհերու
թիւն է «հազար երեսուն եւ վեց այր»:
Իսկ Պարսից զօրքին կորուստն է 3544 այր,
«զոր ստուգիւ համարեալ պատմեցին մեզ տեղե-
կացեալք ի զօրագլխացն Պարսից, երեք հազարք
հինգ հարիւր քառասուն եւ չորս այր»:
Եթէ նկատի առնենք զոհերու թիւը, մեծ ճա-
կատամարտ մը չէ կատարուածը: Պատմական ե-
ղելութիւնները մեծ չեն համարուիր իրենց քանա-
կական արժէքով, այլ անով որ՝ ժողովուրդի մը
կեանքին մէջ խոր հետքեր կը թողուն: Վարդա-
նանց պատերազմը անոնցմէ է:
Հազար հինգ հարիւր տարիներ հայ ժողո-
վուրդը տօներ է անոր յիշատակը:
Եւ Հայ. Եկեղեցին նուիրագործած է եւ իւրա-
ցուցած անոր փառքը:
Պարզ կը թուի պատմութիւնը, եթէ առնենք
այնպէ՛ս, ի՛նչպէս աւանդած են մեզ ազգային
պատմիչները, Փարպեցին եւ Եղիշէն:
Միթէ քրիստոնէութեան պայքա՞րն էր այս՝
մազդէական կրօնի դէմ:
« Յորժամ դուք իբրեւ զմեզ ճանաչօղք ճշմա-
րիտ մեր օրինացս լինիք, Վիրք եւ Աղուանք ըստ
մեր եւ ձեր կամս չիշխեն ելանել», կ'ըսէ Արեաց
արքային հրովարտակը:
Պարզ է քաղաքական նպատակը: Եթէ Հայերը
ընդունին կրակապաշտութիւնը, այն ատեն Վրա-
ցիք եւ Աղուանք եւս պիտի հետեւէին անոնց,
Պարսկաստան պիտի ուժեղանար եւ վերջին հար-
ուածը տար Բիւզանդիոնի, որ արդէն իր արեւ-
մտեան սահմաններուն վրայ Հոնաց սպառնալիքին
ենթակայ էր:
Այս ծրագիրը, որ Միհրներսեհին, Պարսիկ
պետական մարդունն էր, ջուրը ինկաւ սակայն:
Փոքր ժողովուրդ, բայց ուժեղ կամքով՝ հա-
յութիւնը ծառացաւ պարսկական քաղաքականու-
թեան դէմ:
Երբեք շարժում մը այսքան ժողովրդական
չէր եղած, որքան Վարդան Մամիկոնեանով ա-
ռաջնորդուած այս ապստամբութիւնը:
Հայերը պարտուեցան, սակայն բարոյական
յաղթանակը իրենց կողմը մնաց:
« Եւ զԱդրորմիզդ ոմն անուն՝ յաշխարհէն
Հայոց՝ մարզպան հրամայէր թողուլ, որում յան-
ձըն առնէր հրովարտակով զմարդիկն Հայոց՝
չընդոստուցանել, այլ սիրով նուաճել եւ զպաշ-
տօն քրիստոնէութեանն համարձակապէս առնել
ամենեցուն»:
Ուրեմն յաղթական էին Հայերը, անոնք կա-
րող էին այնուհետեւ ազատօրէն պաշտել քրիստո-
նէական կրօնը: Ահա այն, ինչ որ կը պատմեն մեզ
հայ. եկեղեցական պատմիչները:

×

Արժէ սակայն յետ շպրտենք մեր ակնարկը,
ցատկելով դարերու վրայէն, հայ պատմութեան
կատարներէն անցնելով:
Հայաստան երկիր մըն էր որ դարեր շարու-
նակ մնաց անկախ երկու ոսոխներու միջեւ: Երկիր
մը զոր մրցակից կայսրութիւններէն ոչ մէկը կը
կամենար զիջիլ միւսին: Պարսկաստանը և Հռոմ-
Բիւզանդիոնը:
Ու վերջապէս երկու հակառակորդները հա-
մաձայնեցան: Ամէն անգամ որ Արեւելքը եւ Արեւ-
մուտքը իրաւախոհութեան եկած են, Հայերն են որ
միշտ տուժած են:
Այս անգամ Թէոդոս Մեծ, այն կայսրը, որ
Սուրբերու կարգը դասուած է Բիւզանդիոնի եկե-
ղեցիէն, Շապուհի հետ՝ դաշինքով մը՝ կը համա-
ձայնէր բաժնել Հայաստանը (387 թուին):
« Բաժանեալ աշխարհս Հայոց պատառեցաւ
երկուս ծուէնս ըստ օրինակի հնացեալ ձորձոյ»,
կ'ըսէ պատմիչը:
Բիւզանդական բաժին Հայաստանի մէջ
շատ չանցած դադրեցաւ հայկական կեանքը:
Կայսրերը հետզհետէ վերջ տուին հայ նախարար-
ներու ժառանգական տանձնաշնորհներուն:
Յունական բաժինը դարձաւ բիւզանդական թեմ,
ու կառավարուեցաւ կոմսերով, ժամանակաւոր
կառավարիչներով:
Այս Հայաստանին մէջ է որ, զուրկ իր տոհ-
միկ հայ իշխաններէն, ապագային Արաբը պիտի
դար դիւրութեամբ հաստատել իր գաղութները,
արաբացնելու Հայոց աշխարհի այս բաժինը,
Մելիտինէ, Տոփք, Նփրկերտ եւայլն:
Մինչ պարսկական բաժնին մէջ հայ մշակոյթը
պիտի վերընձիւղէր, այնտեղ դրի գիւտը, այնտեղ

Ս. Սահակը եւ Ս. Մեսրոպը, ա՛յնտեղ Վռամշա-
պուհ արքան եւ Թարգմանիչները:
Իրաւունք ունի պատմիչը երբ կը խօսի՝ Հա-
յոց աշխարհի երկու բաժանմունքներուն վրայ
«զմեծ մասն զլաւն եւ զպիտանին եւ զարգաւանդն
աշխարհիս Հայոց՝ ունել ի բաժին արքային Պար-
սից»:
Պարսկական Հայաստանի մէջ ինկած էին Այ-
րարատեան դաշտը, Տարօնը, Վասպուրականը եւ
Սիւնեաց աշխարհները:
Երկար չտեւեց սակայն Արշակունի արքանե-
րու թագաւորութիւնը:
Յանցանքը հայ նախարարներուն վրայ կը նե-
տէ Ղազար Փարպեցի, որոնք կ'ամբաստանեն ի-
րենց թագաւորը՝ «… Եւ էր Արտաշէս այր մա-
նուկ եւ իգամոլ եւ բազում անառակութեամբ վա-
րէր զթագաւորութիւնն»:
Ս. Սահակի խրատները ի զուր կ'անցնին:
Ճշմարիտ եղերերգութեան մը պատկերը կուտայ
տոհմիկ պատմիչը:
« Ես իմ հիւանդ բայց հաւատացեալ դառնու-
կը չեմ փոխեր առողջ գայլի հետ», կը պատասխա-
նէ Սուրբ Հայրապետը:
Նախարարները կը դիմեն Արեաց արքային,
Վռամ Բ.ի որուն շատ հաճոյ կը թուի հայ իշխան-
ներու մեղադրանքը:
Ինչ որ մեզ կը մխիթարէ, այն է որ, Արեաց
արքան առանց այլեւ այլի վերջ չի տար Արշակուն-
եաց թագաւորութեան:
Ատեան արդարութեան, մեղադրողներն այն-
տեղ են, ինչպէս եւ մեղադրեալը, Հայոց վերջին
թագաւորը, երիտասարդ Արտաշէս: Արտաշիրը:
« Եւ կուտեալ իշխանացն Հայոց բազում աղ-
տեղաբանութիւնս եւ աղդ ազգի խօսս անարժա-
նութեան ի վերայ թագաւորին իւրեանց»․— Ար-
դարութեան ճշմարիտ ատեան մը կը սարքուի:
Արտաշէս կը պաշտպանէ իր պատիւը.
« Ամենեւին ոչ գիտեմ զինչ խօսեն եւ չարա-
խօսեն դոքա զինէն, այլ որպէս տվոր են ի բնէ
թշնամանել զգեարս իւրեանց, ըստ նմին օրինակի
եւ այժմ կամին կատարել՝ զչար կամաց իւրեանց
գլխոդիրս, քանզի միշտ իշխանափոխք լեալ են եւ
տիրատեացք»:
Պատասխան՝ որ մեր պատմութեան եւ մեր
նկարագրի ամէնէն յատկանշական գիծը կը դրսե-
ւորէ: Հայոց իշխանները հինէն ի վեր սովորու-
թիւն ունին իրենց թագաւորը թշնամանելու, ո-
րովհետեւ միշտ տիրատեաց են անոնք եւ իշխա-
նութիւն փոխող:
Իսկ Ս. Սահակ, կրօնական աշխարհահայեաց-
քով տարուած, չի կրնար առաջքը առնել նախա-
րարներու վատ տրամադրութեան: Անոր համար
Ս.Ներսէսի մարգարէութիւնն է որ կը կատարուի,
չէ՞ որ ան Գնէլի սպանութեան առթիւ անիծած էր
Արշակունեաց տոհմը:
Ինչպէս բոլոր ճակատագրապաշտ ժողովուրդ-
ներու, նոյնպէս ալ Հայոց մէջ, զօրաւոր էր ա-
նէծքի հաւատքը: Այսպէս՝ հայրապետը եւ աւա-
գանին տարուեցան այդ հոսանքէն, դահակալը
տապալելու փոխարէն, խորտակեցին դարաւոր
գահը (428 թուին):

(Մնացեալը յաջորդով) ՎԱՂԱՐՇ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԻՆ

(Հատուածներ)

«Այո՛, դուք գիտէ՛ք թէ ով է Վարդանը,
բայց գիտէ՞ք արդեօք՝ թէ ինչ է Վարդանը»․
ՐԱՖՖԻ, «ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ»

Վարդանանց ոգի՛ն… ինչպէս Արարա՛տն անյուշ դարերի
Խորքից կոթողուած ժայթքումն է հողի հրաբոց ցասման…
Մեր ձիգ պատմութեան ընդվզո՛ւմն է յորդ, փառքը հայրենի, —
Սուրբ ժառանգութեան հոյակապ պատուարն ջղերից կազմած…
Հայկ Նահապետի մեծազօր ձեռքի ցուցամատն է այն,
Մեր փշոտ ճամբի երկայնքով պարզուած դէպի հեռուներ՛ը:
Ապրելու կամքով տոգորուածների խորհրդանշան,
Որ թանկ է զոհում ազատութիւնը, կեանքն ու արիւնն էլ:
Պատասխա՛նն էր այն նախանձի թոյնով փքուած բիրտ ոյժին,
Խլրտուն միտքը, վրէժխնդիր ձեռքն, սրտի հեւքն անխառն…
……………………………
Եւ ամենօրեայ մաքառումներում անսահման հաւատ,
Ու նանանչափայլ ճշմարտութիւնն է Վարդանանց ոգին․
Ամէն չար, բարի փորձած ծերունու վերջին խօսքն է այն,
Կտակը անգիր, պատգամը միակ, անկատար փափաքն․
Եւ իմաստութեան վճռի վերջակէտն՝ թեթեւում ունայն,
Որ առկայծում է արեգի նման եւ տալիս շողեր:
Տեւող ու ապրող եւ ստեղծագործ հանրութեան շունչն է,
Հանապազօրեայ օդը, հացն ու ջուրն, նախրա՛նքը վսեմ:
Ժողովուրդն ինքն է Վարդանանց ոգին մարմնացած պահին,
Գեղջուկի մանը, դարբնի մուրճն ու քնարը երգչի,
Որ սուր են դառնում ու նիզակ, դաշոյն ընդդէմ չար գահի,—
Երբ խօսքն աւելորդ, շնորհ սպասելն այլեւս պէ՛տք չի…
Վարդանանց ոգի՛ն… հայրենի լլկուած իրաւանց համար
Ճակատող ասպետն, անձնուրացութեան պսակն է փառքի,
Երբե՛ք չընկրկող, երկայրի դաւերն հեգնող կա՛մք յամառ,
Առաջնորդող ձայնն, որ երդուեցնում է իր իսկ սխրանքով,
Անառիկ դրօշն որ բոցերի մէջ անգամ չի պարտւում:

ԼԵՄ

ՕՁԸ ԵՒ ԱՐԱԳԻԼԸ

Մայիսեան առաւօտ մը, երբ արեւը դեռ նոր
կը մաղուէր դաշտերուն ու ջուրերուն մէջ՝ երկու
կաքաւ,— էգ եւ արու, ճախրելով վար կ'իջնէին
պուրակի մը եզերքը: Արուն կը հալածէր էգը՝ սի-
րոյ գրգռումներէն տարուած, եւ էգը զայն կը
չարչարէր՝ վազելով հոս ու հոն, կը փախչէր խոտ-
երու մէջ կամ մացառի մը անճեղքելի ճիւղերէն
ներս: Արուն կը կչկչար ու հետամուտ՝ կը քալէր
էգին ետեւէն, յաճախ կը բռնէր զայն ու կտուց -
կտուցի՝ կը մզկտային սիրոյ կչկչումներ, թեւե-
րու լարում, ու յանկարծ՝ կը լուէր երգի զիլ ու
յստակ ղեղղեղանք մը: Գագո՛ւպա, գագուպա՛…
Իրենց սիրոյ երգն էր որ արձագանգ կուտար
լեռներուն ու կը թափէր կիրճի մը մէջ լռին: Գար-
նան այդ եղանակին ամէն ինչ երգ էր, երգ՝ ջու-
րերէն ու աղբիւրներէն, երգ՝ ծառերէն, խոտե-
րէն, ծաղիկներէն ու ծիլերէն, թռչուններէն ու
բզզացող մեղուներէն: Ու արտերը, գորգերու
նման փռուած՝ թաւ ու կանանչ, ծաղիկներ՝ հա-
զարաւոր ու գունագեղ, հոտոտ, բուրում մը զգլ-
խիչ ու հոգեպարար: Ու սէ՛ր բոլոր մարդոց, սէ՛ր
թռչուններուն, սէ՛ր մեղուներուն ու ճամբաներէն
քալող մրջիւններուն կարաւանին: Կաքաւները,
զոյգ մը գնդակներու նման, կը գլորուէին խոտե-
րու մէջ, թուփերու տակ կամ քարի մը ետեւ, ու
ձանրացած՝ վեր կը բարձրանային, եւ սրընթաց
կը սուրային դէպի անտառը, դէպի աննշմարելի
անկիւնները, դէպի ծածուկ խորշերը: Անոնք կ'եր-
գէին երգը իրենց սիրոյ, երգը իրենց կեանքին
ու ազատութեան: Լեռնալանջի մը վրայ, վայրի
անանուխներու թուփերուն տակ, կաքաւները սկը-
սան շինել իրենց բոյնը, երգելով, թրթռալով: Եւ
ամէն մէկ թռիչք դէպի իրենց բոյնը՝ երգ մըն էր,
ամէն մէկ շիւղ որ կը շարէին իրենց բոյնին մէջ՝
սիրոյ եւ կեանքի համար արձակուած կչկչոց մըն
էր, ղեղղեղանք մը սրտապարար: Երգելով ու աշ-
խատանքով անոնք շինեցին իրենց բոյնը՝ մետաք-
սի նման բարակ ու կակուղ չոր շիւղերով, բեր-
ուած՝ լեռներէն, դաշտերէն, կիրճերէն, աղբիւր-
ներու եզերքներէն ու լճափներէն:
Ու երբ ամէն բան վերջացաւ, պատրաստ բոյ-
նին քով կեցած, արուն դարձաւ էգին ու ըսաւ.—
Հիմա ելիր բոյնին մէջ, նայէ թէ՛ լա՞ւ է: Էգը
ցատկեց բոյնին մէջ, քանի մը անգամ այս ու այն
կողմ դարձաւ, եւ կամացուկ մը ոտքերուն վրայ
պպզեց:
— Հը՞, լա՞ւ է…
— Լա՛ւ է սիրակա՛ն, շատ լա՛ւ, ըսաւ էգը:
— Կակո՞ւղ է: — Շատ կակուղ, ձայնեց էգը:
— Լաւ, ելիր բոյնէն, կէս օր է, երթանք շու-
քերուն տակ, ըսաւ արուն աչքերը դէպի ձորակը
ուղղած: Եւ երկուքը մէկ՝ վազեցին արագ ու
փըփըալով սուրացին դէպի ձորակը: Հոն ցրցքնե-
ցին խոտեր, խմեցին պաղորակ ջուրերը աղբիւր-
ներէն, ու կէսօրուան տաքին՝ թաղուեցան աւազ-
ներու մէջ: Արեւի լոգանք կ'առնէին: Ու երբ ա-
րեւի տաքութիւնը մեղմանար՝ աւազներէն դուրս
կ'ելլէին, քանի մը անգամ կը թափահարուէին որ-
պէսզի իրենց նաշխուն փետուրներու վրայ հանգ-
չած աւազի փոշիները մաքրուէր: Եւ կրկին, իրենց
թեւերը բաց, կը ճախրէին դէպի իրենց տունը,
շիւղերով շինուած գեղեցիկ բոյնը: Եւ այս կեան-
քը ամէն օր, մինչեւ որ էգը ուռած կոնակով
թուխս նստաւ չթչթուն հաւկիթներու վրայ: Ա-
րուն սրտնեղ, կը թափառէր հոս ու հոն, կը դառ-
նար իրենց բոյնին շուրջ՝ կչկչալով տխրագին:
Էգը հաւկիթներուն վրայ նստած՝ կը դիտէր իր
երկան վիճակը, անոր տխրութիւնն ու թախիծը,
եւ, շիւղ մը կտուցին մէջ առած, գեղեցիկ աչքե-
րով կը նայէր իր էրկան հոգեկան դժբախտու-
թեան, անոր մենակ թափառումին:
Արուն պիտի սպասէր որ կէսօր ըլլար, որպէս
զի էգին հետ միասին՝ թռչէին հովիտը, լսէին
կարկաչումը աղբիւրներուն, ձայնը հովին, բզզիւ-
նը միջատներուն ու բոյրը ծաղիկներուն: Ու մե-
ղեդին իրենց կտուցներէն դուրս կ'ելլէր փառե-
լու համար հովիտին մէջ, լեռներու լանջին, ան-

ՊՈՒՏ 'Մ ԾԻԾԱՂ

Հայաստանեան ասուլիսէ…

Փարիզի Հայ Գրողներու Ընկ. կոչնագրով, ուղղագրագործներու Արտէլը, քանի մը հաւաքումով չկրցաւ որոշել թէ՝ հաջողը մեր գործե՞րն են թէ մեր դրացիին շնիկը, Թիթին…

Ինծի համար, լուծուած է այդ կնճիռը : «Գրէ՛ այնպէս ինչպէս որ կրնաս» :

Գիտէք որ այսօրուան Հայաստաններէնը, բոլոր լեզուներէն բառեր հրաւիրելով իր մէջ եւ քաղաքացիական իրաւունք տալով անոնց, օրէ օր ճոխանալու վրայ է : Այս կերպով Հայաստանի աշխատաւոր ժողովուրդը դիւրութեամբ պիտի հասկնայ, պիտի խօսի, ու պիտի գրէ իր մայրենի լեզուն, մանաւանդ որ նոր ուղղագրութիւնն ալ բոլորովին դիւրացուցած է զայն : Բոլոր երկիրներու պրոլետարները կը հասկնան, քանի որ ամէն ազգի լեզուէն բառեր կան մէջը :

Լուծելէ ետքը ուղղագրական հարցը, կը փափաքիմ օգտակար ըլլալ, մօտերս ներգաղթելի հայրենակիցներուս, Հայաստանի նոր լեզուին եւս ընտելացնելով զանոնք :

×

— Ընկե՛ր, մեզի պէտք եղածը զոյքերն ու մեքենաներն են, որ պիտի փոխադրուին Հայաստան : Լեզուի խնդիրը կրնանք դիւրութեամբ կարգադրել հոն :

— Ո՛չ, բարեկամ, ամենակարեւորը լեզուն է : Երբ չոգենաւէն ելլելով ոտք կոխենք հայրենի հողին վրայ, թղթակիցները պիտի շրջապատեն մեզ եւ հարցումներ պիտի տան մեզի : Կարեւորը նախ խօսքն է, գործը վերջէն կուգայ : Ուրեմն քիչ մը վարժութիւն ձեռք բերենք :

— Անշուշտ, քիչ շատ պատասխանելու չափ հայերէն գիտենք…

— Բայց գոնէ, «Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիգայ»ի հիմնը, պոլիֆոնիկ, հարմոնիկային տէմբրով էտյուտ ընելու է հիմակուց : Սա մի լեկիդիմիստական եւ լոգիկական պարտաւորութիւն է ;

— Հոն մեր պարտաւորութիւնը կատարելու պատրաստ ենք :

— Սովետ Հայաստանում, բոլոր դեկրետները եւ բիւլլըդենները այդ մոտիվով դեկլարացիա են անում : Մենք պարտաւոր ենք մոմենտը նկատի առնել : Լոգիկան այսպէս է պահանջում :

— Եղբա՛յր, դուք…

— Սովետ Հայաստանի մէջ, եթէ չենք ուզում սատիրիկայի ենթարկուել, մորալ պրոբլեմները պէտք է նկատի առնել՝ ինտելիգենցիայի շարքերում տեղ բռնելու համար, պէտք է հետեւիլ լեզվական էվոլիւցիայի : Եթէ ոչ, օպպոզիցիա ըրած կը լինինք…

— Ընկե՛ր, այս խօսած լեզուդ հայերէ՞ն է :

— Այո՛, հայատառ է : Այսօր, Սովետ Հայաստանում, դեկլարացիա են բաց թողել, որ քաղաքացիները կոնստիտուցիայի օրէնքները, լեկիդիմական կերպով եւ առանց ռեզերվի ակկոմպլի անելու են, ի սէր ռէվոլիւցիայի եւ մորալ պրոբլեմների : Մեր հին կլասիկ լեզուն պէտք է թողնել մի կողմ : Ինտելլիգենտ կլասը իր բոլոր ճյուղերով մոբիլիզացիայի է ենթարկուած, ֆրոնտ է կազմած՝ առանց օբսկուր տենդենցի : Կոնֆերանսներ է սարքած այդ առթիւ : Ամբողջ Ռեսպուբլիկայում, լեզվի սենթեզը, ռեալիստ ֆոնտի վրայ առաջ է քշվում : Նշանաւոր ակադեմիկոսներ, օպտիմիստ կերպով, ներկայ էպոխի, պրոկրէսիվ մոմենտի մասին ոչ մի օպպոզիցիա ցույց կըտան :

— Խնդրեմ, հայրենակից, քիչ մը …

— Մի քիչ պասիանս, հիմա աստօ պիտի վերցնենք ու կինօստուտիա պիտի գնանք : Հոն յաւ մի կոմեդիա տեսնելու ենք : Օրվա ֆիլմը կարճամետրաժ մի գեղեցիկ պէյզաժ է : Կինօռեժիսորն է մեր ընկեր Հովիկը : Սա մի կարող սցենարիստ է, օպերատորական մեծ հատկութիւններով : Նա կադրեր է պատրաստում էկրանի համար : Թէ տրամատուրգայի, թէ կոմետիայի մեջ կոմպլէ ռեժիսոր է :

— Հիմա պիտի խենդենա՛մ . կարճ կապէ : Պատերազմէն ի՞նչ լուր :

— Ախր ի՛նչ պատերազմ : Հաշտութեան կոնֆերանսները սկսել են արդէն : Գեներալներ, մայորներ, լէյտենանտներ, սերժանտներ,, տիվիզիաներ, սոլտաթներ՝ զավթիչներու խերն անիծելէ ետքը, բոլորն էլ տուն են մտել : Հիմա, պոետները, օպտիմիստ պոեզաներ են գրում : Էվակուացուածները մինստրութեան դեկրետով իրենց տներն են գնում : Դիպլոմացիան, տերրիտորիալ եւ ֆինանսական նյութերով զբաղված է : Լիմիտային խնդիրները մեծ տեղ են գրաւում նրանց կոնֆերանսների եւ սէսիաների մէջ :

— Ո՛ւֆ…

— Դուք մի ռեակցիոներական տիպ էք : Էվոլիւցիայի մասին գաղափար չունեք :

— Լա՛ւ, շատ լաւ, կ'ընդունիմ, բայց…

— Դա մի սիմպտոմատիկ ֆէնոմէն է : Ռենտգինոդիագնոստիկայի եւ խիրուրգիայի պետք է ենթարկել ձեզ : Դուք պետք է, ֆիզկուլտուրայի հետեւիք : Հարմարութիւն էլ ունեք, մի օր կարող էք չեմպիոն դառնալ՝ կիմնաստիկայի եւ սպորտի կարրիերում :

— Ներեցէք : Հօրեղբօրորդիիս քենիին տղան հիւանդ է, տեսութեան պիտի երթամ, ուշացայ : Մնաք բարով :

— Բարով գնաք : Սպասիր, մոռացայ : Մեր Պեծակին հետ քեզ կ'ուղարկեմ Սաչիմիչի «ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼ ՊՐՈԲԼԵՄԸ, ՍՈՑԻՈԼՈԳԻԱՆ, ԴԻՊԼՈՄԱՍԻՆ ԵՒ ՄԱՏԵՐԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՕՊՑԵԿՏԻՎԸ գիրքը : Սա մի կուռ տեսութիւն է, կարդացէք եւ վերադարձուցէք ինձ :

Կ. ՊԵՏՐՈՒՇ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ»

Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեան վերջերս այս անունով անգլերէն գիրք մը հրատարակեց Մ. Նահանգներուն մէջ, ուր կը զբաղի գիտական դասախօսութիւններով : Ջերմապէս գնահատուած՝ իբրեւ քաջ բիւզանդագէտ, օրիորդը, որ Եւրոպայի մէջ ալ կարեւոր աշխատանքներ կատարած էր հայկական արուեստի մասին, այժմ կը դասախօսէ Ուէլըզլի Գոլէճի մէջ : (Նախապէս շարք մը դասախօսութիւններ կատարած էր ամերիկեան զանազան համալսարաններու մէջ) :

«Հայրենիք»ի աշխատակիցներէն Գ. Գրիգորեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Օր. Տէր Ներսէսեանի գործի մասին, որ հրատարակուած է Բարեգործականի միջոցաւ, Մելքոնեան Ֆոնտով.—

Գիրքը կը բաղկանայ հինգ գլուխներէ, — 1. Պատմական քննութիւն.— 2. Կրօնական հակամարտութիւններ . — 3. Հայկական ճարտարապետութիւն.— 4. Հայկական նկարչութիւն.— 5. Մատենագրութիւն - ժամանակագրութիւն :

Կրօնական հակամարտութեանց գլուխին մէջ, հեղինակը հմտօրէն կ'ապացուցանէ թէ Հայաստան ինչպէս պայքարած է, պահելու համար իր անհատականութիւնը, հակառակ իր աշխարհագրական դիրքին, որ զինքը ձգած է մէկ կողմէ մոլեռանդ եւ աշխարհակալ Բիւզանդիոնի, միւս կողմէ արաբ, սելճուկ եւ մոնկոլ խուժաններու հեղեղին միջեւ : Հայերը, բազմաթիւ կայսրեր եւ զօրավարներ տալով հանդերձ, չեն կրցած ապահովել բիւզանդական կայսրութեան բարեացակամութիւնը եւ զինակցութիւնը :

Ճարտարապետութեան նուիրուած գլուխին մէջ՝ Օր. Տէր Ներսէսեան կը յայտարարէ, որ Հայաստան մեծապէս նպաստած է եկեղեցիի գոթական ճարտարապետութեան զարգացումին : Փրոֆ. Մառի եւ ճարտարապետ Թորամանեանի՝ Անիի մէջ կատարած պեղումներն ալ կը զօրացնեն այս տեսութիւնը, ինչպէս եւ աւստրիացի գիտնականՍտրժիկովսքի :

Հայ նկարչութեան յատկացուած գլուխն ալ շատ հրահանգիչ է : Օր. Տէր Ներսէսեան կը ջանայ երեւան հանել զարդարանքներու, չարժառիթներու եւ պատկերագրութեան այնպիսի մանրամասնութիւններ, որոնք զուտ հայկական են եւ կը յաջողի հաստատել որ անոնք ուրոյն տեսակ մըն են : Կրնամ աւելցնել որ՝ Հայ ձեռագրերու պատ-

տաուն խորը : Անոնց երգին մէջ կեանք մը կար, սէր մը կար, խորհուրդ մը կար… Օր մըն ալ, երբ ծառերը կ'օրօրուէին ուժեղ ու սաստիկ հովէ մը ու երկնքէն սեւ ամպերու կարաւան մը կը սահէր դանդաղ, կաքաւները ձգեցին ձորակը եւ թռան դէպի իրենց բոյնը, հաւկիթներով լեցուն : Ցըռփալէն վար իջան, բոյնին մօտ : Էգը ուղղուեցաւ դէպի բոյնը եւ տոսկումով կանդ առաւ : Իրենց բոյնին մէջ, սեւ գլուխ մը վեր ցցուեցաւ ու սկսաւ փչփչալ : Կաքաւները անհանգիստ՝ ցատկեցին խոշոր քարի մը վրայ ու սկսան դիտել բոյնը : Սեւ գլուխը, բարակ լեզուն դուրս ձգած՝ կը փչփչար եւ այս ու այն կողմ կը դարձնէր : Էգը մղկտալ սկսաւ, արուն՝ դողահար, ձայնեց.— Օ՛ձը, օ՛-ձը, սեւ օձը…

— Հաւկիթնե՛րս, մեր բո՛յնը, մեր տունը… էգն էր, վիրաւոր սրտով ու սարսափահար, կ'ողբար իր հաւկիթները, իրենց բոյնը, որուն համար այնքան երգեր հիւսած էին, այնքան թռիչքներ կատարած… Հովը կը փչէր, սեւ ամպերը աւելի ցած կ'իջնէին ու օձը միշտ ծալլուած էր բոյնին մէջ : Արու կաքաւը, քարին վրայ կեցած, խեղդուկ ձայնով պոռաց օձին .

— Անբարտաւան, ծոյլ, ոճրագործ, ի՞նչ գործ ունիս մեր տան մէջ, մենք ի՞նչ ըրած ենք քեզի, ելի՛ր, ելի՛ր, ելի՛ր մեր տունէն…

Օձը անտարբեր՝ գլուխը խոնարհեց ու ձայնը կտրեց : Արուն կը ցատկէր հոս ու հոն, սակայն, անզօր էր, մինակ էր, ուժը չէր հասներ սեւ օձին : Ու այս անգամ, էգն էր որ, սրտաճմլիկ, թեւերը վար ձգած կ'անիծէր օձը .

— Սե՛ւ օ՛ձ, սե՛ւ օձ, տունդ քանդուի, փորիդ մէջ մըջիւններ ման գան, մեր մեղքն ի՞նչ էր որ եկար մեր բոյնը նստար, մեզի կը սպառնաս : Ու նաչխուն գլուխը երկինք յառած, էգ կաքաւը մըրմնջեց.— Տէ՛ր, տէ՛ր, դուն դթա մեր վրայ, դուն օգնէ մեզի, մենք տկար ենք, մենք փոքր ենք, տես, տէ՛ր, տես, քու ստեղծած օձդ ինչ ոճիրներ կը գործէ, ինչ հրէշ է…

Ու իր գեղեցիկ գլուխը վար ծռած, կը հեծկլտար խոտերուն վրայ : Արուն աւելի բարկացած, կտուցը բացաւ ու խօսեցաւ .

— Տէր չունինք, կնիկ, մենք տկարներ ենք, տէրն ալ օձին հետ է, ուժն ալ անոնց հետ, այլապէս, օձը ի՞նչ գործ ունէր մեր բոյնը գալու եւ անամօթաբար հոն ծուարելու :

Էգին սիրտը փլաւ, լացաւ, հեկեկաց ու դառնօրէն մրմնջեց .

— Տէր, եթէ օձը կար՝ ինչո՞ւ ստեղծեցիր մեզ .

Հովը սաստկացաւ, փոթորիկ մը բռնեց լեռ ու ձոր, եւ սեւ ամպերը ծունկի եկան սարերու գլխին : Կաքաւները սրտամորմոք քարին տակ կեցած, կը դիտէին իրենց բոյնը, ուր ծալլուած էր սեւ օձը : Անձրեւը սկսաւ ու հեղեղի նման վար կը թափէր : Օձը քաշուեցաւ բոյնէն, խոտերու մէջ կ'երկննար ու փչրտալէն կ'առաջանար : Կաքաւները դողահար կը դիտէին անոր հրէշային երթը : Անձրեւը միշտ կ'իջնէր, թրջելով կաքաւներուն նաչխուն թեւերը : Ու երբ օձը բաւական հեռացաւ՝ անոնք, խիստ երկչոտ ու ծանրաքայլ՝ մօտեցան իրենց բոյնին, նայեցան ու սկսան կչկչալ, տխուր ու չարչարուած աչքերով : Բոյնը պարապ էր, չար օձը կլլած էր անոնց հաւկիթները ու մարսելու համար՝ նստած էր կաքաւներու բոյնին մէջ : Էգը հեկեկաց.— Ձկա՛ն հաւկիթներս… Արուն ձայն չհանեց, սակայն, երկար, շատ երկար նայեցաւ այն բոյնին որուն համար այնքան չարչարուեցան, այնքան աշխատեցան ու ամէն մէկ շիւղի համար երգ մը երգած, տաղ մը շնչած էին :

Իսկ հիմա… պարապ ու աւեր, թափուր եւ պղծուած…

Թրջուած, տնաւեր ու ընկճուած, կաքաւները իրարու նայեցան, չիւ չիւ ձայներ հանեցին ու թռան դէպի լեռները : Անոնք որոշեցին հեռանալ այդ տեղերէն, երթալ աւելի հեռուները ուր օձ չկար, եւ իրենց բոյնը չէր սրբապղծուեր :

×

Կաքաւներու թափուր բոյնը քանդուած էր հովերէն ու մեռելային լռութիւն մը իջած հովիտին մէջ : Երգի ձայն չէր լսուեր : Սեւ օձը, կաքաւներէն զատ կլլած էր հաւկիթները լօրերու, արտոյտին, յոպոպին ու ճնճղուկներուն : Ծոյլ ու դողուն, ան մտած էր շատ մը բոյներ ու հաւկիթները կլլելէ վերջ, քանդած էր զանոնք : Դարանակալ ու սողուն՝ կ'աւրէր ամէն ինչ, եւ սարսափ ձգածէր հովիտին մէջ ու սարերուն վրայ : Գարնանային օր մը, սեւ օձը կը սողար ցորենի կանանչ արտի մը մէջ : Ուրո՞ւ բոյնը պիտի քանդէր դարձեալ : Կը ծալլուէր, կ'երկննար, նորէն կը ծալլուէր ու փչփչալէն թաւալ կուգար ցորենի արտին մէջ, պառկեցնելով նորահաս ծիլերը, դեռատի խոտերը : Թեւաւոր թռչունները զինքը տեսան եւ ճիւ ճիւ աղաղակելով փախան հեռուները : Օձը միշտ կը սողար, սատանի նման բարակ լեզուն դուրս ձըգած : Որս կը փնտռէր : Ան աչքերը սրած կը նայէր աջ ու ձախ, թուփերուն տակ, խոտերուն մէջ, որպէսզի նոր զոհ մը գտնէ, նոր ոճրակէզ մը կազմակերպէ… Երբեմն մինչեւ մէջքը շտկած՝ կուրծքը դուրս կը հանէր թաւ կանանչներէն ու սուր աչքերով կը նայէր չորս դին, յետոյ կրկին վար կ'առնէր ու կծկուելով կը շարժէր, կը սուլէր : Օձը կը սողար բերանը արեւին դէմ բացած, երբ, յանկարծ, հսկայ թեւերով բան մը իր վրայ կը դառնար միջոցին մէջ : Ուզեց կծկուիլ, ուզեց գլուխը պահել ու դաղտադողի նայիլ վերը, օդին մէջ դարձող լայն թեւերուն : Սարսափ մը ինկաւ իր երկարող մարմնին մէջ, պոչը կը խաղցնէր, կ'ուզէր գլուխը պահել, չտեսնելու համար ահաւոր թեւերը որ կը դառնային իր վրայ, ամպի մը նման ահեղ կերպարանքով :

Երկնցաւ, կ'ուզէր սողալ, ծակ մը գտնել եւ կորսուիլ մէջը : Բայց, վերէն լայն թեւերը վար իջան, հով հանեց ու ցորենի կանանչ ծիլերը կ'օրօրուէին : Օձը փորձեց փչրտալ, կծկուիլ ու պաշտպանուիլ, սակայն ի զուր, երկայն կտուց մը իր պոչէն բռնած, վեր հանեց, օդին մէջ բարձրացաւ ու քանի մը անգամ շրջան ընելէ վերջ, կտուցը թող տուաւ եւ օձը, նետուած պարանի մը պէս վար կը թափէր չոր ու պինդ ճամբու մը վրայ :

Օձին մարմինը փշրուեցաւ : Բերնէն սեւ արիւն կ'ելլէր, կ'ուզէր շարժիլ, բայց չէր կրնար, կ'ուզէր սուլել, բերանը չէր բացուեր, այլ սեւ ու թանձր արիւն մը կը ծորար այն բերնէն՝ որ կլլած էր հաւկիթները լօրերուն, կաքաւներուն եւ զանազան թռչուններուն : Արագիլը վար իջաւ, նայեցաւ իր զոհին վրայ ու հպարտութեամբ կրկին վեր բարձրացաւ : Օձը կը սատկէր, ճանճերը սկսան իջնել իր արիւնոտ բերնին վրայ : Մրջիւններու կարաւան մը կը քալուէր դէպի սատկած օձը՝ չոր ու ցամաք ճամբուն վրայ : Ծառերուն մէջ կը լըսուէր թռչուններու դայլայլիկը եւ արեւը ոսկէ փոշի ցանած էր արտերուն վրայ ու առուակներէն հոսող ջուրերուն մէջ : Բնութիւնը կը խայտար գեղեցիկ խորհուրդներով :

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

կերպաւորումին համար Օր. Տէր Ներսէսեան ի-րական փորձագէտ մըն է՝ քիչ մրցակիցներով եւ քանի չէ հրատարակուած Կիլիկիոյ կաթողիկոսին՝ Գարեգին արք. Յովսէփեանի Հայ մանրանկար-չութեան հարուստ հաւաքածոն, հայ նկարչու-թեան մասին միակ ամբողջական ուսումնասիրու-թիւնը կը գտնենք այստեղ: Կրնայ պատահիլ, որ իր ոգեւորութեան մէջ Օր. Տէր Ներսէսեան նկատի առած չըլլայ արաբ եւ չին նկարիչներու ազդեցու-թիւնը հայ գրքի պատկերազարդումին վրայ, սա-կայն նկատելով որ բազմաթիւ հայ նկարիչներ աշ-խատած են արաբ եւ թերեւս մոնկոլ վարպետներու մօտ, այդ ազդեցութիւնը կրնայ եղած ըլլալ բոլո-րովին անուղղակի:

«Հայաստան եւ Բիւզանդական կայսրութիւ-նը» գիրք մըն է, որ իւրաքանչիւր Հայ պէտք է կարդայ, որովհետեւ ան տրամադրելի լաւագոյն ուսումնասիրութիւնն է հայ արուեստի մասին:

ՀՆԴԻԿՆԵՐԸ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԵՂԱՆ

30 ՍՊԱՆԵԱԼ, 500 ՎԻՐԱՒՈՐ

Պոմպէյէն կը հեռագրեն թէ Հնդկական նաւա-տորմին ըմբոստութիւնը վերջացաւ չարաթ առ-տու, մարտանաւի մը մէջ գումարուած ժողովէ մը վերջ: Ըմբոստներ որոշեցին վերսկսիլ աշխատան-քը: Այս արդիւնքը ձեռք բերուեցաւ գործադուլի յանձնախումբին եւ Հնդկաստանի Ազգ. Ժողովին անդամներէն Փաթէլի միջեւ կատարուած խորհր-դակցութենէ մը վերջ:

Անգլիոյ վարչապետը այս առթիւ զեկուցում տալով երեսփ. Ժողովին մէջ, պարզեց ամբողջ ան-ցուդարձը: Ապստամբները 14 հոդինոց պատուի-րակութիւն մը ղրկած էին անգլ. հրամանատա-րին, պահանջելով,— Արագ արձակում զինուոր-ներու, համաձայն տարիքի եւ ծառայութեան շըր-ջանի, պատիժ մարտանաւի մը հրամանատարին որ գէշ վարուած էր նաւաստիներուն եւ ենթասպա-ներուն հետ. հաւասար վճարում եւ ընտանեկան նպաստ. լաւ սնունդ եւն.: Վարչապետը ըսաւ թէ Հնդկաստանի Ազգ. ժողովին կուսակցութիւնը չէ մասնակցած ըմբոստութեան, «սակայն ձախա-կողմեան տարրեր եւ համայնավարներ կը ջանան համակրանք շահիլ: Ազդարարուեցաւ ըմբոստնե-րուն թէ միայն անպայման անձնատրութիւն կըր-նան ընդունիլ»:

Թերթերը կը գրեն թէ ուրբաթ օր բուռն կռիւ-ներ տեղի ունեցան Պոմպէյի փողոցներուն մէջ, անգլ. զօրքին եւ Հնդիկներու միջեւ: Հնդկական անթելը հաղորդեց թէ սպաննուած են աւելի քան 30 հոգի, վիրաւորուած՝ 500 հոգի, որոնց 100ը ծանրապէս: Ոստիկանութիւնը հրամայեց տունե-րէն դուրս չելլել իրիկուան ժամը 9էն մինչեւ առ-տուան 6ը, 15 օր: Միեւնոյն ատեն տեղի կ'ունենար նաւամարտ մը, որ տեւեց 25 վայրկեան:

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, բարեկարգու-թիւնը վերահաստատուած է Գահիրէի մէջ: Էլ-Ազհարի համալսարանին ուսանողները ժողով գու-մարելով հազարամեայ մզկիթին մէջ, ազահանդէս մը կատարեցին ի յիշատակ Եգիպտացի զոհերուն եւ կրակոտ ճառեր խօսեցան: Եգիպտացի զինուոր-ներ կը հրջին քաղաքին մէջ, խափանելու համար որ եւ է նոր ցոյց: Ֆարուք Թագաւորը ներկայա-ցուցիչ մը ղրկելով անգլիացի 84ամեայ եպիսկո-պոսին, ցաւակցութիւն յայտնեց անոր եկեղեցիին եւ տունին վրայ կատարուած յարձակման առթիւ: Գահիրէի բրիտանական դեսպանն ալ վարչապետին ներկայանալով, բողոքեց Անգլիացիներու դէմ կատարուած յարձակումներուն համար: Անգլիա-ցիներէն վիրաւորուած են միայն երկու կառա-վարներ: Նիւթական վնասը կը հաշուեն 50.000 սթերլին:

Թերթերը կը գրեն թէ յարաբերութիւնները չատ լարուած են մանաւորապէս անոր համար որ Եգիպտացիներու արիւն **Թափեցաւ**:

Պաղեստինի մէջ ալ կացութիւնը միշտ պղտոր է: Ուրբաթ օր չորս պայթիւններ տեղի ունեցան Թէլ - Ավիվի մէջ: Երեք Հրեաներ սպան-նուեցան ուրիշ վայրի մը մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ դիկտատորը, Ֆրանքօ, դնդակա-հարել տուաւ տասը հանրապետականներ, որոնց երեքը մասնակցած էին Ֆրանսայի դիմադրական պայքարին (Քրիսթինօ Կարսիա եւն) եւ որոնց հա-մար բարեխօսած էր Ֆրանսական կառավարութիւ-նը: Այս լուրը խոր յուզում պատճառեց Ֆրանսայի մէջ: Սահմանադիր ժողովը բանաձեւ մը քուէար-կելով իր զայրոյթը յայտնեց եւ պահանջեց խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Միայն աջակողմեան երեսփոխանները ձեռնպահ մնացին: Մամուլը կը պահանջէ խզել յարաբերութիւնները «մարդասպանին հետ»: Բրիտանական կառավա-րութիւնն ալ իր դժգոհութիւնը յայտնեց:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՏԻԿԻՆ Զ. ՇԱՆԹԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փետրուար 16ին Salle J. Goujonի մէջ հաւաք-ուածքին Ֆր. Կապոյտ Խաչի բոլոր մասնաճիւղե-րուն ներկայացուցիչները,իրենց յարգանքը արտա-յայտելու համար ողբացեալ Տիկին Շանթի մահ-ուան առիթով:

Շրջ. Վարչութեան կողմէ Տիկին Տ. Մխաք-եան բացաւ հաւաքոյթը, հրաւիրելով ներկաները յոտնկայս խոնարհիլ Ֆր. Կապոյտ Խաչի ամէնէն հաւատաւոր, գործունեայ, համեստ եւ բոլորին սիրելի Տիկին Շանթի հեռաւոր շիրմին առջեւ:

Տիկին Ա. Շահլամեան չատ գեղեցիկ կերպով ներկայացուց մեր ընկերուհին իբրեւ մայր, իբրեւ հանրային գործունէութեան նուիրուած կին, իբ-րեւ անմնան խաչուհի, որ մինչեւ իր մահը,Պոլիս, Փարիզ, թէ Պէյրութ իր ժրաջան գործունէու-թեամբ օրինակելի պիտի մնայ բոլորիս համար:

Պ. Հրաչ Զարդարեան վերլուծելով Պ. Լ. Շանթի գրականութեան մէջ հայ կնոջ դրական տիպարները, հետեւցուց թէ անոնք կենդանի, ի-րական եւ բաբախուն են անոր համար որ Լեւոն Շանթի իր քով ունեցած է չատ դրական տիպար մը հայ կնոջ յանձին Տիկին Շանթի:

Օր. Նիզամեանի նուագած Շօփէնի մահերգը ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Վերջին խօսողն էր Տիկին Է. Բիւզանդ որ պարզեց այն դերը զոր Տիկ. Շանթ կատարեց իր գրագէտ ամուսնոյն քով, ան-հուն զոհաբերութեամբ եւ գիտակից նուիրումով, որպէսզի Լեւոն Շանթ կարենայ տալ հայ գրակա-նութեան իր գեղեցիկ տուրքը:

Սգատօնը փակուեցաւ խոր յուզման մէջ: Այս առթիւ եղան նուէրներ Իսկի դարմանատան, որ այսուհետեւ պիտի կոչուի իր անունով, ինչպէս եւ ի նպաստ Լիբանանի Օգնութեան Խաչին «Պնակ մը կերակուր»ի ձեռնարկին, զոր Տիկ. Շանթի նախա-ձեռնութեան կը պարտին եւ որուն անունով Ամե-րիկայի Կեդր. վարչութիւնն ալ հանգանակութիւն մը կր կատարէ: — Ներկայ մը

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ 28րդ տարեդարձին առ-թիւ, Սահմանադիր ժողովը մեծարանքի ցոյց մը կատարեց ուրբաթ օրուան նիստին մէջ: Այս առ-թիւ ժողովին նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիօլ ճառ մը խօսելով, «Ֆրանսական ազգին եւ Ազգ. Ժողո-վին եղբայրական բարեմաղթութիւնները եւ ե-րախտագէտ մեծարանքը յայտնեց Խորհրդային Միութեան հերոսական բանակին եւ քաջարի ծո-ղովուրդներուն, անոնց ներկայացուցիչներուն եւ ականաւոր մարէչալ Սթալինի»: Նախագահը մի-եւնոյն ատեն փառաբանեց դաշնակից բանակները եւ Ֆրանսայի Դիմադրական Ճակատին եւ Փրկու-թեան բանակին զինուորները:— Սպարապետ Սթալին այս տարեդարձին առթիւ խօսած ճառին մէջ թելադրեց աւելի զօրացնել կարմիր բանակը, որպէսզի այլեւս ոչ մէկ պետութիւն համարձակի յարձակիլ Խ. Միութեան վրայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Կարմիր Մահիկը ուտելիք պիտի ղրկէ Հունգարիա, նկատի առնելով սովի վտան-գը: Փէշթայի նախկին դեսպանը այս ձեռնարկին գլուխն անցած է:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պահանջեց վերադարձնել Աւստրիոյ Ֆրանսական շրջանը ապաստանած պալթեան տարագիրները: Ամերիկեան շրջանին մէջ ալ հազարաւոր պալթեան տարագիրներ կը գտնուին, բայց հրամանատարութիւնը կը մերժէ զանի վերադարձնել, բացի պատերազմի ոճրա-գործներէն: 75.000 կը հաշուեն ամերիկեան շրջա-նի պալթեան տարագիրները, որոնք օգնութիւն կը ստանան,ինչպէս ուրիշ հազարաւոր տարագիրներ:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ կառավարութիւնը ստացած ըլլա-լով Խ. Միութեան բողոքագրին պաշտօնական բնագիրը, դիտել կուտայ թէ խնդիրը չատ աւելի ծանր է քան կ'ենթադրեն Մոսկուայի մէջ: Քանա-տայի մէջ զայրոյթ պատճառած են Մոսկուայի վերադրումները, որոնց պատասխանը պիտի տըր-ուի մօտ օրէն: Մոսկուայի «Իզվեստիա»ն ալ բուռն խմբագրական մը հրատարակեց Քանատայի կա-ռավարութեան դէմ: Քանատայի մէջ դիտել կու-տան թէ Մոսկուա խոստովանած է իր յանցանքը, քանի որ ետ կանչեց զինուորական կցորդը:

ԺՈՐ. ՔԷՕՆԻԿ ընդունելով Պերլինի մամուլի ներկայացուցիչները, ըսդեց թէ Ֆրանսա հաս-տատ կը մնայ իր պահանջին վրայ,— նախ ճշդել Գերմանիոյ արեւմտեան սահմանը, միջազգայնա-ցնել Ռուրի շրջանը, յետոյ կեդր. կառավարու-թիւն մը հաստատել Գերմանիոյ մէջ:

ՌՈՒՐԻ ԱԾԽԱՀԱՆՔԵՐՈՒՆ մէջ մնացած են 440 բանուորներ, որոնց ազատումը անկարելի կը համարուի այլեւս: Արկածեալներէն երեքը անգ-լիացի քննիչներ են:

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ Ուաշինկթըն պիտի մեկնի երեք-չաբթի օր, տնտեսական աջակցութիւն խնդրելու համար:

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԸ, սինէմաները եւ սրճարաննե-րը պիտի կրնան բաց մնալ մինչեւ ժամը 12.30:

ՆՈՐ ԿԱՐՏԻՆԱԼՆԵՐԸ իրենց մատնիները ստացան ուրբաթ օր, Պապին ձեռքով եւ այսպէս վերջացան այն արարողութիւնները որ կը տեւէին մէկ չաբաթէ ի վեր: Միեւնոյն ատեն Պապը զատ զատ կատարեց «բերանը գոցելու եւ բանալու» ա-ւանդական արարողութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»ի Փարիզի մասնա-ճիւղին դասախօսութիւնը՝ Երկուշաբթի 25 Փետր. ժամը 8.30ին, Stutdio Caumartinի մէջ: 19 rue Caumartin, métro Madeleine: Կը խօսի Պ. Մկրտիչ Պար-սամեան: Նիւթը՝ Սիամանթոյի կեանքն ու գործը:

ՕՐ. ՀՐԱՆՈՅՇ ԳԱԶԱԶԵԱՆ, որ 1933էն ի վեր Փարիզի Institut de Secrétariatին մէջ (Սոսիէթէ Սա-վանթ) կը պաշտօնավարէ իբրեւ ուսուցչուհի մե-քենագրութեան եւ սղագրութեան, յիշեալ հաս-տատութեան տնօրէնութեան կողմէ վարձա-տրուած է երկոտասանամեայ պաշտօնավարու-թեան արծաթ չքանշանով:

Տարեկան մեծ համերգ

ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ, կիրակի, 17 Մարտ ժամը 5ին, Gaveauի սրահը, ժողովրդա-կան հին եւ նոր երգերու բացառիկ յայտագրով:

ՇԱՎԻԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Մ. Սարգիսեան կը նուիրեն 200 Ֆրանք Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Որդիք Պէրպէրեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս հինգշաբթի Մարսէյլ Սէն Ժէրոմի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի ողբացեալ ԱՆՆԱ ԵՒ ԳԱՌՆԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆՆԵՐՈՒ յիշատակին: Կը հրաւիրուին ազ-գականներն ու բարեկամները:

Դերասան Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

կը խաղայ պատմական գործ մը, ՏՕՆ - ԺՈՒԱՆ թատերգութիւն 5 արար (Մօլիէռ), փարիզահայ դերասաններու ընտրանիին հետ: Մարտ 4ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna): Գիները՝ 200, 100 եւ 50 Ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին սովորա-կան վայրերը եւ կազմակերպութեան մօտ: K. Dervichian, 32 rue des Ecoles, Paris, (Tél. Odé. 17-00):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Գրիգոր Կոյպաշեան (Թո-քատցի) կը փնտռէ հօրեղբայրը Յակոբ Կոյպաշ-եան եւ հօրաքոյրը (նախկին անունը Էլմօն Կոյ-պաշեան, Թոքատցի) որ կը գտնուի Նիւ Եորք, Տեղեկացնել Ս. Սարգիսեանի, 31 Bd. des Grands Pins, St. Loup, Մարսէյլ: Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ 1915ի բռնագաղթին մէջ կոր-սուած երկու եղբայրներս, Յակոբ եւ Կղեմէս Պօրգուլթեան կամ Կրգինեան, զաւակներս Ռուբէնի եւ Թագուչ: Կը կարծուի թէ Եգիպտոս են: Իմա-ցնել Տիկին Նորա Ժամկոչեանի, (ծնեալ Պօր-գուլթեան կամ Էրգինեան Սթանոսցի), Chez Mme. Ezeguielian, 6 rue des Garceaux, Moulins (Allier): Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտա-տպել:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mardi 26 Février 1946 Երեքշաբթի 26 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4545-Նոր շրջան թիւ 274 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒ ԴԵՌ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ...

Կիրակի օրուան խմբագրականը տպուած էր արդէն, երբ ստացանք «Էջմիածին»ի 1945 Օգոս.—Սեպտ.—Հոկտեմբերի թիւը, որ կը պարունակէ պաշտօնական զեկուցումներ եւ ատենագրութիւններ, 1945 Յունիսի Եկեղեցական ժողովի մասին:

Գլխաւոր զեկուցումը, որ կը պատկանի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին — այն ատեն Տեղապահ — շահեկան տեղեկութիւններ կը պարունակէ 1941—1945 շրջանի գործունէութեան մասին: Եւ մանաւանդ գլուխ մը, որ կապ ունի մեր շօշափած հարցին հետ:

Պարզելով «Էջմիածնի տնտեսական ապահովութեան խնդիրը», Գէորգ Զ. կը բացատրէ.

— «Մայր Աթոռը տնտեսապէս ապահով էր, ունէր հարիւր հազար դեսիատին հողեր, անտառներ, մեծ քաղաքներում անշարժ կալուածներ, վեց միլիոնի չափ դրամագլխի տոկոսներ եւ տարեկան ոչ պակաս 100 հազար ռուբլու եկամուտ ոսկով, այլեւ եօթը (յո՛թը) գիւղի (գյուղի՛) իւղի (յուղի՛), պանրի եւ հացահատիկի եկամուտ»:

Ի՞նչ մնացած է այս հարստութենէն:

— «Այսօր նա ապաւինած է միայն Ս. Էջմիածնի, Երեւանի երեք եկեղեցիների եւ Լէնինականի մի եկեղեցու մոմավաճառութեան արդիւնքին, այլ եւ մկրտութեան, լուսագնի եւ զանձանակադրամներից գոյացած եկամուտին»:

Աւելցուցէք՝ Թիֆլիսի Ս. Գէորգ եկեղեցիին եկամուտը: Այս բոլոր եկամուտներով կարելի է պահել 10—15 վարդապետ եւ «մի կերպ կառավարել վանքը»: Բայց կառավարել Էջմիածինը առնուազն 20—30 միաբաններով, թեմերով, վանքերով, զանազան հաստատութիւններով, ճեմարանով, տպարանով եւայլն, — կը պահանջէ «տնտեսական ապահովութեան կայուն հիմք՝ բազա»:

— «Մեր երկրում մենք կալուածական ապահովութիւն ստեղծել չենք կարող, քանի որ պետական կառուցուածքին չի համապատասխաներ: Ապա ուրեմն, կարեւոր է տնտեսական բազա ստեղծել արտասահմանում՝ շնորհիւ դրամական եւ կալուածական նուէրների, կտակների եւայլն»:

Հարցը պարզ է,— Էջմիածնի պահպանութեան, բարեզարդութեան, բարգաւաճման հոգն ալ կ'իյնայ Արտասահմանի վրայ: Եւ կաթողիկոսը կը յուսայ թէ արտասահմանի հարուստներուն առատաձեռնութեան եւ հոգեւոր դասի ջանքերուն շնորհիւ, «կարճ ժամանակում կը ստեղծուի պատկառելի տնտեսական բազա»:

Էջմիածին գացող պատգամաւորները ժամանակին տեղեկութիւններ հաղորդեցին այս մասին, բայց բուն պատկերը նոր կը պարզուի: Գոնէ մեզի համար:

Այս տեղեկութիւնները կցելով Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի պահանջներուն, կրնանք հաշուել թէ որքան ծանր բեռ մը կ'իյնայ Հայկական Արտասահմանի վրայ:

Տակաւին չենք խօսիր Երուսաղէմի վանքին վրայ, որուն անչիջելի պարտքերու եւ գայթակղութեանց պատմութիւնը հատորներ կրնայ կազմել: Եւ այս՝ հակառակ անբաւ հարստութեանց, կալուածական եկամուտներու եւ մեծագումար նուէրներու:

Զենք ուզեր վիճաբանութեան դուռ բանալ, այս խնդիրները քննելով ըստ էութեան:

Մեր նպատակը՝ պարզապէս ներկայացնել պատկեր մը, որ սերտ կապ ունի Հայկական Արտասահմանի մտահոգութեանց հետ եւ կը պահանջէ լուրջ քննութիւն:

Ցոռետես չենք: Այս ժողովուրդը ամէնուն ալ կը հասնի քիչ-շատ: Ան դպրոց, եկեղեցի եւ հիւանդանոց, վանք եւ վանական պահած է եւ կը պահէ անհաշուելի տարիներէ ի վեր: Տասնոցներով, կտակներով, կալուածներով:

Խնդիրը հետեւեալն է,— Ի՞նչպէս կազմակերպել «դրամաշարժ»ը, որպէսզի կարելի ըլլայ ե՛ւ հաւասարակշռութիւն պահել, ե՛ւ տեսակ մը մրցակցութեան չվերածել հիմնական պահանջներու գոհացումը:

Անվերջ կոչեր ուղղել, դուռնէ դուռ իյնալ, իրար հրմշտկել,— այս բոլորը թերեւս ապացոյց են եռանդուն գործունէութեան, բայց ի վերջոյ տաղտկալի կը դառնան: Մանաւանդ եթէ տնտեսական տագնապ մը ծագի, եւ կամ գաղութները բոլորովին նոր կացութեան մը մատնուին, ներգաղթի եւ ուրիշ պատճառներով:

Շ.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչո՞ւ տուինք այս մանրամասնութիւնները: Հայոց պատմութիւնը կ'ողբայ Արշակունեաց գահի կործանումը: Ժողովուրդ եւ Եկեղեցի դարեր շարունակ արտասունք թափած են՝ նման հրեայ ժողովուրդին, որ մինչեւ այսօր կ'ողբայ Երուսաղէմի կործանումը:

Խորենացին իր ողբը գրած է այս շրջանը նկատի ունենալով:

Ղազար Փարպեցի կը դատապարտէ հայ իշխանները, որոնք նման Յակոբի որդիներուն (իրենց եղբայրը, Յովսէփ՝ ծախեցին եգիպտացի վաճառականներու) մատնեցին իրենց արքան անհաւատ Արեաց արքային ձեռքը:

«Եւ առեալ զինս իշխանացն Հայոց ի թագաւորէն Պարսից ընդ մատնութեանն Արտաշէսի, պատիւ եւ մեծութիւնս նման արծաթոյն զոր առին ընդ Յովսեփայ եղբարքն ընդ մատնութեանն Իսմայելացի վաճառականացն»:

Եթէ Ներսէսի անէծքն էր որ կատարումն էր հասած, ուրեմն նախարարները յանցաւոր չէին, քանի որ աստուածային տնօրինութեան գործիքներն էին միայն:

Սակայն Հայոց պատմութիւնը իր դատաստանը կատարած է, անոնց ԱՐԱՐՔԸ մատնութիւն համարած:

Ո՞վ էր որ պիտի սրբէր արատը նախարարութեան ճակատէն:

Եւ ահաւասիկ Վարդանանց պատերազմը, Արշակունեաց գահի կործանումէն ճիշդ 22 տարի վերջը:

Վարդանանցը ունի բազմակողմանի նշանակութիւն: Պարզ ճակատամարտ մը չէ ան:

Ժողովուրդը եւ եկեղեցին ոտքի է, Արեաց արքային եւ անոր քարոզած մազդէականութեան դէմ:

Եւ նախարարներ կ'ուզեն քաւել իրենց մեղքը, վերահաստատել ջանալով Հայոց գահը:

Եւ Վարդանանցը առաջին ապստամբութիւնն է այս ճամբուն մէջ, որուն վրայ հայ եկեղեցին ձգած է իր փիլոնը:

Քաղաքական անկախութեան կորուստէն վերջ, ան առաջին հակազդեցութիւնն է օտար լուծին դէմ: Նախարարները կ'ուզեն քաւել իրենց մեղները կուտան փաստեր, հաստատելով թէ անոնք ալ մեզի պէս կ'ըմբռնեն դէպքը:

Թովմաս, Թ. դարու պատմիչ, կուտայ անունը Վահան Արծրունի իշխանի մը,— «Այս այն Վահան է զոր թագաւորեցուցին նախարարք Հայոց յաւուրս սրբոյն Վարդանայ»:

«Իսկ թագաւորաբնակ տեղին մեծին Տրդատայ տան ի ձեռս Վահանայ Արծրունւոյ շինել նմա տուն թագաւորաց... Քանզի խորհեցան թագաւորացուցանել զնա ի վերայ Հայոց... բայց յետոյ անմիաբան գտեալ նախարարքն Հայոց թողին զոր խորհեցանն վասն թագաւորելոյ Վահանայ»:

Ինձ յայտնի չէ թէ Թովմա ո՞ւրկէ է քաղած այս տեղեկութիւնները: Գիտենք որ՝ Վարդան Մամիկոնեանի կուսակիցները զինքը թագաւորութեան տեղապահ կարգեցին, ինչպէս կը հաղորդէ Վարդան Պատմիչ:

Հաւանական է որ Վարդանի թեկնածութեան համաձայն չէր երրորդ մը, Վասակ Սիւնին, որ կ'ուզէր ԻՆՔԸ թագաւորել Հայոց վրայ եւ հաւանական է, եթէ այս իսկ պատճառով ան կը բաժնուէր Վարդանի եւ համախոհներու ուխտէն:

Այս ամէնը ենթադրութիւններ են միայն, զոր կ'արժէ հիմնաւորել, տարբեր լոյսի տակ դնելու համար Վարդանանց պատերազմը:

Իմ տեսակէտով, ասիկա առաջին ապստամբութիւնն է Հայոց, որու բուն նպատակն էր ձեռք ձգել կորսուած քաղաքական անկախութիւնը: Միայն թէ, ինչպէս Թովմա կ'ըսէ՝ «անմիաբան գտեալք նախարարքն Հայոց» չկրցան իրագործուած տեսնել նպատակը: Պարսկական բանակը խիկապէս ահեղ էր եւ փիղերով զօրացած: Այս ուժերուն դէմ ճակատելով Վարդան եւ իր ուխտակիցները տուին զմայլելի օրինակ մը քաջութեան, եւ անձնազոհութեան որու վրայ կը հիանանք մինչեւ մեր օրերը:

Այս ապստամբութիւնը առաջինը եւ վերջինը չէր, սակայն: Ասոր հետեւեցան ուրիշներ, միշտ նոյն նպատակի համար:

482 թուականին Վահան Մամիկոնեանն է, 572ին միւս Վարդան Մամիկոնեանը, աւելի վերջը Արաբներու օրով, կը շարունակուին անկախութեան պայքարները: Գրիգոր եւ Դաւիթ Մամիկոնեանները կռիւները, Բագրեւանդի մեծ ապստամբութիւնը (775) եւ տակաւին ուրիշներ, մինչեւ որ Աշոտ Ա.ի կը վիճակուի վերահաստատել «Թորգոմեան ազգի» արքայական գահը (886):

Ու հայ պատմիչները կ'ընդունին Աշոտի թագաւորութիւնը իբրեւ ազգային մեծ դէպք մը, իբրեւ վերանորոգումը ազգային հարստութեան: «Ի նորոգատուր թագաւորութեան բարձրացուցանէր զազգն Թորգոմեան», կը բնորոշէ Յովհաննէս, կաթողիկոս, Աշոտի մասին խօսած ատեն:

Ասողիկ եւս Աշոտի թագադրութեան կուտայ համազգային հանգամանք, կոչելով դէպքը «երրորդ նորոգումն Հայոց թագաւորութեան», առաջինը համարելով Հայկազեանց զարմը, երկրորդը՝ Արշակունեացը եւ երրորդ՝ Բագրատունեացը:

Հայ իշխանները, Հայոց աշխարհի թագաւորութիւնը միակամ եւ միախորհուրդ հաստատելէ վերջ, դարերէ ի վեր անոնց ճակտին խարանած մատնութեան մեղքը քաւած կ'ըլլային: Ըսինք՝ որ Խորենացին ողբով մը կը վերջացնէր իր դիրքը, Աշոտի թագադրութիւնը խնդութեամբ կը բանայ Հայոց պատմութեան երրորդ հատուածը:

Արշակունեաց գահի կործանումէն մինչեւ Աշոտ Ա., ինչ կռիւներ, ինչ սրբազան պայքարներ կատարուեցան այդ ճամբուն վրայ:

Վարդանանցը առաջինն է անոնցմէ, ան է որ կուտայ ազդանշանը «Անօրէն Պարսից լուծին դէմ» կռուելու:

Այս կերպ ըմբռնելով դէպքը, ան չի կորսնցներ իր հմայքն ու փառքը:

ՎԱՂԱՐՇ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԺՈՂՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեան, փետր. 23 թուականով.— Այսօր ժողով մը տեղի ունեցաւ Բազմարուեստեան թանգարանին մէջ: Ներկայ էին 500 հոգի, մեծ մասով Հայեր: Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Պրոֆ. Ա. Կ. Ճիվէլէկով (Ճիվէլէկեան), թղթակից-անդամ Խ. Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային եւ յայտարարեց թէ աշխարհի բոլոր Հայերը կը պահանջեն որ պատմականօրէն հայարնակ Թրքական հողերը վերադարձուին հայ ժողովուրդին:

Եգիպտոսի խլրտումները

Անգլ. կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղելով Եգիպտոսի կառավարութեան, զայն պատասխանատու կը նկատէ վերջին խռովութեանց եւ պահանջէ.— 1. Քննութիւն բանալ եւ ճշդել կարգ մը անձերու պատասխանատուութիւնը այս գործին մէջ.— 2. Հատուցում վճարել վնասուած անձերուն.— 3. Ապահովութիւն տալ թէ այս տեսակ դէպքեր պիտի չպատահին այսուհետեւ:

Ծանուցագիրը կ'աւելցնէ թէ Անգլիա որ եւ է բանակցութիւն պիտի չկատարէ Եգիպտոսի հետ, մինչեւ որ գոհացում չտրուի այս պահանջներուն: Կ'ըսուի թէ եգիպտական կառավարութիւնն ալ իր կարգին պահանջած է որ Անգլիա բացորոշապէս ճշդէ իր քաղաքականութիւնը Եգիպտոսի հանդէպ:

Շաբաթ օր հազարաւոր համալսարանական ուսանողներ ներկայանալով վարչապետ Սըտքի փաշայի պահանջեցին երեք օր փակել դպրոցները եւ համալսարանները, ի յիշատակ սպանեալ ցուցարարներու: 25.000 ուսանողներ որոշեցին երեք օր դասադուլ հռչակել, «վրէ՛ժ, վրէ՛ժ» աղաղակներով: Յետոյ պատուիրակութիւն մը ղրկեցին վարչապետին, որպէսզի բացորոշ յայտարարութիւն մը ընէ խռովութեանց մասին ուր անգլ. զօրքը կրակ բացաւ ամբոխին վրայ: Այս առթիւ փորձեցին նոր ցոյց մը կատարել Գահիրէի փողոցներուն մէջ, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց:

Ուսանողական Միութեանց վարիչները թելադրեցին Եգիպտոսի երիտասարդներուն անգլերէնի դաս չառնել, իսկ լրագրավաճառներուն պատուիրեցին անգլ. թերթ չգնել երկուշաբթի օր (երէկ), իբրեւ սուգի նշան:

Նոր դէպքեր Հնդկաստանի մէջ

Հնդկական տորմիղին ըմբոստութիւնը վերջացաւ անձնատրութեամբ, սակայն գործադուլը եւ խռովութիւնները կը շարունակուին Պոմպէյի մէջ: Մեծ յայտնութիւններ կը սպասուին այս ապստամբութեան առթիւ բացուած քննութենէն: Շատ մը բարձրաստիճան անգլիացի սպաներ ամբաստանութեան տակ են:

Վերջին լուրերու համաձայն, 250 հոգի սպաննուած եւ 1500 հոգի վիրաւորուած են Պոմպէյի կռիւներուն մէջ, երեք օրուան ընթացքին: Բնիկները կրակի տուած են ելեկտրական կառախումբի մը չորս վակոնները եւ մանարան մը: Զինուորները կրակ բացած են, աւարառութիւնները խափանելու համար: Շատ մը առեւտրական տուներու ապակիները խորտակուած են: Կարգ մը թաղերու մէջ ելեկտրական հոսանքը եւ հեռաձայնի գիծերն ալ կտրուած են: Ամբոխը կը սկի տուած է մեծ դրամատան մը մասնաճիւղը: Հեռագիր մը 300.000 կը հաշուէ բանթողներուն թիւը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, ծանր կռիւներ տեղի ունեցած են դեմոկրատ եւ կառավարական զինուորներուն միջեւ: Դեմոկրատ կուսակցութիւնը խնդրած է Սթալինէն չպարպել խորհրդային զօրքը:— Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ միայն 600 անգլ. զինուորներ մնացած են Իրանի մէջ եւ անոնք ալ հեռացած պիտի ըլլան մինչեւ մարտ 2 (շաբաթ օր), ինչպէս որոշուած էր :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնները հաւանեցան Փարիզի մէջ կատարել բանակցութիւնները, օտար զինուորներու պարպումի մասին :

ԵԿԱՄՈՒՏԻ ամենածանր տուրքը պիտի հաստատուի Գերմանիոյ մէջ, միջդաշնակցային իշխանութեանց որոշումով: Ժողովուրդը բաժնուած է երեք դասակարգի,— ամուրիներ, ամուսնացած կամ 65 տարեկանէն վեր քաղաքացիներ եւ զաւակի տէր անձեր: Ան որ 50.000 մարք եկամուտ ունի, պիտի վճարէ 35 առ հարիւր, իսկ 500.000էն աւելի ունեցողը՝ 65 առ հարիւր:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ շաբաթ օր բուռն կռիւ մը տեղի ունեցաւ ձախերու եւ միապետականներու միջեւ: Հրացանաձգութիւնը տեւեց գիշերը ուշ ատեն եւ երկու ռումբեր պայթեցան:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ կեղծ գնդապետ մը, Ֆիլիփ Քորնաք, 22 տարեկան, որ յաջողած էր Ապահովութեան Տեսչութեան տէր-տնօրէն դառնալ Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանի մէջ: Աջ - ձախ կը պատմէր թէ մեծ դեր կատարած է դիմադրական պայքարին մէջ: Համազգեստ կը հագնէր, կուրծքը զարդարած՝ բազմաթիւ պատուանշաններով: Կալանաւորը երկու կիներու հետ ամուսնացած ըլլալով, այդ յանցանքն ալ պիտի կցուի ամբաստանագրին: Ձերբակալուեցաւ ուրիշ կեղծ գնդապետ մը, որ կը զբաղէր... ինքնաշարժներ գողնալով:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ Փետր. 23ի նիստին մէջ, Կէօրինկի, Եօտլի եւ Ռիպպընթրոփի փաստաբանները պահանջեցին կարդալ նաեւ գերման կառավարութեան հրատարակած Սպիտակ Տետրակները, ճշդելու համար պատերազմի պատասխանատուութիւնները: Այս առաջարկին մասնաւորապէս ընդդիմացաւ խորհրդային դատախազը: Ռիպպընթրոփի փաստաբանը առաջարկեց կանչել կարգ մը վկաներ եւ մասնաւորապէս Պ. Չըրչիլը, որ ըսած է եղեր իրեն, պատերազմէն առաջ,— «Անգլիա պիտի կործանէ Գերմանիան, եթէ շատ զօրանայ»:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ հիւլէական գործին առթիւ, բանտարկուած են 11 այրեր եւ երկու կիներ, համաձայն վերջին լուրերու: Ուրիշ բազմաթիւ կասկածելիներ պիտի հարցաքննուին: Քննութիւնները պիտի տեւեն 2—3 շաբաթ եւ կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ: Կ՚ըսուի թէ կիներէն մէկը երիտասարդ աղջիկ մըն է, որ կը ծառայէր արտաքին նախարարութեան ծածկագրութեանց ճիւղին մէջ, միւսը՝ քանատացի սպայի մը կինը:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ կատարուած գնդակահարութեանց առթիւ, բողոքի ցոյց մը տեղի ունեցաւ շաբաթ օր, Ալմայի հրապարակին վրայ: Ձախակողմեան հոսանքները միաբերան կը պահանջէն օրէնքէ դուրս հռչակել Ֆրանքօն, խզել յարաբերութիւնները, ճամբել հիւպատոսները, որ եւ է ապրանք չղրկել եւն.: — Մինչ այս մինչ այն, 37 ընկերվարականներ եւս կը դատուին Սպանիոյ մէջ, իբրեւ դաւադիր պետութեան ապահովութեան դէմ: Զօր. Ֆրանքօ խորհրդարանէն վռնտեց վեց միապետական երեսփոխաններ, որոնց մէկը, Ալպայի դուքսը, Լոնտոնի նախկին դեսպանն էր: Ուրեմն պայքար թէ ձախին եւ թէ աջին դէմ...

100 ԿՐԱՄ ՍԱՌԱԾ ՄԻՍ Փետրուարի B6 կտրօնով եւ 150 կրամ խողեղէն Փետրուարի BB կտրօնով, Փետր. 25էն Մարտ 3ի շրջթուն:

ՀԻՆԳ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ պատիժը բանտարկութեան վերածուեցաւ: Մէկը՝ հրապարակագիր մըն է, Ռոպէռ տը Պօփլան, միւսները՝ ոստիկանական պաշտօնեաներ :

ՃԱՓՈՆՑԻ ԶՕՐ. ԵԱՄԱՇԻԹԱ կախուեցաւ Մանիլայի մէջ, Ամերիկացիներու կողմէ: Երբ հարցուցին թէ բելիք մը ունի՞, պատասխանեց, — «Պիտի աղօթեմ որպէսզի կայսրը երկար եւ երջանիկ կեանք մը ունենայ»:

15.000 ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ պիտի արձակուին, երեք միլիառ ֆրանքի խնայողութիւն մը ապահովելով :

ՄԱՐՏ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ արժէք պիտի ունենան հետեւեալ կտրօն - կէտերը եւ կտրօն տառերը, հիւանդեղէնի համար. Carte L.— H. I. J. K. N. O. կտրօն տառերը՝ իւրաքանչիւրը 30 կէտ.— Carte B.— L1 եւ H իւրաքանչիւրը 30 կէտ,— C. E կտրօն թիւ 8էն 10 (այսինքն 44 կէտ) եւ կտրօն - տառ D H I իւրաքանչիւրը 30 կէտ, V W X Y Z կտրօն տառերէն իւրաքանչիւրը 50 կրամ բուրդ հիւսելու համար: Carte J.— թիւ 83—103 կտրօն թիւեր (44 կէտ) եւ D H I կտրօն տառերը, իւրաքանչիւրը 30 կէտ են.:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ. — Ազգային դաստիարակութեան տեսակէտով մեր գաղութը կարելի է դասել առաջին գծի վրայ: Տարիներու ընթացքին, Տէսինահայը միշտ ալ եղած է մտահոգ իր զաւակներու հայեցի կրթութեան: Մինչեւ երկու տարի առաջ, հաւաքական ուժերով երբեք ձեռնարկներ չեն եղած դպրոցը ամուր հիմերու վրայ դնելու եւ զայն իր բարձրութեան պատշաճեցնելու: Սակայն, մասնակի, անհատական ձեռնարկներ կոթնած այս ու այն կազմակերպութեան բարոյական աջակցութեան, ջանացած են սահմանափակ միջոցներով մայրենի լեզուն ճանչցնել մեր մատաղ սերունդի մէկ մասին: Այս անհատական ձեռնարկներուն մէջ ամէնէն արժանաւորը պէտք է համարել Պ. Կալվին Պարսումեանի դպրոցը: Արդարութեան դէմ մեղանչած պիտի ըլլայինք եթէ լռութեամբ անցնէինք այս գնահատելի ձեռնարկին վրայէն: Տարիներու անխոնջ աշխատաքով, առանց որ եւ է բարոյական թէ նիւթական ակնկալութեան, Պ. Պարսումեան վառ պահած է կրթութեան ջահը իր տարաբախտ տիկնոջ գործօն աջակցութեամբ: Տասնեակներով երեխաներ ու պատանիներ անոնց կը պարտին հայեցի դաստիարակութիւնը: Այժմ, տռանձին, ան դարձեալ պարտականութեան գլուխն է եւ անվկանդ կը շարունակէ այդ հանրօգուտ գործը:

Ազգ. Միութեան հիմնադրութենէն ի վեր կրթական գործը դրուեցաւ իր հովանաւորութեան տակ: Տակաւին անցեալ տարի դպրոցը չէր կրնար գոհացնել մեր գաղութը իր սահմանափակ գործունէութեամբ: Այս տարեշրջանը աւելի բախտաւոր եղաւ, նախ՝ շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Փափազեաններու ներկայութեան, որոնք իբրեւ փորձ դաստիարակներ օգտակար պիտի հանդիսանան թէ դպրոցի վերելքին եւ թէ աշակերտական յառաջդիմութեան: Առոր ապացոյցը մէջտեղն է արդէն: Դպրոցը կը հաշուէ երկու հարիւրի մօտ աշակերտ եւ այս թիւը օրէ օր աւելնալու հակամէտ է:

Երկրորդ նշանակալից երեւոյթը այն է որ, դպրոցին շուրջ բոլորուած են բոլորը, առանց գաղափարի խտրութեան: Ազգ. Միութեան կողքին կանգնած են օժանդակ կազմակերպութիւններ, որոնք ոչ միայն որոշ նիւթական յանձնառութիւններ ստանձնած են, այլեւ իրենց ներկայացուցիչներով կազմած Կրթական Մարմին մը որ պիտի ջանայ դպրոցին պիւտճէն հաւասարակշռել: Կրթական գործը կը պահանջէ մօտաւորապէս հարիւր հազար ֆրանքի տարեկան պիւտճէ մը զոր դժուար է հայթայթել առանց գործակցութեան : Վստահ ենք որ այդ գործակցութիւնը եւ փոխադարձ վստահութիւնը պիտի շարունակուին յանուն նոր սերունդի փրկութեան :

Ֆր. Կապոյտ խաչի մասնաճիւղը կը շարունակէ գործել աշխուժօրէն, շնորհիւ իր անդամուհիներուն ժրաջան աշխատանքին: Անցեալ Դեկտեմբեր 23ին սարքած էր տօնածառ - պարահանդէս մը որ աննախընթաց էր թէ բարոյական եւ թէ նիւթական տեսակէտով: Ունեցաւ երեսուն հազարի հասոյթ մը: Կ՚օգնէ դպրոցին, կարօտեալներու եւ հիւանդներու: Օրէ օր կ՚աւելնայ իր անդամուհիներու թիւը:

Այստեղ ալ տեղի ունեցան արձանագրութիւններ ներգաղթի համար: Մեր գաղութին մեծ մասը արձանագրուեցաւ անվերապահօրէն: Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւս Լիոնի գործակցութեամբ փայլուն շրջան մը կը բոլորէ: Ամէն շաբաթ գնդակախաղի մրցումներ տեղի կ՚ունենան կանոնաւորապէս :

Աւելցնեմ նաեւ որ մէկ շաբաթ առաջ հիմը դրուեցաւ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ին, աշխոյժ եւ հայրենանուէր խումբ մը երիտասարդներով : Այս մասին թղթակցութիւն մը առանձին:

Թղթակից

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Յ. Ա. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Շրջ. վարչութեան ներգաղթի արձանագրութեան Յանձնախումբը, Փետրուար 22ին մտերմական հաւաքոյթի մը հրաւիրելով Փարիզահայ մամուլի ներկայացուցիչները, բացատրեց դէպի հայրենիք ներգաղթի կենսական կարեւորութիւնը, մեր ժողովուրդի եւ հայրենիքի ապագայի տեսակէտէն: Շեշտեց ժողովրդի բոլոր խաւերուն մէջ, այս գաղափարին ընդհանրացման անհրաժեշտութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ մամուլին խիստ կարեւոր դերը:

Մամուլի ներկայացուցիչները իրենց անվերապահ աջակցութիւնը խոստացան, յայտնելով որ ներգաղթը մեր ժողովուրդի ամէնէն դրական եւ չօշափելի գործն է, որուն համար ոչ միայն մամուլը այլեւ բոլոր կազմակերպութիւնները եւ անհատները բարոյական վսեմ պարտականութիւնը ունին, իրենց կարելի միջոցներով աշխատիլ ձեռնարկի լաւագոյն եւ ամբողջական յաջողութեանը համար: — Յանձնախումբ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԺԴ. դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Café Noaillesի մէջ: Դասախօս Պ. Վ. Գուլումճեան: Նիւթ՝ «Հայ ժողովրդական բանաստեղծութիւնը»:

Հայ կարտինալը

Հռոմի մէջ անցեալ շաբթու հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ բազմաթիւ ազգերու պատկանող 32 կարտինալներու ծիրանաւորման արարողութիւնը, նախագահութեամբ Պիոս ԺԲ. պապին: Ինչպէս գրած ենք արդէն, այս ծիրանաւորներուն մէջ կը գտնուի հայ կաթոլիկ կաթողիկոսպատրիարքը, Աղաճանեան արք.:

Նորընտիր ծիրանաւորը ծնած է 18 Սեպտ. 1895ին Կովկասի Ախալցխա քաղաքը:Մկրտութեան անունն է Ղազարոս, որ քահանայացման ատեն փոխուած է Ֆրանչիսկոյի, իսկ կաթողիկոսութեան ատեն Գրիգոր - Պետրոսի:

Արհ. Աբրահամեան եպս. մանուկ Ղազարոսը իր նախակրթութենէն վերջ 1906ին Հռոմ կը ղրկէ, 1917 Դեկտեմբեր 23ին անոր քահանայացման խարտաւիլակը կ՚ըլլայ, 1935 Յուլիս 30ին զայն եպիսկոպոս կ՚օծէ, 1937 Նոյեմբեր 30ին կաթողիկոսի ընտրութեան համար կը քուէարկէ եւ այսօր ալ անոր ծիրանաւորի գլխարկը ընդունելու համար ընթերակայ ըլլալու ուրախութիւնը կը վայելէ :

Հայ կարտինալը շատ ուշիմ եւ զարգացած անձ մըն է: 1906էն մինչեւ 1916 Հաւատքի տարածման միջազգային համալսարանին մէջ հարիւրաւոր դասակիցներուն մէջ բոլոր մրցանակները շահած է,— 17 տարեկանին Իմաստասիրութեան Վարդապետ, 21 տարեկանին Աստուածաբանութեան Վարդապետ, 22 տարեկանին Իրաւաբանութեան Վարդապետ: Թիֆլիսի մէջ երկու տարի պաշտօնավարելէ վերջ Հռոմ կը հրաւիրուի իբրեւ Ուրբանեան Համալսարանի աստուածաբանական դասախօս եւ վերջն ալ Արեւելեան Աստուածաբանութեան դասախօս :

Վատիկան գնահատելով անոր կարողութիւնները, զայն Արեւելեան Ս. Ժողովին խորհրդական կ՚անուանէ, յետոյ անդամ Արեւելեան Օրինագիրքի յանձնախումբին եւ մեծաւոր՝ Լեւոնեան վարժարանի, մինչեւ կաթողիկոսութիւնը :

Աշխատասէր, լուրջ եւ համեստ այս եկեղեցականը երբ Փարիզ կը գտնուէր, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը ընդունելով զայն ըսած է.— «Ֆրանսական կառավարութիւնը իր պարտականութեան մէջ թերացած կ՚ըլլար եթէ ձեր Գերերջանկութեան չափազանց համեստութեան հաւանէր»: Կը թուի թէ ֆրանսական կառավարութեան թելադրութիւնն ալ դեր մը կատարած է անոր այս բարձր աստիճանին ստացման մէջ:— Մ. Մ.

Այրի Տիկին Ն. Զ. Բարսեղեան, Այրի Տիկին Սեմերճեան, Այրի Տիկին Տէրմանճեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Պոտոսեան, Այրի Տիկին Սարկաւագեան, ինչպէս նաեւ Սեմերճեան, Ժամկոչեան, Սարկաւագեան, Քէչէճեան, Լէյլոզեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն յանկարծական մահը իրենց ամուսնոյն, փեսին, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

Պ. ԶԱՔԱՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 20ին, 60 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի ժամը 3.30ին Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

Մարմինը պիտի ամփոփուի Պուա Քոլոմպի գերեզմանատունը ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այն նկատել ներկայս:

Աւարայրի զոյամարտը

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Կազմակերպուած Մարսիլիոյ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ եւ ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքի եւ արուարձաններու բոլոր խումբերուն, այս հինգշաբթի, իրիկուան ժամը 8ին, Նախկին Casa d'Italiaի մէջ (rue d'Alger): Գեղարուեստական անօրինակ յայտագիր: Մուտքը ազատ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը Մարտ 3ին, ժամը 2.30ին Salle «Aux Sports», 157bis rue Jean - Jaurès, Maison Alfort: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Է. ԲԻՒԶԱՆԴ: Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Métro Ecole Charenton, օթօպիւս 181, իջնել վերջին կայարանը:

Դերասան Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը խաղայ պատմական գործ մը, ՏՕՆ - ԺՈՒԱՆ թատերգութիւն 5 արար (Մօլիէռ), փարիզահայ դերասաններու ընտրանիին հետ: Մարտ 4ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna): Գիները՝ 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին սովորական վայրերը եւ կազմակերպութեան մօտ: K. Dervichian, 32 rue des Ecoles, Paris, (Tél. Odé. 17-00):

ԿՈՒԶՈՒԻ դերձակի գործաւորուհի մը: Դիմել 4 Bld. de Clichy, հեռաձայն Mon. 56-92:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Mercredi 27 Février 1946 Չորեքշաբթի 27 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4546-Նոր շրջան թիւ 275 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ

— Խնդրեմ, նոյնութեամբ տպեցէք...
— Շատ ուշ հրատարակեցիք...
— Արտասանողներուն անունները մի՛ ջնջէք։ Երբ թերթին մէջ տպուած տեսնեն, կը քաջալերուին եւ ուրիշներ ալ կուգան։
— Կէս առ կէս ջարդած էիք...

Եւ այսպէս տրտունջներ ամէն օր։ Մնայուն կամ պատահական թղթակիցներէ։

Իրենք ալ գիտեն որ «թերթին ծաւալը թոյլ չի տար»։ Բայց, կը գրեն այնպէս ինչպէս ծրագրած են։ Յաճախ՝ որ եւ է երեկոյթի անմիջական տպաւորութեան տակ։ Երբեմն հանդէսէն օրեր վերջը։

Կան ալ որ շրջաբերականի ձեւով կը ղրկեն բոլոր թերթերուն։ Պատահարար մէկը առաջ կը տպէ, միւսները նիւթերու կարգին կը սպասեն։

Եւ այսպէս ձեռագիրները կը դիզուին սեղանին վրայ,— հանդէս, ժողով, երեկոյթ, ցերեկոյթ, թատրոն, ներկայացում, պարահանդէս, բանախօսութիւն, դասախօսութիւն, ծաղկոցի բացում, մարզական կեանք, պաշտօնական յայտարարութիւն, հայրենակցական կոչ, զեկոյց, զեկուցում (երկուքը տարբեր բաներ են) եւն.։

Այս միջոցին սեղանին վրայ ունինք ճիշդ 15 կտոր չարուած, նոյնքան ալ՝ ձեռագիր։ Ո՞րը ե՛րբ կը տպուի,— Փարիզի այսինչ երեկո՞յթը, Մարսէյլի դասախօսութի՞ւնը թէ Վալանսի կամ Վիէնի մարզական կեանքը ...

Անշուշտ կը ջանանք արդար ըլլալ, բաժին հանելով ամէնուն ալ։ Համաձայն միջավայրին եւ նիւթին կարեւորութեան։

Եւ սակայն, «խորհուրդ խմբագրի, կամք տողաշարի»։

— Լիոնի թղթակցութիւնը երկար է, չի սեղմի։ Վենետիկի լուրը դնենք։
— Բայց մէկ շաբաթ է որ կը մնայ։ Սա միւս երկու կարճ թղթակցութիւնները տեղաւորէ։

Մի՛ զարմանաք, եթէ շաբաթներ վերջը հրատարակուած կ'ըլլայ, այս կամ այն հանդէսին նկարագրութիւնը։

Երբեմն կը մտածենք մէկ անգամէն չորս էջ յատկացնել միայն այս նիւթերուն եւ պարպել ձեռագիրներու սակառը։

Բայց, չէ՞ որ նորէն պիտի դիզուին։ Աչքէ անցուցէք միայն շաբաթներ առաջ ծանուցուած հանդէսներն ու ժողովները — Յուշատետրի բաժինը — եւ կրնաք աղօտ գաղափար մը կազմել։

Դժգո՞հ ենք։ Ընդհակառակն։ Գաղութին կեանքը, անոր գործունէութեան զանազան երեսներն են որ կը պարզեն այդ նամակներն ու թղթակցութիւնները։

Ի՞նչպէս կարելի է անտեսել որ եւ է շարժում, որ կը կատարուի, ամէնէն համեստ համրանքին կողմէ, վառ պահելու համար ազգ. ոգին եւ հայրենիքի գաղափարը։ Զարաչար կը սխալին անոնք որ վերէն կը նային այս նիւթերուն վրայ, միշտ եւ կարելի եղածի չափ շատ քաղաքական լուր պահանջելով։

Երբեք պակաս եղած չէ քաղաքական բաժինը՝ մեր թերթին մէջ։ Եւ սակայն, պէտք չէ միակողմանի ըլլալ։ Որ եւ է հանրային ձեռնարկ որ կապ ունի տարագիր բազմութեանց կեանքին հետ, մանաւանդ նոր սերունդի փրկութեան հետ, արժանի է բոլորիս խանդաղատանքին ։

Այս տարրական գիտելիքները յիշեցնելէ վերջ, երկու խօսք ալ՝ մեր աշխատակիցներուն եւ թղթակիցներուն.—

1. Կարելի եղածին չափ զգուշանալ շարունակելի յօդուածներէ։ Սիւնակները լայն են եւ կարելի է մէկ անգամէն շատ բան ըսել՝ 1—1ուկէս սիւնակի մէջ։

2. Թղթակցութիւն, որ եւ է հանդէսի նկարագրութիւն գրած ատեն, արձանագրել հիմնական մասերը։ Կարճ կապել տեղական մանրամասնութիւններ։ Չմոռնալ որ թերթը միայն այս կամ այն քաղաքին համար չէ, այլ ամէնուն համար։ Պատերազմէն առաջ ալ, երբ թերթը չորս մեծադիր էջ ունէր, միշտ կը յիշեցնէինք այս պարագան։ Որքան կարճ եւ ամփոփ, այնքան լաւ։

3. Չսահմանափակուիլ միայն հանդէսներով եւ պարբերաբար ներկայացնել իւրաքանչիւր վայրի ընկերային - տնտեսական կեանքը։ Ի հարկին իբրեւ առանձին յօդուած։

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց, որ կրնան ծառայել իբրեւ տեսակ մը ուղեցոյց - դասընթացք ։ Շ.

ՊՂՊԵՂԷ ՎԵՐՋ՝ ԽՈՒՆԿ...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

— «ՄԵՆՔ ԿԱՊ ՉՈՒՆԻՆՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ. ԵՐԱՆԻ՜ ԲԱՑՈՒԱԾ ՉԸԼԼԱՅԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ»...

Իրենց հիմնական գիծերուն մէջ, պոլսահայ մամուլէն արտագրեր ու ղրկեր էի կարգ մը հայ թերթերու եւ մտաւորականներու լեղի-կծու գրութիւնները՝ թուրք մամուլի, ու, մասնաւորաբար, Փէյամի Սաֆայի դէմ, որ, ատենէ մը ի վեր, դունչ տնկած՝ կը կաղկանձէ Հայութեան դէմ։

Ծանօթ՝ Պոլսոյ բարքերուն, սպասելի էր որ պղպեղին փոխարէն՝ ուրիշներ խունկ ծխեն Թուրքին...։ Տարբեր խօսքով, պէտք էր սպասել՝ որ Թուրք թերթերու եւ անոնց խմբագիրներուն ուղղուած սաստը, անդրադարձումներ ունենայ ի նպաստ Թուրքին։ Պոլսոյ կամ Թուրքիոյ մէջ ապրող ո եւ է Հայ իրաւունք չունի սեւին սեւ, ու ճերմակին ճերմակ ըսելու։ Կը թուի, թէ Սարաճօղլուի առատաձե՜ռն ժողովրդապետութեան եւ ազատութեան խօսքերը՝ խրախոյս ու խթան հանդիսացած են, ներշնչելու այն միամիտ հաւատքը՝ թէ կարելի է կարգ մը ճշմարտութիւններ պոռալ նախկին Պապը Ալիի հրապարակին վրայ, առանց երկիւղի կամ մտահոգութեան..։

Այս անգամ եւս, Թուրքը յաջողեցաւ Հայուն Թուքը Հայուն լզել տալ։ Այսօր, Րումէլի Հիսարցի «Հայ» մը զոհ կը դառնայ բարքերու ապականութեան. վաղը՝ ուրիշ մը նոյնքան խոր տիղմի մէջ պիտի թաթխուի, գովքը հիւսելու համար Թուրքին, եւ սիրտին վրայ քար դրած՝ կուրծքին տակ խեղդելու համար հայութեան վերջին կայծը...։

«Ազդուած» թեր ու դէմ հրատարակութիւններէն, որոնք լոյս տեսան թուրք եւ հայ մամուլի մէջ, «Րումէլի Հիսարէն Ատափազարցի Հայ մը՝ «Ենի Սապահ»ի խմբագրութենէն կը խնդրէ տեղ տալ իր յետագայ նամակին», (Տես «Ենի Սապահ», 23 Յունուար 1946).

— «Թերթերէն կը տեղեկանանք, թէ Ռուսիոյ հայկական հանրապետութիւնը Հայաստան կը հրաւիրէ Թուրքիոյ Հայերը։ Այս դէպքը կ'ամչցնէ մեզ։

«Ատենօք, Հայ անունով պետութիւն մը եւ ազգ մը կայ եղեր. ասոնք՝ քրիստոնէութենէ առաջ ալ հայերէն կը խօսին եղեր։ Իսկ աւելի վերջ, Կովկասի մէջ հանրապետութիւն մը հիմներ են։

«Գալով Թուրքիոյ Հայերուն, առանձին Պատրիարքութիւն մը ունեցած են, եւ կապ չունին անոնց հետ։

«Թուրքիոյ բոլոր տարրերը Թուրքերէն կը խօսին։ Նոյնիսկ, եկեղեցիներու մէջ քահանաները Թուրքերէն կ'աղօթէին ու կը քարոզէին, որովհետեւ թո՛ւրք էին Հայերն ու Յոյները։

«Ինչպէս եղաւ, հարիւր տարիէ ի վեր առանձին դպրոցներ բացուեցան։ Երանի՜ բացուած չըլլային։ Ու սկսանք հայերէն եւ յունարէն գրել կարդալ։ Մեր հայրերն ու մայրերը, մինչեւ հիմա հայերէն չեն գիտեր, հարազատ Թուրք են։ ՍԽԱԼ Է ՄԵԶ ԿԱՊԵԼ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ։

«Կ'ուզեն մեզ զրկել Թուրք ազգէն, ու մեզ նկուն դիրքի կը մատնեն, մեր Թուրք հայրենակիցներուն առջեւ։

«ՄԵՆՔ ԹՈՒՐՔ ԵՆՔ։ Հայ ենք կրօնքով, եւ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱԶԳԷՆ ՉԵՆՔ»։

Ատափազարցի այս հայանունին մասին ամէն խորհրդածութիւն ու հաշուեյարդար թողլով ... Նարդունիին, Պոլսոյ «Մարմարա»ի 30 Յունուարի թիւէն կ'արտագրեմ հետեւեալ տողերը, լոյս սփռելու համար այս Րումելի Հիսարցի Օննիկ Զինիլիի խելապատակին վրայ.

— «Կը զարմանանք որ,— կը գրէ «Մարմարա»ի նամակագիր Ե. Կոպելեան —, Թուղթ ու մելան կը սպառէք մարդու մը համար՝ որ հանրածանօթ է գիւղին մէջ իբրեւ «Տէլի վարպետ», ու նշաւակ՝ Րումելի Հիսարցի պզտիկներու ծիծաղին։

«Օննիկ Զինիլի մենակեաց մըն է, կ'ապրի քաղաքէն եւ ընկերային կեանքէ հեռու, ու չի ճանչնար իր մայրենի լեզուն։

«Զիս կը զարմացնէ մէկ պարագայ միայն։— Մարդ մը, որ իր հօր անունն անգամ չի գիտեր, ինչեր պատմութենէն կը ճառէ, իբրեւ թրքու պատմագէտ...։

«Արհեստով վառարանագործ, Օննիկ Զինիլի ոչ ոքի հետ կը խօսի։ Ան կը խօսի միայն ինքն իրեն, ու կը պատասխանէ, դարձեալ, ինքն իրեն։ Վստահ եմ, եւ կրնամ վստահ ըլլալ, հետեւաբար, թէ «Ենի Սապահ»ի ուղղուած նամակը իր հեղինակութիւնը չէ»։

Թուրք Ոստիկանութիւնը, իր Թուրք եւ... հայ գործակալներով, միշտ պիտի կարենայ որսալ Օննիկ Զինիլիները, եւ ժպիտով մը միայն սակարկութեան ենթարկել անոնց հայութիւնը։ Զարիքին արմատը, մենք կը փնտռենք Պոլսահայ Մամուլի անհեռատեսութեան մէջ։ Այդ մասին ուրիշ առիթով ։ Մ.

ՆՈՐԷՆ ԿԱՐՍ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆ

եւ վրացական պահանջներ

«Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, Փետրուար 25ին, յօդուած մը հրատարակեց Վրաստանի Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարին ստորագրութեամբ, Վրաստանի խորհրդայնացման 25ամեակին առթիւ։ Յօդուածագիրը կը պահանջէ վերադարձնել Արտահանի, Կարսի եւն. նահանգները եւ ցաւ կը յայտնէ որ այդ «վրացական հողերը» տակաւին կը մնան Խ. Միութենէն դուրս։ Յետոյ կ'աւելցնէ,— «Վրաստանի հանրային կարծիքը ստիպողաբար կը պահանջէ Վրաստանի վերադարձնել այն հողերը որոնք խլուած են եւ որոնք իր մշակոյթին օրրանը կը կազմեն։ Վրացի ժողովուրդը իրաւունք ունի յուսալու թէ պիտի լսուի իր պահանջը »։

ՅԱՌԱՋ.— Հեռագիրը, այս համառօտ վիճակին մէջ, որոշ գաղափար չի տար յօդուածին ամբողջութեան մասին։ Վրացի քարտուղարը Կա՞րսն ալ իբրեւ վրացական հող կը պահանջէ թէ նորէն կը յիշեցնէ վրացական ծանօթ պահանջները՝ Արտահանէն մինչեւ Տրապզոն։

«Պատժեցէ՛ք Սպանիան»

Մարտակոչը արձակուած է արդէն եւ ամէն կողմ ժողովներ կը գումարուին, ցոյցեր կը սարքուին, որպէսզի կառավարութիւնը խզէ ամէն յարաբերութիւն Սպանիոյ կառավարութեան հետ։ Երէկ նախարարական խորհուրդն՝ ալ այս հարցով զբաղեցաւ, վերջնական որոշում մը տալու համար։

Վերջին լուրերու համաձայն, դնդակահարուած են ոչ թէ տասը, այլ 12 հանրապետականներ, որոնց գլխաւորը, Քրիսթինօ Կարսիա, Ֆրանսայի Դիմադրական Ճակատի հերոսներէն է։ Երէկ, երեքշաբթի, մեծ ժողով մը տեղի ունեցաւ Ձմեռնային Մարզարանին մէջ, ուր բուռն ճառեր խօսեցան ձախակողմեան հոսանքներու ներկայացուցիչները, պահանջելով խզել յարաբերութիւնները ։

Կառավարութիւնը թէեւ համաձայն է այս շարժումին, բայց կը նախընտրէ գործել համախորհուրդ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ, որպէսզի Ֆրանսան մինակ չմնայ։ Առջի օր 10.000 հոգի բողոքի ցոյց մը կատարեցին Թուլուզի մէջ։ Ցոյցերը կը շարունակուին ամէն տեղ։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն ալ կը պահանջէ անմիջապէս խզել յարաբերութիւնները։ Մինչեւ անգամ կը խորհի շարժումին գլուխը անցնիլ, արգիլելով ամէն հաղորդակցութիւն կամ առաքում։ Երկաթուղիի պաշտօնեաներու Դաշնակցութիւնը հրահանգած է իր անդամներուն կեցնել որ եւ է երթեւեկ Սպանիոյ հետ։ Արհեստակցական Միութեանց համաշխարհային Դաշնակցութիւնը, որ ժողով կը գումարէ Փարիզի մէջ, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, պահանջելով որ անդամ - միութիւնները պահանջեն իրենց կառավարութիւններէն խզել յարաբերութիւնները ։

Առջի օր 500 հոգինոց թափօր մը շրջեցաւ Փարիզի փողոցներուն մէջ, դագաղով մը որ կը խորհրդանշէր դնդակահարուած զոհերը։ Պոռտոյի մէջ ալ բողոքի ժողով մը գումարուեցաւ, մասնակցութեամբ հազարաւոր Ֆրանսացիներու եւ Սպանիացիներու։ Նոյնպէս Մարսէյլի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ։

Պ. Խիրալ, Սպանիոյ հանրապետական վարչապետը, որ Փարիզ կը գտնուի, յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կ'ըսէ թէ շուրջ տասը տարիէ ի վեր հանրապետականները «կը մերկացնեն ոճրապարտ հանգամանքը այսպէս կոչուած նոր կարգուսարքին որ կը շարունակէ արիւնել Սպանիոյ հողը։ Այսօր, Մեծ պատերազմէն անմիջապէս վերջը, Ֆրանքօ կը դնդակահարէ անոնք որ զինուորներն եղան ժողովրդապետութեանց, անոնք որ կռուեցան ոչ միայն իրենց երկրին, այլեւ ամբողջ աշխարհի ազատութեան համար, Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ զինուորներուն հետ։ Սպանիոյ հանրապետական կառավարութիւնը կը զարմանայ որ Միացեալ Ազգերու կառավարութիւնները յարաբերութիւն կը պահեն ոճրագործներու կառավարութեան մը հետ որուն մեթոտները կը նմանին Մաութհաուզընի եւ Պուխընվալտի արգելարաններու մէջ գործադրուած սարսափներուն քով։ Կը յուսանք թէ Քրիսթինօ Կարսիայի եւ իր ընկերներուն եւ ազատութեան ուրիշ հազարաւոր մարտիրոսներու արիւնը պիտի բանայ աշխարհի աչքերը ժամանակակից պատմութեան ամէնէն մեծ հակասութիւններէն մէկուն վրայ »։

× Կը հաստատուի թէ 10—12 մահապարտներուն համար բարեխօսած են նաեւ Անգլիա եւ Մ.

Նահանգները, Ֆրանսայի հետ միաժամանակ: Ուրիշ 37 ընկերվարականներ, որ դատի յանձնուած էին քանի մը օր առաջ, դատապարտուեցան վեց ամիսէն 10 տարի բանտարկութեան: Երկուքը կիներ են: Ընդհ. դատախազը 30 տարի բանտարկութիւն կը պահանջէր: Դատավարութեան ներկայ էին խումբ մը անգլիացի եւ ամերիկացի թղթակիցներ, ամերիկեան դեսպանատան զինուորական կցորդը և անգլիական դեսպանատան քարտուղարներէն մէկը:

Եգիպտոսի բողոքը

Եգիպտոսի վարչապետը, Սըտքի փաշա ջեկուցում տալով ծերակոյտին մէջ, ուղղակի ամբաստանեց Անգլիան, վերջին դէպքերու առթիւ: Ըսաւ թէ անգլ. չորս զինուորական կառքեր փորձեցին ճամբայ բանալ բազմութեան մէջ, դէպի Գասր էլ Նիլի զօրանոցները, ութ հոգի կոխոտելով եւ մէկը սպաննելով: Իր յայտարարութեան համաձայն, այս դէպքն էր որ պատճառ եղաւ հինգշաբթի օրուան խռովութեանց:

Վարչապետը աւելցուց թէ Անգլիա պահանջած է պատժել բոլոր անոնք որ ոճիրներ գործած են, հատուցում տալ վնասուած հաստատութեանց եւ երաշխաւորել թէ այսուհետեւ բարեկարգութիւնը պիտի պահպանուի: Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ հրացան պարպուեցաւ անգլ. զօրանոցներէն եւ հարեւան տուներէ, վիրաւորելով շատերը ու կատղեցնելով ամբոխը: «Եգիպտացիները կատարելապէս իրաւունք ունին իրենց զգացումները յայտնելու ճշմարիտ ժողովրդապետութեամբ եւ իրենց սրբազան պարտականութիւնն է ցոյցեր կատարել: Անոնք այդպէս ըրին անցեալ հինգշաբթի եւ անմեղ նշանախօսքեր արտասանեցին, շեշտելով ազգին համերաշխութիւնը իրենց ազգային տենչերու իրականացման համար: Որ եւ է ծանրակշիռ դէպք պատահած պիտի չըլլար, եթէ անգլիական չորս կառքերու միջամտը չծագէր»:

Վարչապետը վերջացնելով, զարմանք յայտնեց որ անգլ. դեսպանատունը պահանջներ կը ներկայացնէ, առանց սպասելու քննութեանց արդիւնքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ անգլ. եւ ֆրանսական զինուորները պարպելու եւ ուրիշ խնդիրներ լուծելու համար, Փարիզ եկած են երկու անգլիացի զօրավարներ: Ֆրանսա եւս զօրավար մը եւ գնդապետ մը նշանակած է: Կը կարծուի թէ պարպումը շատ պիտի չուշանայ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ հասած վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ խաղաղութիւնը հետզհետէ կը վերահաստատուի Պոմպէյի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Կանոնի յորդորեց որ հանդարտ կենան: Զոհերու թիւը կը հաշուեն 270 մեռեալ, 2760 վիրաւոր:

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ Ուաշինկթըն մեկնեցաւ երէկ, անտեսական օգնութիւն խնդրելու համար Մ. Նահանգներէն: Ամերիկեան թերթերը յոռետես կ'երեւան արդիւնքի մասին: Ֆրանսական կառավարութիւնը դեղին տետրակ մը հրատարակեց, երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութեանց մասին: Այս առթիւ մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Ֆրանսա պէտք ունի ամսական 2 միլիոն թոն ածուխի, բայց կը ստանայ միայն մէկ միլիոն, 500.000ը Մ. Նահանգներէն, 400.000ը Անգլիայէն եւն.: Ռուրը այժմ ամսական կ'արտադրէ 4 միլիոն թոն, բայց Ֆրանսա կը ստանայ միայն 300.000: Փոխառութիւնն ալ բացարձակապէս անհրաժեշտ է, մինչեւ 2.500.000.000 տոլար:—«Տէյլի Հէրըլտ», Անգլիոյ աշխատաւորական օրկանը, խմբագրականով մը դիտել կուտայ թէ «աշխարհը նոր պատերազմի մը պիտի մատնուի, եթէ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը չվաւերացնէ անգլիական փոխառութիւնը»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ սպարապետ Սթալին զինեալ ուժերու գործավար եւ ընդհ. հրամանատար նշանակուեցաւ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ վերակազմեց իր ծրագիրը, որ անփոփոխ կը մնար 40 տարիէ ի վեր:

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 100 ՀՈԳԻ խեղդուեցան Էլպայի գետաբերանին մէջ, շոգենաւ մը ընկղմած ըլլալով:

ՀԱԿԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՑՈՅՑԵՐԸ կը շարունակուին Չինաստանի մէջ, որ կը պահանջէ կարմիր զինուորները ետ քաշել Մանչուրիայէն:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ առթիւ, պաշտպան փաստաբանները պահանջեցին իբրեւ վկայ կանչել Սթալինին: Ֆրանսական դատախազը մերժեց, դիտել տալով թէ ան կոյր ըլլալով, բան չէ տեսած գերման արգելարաններուն մէջ:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ապստամբելով կրակի տուին Օլտըրշոթի զինուորական բանտը, յետոյ անձնատուր եղան:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԺԴ. դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Café Noaillesի մէջ: Դասախօս Պ. Վ. Գուլումճեան: Նիւթ՝ «Հայ ժողովրդական բանաստեղծութիւնը»:

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԻԷՌ.— Անիէռ - Պուա Քոլոմպի հայ գաղութը 1925էն ի վեր հայկական ոգին բարձրացնող յառաջապահ շրջաններէն մէկն է եղած, մինչեւ ծրաջան ու կենսունակ: Նոյն ոգեւորութեամբ սարքուած էր Ռազմիկներու Միութեան Փետր. 16ի թատրոն պարահանդէսը, շատ յաջող:

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր, շատերը ոտքի վրայ: Շատեր ալ ետ դարձան: Միութեան նախագահը հանդէսը բանալով շեշտեց.— «Մեր երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի պաշտպանութեան համար կռուեցան նետուեցանք, եւ անոնց հաւասար քաջութիւն ու յանդգնութիւն ցոյց տուինք: Այսօր կը կազմակերպուինք մեր իրաւունքները արժեցնելու համար, իբրեւ արդար հատուցում մեր զոհողութեանց: Մեր կազմակերպութիւնը ենթակայ չէ որ եւ է քաղաքական կամ ազգային կազմակերպութեան: Իբրեւ զինուորներ, մեր դաւանանքը հայրենասիրութիւնն է, որովհետեւ մեր սերունդը ապրիլեան սերունդն է, անապատէ ճողոպրած, որ աւելի քան որ եւ է սերունդ կարօտն ունի մեր խնկելի հայրենիքին՝ Հայոց աշխարհի անապակ օդին ու ջուրին»:

Խումբ մը ռազմիկներու կողմէ անթերի ներկայացուեցաւ «Թիւ 5 խելագարը», ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Շահլամեանի: Ամբողջ մէկուկէս ժամ ժողովուրդը զուարճացաւ: Թատրոնէն անմիջապէս վերջ սկսան եւրոպական եւ հայկական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւն: Զ. Ղարիպեան արտասանեց «Մասիս»ը ու «Հայաստանին», Օր. Լ. Գորգիկեան «Հէյ ճան Երեւան»ն ու «Սոֆիկ»ը, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով:

Ապրիք, տղաք:Ռազմիկի սրբազան դաւանանքով խանդավառ, շարունակեցէք հայրենասիրութիւնը զարգացնել գաղութին մէջ:— Թղթակից

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Կ. ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շատ ուշ մնացի, բայց անհրաժեշտ է արձանագրել: Յունուար 27ին տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Պանելօ Քաշանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Ժամանակէն առաջ բոլոր սեղանները գրաւուած էին: Շատերը ստիպուեցան ոտքի վրայ մնալ: Պիւֆէն, մեծ մասով ճարուած Խաչուհիներու նուէրներով, դոհացում կուտար ամէնէն դժուարահաճներուն:

Հանդէսին պաշտօնական բացումը կատարեց Տիկին Հ. Զրուանդեան, թուելով այն աշխատանքները զոր կատարած է մասնաճիւղը, պատերազմէն առաջ եւ պատերազմի ընթացքին զինուոր ու գերի ազգակիցներուն հանդէպ: Յետոյ խօսեցաւ Տիկին Խոնդկարեան, պարզելով հայ կնոջ դերը ազգապահպանման մարզին մէջ: Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ Տիկին Միսաքեան, անդրադառնալով Կապոյտ Խաչի 17 տարիներու գործունէութեան, ըսաւ.—Հայ կինը իր խոհանոցէն դուրս բերելու եւ հանրային աշխատանքի վարժեցնելու պատիւը կը պատկանի Հայ Կապոյտ Խաչին, առաջին օգախխութեան լաւագոյն կայանը հինգ տարի յաջորդաբար Ֆր. Կապոյտ Խաչն է կազմակերպած, Մանուկներու Օրը, որ այնքան ժողովրդականացած է այսօր, Ֆր. Կ. Խաչն է տօնած ամէն կողմ, նոյնիսկ համապատասխան հրատարակութիւններով: Մեր կազմակերպութիւնը Ֆրանսահայ գաղութին ամէնէն կենսունակ ու ժողովրդական Միութիւնն է որ կը շարունակէ իր գործը նոյն թափով:

Ներկաներու փափաքին վրայ խօսեցաւ նաեւ Շ. Միսաքեան, մասնաւորաբար ծանրանալով Նոր սերունդի փրկութեան հարցին վրայ:

Ճոխ էր նաեւ գեղարուեստական բաժինը: Օր. Աճէմեան իր թրթռուն ձայնով երգեց երեք գեղեցիկ երգեր Գ. Ալէմշահէն: Երգեց նաեւ Օր. Լ. Գորգիկեան: Շատ հաճելի կերպով արտասանեցին Օր. Արփիկ Միսաքեան եւ Օր. Մ. Գորգիկեան: Օրիորդներ Անահիտ Գավէզեան եւ Աշխէն Զրուանդեան մեծապէս խանդավառեցին հանդիսականները որոնք «Սոֆիկ լայլայներով եւ Հէյ ջան Երեւան»ներով կը մասնակցէին երգերուն:

Գեղեցիկ էին սանուհիներու կողմէ հայկական տարազով շուրջպարերը եւ կովկասեան պարերը: Շօշափելի գումար մը գոյացաւ աճուրդէն զոր շահեցաւ Պ. Վարդանեան, միանուագ 3000 ֆրանք նուիրելով, յետոյ դարձեալ մասնակցելով առատաձեռնօրէն: **Կ. Յ.**

Աւարայրի զոհամատը

Կազմակերպուած Մարսիլիոյ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ եւ ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ կողմէ եւ մասնակցութեամբ քաղաքի եւ արուարձաններու բոլոր խումբերուն, այս հինգշաբթի, իրիկուան ժամը 8ին, նախկին Casa d'Italiaի մէջ (rue d'Alger): Գեղարուեստական անօրինակ յայտագիր: Մուտքը ազատ է:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անրի «Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քեռի» խումբը գինեսեղան մը սարքած էր ի պատիւ իրենց ծնողքներուն եւ բարեկամներուն: Տեսակ մը բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւն: Օրուան նախագահն եւ կազմակերպիչն էր Հ. Յ. Դ. «Թաթուլ» խումբի ընկերներէն Դաւիթ Սրապեան, որ պարզեց թէ ինչ ջանք թափուած է նոր սերունդը կազմակերպելու եւ անոր հայեցի դաստիարակութիւն մը տալու համար: Յիշեց որ «Քեռի» խումբը կազմուեցաւ 18 հոգիով, երկու երեք ամսուան ընթացքին եւ այժմ 35ի հասած է թիւը: Եւ դաւաթը վերցնելով հրաւիրեց հանդիսականները որ խմեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներուն յիշատակին:

Յետոյ սկսաւ Նոր Սերունդի կազմակերպած գեղարուեստական բաժինը: Առաջին արտասանողն եղաւ Ատրուշան Խրալեան, Ա. Իսահակեանին «Հայաստանին»ը: Կարգով արտասանեցին Լուիզ Արմաղանեան, ողբացեալ Ս. Արմաղանեանի ազգականին դուստրը, «Հովիկ հայրենին»: Մեներգեցին Ալիս Ոսկանեան եւ Վ. Մինասեան, նոյնպէս Խ. Մինասեան եւ Մարգարեան դէմ դիմաց արտասանեցին «Հիմի՞ էլ լռենք», «Հիմի՞ էլ խօսենք»ը: Արտասանեցին Դաւիթեան Շաքէն եւ Պետրոսը, Մեծոեանը, Համբարձումեանը, Արիստակէս Խրալեանը, Ճարահեանը: Վերջապէս բոլոր Նոր Սերունդի անդամ եւ անդամուհիները արտասանեցին շատ սահուն: Իր ինքնագիր քերթուածներէն արտասանեց«Յառաջ»ի աշխատակից Գ. Գորեանը:

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ խօսք տրուեցաւ «Յառաջ»ի թղթակիցին որ համառօտակի պարզեց հայ ժողովուրդին դարաւոր տեւականութեան գաղտնիքը: Նուագի ընկերակցութեամբ ժողովուրդը պարեց հայկական եւ եւրոպական պարեր: Աքաղաղ մը վիճակախաղի դրուելով շահեցաւ Սեդրաք Խրալեան որ բացառիկ նուէր մըն ալ ըրաւ Նոր Սերունդին: Պարերը եւ կերուխումը տեւեցին մինչեւ առտուան ժամը չորս: «Քեռի» խումբը գոհ էր իր յաջողութենէն որ կրցաւ գոհացում տալ հանդիսականներուն: Նոր Սերունդի տղաքը սրտանց փարած են հայերէն դասընթացքին որ տեղի կ'ունենայ շաբաթը երկու անգամ, մասնաւոր ուսուցիչի մը միջոցաւ: Ապրի «Քեռի» խումբը որ դիտէ պարտաճանաչ ըլլալ իր ազգին, լեզուին եւ հայրենիքին հանդէպ:

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը փետրուար 10ին մրցում մը կատարեց Ֆրանսական C. S. P. E. I. խումբին դէմ: Մարզադաշտը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը, Հայ եւ Ֆրանսացի:

Մրցումը սկսաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու յարձակումով: Հակառակ Ֆրանսական խումբին ցոյց տուած ուժգին դիմադրութեան, Հ. Մ. Ը. Մ. տարաւ մեծ յաղթանակ մը 1ի դէմ 7ով: Ֆրանսական թերթերը գովեստով կը խօսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջդիմութեան մասին:

Փետրուար 17ին Հ. Մ. Ը. Մ. իր վերջին ախոյենական մրցումը լրացուց նոյն յաջողութեամբ, ֆրանսական խառն խումբին դէմ: Հակառակ անոր որ երեք լաւ խաղացողներ հիւանդութեան պատճառով չկրցան խաղալ, անոր ալ յաղթեց 6—0ով: Այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները կ'արդարացնեն իրենց վրայ դրուած յոյսը: Այսուհետեւ պիտի կատարուին բարեկամական մրցումներ հայ եւ օտար խումբերու դէմ:

Մարտիկ Փափազեան

ՎԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին թէյասեղանը՝ Մարտ 2ին ժամը 8.30ին, Պ. Խաչիկ Պետրոսեանի սրճարանին մէջ, 124 rue Lafayette: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ի պատիւ պատուոյ անդամուհիներուն: Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց պարագաներով:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԷՆ շնորհակալութեամբ ըստացած ենք 5200 ֆրանք, հաւաքուած «Յառաջ»ի բարեկամներու կողմէ, նախաձեռնութեամբ Պ. Պ. Յովհ. Ահարոնեանի եւ Խաչատուր Մուրատեանի:

Թատերական մեծ ներկայացում

ՋԱՐ ՈԳԻՆ, (Շիրվանզատէ), ղեկավարութեամբ ընկեր Տէր Պօղոսեանի, կազմակերպուած Տէսինի Հ. Յ. Դ.ի կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ: Տոմսեր՝ Ա. կարգ 30 Ֆր., Բ. կարգ 20 Ֆր.:

15ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի շրջանի: Կիրակի, 3 մարտ, ժամը 14.30ին, Salle de Chimie, 28bis rue Saint Dominique, Paris (7), métro Invalides: Մուտք՝ 200, 100 եւ 50 ֆրանք:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք

Jeudi 28 Février 1946 Հինգշաբթի 28 Փետրուար

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4547-Նոր շրջան թիւ 276 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒՐՃԸ ԿԸ ԲԱՆԻ

Ամէն օր աւետաբեր լուր մը՝ հայկական պահանջներու մասին։

Հեռագիր, անթել, միջազգային մամուլ, փոխն ի փոխը արձագանգ մը կուտան, ամենօրեայ ժխորին մէջ։ Անշուշտ ոչ թէ իւրացնելու եւ պաշտպանելու համար, այլ իբրեւ հետաքրքրական պարագայ։ Մանաւանդ երբ Մոսկուայի անունն ալ խառնուած կ'ըլլայ։

Այսպէս, ամերիկեան գործակալութիւնը անցեալ օր կը հաղորդէր Մոսկուայի մէջ գումարուած ժողով մը, ուր խօսած է Պրոֆ. Ճիվէլէկեան, թղթակից - անդամ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային։

Երէկ ուրիշ հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ «Փրավդա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, կը պահանջէ Խ. Միութեան վերադարձնել Կարսը, Արտահանը եւ միւս նահանգները։

Իրականին մէջ, թերթը ինք չէր որ կը պահանջէր, այլ Վրաստանի Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը։

Հեռագիրը չատ համառօտ ըլլալով, կարելի չեղաւ ճշդել,— քարտուղարը միայն Կարս - Արտահա՞նի մասին կը խօսէր, թէ ծանօթ ինը նահանգներուն — մինչեւ Տրապզոն, ուժ տալու համար երկու վրացի ակադեմականներու պահանջին։

Աւելի առաջ, հրատարակուեցաւ Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէին քարտուղար Գ. Յարութիւնեանի (Արութինով) ճառը.— «Հետեւաբար մեզ կը մնայ բարոյական կորովի ուժով Թուրքիայէն պահանջել խլուած հողամասերը, որպէսզի հնարաւորութիւն տրուի արտասահմանի մեր բոլոր ազգակիցներուն հայրենիք վերադառնալ եւ ապրիլ իրենց հայրենի հողի վրայ»։

Քիչ մը աւելի ետ երթալով, կրնայինք յիշել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին դիմումը Երեք Մեծերուն, Երեւանի մէջ գումարուած ժողովները, ականաւոր դէմքերու բարի գալուստի ուղերձները, եւ պարբերական հրատարակութիւններ, զանազան լեզուներով (տես յարակից յօդուածը)։

Մէկ խօսքով, քարոզչական աշխատանք։ Իրենց բառով՝ «ագիտացիա» (agitation), ինչպէս Արտասահմանի մէջ։

Միայն այս պարագան ամէնէն կազդուրիչ իրողութիւնն է, բաղդատելով 25 տարուան վերապահ քաղաքականութեան հետ։ Աշխատանք մը որ կը ձգտի լուսաբանել հանրային կարծիքը եւ խանդավառել հայ եւ վրացի ժողովուրդները։ Բայց առաւելապէս Արտասահմանի մէկ միլիոն Հայերը։

Երեւոյթը քաջալերական է մանաւանդ անոր համար որ, Հայկ. Դատը յուզուած, պաշտպանուած ատեն, առանց վերապահութեան կը յիշուին նախընթաց պարագաները,— 61րդ յօդուած, 1895ի բարենորոգումներ, պարբերական ջարդերը, Սէվրի դաշնագիրը, Ուիլսընեան սահմաններ եւայլն։ Մինչեւ անգամ կը խոստովանին որ խորհրդային իշխանութիւնը տկար էր, երբ Թուրքիոյ յանձնեց Կարսն ու Արտահանը (ինչպէս եւ Սուրմալուն)։

Ուրիշ խօսքով, պատմութիւնը կը վերահաստատուի այնպէս ինչպէս գիտենք։ Ապա ուրեմն, Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա եւ մինչեւ Հայկական Արտասահման, մեր պահանջները կ'ամփոփուին միեւնոյն բանաձեւին մէջ։ Նոյն հիմքերուն վրայ։ Հետեւաբար միացեալ ճակատ, հակառակ բոլոր կանխակալ կարծիքներուն։

Առ այժմ երգն ու քարոզն են որ կը տիրապետեն, աչքերը բանալու, միտքերը լուսաւորելու համար։ Եւ մուրճը անդադար կը բանի, տեւական ջղագրգռութեան մը մատնելով Անգարան։

Անշուշտ օր մըն ալ ձեռքերը պիտի բանին, լրացնելու համար մնացեալը, որուն անհամբեր կը սպասեն տարագիր բազմութիւնները։

Բարեմիտներ կը հարցնեն այս առթիւ,— Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս պիտի կատարուի հողերու կցումը, որպէսզի կարելի ըլլայ իսկապէս լայն, զանգուածային ներգաղթ կատարել։

Ըսած ենք արդէն,— այս հարցումին պատասխանը չատ հեռուները պիտի տանէր մեզ։

Ինչ կը վերաբերի արձանագրութեանց, պէտք է կատարուին առանց ոտքերը գետնէն կտրելու։ Երբ հարցարանը կը լեցնէք եւ կը ստորագրէք, այդ չի նշանակեր թէ մէկ օրէն միւսը ճամբայ պիտի ելլէք։

Ներգաղթը պետական գործ է եւ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լրջութիւն եւ համբերութիւն։ Շ.

Ի՞ՆՉՈՒ ՀԱՅ ՉԿԱՅ ԿԱՐՍԻ ՄԷՋ

ՌՈՒՍ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՍԱՐԱՃՕՂԼՈՒԻ

ԽՄԲ.— Անգլերէնով խորհրդարանական Յանձնախումբին պաշտօնական օրկանէն կը քաղենք հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները.—

Անցեալ օր յիշած էինք թէ Թուրքիոյ վարչապետը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած էր հայկական նահանգները վերադարձնելու՝ պահանջին առիթով եւ մեր կողմէ տուած էինք կարճ պատասխան մը։ Փրոֆ. Խվոստով «Նիւ Թայմզ» ռուսական թերթին մէջ հրատարակած [illegible] հետեւեալ նամակ մը ի պատասխան Սարաճօղլուի։ Նամակին խորագիրն է «Իրողութիւններ որոնք կ'ամբաստանեն»։ Թուրքիոյ վարչապետը Յունվ.ի սկիզբը Թուրք լրագրողներու համաժողովին մէջ, խօսեցաւ Կարսի, Արտահանի եւ ուրիշ կարգ մը շրջաններու վրայ Թուրքիոյ ունեցած իրաւունքներուն մասին։ Ինչպէս գիտենք, արտասահմանի հայութիւնն ալ իր տեսակէտը յայտնեց այդ ենթադրեալ իրաւունքներուն մասին։ Անշուշտ Սարաճօղլու համամիտ չէր յայտնուած կարծիքներուն եւ այդպէս ալ ըսաւ համաժողովին ընթացքին։ Թուրք վարչապետին ճառը չատ հետաքրքրեց մեզ, որովհետեւ կը մատնէր տարօրինակ երեւոյթ մը։ Ոչ մէկ ատեն պատահած է միջազգային օրէնքի պատմութեան մէջ որ շրջանի մը բնակչութեան կոտորածը մէջտեղ բերուի իբրեւ փաստ՝ ապացուցանելու համար ջարդարարին իրաւունքը այդ հողերուն վրայ։

Բացայայտօրէն, Սարաճօղլու բուռն փափաք մը ունի միջազգային օրէնքին մէջ նոր գլուխ մը բանալու, երբ կը փորձէ Կարսի եւ Արտահանի վրայ Թուրքիոյ ենթադրեալ «իրաւունք»ները փաստել այն իրողութեամբ թէ այդ նահանգներուն մէջ մէկ հատիկ Հայ չէ մնացած։ Կրնա՞յինք Պ. Սարաճօղլուին հարցնել թէ ինչո՞ւ համար Հայ չկայ այդ շրջաններուն մէջ։ 1916ին, միայն Կարսի շրջանին մէջ կար 100 հազարի հասնող հայութիւն մը։ Ո՞ւր է ան հիմա։ Ո՞վ է յանցաւորը, եթէ այն այլեւս գոյութիւն չունի։ Համաձայն Սարաճօղլուի բարոյականի եւ օրէնքի ըմբռնումներուն, մարդ հողի մը տիրանալու համար պէտք է ջարդէ այդ հողին վրայ բնակող ժողովուրդը։ Սարաճօղլու փփրած է որ ջարդուած ժողովուրդի մը վերապրող զաւակները յանդգնութիւնը կ'ունենան յայտարարելու թէ այդ հողերը իրենց կը պատկանին։

Արիւնարբու Սուլթան Համիտը աւելի համեստ էր։ Ան ոչ թէ կը բարկանար, երբ իրեն կը յիշեցնէին հայկական ջարդերը, այլ ընդհակառակն շփոթութեան կը մատնուէր։ Կարսի եւ Արտահանի վրայ Թուրքիոյ իրաւունքները ապացուցանելու համար Սարաճօղլու ուրիշ փաստեր ալ կը ներկայացնէ։ Կը յիշէ, օրինակի համար, թէ հանրաքուէ մը կատարուեր է 1918ին, թէ 85.125 հոգի ուզեր են Թուրքիոյ միանալ, 1924 հոգի հակառակ քուէ տուեր են, իսկ 1483 հոգի ալ ձեռնպահ մնացեր են։ Բայց, երբ Թուրքիան այդ շրջանները կը խլէր Ռուսաստանէն, այնտեղ կար 500.000նոց բնակչութիւն մը, առանց հաշուելու Պաթումի շրջանը որ, ինչպէս յայտնի է, Ռուսիոյ վերադարձուեցաւ։ Բացայայտ իրողութիւն մըն է որ այս համրանքէն չատ չնչին փոքրամասնութիւն մը միայն մասնակցեցաւ հանրաքուէին։ Մնացեալը Թուրքերուն ձեռքէն փախաւ — չատեր ռուսական բանակին հետ, ուրիշներ լեռը քաշուեցան — իսկ անոնք որ չկրցան փրկութեան միջոց մը գտնել, սպաննուեցան Թուրքերէն։ Աւելին. հանրաքուէին կազմակերպութիւնը արդէն ապօրինի էր եւ բռնաբարում մը նոյնիսկ Պրէսթ Լիթովսքի դաշնագրին տրամադրութեանց։ Այս դաշնագրին 4րդ յօդուածին 2րդ հատուածը կը տրամադրէր որ «Արտահանի, Կարսի եւ Պաթումի շրջանները, նմանապէս եւ անյապաղ պէտք է մաքրուին ռուսական զինուորներէն։ Ռուսիայանձն կ'առնէ չմիջամտել այս շրջաններու ազգային եւ միջազգային յարաբերութեանց կազմակերպութեան գործին եւ կ'ընդունի տեղացի ժողովուրդին ձգել որ գլուխ հանէ այդ կազմակերպութիւնը՝ համաձայնելով իր դրացի պետութեանց եւ մասնաւորաբար Թուրքիոյ հետ»։ Շատ պարզ է որ դաշնագրին այս յօդուածը երբեք իրաւունք չէր տար Թուրքիոյ հանրաքուէ կատարելու։ Հանրաքուէի ձեռնարկելու իրաւունք ունէր միայն տեղացի ժողովուրդը, որ համաձայնութեան պէտք է գար Թուրքիոյ եւ միւս դրացի երկիրներուն հետ։ Այդպէս չեղաւ սակայն։

Ի վերջոյ Փրոֆ. Խվոստով, ամենայն քաջութեամբ կ'ամբաստանէ Սարաճօղլուն, յայտարարելով թէ անոր պատմագիտութիւնը բոլորովին թերի է։

ՍՊԱՆԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ

Հսկայ ցոյց մը Փարիզի մէջ

Նախարարական խորհուրդը առջի օր քննելով սպանիական խնդիրը, միաձայնութեամբ որոշեց փակել սահմանագլուխը, Մարտ 1էն (ուրբաթ կէս գիշեր) սկսեալ։ Միեւնոյն ատեն խնդիրը պիտի հաղորդուի Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան։ Մինչ այդ, կառավարութիւնը նորէն Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրէ Սպանիոյ կացութեան վրայ, որ, իր կարծիքով, կը սպառնայ միջազգային ապահովութեան եւ պիտի առաջարկէ միջոցներ ձեռք առնել միասնաբար։

Սահմանագլուխին փակումով, կը դադրին առեւտրական յարաբերութիւններն ալ։ 1945 Սեպտեմբերին կնքուած համաձայնութեամբ, Ֆրանսա 500 միլիոն ֆրանքի ապրանք կ'արտածէր Սպանիա եւ կը ներածէր 300 միլիոնի։ Սպանիա կը ղրկէր նարինջ, կիտրոն, պանան, աղած եւ թարմ ձուկ, մորթ, ծածկոց, հանդերձեղէն, կօշիկ եւն.։

Մինչ այս որոշումները կը տրուէին Փարիզի մէջ, Ֆրանքօ գնդակահարել կուտար չորս հանրապետականներ եւս, որոնք մահուան դատապարտուած էին Յունուար 1ին, Պարսելոնայի մէջ։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէր թէ ասոնք Սպանիա մըտած էին 1944 Դեկտեմբերին, դիմադրական շարժումը կազմակերպելու եւ կառավարութիւնը տապալելու համար։ Միւս կողմէ կը ծանուցուի թէ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ թէ կալանաւորները զինուորական ատեանի պիտի յանձնուին։

Թերթերը կը գրեն թէ սպանիական կառավարութիւնը զինուոր կը համախմբէ Ֆրանսայի սահմանագլուխին վրայ։

✕ Ինչպէս գրած էինք երէկ, ժողովրդական ցոյցեր տեղի կ'ունենան Ֆրանսայի բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ, պահանջելով խզել ամէն յարաբերութիւն Ֆրանքոյի կառավարութեան հետ։ Ձմեռնային Մարզարանի ցոյցին կը մասնակցէին 25.000 հոգի (կարգ մը թերթեր կ'ըսեն 50.000)։ Բոլոր ճառախօսներն ալ (ձախակողմեան) ուժգնօրէն բողոքելով կատարուած գնդակահարութեանց դէմ, պահանջեցին խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Ժողովը վերջացաւ «Մարսէյեզ»ով, սպանիական քայլերգով եւ «Ինթէրնասիոնալ»ով։ Յետոյ բազմութիւնը փողոց թափեցաւ, յեղափոխական կանչեր արձակելով զօր. Ֆրանքոյի դէմ։ Այս առթիւ մեղադրուեցաւ հանրապետական - ժողովրդական հոսանքը (M. R. P.) որ հակառակ է յարաբերութեանց խզման։

Սահմանագլուխի փակումէն վերջն ալ, ֆրանսական մամուլը մեծ մասով կը շարունակէ պայքարը, որպէսզի բոլորովին խզուին յարաբերութիւնները Ֆրանքոյի կառավարութեան հետ։ Առջի օր նոր փորձ մը կատարուեցաւ թափոր մը կազմելու դէպի սպանիական դեսպանատուն, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց։

500.000 ԹՈՆ ՑՈՐԵՆ պիտի խնդրուի Խ. Միութենէն, ինչպէս որոշեց նախարարական խորհուրդը, Պ. Մորիս Թորէզի առաջարկով։

ԾԽԱԽՈՏԻ վաճառումը ազատ չէ, հակառակ զանազան զրոյցներու։ Բաժնեչափն ալ անփոփոխ կը մնայ։

Պրէսթ - Լիթովսքի դաշնագրին այս բռնաբարումը շեշտուած է Խ. Միութեան արտաքին գործավարին 1918 Սեպտեմբեր 20ի ծանուցագրին մէջ ուր խորհրդային կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ կատարուած հանրաքուէն ապօրինի է։ (ԽՄԲ.— զանց կ'առնենք ծանուցագրին եղած մէջբերումը)։

Պէտք է դիտել տալ թէ անցեալին մէջ Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքները Հայերուն վըրայ չատ մը առիթներով խնդրոյ առարկայ եղած էին, Թուրքիոյ Հայերուն եղերական կացութեան պատճառով։ Օրինակի համար, 1878ին Պերլինի վեհաժողովը սահմանափակեց այդ իրաւունքները։ Այս դաշնագրով Թուրքիոյ Հայերը եւրոպական պետութեանց պաշտպանութեան կը յանձնուէին համաձայն 61րդ յօդուածին։ 1895ին Թուրքերը ուրիշ ջարդ մը եւս կազմակերպեցին եւ բրիտանական կառավարութիւնը Պերլինի դաշնագրին հիման վրայ, առաջարկեց միջազգային պաշտպանութեան տակ առնել Հայերը։

Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքները Հայաստանի վրայ, վիճելի դարձան 1919ի հաշտութեան վեհաժողովին մէջ։ 1918 Յունուարի 5ին Լոյտ Ճորճ յայտարարեց թէ մարդկութիւնը պէտք է ճանչնայ Թրքահայաստանի անկախութիւնը։ Ինչպէս յայտնի է, Սէվրի դաշնագրի հեղինակներուն նպատակն էր Թուրքիոյ իրաւունքները սահմանափակել Պերլինի դաշնագրով ճշդուած հողերուն վրայ եւ Հայաստանը միանգամ ընդ միշտ բաժնել Թուրքիայէն։

Մոսկուայի համակրանքի ցոյցը Հայաստանին

Մեր ձեռքը միայն նոր հասան Մոսկուայի «Պրաւդա» պաշտօնաթերթի նոյեմբեր 25ի եւ 26ի թիւերը, որոնցմէ կ'իմանանք, թէ Համամիութենական Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, Համամիութենական կառավարութիւնը եւ Համամիութենական Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն Հայաստանի խորհրդայնացման 25ամեակի առթիւ շնորհաւորական ընդարձակ հեռագիրներ են ղրկած Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան, կառավարութեան եւ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին:

Այդ հեռագիրները մասնաւոր ուշադրութիւն կը գրաւեն այն պատճառով, որ սովորական, յաւուր պատշաճի կատարուած ձեւականութիւններ չեն միայն, այլ տեսակ մը քաղաքական համակրական մեծ ցոյցի բնոյթ ունին: Ատիկա միանգամայն պարզ կը դառնայ ոչ միայն այդ պաշտօնական հեռագիրներու խիստ դրվատական բովանդակութենէն, այլեւ այն իրողութենէն, որ «Պրաւդա», Խորհրդային Միութեան այդ ամէնէն հեղինակաւոր պաշտօնաթերթը, պէտք է տեսած իր Նոյեմբեր 25ի ամբողջ թիւը եւ մասամբ ալ Նոյեմբեր 26ի թիւը նուիրելու հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանին:

Թէ՛ Մոսկուայի հեռագիրները եւ թէ՛ «Պրաւդա»ի նոյեմբեր 25ի խմբագրականը հանդամանօրէն կ'անդրադառնան Հայաստանի վերաբերեալ երկու կարեւոր եւ անվիճելի փաստերու, որոնք չեն կրնար անսահման գոհունակութեամբ չլեցնել ամէն հայրենասէր Հայու սիրտ, ինչ կուսակցութեան եւ դաւանանքի ալ ան պատկանելու ըլլայ:

Առաջին այդպիսի փաստն այն է, որ իր գոյութեան 25 տարիներու ընթացքին Խորհրդային Հայաստան տնտեսական եւ մշակութային մեծ յառաջադիմութիւններ է ըրած:

Այսպէս, շինած է հոյակապ նոր ջրանցքներ եւ անոնց միջոցով ոռոգած Հայաստանի ցարդ անբերրի հողերը եւ ընդարձակած է մշակուած հողերու տարածութիւնը 200.000 հեկտարով: 25 տարուան մէջ Հայաստանի ելեկտրական ուժը աւելցած է 700 միլիոն քիլօուաթով: Ատոր համապատասխան աննախընթաց չափերով զարգացած է Հայաստանի ճարտարարուեստը: Ստեղծուած է պատկառելի քիմիական ճարտարարուեստ մը. մեծ յաջողութեամբ զարգացած են մեքենաշինութիւնը, հանքագործութիւնը, մասնաւորապէս պղինձի արտադրութիւնը. մեծ թափ է ստացած շինանիւթերու եւ կենսամթերքներու արդիւնաբերութիւնը: Միայն կենսամթերքներու ճարտարարուեստն ունի այսօր 31 ճիւղեր եւ կ'արտադրէ 400 տեսակ ապրանքներ: Հինգ անգամ մեծցած է ցանքը եւ երկու անգամ՝ հողագործական բերքը: Աննախընթաց առաջադիմութիւն են ըրած Հայաստանի այգեգործութիւնն եւ գինեգործութիւնը, զարգացած են թեքնիք եւ մերձարեւադարձային մշակոյթներ:

Տնտեսական այս խանդավառող վերելքի կողքին ոչ նուազ ուշագրաւ է Հայաստանի կրթական սիսթեմի տարապայման զարգացումը: Բաւական է ըսել, որ փոքրիկ Հայաստան այսօր ունի 860 նախնական եւ կիսամիջնակարգ դպրոցներ, 300 միջնակարգ դպրոցներ, 48 թեքնիքական դպրոցներ, 13 բարձրագոյն դպրոցներ, 43 գիտական հետախուզական հաստատութիւններ եւ Գիտութեանց Հայկական Ակադեմիան:

X

Երկրորդ՝ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի վերաբերեալ լուսաշող փաստը, զոր վեր հանած են Մոսկուայի հեռագիրներն եւ «Պրաւդա»ի խմբագրականը, հայ զինուորներու կատարած քաջագործութիւններն եւ հայ ժողովուրդի մատուցած տնտեսական անգնահատելի աշխատանքն է վերջին պատերազմի ընթացքի:

«Հայրենական պատերազմի (այսինքն՝ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի) տարիներուն,— կ'ըսէ Մոսկուայի կառավարութեան եւ Կեդր. Կոմիտէի հեռագիրը — հայ ժողովուրդը պատուով կատարեց իր պարտականութիւնը Հայրենիքի հանդէպ: Հայ զինուորները Խորհրդային Միութեան միւս ժողովուրդներու զաւակներուն հետ միասին անձնուիրաբար պաշտպանեցին մեր Հայրենիքի ազատութիւնն ու անկախութիւնը: Հայաստանի բանուորները, կոլխոզնիկները (գիւղացիները) եւ մտաւորականութիւնը անդուլ աշխատեցան յաղթանակի համար թշնամիին վրայ»:

Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան ղրկած հեռագրի մէջ կը կարդանք.—

«Հայրենական (վերջին) պատերազմի տարիներուն հայ ժողովուրդի զաւակները քաջաբար կռուեցան ատելի թշնամիին դէմ: Խորհրդային Հայաստանի աշխատաւորները իրենց անձնազոհ աշխատանքով ամրացուցին Կարմիր Բանակի թիկունքը»:

Հայ զինուորներու քաջութեան եւ հայ աշխատաւորութեան կատարած անձնուէր աշխատանքի մասին աւելի երկարօրէն խօսած է «Պրաւդա», որ Նոյեմբեր 25ի իր խմբագրականին մէջ կ'ըսէ հետեւեալը.—

«Հայաստանի մէջ թնդանօթները չէին դղրդար: Հայաստան չէր դիտեր գերման արշաւանքին սարսափները: Բայց հայ ժողովուրդը կը հասկնար, որ Տոնի, Քուպանի, Ուքրայնայի եւ Պելօ Ռուսիոյ մէջ իր ճակատագիրն ալ կ'որոշուի, իր ալ ազատութիւնը, անկախութիւնն եւ երջանկութիւնը կը պաշտպանուին: Այդ պատճառով հայ ժողովուրդի զաւակները Խորհրդային Միութեան միւս եղբայրական ժողովուրդներու հետ միասին ոտքի կանգնեցան՝ պաշտպանելու համար ընդհանուր Խորհրդային հայրենիքը եւ անձնուիրաբար կռուեցան գերման ֆաշական յափշտակիչներուն դէմ: Խորհրդային Միութեան Հերոսներու փառաւոր ընտանիքին մէջ կան 100ի չափ հայ ժողովուրդի զաւակները: Հազարաւոր հայ զինուորներ արժանացան մարտական (քաջութեան համար) շքանշաններու: Անոնք (հայ զինուորները) կռուեցան Մոսկուայի եւ Ստալինկրատի առջեւ, Խրիմի մէջ. անոնք պաշտպանեցին Լենինկրատը. անոնք արշաւեցին Քէօնիկսպէրկի, Ֆրանքֆորթի (Օտեռի վրայ) եւ Պերլինի վրայ: Փայլուն էջ մը Հայրենական մեծ պատերազմի պատմութեան մէջ գրեց 89րդ Հայկական Թամանեան զօրամասը, որ անցաւ ճա[...]ան Կրողնիի (հիւսիսային Կովկաս) տակէն մինչեւ Պերլին»:

Շնորհաւորելով հայ ժողովուրդը Հայաստանի խորհրդայնացման 25րդ տարեդարձի առթիւ, Խորհրդային Միութեան կառավարութիւնն եւ համայնավար Կեդր. Կոմիտէն, ինչպէս եւ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը յայտնած են իրենց հաստատ հաւատը թէ՝ «Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան աշխատաւորները այսուհետեւ եւս պիտի աշխատին նոր յաջողութիւններ ձեռք բերել Հայաստանի տնտեսութեան եւ մշակոյթի մէջ, ինչպէս եւ ալ աւելի զօրացնել Խորհրդային պետութիւնը»:

X

Մոսկուայի մեծ պաշտօնաթերթի նոյեմբեր 25ի թիւին մէջ ամբողջութեամբ հրատարակուած է նաեւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Գ. Արութինովի երեք սիւնակնոց յօդուածը, որուն մէջ մանրամասն կերպով կը խօսուի Խորհրդային Հայաստանի կատարած տնտեսական եւ մշակութային առաջադիմութեան մասին վերջին 25 տարիներու ընթացքին: Այդ յօդուածին մէջ եւս յիշուած են վերեւ բերուած փաստերը, բայց շատ աւելի մանրամասն կերպով:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի են այդ յօդուածի մէջ եղած քանի մը մանրամասնութիւններ:

Օրինակ՝ Հայաստանի գիտական եւ մասնագիտական բարձրագոյն դպրոցներու մէջ ուսուցումը այնքան լաւ է դրուած, որ այդ դպրոցներն աւարտողները կը փնտռուին եւ գործի կը դրուին Խորհրդային Միութեան ամէնէն կարեւոր շրջաններու մէջ:

Մինչ ասկէ քառորդ դար առաջ ճարտարարուեստի արտադրութիւնը Խորհրդային Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը կազմէր ընդհանուր ժողովրդական տնտեսութեան 23.7 առ հարիւրը, այսօր ան կը կազմէ այդ տնտեսութեան 80 առ հարիւրը:

25 տարուան մէջ խոշոր եղջիւրաւոր անասուններու թիւը աւելցած է 2ուկէս անգամ, իսկ փոքր անասուններունը՝ 3 անգամ:

Մեծ առաջադիմութիւն եղած է նաեւ արուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ՝ երաժշտութիւն, նկարչութիւն, քանդակագործութիւն, թատրոն:

Ռուսերէն գեղեցիկ թարգմանութեամբ Պրաւդա հրատարակած է նաեւ Աշոտ Գրաշիի՝ Երեւանին նուիրուած մէկ բանաստեղծութիւնը, ուր բանաստեղծը կը խօսի այն մասին, որ մայր Արաքսի միւս կողմը Երեւանի համար կ'երազեն Կարսը, Անին եւ Վանը ...

(Խմբագրական Հայրենիքի)

ՍՈՎԻ ՎԱԽԸ կը շեշտուի Գերմանիոյ արեւմտեան, մասնաւորապէս անգլիական շրջանին մէջ: Ամերիկեան կառավարիչն ալ յայտարարեց թէ ի հարկին պիտի կրճատեն օրապահիկը, քանի որ լուր առած են թէ Մ. Նահանգները պիտի չկըրնան հասցնել ցորենի եւ ուտեստի սահմանուած չափը: Այժմ օրական ուտեստն է 1550 գօլ (քալօրի): Միւս կողմէ անգլիացի մասնագէտներ կը հաստատեն թէ գերման բանուորները բաւական սնունդ չեն ստանար եւ հետզհետէ կը տկարանան: Նոյն աղբիւրին համաձայն, շատ աւելի ծանր է ֆրանսական շրջանին պարենաւորման վիճակը: Ցորենի պաշարը սպառած ըլլալով, բաժնեչափը զգալապէս կրճատուած է Փետրուարի ընթացքին:

ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ ԱՇԽԱՏԱՆՔ հաստատուեցաւ Աւստրիոյ մէջ, 15—60 տարեկան այրերու եւ 15—45 տարեկան կիներու համար: (Նախկին նացիներուն համար՝ այրերը 15—70 տարեկան, կիները՝ 15—55 տարեկան):

ԱՄԻՍԸ 2000 ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄ տեղի կ'ունենայ Փարիզի մէջ: Պատերազմէն առաջ 800 էր:

ՀԱՅԵՐԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Գ.

Ատրպատականի Հայերը առաւելապէս կեդրոնացած էին Թաւրիզ քաղաքին, Սալմաստ, Ուրմիա, Խոյ եւ Ղարադաղ գաւառներու մէջ:

Հայեր կը բնակէին նաեւ Սօուճ - Պուլաղի, Մարաղայի, Մակուի, Արտապիլի, Մարանդի շրջաններու եւ պարսկական Ջուլֆայի մէջ:

Հայ վաճառականներ եւ առեւտրականները կը բնակէին Թաւրիզի, Սալմաստի, Ուրմիոյ, Ջուլֆայի եւ Արտապիլի մէջ: Խանութպաններ եւ շըրջուն առեւտրականներ ցան ու ցրիւ, ամէն տեղ:

Հայ հարուստները ունէին շքեղ տուներ, վիլլաներ, ընդարձակ պարտէզներով եւ այգիներով շրջապատուած: Կը ճամբորդէին թանկարժէք ձիերով եւ կառքերով, երբ դեռ երկաթուղի չկար: Գէշ չէին նաեւ արհեստաւորներու բնակարանները, ինչպէս նաեւ հողատէր գիւղացիներու տուները:

Հողազուրկ Հայերը մեծ մասով կը բնակէին խեղճուկ տուներու, խրճիթներու մէջ: Ունէին հինէն մնացած եկեղեցիներ եւ վանքեր, քարաշէն եւ ամրակուռ:

Կարգ մը առանձնաշնորհներ վայելող Ատրպատականցի Հայերը իրենց կրօնական եւ ազգային գործերը վարելու համար, ունէին «Գործակալական խորհուրդներ», տեսակ մը մանրանկար Ազգ. երեսփ. ժողով, առաջնորդական փոխանորդներով եւ կրօնական դասով:

Առաջնորդը կը բնակէր Թաւրիզ, հրահանգներ տալով եւ ղեկավարելով «Գործակալական խորհուրդներ»ը որոնք բացի կրօնական պարտականութիւններէ, ունէին նաեւ ազգային, դատարանական իրաւունքներ:

Խորհուրդը կը քննէր ազգակիցներու միջեւ տեղի ունեցած շատ մը վէճեր, կը դատէր յանցաւորները: Ոճրագործութեան պարագաներուն ալ, «Գործ. Խորհուրդ»ի միջամտութիւնը երբեմն նկատի կ'առնուէր նահանգային կամ գաւառային դատարաններու եւ Սարփարաստին կողմէ:

Հայկական ներքին կեանքի մէջ մանր ու խոշոր բազմաթիւ խնդիրներ կը լուծուէին առանց օտարներու միջամտութեան, ծաղրանքին կամ անարգանքին ենթարկուելու:

Ատրպատականցի Հայը շատ կանուխէն ըմբռնած է ազգային դաստիարակութեան արժէքը եւ հետամուտ եղած է ազգապահպանման նուիրական գործին:

1914—915 ուսումնական տարեշրջանին Սալմաստի Հաֆթվան գիւղի դպրոցն ունէր 200 երկսեռ աշակերտ (քառամեայ դպ. մինչեւ Դ. կարգ) 6 ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ: Փայաջուկ (Րաֆֆիի ծննդավայր) 100—130 աշակ. 4 ուսուցիչ, 1 ուսուցչուհի (քառամեայ): Ղալասար՝ 100 աշակերտ (երկսեռ) 2 ուսուցիչ մէկ ուսուցչուհի: Մահլամ՝ 100—110 (քառամեայ) 2 ուսուցիչ, մէկ օգնականուհի: Սաւրա՝ 80, (եռամեայ) 2 ուսուցիչ, մէկ ուսուցչուհի: Հին Քաղաք (Քէօհնաշահար) եռամեայ, մէկ ուսուցիչ, 50 երկսեռ աշակերտներով: Ախտախանայ՝ 60 երկս. աշակ. (եռամեայ) մէկ ուսուցիչ, մէկ ուսուցչուհի: Ղզըլջայ՝ (40 տուն) 50 երկս. աշակերտ, մէկ ուսուցիչ: Դրիշկ - Շէյթանաւա (եռամեայ դպ.) 35 երկս. աշակերտ, 1 ուսուցիչ:

Սառնայ՝ (եռամեայ) 50 երկս. աշակերտ, մէկ ուսուցիչ, մէկ ուսուցչուհի:

Այսպէս ուրեմն 10 հայաբնակ գիւղերն ունէին 855 աշակերտ եւ աշակերտուհի եւ 25 ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ:

Դպրոցական ընդհանուր գործերը կը վարէր շրջանային տեսուչը, ողբացեալ ընկեր Սամսոն խանը: Ծախքերը կը հոգային գիւղացի - հողագործ, արհեստաւոր եւ առեւտրական Հայերը:

Դեռ 1900էն առաջ, 640 տուն հայ բնակիչ ունեցող Թաւրիզը կը հաշուէր 730 աշակերտներ.— Բերդաթաղ.—«Արամեան» դպրոցը 6 դասարաններով (վեցամեայ), 130 աշակերտ, 12 ուսուցիչ: «Ս. Աննայեան» օրիորդաց դպրոց 70 աշակերտուհի, մէկ վերակացուհի, 2 վարժուհի: Մանկապարտէզ 20 աշակերտ, մէկ ուսուցչուհի: Արհեստանոց 30 աշակերտուհի: Տարեկան ծախքը 2500 րիալ:

Լիլաւա թաղը.— «Հայկազնեան» դպրոց (հընգամեայ) 140 աշակերտ, 8 ուսուցիչ: «Թամարեան» օրիորդաց դպրոց 120 աշակերտուհի, 3 վարժուհի, (հնգամեայ): Մանկապարտէզ 25 երկս. աշակերտ, մէկ ուսուցչուհի: Արհեստանոց 35 աշակերտուհի, մէկ ուսուցչուհի: Տարեկան ծախք 1500 րիալ: Բողոքականներու երկսեռ դպրոց 160 աշակերտ, 5 ուսուցիչ եւ մէկ ուսուցչուհի:

Տարեկան ընդհանուր ծախքին մատակարարման եւ նոր դասարաններու յաւելման գործին մէջ իր գնահատելի մասնակցութիւնը կը բերէր «Թաւրիզի» Հայ Կանանց Բարեգործական ընկերութիւնը, մնացեալը կը գոյանար թոշակներէ եւ նուէրներէ:

Ատրպականցիները շինած են քարաշէն, երկյարկանի եւ միայարկ, օդաւոր եւ առողջապահական դպրոցական շէնքեր, ընդարձակ շրջափակե-

«Միշտ լքուած եւ աւերակ ..»

(Սեփական թղթակցութիւն Յառաջի)

Ճիւմհուրիէթ»ի Տողան Նատին, հակահայ յօդուածներով ծանօթ հերոսը, վերջերս պտոյտ մը կատարեց Արեւելեան Նահանգներու մէջ, եւ իր տպաւորութիւնները հրատարակեց։ Երկար յօդուածաշարքէն՝ կ'արտագրեմ հատուած մը․

— «Սվազէն անդին, առանձնութեան տարօրինակ զգացում մը կը պարուրէ մարդկային հոգին։ Այն տպաւորութիւնը կը կրէք, թէ յաւիտենապէս կը բաժնուինք սիրելիէ մը, զոր այլեւս չէք ճանչնար, եւ որուն ինքնութիւնն իսկ չէք կրնար յիշել կամ բնորոշել։ Այժմէն իսկ՝ վստահ էք, թէ տրտմաթախիծ վայր մըն է այն տեղը, ուր պիտի հասնէք՝ ութ կամ տասնեւհինգ ժամ վերջ։

« Միշտ միեւնոյն սրտնեղութեան բացայայտ հետքերը կը տեսնուին նրբանցքին մէջ քնացող պաշտօնեային ուռած աչքերուն, ինչպէս որկրամոլութեանը մէջ՝ դրացի բաժնեակի (քոմփարթիման) ճամբորդին, որ, քարիւղի օճախի մը վրայ երշիկ կը տաքցնէ, աղանդեր պատրաստելու համար օղիին․․․։ Այն տպաւորութիւնը կ'ունենամ, թէ կը քաշկռտուիմ՝ ո՛չ թէ դէպի հայրենի հողամաս մը, այլ դէպի անծանօթ երկիր մը, որ մեզի կը խոստանայ մի՛ միայն խաւար, տխրութիւն եւ առանձնութիւն։

« Ուրկէ՞ կուգայ առանձնութեան այս զգացումը։ Ինչո՞ւ հասարակ ժողովուրդէն մինչեւ պետական պաշտօնեան Արեւելքը կը նկատեն վայր մը, ուր կարելի է երթալ միայն հարկադրաբար, կամ իբրեւ աքսորեալ։

« Աւելի եօք, Էրզրումի եւ Կարսի մէջ գեղեցիկ օրեր անցընելէ վերջ, այս պարագան կրցայ լաւագոյն կերպով բացատրել, ես ինծի։— Պատճառն այն է, որ մենք անտեսած ենք Արեւելքը։ Տակաւին մինչեւ արեւելք չեն երկարած շինարար բազուկները Հանրապետական վարչաձեւին, որ հազիւ 22 տարիներու կարճ անցեալ մը ունի։

« Ոչ մէկ լեզու առաջ կ'երթայ՝ սակա ըսելու համար։ «Անշուշտ, այս վարչաձեւը զբաղած է Արեւ. Նահանգներու վերաբերեալ բոլոր հարցերով, սկսեալ գիւղական դպրոցներէն մինչեւ կառավարատուները, Հալքէվիներէն մինչեւ վերանորոգուած յիշատակարանները, եւ, վերջապէս, մինչեւ թանգարանները՝ որոնք կ'ապացուցանեն՝ թէ մենք ենք այս հողերուն բուն տէրը։

«Եւ սակայն, այս բոլորը անբաւական են Արեւելքը ազատելու այն առանձնութենէն՝ ուր մխրճուած է ան, այսօր։ Պատճառն այն է, որ գործնապէս ամէն հաղորդակցութենէ զրկուած վիճակի մէջ կը գտնուի հայրենիքին ընդարձակ մասը, որ կ'երկարի Սվազէն դէպի հիւսիս, եւ դէպի արեւելք։ Մինչեւ այսօր, չենք կրցած հաղորդակցութիւն հաստատել Արեւելքի եւ հայրենիքի միւս մասերուն միջեւ։

«Ամէն բանէ առաջ, Արեւելքի մէջ գոյութիւն չունի հեռաձայն կոչուած բանը, որ, անուանապէս, իբրեւ թէ գոյութիւն ունի Սվազի մէջ, պայմանաւ որ անվերջ խանգարում մը պատահած չըլլայ, եւ վերջապէս՝ պայմանաւ որ կարենաք հանդիպիլ բարեացակամ պաշտօնեայի մը։ Ուրիշ վայրերու մէջ, բացարձակապէս հեռաձայն գոյութիւն չունի։ Այս իրողութիւնը՝ մէկն է այն պատճառներէն՝ որոնք կը կացինահարեն մեր հայրենիքին կենսունակութիւնը »։

Յօդուածագիրը, նոյն տխուր շեշտով կ'անդրադառնայ նաեւ Երզնկայի կացութեան, ճշդելով՝ թէ «միշտ լքուած եւ աւերակ » կը մնայ նաեւ այս շրջանը։ Բնակարանի չգոյութիւն, ջուրի չգոյութիւն, բժիշկի, ճարտարապետի, վարժարանի, դեղարաններու չգոյութիւն։ Կատարեալ աւերակոյտ։ Շարժէն վերջ, ոչ մէկ նորութիւն, ոչ մէկ քայլ՝ դէպի շինարարութիւն։ Թշուառութիւնն ու աղքատութիւնը, հիւանդութիւններն ու զրկանքները հիծումի կ'առաջնորդեն վերապրող բնակչութիւնը։

Տողան Նատիի տպաւորութիւնները շարունակելի են։ Կ'արտագրեմ, ի հարկին, նոր մասեր։ Մ․

Վենետիկի վանքին վիճակը

Նոր ստացանք «Բազմավէպ»ը, 1943—1945 Յունուար - Դեկտեմբեր, ինչ որ կը նշանակէ թէ լոյս չէ տեսած 1943էն, երբ կը լրանար հարիւրամեակը։

Դժբախտաբար պարբերականը տեղեկութիւններ չի պարունակեր վանքի եւ Միաբանութեան ընդհանուր վիճակի եւ հրատարակչական ծրագիրներու մասին։ Միայն Վենետիկի ազատագրման առթիւ, կ'ըսէ թէ ռմբակոծութեանց առեն, վանքին կարեւոր փաստաթուղթերը փոխադրուած էին գիւղական վայր մը, ինչպէս գրած ենք ժամանակին։ 1945 մարտ 21ի ռմբակոծութեան առեն, կէս միլիոնէ աւելի վնաս կրած է Մ․ Ռափայէլեան վարժարանի Թէոփիլեան դահլիճը, ուր կը կատարուէին հանդէսները եւ գիտական բանախօսութիւնները։

Արտասահմանի լուրերը գրեթէ ամբողջութեամբ քաղուած են «Յառաջ»էն, որ կանոնաւորապէս կը ղրկուի Թղթատարի վերահաստատումէն ի վեր։

Նոյն թիւէն կ'իմանանք թէ 1945 Նոյեմբեր 23ին վանք այցելած է Աղաջանեան կաթողիկոս - պատրիարք։— Հետաքրքրական պարագայ մը, — Մ․ Ռ․ վարժարանի վերջին տասը շրջանաւարտներէն 8ը ծնած են Ատտիս Ապէպայի մէջ (Եթովպիա)։

✕ Վենետիկի ձայնասփիւռը վերջերս ուզելով ճաշակ մը տալ հայկական երաժշտութեան, հրաւիրած է ծանօթ դաշնակահարուհին, Օր․ Մառի Պօտուրեան, որ երգած է 1945 Նոյեմբեր 14ին եւ Դեկտեմբեր 20ին, մեծ յաջողութեամբ, սակայն բոլորն ալ օտար կտորներ։

✕ 1945 Նոյեմբեր 14ին մեռած է Բժ․ Յարութիւն Պարտիզեան, ծնած 1885ին, Ադրիանուպոլիս։ Ուսանողական տաժանելի շրջանէ մը վերջ, փրոֆէսէօր - մանկաբոյժի տիտղոս ստանալով Հռոմի բժշկական յանձնախումբէն, 1931ին նշանակուած էր ուսուցչապետ Միլանի համալսարանին մէջ։ Յետոյ հաստատուեցաւ Լիտօ, Վենետիկի ծովափը, ուր հիմնած էր արեւարուժարան մը (solarium)։ Զանազան պաշտօններ վարած է նաեւ Սպանիոյ եւ Հիւս․ Ափրիկէի մէջ (1940), ուր կը վարկուէր ժանտատենդէ եւ վերադարձին կ'իյնայ հիւանդանոց (1945)։ Իր քոյրերն են Տիկին Սաթենիկ Տէր Դաւթեան եւ հանգուցեալ գրագէտ Պերճուհին (Բարսեղեան)։

«Հայրենիք » ուշադրութեան կը յանձնէ Վենետիկի վանքին վիճակը, կարգ մը տեղեկութիւններ քաղած ըլլալով ամերիկահայ զինուորէ մը, որ անձամբ տեսած է ամէն բան։

— « Անկէ էր, որ իմացանք թէ՝ Մխիթարեան վանքին գրադարան - թանգարանը, տպարանն ու եկեղեցին ընդհանուր առմամբ շատ քիչ են վնասուած, միայն կոտրած են գրեթէ բոլոր ապակիները եւ ճեղքուած են քանի մը պատեր։ Ասոնց ու առհասարակ շէնքերու նորոգութիւնը առիպողական պահանջ մըն է, զոր վանքը, դէթ այժմ, չի կրնար կատարել իր սեփական միջոցներով։

Նոյն զինուորին համաձայն, ամբողջ պատերազմի ընթացքին Մխիթարեան վանքը ոչ միայն ինքզինքը, այլեւ 45 սաներ պահած է՝ Եթովպիայէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն եւ զանազան այլ երկիրներէ։ Աւելին․ վանքը, հակառակ իր անձուկ միջոցներուն, չէ խնայած իր նիւթական եւ բարոյական օգնութիւնը Գերմաններու ձեռքը գերի ինկած Կարմիր Բանակի հայ զինուորներուն, որոնք Գերմաններու հեռանալէն յետոյ չեն կրցած ուրիշ որ եւ է տեղ երթալ։

Այս տեղեկութիւնները աւելի արժէքաւոր կը դառնան մեզի համար, երբ նկատի կ'առնենք այժմ Մխիթարեան Միաբանութեան աբբահայր Սրապիոն վրդ․ Ուլուհոճեանի մէկ նամակը, վերջերս ստացուած մասնաւոր անձի մը կողմէ։

« Պատերազմի վեց տարիներուն — կը գրէ Աբբահայրը ի մէջի այլոց — բաւական մտահոգութիւններ, նեղութիւններ եւ տառապանքներ ունեցանք, եւ ես կը կարծէի, որ խաղաղութեան վերադարձին ամէն բան վերջացած կ'ըլլայ, բայց կը տեսնեմ, որ խաբուած եմ։ Դեռ ամէն բան վերջացած չէ․ խեղճութիւն, կերակուրի պակաս, քաղաքական խլրտումներ կը թունաւորեն մեր կեանքը։ Եթէ չամչնայի, պիտի թելադրէի, որ ամերիկահայութիւնը կամ մեր բարեկամները օգնութեան յանձնախումբ մը կազմէին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան համար»։

Հայերը Քուպայի մէջ

ԽՄԲ․— Ամերիկայի առաջնորդը վերջերս Քուպա զրկած էր հոգեւոր հովիւ մը, Մեսրոպ վրդ․ Սէմէրճեան, որ վերադարձին մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուցած է։ «Հայ․ եկեղեցի»էն կ'ամփոփենք հիմնական մասերը․—

Քուպայի հայ գաղութը քառորդ դարու պատմութիւն մը ունի։ Անոնք այդ երկիրը սկսեր են գաղթել 1920 թուականներուն։ Մինչեւ 1935, գաղութին թիւը կը հասնէր 2000ի։ Սակայն, այս թիւը հետզհետէ կը նուազի արտագաղթի պատճառով։ Այսօր, Քուպայի գաղութը կը համրէ միայն 65 տուն, համագումար 350 հոգի։ Բայց այս թիւն ալ պիտի պակսի։ Որովհետեւ, շատեր արդէն որոշած են Միացեալ Նահանգներ մեկնիլ։ Եթէ այսպէս շարունակուի, մօտ ատենէն, Քուպայի գաղութը կրնայ հասնիլ 45—50 տունի։ Ու պիտի մնան միայն անոնք, որոնք՝ այլեւայլ պատճառներով, անկարող են մեկնելու։

Գաղութին մեծամասնութիւնը կը գտնուի Հավանայի մէջ։ Մայրաքաղաքին մօտակայ գիւղերէն Արոյոնարանհոււի մէջ կան 5—6 տուն։ Մեկլա՝ 3 տուն։ Իսկ Քուպայի արեւելեան կողմը, Վիքթորիա տը Լաս Թունասի գիւղաքաղաքին մէջ՝ կը գտնուի 9 — 10 տուն հայութիւն մը։ Եւ այսպէս, ցրուած քիչ մը ամէն կողմ։

Քուպայի գաղութը տնտեսապէս բարեկեցիկ վիճակ մը ունի։ Տօնիկեան ընտանիքը, Մեկլայի մէջ, իր գուլպայի գործարանով մեծ համբաւ կը վայելէ երկրին մէջ։ Հայութեան մէկ մասը արհեստով եւ մէկ մասն ալ վաճառականութեամբ կը զբաղին։

Նոր սերունդին ազգային ոգին, բաղդատմամբ Ամերիկայի սերունդին հետ՝ դնահատելի երեւոյթ մը ունի։ Մեծամասնութիւնը գիտէ կարդալ, գրել եւ խօսիլ սահուն հայերէն մը։ Գաղութը ոչ եկեղեցի ունի, ոչ քահանայ, ոչ ալ հոգաբարձութիւն։ Ընդհանրապէս կաթոլիկ եկեղեցիներ կը յաճախեն եւ իրենց փոքրիկները մկրտել կուտան կաթոլիկ քահանաներու ձեռքով։ Մինչեւ անցեալ տարի Հավանայի մէջ կար հայկական դպրոց մը, 14 աշակերտներով, բայց այժմ փակուած է։

ՀԱՅԵՐԸ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամբողջ Մեքսիկայի մէջ կան 350 Հայեր, որոնց մեծ մասը կ'ապրի Մեքսիկա Սիթիի մէջ։ Այս Հայերը գաղթած են 1920էն վերջ, Միացեալ Նահանգներ երթալու համար։ Սակայն ձախողելով կը ստիպուին բոյն դնել երկրին զանազան մասերուն վրայ։

Այս Հայերուն մեծ մասը Խարբերդցիներ, Այնթապցիներ, Կարնեցիներ, Վանեցիներ, Մշեցիներ, Ախալքալաքցիներ, Սվազցիներ, Օրտուցիներ, Պոլսեցիներ, Կիւրինցիներ եւ Մալաթիացիներ են։

Հին Հայերէն Յովհաննէս Նշանեան իբրեւ ճարտարագէտ, մեծ գործեր կատարած է երկրին մէջ։ Իսկ Մեքսիկա գաղթող առաջին Հայը՝ Պապայեան, որ 50 տարիէ ի վեր կը վայելէր երկրին համակրանքը, մեռաւ վերջերս։ Ան կը պարապէր ալքոլի գործով եւ, կը յարաբերէր Սուրիացիներուն հետ։ Կինը Սպանուհի մըն էր։ Ամէն աջակցութիւն կ'ընէր նորեկ հայրենակիցներուն, անխտրաբար։ Մինչեւ 1920, իր տղան կը կարծէր թէ, ինքը՝ Սուրիացի է։ Բայց հետզհետէ, երբ Հայերը շատցան, հասկցաւ որ Հայ է։ Հիմա, այս երիտասարդը, կը շարունակէ հօրը կիսատ ձգած գործը։

Հոս հաստատուած Հայերուն մեծ մասը կօշկակարութեամբ կը զբաղի։ Կան որ մինչեւ 10 — 20 գործաւորներ կը բանեցնեն։ Ուրիշներ խաղալիքի, գորգի եւ կերպասի բանուկ կեդրոններ ունին։ Ունին փաստաբան մը, Իզմիրլեան, որ Քալիֆորնիայէն եկած՝ կ'աջակցի իր հայրենակիցներուն։ Հայերը մեծ մասով բարեկեցիկ եւ ունեւոր են։

Իբրեւ կազմակերպութիւն, գոյութիւն ունին Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան կոմիտէն, Բարեգործականի մասնաճիւղը եւ Եկեղեցասէր Կանանց Միութիւնը։ Մասնաւոր եկեղեցի եւ դպրոց չկայ։ Դաստաւանդութիւններ կ'ըլլան տուներուն մէջ։

Երիտասարդութիւնը ունի « Արա » անունով ֆութպոլի խումբ մը, որ երբեմն շատ յաջող խաղեր կ'ունենայ։ Ազգային ոգին, Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան կոմիտէի հովանաւորութեան տակ, հետզհետէ նոր թռիչք կ'առնէ։

Այս մայրաքաղաքէն դուրս, կան նաեւ սակաւաթիւ Հայեր, որ ցրուած քիչ մը ամէն կողմ, կ'ապրին երկրի յուշերովն ու աւանդութիւններովը։

րով, համապատասխան մանկավարժական պահանջներու, նոյնիսկ գաւառական ու գիւղական շրջաններու մէջ։

Հայ հարուստը նպաստած է հող, շինանիւթ, դրամ տրամադրելով, գիւղացին ու արհեստաւոր կոհաբերած են իրենց կարելին։ Կան հարուստներ, որոնք ստանձնած են դպրոցական շէնքերու ամբողջ ծախքերը։ Հարուստներ, որոնցմէ շատ աւելի ունեւորներ հարիւրներով կը գտնուին մեր գաղութի Հայերու մէջ։

Ատրպատականի Հայերու թիւը ոմանք 30, ուրիշներ 35.000ի կը հաշուեն, սակայն ստոյգ չեն այդ թիւերը, որովհետեւ զանազան ատեններ շատեր Հայաստան վերադարձած կամ այլուր փոխադրուած են։ Ամէն պարագայի մէջ, մխիթարական վիճակ մը ներկայացուցած են իրենց դպրոցները։

Հաֆթվան եւ Փայաջուկ գիւղերն ունէին երկյարկանի քարաշէն դպրոցներ, ներկայանալի վիճակով, Ղալասար, Մահլամ, Սաման ու Սաւրա գիւղերը միյարկանի, նոյնպէս բաւարար շէնքեր։ Իսկ մնացած գիւղերը համեստ, բայց օդասուն շէնքեր։ Բոլոր դպրոցներն ունէին փոքրիկ դեղարաններ, անմիջական օգնութիւն հասցնելու համար, զանազան պատահարներու ենթակայ աշակերտներու։

Անկէ զատ, Հաֆթվան, Փայաջուկ եւ Ղալասար գիւղերն ունէին հարուստ գրադարաններ եւ թատերասրահներ, անհրաժեշտ գոյքերով։

Ու տարին քանի մը անգամ ուսուցչական խումբերու նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ, տեղի կ'ունենային ներկայացումներ, երեկոյթներ եւ հանդէսներ։

(Մնացեալը յաջորդով)

Ա․ ՏԱՐԱԴԻՐ

Եգիպտոս կը պահանջէ քաշել անգլ. զօրքը

Ինչպէս հաղորդած էինք, Եգիպտոսի կառավարութիւնը Անգլիոյ վրայ կը ձգէ անցեալ չարթուան դէպքերուն պատասխանատուութիւնը: Վերջին լուրերու համաձայն, ծանուցագիրը կը պահանջէ .— 1. Անմիջապէս պարպել Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ անգլ. զօրքը, առանց սպասելու նոր դաշնագրի բանակցութեանց .— 2. Հատուցում տալ զոհերու ընտանիքներուն: Եգիպտոսի կառավարութեան կարծիքով, նախապէս պարպելով Գահիրէն եւ Աղեքսանդրիան, Անգլիացիները նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծած կ՚ըլլան, համաձայնութիւն գոյացնելու համար երկու պետութեանց միջեւ: Եգիպտական ծանուցագիրը դիտել կուտայ թէ պատերազմը վերջացած ըլլալով, անհրաժեշտ չէ անգլիական զօրքին ներկայութիւնը Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ:

× Լորտերու ժողովին մէջ, գաղթապետութեանց նախարարին ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի Եգիպտոսի դէպքերուն: Ան որոշած է 1936ի զինակցութեան դաշինքին տեղ նոր մը հաստատել, ազատ բանակցութիւններով, բայց կը մերժէ համակերպիլ որ եւ է ճնշումի կամ սպառնալիքի: Յետոյ մանրամասնօրէն պատմեց վերջին դէպքերը, յանցաւոր հռչակելով Եգիպտոսի կառավարութիւնը: Անգլիա ծանուցագիր մը ուղղած է արդէն, պատիժ եւ հատուցում պահանջելով եւ կը սպասէ պատասխանին :

× Եգիպտոսի ուսանողները ժողով մը գումարելով Գահիրէի համալսարանին մէջ, որոշեցին կոչ մը ուղղել ժողովուրդին, որպէսզի անգլիական ապրանք չգնէ: Իրենք ալ պիտի մերժեն անգլերէն սորվիլ: Այս շարժումին միացան էլ Ազհարի համալսարանին ուսանողները եւ Երիտասարդ Եգիպտոսի կուսակցութիւնը, միեւնոյն ատեն հանգանակութեան ձեռնարկելով, ի նպաստ զոհերու ընտանիքներուն: Երկուշաբթի օր ընդհ. գործադուլ պիտի հռչակուի, իբրեւ սուգի նշան: Երիտասարդ Եգիպտոսի կուսակցութիւնը (նախկին Կանաչ Շապիկաւորներ) եւ Իսլամական Եղբայրութիւնը որոշեցին գործակցիլ բոլոր երիտասարդական կազմակերպութեանց հետ, ազգային տենչերու իրականացման համար: Կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, հրաւիրելով բոլոր հոսանքները որպէսզի միացեալ ճակատ կազմեն, պայքարելու համար:

20 օդանաւեր օդը հանուած Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ հրեայ ահաբեկիչներ յարձակում գործելով բրիտանական երեք օդակայաններու վրայ, ոչնչացուցին քսան օդանաւեր (համագումար մէկ միլիոն սթերլին) :

Յարձակումը տեղի ունեցած է երկուշաբթի գիշեր: Ահաբեկիչները օգտուած են մութէն եւ պատերազմական գիտելիքներէ, իրագործելու համար իրենց նպատակը: Միեւնոյն ատեն պայթիւն մը տեղի ունեցած է Թէլ - Ավիվի մօտ:

× Անգլ. կառավարութիւնը որոշած էր գերման գերիներ փոխադրել Պաղեստին, զինուորական շինութեանց համար: Երուսաղէմի հրեայ հասարակութիւնը եւ Թէլ - Ավիվի քաղաքապետական խորհուրդը ժողով գումարելով, որոշեցին մերժել այս ծրագիրը: Միւս կողմէ, Արաբական Գերագոյն Խորհուրդը որոշեց պահանջել որ վերադարձուին արաբ աքսորականները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ բոլոր գործերը դատուած վերջացած են նահանգներու մեծ մասին մէջ, ինչպէս յայտարարեց դատական նախարարը, Սահմանադիր ժողովին մէջ: Դատական ատեանները մինչեւ հիմա արձակած են 82.247 վճիռներ, մինչդեռ քաղաքային դատարանները տարին հազիւ 16—18.000 վճիռ կ՚արձակէին: Բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ, բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ որուն համաձայն դատական ատեանները պիտի շարունակեն քննել եւ վերջացնել սեղանի վրայ եղած խնդիրները. բայց միայն Փարիզի դատական ատեանը իրաւունք պիտի ունենայ նոր դատեր քննելու , այն ալ մէկ տարի պայմանաժամով:

ՄԱՐՏԻ ՊԱՐԷՆԱՏՈՄՍԵՐՈՒՆ մէջ փոփոխութիւն չկայ, սկսելով հացի բաժինէն: M. եւ C. դասակարգերը պիտի կրնան 125 կրամ սուրճ կամ 50 կրամ թէյ առնել:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ փետր. 26ի նիստին մէջ, խորհրդային դատախազը շարունակեց իր մեղադրանքները, «մարդկութեան դէմ կատարուած ոճիրներու մասին»: Պարզեց գրաւեալ երկիրներու գերմանացման ծրագիրը, որուն համաձայն 7—14 տարեկան լեհ մանուկներ Գերմանիա կը փոխադրուէին, ամբողջ գիւղեր կը ջարդուէին, գերման գաղթականներ հաստատելու համար եւն.: Այս առթիւ կարգ մը լուսանկարներ ցուցնելով, դատախազը յայտարարեց թէ 3 միլիոն 200.000 Հրեաներ բնաջնջուած են զանազան երկիրներու մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ գիներու ընդհանուր ցեղչ մը հաստատուած է Փետրուար 26էն ի վեր .— 20 առ հարիւր միսին վրայ, 33 առ հարիւր շաքար, 15 առ հարիւր ձուկ, 40 առ հարիւր սուրճ, 50 առ հարիւր ծխախոտի, 58 առ հարիւր սեւ հաց, 41 — 50 առ հարիւր ճերմակ հաց եւն.: Ճաշարաններն ալ գիները պիտի զեղչեն նոյն համեմատութեամբ :

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցաւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, տարբեր տեսակէտներ հաշտեցնելու եւ ժողովին աշխատանքները փութացնելու համար: Համաձայնութիւն գոյացած է երկրորդ ժողով մը հաստատելու մասին (փոխան ծերակոյտի) : — Սահմանադրութեան Յանձնաժողովը յօդուած մը քուէարկեց, որուն համաձայն , «Ֆրանսական Միութեան շրջանին մէջ, բոլոր բաղկացուցիչ ժողովուրդները եւ բոլոր հաւաքականութիւնները իրաւունք ունին իրենց լեզուին, մշակոյթին, քաղաքակրթութեան եւ հոգեկան կեանքի անկախութիւնը պահելու եւ զարգացնելու» :

« ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ »Ը

ՇԱՎԻԼ .— Եթէ չեմ սխալիր, պատերազմի դադարումէն վերջ առաջին անգամ ըլլալով մեր գաղութն է որ տօնեց Մշակոյթի Օրը, նախաձեռնութեամբ «Րաֆֆի» Երիտասարդաց Միութեան: Տօնակատարութիւնը եղաւ խիկապէս վայելուչ եւ յաջող :

Քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահը մինչեւ դուռը լեցուած էր հանդիսականներով, 350—400 հոգի: «Րաֆֆի»ի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի, հայկական տարազներով, շատ յաջող կերպով ներկայացուց «Անուշ» օփերայի առաջին երեք արարները, խանդավառելով ներկաները: Անակնկալ յայտնութիւն մը եղաւ Օր. Լ. Գորգիկեան «Անուշ»ի դերին մէջ, իր գեղեցիկ եւ հմայիչ ձայնով: Ամբողջ խումբը, աղջիկ թէ տղայ, բոլորն ալ դեռ նորահաս երիտասարդ, Ֆրանսայի մէջ ծնած եւ դաստիարակուած սերունդը, իրենց լաւ եւ կանոնաւոր խաղարկութեամբ հիացումի ու գովասանքի արժանացան: Արտասանութիւնները, մեներգներ ու մանաւանդ խմբերգները ճաշակաւոր եւ անթերի, պատիւ կը բերէին թէ Միութեան անդամներուն եւ թէ իրենց ղեկավարին:

Օրուան տօնին յարմար բանախօսութիւններ ըրին, Շավիլի հայ գաղութին կողմէ Պ. Դաւիթ Տէր Գալուստեան, եւ Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ին կողմէ ընկ. Յովիկ Եղիազարեան: «Րաֆֆի»ի անդամներէն ընկեր Գրիգոր Փափազեան համառօտ զեկոյց մը կարդաց իրենց Միութեան նպատակին եւ գործունէութեան մասին: Հանդէսին վերջին մասը կը կազմէր զաւեշտ մը, ներկայացուած Միութեան անդամներուն կողմէ:

Վստահ եմ թէ բոլոր «Րաֆֆի»ականներու ծնողները որ այդ իրիկուն ներկայ եղան ու լսեցին իրենց զաւակներուն հայերէնը, իրենց մայրենի լեզուով երգելը, արտասանելն ու խօսիլը, հրճուանքի պահեր ապրեցան, վերյիշեցին իրենց տառապած ու նահատակուած ծնողքները ու իրենց կարօտն առին:— Թղթակից

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ .— Վիլժիւիֆէն Պ. Ֆէնէրճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Սփարթալեանի, Տիտրոյթ (Մ. Նահանգներ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ մէջ կօշիկի տիպար հաստատութիւն մը հիմնելու համար Միութիւն մը պիտի կազմուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ առժամեայ յանձնախումբի մը:Այս առթիւ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ շաբաթ 2 մարտ, ժամը 15ին, Café La Marquiseի մէջ, Rue de Belleville, (métro Pyrénées) :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Ազգ. Միութեան հարաւային շրջանի վարչութեան կից կազմուած կօշկակարներու Արտէլի առժամեայ յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի եւ շրջաններու բոլոր հայ կօշկակարները, գործատէր թէ բանուոր, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 67 րիւ Լօնկ տէ Գափիւսէն:

ՎԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին թէյասեղանը՝ Մարտ 2ին ժամը 8.30ին, Պ. Խաչիկ Պետրոսեանի սրճարանին մէջ, 124 rue Lafayette: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Ի պատիւ պատուոյ անդամուհիներուն: Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց պարագաներով:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ դերձակի գործաւորուհի մը: Դիմել 4 Bld. de Clichy, հեռաձայն Mon. 56-92:

Օր. ՄԱՌԻ - ԼՈՒԻԶ ՄԱՍԼԱՔՃԵԱՆ
Պ. ՎԱՐԴԵՐ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Նշանուած

Փարիզ, 17 Փետրուար — Քլէրմոն-Ֆէրան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այս շաբաթ, ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ .— Հայ Գրողներու Ընկերութեան դրական ասուլիսը՝ այս շաբաթ օր, ժամը 5ին, Պ. Աճէմեանի սրահը, 12 rue Cadet: Նիւթ՝ «Գրագէտը պէ՞տք է որ քաղաքական հրապարակագրութիւն ընէ »:

ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ Պ. Զաքար Բարսեղեանի մահուան առթիւ 200 ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Իսիի դարմանատան:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ լաւ վճարումով վարպետ դերձակ մը արհեստանոցի համար: Գրել Bedikian, 4 rue Adoul. Pau (B. P.) :

Թատերական մեծ ներկայացում

ՔԱՐ ՈԳԻՆ, (Շիրվանզադէ), ղեկավարութեամբ ընկեր Տէր Պօղոսեանի, կազմակերպուած Տէսինի Հ. Յ. Դ.ի կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ: Տոմսեր՝ Ա. կարգ 30 Ֆր., Բ. կարգ 20 Ֆր.:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ եւ իր 22 ընկերներու նահատակութեան Բ. տարեդարձին առթիւ յարգանքի եւ յիշատակի հանդէս մը կազմակերպուած է այս կիրակի, դէպի Իվրիի գերեզմանատունը: Պիտի մասնակցին ամէն ազդէ տարագիրներ, Ֆ. Թ. Բ.-ներ եւ Քառիի կազմակերպութիւնը: Ներկայ ըլլալ բազմութեամբ: Հաւաքավայր՝ մէթրօ Porte d'Ivry, առտուան ժամը 10ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ երեկոյթ խնջոյքը՝ շաբաթ, 2 մարտ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մանամասները տեղին վրայ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է թէյասեղան մը Մարտ 3ին, ժամը 2.30ին Salle «Aux Sports», 157bis rue Jean - Jaurès, Maison Alfort: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Է. ԲԻՒԶԱՆԴ: Հաղորդակցութեան միջոցներ .— Métro Ecole Charenton, օթօպիւս 181 , իջնել վերջին կայարանը:

Հայուրց Գարակէօզեան Հօմի

Նախկին Սանուց Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, շաբաթ գիշեր 16 Մարտ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Salle Saulnier 7 rue Saulnier, métro Cadet, Montmartre եւ N. D. de Lorette:

René Pesentiի սպանիական ծանօթ նուագախումբը: Ճոխ պիւֆէ եւ խմիչք սեղաններով եւ Comptoirին առջեւ : Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ շրջանի Սկաուտներու 15րդ տարեկան ցերեկոյթը՝ այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին, Սալ տը լա Շիմիի մէջ, 28bis Rue St. Dominique, Paris (7): (Métro Invalides) : Կը նախագահէ Պ. ՄԱՐՔ ՍԱՆԻԷ անդամ սահմանադիր ժողովի: Կը մասնակցին ֆրանսական եւ օտար սկաուտական կազմակերպութիւններ: Թատերական ներկայացում, բանակումի կրակ: Սկաուտական նուագախումբ: Երգ, պար, արտասանութիւն: Մուտք 200, 100 եւ 50 ֆրանք :

Դերասան Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը խաղայ պատմական գործ մը, ՏՕՆ - ԺՈՒԱՆ թատերգութիւն 5 արար (Մօլիէռ), փարիզահայ դերասաններու ընտրանիին հետ: Մարտ 4ին , երկուշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna (métro Iéna) : Գիները՝ 200, 100 եւ 50 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին սովորական վայրերը եւ կազմակերպութեան մօտ: K. Dervichian, 32 rue des Ecoles, Paris, (Tél. Odé. 17-00) :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e